

**MAGYAR MESE- ÉS MONDAVILÁG
III.**

A TŰZMADÁR

MESÉLTE BENEDEK ELEK

**A szöveget gondozta és a Szómagyarázót írta
KOVÁCS ÁGNES**

TARTALOM

A TŰZMADÁR	A KINCSES BOJTÁR
AMBRUS KIRÁLYFI	HAJNAL
A FIÚ SZIKLÁJA	ÖRDÖG KÖVE
MÁTYÁS KIRÁLY ÉS AZ ÖREG SZÁNTÓVETŐ	A VÉN SZOLGA
A SZAMÁR MEG AZ OROSLÁN	KÖKÉNY MATYI
A MARHA BOGÁROZÁSA	KOLONTOS PALKÓ
A ZÖLD KIRÁLYFI	A VÉNLEÁNY
A RÓKA MEG A PACSIRTA	ATTILA FÖLDJE
RAVASZ JANCSI	LEHEL KÜRTJE
A KÍGYÓBŐR	BOTOND
AZ EMBER ÉLETIDEJE	CSICSER
A VÉN KUTYA	A CSUDAKARD
A NYULACSKA HARANGOCSKÁJA	A JÉGPÁNCÉLOS VITÉZ
MESE A DOHÁNYRÓL	A SZOMORÚFŰZ
A SZEGÉNY EMBER HÍDJA	BOLOND JANKÓ
AZ ELRABOLT KIRÁLYKISASSZONY	A SZENTDEMETERI KASTÉLY
A BETEG KIRÁLY	A NAPNYUGATI KIRÁLY LEÁNYA
A KIS-KANÁSZ MEG A FARKAS	KRISZTUS URUNK MUZSIKÁJA
A KUTYA MEG A NYŰL	A VITÉZ SZABÓLEGÉNY
A SZEGÉNY EMBER KRUMPLIJA	A KECSKEBÉKÁK KIRÁLYA
ZETA VÁRA	A SZÍNÉBEN VÁLTOZÓ KIRÁLYNÉ
AZ ARANYRÉTEN	A CIGÁNY HALÁLA
CSALATORNYA	A SZAMÁR FŰLE
A RÓKA ÉS A SZARKA	A SZÁRNYAS KIRÁLYFI
TATÁR HÍDJA	A HALÁL ANYJA
A BÁBA KÖVE	A SZÁRNYAS ÁLLATOK BESZÉDJE
MESE A FÁKRÓL	A NAP FÁJA
A „SILT”	HÁROM TÜNDÉR
KÍGYÓS JANCSI	A PARÁZS
AZ OZSVÁT TESTVÉREK	A SZERENCSEKRAJCÁR
BOD	A BUJDOSÓ HERCEG
AZ ARANYTULIPÁN	A REMETEKIRÁLY
HAMUPIPŐKE	A LÉLEK
A JÓ TANÁCSOK	AZ ÁRVÁK PÉNZE
A CSÚNYA KIRÁLYFI ÉS A SZÉP	A TISZA
KIRÁLYKISASSZONY	A VILÁGSZÉP ÚRFI
AZ ARANYTOLLÚ MADÁR	MESE A KALÁSZRÓL
A TORDAI TÜNDÉRVÁR	A PRÜCSÖK KRAJCÁRKÁJA
A KÉT GARAS	A LÉGY
A SZALMAKIRÁLY	MIT BESZÉLTEK A SZAMARAK?
BACKA VÁRA	A REST TÖBBET FÁRAD
A HÉTSZÉPSÉGŰ KIRÁLYKISASSZONY	SZENT LÁSZLÓ
A RÓZSA-HEGY	EMBER ÉS ÁLLAT
GYÖNGYIKE	A GOMBA
A BÖLCS KIRÁLYFI	A BOR
A DICSEKEDŐK	HIRIPNÉ FIAI
SZENT PÉTER ÉS AZ ÁCSOK	A RÁC
AZ ARANYMADÁR	A MEZEI EGÉR
A FRANCIA KIRÁLYKISASSZONY	A SZEGÉNY EMBER KIRÁLYSÁGA
A HALÁSZ FIA	SZENT ANNA TAVA
KUTYA SZERETNE LENNI	A KÉK LILIAM
LEÁNYKŐ	MAROS ÉS OLT
A VÁNDORLEGÉNYEK	A SOKNEVŰ KIRÁLYFI
TÖBBSINCS KIRÁLYFI	A KIRÁLY ÉS A BOGNÁR
SZENT PÉTER ATYAFIAI	GYÖNGYSZÍN ILONA

A SZEGÉNY MEG A GAZDAG LEGÉNY
A TALÁLÓS MESE
SZEMET SZEMÉRT
A SZEGÉNY ASSZONY SZÍVE
DEÁK BALÁZS
A PAPUCS SZAGGATÓ KIRÁLYKISASSZONYOK
BENET ÚR
A HŰ SZOLGA
A GRÓFKISASSZONY
A PÖSTYÉNI LEÁNYKÚT
A VÖRÖS SAPKA
SZEREDY GÁSPÁR
BÉLA KISASSZONY
ISTENÉ A SZÁLLÁS
NAPLEÁNYA KIRÁLYKISASSZONY
A MEGSZÁMLÁLHATATLAN SOK JUH
FESZÜLET A FÁBAN
A HAMIS ESKÜ
AZ EMBER A LEGERŐSEBB
RŐSZEL BORIS

MÉSZÁROS GYURI
PÓKY PÉTER
AZ ARANYHAL
A SZÉLVÁRI CSUDAVIRÁG
AZ ÁRVALÁNYHAJ
KERECSENYI LÁSZLÓ
A GALAMBOK
A BIKÁ
SZEGFŰHAJÚ JÁNOS
A KOLOZSVÁRI BÍRÓ
AZ IKREK
A PELIKÁNMA DÁR
A KECSKEKÖRMÖK
CSONKA ÉS SÁNTA PAJTÁS
A KÁPOLNA HARANGJA
A MOHOS TULKAI
JANKALOVICS
„ITT A VÉGE”
SZÓMAGYARÁZÓ

A TŰZMADÁR

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény ember s a szegény embernek három fia. Ennek a szegény embernek csak egy kicsi kertje volt, de ebben a kicsi kertben olyan gyönyörű szép rózsák termettek, hogy aki látta, megcsudálta. Volt abban a kertben egyéb virág is, olyan, amelyiknek az illatja hét mérföldre terjedt, olyan is, hogy ha valaki hozzányúlt, megcsendült s csengett, mint az aranycsengő. De nem sok öröme volt a szegény embernek ebben a sok szép, csodálatos virágban, mert éjnek idején berepült egy tűzmadár, akinek a tolla s a szárnya olyan volt, mintha lánggal égett volna, s mire észrevette magát a szegény ember, mire észrevették a fiai, egytől egyig lecsipkedte a virágokat, s vitte, a jó isten tudja, merre. Megpróbálták mindent, hogy valami módon megőrizték a virágokat. Próbálta a szegény ember, de vagy elaludott, vagy ha el nem aludott, a tűzmadár lánggal égő tolla egy percre, kettőre elvette a szeme világát. Sem meg nem lőhette, sem meg nem foghatta a madarat. Ugyanígy járt a szegény embernek a két idősebb fia is. Akkor aztán Laci próbált szerencsét, a legkisebb fiú. Egy hétig a szemét le sem hunyta, de a tűzmadár nem jött el. Hanem a hetedik éjen egyszerre csak beröppent, s éppen arra a rózsabokorra szállott le, amelyik mellé Laci húzódott volt. Egyik kezével befogta a szemét, a másikkal a madár után kapott, de éppen csak egy toll maradt a kezében: a tűzmadár elrepült.

Hát hiába, nem tudják megőrizni a rózsákat. Azt határozzák a legények, hogy elmennek heted-hét ország ellen, s addig meg sem nyugszanak, amíg valahol a tűzmadarat meg nem találják. Mennek, mendegélnek, s hetedik nap rengeteg erdőbe érnek, rengeteg erdőben egy virágos kertre találnak, ahol éppen olyan szép rózsák voltak, mint az ő kertjükben. A két idősebb legény nem állhatta meg, hogy be ne menjen a kertbe. Hiába beszélt Laci, bementek, s egyik bokorról rózsát szakasztottak. Hát uramteremtőm, abban a pillanatban megnyílik a föld, s kiugrik egy hétrőfös szakállú ember, megragadja a két legényt, szót sem szól, s viszi le magával az alsó világba. Laci egyedül maradt. Nem tudta, mit csináljon, merre menjen a bátyjai után. Gondolta, majd csak valahogy elérkeznek, vagy így, vagy úgy. Ment tovább nagy búsan, s amint megy, mendegél, meglát egy rettentő magas sziklát, s annak a sziklának a hasadékában egy kardot. Odamegy, kihúzza a kardot, s íme, abban a pillanatban a kard után kiugrik egy hétfejű sárkány. No, Lacinak sem kellett több. Neki a sárkánynak, s addig vagdalkozik jobbra-balra, előre-hátra, míg a sárkánynak mind a hét fejét le nem vágta. A sárkánynak úgy ömlött a vére, mint a patak. Laci fogta magát, megmosakodott a sárkány vérében, s olyan erős lett, mint egy óriás. Akkor elindult be a szikla hasadékán, de még kettőt sem lépett, jön szörnyű morgással szembe az ezüstmedve. Megnézik egymást, összekapnak; ropogott a csontja mind a kettőnek, de Laci erősebb volt, s úgy vágta földhöz a medvét, hogy megnyekkent belé. Azt mondta a medve:

- Látom, hogy erősebb vagy, te legény, hagyd meg az életemet, bizony nem bánod meg. Kívánj akármit, minden kívánságodat teljesítem.

- Nem kívánok én egyebet - mondotta Laci -, csak vigy el a tűzmadárhoz.

- Ül fel a hátamra, viszlek.

Felül Laci a medve hátára, azzal megiramodik az a rettentő nagy állat, vágatott a szélnél sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben, egyszerre csak megállott egy kacsalábon forgó gyémántpalota előtt, s mondotta Lacinak:

- Eredj, menj fel ebbe a várba, ott van a tűzmadár üvegkalickában. Most alszik a várban mindenki, a király is, a katonái is, de úgy nyúlj bele a kalickába, hogy a kezed hozzá ne érjen, mert ha megcsendül, fölébrednek az emberek, s nagy bajba kerülhetsz.

Fölmegy Laci a palotába, meg is találja az üvegkalickát. Nyitva volt az ajtaja. Bedugja a kezét, de egy kicsit mégis hozzáért, s akkorát csendült a kalicka, hogy egyszeriben talpon termett az udvarban minden ember. Összeszaladnak az emberek, megfogják Lacit, viszik a király elé, s jelentik, hogy mit akart ez a legény.

- No - mondja a király -, most karóba húzathatnám a fejedet, de nem teszem, hanem még a tűzmadarat is neked adom, ha elhozod a vaskirály aranysörényű paripáját.

Kimegy Laci, felül az ezüstmedvére, s mondja neki, hogy mit akar a tűzmadár gazdája.

- Jól van - mondja a medve -, könnyen elhozhatod, ha megfogadod az én szavamat. Annak a paripának mindig hátán az aranynyereg. Azt mondom hát, hogy a nyereghez hozzá ne nyúlj, mert ha úgy alusznak, mint a fekete föld, akkor is fölébrednek, olyan nagyot csendül az a nyereg.

Még el sem mondta jóformán ezt az ezüstmedve, már ott is voltak a vaskirály ajtaja előtt. A legények aludtak mind. Bemegy Laci az istállóba, eloldja a paripát a jászoltól, de amint vezette ki, hogy, hogy nem, hozzáért a nyereghez, s attól akkorát csendült, hogy egyszeriben fölébredtek a kocsisok, tolvajt kiáltottak, megfogták Lacit, vitték a király elé. Azt mondta a király:

- No, te betyár, karóba húzathatnám a fejedet, de nem teszem, hanem azt parancsolom, hogy indulj mindjárt Tündérországba, hozd el onnét a tündérkirály leányát, aki a palotának éppen az ötvenedik szobájában lakik.

Felül Laci az ezüstmedve hátára, elvágtatnak Tündérországba, ottan felmegy a tündérkirály palotájába. Keresztülmegy negyvenkilenc szobán, egy lelket sem talált. Bemegy az ötvenedik szobába, s hát ottan ül aranylócán a tündér-királykisasszony, s amint meglátta Lacit, mindjárt felszökött az aranylócáról, s azt mondotta - úgy hallottam, mint ma:

- Te az enyém, én a tiéd, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket!

Hiszen örült is, búsult is ennek Laci. Egy szóval sem merte mondani, hogy nem magának viszi a tündér-királykisasszonyt. Látta a medve Laci nagy szomorúságát, s mikor a vaskirály palotájához értek, azt mondta neki:

- Csak hagyjuk kint a királykisasszonyt, a többit bízd rám.

Abban a pillanatban az ezüstmedve megrázkódott, s szakasztott olyan tündérleány lett belőle, mint a tündér-királykisasszony. Fölment a palotába, Laci meg az aranysörényű paripán elvitte a tündér-királykisasszonyt. De még oda sem ért ahhoz a várhoz, ahol a tűzmadár volt, már ott volt az ezüstmedve. Ott a vaskirály szeme láttára visszaváltozott medvének, s elnyargalt, mint a sebes szél.

Örült Laci, hogy visszakerült az ezüstmedve, de most meg az aranysörényű paripát sajnálta a királytól. Szerette volna, ha a paripa is megmarad, s a tűzmadarat is megkapja. Az ezüstmedve eltalálta a gondolatját. Megrázkódott, s éppen olyan aranysörényű paripa lett, mint a másik. Az igazi paripa kint maradt a királykisasszonnyal, Laci meg fölvezette az ezüstmedvéből lett paripát a királyhoz.

Hej, örült a király! Egyszeriben odaadta a tűzmadarat kalickástul, mindenestül. De az ezüst-medvéből lett paripa csak azt várta, hogy Laci jó messzire nyargaljon a tűzmadárral. Visszaváltozott medvének, s ott hagyta a királyt. Éppen abban az erdőben érte utol Lacit, ahol a bátyjait a hétrőfös szakállú ember levitte az alsó világba.

- Van-e még a szívednek valami kívánsága? - kérdezte a medve.

- Nincs egyéb, édes medvé, csak az az egy: szabadítsd meg a bátyáimat.

Ahogy ezt mondta, az ezüstmedve nagyot dobbantott a lábával, megnyílt a föld, s hopp, eltűnt. De még egy óra sem telt belé, kiugrott a föld alól: ott ült a hátán a két legény.

Most már szépen hazamehettek. Velük ment az ezüstmedve is. Többet el sem eresztették, mint az édestestvérüket, úgy tartották. A tűzmadár többet nem pusztíthatta el a rózsákat, s a drága szép virágokkal tenger kincset szereztek. Olyan gyémántpalotát épített Laci, hogy abban jó szívvel ellakhatott a tündérr király leánya.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

AMBRUS KIRÁLYFI

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy király, annak három szépdali fia. Szomorú volt ez a király mindig, sem éjjele, sem nappala nem volt a nagy erős búbánattól. Fekete gyászba húzatta gyémántpalotáját, az egész várost, mert volt az országában három sárkány, s a három sárkánynak minden pénteken hetven legényt kellett küldeni. Úgy kipusztultak az országból a legények, hogy a királynak már katonája sem volt. Azt mondják egyszer a királyfik egymás közt: már csak tovább nem nézik az ország pusztulását s az édesapjuk nagy szomorúságát. Elmennek, egy életük, egy haláluk, megküzdének a sárkánnyal. Mondják az apjuknak, hogy mit akarnak, de a király még jobban elszomorodott. Semmiképpen sem akarta ereszteni a fiait, legalább ők maradjanak életben. De a fiúk addig beszéltek, addig istenkedtek, hogy a király azt mondta:

- Jól van, nem bánom. Menjen el a két idősebb, de Ambrus, a legkisebb maradjon itthon. Ő még fiatal is, gyenge is, nem való a hadakozásra.

Kiválaszt a két idősebb királyfi két aranyszőrű paripát, nagy örömmel elvágtatnak; otthon marad a kicsi királyfi nagy búsan. Hanem - hogy el ne felejtsem - a kicsi királyfi keresztanyja tündéresszony volt, s mikor Ambrust megkeresztelték, egy háromszegletes tojást ajándékozott neki. Ezt a háromszegletes tojást hét esztendeig az Ambrus királyfi hóna alatt tartották, s a hetedik esztendő utolsó napján kikelt belőle egy háromfejű, ötlábú táltos paripa. Ez volt az Ambrus paripája.

Mikor a bátyjai elmentek, kiment Ambrus az istállóba, a paripája nyakába borult, és sírt keservesen.

- Hát te mért sírsz, kicsi gazdám?

- Hogyne sírnék, édes lovam, a bátyáim elmentek a sárkányok ellen, de engem az édesapám nem ereszt.

- Ne sírj, kicsi gazdám, menj be csak az édesapádhoz; most éppen erősen megfájdult a foga, s mondjad neki: azt üzeni én általam a füvek királya, hogy addig soha meg nem gyógyul a foga, míg téged a sárkányokra nem ereszt. Azt is megmondhatod az édesapádnak, egyet se búsuljon, mert te bizonyosan megölnöd mind a három sárkányt, s akkor az a három sárkány mind kiokádja a legényeket, akik a gyomrukban elevenen el vannak temetve, s lesz megint az édesapádnak katonája elég.

Bemegy a királyfi az édesapjához, s mondja, hogy mit üzen a táltos paripa.

- Nem bánom én, fiam, ha a világ végéig fáj is a fogam, mégsem eresztlek el.

- De így s de úgy, édesapám, eressen el, meglátja, hogy megölmöm a sárkányokat, s akkor a foga sem fáj többet.

Ahogy ezt mondta, elkezd fájni a király foga, de olyan erősen, hogy azt hitte, megbolondul belé. Nagy kínjában azt mondta a fiának:

- Eredj, fiam, az Isten vezéreljen!

Visszamegy a királyfi az istállóba nagy örömmel.

- Mehetünk, édes lovam, eleresztett az apám.

- Jól van, kicsi gazdám, csak elébb eredj hátra a kertbe, van ott egy öreg fűzfa, annak az odvában van az én szépanyám szépanyjának a nyeregszerszáma. Vedd ki onnét, s rakd rám. Úgy megyünk majd a sárkányok ellen.

Hátraszalad Ambrus királyfi, megtalálja a nyeregszerszámot, nagy hirtelen felrakja a lovára.

- No most, kicsi gazdám, dugd be az egyik orrom lyukát.

Ambrus bedugja, a ló meg a másik orra lyukával ráfúj. Abban a pillanatban az Ambrus bőre egészen megkoszosodott. Meglátja Ambrus a képét a paripa aranyszőrében, s úgy megijed magától, hogy reszketni kezd belé.

- Megijedtél ugye, kicsi gazdám? No most dugd be a másik orrom lyukát.

Ambrus nem akarta bedugni. Attól félt, hogy még csúnyább lesz. De azt mondta a táltos:

- Fogadd meg a szavamat, mert különben baj lesz.

Jól van, az egyik orra lyukából kihúzta az ujját, mert azzal dugta be, bedugja a másikat, s másodszor is ráfúj a táltos, s hát uram, teremtőm, olyan ragyogó szép lett az Ambrus arca, hogy tündérr királyfinak is beillett volna. Azzal fölkapott a táltosra, s meg sem állottak, míg ahhoz a korcsmához nem értek, mely a rézhíd mellett volt. Ez alatt a rézhíd alatt lakott a hétfejű sárkány. Bemegy a korcsmába, s hát ott vannak a bátyjai, esznek-isznak, köszönti őket, fogadják a köszöntését, de nem ismerik meg, annyira megváltozott. Hanem mikor megtudták tőle, hogy ő is a sárkányok ellen jött, erős barátságot kötöttek vele. A két idősebb királyfi hamar elálmosodott, s egyszerre csak aludtak olyan mélyen, mint a fekete föld. Ambrus királyfi is leheveredett, de nem aludott el mélyen, s mikor jó hajnalban jött a paripája, s meghúzta a haját, mindjárt talpra ugrott.

- Gyerünk, kicsi gazdám, most küzdj meg a sárkánnyal, mert ha feljő a nap, sokkal nagyobb az ereje!

Felpattan Ambrus a lovára, kihúzza a kardját, jó szembe a hétfejű sárkány is. Hét fejéből csak úgy okáda a lángot, s messziről ordította:

- Tudtam, hogy eljössz, Ambrus királyfi!

- No, ha tudtad, itt vagyok.

S azzal egy csapásra három fejét vágta le. Nagyot ugrik a táltos, s más oldalról is nekivág Ambrus, s második vágásra ismét leesik három feje. A hetedik feje még ott maradt, mert abban volt az igazi ereje s az ördögössége.

- No, még egyszer, gazdám! - biztatta a táltos.

S egy csapásra lehullott a sárkánynak a hetedik feje is. Hét paripa volt a hétfejű sárkány alatt. Azt a hét paripát mindjárt pályvára fogta Ambrus, s bekötötte a korcsma istállójába.

Fölébrednek reggel az idősebb királyfik, mennek a rézhídra, s hát ott fekszik a sárkány, s csakúgy sétálnak ki a gyomrából a legények. Összenéznek, csudálkoznak, vajon ki ölhetette meg a sárkányt.

- Én nem - mondotta a legidősebb királyfi.

- De biz én sem - mondotta a középső.

- No, akkor bizonyosan az a vitéz ölte meg.

Visszamennek a korcsmába, ott találják Ambrus királyfit.

- Ugye, te ölted meg a hétfejű sárkányt?

- Mit tagadnám, én öltem meg. Ott az istállóban a hét paripája. Nektek adom, legyen a tietek.

A királyfik nagyon megörültek a hét szép paripának, aztán mind a hárman lóra kaptak, s úgy vágtattak az ezüsthídhöz. Azalatt lakott a nyolcfejű sárkány. Az ezüsthíd mellett is volt egy korcsma, oda beültek a királyfik. A két idősebbik elaludott, akkor ébredtek fel, mikor a nap besütött az ablakon, de Ambrus királyfit jó hajnalban felkeltette a lova. Megölte a nyolcfejű sárkányt is. Annak is volt nyolc lova, s azt a nyolc lovat is a bátyjainak ajándékozta.

Még aznap estére az aranyhídhöz vágtattak. Ott lakott a kilencfejű sárkány. A kilencfejű sárkányt is megölte Ambrus királyfi még napfölkelte előtt. Annak is volt kilenc paripája, s mind a kilencet a bátyjainak ajándékozta. Nekik adta még a táltos lovat is, csak menjenek vele. Tudta ő jól, hogy hazaviszik. Még most sem mondta meg, hogy ki s mi ő.

Amint a bátyjai elbúcsúztak, s jó messzire vágtattak, fogta magát, keresztülbucskázott a fején, s nyüllá változott. Mert tudjátok meg, hogy Ambrus királyfit a keresztanya, az a tündéresszony, megtanította mindenféle ördögösségre. Az aranyhídtól nem messze volt egy gyémántpalota, abban lakott mind a három sárkánynak a felesége. Ebbe a palotába ment fel Ambrus királyfi, nyulacska képében. A három asszony éppen együtt ült, keseregtek a sárkányok pusztulásán. Beugrik a nyulacska, s hopp, a hétfejű sárkány feleségének az ölébe szökik. Az asszony megsimogatja a nyulacskát, s azt mondja:

- Megölé az uramat Ambrus királyfi, de lesz is olyan döghalál a világon, amilyen még nem volt. Mert úgy tudjátok meg - mondotta a másik két asszonynak -, hogy még ma körtefává változom, s olyan szagos körte terem rajtam, hogy hetvenhét mérföldről is megérzik a szagát, s aki abból eszik, szörnyű halálnak halálával hal meg. Csak valahogy Ambrus királyfi meg ne lássa, mert ha ő a kardjával gyökerembe vág, elszáradok, s nem lesz döghalál.

Akkor a nyulacska általugrott a nyolcfejű sárkány feleségének az ölébe. Megsimogatta ez is a nyulacskát, s mondta:

- Hiszen lesz döghalál, azt én is mondhatom. Mert én meg olyan kúttá változom, hogy annak nyolcfele folyik a vize, s aki csak egy cseppet is iszik abból, halál fia. Csak Ambrus királyfi bele ne szúrjon a kútba, mert akkor kiszáradok, s nem lesz döghalál.

Most a nyulacska a kilencfejű sárkány feleségének az ölébe ugrott. Megsimogatta ez is, s mondta:

- Vagy lesz döghalál, vagy nem miattatok, de én kipusztítom az egész világot, mert én kilencágú szederinná* változom, széjjelfutok az egész világon, mindenki megbotlik bennem, s meg is hal mindjárt. Csak valahogy Ambrus királyfi el ne vágjon, mert ha csak két ágamat elvágja, elszáradok egészen, s nem lesz döghalál.

Na, a nyulacskának sem kellett több. Leugrott az asszony öléből, s szaladott ki az ajtón. De amint éppen kiugrott, jött vele szembe a három sárkány anyja, egy vén boszorkány. Ez csak rávetette a szemét, s mindjárt megismerte Ambrus királyfit. Összecepta a kezét, nagyot sikoltott, s mondta a menyeknek:

- Tudjátok, hogy ki volt itt? Ambrus királyfi volt ez!

Egy szót sem szólt többet, szaladott a nyulacska után. De szaladott a nyulacska is, mint a veszedelem. Egyet ugrott, kettőt szökött, utolérte a bátyjait. Ott a fején keresztülbucskázott, megint Ambrus királyfi volt, s felült a táltos lovára.

* A csillaggal jelölt szavak magyarázata ábécérendben a könyv végén található.

- Szaladjunk, fiúk, mert különben vége az életünknek!

Visszanéznek a királyfik, s hát csakugyan repült utánuk a boszorkány a seprőnyélen, tátogatta rettentő nagy száját, s olyan nagy szelet csapott, hogy a királyfiakat majd leverte a ló hátáról.

Vágtatnak, vágtatnak a királyfik, de már úgy eltikkadtak a szomjúságtól, hogy a híja volt, meghaljanak. S íme, egyszerre csak mit látnak? Az út szélén állott egy szép körtefa. Földig húzták az ágait a piros körték, s az orrukat csak úgy megcsapta a jó körteszag.

- Álljunk meg, szakítsunk csak egy körtét! - mondotta a legidősebb királyfi.

- Hozzá ne nyúljatok - kiáltott Ambrus királyfi -, mert mindjárt szörnyethaltok!

Abban a pillanatban belevágott kardjával a fa gyökerébe, s a fa egyszeriben kiszáradott.

Továbbnyargaltak, s a kúthoz értek. A két idősebb királyfi inni akart a kútból, de Ambrus királyfi beleszúrta kardjával, s a víz egyszeriben vérré változott.

Vágtattak tovább. Legelől Ambrus királyfi, s amint a szederint megpillantotta, kettőt elvágott. Abban a pillanatban elszáradott mind a kilenc ága. Aközben a vén boszorkány csak repült, repült utánuk a seprőnyélen. Már szinte utol is érte őket. De áldott szerencsére az út mellett volt egy kovácsműhely, Ambrus leszökött a lováról, s azt mondta:

- Ti csak menjetek. Úgysem titeket kerget a boszorkány; én majd elbújok ebben a kovácsműhelyben.

Bemegy Ambrus a kovácsműhelybe, s mondja a kovácsnak:

- Hallja-e kend, kovácsmester, rejtsem el a műhelyében, s két esztendeig ingyen verem a vasat.

A kovács szívesen ráállott, elrejtette Ambrus királyfit. Mikor a boszorkány bejött a műhelybe, s kérdezte, hogy nem látott-e ilyen meg ilyen királyfit, azt mondta:

- Nem láttam én soha világéletemben semmiféle királyfit.

A boszorkány nagy haraggal elment. Hanem a kovácsműhelyben szörnyű meleg volt, s Ambrus királyfi estefelé egy kicsit kiment az erdőbe. Amint jár-kél az erdőben, egyszerre csak látja, hogy jó vele szemben egy kis kocsin egy rettenetes csúnya vén banya. A kocsi elé két macska volt fogva.

- Ejnye, de szép lovai vannak kendnek, nénémasszony - mondja Ambrus királyfi.

- Meghiszem azt - mondja a vén banya -, hátha még látnád, milyen jó futók. Gyere, ülj ide mellém! Úgy meghordozlak, hogy világ végéig megemlegeted.

Mit gondolt, mit nem Ambrus királyfi, fogja magát, ráült a kocsira. Hiszen csak az kellett a vén banyának, aki nem volt más, mint a három sárkány anyja. A macskák közé csapott az ostorával, s hej, uramistenem, nekiiramodtak a macskák, s vágtattak árkon-bokron át, hol a földön, hol a levegőben, s egyszerre csak hupp! leszöknek egy likon. Ott voltak a poklok országában.

- No, Ambrus királyfi - mondotta a vén boszorkány -, most a kezembe kerültél. Innét ki nem szabadulsz, amíg engem feleségül nem veszel.

- Hát akkor itt is maradok - mondotta Ambrus királyfi.

Azzal megfogta Ambrus királyfit, bevitte egy fekete toronyba. A fekete toronynak volt hét vasajtaja, s mind a hetet reá zárta.

Búsult szegény Ambrus királyfi, majd felvetette a nagy erős búbánat. A vén boszorkány mindennap meglátogatta, s megkérdezte:

- Akarsz-e a hazádba kerülni, Ambrus királyfi?

- Egyedül igen, de veled sohasem, te vén boszorkány.

Volt a vén boszorkánynak egy szobaleánya, az is el-eljárt a boszorkánnyal a fekete toronyba, s ez a leány egyszer a boszorkány nélkül is elment Ambrus királyfihoz, s azt mondta neki:

- Hallod-e, Ambrus királyfi, vedd el feleségül a vén boszorkányt, s majd meglátod, minden jóra fordul. Te is megszabadulsz a poklok országából, én is megszabadulok, mert tudd meg, hogy én is király leánya vagyok. Az apám országa éppen a poklok kapuja mellett van. Onnét raboltak el az ördögök, amikor egyszer arra sétáltam.

Hát jól van, Ambrus királyfi megfogadja a leány tanácsát, feleségül veszi a vén boszorkányt, s ahogy feleségül vette, kezdett neki hízelegni.

- Látod-e, megmondhatnád nekem, hogy honnét van ez a te hosszú életed s ez a te erőd? Ne félj, nem akarok rosszat, csak én is szeretnék olyan hosszú életű s olyan erős lenni.

A vén boszorkány hitt az Ambrus királyfi szavának, s elmondta, hogy van az erdőben egy vadkan, annak a vadkannak a fejében egy nyúl, a nyúlnak a fejében egy galamb, a galambnak a fejében egy iskátulya,* az iskátulyában van egy fekete meg egy fényes bogár. A fekete bogárban van az élete, a fényes bogárban az ereje.

De bezzeg hogy ment másnap jókor reggel Ambrus királyfi az erdőbe, megleste a vadkant, meglötte. Vadkan fejét kettéhasította, kiugrott belőle a nyúl. Annak is kettéhasította a fejét. Nyúl fejéből kiröppent a galamb: kettéhasította a fejét. Abban volt az iskátulya. Annak a födelét szépen kinyitotta, s a fekete s a fényes bogarat összeroppantotta. Mire visszatért, ki volt terítve a vén boszorkány.

- No - mondja Ambrus királyfi a leánynak -, a boszorkány elpusztult, de hogy kerülünk ki innét?

- Ne búsulj semmit - mondotta a leány. - Nézd, van itt a falban egy fekete szekrény, abban a szekrényben egy aranyvessző. Ezzel a vesszővel csak meg kell suhintani ezt a palotát, s mindjárt aranyalma lesz belőle. Azután felülünk a boszorkány kocsijára. Csak meg kell suhintani az aranyvesszővel a két macskát, s úgy kirepítnek innét, mintha itt sem lettünk volna.

Csakugyan úgy lett minden, amint a lány mondotta. Egy szempillantásra kikerültek a poklok országából, éppen a leány hazájába. Ott az aranyalmát megsuhintották az aranyvesszővel, s lett olyan szép palota, hogy csudájára jártak az egész világról.

Még meg sem melegedtek az aranypalotában, hírül adták a leány apjának meg az Ambrus királyfi apjának, hogy hazakerültek. Összecsődítették az egész atyafiságot, papot hívtak, nagy lakodalmat laktak, s még ma is élnek, hogy ha meg nem haltak.

A FIÚ SZIKLÁJA

Erdélyben, Guraszáda nevű falu felett van egy magas szikla. Fiú sziklája a neve. Ennek a sziklának a tetején olyan csudafű terem, hogy az öregeket megfiatalítja, s a nehéz betegeket meggyógyítja.

Élt réges-régen ezen a környéken egy szegény szántó-vető ember. Nehéz betegségbe esett, jártak hozzá mindenféle javasasszonyok, kuruzslók, kenték a testét mindenféle csudaírral, de nem tudták meggyógyítani. Azt mondja egyszer egy javasasszony a beteg embernek:

- Elpróbáltuk már mindenféle csudafűvel, ami a Maros két partján terem. Itt már több csudafű nincs. Hanem látja-e kend azt a magas sziklát? Annak a tetején terem olyan csudafű, hogy az meggyógyítaná kendet.

Hiszen teremhetett annak a sziklának a tetején akármilyen csudafű, mikor az olyan meredek, olyan magas volt, hogy oda csak a madár repült fel, ember ott még nem járt soha.

Volt a szegény embernek egy növendék fia. Hallja, hogy mit mond a javasasszony. Szerette az apját erősen, hogyne szerette volna, s fölöttette magában: egy élete, egy halála, felmászik arra a sziklára. Mondta az apja:

- Hagyjad, fiam, meg sem próbáld, úgyis hiábavaló.

Jöttek a szomszédok, jöttek a falubeliek mind, hogy lebeszéljék. De hiába, ment a fiú, s az Isten megsegítette, fölászott a szikla tetejére. Hát csakugyan a szikla tetején tenger sok fűvet talált, olyant, amilyent még nem látott soha. Leszedett egy jó csomót, aztán indult vissza.

Azám, de csak akkor látta, hogy föl csak fölászhatott valahogy, de lemenni nem lehet. Mit csináljon, hogy vigye le a fűvet! Egyet gondolt, karját kinyújtotta, s meglöbögötte a marék fűvet, hadd lássák a falubeliek, akik ott állottak a szikla aljában. Azután bedugta a kebelébe, s abban a szempillantásban leugrott a szikla tetejéről. Szörnyű halált halt a szegény fiú, de a csudafű meggyógyította az édesapját.

Azóta hívják azt a sziklát Fiú sziklájának.

MÁTYÁS KIRÁLY ÉS AZ ÖREG SZÁNTÓVETŐ

Egyszer Mátyás király, mikor szerteszéjjel járt az országban, hadd lássa: milyen dolga van a szegény népnek, egy falu mellett kiment a mezőre, s ott szóba állott egy öreg szántó-vető emberrel. Vele volt a kísérete is. Hatalmas nagyurak. A király megismerte az öreg szántóvetőt, aki neki hajdanában katonája volt. Ezzel a szóval köszöntötte az öreget:

- Tisztességgel, öreg!

Felelte a szántóvető:

- Köszönöm az asszonynak!

Azt kérdi aztán a király:

- Hány pénzért dolgozik kend?

- Én bizony, felséges királyom, hatért.

- S hányból él kend?

- Kettőből - mondja az öreg.

- Hát négyet hová tesz kend?

Felelte az öreg:

- Azt a sárba dobom.

Tovább kérdez a király:

- Hát öreg, hány még a harminckettő?

- A bizony, felséges királyom, már csak tizenkettő.

- Hát a bakkecskét meg tudná-e fejni? - kérdezi a király.

- Meg biz' én, felséges királyom.

Azt mondja a király:

- Na, öreg, az isten áldjon meg, az én kérdéseimnek magyarázatját addig senkinek meg ne mondd, míg a képemet meg nem látod.

Továbbmegy a király, otthagyják az öreget, s azt mondja az uraknak:

- Na, urak, aki meg tudja magyarázni az én kérdéseimet, annak egy uradalmat adok.

Bezzeg szeretnék volna az urak kitalálni, de hiába törték a fejüket, nem találták ki. Mit volt mit tenni, visszamentek az öreghez. Körülfogták, kérték, hogy mondja meg, mi annak a beszédnek a magyarázatja. Azt mondja az öreg:

- Hát nem hallották az urak, mit mondott a király? Addig nem szabad megmondanom, míg a király képét nem látom.

De így s de úgy - mondták az urak -, megfizetik urasan, csak magyarázza meg.

- Jól van - mondotta az öreg -, hát adjanak tíz aranyat.

Mindjárt leolvasnak az öregnek tíz csengő aranyat, s kérdi az egyik úr:

- Hát mikor a király azzal köszöntötte, hogy „tisztességgel, öreg”, miért válaszolta kend, hogy „köszönöm az asszonynak”?

- Azért - felelt az öreg -, mert az asszony mossa rám a ruhát, a tiszta ruha pedig tisztesség.

- No, ez igaz - mondták az urak.

- De hogy veti kend a pénzt a sárba?

- Hát úgy, hogy kettőből magam élek, négyet a fiamra költök. Az pedig annyi, mintha a sárba dobnám, mert sohasem látom.

- Hát az mi: hány még a harminckettő?

- Megmondom, ha leolvasnak tíz aranyat.

Jól van, leolvassák azt is.

- Ennek az a magyarázatja, hogy mikor fiatal voltam, harminkét fogam volt, most meg csak tizenkettő.

- No lám, ez nekünk eszünkbe se jutott - mondták az urak.

- Hát a bakkecskéket hogy fejné meg?

- Azt is megmondom tíz aranyért.

Leolvassák a tíz aranyat, s mondja az öreg:

- Hát úgy fejem meg a bakkecskéket, ahogy most az urakat megfejtem.

De bezzeg elszégyellték magukat az urak, nagy bosszúságukban azt mondták:

- No, megálljon kend, majd megmondjuk a királynak, hogy megmagyarázta a beszédjét, pedig még a képét sem látta.

- Nem-e? - mondotta az öreg. - Én nem láttam a királyunk képét? De bizony láttam, itt van, ni!

- s mutatta az aranyon a királynak a képét. - Mert úgy tudják meg az urak, hogy így értette a király is, hogy addig ne magyarázzam meg a beszédjét, míg pénzen nem látom meg a képét.

De most már az uraknak sem volt több szavuk, otthagyták az öreget, s nagy szégyenkezve a király után kullogtak.

A SZAMÁR MEG AZ OROSLÁN

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, de még az üveghegyeken is túl, ahol a kis kurta farkú malac túr, volt egyszer egy szamár. Ez a szamár elindult, hogy lásson országot-világot. Amint megy, mendegél, találkozik egy oroszlánnal. Megnézi az oroszlán erősen a szamarat, mert még ilyen nagy fülű állatot nem látott világon való életében, s kérdi tőle:

- Hát te ki vagy s mi vagy, te füles?

Azt mondja a szamár:

- Iá! Iá! Én a bárányok királya vagyok.

- No bizony, ha bárányok királya vagy, hadd lássuk, melyik erősebb? Itt van egy fa, ni! Húzd le annak a tetejét a földre.

- Húzd le előbb te - mondotta a szamár -, aztán én is lehúzó.

Az oroszlán egyet nagyot ugrott, derékon fogta a fát, s lehajlította a földre.

- Hisz én ennél többet tudok - mondta a szamár, s mikor éppen az oroszlán el akarta eresztetni a fa tetejét, megfogta, belekapaszkodott, de abban a pillanatban fel is lódította a fa, s úgy eldobta a szamarat, hogy a fától egy puskalövésnyire esett le. Éppen egy bokor tövébe esett a szamár, ott guggolt egy nyulacska, azt estében agyonütötte. Felkapta a nyulat a szamár, vitte az oroszlánhoz, s mutatta nagy diadallal.

- Látod-e? Ilyen erős vagyok én!

Az oroszlán egy kicsit elszégyenlette magát, de mégis azt mondta:

- No, próbáljunk még egyet!

- Én sem bánom - mondta a szamár -, de azt előre megmondom neked, hogy ha a fél fületem hátracsapom, akkor még csak fél haragban vagyok, de mikor a másik fületem is hátracsapom, akkor szaladj, amerre látsz, mert különben vége az életednek.

„Hej - gondolta az oroszlán -, ennek fele sem tréfa!” Azzal uccu, nekirugaszkodott az erdőnek, szaladott, ahogy tudott.

Amint szalad, jön szembe vele egy farkas.

- Hát te hová szaladsz, oroszlán?

- Jaj, ne is kérdezd! Találkoztam a bárányok királyával, s azt mondta nekem, ha a fél fületem hátracsapja, akkor csak fél haragban van, de ha a másikat is hátracsapja, vége az életemnek.

- De már én szeretném látni azt az állatot - mondotta a farkas. - Gyerünk vissza, ketten csak elbírunk vele!

- Nem megyek én - mondta az oroszlán.

- Ne félj, csak gyere! Csinálok egy nyírfa gúzszt,* abba beletesszük a nyakunkat, együtt élünk, együtt halunk, ne félj.

Na, ebbe bele is nyugszik az oroszlán. A farkas hamarosan nyírfa gúzszt csinál, beledugják a nyakukat, mennek, mendegélnek, s egyszer csak meglátják a szamarat. A szamár is meglátja őket, s hátracsapja az egyik fületem.

- Látod-e - mondja az oroslán -, az egyik fülét már hátracsapta, forduljunk vissza, amíg csak fél haragban van.

- Gyere csak, gyere - biztatta a farkas -, ne félj tőle!

Egyet-kettőt lép még az oroslán nagy nehezen, de mikor a szamár a másik fülét is hátracsapta, hirtelen megfordult, akart, nem akart a farkas: vitte őt is magával, szaladott esze nélkül.

Egyszerre csak a farkas földhöz vágja magát. Úgy megszorította a gúzs a nyakát, hogy felfordult s megdőglött.

Megáll az oroslán, nézi a farkast, hogy mi történt vele. A farkasnak ki volt tátva a szája, s az oroslán azt hitte, hogy reá vigyorog, nevet az ő gyávaságán.

Mondta az oroslán:

- Hiszen neked nevetség, de nekem ijedtség!

Azzal otthagya a farkast, hátra sem mert nézni, világgá szaladott.

Ha az oroslán el nem szaladt volna, az én mesém is tovább tartott volna.

A MARHA BOGÁROZÁSA*

Réges-régen, az ántivilágban,* a szarvasmarhák, akármilyen legyes idő volt, szép csendesen egy helyben legelésztek, sohasem bogároztak.

Annál nyugtalanabbak voltak a juhok. Ha csak egy bogárka szállott feléjük, ahányan voltak, annyifelé szaladtak. Izzadhatott belé a szegény juhász, amíg összetereelte őket. Hanem mikor Krisztus urunk a földön járt, egészen megváltozott a dolog.

Rekkenő nagy meleg volt, s Krisztus urunk éppen egy nagy pusztaságon vándorolt keresztül.

Egészen eltikkadt a nagy szomjúságtól, s ugyancsak megőrült, amikor meglátott egy gulyást, aki egy bokor tövében heverészett, körülötte meg ott legeltek a szarvasmarhák.

Köszönti a gulyást illendőképpen, s kér tőle isten nevében egy kicsi tejet, hogy enyhítse a szomjúságát.

- Várj - mondotta a gulyás -, hadd pihenjek!

- Hát csak pihenj - mondotta Krisztus, s azzal továbbment.

De még egyhajításnyira sem ment, uccu! ahány marha volt, mind megfutamodott.

Ahányan voltak, annyifelé bogároztak, s bezzeg nem pihent tovább a gulyás. Szaladott erre-arra a nagy melegségben, hogy a nyelve is kilógott.

Amint továbbmegy Krisztus urunk, látja, hogy egy juhász szaladgál, terelgeti a nyáját. Köszönti ezt is, s kér tőle egy csepp tejet isten nevében.

- Jó szívvel, földi - mondotta a juhász -, csak várj, míg összeterelem a juhaimat.

Még jóformán ki sem mondta ezt, a juhok maguktól szépen összeterelődtek. Akkor a juhász megfejt egy juhot, s a tejet odaadta Krisztus urunknak. Azóta nem bogároznak a juhok, heverészhet a juhász, de bezzeg annál több baja van a gulyásnak. Ha meleg, legyes idő van, nincsen nyugodalma.

A ZÖLD KIRÁLYFI

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy király, s annak három leánya. Az a király nem szerette a leányait, s egyszer nagy haragjában azt találta mondani:

- Bárcsak az ördög vinné el ezeket a leányokat!

Még jóformán ki sem mondotta: megnyílt a föld, egyszerre három ördög ugrott elé, megfogták a három királykisasszonyt, nagy fergeteg kerekedett, s úgy elnyargaltak velük, hogy többet nem is látták.

A király mégis megbánta a szavát, búsult, bánkódott, de hamar megvigasztalódott, mert csakhamar három fiúval áldotta meg az Isten. A fiúk már nagy legények voltak, de senkitől sem hallották, hogy leánytestvérük is volt.

Eközben a király erősen leöregedett, s mindig sóhajtozott:

- Hej, ha még egyszer fiatal lehetnék!

Hallották ezt a fiúk, s megegyeztek, hogy elmennek a tündérek kútjához, s fiatalító vizet hoznak az édesapjuknak.

Mondják, hogy mit akarnak, s az öreg király, akinek - közben legyen mondva - zöld király volt a neve -, jó szívvel beleegyezett, csak menjenek.

Elindul a három királyfi három aranszőrű paripán. Estére kelve betérnek egy csárdába, ott ételt-italt rendelnek; esznek-isznak, s különösen a két idősebbnek olyan virágos kedve kerekedett, hogy nem is akartak továbbmenni a csárdából.

Eleget hívja a bátyjait a kicsi zöld királyfi, hogy induljanak, mert így soha, míg a világ s még két nap, a tündérek kútjához nem érnek, de az idősebb királyfiúk meg sem mozdultak, azt mondták az öccsüknek:

- Csak eridj, te bolond! Majd mi is odaérünk, s ha nem érünk, úgy is jó!

Jól van, a kicsi királyfi ott hagyta a bátyjait a csárdában, s még aznap egy rengeteg erdőbe ért. Rengeteg erdőben talált egy kicsi házat, s bement oda éjjeli szállásra. A kicsi házban egy öreg remete lakott.

A királyfi köszönti illendőképpen, a remete fogadja, s kérdi, hogy mi járatban van?

Mondja a királyfi, hogy a tündérek kútjához igyekezik: fiatalító vízért.

- Hej - mondja a vén remete -, abból a vízből én is szeretnék kapni, s ha visszakerülsz onnét valaha, hozz nekem is egy csöppöt. Hanem a te lovadon hiába ne is menj, mert azon sohasem jutsz oda. Van nekem egy tarka lovam, az ördögök lovával testvér, ülj erre: ez a világ végére is elvisz!

Megköszöni a királyfi a vén remete nagy jóindulatát, felül a tarka lóra, s még ki sem mennek az erdőből, megszólal a ló:

- Hallod-e, kicsi gazdám, míg a tündérek kútjához mennénk, több rendbeli utad lészen addig. Mikor te még a világon sem voltál, volt a te apádnak három leánya, mind a hármát elvitték az ördögök. Elébb azokat meg kell szabadítanunk, úgy megyünk a tündérek kútjához.

Először elmegyünk a legidősebb nénédhez. A sógorod nem lesz otthon, de én majd hazakergetem, s mikor megtudja, hogy a tündérek kútjához igyekezel, ő is kér, hogy hozzá a fiatalító vízből, de addig meg ne ígérd, míg azt a lepedőt neked nem adja, amelyik az ágyán van. Ennek a lepedőnek olyan tulajdonsága van, hogy ha magadra terited, sem ördög, sem ember meg nem lát téged.

Ahogy ezt mondotta a tarka ló, nagyot fűjt, s mint a nyíl felszállott a magas levegőégbe. Repült, mint a gondolat, erdők, mezők, tengerek felett.

Aztán egyszerre csak szállott a földre, s megállott egy kacsalábon forgó gyémántpalota előtt.

- Itt lakik a legidősebb nénéd, kicsi gazdám. Te csak menj be, én meg kimegyek a selyemrétre, ott jár valahol a te ördög sógorod, mindjárt hazakergetem.

Bemegy a királyfi a palotába, a tarka ló is ki a selyemrétre, ott az ördögöt meglátja, s elkezd hajtani.

- Haza, ördög, haza! Ott van a sógorod, adj neki vacsorát!

- Hej, kutya egye meg a májadat - mondotta az ördög a lónak -, te vagy a mi megölő hóhérunk!

De nem mert ellenkezni, szaladott a ló előtt, föl a palotába egyenesen.

A királyfi ott ült egy lócán, beszélgetett a nénjével, mikor az ördög belépett. Köszönti az ördög:

- Szervusz, sógor! Mi jóban jársz?

- A tündérek kútjához indultam, sógor - mondja a királyfi -, fiatalító vizet viszek az apámnak.

- Hej, sógor - mondja az ördög -, azt én is megpróbáltam, nem egyszer, de százszor, hanem a kútnak még közelébe se juthattam, mert a kúttól hetvenhét mérföldre már olyan szörnyű melegség van, hogy aki arra jár, töpörtyű lesz belőle.

- Nem bánom én, mégis odamegyek.

Aközben az ördög ételt-italt rakat az asztalra, kínálja a királyfit:

- Egyél-igyál, sógor, úgysem eszel-iszol sokáig.

Mondotta a királyfi:

- Ne félj attól, sógor!

Esznek-isznak, vígan vannak, s egy kicsi idő múlva megszólal az ördög:

- Ha a tündérek kútjához jutsz, sógor, hozz nekem is a vízből! Nesze, itt van egy disznótök, merítsd tele. Adok aztán neked annyi aranyat, ezüstöt, amennyit elbírsz.

- Nem kell nekem sem aranyad, sem ezüstöd, van nekem elég; add nekem az ágyad takaróját!

Eleget az ördög, hogy így, meg úgy, mindent kívánjon, csak azt ne, de a királyfi azt mondta:

- Kell-e a fiatalító víz?

- Kell, sógor, kell!

- No, ha kell, add ide a takarót!

Mit volt mit nem tenni az ördögnek, odaadta a takarót, azzal a királyfi elbúcsúzott, felült a tarkára, s repültek tovább: erdők, mezők, tengerek felett.

Megszólal egyszer a tarka ló:

- No, édes gazdám, mindjárt leszállunk a mellé a palota mellé, ahol a középső nénéd lakik. Majd ez a sógorod is kívánja, hogy hozz neki a fiatalító vízből, de addig meg ne ígérd, míg az ujjáról a gyűrűt neked nem adja. Ennek a gyűrűnek az a tulajdonsága van, hogy akármilyen mélyen alszol, megszorítja az ujjadat, s mikor éppen szükség, akkor ébreszt fel.

Leszáll a tarka ló a földre, egy kacsalábon forgó gyémántpalota mellé. A királyfi bemegy, a ló meg kimegy a rétre, hogy hazakergesse az ördögöt, mert az is ott lődörgött a réten. Megtalálja az ördögöt, s úzóbe veszi.

- Haza, ördög, haza, mert itt a sógorod!

Az ördög mindjárt megismerte a lovat, látta, hogy az ő lovának a testvére, visszaszólt haragosan:

- Megyek, megyek, a kutya egye meg a májadat! Te vagy a mi megölő hóhérunk!

Felmegy az ördög a palotába, fogadja a sógorát nagy barátsággal; három akó* bort tétet az asztalra, s mindenféle jó enivalót. Esznek-isznak, s közben megkérdi:

- Mi jóban jársz, sógor?

Mondja a királyfi, hogy miben jár.

Nagyot kacag az ördög.

- Hej, sógor, én százannyit érek, mint te, mégsem tudtam hozni a fiatalító vízből, pedig sokszor megpróbáltam.

- Próbáltad vagy nem próbáltad - mondotta a királyfi -, én is megpróbálom, s hozok is, meglátod.

- Hát akkor hozz nekem is, s annyi kincset adok, amennyit elbírsz.

- Nem kell a kincsed, add nekem a gyűrűdet.

- Azt nem adom!

- No, ha nem, nem is hozok vizet.

Azzal a királyfi felszedelőzködött s indult, de mikor az ajtóhoz ért, az ördög utána szaladt, s odaadta a gyűrűt.

Ahogy felült a tarkára, mondja ez a királyfinak:

- No, édes gazdám, még csak a legkisebb nénédhez megyünk. Az ő urának olyan kardja van, hogy csak szólani kell: kard, ki a hüvelyből! s ha annyi ellenség fog körül, mint fűszál a réten s csillag az égen, akkor sem kell félned, mert mind egy szálíg levágja.

Megérkeznek a legkisebb nénjéhez, s megkapja a királyfi a kardot, éppen olyan móddal, mint ahogy megkapta a takarót, a gyűrűt, s úgy indultak a tündérek kútjához.

Fölszáll a tarka a levegőégbe, hét nap s hét éjjel szállott, mint a gondolat, még annál is sebezsebben. Akkor aztán leszállott a földre, s megállott egy olyan palota előtt, amilyent még emberi szem nem látott. Ezüst volt a fundamentoma,* arany az oldala, gyémánt a fedele. Kilencszázkilencvenkilenc ablaka volt, aranyból, gyémántból valamennyi. S éppen annyi garádicsa,* az is színarany.

Mondotta a tarka:

- Menj fel ide, édes gazdám! Itt lakik a tündérek királynéja. Most éppen vacsorázik, egyedül, magában. Vedd a takarót magadra, ülj le mellé, s egyél-igyál te is. Ne félj, nem lát meg, csak annyit lát, hogy valaki eszik-iszik, de nem tudja, hogy ki. Azután feküdj le, s hajnalban, mikor a gyűrű szorítja az ujjadat, hamar szedd magadra a gúnyát, s gyere le hozzám, hogy vizet meríthessünk a kútból.

Fölmegy a királyfi a tündérkirályné palotájába, hát csakugyan éppen vacsorázik a királyné. Leül mellé a királyfi, jól eszik-iszik a sok drága ételből-italból, de a királyné csak azt látta, hogy fogy az étel is, az ital is, nem látott senkit.

Haj, istenem, megijedt a tündérkirályné, végigszalad hetvenhét szobán, fellármázza a tündéreket:

- Talpra, talpra! Szaladjatok a kúthoz, fújjátok az ólmot, hadd égjen, mert valaki kerülgeti a kutat.

De teremő istenem, lett erre szörnyő nagy tőz a tündérek kútja körül! Támadt olyan forró melegség, hogy a kúttól hetvenhét mérföldre megsült ember, állat, minden.

Azalatt a királyfi aludott szép csendesen, de egyszerre csak szorítani kezdi a gyűrű, felugrik az ágyból, szalad a lovához, felpattan a hátára.

Mondja a ló:

- Látod-e azt a tőzes folyót, édes gazdám? Azon túl van a tündérek kútja. Amennyi tündér, mind az ólmot fűjja. Kapaszkodj belém jól, mert ha lefordulsz a hátamról, szörnyő halálnak halálával halsz meg. Olyan magasra szállok veled, hogy a fejed a csillagokat veri, oda nem ér el az ólom melegsége. Aztán a kút felett hirtelen leereszkedem. Te pedig azt a tőköt, mit a sógorod adott, szúrd a kardod hegyére, s mielőtt az én lábam a kúthoz érne, hirtelen merítsd meg a tőköt, mert ha elébb ér le az én lábam, vége az életednek, vége az enyémnek is.

Fölszáll a ló a levegőégbe, fel olyan magasra, hogy a királyfi feje a csillagokat verte, aztán egyet ugrott, kettőt szökött, s mint a gondolat, leszállott a tündérek kútjához.

Áldott szerencsére a királyfi, mielőtt a ló lába a kutat érte volna, megmerítette a tőköt, azzal hopp! nekiiramodott a ló, fel ismét a levegőégbe.

Kiabálhattak, fenyegetőzhetek a tündérek, egy pillantásra úgy eltűnt a szemük elől, mintha soha ott nem járt volna.

Mentek egyenest a királyfi legkisebb nénjéhez, ott a takarót magára vette a királyfi, ettől a sógora nem látta meg, s elvitte a nénjét. Ugyanígy vitte el a középsőt; ugyanígy a legidősebb nénjét is. Vitte mind a hármat a lován, úgy mentek a vén remetéhez.

Már messziről kiáltotta a remete:

- No, fiam, hoztál-e fiatalító vizet?!

- Hoztam, öregapám, hoztam!

- Hát akkor csak cseppents a tenyeremre egy cseppet.

Reácseppent a királyfi, s hát uramteremtőm, abban a pillanatban megfiatalodott a remete.

- No, fiam, köszönöm, hogy megfiatalítottál. Tartsd meg a tarka lovat, legyen a tiéd, van még ennek testvére, az kiszolgál engem.

Megköszöni a királyfi a lovat, elbúcsúzik a remetétől, s még egy nap sem telt belé, otthon volt a nénjeivel. A bátyjai már rég otthon voltak, s az öreg király azt hitte, hogy valahol elpusztult a legkisebb fia. De aztán nagy volt az öröm, mikor mind haza kerekedtek. Hát még mikor a királyfi a fiatalító vízből rácseppentett az apja kezére - annak örült csak igazán a király. Már alig tudott tipegni-tapogni, s ím, egyszerre úgy megfiatalodott, hogy még szebb s erősebb lett, mint volt réges-régen, fiatal korában. Hanem eközben mi történt? Eközben az történt, hogy a tündérek királynéjának nem volt nyugodalma, s elindult Tündérországból a tündéreivel, hogy megkeresse azt a királyfit - mert jól tudta, hogy nem lehetett más királyfinál -, aki merített a tündérek kútjából. Megérkezik a tündérrirályné a zöld király országába, s hírül adja előre, hogy álljon elé az a királyfi, aki a tündérek kútjából merített, s a felesége lesz annak.

De bezzeg búsult most a két idősebb királyfi, hogy miért nem voltak a tündérek kútjánál.

Jön a királyné a király udvarába, ott egy nagy kádat megtöltet ólommal, keverteti, s felkiált:

- Aki a tündérek kútjából merített, ugorjék ebbe a kádba; arról tudom meg, hogy ott volt-e, vagy sem.

A király s a két legidősebb fia szeretett is volna beleugorni, nem is, hanem a legkisebb királyfi egy szempillantásig sem gondolkozott, elővezettette az istállóból tarka lovát, s föl pattant a hátára. Akkor a ló felszállott a levegőbe, mint a nyíl, onnét egyenest le a kádba, s amint szállott lefelé, az egyik orra lyukán felszívta a forró ólmot, a másikon visszaeresztette: úgy ereszkedett bele a kádba, s az ólom úgy lehült, hogy semmi bajuk sem lett.

- Te vagy az, te vagy az, aki nálam járt! - kiáltott a tündérek királynéja. - Te az enyém, én a tied, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket!

Egyszeriben nagy lakodalmat csaptak, a lakodalom után fölkerekedtek, s Tündérorszáig meg sem állottak. Még ma is élnek mind a ketten, ha meg nem haltak.

A RÓKA MEG A PACSIRTA

Volt egyszer egy pacsirta meg egy róka. A pacsirtának nem volt földje, de volt a rókának. Oda rakott fészket a pacsirta, ott élt a fiacskáival. Egyszer odamegy a róka a pacsirtához, s mondja neki:

- Hallod-e, te pacsirta, adj nekem egy kis pacsirtát, mert különben felszántom a földet.

Megijedt a szegény pacsirta, mi lesz vele, ha a róka felszántja a földet? Hová rakja a fészket?

Majd megszakadt a szíve, de mégis odaadta az egyik fiacskáját. Másnap megint odamegy a róka, s mondja:

- Adj nekem kis pacsirtát, mert különben felszántom a földet.

Búsult a szegény pacsirta, majd megszakadt a szíve, de mit tudott volna csinálni, odaadta a másik fiát is. Akkor felszállt egy kóróra, s elkezdett sírni keservesen.

Odament egy kis kutyácska, s kérdi tőle:

- Miért sírsz olyan keservesen, kis pacsirta?

- Hogyne sírnék, kis kutyácska, mikor a róka megette két fiamat.

- No, hallod-e, elég bolond voltál, hogy odaadtad. Ha még egyszer eljön, s azzal fenyeget, hogy felszántja a földet, mondd neki: „hát csak szántsad, ha van ekéd”.

Másnap csakugyan eljő a róka, s mondja a pacsirtának:

- Hamar, adj kis pacsirtát, mert mindjárt felszántom a földet.

- Nem adok biz én! Szánts fel, ha van ekéd.

- Hiszen várj csak, mindjárt felszántom - mondotta a róka.

Azzal nekiállott a földnek, a négy lábával kapargálta, s közbe kiabált:

- Gyí te, gyí! Gyí te, gyí!

Meghallotta ezt a kis kutyácska, szalad a földre, hogy megfogja a rókát, de a róka észrevette a kis kutyát - uccu neki, illa berek, szaladott árkon-bokron át, mintha a szemét kivették volna, meg sem állott, míg egy likhoz nem ért. Abba hirtelen beszaladt, úgy menekedett meg a kis kutyácskától.

Bent a likban elkezdett áradozni a róka:

- Ó, két szép szemem világa! Milyen jól tudtál vigyázni, hogy megláttad a likat!

Akkor a két első lábának szólott:

- Ó, édes két első lábam, de jól tudtál rugaszkodni, kapaszkodni, bezzeg nem is ért utol a kis kutyácska!

Hanem bezzeg a farkával nem volt megelégedve.

- No, te hitvány lompos farkam! Te mindig hátrafelé húztál, szinte utolért miattad a kis kutyácska. De nem is lesz helyed itt a likban, kilódítlak innét!

Azzal kezdette tolni a farkát kifelé.

Hiszen ez éppen jó volt, mert ott leskelődött a kutyácska a lik mellett, hamm! megkapta a farkát, annál fogvást kihúzta a likból, s a róka komát úgy szerteszaggatta, hogy tudom, istenem, nem evett több pacsirtát.

Így volt, vége volt, mese volt.

RAVASZ JANCSI

Volt a világon egy szegény ember: Ravasz Jancsi volt a neve. Azért hívták Ravasz Jancsinak, mert mindig ravaszságon járt az esze. Azt mondja egyszer a felesége Jancsinak:

- Jobb volna, ha dolgoznál, s nem mindig huncutságon járna az eszed!

No, az igaz, hogy olyan szegények is voltak, mint a templom egere. Mikor ettek, mikor nem.

Volt Jancsinak egy rozsdás puskája, a vállára veti, s kimegy az erdőbe vadászni. Amint megy, mendégél az erdőben, meglát egy nyulat, ráfogja a puskát, célozza, de a nyúl megszólal:

- Ne lőj meg, te szegény ember, mert én anélkül is a tied leszek, veled megyek, s tégy velem, amit akarsz.

Jól van, Jancsi nem is lövi meg a nyulat. Hazaviszi, s mondja a feleségének:

- No, feleség, hoztam egy nyulat, ne búsulj. Most már jól élünk, amíg ebben tart.

- Azám - mondja az asszony -, nyúl van, de kenyér nincs. Jobb volna, ha bevinnéd a városba, s ott eladnád, s az árából aztán vennénk egyet s mást, ami kell.

Bemegy Jancsi a városba, kiül a piacra, s hát egyszer jó három ember, akik testvérek voltak, s Jancsit jól ismerték. Kérdik tőle:

- Mit árulsz, Jancsi?

- Én sürgönyözöt* - mondja Jancsi.

- Hát az mi, te? - kérdik az emberek.

- Az a', hogy a levelet csak a hátára kell ragasztani, s úgy elsürgönyözi, mint a telegráf.*

- Hogy adod?

- Odaadom háromszáz pengő forintért.

Az emberek bizony nem sokáig gondolkoztak, lefizetik Jancsinak a háromszáz pengő forintot. Jancsi nagy vígan hazamegy a pénzzel, emezek meg mindjárt levelet írnak, hogy kipróbálják a nyulat. A levelet ráragasztják a hátára, aztán egy pokróccal még meglegyngetik, hogy jobban szaladjon.

No, a nyúl el is szaladt. De úgy elszaladt, hogy vissza sem jött többet.

Másnap Jancsi kimegy megint az erdőbe, meglát egy farkast, reá céloz, de a farkas is megszólal:

- Ne lőj meg, Te szegény ember, mert én anélkül is veled megyek.

Hazaviszi Jancsi a farkast, de meg sem állapodott vele otthon, vitte ezt is a vásárra. Ahogy kitelepedett a piacra, jön a három ember nagy haraggal, s mondják neki:

- No, Jancsi, megcsaltál! A sürgönyözöt elküldöttük, de nem jött vissza.

- Hát az hogy lehet? - kérdezte Jancsi. - Mit csináltak neki?

- Nem csináltunk mi egyebet, csak pokróccal egy kicsit meglegyngettük, hogy jobban szaladjon.

- Jaj, úgy nem csuda - mondotta Jancsi. - Minek ijesztették meg a pokróccal, amiatt nem jő vissza!

Összenéztek az emberek, s mondták:

- A' bizony, igaza lehet Jancsinak.

- Hát most mit árulsz? - kérdezte az öregebb testvér.

- Én juhszaporítót - mondotta Jancsi.

- Mit árulsz, te?

- Mondom, hogy juhszaporítót!

- Hát ez hogy szaporítja a juhokat?

- Az úgy, hogy este csak eresszék be a juhok közé az akolba, s reggelre annyi juh lesz, hogy be sem tudnak menni az ajtón.

- Ejnye be jó - mondják a testvérek -, ezt vegyük meg!

Mindjárt le is fizetnek érte háromszáz pengő forintot, hazaviszik a farkast, beeresztik az akolba a juhok közé, s rázárják az ajtót, hogy ki ne szaladhasson.

Megy reggel az ember az akolhoz, akarja kinyitni az ajtót, ím, nem tudja nyitni. Bekukucskál az ablakon, s hát ott fekszik mind a juha az ajtó előtt. A farkas mindenkinek kiharapta a nyakát.

Jön a középső testvére a bátyjához, s kérdi:

- No, bátya, megszorodtak-e a juhok?

- Ezek meg, öcsém, annyian vannak, hogy az ajtót sem tudom benyitni, csak vigyed a juhszaporítót, hadd szaporodjék a tied is.

Elviszi a középső testvér a farkast, ő is beereszti a juhok közé, s éppen úgy járt, mint a bátyja.

Jő reggel az öccse, a legfiatalabb.

- Megszaporodtak-e a juhok, bátya?

- Meg, öcsém, meg, csak vigyed a szaporítót, hadd szaporodjanak a te juhaid is.

Elviszi az ember a farkast, beereszti a juhok közé, s reggelre csakugyan megszorodtak az ő juhai is, ott feküdtek mind egy rakásban az ajtó előtt: valamennyit megölte a farkas.

- „No, ezek jól megszorodának!” - mondja magában az ember, s megy a középső bátyjához, hadd lássa, csakugyan azok is úgy szaporodtak-e meg, mint az ő juhai.

Hát azok is bizony éppen úgy szaporodtak meg. Mennek a legöregebb bátyjukhoz, s reá támadnak, hogy minek vitette el a farkast velük, ha tudta, hogy megöli a juhokat.

- Hát, gondoltam magamban, együtt vettük s együtt károsodjunk.

- Igaza van a bátyánknak - mondták a félkegyelmű emberek, hanem egyszeriben elhatározták, hogy mennek, s ott ütik agyon Ravasz Jancsit, ahol találják. Bemennek a városba, s hát ott ácsorog Jancsi a piacon, egy nagy bot a kezében. Reá támadnak:

- No, megállj, te istentelen! Miféle juhszaporítót adtál te nekünk?! Amennyi juhunk volt, mind megölte.

- Hát az hogy lehet? - kérdezte Jancsi. - Bizonyosan bezárták az ajtót utána.

- Be hát, hogyne zártuk volna!

- Jaj, úgy nem csuda! Nyitva kellett volna hagyni az ajtót.

Összenéznek az emberek, s mondják:

- A' bizony, igaza lehet Jancsinak, nem kellett volna az ajtót bezárni.

- Hát most mit árulsz, Jancsi? - kérdezte az öregebbik.

- Nem árulok én egyebet, csak ezt a botocskát.

- No, az ugyan nem sok - mondták az emberek -, ezt tőled senki meg nem veszi.

- Dehogynem, csak tudják meg, hogy mire jó, megveszik drága pénzen.

- Ugyan, mire lehet jó?

- Ez arra jó, hogy akinek vén felesége van, bújtassa be a kemencébe, s mikor mászik kifelé, koppintsa jól fejbe, s mindjárt megfiatalodik.

- Ejnye de jó! - mondták az emberek. - A mi feleségeink is vének, jó volna, ha megfiatalodnának.

Egyszeriben megalkusznak, megveszik a botot háromszáz pengő forintért, s elhatározták, hogy először is a legöregebb testvér próbálja ki. Annak volt legvénebb felesége.

- No, feleség - mondtotta nagy örömmel -, hoztam fiatalítót, bújj a kemencébe.

De bezzeg az asszony kapott rajta. Bebújjik a kemencébe, ott ül egy kicsit, aztán mondja az ura: no, most bújj ki! Ahogy kidugta a fejét a kemence száján, jól nekihuzakodik az ember, s úgy fejbe vágja a feleségét, hogy egyszeriben megfiatalodott: vihették a temetőbe.

Éppen így járt a másik két ember is. No de most már csakugyan elhatározták, hogy elpusztítják Ravasz Jancsit, mert különben még őket is kipusztítja a világból. Hanem Ravasz Jancsi megérezte a sáfrány illatját, s nagy hirtelenséggel koporsót csinált, abba belefeküdt, a fedelét reá is szegeztette a feleségével, de hagyott rajta egy nagy lyukat, hogy meg ne fulladjon.

Jőnek a félkegyelmű emberek, de már az útra kihallatszott az asszonynak a sírása, a jajgatása. Bemennek a házba, kérdik az asszonyt:

- Hát kend miért sír, néne?

- Jaj, hogyan sírnék! Nem látják-e kendtek, koporsóban fekszik a lelke, jámbor uram?!

- Bizony kár volt érte - mondták az emberek -, jó ember volt.

Azzal szépen elmentek, s akkor aztán, hopp! Ravasz Jancsi felütötte a koporsó fedelét, kiugrott a szoba közepére, nagyot kacagott, s még máig is él s huncutkodik, ha azóta igazán meg nem halt.

A KÍGYÓBŐR

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy szegény ember, s annak tizenkét fia. Az a szegény ember egyszer kimegy az erdőbe fát vágni, s amint vágja a fát, csak előbújik a bokorból egy nagy kígyó, s megszólítja a szegény embert:

- Hallod-e, te szegény ember, vigy el magaddal, s tarts a házadnál!

Megijed a szegény ember, nem tudta hamarjában, hogy mit válaszoljon.

Vigye-e, ne-e? Szerencsétlenséget hoz-e a házához, vagy szerencsét.

Azt mondja mégis:

- Én elviszlek jó szívvel, de tudd meg, hogy nekem tizenkét fiam van, s azoknak is mikor van mit egyenek, mikor nincs.

- Csak vigy el, szegény ember, nem bánod meg.

Hát jól van, ölébe veszi a szegény ember a kígyót, hazaviszi, a házban szépen leteszi a földre.

Hanem a szegény asszony szinte kétségbeesett, mikor a kígyót meglátta.

- Jaj, hogy volt lelke s istene - mondotta a szegény asszony -, hogy kígyót hozzon a házhoz!

Elmondja a szegény ember, hogy s mint történt a dolog, Isten neki, majd lesz, ahogy lesz!

Aközben a fiúk bejönnek a házba, letelepednek az asztal köré, az asszony beteszi a levest az asztal közepére, s kanalazni kezdenek.

Egyszer csak megszólal a kígyó az asztal alól:

- Édesanyám! Adjon nekem is egy tányér levest!

Leadnak neki egy tányér levest, de azt egy szempillantásra felhabzsolta, s megint megszólalt:

- Édesanyám, adjon kenyeret is! Mégpedig egészét. Ha lehet, akkorát, mint egy taligakerék, mert erősen éhes vagyok.

- Jaj, lelkem, fiam - mondja az asszony -, hiszen adnék én jó szívvel, ha volna, de nincs.

- Csak menjen ki, édesanyám, a kamarába, majd meglátja, hogy lesz ott.

Kimegy az asszony a kamarába, s hát uramteremtőm, szeme-szája tátva marad a nagy álmélkodástól. Mert azt emberi szem nem győzte belepni, ami abban a kamarában volt.

Arany, ezüst, gyémánt kádakban állott; kenyér, szalonna, kolbász s minden, mi jó, megenni való; bor tömérdek hordóval: alig fért be a szegény asszony a kamarába. Bezzeg hogy volt kenyér is. Nem egy, de tíz is, mind akkora, mint egy taligakerék.

Hiszen lett mindjárt a szegény ember házánál nagy hejehuja, vigasság. Oda csődült az egész falu; ettek-ittak, vígan voltak.

Mikor a falu népe elszéledett, azt mondja a kígyó a szegény asszonynak:

- Édesanyám, menjen el a királyhoz: kérje meg nekem a legkisebbik leányát.

- Ó, lelkem, fiam! - vonakodott a szegény asszony -, hát azt én hogy merjem megcselekedni?

- Csak menjen el, s egyéb gondja ne legyen.

Mit volt mit nem tenni, elmegy a szegény asszony. Megy a király színe elé, s elmondja nagy bátortalanul, hogy miért küldötte a fia. Azt mondja a király:

- Jól van, te szegény asszony, én a fiadnak is adom a leányomat, csak eredj vissza, s mondd meg neki, hogy küldjön egy zsák aranyat, de az a zsák akkora legyen, mint egy jó nagy ember. Akkor aztán legyen övé a leányom. De ha ennek nem képe, megmondhatod, hogy pusztuljon az országból, mert különben karóba kerül a feje.

Hazamegy a szegény asszony, mondja rendre a kígyónak a király üzenetét.

De bezzeg töltetett aranyat, nem egy zsákkal, hanem tízzel is. Gondolom, még többel is, mert úgy láttam, mint ma: hat egész vágás* szekéren vitték a tömérdek aranyat.

Hej, uramteremtőm, megörvendett a király, hogy ilyen szörnyű gazdag veje akadott. Egyszeriben mondja a legkisebb leányának:

- No, leányom, készülj az esküvőre! Ma lesz a nénéid lakodalma, ma lesz a tiéd is.

Még szót sem szólhatott a kicsi királykisasszony, befogatott a király hat paripát aranyos hintóba, s úgy küldött a kígyó után. De mit gondolt, mit nem a királykisasszony, kisurrant a palotából, s beült a hintóba: látni akarta előre, hogy milyen lesz az ő vőlegénye.

Hej, édes istenem, sírt-rítt a kicsi királykisasszony, még földhöz is verte magát, mikor meglátta a vőlegényét. De hiába sírt-rítt, beültették a hintóba, szépen melléje ült a kígyó, s úgy mentek vissza a király városába.

A szegény királykisasszony még le is takarta egy nagy ruhával, hogy ne lássák a vőlegényét. De hiába takarta le, mert mikor az udvarba megérkeztek, leszökött a kígyó a hintóból, úgy csúszott a királykisasszony után fel a palotába. Ott már javában állott a két idősebb királykisasszony lakodalma.

De volt nagy szörnyűködés, mikor meglátták a kígyót.

Azt mondta a király:

- No, te isten csúf állatja! A szavamat meg nem másolhatom, leányomat neked adom, de itt, az én palotámban nincs helyetek, pusztuljatok innét!

Kiszalad a királykisasszony nagy sírással-rívással, utána a kígyó, s amint mennek le a grádícson, mondja a királykisasszonynak:

- Ne keseregj, szép királykisasszony, mindjárt minden jóra fordul!

Volt a király udvarában egy kicsi ház, abba bementek, s hát uramteremtőm, abban a szempillantásban a kígyóból olyan szép királyfi lett, amilyent a világ még nem látott.

Mondja a királykisasszonynak:

- No, látod-e? Nem vagyok én kígyó, csak egy vén boszorkány elvarázsolta volt, hogy kígyóbőrben járjak tizenkét esztendeig. Éppen ebben a szempillantásban telt ki a tizenkét esztendő.

Hej, örült a királykisasszony! Fel akart szaladni a palotába, hogy mondja meg az édesapjának, mi történt, hanem a királyfi azt mondta:

- Te csak maradj itt, felmegyek én!

Jól van, felmegy a királyfi a palotába, szép aranyos gúnyában. Bezzeg fogadták ott nagy örömmel. Nem ismerte senki, de gondolták, hogy valami gazdag királyfi lehet.

Egyszeriben első helyre ültették, azután meg biztatták, hogy táncoljon. Hiszen nem kellett sokat biztatni, mindjárt táncra kerekedett a királyfi. Egyszerre mit gondol, mit nem, tánc közben keresztülbucskázik a fején, fehér galambbá változik, s azzal kiröppen az ablakon.

De volt nagy álmélkodás, csudálkozás! Vajon ki s mi lehetett ez a legény? Sajnálták is erősen, hogy elrepült, mert nagyon szépen táncolt. Aközben meg gondolkozik a király, gondolja, mégis lemegy a leányához s a kígyó vejéhez, hadd lám, mit csinálnak?

Bemegy a kicsi házba, s hát uramteremtőm, ott ül a leánya az asztalnál, s szemben ül vele a kígyó - akarom mondani, az a királyfi, aki galamb képében kirepült volt a palotából. De bezzeg most a királynak is megjött a kedve. Vitte fel a leányát s a vejét a palotába, s még csak most lett igazi nagy hejehuja, lakodalom. Hét nap s hét éjjel folyton-folyvást húzták a cigányok, járták a legények s a leányok. Akkor a királyfi elvitte a feleségét az ő országába. Vitte a szegény embert is a feleségével s tizenkét fiával. Nagy úr lett mindenikből. Sóra-fára nem volt többet gondjuk, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

AZ EMBER ÉLETIDEJE

Mikor Isten a teremtés munkáját bevégezte, magas színe elé hívatta az embert, s kérdezte:

- Hány esztendeig szeretnél élni?

Az ember egy kicsit gondolkozott, s azt felelte:

- Elég lesz, Uram, harminc esztendő.

De ahogy kiment az Istentől, mindjárt megbánta, hogy olyan kevés életidőt kért. Az ember után az ökör ment be, s ez húsz esztendőt kért az Istentől.

Kijő az ökör, de mindjárt megbánja, hogy húsz esztendőt kért, gondolta, elég neki tíz esztendő is.

Azt mondja az ember az ökörnek:

- Ha sokallod, add nekem felét.

Az ökör odaadta jó szívvel.

Most már az embernek volt negyven esztendeje. Az ökör után bemegy a szamár, s kérdi az Úr tőle:

- No, szamár, hány esztendőt adjak neked?

- Annyit, Uram, mennyit az embernek, éppen harminc esztendőt.

De amire kiment, már meg is bánta, hogy olyan sokat kért.

Kérdi odakint az ember:

- Hány esztendőt kértél, szamár?

- Ó, ne is kérdezd! Nagy szamár voltam, harminc esztendőt kértem, meg is kaptam, pedig elég lenne nekem tizenöt esztendő is, elég bogáncsot ehetem azalatt.

- Hiszen ha sokallod - mondotta az ember -, add nekem a másik tizenöt esztendőt.

- Jó szívvel - mondotta a szamár. - Legyen a tiéd!

Most már volt az embernek ötvenöt esztendeje.

A szamár után a kutya ment be, az tizenkét esztendőt kért az Istentől, s abból is átadott nyolcat az embernek.

Most már volt hatvanhárom esztendeje.

A kutya után bement a majom. Az húszat kért, s abból odaadott az embernek tízet.

Mikor az ember így szépen kiegyezkedett az állatokkal, visszament az Úristenhez, s jelentette az egyezséget.

- Jól van - mondá az Úr -, ha megegyeztetek, legyen úgy.

Hanem mi lett ebből az egyezségből?

Az lett ebből az egyezségből, hogy az ember, amíg harmincéves, addig igazi ember módjára él. Harminctól negyvenig ökör módjára dolgozik, kínlódik, húzza a terhet. Negyventől ötvenötig egy kicsit nehezedik; lassan viszi, cepeli a terhet, mint a szamár. Ötvenötől hatvanháromig otthon hagyogatják házörzőnek, mint a kutyát.

Hatvanháromtól beleesik a gyermekségbe, s játszanak vele, mint a majommal szokás.

A VÉN KUTYA

Egyszer volt egy ember, s annak egy olyan öreg kutyája, hogy a csontot már nem tudta megrágni.

Azt mondja az ember a feleségének:

- Feleség, meglövöm a kutyát, mert a csontot már nem tudja megrágni, én pedig hússal nem tartom.

Mondotta az asszony:

- Ne löje meg, lelkem, uram! Ha a csontot nem is tudja megrágni, de jól tud ugatni, s a tolvajokat elriasztja a háztól.

De így s de úgy, ő bizony meglövi, erősítette az ember.

A kutya meghallotta, hogy mit akar a gazdája. Elszomorodott erősen, s bánatjában kiment az erdőbe. Amint megy, mendegél az erdőn, találkozik egy farkassal.

Kérdi a farkas:

- Hát neked mi bajod van? Miért vagy olyan szomorú?

- Hogyne volnék szomorú, mikor a gazdám meg akar löni.

- Ne búsulj - mondja a farkas -, segíték én rajtad. Kibékítem a gazdádát veled, meghagyja az életedet, hanem aztán adj egy bárányt nekem.

A kutya megígéri a bárányt, s a farkas azt mondja:

- Maradj csak itt velem az erdőben. Majd ha a gazdád idejön dolgozni feleségével s kicsi gyermekével, én ellopom a gyermeket, neked általodom, s vidd vissza. Meglásd, ismét megszeret a gazdád, s nem lö meg.

Hát csakugyan úgy lett. Egy nap múlva, kettő múlva jön az ember a feleségével, hozták a kicsi gyermeküket is. Leteszik egy bokor alá, s azzal munkába fognak. A farkasnak sem kellett egyéb: a bokor mellé orozkodott, felkapta a gyermeket, elszaladott vele az erdő szélire, ahol a kutya várt reá.

Észreveszi az ember meg a felesége, hogy a bokor alól eltűnt a gyermek, de lett, uramistenem, sírás, jajgatás! Szaladtak erre-arra, mindenfelé. Ők sem tudták, merrefelé. Kiabálták a gyermek nevét, s hát egyszerre csak jő a kutya, hozza a gyermeket. De bezzeg lett a kutyának azután becsülete! Hússal, kolbásszal tartották, paplanos ágyban hálatták.

Telt-múlt az idő, egy éjjel eljő a farkas a bárányért. Hanem a kutya meggondolta a dolgot, nem volt rá lelke, hogy a gazdáját megkárosítsa, s olyan erősen kezdett ugatni, hogy a farkas esze nélkül szaladt vissza az erdőbe.

Hanem visszakiáltott a kutyának:

- Hadd el, kutya! Gyere csak ki az erdőbe, majd megtanítlak becsületre!

A kutyának egyszer csakugyan dolga akadt az erdőben, de nem mert egyedül elmenni, hanem nagy barátságot kötött előbb egy sánta macskával, úgy indultak ketten az erdőbe.

A farkas éppen ott sétált egy vaddisznóval, amerre az a kutya tartott.

Már messziről látták a kutyát, de nem tudták elgondolni, hogy mi lehet mellette. A macska farkát kardnak nézték, azt hitték, hogy a kutya kardot kötött az oldalára.

Hej! Uramteremtőm, megijed a farkas meg a vadkan is, s nagy hirtelen a farkas fölmászik egy fára; a vadkan pedig behúzódik egy gödörbe, hogy csak az orra látszott ki.

Amikor a kutya s a macska odaért, s meglátták a vaddisznó orrát, a macska azt hitte, hogy valami egér van ott, s belevágott a vaddisznó orrába.

- Jaj! Jaj! Ne bántsatok! - jajgatott a vaddisznó. - Ott a fán a bűnös, én nem vétettem senkinek.

A macska erre eleresztette a vaddisznó orrát, a vaddisznó meg elszaladt nagy ijedten, mintha a szemét vették volna ki. Akkor a kutya meg a macska nagy mérgesen felnézett a fára. A farkas csak akkor látta, kikkel van dolga.

Erősen elszégyenlette magát, leszállott a fáról, s kibékült a kutyával.

Így volt, vége volt, mese volt.

A NYULACSKA HARANGOCSKÁJA

Mesét mondok nektek: a nyulacskáról meg a harangocskáról. Volt egyszer egy nyulacska, s annak egy szépen szóló harangocskája. Megy, mendegél ez a nyulacska az erdőben, addig ment, mendegélt, hogy erősen elfáradt, s lefeküdt egy bokor alá. Amint lefekszik, gondolja magában: „Jaj, istenkém, még el találok aludni, s valaki majd ellopja az én szépen szóló harangocskámat!”

Leveszi a harangocskát a nyakáról, fölakasztja a bokornak egy belső ágára, aztán szépen visszafekszik a bokor tövébe, s elalszik. Alszik, alszik a nyulacska, s hát amikor felébred, nézi, nézi a bokrot: volt bokor, nincs bokor. A kicsi bokorból olyan magas fa lett, amíg aludott, hogy alig látott a tetejébe. De jó, hogy oda fellátott, mert éppen ott lógott a fának a legfelső ágán a szépen szóló harangocska.

Felszól a nyulacska:

- Hallod-e, te szépen szóló harangocska, gyere le!

- Nem megyek én! Minek tettél a bokor ágára?

Megharagszik a nyulacska, mondja a fának:

- Fa, add ide az én szépen szóló harangocskámat!

- Nem adom biz én!

- Nem adod-e? Megállj csak, mindjárt visszaadod!

Szaladott a baltához, s kérte:

- Balta, vágd ki a fát, fa nem akarja visszaadni szépen szóló harangocskámat.

- Nem vágom biz én! Van nekem egyéb, mit vágjak!

- Nem vágod-e? Megállj csak, mindjárt kivágod!

Szaladott a köszörűkőhöz, s kérte:

- Köszörűkő, köszörüld meg a baltát, balta nem vágja le a fát, s fa nem adja vissza az én szépen szóló harangocskámat.

- Nem köszörülöm biz én!

- Nem-e? Mindjárt megköszörüld te!

Szaladott a vízhez.

- Víz, hajtsd a köszörűkövet, köszörűkő nem akarja megköszörülni a baltát, balta nem akarja kivágni a fát, fa nem akarja visszaadni az én szépen szóló harangocskámat.

Mondotta a víz:

- Bizony nem hajtom én a köszörűkövet, van nekem, amit hajtsak, elég.

Továbbfutott a szegény nyulacska, szólította a bikát:

- Bika, idd meg a vizet, víz nem akarja hajtania köszörűkövet, köszörűkő nem akarja megélezni a baltát, balta nem akarja levágni a fát, fa nem akarja visszaadni szépen szóló harangocskámat.

Mondotta a bika:

- Nem iszom biz én! Ittam én már vizet eleget.

Haj, megharagudott a szegény nyulacska, szaladott a vadászhoz.

- Vadász, lödd meg a bikát, bika nem issza meg a vizet, víz nem hajtja a köszörűkövet, köszörűkő nem élezi meg a baltát, balta nem vágja le a fát, fa nem adja vissza szépen szóló harangocskámat.

Mondotta a vadász:

- Mit gondolsz, nyulacska, csak nem lövök bikát!

Továbbfutott a nyulacska nagy búsan, s találkozott az egerrel.

- Eger, csípd meg a vadász lába szárát, vadász nem lövi még a bikát, bika nem issza meg a vizet, víz nem hajtja a köszörűkövet, köszörűkő nem élezi meg a baltát, balta nem vágja le a fát, fa nem adja vissza szépen szóló harangocskámat.

- Nem csípem biz én.

- No, megállj - mondotta a nyulacska -, mindjárt elpanaszollak a macskának!

Szaladott a macskához, s kérte szépen könyörögve:

- Macskám, macskám, édes macskám, fogd el az egeret, lásd, eger nem csípi meg a vadász lába szárát, vadász nem lövi meg a bikát, bika nem issza meg a vizet, víz nem hajtja a köszörűkövet, köszörűkő nem élezi meg a baltát, balta nem vágja le a fát, fa nem adja ide szépen szóló harangocskámat.

Mondotta a macska:

- Elfogom én jó szívvel, csak hozzá nekem tejet.

Továbbszaladt a szegény nyulacska, találkozik a tehénnel.

- Tehén, adj nekem tejet! Tejet adom macskának, macska elfogja az egeret, eger megcsípi a vadász lába szárát, vadász meglövi a bikát, bika megissza a vizet, víz hajtja a köszörűkövet, köszörűkő megélezi a baltát, balta levágja a fát, fa visszaadja nekem szépen szóló harangocskámat.

Mondotta a tehén:

- Adok én jó szívvel, csak előbb hozz füvet.

Szaladott a nyulacska a kaszáshoz.

- Kaszás, adj nekem füvet, füvet adom tehénnek, tehén nekem tejet ad, tejet adom macskának, macska elfogja az egeret, eger megcsípi a vadász lába szárát stb.

Megsajnálta a kaszás a szegény nyulacskát, vágott neki füvecskét, s vitte nagy örömmel a tehénnek. Tehén megette a füvecskét, s adott mindjárt tejecskét a nyulacskának.

Tejecskét vitte macskának, macska megitta, s uccu neki, mindjárt elfogta az egeret. Eger megcsípte a vadász lába szárát, vadász meglötte a bikát, bika megitta a vizet, víz hajtotta a köszörűkövet, köszörűkő élesre fente a baltát, balta levágta a fát, fa mindjárt visszaadta a nyulacskának a szépen szóló harangocskát.

De bezzeg mindjárt felkötötte a nyakára, giling-galang - szólt a harangocska. Többet soha le sem oldotta a nyulacska.

Aki nem hiszi - járjon utána.

MESE A DOHÁNYRÓL

Egyszer egy szegény ember kint üldögélt a kapuban. Amint ott gondolkozik, arra megy az ördög, odaad neki egy dohánymagot. Azt mondja:

- Ezt a magot vedd el, szegény ember! Majd ha kikél, idejövök, megkérdezem a nevét, s ha addig ki nem találod, vége az életednek.

Nem tudta a szegény ember, mit csináljon: elvesse-e, ne-e a magot. Ha elveti, az is baj - ha nem veti, az is baj. Így is, úgy is elpusztítja az ördög.

Hát mégis csak elvetette a magot. Ki is kelt a földből egy szép növény,* de a nevét nem tudta kitalálni, mert soha olyat nem látott. Mások sem tudták megmondani, mert az volt a világon az első dohány.

Jön az ördög, s kérdi a szegény embert:

- No, szegény ember, tudod-e a nevét ennek a növénynek?

- Nem tudom, lelkem, ördögöm. Kegyelmezz árva fejemnek, majd később kitalálom.

- Jól van - mondja az ördög -, most az egyszer megkegyelmezek az életednek, de ha másodszor eljövök, megmondd a nevét, mert különben nincs több kegyelem.

Elmegy az ördög, s a szegény ember nem találta helyét nagy bánatában, olyan szomorú volt, mint a háromnapos esős idő.

- Hát kend ugyan miért búsul? - kérdi a felesége.

- Ó, hagyd el, feleség, ne is kérdezd, úgy sem tudsz segíteni az én bajomon.

- Hátha mégis segíthetek - mondja az asszony.

Addig s addig faggatta az urát, amíg el nem mondta a baját.

- No, lássa-e kend - mondta az asszony -, ezért ugyan kár búsulni, majd segíték én kenden! Hordjon csak jó csomó sarat az udvarra, a többit bízva reám.

A szegény ember jó nagy sarat csinált az udvaron, az asszony meg belefeküdt, jól meghenger-gőzött benne, hogy csupa sár volt tetőtől talpig. Mikor bement a szobába, kihalította a dunnát, belebújt, ami toll volt benne, az mind ráragadott. Mikor kibújt a dunnából, olyan volt, mint egy szörnyeteg.

Kimegy az asszony a szobából, hát éppen akkor fordul be az ajtón az ördög.

Az asszonynak sem kellett több, szalad egyenesen a dohánypalántának.

Látja ezt az ördög, megijed, hogy ez a szörnyeteg még eltapossa a dohánypalántát, odakiált a szegény embernek:

- Hé, atyafi, hé! Hajtsd el onnét azt a szörnyeteget, mert mindjárt eltapossa a dohánypalántát!

De bezzeg megörült a szegény ember, mert már tudta a nevét annak a növénynek.

Az ördög erősen elszégyellette magát, s elkullogott. Most már ismeri mindenki a dohányt: szegény ember - gazdag ember. Elterjedt az egész világon, nemhiába kapták az ördögtől az első magot.

A SZEGÉNY EMBER HÍDJA

Mikor Krisztus urunk a földön járt Szent Péterrel, sokszor átjárt egy folyón, amelyen nem volt se híd, se palló. Láttá ezt egy szegény ember, aki a folyóhoz közel lakott, s azt mondta a fiának:

- Fiam, csináljunk hidat a folyóra, hogy ne kelljen azoknak a szegény vándoroknak mindig a vízben járni.

Mert a szegény ember szegény vándoroknak nézte Krisztust és Szent Pétert. Csakugyan csináltak is egy keskeny hidat a folyóra. Olyat, amelyet tudtak, de az éppen jó volt, s mikor Krisztus urunk megint arra jött, s meglátta a hidat, erősen megörült neki. Mondja Szent Péternek:

- Mit gondolsz, Péter, mit érdemel az a szegény ember, aki ezt a hidat csinálta?

- Az bizony, uram, megérdemelne egy olyan pipát, mely mindig ég; egy olyan zacskót, amelyből a dohány soha ki nem fogy; s egy olyan kulacsot, melyből sohasem fogy ki a bor.

Krisztus urunk mindjárt meg is adta a pipát is, a zacskót is, a kulacsot is.

Azzal elmentek tovább, de egy hét múlva, kettő múlva, megint a hídra kerültek, s Krisztus urunknak olyan jólesett, hogy hídon mehet keresztül, hogy ismét kérdezte Pétert:

- Mit gondolsz, Péter, mit érdemelne még ez a szegény ember?

- Megérdemelne az, uram, egy olyan kenyeret, mely soha el nem fogy; egy olyan bicskát, amely soha el nem törik, s egy olyan kaszakövet, amelytől egy huzintásra* a kasza megélesedik.

Krisztus urunk ezeket is megadta a szegény embernek.

Aztán ismét továbbmentek, jártak-keltek a világon mindenfelé. Útközben Krisztus urunk sok jó embert megjutalmazott, sok rossz embert megbüntetett, de úgy egy esztendő múlva harmadszor is visszakerült a hídra. A víz éppen nagyon megáradott volt, s Krisztus urunk most különösen megörült a hídnak.

Mondta Péternek:

- Mit gondolsz, Péter, mit érdemelne még ez a szegény ember?

Mondotta Péter:

- Megérdemelne ez, uram, egy olyan szántóföldet, amely télen-nyáron terem; egy olyan gyümölcsfát, melynek minden időszakban van gyümölcse; s egy olyan kemencét, amelyben mindig lehessen kenyeret sütni.

- Jól van, Péter - mondotta Krisztus urunk -, én ezeket is megadom, mert az a szegény ember igazán megérdemli.

Meg is adta mindjárt.

A szegény emberből olyan gazdag ember lett, hogy mikor a fia megházasodott, tizenkét banda húzta, s hét nap s hét éjjel állott a lakodalom.

AZ ELRABOLT KIRÁLYKISASSZONY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy király, s annak egy szépséges szép leánya. A királyfik és a hercegek egymásnak adták az ajtókilincset, s éppen arra került volt a sor, hogy a királykisasszony jövendőbélit válasszon magának, de mikor gyülekezni kezdtek a királyfik s a hercegek, hirtelen nagy fergeteg kerekedett, benyargalt az udvarba két sárkány, megragadták a királykisasszonyt, s elvitték nagy Sárkányországba.

Hej, istenem! Lett nagy búbanat s szomorúság a palotában. A király egyszeriben kihirdettette ország-világon, hogy annak adja a leányát s melléje fele királyságát, aki visszahozza nagy Sárkányországból.

Hiszen próbáltak is szerencsét sokan, minden rendű és rangú legények, de egy sem tudta visszahozni a királykisasszonyt.

Volt a király városában egy szegény ember, s annak két fia. Jancsinak hívták az egyiket, Pistának a másikat.

Azt mondja Jancsi:

- Édesapám, én elmegyek, szerencsét próbálok, hátha visszahozom a királykisasszonyt.

Mondta a szegény ember:

- Jól van, fiam, eredj isten hírével.

Feltarisználják a legényt, elindul hetedhétország ellen. Ment hegyeken-völgyeken át, s egyszer egy rengeteg erdőbe ért. Leül egy fa alá, előszedi az elemózsiát, elkezd falatozni, s amint falatoznék, körülveszi egy nagy sereg hangya.

Megszólal a legöregebb hangya:

- Te legény, adj ennünk! Három napja nem ettünk semmit.

De a legény, még ami morzsa a földre hullott, azt is összeszedte, még rá is taposott a hangyákra, s azzal továbbment.

Ment, mendegélt, keresztül az erdőn, s ért egy nagy tóhoz. Abban a tóban volt tizenkét kacsa, s amint a legényt meglátták, mind kiúsztak a tó szélére, nyújtogatták a nyakukat, tátogatták a szájukat: ennivalót kértek ezek is a legénytől, de a legény ezeknek sem adott. Még felkapott a földről egy nagy darab fát, s nagy haraggal a kacsák közé vágott.

Továbbmegy, s hát még egy hajításnyira sem megy, egy nagy fekete várhoz ér. Gondolja magában, hátha itt van a királykisasszony. Megy a vár kapujához, s jól megdöngeti. Abban a pillanatban kinyílik egy ablak, kinéz rajta egy öregasszony, s kérdi a legénytől:

- Hát te mit akarsz? Minek jöttél ide?

- Én a királykisasszonyt keresem, akit a sárkányok elraboltak! Itt van-e?

- Itt van - mondotta az öregasszony -, csak várj egy kicsit.

Azzal hirtelen visszafordult, hozott egy zsák kását, kiöntötte az ablakon, a zsákot utána vetette, s lekiáltott a legénynek:

- Előbb ezt a kását szedd belé a zsákba!

A legény szedni kezdi a kását, de amint öntötte a zsákba, azon módúlag ömlött is ki, hangya képében. Hiába kínlódott, hiába erőlködött, ami kását felszedett, s a zsákba öntött, mind hangyává lett, s kimászott a zsákból.

Egész nap s egész éjjel egyebet sem csinált a legény, mind szedte a kását. Akkor kijött az öregasszony, hozott magával tizenkét kulcsot, azt belevetette egy tóba, s mondta a legénynek:

- Ezt a tizenkét kulcsot keresd meg, ha meg akarod szabadítani a királykisasszonyt!

A legény egész nap kereste a tizenkét kulcsot, de egyetlenegyét sem talált meg. Harmadnap reggel megy a várkapuhoz, s nagy mérgesen elkezd dőngetni.

Kinéz az öregasszony az ablakon, s kérdi:

- Mit akarsz?

- Eresszen be! Meg akarom szabadítani a királykisasszonyt!

- Én beereszthetlek, de azt nem köszönöd meg - mondotta az öregasszony. - Egy zsák kását nem tudtál összeszedni; a kulcsokat nem tudtad megtalálni, hogy tudnál bírni két sárkánnyal?

Hanem a legény addig dőngette a kaput, hogy a vénasszony mégis beeresztette. Bemegy az udvarra, s mondja neki az öregasszony:

- Látod-e, ott ül a két sárkány s a királykisasszony, fehér lepedővel betakarva. Eredj oda, s ha eltalálsz, hogy melyik a királykisasszony, viheted.

Odamegy a legény, s azt mondja:

- A középső a királykisasszony!

Abban a pillanatban a két sárkány nagyot dobbantott a lábával, de akkorát, hogy a föld megnyílt belé, s a legény eltűnt, mintha nem is lett volna.

Otthon csak várták, várták a legényt, de hiába várták. Eltelt egy kerek esztendő, s csak nem került vissza. Azt mondja a szegény ember a kisebbik fiának, Pistának:

- Eredj, fiam, indulj útnak, s vagy hozod vissza a királykisasszonyt, vagy nem, de a bátyádat hozd vissza!

Feltarisznyálják Pistát, elindul, megy, mendegél, éppen azon az úton, ahol a bátyja ment. Beért abba a rengeteg erdőbe, leült egy fa alá, s elkezdett falatozni.

Hát őt is körülveszik a hangyák, s kéri: adjon nekik valamit Isten nevében.

- Hogyne adnék, Istennek állatkái! Tudom, sokat éheztek, sokat sanyarogtok, legyen egyszer jó napotok.

Egy jó marék kenyérmorzsát hintett a hangyáknak, s mikor azt megették, még egy marékkal, s úgy ment tovább. Elér a tóhoz, s hát az a tizenkét kacsa kiúszik mindjárt a tó szélére. Nyújtogatták a nyakukat, tátogatták a szájukat: ennivalót kértek ők is Isten nevében. Ami kenyere volt, mind odaadta a kacsáknak.

Továbbmegy, a várhoz ér, szép csöndesen kopogtat a kapun. Az öregasszony mindjárt kihajolt az ablakon.

- Mit akarsz?

- A bátyámat keresem, s a királykisasszonyt, akit a sárkányok elraboltak.

- A bátyádat keresheted, mert azt a föld elnyelte, de a királykisasszonyt itt találod, csak várj egy kicsit.

Azzal leöntött egy zsák kását, s mondá a legénynek:

- Ha meg akarod szabadítani a királykisasszonyt, ezt a kását mind egy szemig szedd belé a zsákba.

Szedni kezdi a legény a kását, hát egyszerre csak tenger hangya lepi el a földet. Szedik össze a kását, hordják a zsákba, s egy szempillantás alatt tele volt a zsák, egy szem kása sem maradt a földön.

Kinéz az öregasszony az ablakon, s összecsapja a kezét.

- No, fiam! Még ilyen csudát sem láttam világon való életemben.

Azzal ledobta a tizenkét kulcsot is a tóba, s mondta:

- Ha még ezeket is kihalászod a tóból, jöhetsz bátran.

Hiszen összeszedte hamar a kulcsokat, bele sem kellett mennie a tóba.

A tizenkét kacska egy szempillantásra kihalászta a kulcsokat, vitték a legénynek. Megy a legény a kapuhoz, kopogtat, s kiszól az öregasszony:

- Megtaláltad-e a kulcsokat, fiam?

- Megtaláltam, öreganyám! Itt van mind a tizenkettő!

- No, most bejöhetsz.

Bemegy a legény az udvarra, ott ült most is a két sárkány s a királykisasszony az udvar közepén, fehér lepedővel földig letakarva. Mondja az öregasszony:

- Eltalálnád-e, hogy a három közül melyik a királykisasszony?

Mondja a legény:

- Ha jól szemlélem, ott ül jobb felől. Igaz-e, öreganyám?

- Igazad van, édes fiam, nesze itt egy kard, szúrd keresztül mind a két sárkányt, amíg észrevennének.

Hiszen kétszer sem mondatta magának ezt a legény. Fogta a kardot, úgy keresztülszúrta mind a két sárkányt, hogy egyszeriben fűbe harapott mind a kettő.

Hazaviszi a királykisasszonyt, de bezzeg volt nagy öröm. A király nem nézte, hogy a legény ki fia-borja, nekiadta leányát s fele királyságát. De jó szívvvel ment a királykisasszony is hozzá, mert szemrevaló volt a legény. Hét nap s hét éjjel tartott a lakodalom, hanem akkor azt mondta a legény:

- Feleség, nekem nincsen maradásom, amíg a bátyámat meg nem találok.

Gondolja magában, visszamegy nagy Sárkányországba, hátha az öregasszony útba tudja igazítani. De bezzeg most nem ment gyalog. Felült a legszebb, a legjobb lovára, repült, mint a gondolat: reggel indult, s este már ott volt a fekete várban. Bemegy az öregasszonyhoz, fogadja nagy örömmel.

- Bátyádat keresed, ugye?

- Azt keresem, öreganyám. Míg meg nem találok, nincs addig nyugvásom. Ugyan bizony nem tudna-e útbaigazítani?

- Én megmondhatom, fiam, hogy hol a bátyád, de nem hiszem, hogy meg tudnád szabadítani. Van itt az erdőben egy óriás, olyan magas, mint egy torony; olyan széles, mint egy ház; a szája akkora, mint egy kemence. Ennek az óriásnak a hasában van a te bátyád. Ha meg akarod szabadítani, neked is le kell kerülnöd az óriás hasába, aztán a te dolgod, hogy kerültk ki onnét.

Gondolkozik a legény, gondolkozik az öregasszony is, hogy s mint lehetne ezt megcselekedni. Azt mondja egyszer az öregasszony:

- Hallod-e, csináltass magadnak tiszta acélgúnyát; tetőtől talpig rakasd tele tűvel; mikor aztán az óriás idejő a tóra inni, s lehajlik, ugorj bele a szájába, a kardoddal vágd ki a hasát, s szépen bújjatok ki belőle.

Megköszöni a legény a jó tanácsot, bevágat a városba, csináltat magának acélgúnyát; tűvel jó sűrűn kirakatja, azzal vissza a tóhoz, meglesi az óriást, mikor éppen lehajlik, hogy igyék: hopp! bele a szájába, be a hasába, s hát ott a bátyja.

- Adj isten, bátyám! Hát te mit csinálsz itt?

- Én bizony itt vagyok, minden nappal eltelik egy nap. Hát te hogy kerültél ide?

- Én úgy, ahogy, csak gyere utánam.

Azzal kihalította az óriás hasát, szépen kisétáltak, felültek a paripára, hazavágtattak, apjukat, anyjukat, minden nemzetségüket magukhoz vették, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A BETEG KIRÁLY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egy király. Ez a király olyan nehéz betegségbe esett, hogy hiába hívták össze a világon amennyi csudadoktor volt, egy sem tudta meggyógyítani. Volt a királynak egy öreg vadásza, egy soktudó ember. Ez egyszer fölment hozzá, s azt mondta:

- Felséges királyom, többet a doktorokra ne költsön, mert úgysem tudják meggyógyítani; hanem ha valaki fölmenne annak a nagy cseresznyefának a tetejébe, amelyik felségednek a kertjében van, s onnan ledobna egy cseresznyét, felséged egyszeriben meghalna szép halállal, s legalább többet nem kínlódnék.

Mondta a király:

- Ó, de jó volna, ha úgy lehetne, mert igazán megelégettem a sok s nagy szenvedést!

Egyszeriben kihirdette az egész országban, hogy aki felmászik arra a cseresznyefára, s a tetejéből ledob egy cseresznyét, annak adja egyetlen leányát s fele királyságát. Hiszen jöttek mindenfelől a legények: hercegek, grófok, bárók, hosszú süveges tótok, s mind ajánlkoztak, hogy ők fölmásznak arra a fára. Azám, de az a fa olyan vastag volt, hogy ezer ember sem tudta volna átölelni. S olyan magas, hogy a felső ága az eget verte. Próbálták sorban a legények, de még jóformán az alsó ágáig sem tudtak felkapaszkodni: nagy szégyenkezve visszaereszkedtek, s elkullogtak a király udvarából.

Meghallja ezt egy kondásfiú, hogy mit hirdettetett ki a király. Fölmegy a palotába, s ajánlja magát.

- Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, én is próbálok egyet.

- Hagyd el, fiam! - mondotta a király. - Ha az a sok világhíres vitéz nem tudott felmászni, akkor te hogy tudnál. Eredj, csak őrizd a disznókat!

Elmegy a kondásfiú nagy búsan, de nem volt maradása. Másnap megint felment a királyhoz, s ajánlotta magát.

De a király akkor is elküldötte.

Gondolja magában a fiú, harmadszor is szerencsét próbál, s ment harmadnap is a király színe elé. S addig beszélt, addig kérte a királyt, amíg azt nem mondta:

- Jól van, fiam, eredj, ha nem kedves az életed!

Hej, istenem, örült a kondásfiú. Csináltatott az udvari kováccsal három pár vasbocskort s egy kicsi baltát, azzal nekiindult a cseresznyefának, belevágja a baltáját a fába, nekirugaszkodik, a fának az alsó ágába belekapaszkodik, aztán csak vágta feljebb, feljebb a baltát, úgy mászott felfelé, mint a mókus.

Mikor már hét nap s hét éjjel mászott, mit látnak szemei! A cseresznyefának egyik ágán egy gyémántpalotát. Gondolja magában, ő bizony betér ide, s egy kicsit megnyugszik. Bemegy a palota kapuján, fel a garádicson, be az első szobába; be a másodikba, harmadikba, s hát ott egy olyan szép királykisasszony ül, hogy amint reá nézett, szinte elveszett a szeme világa. Köszön illendőképpen, a királykisasszony fogadja, s kérdi:

- Ugyan bizony hogy kerültél ide? Mi jóban jársz?

Mondja a fiú, hogy miben jár.

- Ó - mondja a királykisasszony -, ne boldogtalankodjál!* Jobb, ha itt maradsz nálam, én felfogadlak asztali inasnak.

Mit gondolt, mit nem a kondásfiú, ő bizony egy szóval sem kérette magát: ott maradt inasnak. Telik-múlik az idő. Egyszer a királykisasszony felöltözik szépen aranyos, gyémántos köntösbe, beleül a hatlovas hintájába, s elhajt a templomba, de még a hintóról is visszakiáltott az inasnak:

- Hallod-e, mire visszajövök, az asztal szépen meg legyen terítve.

Azzal a királykisasszony elhajtattott, az inas pedig tett-vett a szobában.

Aztán ment egyikből a másba; benézett ide is, benézett oda is. Szeme-szája elállt, annyi drága fényes portéka volt ottan. Hanem mikor úgy a tizedik szobába ért, még csak akkor csodálkozott el igazán. Mit gondoltok, mi lehetett ottan?

Ott bizony egy rézszőrű paripa.

Nem volt a világon amellettsenki. Egyedül állott a rézjászol előtt. Felvult szépen kantározva, nyergelve. Amint belépett a szobába, megszólal a rézparipa:

- Hát te minek ülsz itthon, te legény? Nyúlj be a bal fülembe. Ott van egy dió, vedd ki! Abban a dióban van egy rézgúnya. Azt hirtelen szedd magadra, aztán ülj a hátamra, hadd viszlek a templomba. De jól vigyázz! Hamarabb kijöjj, mint a királykisasszony, hogy amire hazajön, az asztalt megteríthesd.

Kiveszi a legény a diót a paripa füléből, magára szedi nagy hirtelen a rézgúnyát, felül a paripára, s úgy elnyargalnak, mint a gondolat, még annál is sebesebben. Bemegy a templomba, beül az első székbe, a férfiak közé, éppen szembe a királykisasszonnyal, de bezeg még a pap prédikált, a királykisasszony mind őt nézte, le sem vette róla a szemét. Hanem mikor a pap áment mondott, a legény hirtelen kifordult a templomból, s mire a királykisasszony a hintójába ülhetett, ő már otthon volt a palotában. Levetette a rézgúnyát, visszaöltözött inasnak, s mikor a királykisasszony betoppant a szobába, az asztal már meg is volt terítve.

- No, te legény - mondotta a királykisasszony -, búsulhatsz, hogy nem jöhettél a templomba, mert volt ott egy olyan szép királyúrfi, amilyent még a világ nem látott.

A legény nem szólott semmit, csak tett-vett az asztalon. Megint mondja a királykisasszony:

- Ha inas nem volnál, azt hinném, hogy a te testvéred volt, mert a képe éppen olyan, mint a tied.

A legény most sem szólt semmit, csak tett-vett az asztalon. Hát ez így ennyiben maradt.

Következő vasárnap ismét templomba megy a királykisasszony, de a legény csak ezt várta. Ment a rézparipához.

- A templomba szeretnél menni, ugye? - kérdezte a rézparipa. - Én most nem viszlek el, hanem eredj a másik szobába, ott van a testvérem, az ezüstszőrű paripa, az majd elvisz.

Bemegy a legény a másik szobába, hát csakugyan ott van az ezüstszőrű paripa, fölnyergelve, kantározva, s szól a legénynek:

- Hamar, hamar! Vedd ki a diót a fülemből! Színezüst gúnya van benne, vedd magadra, de azt előre megmondom, hogy mikor a pap áment mond, jöjj ki a templomból, hogy idejében hazaérhessünk.

Hej, istenem, volt nagy álmélkodás a templomban, mikor a legény beült az első székbe! Mert volt, amilyen szép volt a rézgúnyában, de az ezüstgúnyában még százszorta szebb, s a királykisasszony, ahogy rávetette a szemet, többet le sem vette róla. Hanem az igaz, hogy még az áment sem merete megvárni a legény. Kifordult a templomból, fel a paripára, s haza, mint a gondolat. De még a királykisasszony sem várta meg, míg a pap áment mond. Szaladott ki a templomból, s reákiáltott a kocsisra:

- Hajts! hajts! Ha mind a hat ló kidől, úgyis utol kell érnünk azt a legényt.

Hiszen a hat ló ki is dőlt, de a legényt nem érték utol. Mire a királykisasszony hazaért, az asztal már meg volt terítve. Reátámadt a legényre:

- Voltál-e a templomban?!

- Hát én hogy lettem volna - mondotta a legény -, mikor asztalt kellett terítenem.

A királykisasszony nem szólt többet, de úgy megmérgeződött, hogy egy befaló falás* nem sok, annyit sem tudott enni. Lefeküdt az ágyába, s föl sem kelt egy hétig.

Na, elkövetkezik a harmadik vasárnap. Akkor fölkel a királykisasszony, s tizenkét paripát fogatott a hintájába, úgy ment a templomba. De ment utána a legény is, még pedig aranyszőrű paripán. Mert az volt az ezüstszőrű paripa mellett való szobában, s annak a fülében aranygúnya volt. Azt vette magára a legény.

Beül a legény az első székbe, a pap belefog a prédikációba, de a királykisasszony hol felkelt a székről, hol leült. Nem tudta, mit csináljon. Szeretett volna előbb kimenni a legénynél, de szégyellte ott hagyni a prédikációt.

Hanem a legény nem szégyenlette. A prédikációnak még felét sem várta meg, hirtelen kifordult a templomból, fölkapott a paripára, s elvágatott, mint a sebes szélvész.

De a királykisasszony sem gondolt többet a prédikációval. Kiszaladt a templomból, odaszólt a kocsisnak:

- Hadd menjenek, mint a fergeteg, ha a kutyáké is lesz mind a tizenkettő!

Hiszen ment is az a tizenkét ló, mint a fergeteg. Ki is dőlt a palota kapuja előtt mind a tizenkettő, de még csak a nyomába sem érték az aranyszőrű paripának, mert az egyet ugrott, kettőt szökött, s mire a királykisasszony hazaért, már megette az abrakot.

Benyit a királykisasszony a szobába nagy széllel-lobbal, reá támad a legényre:

- No, te legény, kétszer bolonddá tettél, de többet nem téssz bolonddá! Ugye, te voltál a templomban?

A legény nem szólt semmit, csak egy kicsit elmosolyodott.

- Nem mersz szólani ugye? Látom, hogy te voltál.

Akkor aztán megszólalt a legény:

- Minek tagadnám, felséges királykisasszony. Én voltam.

- Bizony, ha te voltál, itt is maradsz örök életedre. Akárki vagy, akármi vagy, nem bánom: az én uram léssz te.

Ott helyben papot hívtak, nagy lakodalmat csaptak, s éltek egymással, mint két gerlicemadár.

Telik-múlik az idő. Egyszer a legény, mikor a felesége nem volt honn, járt-kelt a szobában, s hogy, hogy nem, a palota legszélső szegletében betévedt egy kicsi kamarába. Hát uramteremtőm, mi volt ott! Egy tizenkét fejű szörnyeteg lógott a falon. Mind a tizenkét feje erős láncokkal fel volt kötve, a lábán meg mázsás békók. Megszólal a szörnyeteg:

- Ha istent ismersz, szabadíts meg, mert én ártatlanul szenvedek itt, keserves~rabságban.

A legénynek jó szíve volt, láncot, békót levett a szörnyetegről, s szabadon eresztette, hogy menjen isten hírével. Aközben hazajön a felesége, s megtudja, hogy mi történt.

- Jaj, mit tettél, te boldogtalan?! Hiszen azt még az apám záratta volt el, mert egyszer el akart rabolni engem. Most már strázsálhatsz éjjel-nappal, mert az a szörnyeteg visszajön, addig meg nem nyugszik, amíg engem el nem rabolhat.

No, az asszonynak igaza is volt. Hiába strázsálta az ura. Hiába strázsálták a katonák. Egyszer egy fergeteges éjen eljött a szörnyeteg, fölkapta az asszonyt, s úgy eltűnt vele, mintha a föld nyelte volna el.

Hej, Istenem, lett nagy szomorúság, búbánat! Nem találta helyét a legény. Nem tudta, mit kezdjen, merre induljon, hogy a feleségét megtalálja. Bement abba a szobába, melyikben az aranyszőrű paripa volt, s keserves sírással a nyakába borult. Kérdi a paripa:

- Hát téged mi lelt, édes gazdám? Miért sírsz olyan keservesen?

- Hogyne sírnék, édes lovam, mikor a feleségemet elvitte a tizenkét fejű szörnyeteg.

- Egyet se sírj, édes gazdám. Ül a hátamra! Tegyük próbát, hátha vissza tudjuk hozni.

Felül a legény a paripára, s az nekivágtat a világnak. Repülve repül hegyeken által, s egyszerre csak megáll egy kút mellett. Hát uramteremtőm, ki volt ott? A legénynek a felesége. Ruhát mosott a kútnál, s keservesen sírdogált.

De lett öröm, Istenem, nagy öröm! Mondta a legény:

- Ül ide, feleség a nyeregbe. Ne sírj, ne keseregj többet!

- Én felülhetek - mondotta az asszony -, de sokáig úgysem mehetünk, mert úgyis utolér a szörnyeteg, s akkor vége az életednek. Jobb, ha itt hagysz engem.

Hanem a legény nem gondolt ezzel a beszéddel. Felkapta a feleségét a nyeregbe, s elvágatott, mint a madár, olyan sebesen. Hiszen vágthatott, mert a szörnyeteg észrevette, hogy eltűnt az asszony. Fölkapott az ötlábú paripára, s a palota kapujánál utolérte. Azt mondta a legénynek:

- No, te legény, egyszer megszabadítottad az életemet, én is megkegyelmezek egyszer a te életednek, de többet úgy jöjj a feleséged után, hogy szörnyű halálnak halálával halsz meg.

Azzal megfogta az asszonyt, s elvágatott vele. De még csak most eredett bűnnek igazán a szegény legény.

- Hát most mit csináljak? - kérdezte az aranyszőrű paripától.

- Ne búsulj, édes gazdám. Csak egy kicsit pihenek, s még egyszer szerencsét próbálunk.

Egy órát, kettőt pihennek, visszavágtatnak ahhoz a kúthoz. Az asszony ott volt akkor is, mosott, sírt keservesen, de a legény most egy szót se szólt, csak felkapta a nyergébe, s repült vele árkon-bokron át.

Észreveszi a szörnyeteg, hogy megint eltűnt az asszony. Fölkap a lovára nagy mérgesen, fújja a lángot mind a tizenkét szájából, s mikor a legény éppen keresztül akart ugratni a palota kerítésén, megragadta, tizenkét darabba szaggatta, s az asszonnyal visszavágtatott.

Éppen akkor repült oda tizenkét holló. A tizenkettőből tizenegy föl akarta falni a legénynek a testét, de a tizenkettedik, az öreg holló azt mondta:

- Ne bántsátok! Jólesett-e nektek, mikor a tizenkettedik testvéreteket elpusztították? Jobb lesz inkább, ha összerakjuk a testét, s feltámasztjuk szegényt.

Arra mind a tizenkét holló szerterepült, hoztak mindenféle csodafüveket, azokkal a legény testét összeforrasztották, s hát uramistenem, egyszeriben talpra állott, s hétszerte szebb s erősebb volt, mint annak előtte.

Azt mondta most az öreg holló:

- No, te legény, tudom én, mi a bajod. A feleségedet akarod visszaszerezni a szörnyetegtől. Hanem a te lovaddal többet ne is próbálj. Van innen hetvenhét mérföldre egy fekete vár. Arról ismered meg, hogy a négy sarkára négy emberfej van kiszégezve. Abban a várban egy vén boszorkány lakik. Annak a vén boszorkánynak van négy lova. Három aranyszőrű, a negyedik vasderes. Ez olyan sovány, hogy a lábán is alig tud állani. Ezt a négy lovat emberfia még nem tudta megőrizni, de te csak vállald el az őrzését, s ha jól megőrzöttesd, egyéb bért ne kérj annál a sovány csikónál: azzal elhozhatod a feleségedet.

Megköszöni a legény a jó tanácsot. Elindul, megy, mendegél, s meg sem áll, amíg arra a fekete várra nem talál. Bemegy a várba, köszönti a boszorkányt, s mondja, hogy mi jóban jár.

- Jól van, fiam - mondja a boszorkány -, én kezedre adom mind a négy lovat, de ha náluk nélkül jössz haza, bizony mondom, karóba kerül a fejed. Ám ha jól megőrzöd, kérhetsz akármit.

Kimegy a legény a négy lóval a selyemrétre. Ott a kantárt kihúzza mind a négynek a fejéből, békót* vet a lábukra, de azoknak ugyan vethetett, mert mindjárt úgy lerúgták, mintha rajtuk se lett volna, s egy szempillantásra elnyargaltak négyen négyfelé. Azt sem tudta szegény legény, melyik után szaladjon. De hiába is futott volna, mert a lovak eltűntek, mintha föld nyelte volna el.

Amint járkál nagy búsan, szembe jön vele egy fickó legény,* s kérdi tőle:

- Hát te mit keressz, testvér?

Mondja a legény, hogy mit.

- Nálad van-e mind a négynek a kantárja?

- Itt van mind a négy.

- Add csak ide! Mindjárt elékerítem én a te lovaiddat.

Odaadja a kantárt, mind a négyet. A legényecske térül-fordul a réten, egy kicsit eltűnik a szeme elől, s egyszer csak jön vissza a négy lóval.

Hazavezeti nagy örömmel, de bezzeg nem örült a boszorkány. Azt mondta a legénynek:

- No, jól van, megőrzéd a lovaimat, pedig szerettem volna, ha karóba kerül a fejed. Hát most csak mondd, mit adjak?

- Nem kell nekem semmi egyéb, öreganyám, csak az a sovány csikó.

- Mit beszélsz, te boldogtalan?! Kérj inkább aranyat, amennyit elbírsz. Hiszen ezt a csikót neked kell vinned, nemhogy ő vigyen téged.

- Nem bánom én, öreganyám, ha a hátamon viszem is. Nekem csak ez a csikó kell.

Mit volt mit nem tenni a boszorkánynak, odaadta a sovány csikót. De azt igazán alig tudta kihúzni a fekete várból, olyan gyenge volt. Mikor onnét nagy nehezen kiértek, még az a fickó legény is hozzájuk szegődött. Együtt húzták a kötőféknél fogva.

Mennek, lépegetnek nagy lassan. Egyszer csak egy pocsolyához érnek, s abba beleromlik* a csikó. Megmérgeződik a legény, mondja nagy haraggal:

- No, ezért idejöhöttem! - Otthagya a pocsolyában.

De még egy hajításnyira sem mehettek, nagyot nyerít a csikó:

- Gyertek vissza! Csak meg akartalak próbálni. Üljetek rám mind a ketten, elviszlek a világ végére is.

Visszamennek a legények, kiszökik a csikó a pocsolyából, reá ülnek, azzal a csikó feláll a két hátulsó lábára, s nekirugaszkodik a magas levegőégnek. Repült, mint a gondolat. Zúgott-búgott a levegő utána, s egyszerre csak, hopp! letoppant a kútnál. Ott volt az asszony most is a kút mellett, sírva mosta a ruhát. Egyszeriben felkapták, közre ültették, s azzal nekivágtatott a csikó, de nem a földön, hanem a levegőégben.

Jó haza a szörnyeteg, s látja, hogy volt asszony, nincs asszony. Fut a lovához, felül reá, de a ló azt mondja:

- Jobb, ha el sem indulunk, mert az én testvérem vitték el az asszonyt, azon a világhíres vasderesen.

- Nem bánom én, akármin vitték el! - rikkantott a szörnyeteg. - Indulj, s repülj utánuk, hogy a kutyák egyék meg a húsodat!

Indulnak, vágatnak, mint a sebes szélvész, de mikor egy hajításnyira közeledtek volna a vasdereshez, a vasderes visszanyerített a testvérenek:

- Dobd le!

Abban a pillanatban felrúgott a ló. A szörnyeteg lefordult a hátáról, s ízzé-porrá törött minden porcikája. Akkor aztán a fickó legény ült a vasderes testvérenek a hátára, úgy vágattak haza a palotába.

Hazamennek, örvendeznek, de egyszerre csak elszomorodik a legény.

- Hát téged mi lelt? - kérdi az asszony.

- Haj, ne is kérdezd! Azzal jöttem ide, hogy ennek a cseresznyefának a tetejéből egy cseresznyét ledobjak, mert addig nem tud meghalni a királyunk. Pedig azt ígérte nekem, hogy ha azzal a cseresznyével megváltom sok nagy szenvedésétől, reám hagyja leányát s fele királyságát. De nekem most nem kell sem a leánya, sem a királysága.

Mondja a másik legény:

- Azért egyet se búsulj, testvér. Majd ledobom én azt a cseresznyét, hadd legyen az enyém a leánya s fele királysága, a másik fél pedig maradjon neked.

Azzal kifordult az ajtón a fickó legény, egy szempillantásra felmászott a fa tetejére, ledobta a cseresznyét, aztán mentek le mind a hárman. S hát amikor leértek, éppen temették a királyt.

Temetés után a két legény kétfelé osztotta az országot. Az, amelyiknek nem volt felesége, elvette a királykisasszonyt, s még ma is élnek mind a négyen, ha meg nem haltak.

A KIS-KANÁSZ MEG A FARKAS

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, ahol a kis kurta farkú malac túr, volt egy kanászgyerek. Ez a kanászgyerek az erdő szélén lakott, s egy este, mikor éppen lefeküdt, az ajtóra jött egy farkas, s beszólt neki:

- Kis kanász, ereszd be a fejemet!
- Nem eresztem én - mondta a kis kanász -, mert megeszel.
- Ne félj, kis kanász, csak egy kicsit melegedni akarok.

A kis kanász kinyitotta az ajtót, annyira, hogy a farkas bedughatta a fejét.

Akkor meg arra kérte a kis kanászt:

- Kis kanász, ereszd be a derekamat is!
- Nem merem, mert megeszel.
- Ne félj, kis kanász, csak melegedni akarok.

A kis kanász jobban kinyitotta az ajtót, beeresztette a farkasnak a derekát is.

- Jaj de jó meleg van! - mondotta a farkas. - Ereszd be, kis kanász, a farkamat is, hadd melegedjék az is.

Gondolta a kis kanász: ha már bent van a feje s a dereka, hadd legyen benn a farka is, s beeresztette a farkast egészen. A farkas mindjárt letelepedett a kemence mellé, s mondta:

- Kis kanász, adj kenyeret s szalonnát!

Adott neki kenyeret s szalonnát. Hanem mikor a farkas elszundított a jó vacsora után, meggondolta a dolgot a kis kanász: ha fölbred, még őt is megeszi - hirtelen egy fazék vizet forralt, kiment a házból, az ablakon keresztül leforrázta a farkast, hogy a fejről egyszeriben lesuvadt a szőr, s azzal nagy hirtelen felmászott egy fára.

Hej, uramteremtőm, nagyot ordított a farkas, kiszaladt a házból, felordította az erdőt, s egy szempillantás alatt összecsendült három híján száz farkas. Úgy orgonált, s úgy csattogtatta a fogát a három híján száz farkas, hogy zengett-zúgott belé az erdő.

Aztán odament a fa alá a három híján száz farkas, s egymás feje tetejére állott, hogy a kis kanászt levegyék a fáról. De a három híján száz farkas nem érte fel a kanászt. Erre elkezdettek ordítani, s még jött három farkas, s azok felállottak a három híján száz farkas feje tetejére.

No, kis kanász, most mit csinálsz?! Vége az életednek!

Ő bizony egyet gondolt, s elkezdett kiabálni torkaszakadtából:

- Forró vizet a kopasznak, forró vizet a kopasznak!

Hej, megijedt a kopasz farkas, kiugrott az egy híján száz farkas alól, s az egy híján száz farkas úgy lehuppant, hogy egyszeriben megdőglött valamennyi.

A kopasz farkas elszaladt világgá, az egy híján száz farkas bőrét meg lenyúzta a kis kanász, s eladta a vásáron jó pénzért.

Ha a kis kanász az egy híján száz farkas bőrét el nem adta volna, az én mesém is tovább tartott volna.

A KUTYA MEG A NYÚL

A világ teremtésekor az állatok nagy barátságban voltak egymással, nem üldözte egyik a mását, mint most. Különösen nagy barátságban volt a kutya a nyúllal.

Történt egyszer, hogy több állat összegyűlt egy erdőben, ott nagy tüzet raktak, a tűz körül játszadoztak, mulatoztak. Egyik-másik pirítgatta a talpát a tűz melegénél.

A tűz mellé ült a kutya is, pirította a talpát, de egyszerre csak háta mögé lopódzott a nyúl, s a kutyát játsziságból a tűzbe lökte.

Megmérgeződik a kutya, hirtelen kiugrik a tűzből, látja, hogy a talpáról leperzselődött a szőr. Hiszen neki sem kellett egyéb, mérgében megkapta a nyúl farkát, s kettéharapta. Azóta oly kurta a nyúl farka, s azóta üldözi a kutya a nyulat, mindenütt, ahol látja - még ott is, ahol nem látja, csak a nyomát szagolja...

A SZEGÉNY EMBER KRUMPLIJA

Krisztus urunk a földön jártában-keltében nagyon megéhezett, s amint egy falun ment keresztül, bement a leggazdagabb emberhez: valami ennivalót kért Isten nevében. A gazdag ember ráfordult nagy mostohán, s kikergette a házból.

- Takarodj! Semmi sincs!

Továbbment Krisztus urunk, s betért a faluvégen egy kicsi házba. Egy nagyon szegény ember lakott ottan, s ez a szegény ember éppen az asztalnál ült, előtte volt egy tál krumpli: abból falatozgatott, nem volt egyéb vacsorája.

Köszönti Krisztus a szegény embert:

- Jó estét, szegény ember! Adj valamit Isten nevében, nagyon éhes vagyok.

Mondotta a szegény ember:

- Én jó szívvel abból, ami van, de nincs egyebem ennél a krumplinál. Ül le s egyél!

Krisztus urunk leült az asztalhoz, a szegény emberrel ketten megették a tál krumplit, akkor aztán összekulcsolta a kezét, áldást mondott a szegény ember asztalára, s hát abban a szempillantásban a tál megtelt krumplival. Azzal elbúcsúzott a szegény embertől, folytatta vándorútját, de a krumpli azután sem fogyott ki a szegény ember táljából.

Nagy híre ment ennek, csudájára jártak mindenfelől. Odament a gazdag ember is, s mikor látta a nagy csudát, föltette magában, hogy csak kerüljön még egyszer a házához az a koldus - mert annak nézte Krisztus urunkat -, nem kergeti el, hanem leülteti, urasan megvendégeli, hátha majd megáldja az ő asztalát is.

Csakugyan úgy történt, ahogy a gazdag ember gondolta. Kevés idő múlva Krisztus urunk visszatért a faluba, s betért a gazdag emberhez. Bezzeg fogadta most nagy szívességgel. Leültette az asztalához, s először is egy tál krumplit hozatott be, s kínálta Krisztus urunkat:

- Egyél, szegény ember, egyél!

Krisztus urunk evett a krumpliból, ki is ürült a tál, de nem termett helyébe más krumpli, mint a szegény embernél. Mondja a gazdag ember:

- Ugyan bizony, te vagy-e az a koldus, aki megáldottad volt a szegény ember asztalát?

- Az én vagyok - mondá Krisztus.

- Áldd meg hát az én asztalomat is!

Krisztus urunk összekulcsolta a kezét, valamit mondott is magában csöndesen, de mit mondott, mit nem - az áldásnak nem lett fogantja, üresen maradt a tál. Kérdi a gazdag ember:

- Vajon mi lehet az oka, hogy nálam üresen marad a tál?

Mondá Krisztus:

- Mert nem jó a te krumplid.

Azzal fölkelt az asztaltól, jó éjszakát mondott, s ott hagyta a gazdag embert.

Lassankint aztán a gazdag embernek elfogyott nemcsak a krumplija, de egyebe is. Hiába igyekezett ezután, leszegényedett, semmiféle munkáján nem volt Isten áldása.

Ellenben a szegény embernek folyton-folyvást szaporodott a krumplija, úgy elszaporodott, hogy már nem is tudta, hová tegye a rengeteg sok krumplit. De lett is belőle olyan gazdag ember, amilyen nem volt több a faluban, nem még a szomszéd faluban sem, de még hét vármegyében sem!

ZETA VÁRA

Zetelakán túl, nem messze, magas szikla tetején állott hajdanában Zeta vára.

Aki arra jár, még ma is láthatja ennek a várnak a romladékát. Nem sokkal azután, hogy a magyarok a keresztény hitre kezdtek térni, építtette ezt a várat egy Zeta nevű büszke nagyúr, pedig lent, a hegy tövében, a Cselő völgyében, gyönyörű palotája volt - olyan, hogy messze földön nem volt párja. De Zeta, nehogy ráerőlthessék az új hitet, fényes palotáját földig romboltatta, s a hegy tetejére épített egy várat.

- Odamenjen, kinek az élete nem kedves!

Zetának két leánya s egy fia volt. A leányok vele laktak a várban, hanem a fiú ritkán ült otthon. Háború volt akkor a magyarnak az élete - nem ült otthon, aki kardot tudott forgatni.

Esztendő esztendő után múlt el, mindenféle hírek jöttek a fiatal Zetáról - csak ő nem jött haza. Egyszer az a híre jött, hogy meghalt a csatában: akkor az apja elsiratta. Másszor az a hír jött, hogy áttért az új hitre: akkor az apja megátkozta.

- Inkább halt volna meg a hittagadó! - mondotta az öreg Zeta, s többet a fia nevét nem volt szabad kiejteni.

Hanem a fiú egyszer mégis hazajött. Mikor nem is gondolt senki rá, fölvtatott a várba fehér paripáján.

- Vissza - kiáltott az apa -, őseid hitét elhagytad, nem vagy az én fiam!

Mondotta szelíden a fiú:

- Ne üzd el fiadat, apám! Inkább térj át az új hitre te is.

Aztán a testvéreihez fordult, akik éppen aranyhímet* varrottak.

- Ugye ti is követtek az új hitre engem?

Feleltek a leányok:

- Mi megmaradunk az apánk hitén.

- Hallod?! - kiáltott az öreg Zeta. - Nem kell a te jövevény Istened! Ki a házamból!

S ím, halljatok csudát, ebben a pillanatban megdördült az ég, megingott a szikla, hogy összeomlott a büszke vár, maga alá temette Zetát s a két leányát - csak a fiúval volt az Isten. Fehér táltosával leugratott a vár faláról, s nem történt semmi baja.

Összeomlott Zeta vára, s eltemetődött - nemcsak Zeta, de vele tenger kincs is. Az omladékok között nehéz vasajtók alatt van ma is Zeta kincse, s ezek a vasajtók megnyílnak minden Szent György napjának az éjjelén...

Azóta sok száz esztendő telt el, s Szent György napján sok ember próbált szerencsét, de aki egyszer bement a megnyílt vasajtón, többé nem került vissza. Mind azt szerette volna, ha a kincset egészen elhozhatja.

Mire aztán kifelé indultak, a vasajtók újra bezárultak, s többet nem látták Isten áldott napját. Hanem ennek előtte úgy száz esztendővel élt Zetelakán egy Botházi nevű ember, ez azt mondta:

- Ami másokkal megtörtént, nem történik meg velem. Elég lesz nekem egy tarisznya arany is, s míg a vasajtó újra bezáródnék, kijövök én onnan.

Elkövetkezik Szent György napja. Éjfélkor nagy lángot vet a vasajtó, szörnyű dördüléssel kinyílik, s Botházi bemegy.

Szeme-szája elállott a nagy csodálkozástól.

Tele volt egy nagy pince arannyal, ezüsttel, gyémánttal, szinte megvakult a szertelen ragyogástól. Ott a nagy kincshalomnak a tövében ült két leány, aranyhímet varrt mind a kettő.

- Hát ti kik vagytok? Mik vagytok? - kérdi Botházi.

- Mi a Zeta leányai vagyunk - felelték a leányok. - Hétszáz esztendeje ülünk itt, s varrunk hímet.

- S meddig akartok még itt ülni? - kérdezte Botházi. Feleltek a leányok:

- Ameddig a tehenek meleg tejet adnak, s az asszonyok kendert fonnak.

- No, akkor itt is maradtok míg a világ s még két nap - mondotta Botházi.

Azzal nekiesett az aranyak, színig töltötte a tarisznyát.

„Ejnye - gondolja magában -, bár még egy tarisznyát hoztam volna!”

Lekapta a kucsmáját, s teletöltötte azt is. Megint sóhajtott:

- Bárcsak még egy kucsmám volna!

Mondották a leányok:

- Siess, mert itt pusztulsz!

- De már a zsebjeimet még megtöltöm!

Hirtelen megtöltötte a zsebeit, s azzal uccu neki, vesd el magad! szaladott ki a pincéből.

Éppen mikor kitette fél lábát az ajtón, akkor csapódott be az ajtó, s odaütötte a másik lábát. A kincset kihozta, de az egyik lába ott maradt. Meggazdagodott, de gazdagságán nem volt Isten áldása.

Ahogy jött, el is ment a pénz, nem maradt egyebe, csak a csúfneve: Sánta Botházi.

Azóta békén varrhatnak hímet a Zeta leányok, nem háborgatja őket senki...

AZ ARANYRÉTEN

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy szegény legény: Erős Péter volt a neve. De nemhiába hívták Erősnek, mert nem akadt ember az egész országban, aki legyőzze. Gondolja magában Erős Péter, ő bizony többet nem marad az országban, s elmegy országot-világot látni, s addig meg sem áll, amíg hozzá hasonlatos erős emberre nem talál. Megy, mendegél Erős Péter, hegyeken-völgyeken által, erdőkön-mezőkön keresztül, hét nap s hét éjjel meg sem állott, hetedik éjjel ért az aranyrétre. Arany volt ezen a réten minden fűszál, csupa színezüst s ragyogó gyémánt minden virág. Amint megy, mendegél az aranyréten, csak elejébe áll egy derék szál legény, s kérdi Pétertől:

- Hát te ki vagy s mi vagy, mit keresel itten?

- Az én nevem Erős Péter, hát téged hogy hívnak?

- No bizony, ha Erős Péter, én meg Erős Mihály vagyok, küzdjünk meg.

Többet egy szót sem szólnak, összemennek, egymásba fogódnak, még a föld is rengett, úgy megküzdölődnek. Ropogott a csontja mind a kettőnek, hullott a testükről a véres verejték, de hiába erősködtek, hét nap s hét éjjel hiába küzdölődtek, egyik a másikat nem tudta földhöz vágni.

- No - mondja Erős Péter -, látom, hogy egyforma erősek vagyunk, éppen olyan legényt kerestem, amilyen te vagy. Legyünk jó barátok.

- Itt a kezem - mondta Erős Mihály -, legyünk hát jó barátok. Ne küzdjünk többet egymással. Lesz itt úgyis mindjárt annyi katona, mint amennyi fűszál a réten, mint amennyi csillag az égen, pusztítsuk el azokat.

Még jól ki sem mondta Erős Mihály, hát uramteremtőm, jönnek a katonák, ellepték a rétet, de úgy ellepték, hogy ég, föld elfeketedett belé. Nosza nekikeserednek, botot a kezükbe, ütik-vágják a katonákat, ahol találják, leütnek százat, leütnek ezeret, de mikor azt hitték: no, most már egy sincs több - mintha csak a földből nőttek volna ki, úgy jöttek elő a katonák.

- Ennek így sohasem lesz vége, Péter. Látod-e amott azt a sátorot? Abban lakik egy vén boszorkány. Ott ül egy nagy szövőszék előtt, szövö a katonákat. Gyere, pusztítsuk el a vén boszorkányt, s nem lesz több katona.

Bemennek a sátorba, s hát a vén boszorkány csakugyan ott ül a szövőszéken, hányja-veti jobbra-balra a vetőllöt,* s minden vetésre tíz katona ugrott ki a földből.

Nagyot rikkant Erős Péter:

- Megállj, vén boszorkány! Vége az életednek!

Uccu, felugrik a boszorkány, lecsapja a vetőllöt, kiugrik a sátorból, utána a legények, de egy szempillantásra úgy eltűnt a szemük elől, mintha a föld nyelte volna el. Néz erre, néz arra Erős Péter, vajon hová lehetett el a vén boszorkány.

- Gyere csak velem - mondja Mihály -, tudom én, hol lakik. Elindulnak, mennek az aranyréten.

Egyszer csak mondja Mihály:

- Látod-e azt a nagy hegyet?

- Látom.

- Hát a hegy tetején azt a nagy fekete várat?

- Azt is látom.

- No, ha látod, gyere, ott lakik a boszorkány.

Mennek fel a hegyen, fölérnek a várhoz, próbálnak bemenni, kerülgetik mindenfelől, de olyan magas volt, hogy oda még a madár is nehezen repült be.

Próbálják a kapuját, ha ki tudnák nyitni. De azon a kapun akkora lakat volt, mint egy ház. Kinyitották volna, de nem volt mivel.

Megfordulnak nagy búsán, mennek vissza a rétre. Jártak-keltek, ők sem tudták merre, s egyszerre csak szembe jön velük egy ősz öregember.

Kérdi az öregember:

- Hát nektek mi bajotok, hogy olyan nagy búnak ereszkedett szegény fejetek?

Mondják a legények, hogy mi bajuk: szeretnének bemenni a vén boszorkány várába, de nem tudnak.

- Azért bizony ne búsuljatok - mondja az öregember. - Menjetek el a gyöngypatakhöz. Van ott egy virág, az minden éjfélkor megcsendül. Vigyázzatok rá, s mikor a csendülését halljátok, egyszeriben szakasszátok le. Azzal a virággal csak meg kell érinteni a lakatot, mindjárt kinyílik.

Megköszönik az öregembernek a jó tanácsot, mennek a gyöngypatakhöz: ott folyt keresztül az aranyrétnek éppen a kellős közepén.

Járnak-kelnek a gyöngypatak partján fel s alá, s hát úgy éjfélkor csakugyan nagyot csendül a virág. De akkorát, hogy csengett bele az egész aranyrét, még azon is túl.

Egyszeriben leszakasszák a virágot, szaladnak fel a hegyen, megérintik a virággal a lakatot, s hát az abban a szempillantásban megnyílik, leesik a kapuról. Nagyot döndül a kapu, félrevágódik, s a legények bemennek.

Amint mennek az udvaron, szembejön velük egy öregember s egy leány.

Kérdi az öregember:

- Ugyan bizony, hogy kerültetek ide?

- Mi bizony a csengővirággal kinyitottuk a kaput - mondja Péter.

- Hát aztán minek jöttetek ide?

- Annak, hogy megöljük a vén boszorkányt.

- Bizony, ha annak jöttetek, a jó Isten vezérelt ide, mert úgy tudjátok meg, hogy az aranyrétnek én voltam eddig a királya, de az az istentelen vén boszorkány legyőzött a katonáival, aztán idehozott engem a leánnyal együtt, s itt tart engem azóta szomorú rabságban. Amott van egy szikla, látjátok-e? Abban van egy barlang. Ott lakik a boszorkány. Amikor oda bementek, azt kérdi majd tőletek a boszorkány: éhesek vagytok-e? Ti csak feleljétek azt, hogy: éhesek vagytok. Akkor leültet az asztalához, ad nektek enni-inni, amennyi belétek fér. De jól vigyázzatok, amikor fölkel az asztaltól, s ki akar fordulni az ajtón, fogjátok meg, mert különben annyi katonát ereszt reátok, hogy míg a világ s még két nap, nem győzitek leölni.

Azt mondja Péter:

- No, Mihály, én most eleget tudok. Te csak maradj itt király öfelségével. Egyedül is elvégzem én a vén boszorkány dolgát.

Mihály bizony kétszer sem mondatta magának, mert erősen meg találta nézni a királykisasszonyt, aki olyan szép volt, mint égen a csillag.

Elmegy Péter egyedül a barlangba. Néz erre, néz arra, nem lát senkit.

Egyszerre csak a feje fölött megszólal valaki:

- Éhes vagy-e?

- Éhes bizony.

- Hát gyere fel hozzám!

S abban a pillanatban leereszkedett egy seprőnyél.

- Fogóddz bele!

Péter belefogószik a seprőnyélbe, s a vén boszorkány annál fogvást felrántotta egy rengeteg nagy szobába. De még ilyen szobát sem látott Péter világon való életében. Gyémánt volt a padlaja, arany az oldala, ezüst az ablaka. S volt a közepén aranyasztal, megterítve aranyabrosszal, s azon csupa aranytányér, aranytál. Asztal körül aranylóca.

Mondta a vén boszorkány:

- No, Erős Péter, ülj ide! Egyél-igyál! Sok katonámat megölted, de ne félj, mert most jó helyre kerekedtél.

Volt az asztalon étel-ital elegendő, minden, ami jó. Ettek-ittak, vígan voltak. S a vén boszorkány mindegyre csak kínálta:

- Igyál, Péter, igyál! - S mondotta magában: „Úgysem sokáig iszol!”

Mondotta Péter:

- Iszom, öreganyám, iszom! Igyék kend is. - S mondotta magában ő is: „Úgysem sokáig iszol!”

Tovább isznak, iszogatnak. Egyszer csak úgy tesz Péter, mintha elálmosodott volna, nagyokat bólintott, nehezeket pislantott. Egyszer-egyszer még a fejét is hozzá vágta az asztalhoz, hogy nagyokat reccsent, roppant az aranyasztal.

A vén boszorkánynak sem kellett egyéb. Felugrik az asztal mellől, indul az ajtónak, de mikor éppen a kilincsre tette a kezét, Péter is felugrik az asztal mellől, megragadja a boszorkányt, s úgy vágja az asztal alá, hogy a gonosz lelke egyszeriben kirepült. Azzal benyit a mellékszobába, s hát ott egy rengeteg nagy szövőszék van, azt miszlikbe töri, azzal ment ki egyenesen a királyhoz, s mondta:

- Na, felséges királyom, többet ne búsuljon. Elpusztítottam a boszorkányt. Vígan élheti ezentúl a világát.

Hiszen nem is búsult többet a király, mert abban a szempillantásban, amikor a boszorkány gonosz lelke kirepült, megvilágosodott az egész vár. Ragyogott ég, föld s minden.

Ami katonája még volt a vén boszorkánynak, amíg Péter a boszorkánynál volt, Mihály mind levágta. Most már igazán élhette világát a király.

Bezzeg marasztotta a király Pétert s Mihályt, hogy maradjanak ott örök életükre. De Péter azt mondta:

- Köszönöm jószágát, felséges királyom, de én még egy kicsit széjjelnézek, s ha Isten segít, majd visszajövök. Addig maradjon itt a pajtásom.

Hiába marasztották, Péter nem maradt, ment, mendegélt az aranyréten, egész nap bódorgott* erre-arra, egyszer aztán erősen elfáradt, s lefeküdt egy fa alá.

Amint ott fekszik a fa alatt, látja, hogy leszáll egy hattyú melléje. A szárnyát megrázintja, s abban a pillanatban olyan szép leány lesz belőle, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

A leánynak aranykorona volt a fején, s azt szépen letette a földre.

Péter úgy tett, mintha aludnék, s akkor a leány felkelt, volt a fától nem messze egy tó, abba belement, hogy megfürödjék.

„No - gondolta Péter -, enyém vagy te mostan.”

Hirtelen fölkapta a koronát, s megfutamodott.

Utánakiált a leány:

- Megállj te, szép legény! Fordulj vissza, s tiéd leszek.

Péter csakugyan megfordult, ment visszafelé a koronával, de amint a tóhoz ért, a leány rászólt:

- No, te legény, el akartad vinni a koronámat, de meg is büntetlek érte. Legyen belőled aranybárány!

Ahogy kimondta ezt a szót, mindjárt aranybárány lett Péterből. Telik-múlik az idő. Eltelik egy hét, eltelik két hét. Péter csak nem került vissza a várba. Mondja Mihály a királynak:

- Felsőges királyom, én elmegyek Péter után, mert annak valami baja esett.

Elmegy Mihály, megy, mendegél az aranyréten, s találkozik azzal az ősz öregemberrel, aki a csengő virágra igazította volt.

- Hát te hová mégy, fiam? A társadat keresed úgy-e?

- Eltalálta, öregapám.

- No, ha azt keresed, amott van egy tó, annak a partján szaladgál egy aranybárány, az a te pajtásod. Menj oda, vágd el a nyakát. Vesd a tóba, s megint visszaváltozik embernek. De mondd meg neki, hogy többet vissza ne forduljon, mikor a tündérleány utána kiabál.

Odaszalad Erős Mihály a tóhoz. Hát csakugyan ott szaladgál az aranybárány. Megfogja, a nyakát kettévágja, a tóba beledobja, s ím, csakugyan igaza volt az ősz öregembernek: a bárányból Péter lett, de még hétszerte szebb és erősebb, mint annak előtte volt.

- Hallod-e, Péter - mondja Mihály -, az életedet most visszaváltottam, de vigyázz magadra, s többet vissza ne nézz, ha az a tündérleány vagy nem tudom, miféle utánad kiabál.

Jól van, Péter meg is ígérte. Mihály visszament a várba, ő pedig megint csak lefeküdt a fa alá. Várta a hattyút, de másodszor is éppen úgy járt, mint először. Mikor a tündérleány letette a koronát, fölkapta, megfutamodott vele, de nem tudta megállani, hogy vissza ne tekintsen, olyan szépen szólított, hívogatta a tündérleány: nézz vissza, gyere vissza, tied leszek, te szép legény! Bezzeg hogy visszanézett másodszor is, s akkor a tündérleány madárrá változtatta.

Várják Pétert, de hiába várják, s Mihály megint csak utána indult. Találkozik az ősz öregemberrel, s az mindjárt el is igazgatta a tóhoz.

- Eredj csak oda, megtalálod madár képében. Fogd meg, vesd a tóba, hadd igyék belőle. S ha visszaváltozott embernek, mondd meg neki, hogy sokat ne játsszék az életével, mert bizony mondom, hogy megbánja.

Odamegy Mihály a tóhoz, megfogja a madarat, beleveti, a madár nagyot iszik a vízből, s visszaváltozott embernek. Most még hétszerte szebb s erősebb, mint volt annak előtte.

- No, Péter - mondja Mihály -, másodszor is visszaváltottam az életedet, de azt mondom neked, fogadd meg az ősz öregember tanácsát, mert még idáig jó hasznát vettük a tanácsának. Akármit kiáltson az a leány, vissza ne fordulj, ha az életed kedves.

Hiszen Péter fogadkozott erősen, hogy így, meg úgy, hogy ő ugyan többet vissza nem fordul, ha kétségbeesik is az a leány. De hiába fogadkozott, mert az a leány olyan szépen kérte, olyan édes szóval hívta, csalogatta vissza harmadszor is, hogy Péter mégiscsak visszafordult, abban a szempillantásban a földbe gyökerezett a lába, s egy nagy lombos nyárfá lett belőle.

Eltelik egy hét, eltelik két hét, megint hiába várják Pétert.

„Már látom - gondolja magában Mihály -, hogy az én pajtásom megint bajba került.”

Ment egyenest az ősz öregemberhez, kérdi tőle, hogy nem látta-e Pétert?

- Én láttam - mondja az ősz öregember. - Látom most is, ott van, ni, nyárfá képében. Nesze, itt egy fejsze, vágd ki a nyárfát tövéből, de úgy vágd, hogy a tóba essék. Akkor megint visszaváltozik embernek, de mondd meg neki, hogy többet én sem tudok rajta segíteni, úgy nézzen vissza arra a leányra.

Megy Mihály a tóhoz, kivágja a nyárfát tövös-tövéből,* a fa belecsubbo a tóba, s ím, csakugyan Péter harmadszor is visszaváltozik embernek.

- No, Péter - mondotta Mihály -, harmadszor is visszaváltottam az életedet. De tudd meg, hogy többször már nem lehet, vigyázz hát magadra.

Azzal Mihály visszament a várba, Péter pedig leheveredett a fa alá. Lehunyta a szemét, mintha aludnék, s hát repül a hattyú nagy szárnycsattogtatással. Aztán szép csendesen leereszkedik Péter mellé, ott egyszeriben leánnyá változik. Leteszi fejről a ragyogó koronát, s azzal szalad a tóhoz. Hopp, felugrik Péter, kapja a koronát. Szalad árkon-bokron át, hegyen-völgyön keresztül. Utána a tündérleány, mint a sebes szél, s hívja folyton, csalogatja:

- Nézz vissza, nézz vissza, s tied leszek holtig!

De hiába hívja, Péter nem néz vissza.

Könyörög, sír, rimánkodik:

- Nézz vissza, nézz vissza! Csak egyszer nézz vissza!

Sírhat, könyöröghet, Péter nem néz vissza.

Meg sem állott a várig. Szaladott be a kapun, csak ott fordult vissza.

Na, akkor már visszafordulhatott.

Ott volt a tündérleány is. A nyakába borult Péternek, s mondta lelkes szóval:

- Te az enyém, én a tied! Ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket.

Azzal egymást szépen kézen fogták, fölmentek a palotába. Ott a király mindjárt papot hívatott. Nem egyet, de kettőt. A király leányát összeeskették Erős Mihálllyal, a tündérleányt Erős Péterrel. Arra aztán előkerekedtek a cigányok, húzták, ahogy tudták, s járták a legények s a leányok.

Az öreg király kétfelé osztotta az aranyrétet. Az egyik felét adta Péternek, a másikat Mihálynak, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

CSALATORNYA

Az almási barlang átellenében van egy karcsú, magas szikla, olyan, mint egy torony: Csalatornya a neve.

Ez a Csala, kiről a sziklát elnevezték, híres vitéz volt a tatárjárás idejében. De hiába, sokan voltak a tatárok, a maroknyi székelység nem tudott sokáig ellenállani, s mint rendszeren nagy veszedelmek idején, behúzódtak az almási barlangba. Csala is ide vezette a népét, de mentek nyomukban a tatárok is, elállották a barlang nyílását, s nem mozdultak onnan. Arra számítottak, hogy kiéheztetik a székelyeket. Ezek vittek magukkal, amit vihettek; éltek szűköcskén, ahogy lehetett, de egyszer aztán elfogyott minden eleség. Voltak vagy ezeren, s egy maréknyi lisztjük volt mindössze.

Hanem a tatároknak sem volt valami jó dolguk odakint. Közel s messze vidéken, ami ennivalót találtak, mindent fölettek, s már-már azon gondolkoztak, hogy továbbálljanak.

Valahogy megsejdtette ezt egy vénleány, s mit gondolt, mit nem - azt a maréknyi lisztet hamuba keverte, meggyúrta, mint az igazi tésztát, s akkora kenyeret sütött, mint egy taligakerék. Jó pirosra sütötte a hamukenyeret, aztán beleszúrta egy hosszú kardba, kinyújtotta a barlang nyílásán, s megforgatta, hadd lássák a tatárok, hogy van kenyerük elég.

Hát csakugyan jól számított a vénleány.

Látják a tatárok a rengeteg nagy kenyeret, gondolják magukban: jobb lesz odébbállani, mert ezeket ugyan ki nem éhezhetik.

Csakugyan el is indulnak, s ameddig a barlang szájától el lehetett látni, egy óra múlva hírepóra sem volt tatárnak.

Hej, istenem, örültek a népek! Hazamehetnek ismét a falujokba; felépítik újra házaikat; szánthatnak, vethetnek, nem sanyargatja többet a tatár.

Mindjárt nekikészülődtek, de akkor elé állott Csala vezér, s mondá az embereknek:

- Megálljatok! várjatok még! Nehogy nagy örömeteknek siralom legyen a vége. Ismerem én a tatár természetét. Vigyázzatok, mert cselt vet nekünk. Maradjatok itt egy keveset, én itt átellenben fölmegek arra a sziklára, onnét látni lehet az egész Erdővidéket, majd meglátom, hogy csakugyan elmentek-e?

Kiment Csala a barlangból, leszállott a patakba, s a patakából egy szempillantásra fölmászott a sziklatorony tetejére. Olyan keskeny volt a szikla teteje, hogy éppen csak reá léphetett, de az ő lába nem ingadozott, úgy állott a szédületes magasságban, mintha a sziklából nőtt volna ki. Aztán végigtekintett az erdőkön, a pusztaságokon: látta egész Erdővidéket, látta a leégetett falukat.

Hamuban hevert valamennyi, hanem tatárnak híre-nyoma sem volt, bármerre tekintett. Úgy megörült ezen, hogy szertelen nagy örömeben megfeledkezett magáról, hirtelen a barlang nyílása felé fordult, de csak ennyit kiálthatott: jertek! - abban a pillanatban eltántorodott, lezuhant a torony tetejéről, s szörnyű halált halt. Eltemették nagy jajszóval, keserves sírással Csala vezért a torony tövébe, s áldott emlékezetét nem feledték el soha. Neve s emléke él ma is, s azt a magas sziklaszálat Csalatornyának hívják, míg egy székely lesz e földön.

A RÓKA ÉS A SZARKA

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy szarka, s annak hat fia. Ez a szarka szeretne volna megkereszteltetni a fiait, de nem talált papot, aki megkeresztelje. Egyszer, amint nagy búsan üldögélt a fa tetején, arra megy a róka, és felszól hozzá:

- Miért búulsz, szarka?

- Hogyne búsulnék, mikor hat fiam van, s nem találok papot, aki megkeresztelje.

- Hiszen ha csak az a bajod - mondotta a róka -, egyet se búsulj, csak hányd le egyenként a fiaidat, én majd megkeresztелеm.

A szarka mindjárt le is vetette egy fiát.

- Egy - számlálta a róka -, s abban a pillanatban meg is ette a szarkafiút.

Az öreg szarka ezt nem látta, ő is utána mondotta a rókának:

- Egy!

Azután ledobta a másodikat.

A róka felkiáltott:

- Kettő - s bekapta a szarkafiút.

Lekiáltott a szarka is:

- Kettő!

Így szép sorjában mind a hat fiát lehányta a szarka, s mind a hatot meg is ette a róka.

Mikor a hatodikat is ledobta, leszól a rókához:

- Megkeresztelted-e?

- Meg én! Mind a hatot megettem.

- Jaj, te istentelen - cserregett a szarka -, megállj csak! Kivágom mind a két szemedet.

Leröppent a fáról, de bezzeg a róka sem várt reá, szaladott árkon-bokron át. A szarka mindennütt felette repült, de mikor le-lecsapott a földre, a róka mindig tovább ugrott, s így aztán nem tudta utolérni.

Amint repül a szegény szarka, találkozik egy kopóval, s mondja neki:

- Te kopó! Nem állnál-e be hozzám béresnek?

- Én be, jó szívvel - mondja a kopó -, ha jóltartasz hússal.

- Gyere csak velem - mondja a szarka -, a mészáros éppen most ölt bikát, ehetsz ott eleget.

Bemennek a faluba, a szarka föl száll a mészáros háza tetejére, ott elkezd cserregni, de olyan erősen, hogy a mészárosnak nem volt nyugodalma. Kimegy a mészáros, ki a felesége, kimennek a gyermekei is mind, hessegetik, dobálják a szarkát, de az csak cserregett tovább, a ház tetejéről nem repült el, míg a kopó be nem sompolygott a házba, s ott jól nem lakott hússal. Akkor aztán továbbrepült, szaladott a kopó is utána.

- Jóllaktál-e? - kérdi a szarka.

- Jóllaktam, lelkem, gazdám, de most meg majd elepedek a szomjúságtól.

- Nem baj, csak gyere utánam! Amott, abban az istállóban éppen most feji a teheneket egy asszony, ott majd ihatsz tejet, amennyi csak beléd fér.

Elmennek oda, a szarka fölrepül a ház tetejére, elkezd cserregni. Az asszony kiszalad nagy mérgesen, dobálja, hessegeti.

- Hess el, szarka, hess el! Ne jelents nekem vendéget, bár magam élhessek.

Ezalatt a kopó bement az istállóba, s a tejet egy cseppedős cseppig megitta.

- No, szógám - kérdi a szarka -, ittál-e eleget?

- Ettem is, ittam is elegendőt, lelkem, gazdám, most már mehetünk a róka után.

Repült a szarka, a kopó meg szaladott alatta, s amint egy búzaföld felett repült, meglátja a rókát, ott hevert a búza között.

- Erre, szógám, erre - kiáltott a kopónak -, itt a róka!

Uccu! felszökik a róka, a kopó utána, kikerülnek a búzaföldről, be az országútra. Éppen akkor ment arra egy ember három lóval s szekérral.

A szekéren egy nagy hordó bor volt.

Az ember nagy hirtelen lekapja a baltát, a róka után hajítja, de a róka helyett a kopót találta, s szegény kopó abban a helyben megdőglött.

Hej, Istenem, reá támad a szarka az emberre:

- Hé, atyafi! Miért ütötted agyon a szógámat?!

Mondja az ember:

- Én a rókát akartam, nem tehetek róla, hogy a kopót találtam.

- Már akár a rókát akartad, akár nem - mondotta a szarka -, ezért kivágom a lovadnak a szemét.

- Hiszen próbáld meg! - mondotta az ember.

A szarka kétszer sem mondatta magának, odarepült a ló fejéhez, hogy kivájja a szemét, de az ember sem sokáig gondolkozott, nagy haraggal a szarkához vágott a baltájával. Azám, csak-hogy a szarka helyett a lóva fejét találta, s olyan erősen találta, hogy a ló egyszeriben felfordult, s kiadta a páráját.

- Ez még nem volt elég - mondja a szarka -, a másik két lovadnak is kivágom a szemét.

- Hiszen csak próbáld meg! - mondotta az ember.

- Én meg is próbálok - cserregett a szarka, s rászállott a középső ló fejére. Fölkapja a baltát az ember, megcélozza a szarkát, de hogy célozta, hogy nem, elég az, hogy most is a lovát vágta fejbe.

A ló felfordult, kiadta a páráját, s éppen így járt a harmadik is: a lógós.*

Azt mondja most a szarka:

- Ez még nem volt elég: kieresztem a borodat is.

Rászáll a hordó tetejére, a dugóját elkezd kapirgálni, az ember nagy mérgesen odavág a baltával, de úgy odavág, hogy a hordó miszlikbe szakadt: a teméntelen sok bor elfolyt. Elvitte az embert, el a szarkát, még a baltát is, s még ma is viszi őket a bor, ha valahol meg nem akadtak...

TATÁR HÍDJA

Híres-nevezetes erdő volt réges-régen a Rika erdeje. Szeretett itt lakni Attila is, volt is neki vára a hegytetőn, s amint egyszer elmondottam néktek, ebben az erdőben temették el Attila feleségét, Rékát egy nagy kő alá. Hanem később megváltozott a világ, s hun vitézek helyett tatárok tanyáztak Rika erdejében. Abban az időben, mikor a tatárok pusztítottak Magyarországon, sűrű rengeteg erdő volt Rika erdeje. Bátran meghúzódhattak ott a tatárok. Ki-kicsaptak onnét a vidékre, raboltak, gyilkoltak, s mikor aztán jól felrakodtak mindenféle zsákmánnyal, visszahúzódtak ismét a rengeteg erdőbe, oda senki sem ment utánuk.

Legtöbbet szenvedett a Rikában tanyázó tatároktól ebben az időben Vargyas, mert ezt a falut találták legközelebb. A szegény vargyasiaknak mindegyre futni kellett a faluból, s rendszeren a Csudáló-kő nevű barlangban húzódtak meg. Volt Vargyason egy Márczel Gergely nevű vitéz ember, ez megsokallotta az örökös tatárjárást, az örökös barlangban való tanyázást, összegyűjtötte a vargyasiakat, mondotta nekik:

- Halljátok-e, atyafiak?! Én többet ki nem mozdulok a faluból, egy életem, egy halálom, szembeszállok a tatárokkal, ha száz ördög lakozik is bennük.

Felbátorodtak ezen a beszéden a vargyasi székelyek, s mondták egy szívvel-lélelkel:

- Szembeszállunk mi is!

Éppen híre jött, hogy közelednek ismét a tatárok. Nosza: férfiak, asszonyok összegyűltek a falu közepén. Fölfegyverkeztek: kaszával, vasvillával, szóval, kinek amije volt, azzal.

Hát csakugyan jönnek a tatárok rettentő ordítózással. Elöl jött a vezérük: Rabsán, fekete paripán. De a székelyek nem szaladtak meg. Elöl volt mindenütt Márczel Gergely, mellette a felesége.

Ketten bátorították a népeket. S ahogy összementek éppen a falu hídján, hullott a tatár le a vízbe, hogy egyszeriben megakadt a víznek a folyása. Csak eggyel nem bírtak, a tatárok vezérével, Rabsánnal. Két kezében két kard volt, úgy vágott jobbra-balra, nem is tudtak hozzá közeledni.

Kard volt Márczel Gergely kezében is, de nem ült lóháton, mint Rabsán, s mégis nekivágott. De abban a pillanatban egy tatár keresztüldöfte a lándzsájával.

Márczel Gergely hátraesett, de a felesége felfogta, s a nagy, erős asszony kapta az urát, s úgy vitte a házába. Még volt egy szikra élet benne, de nem tudott már szólni, csak a szemével nézett a feleségére, s az asszony ebből a nézésből megértette, hogy mit szeretne mondani az ura, ha tudna beszélni. Azt olvasta ki szeméből:

- Hagyj itt engem, mert én úgyis meghalok. Eredj vissza, bátorítsd a népet.

Az asszony sírva csókolta meg az urát, s szaladott a hídhöz. Messziről kiabált:

- Ne féljetek! Ne féljetek! - s megvillantotta az ura kardját. Éppen abban a pillanatban ért a hídhöz, amikor Rabsán át akart ugratni a híd túlsó végére, de meghökölt a ló az asszony villogó kardjától, lebukott a hídról, bele a megáradott vízbe. Még ott is talpra ugrott Rabsán, de aztán ismét elbukott, s belefulladás a vízbe.

Vargyason azt a hidat, amelyen ez a nagy csata folyt, ma is Tatár hídjának nevezik, s az utcát, melyen a tatárok bejöttek a faluba: Rabsán utcájának.

A BÁBA KÖVE

Fogaras vidékén, Vajda és Récse határán van egy kőbálvány, szakasztott olyan, mint egy leány. A románok Piastra babulujnak, a magyarok Bába kövének hívják.

Elmondom nektek e kőbálvány történetét. Réges-régen, mikor még a földön tündérek is laktak, Brassó mellett, a Királykőn, ragyogó, szép várban egy tündérleány lakott egymagában. Szemben Királykő várával, Feketehalom várában lakott a fekete királyné egyetlen fiával.

Dali szép legény volt ez a fekete királyfi, kapott volna királykisasszonyt, minden ujjára kettőt, de neki egy sem tetszett. Meglátta a tündérleányt, s ettől a pillanattól kezdve nem volt többet nyugodalma.

Azt mondta az édesanyjának:

- Nem kell nekem, édesanyám, senki más ezen a világon: egyedül a tündérleány.
- Jól van - mondotta a fekete királyné -, legyen a te szíved kívánsága szerint.

A királyfi felült hófehér paripájára, s elvágtatott Királykő várába. A tündérleány éppen ott sétált a vár udvarán, s mikor a királyfi leszállott a lováról, nagy büszkén félrefordította a fejét - még a köszönését sem fogadta a királyfinak.

- Ne fordulj el tőlem, te szép leány - esengett a királyfi -, éretted jöttem, gyere velem, légy az enyém!

A tündérleány nagyot kacagott.

- Ó, te hitvány földi féreg! Tudod-e, hogy tündérleány vagyok? Földi ember gyermeke nem való énhozzám.

Azzal otthagya a királyfit, fölszaladott a palotába, s többet nem is mutatta magát.

Visszament a királyfi nagy búsan - sírva borult az édesanyja kebelére.

- Anyám! Édesanyám! Nem szeret a tündérleány, meghalok nagy bánatomban.

S attól a naptól kezdve nem lehetett megvigasztalni a királyfit, fogyott, mint az égő gyertya. A fekete királyné értett mindenféle bűbájosmesterséghez. Csudafüvekből éjjel-nappal főzte az orvosságot, de hiába, nem használt a királyfinak semmiféle orvosság. Lassanként elszáradott, mint a leszakasztott virág.

Meghal a szegény királyfi, eltemetik nagy pompával. Mikor aztán eltemették, a fekete királyné fölkerelkedett a katonáival, indult Királykő vára ellen, megesküdt a fia lelke üdvösségére, hogy addig meg nem nyugszik, míg a fiát meg nem bosszulja. És csakugyan, kő kövön nem maradt, s a tündérleány alig tudott elmenekülni a várból. Szaladott, mint a sebes szélvész, de a királyné mindenütt nyomában, szórta az átkot a fejére - s mikor ez nem használt, a bűbájosmesterséghez folyamodott.

- Hát ha sem az átkom meg nem fog - kiáltotta a királyné szörnyű haraggal -, sem én meg nem foghatlak elevenen, legyen belőled kőbálvány, ne pusztuljon el miattad soha senki!

S ím, egyszerre megállott a tündérleány, mintha földbe gyökeredzett volna, s abban a pillanatban tetőtől talpig kőbálvánnyá változott.

MESE A FÁKRÓL

Volt idő, gyermekek, régen, nagyon régen volt, mikor nemcsak az emberek és az állatok, hanem a fák is jártak. Elmondom nektek, hogy miért nem járnak most a fák.

Ennek előtte sok ezer esztendővel egy gazdag, telhetetlen ember kiment az erdőbe. Amint ott járt-kelt, erősen megtetszett neki egy nagy, terebélyes tölgyfa, s megszólította:

- Hallod-e, tölgyfa, jere az én udvaromba!

A tölgyfa azt hitte, hogy szegény ember szól hozzá, egyet sem kérette magát, indult az ember után. De még az erdőből ki sem érték, az ember elfáradott, s kérte a tölgyfát:

- Engedd meg, hogy üljek fel rád, te meg sem érzed, hogy rajtad ülök.

A tölgyfa lenyújtotta egy vastag ágát, s a gazdag ember ráült.

Kiérnek az erdőből, s a réten meglát a gazdag ember egy tehenet. Gondolja magában: de jó volna ez a tehén nekem. Ha hazavihetném, mindjárt leütném, a húsát kivágnám, s bezzeg jó dolgom lenne! Mondja a fának:

- Ejnye, édes fám, vedd fel ezt a tehenet is!

A fa fölvette a tehenet is.

Megy, mendegél a fa, az országútra ér. Egy szekeres ember haladt előtte, a szekéren egy nagy boroshordó volt.

„Hm - gondolja a gazdag ember -, most már fám is van, húsom is van, jó volna, ha borom is lenne a húshoz!”

Szól a fának:

- Hallod-e, tölgyfa, vedd fel ezt a hordót is. Mi ez a te erődnek?

Jól van, a fa felveszi a boroshordót is.

Beérnek egy faluba. Nézi, nézi a gazdag ember a templom tornyát, s gondolja magában: „Ej, de jó lenne ez a harang! Ha az enyém volna, mindjárt ércclábast öntetnék belőle, s megsütném benne a tehén húsát.”

- Hallod-e, tölgyfa, többet nem kívánok tőled semmit, még csak ezt a harangot vedd le a toronyból.

A fa ezt a kívánságát is teljesítette, de abban a pillanatban, amint a harangot az ágára akasztotta, megdördült az ég, s lesújtott az Isten haragja. Porrá, hamuvá égett a fa, a tehén, a hordó, a telhetetlen ember is, csak a harang maradt épségben.

Azóta nem járnak a fák.

A „SILT”

Nagy-Küküllő partján van egy szász falu: Alsó-Bajom a neve. Ennek a falunak a határán, szőlőhegyek tövében, egy szép völgy terül el. Völgy közepén patak folydogál, úgy hívják, hogy Ördög pataka.

Ennek előtte több száz esztendővel egy szász gazda a feleségével s egyetlen leányával a szőlőben kapálgatott. Rekkenő nagy meleg volt, megszomjúhoztak erősen, s leküldötték a leányt a patakra vízért.

Lemegy a leány a patakra, de szeme-szája tátva maradt a csodálkozástól. Ott ült a patak partján egy ember, s előtte kiterítve rengeteg kincs. Volt ott arany, gyémánt fülbevaló, gyűrű, karperec s mindenféle csillogó-villogó drágaság, ami csak leányszemnek kedves lehet.

Megáll a leány, csodálja a fényes, csillogó ékszereket, s különösen megakad a szeme egy gyémánt fülbevalón.

- Istenem - sóhajtott fel a leány -, ha ez az enyém lehetne!

Mondotta az ember:

- Vedd meg, neked adom.

- Ugyan mit gondol?! Mivel vegyem meg? Nincs nekem pénzem.

- Nem baj! - mondotta az ember -, nem kell nekem pénz. Ha majd férjhez készülsz, hozzátok megyek, s adj nekem siltet.

- Siltet - álmélkodott a leány -, ó, azt jó szívvel adok.

Mert tudjátok meg, hogy a szászok nyelvén a siltnek kétféle értelme van: ha akarom, kötél, ha akarom, lélek.

A leány a kötéltre gondolt - az ember meg a lélekre.

Örült a leány - hogyne örült volna! Hiszen csak jöjjön az az ember! Jöhet akármikor, kötelet kap náluk.

A gyémánt fülbevalót szépen felakasztotta a fülébe, aztán nagy hirtelen megmerítette a korsót, s szaladott vissza a szüleihez.

Látják az öregek a fülbevalót, összecsapják a kezüket:

- Hát ezt te hol találtad?!

Mondja a leány, hogy hol, s mondja azt is, hogy mit ígért érette.

- Jézus Mária, Szent József - jajgattak az öregek -, az bizonyosan az ördög volt, s nem kötelet, hanem lelket kívánt tőled!

Szaladnak le a patakhöz, hogy visszaadják a fülbevalót, de már akkor annak az embernek hírepora sem volt. Úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Sírtak, jajgattak az öregek, nem tudták, mit csináljanak. Leszaggatták a leány füléből a fülbevalót, s beledobták a patakba; hátha így megszabadulnak az ördögtől.

Aztán hazamentek nagy búsán, lefeküdtek, de nem jött szemükre álom, ettől a naptól kezdve nem volt nyugodalmuk.

Telt-múlt az idő, egy falubeli legény megkérte a leány kezét. Elkövetkezik a lakodalom napja is; a pap összeesketi a fiatalokat; kezdődik a lakodalom, húzzák a cigányok, táncolnak a legények s leányok - táncra perdül a menyasszony is vőlegényével. Hát uramteremtőm, abban a pillanatban nagy fergeteg kerekedik. Ég, föld elfeketedik, zúgott, zengett a levegő; ajtók, ablakok kinyíltak maguktól, s ím, betoppan az egyik ajtón a fülbevalós ember.

Odamegy egyenest a leányhoz, rákiált:

- Ide a siltet!

A leánynak a szava is elállott ijedtében; reszketett, mint a nyárfalevél, de nagy nehezen összeszedte az erejét - kiment a házból, s mindjárt jött is vissza egy kötéllel.

- Nesze, itt a silt!

- Ohó - mondotta a fülbevalós ember -, nem kötélért adtam én a fülbevalót, hanem a lelkedért!

Nekibátorodott a leány, s mondta:

- A lelkem az Istené, azt nem adom.

Nagyot kacagott az ember.

- Az Istené?! Amit egyszer az ördögnek adtál, azt az Isten sem veheti el.

Ahogy ezt mondta, keresztülbucskázott a fején, s egyszeriben ördöggé változott.

- Az ördög, az ördög! - kiabáltak az emberek, s iszonyatos rémület fogott el mindenkit.

Istenem, Istenem, mit tudjanak csinálni, hogy megszabaduljanak az ördögtől?!

Ott volt a vendégek közt egy pópa: egyedül ez nem vesztette el a fejét. Kiszaladt az udvarra, megfogott egy kakast, bevitte, s mondta az ördögnek:

- Nesze, itt a lélek, vigyed!

Mondotta az ördög:

- Engem nem csalsz meg, szent atyám. Nekem igazi lélek kell, s ha azt nem adjátok, viszlek valamennyiteket a pokolba.

„Hm - gondolta magában a pópa -, ez nem tréfál!”

Gondol ide, gondol oda, hirtelen elővesz egy karikós kalácsot,* s mondja az ördögnek:

- Hát jól van, ördög, egyezzünk meg békekességgel. Odaadjuk a leány lelkét, ha te mindazt kiállod, amit ez a kalács kiállott.

- Hiszen ha csak ez a kívánságotok, ezt jó szívvel teljesítem.

Megfogta a kalácsot, jól megtapogatta, s kérdezte tőle:

No, te kalács, mit állottál ki?

Felelt a pópa a kalács nevében:

- Hej, ha azt én mind el tudnám mondani, mit én kiállottam, csak hallgass ide! Tavaly ősszel, mikor még búza voltam; a földből kinőttem; azután reám esett a hó, eltemetett, s tavasszal, mikor elment a hó, nagy növésnek indultam. Meg is nőttem szépen, de alig értem meg a nyarat, jöttek az emberek, s levágtak. Ez még nem is fáj olyan erősen, hanem azután agyba-főbe vertek; még ez sem volt elég, vittek a malomba, s két kő között ízzé-porrá morzszoltak. Onnét ismét elhoztak, vízbe fullasztottak, s jól összegyúrtak.

Közbeszól az ördög:

- Hát még ez is szenvedés? Hiszen ezt én jó szívvvel kiállok egy lélekért.

- Hm - mondotta a pápa -, még egyéb is történt velem: mikor jól meggyúrtak, belevetettek a tüzes kemencébe.

- De már ezt ki nem állom - kiáltotta az ördög -, száz lélekért sem!

Kiugrott az ablakon, mintha puskából lőtték volna ki, s meg sem állott a pokolig.

KÍGYÓS JANCSI

Volt egyszer egy szegény asszony, s annak egyetlen fia, Jancsi volt a neve. Azt mondja egyszer Jancsi az anyjának:

- Édesanyám, én elmegyek szerencsét próbálni. Talán az Isten megsegít, szerzek valamit, kendnek is jobb lesz az élete.

A szegény asszony pogácsát sütött, feltarisnyálta a fiát, s Jancsi elindult hetedhét ország ellen. Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, s amint egy rengeteg erdőn menne keresztül, megszólítja valaki.

Néz erre, néz arra, nem lát senkit. Aztán felnéz egy fára, s hát annak a felső ágára rá van tekeredve egy kígyó, ez szólott hozzá.

Azt mondotta Jancsinak a kígyó:

- Te legény, végy le a fáról, s vígy haza az édesapámhoz, bizony nem bánod meg.

Jancsi felmászott a fára, a kígyót szépen letekerte az ágról; az meg mindjárt rátekerődött a nyakára, de nem bántotta Jancsit. Na, leereszkedik a fáról, továbbindul Jancsi, s kérdi a kígyótól:

- Hát hol lakik a te édesapád?

Mondotta a kígyó:

- Látod-e amott azt a nagy tüzet? Ott lakik az én édesapám gyémántpalotában.

Hitte is, nem is Jancsi ezt a beszédet, de azért csak vitte a kígyót, többet nem kérdezősködött.

Továbbmennek, mendegélnek, s egyszerre csak eléjük áll egy disznó nagy röfögéssel.

Azt mondja Jancsinak a disznó:

- Tedd le azt a kígyót, legény, mert téged is megvarázsol, mint engem! Látod-e, én királyfi voltam, s disznónak varázsolt.

Mondotta Jancsi:

- Nem bánom én, akárminek varázsol; megígértem, hogy hazaviszem: szavamnak állok.

Amint egy pár lépéssel továbbmentek, mondja a kígyó:

- Szerencséd, hogy nem hallgattál arra a disznóra! Királyfi lehetne még most is, de megvarázsoltam, mert hiába kértem, hiába könyörögtem, nem vitt haza az édesapámhoz.

Még egy hajításnyira sem mentek, eléjükbe toppan egy ló, s az is azt mondja Jancsinak:

- Tedd le azt a kígyót, te legény, mert téged is megvarázsol, mint engem!

- Nem bánom én, ha meg is varázsol - mondotta Jancsi -, megígértem, hogy hazaviszem: szavamnak állok.

Mikor egy kicsit továbbhaladtak, mondotta a kígyó Jancsinak:

- Látod, Jancsi, ezt is azért varázsoltam meg, mert nem vitt haza az édesapámhoz.

Továbbmennek, mendegélnek, s hát jó velük szembe éktelen nagy bömböléssel egy bika. Mondja ez is Jancsinak:

- Tedd le azt a kígyót, te legény, mert bizony megvarázsol, mint engem!

Mondotta Jancsi:

- Hadd varázsoljon, nem bánom; megígértem, hogy hazaviszem: szavamnak állok.

Azzal továbbmentek. Mikor egy kicsit eltávolodtak a bikától, mondja a kígyó:

- Látod, te legény! Ez mind a három királyfi volt, s mind a hármat kértem, hogy vegyen le a fáról, vigyen haza az édesapámhoz, de egyiknek sem volt annyi szíve, hogy megkönyörüljön rajtam, azért varázsoltam meg mind a hármat.

Aközben megérkeztek ahhoz a nagy tűzhöz, amelyet messziről láttak. Attól a tűztől nem messze volt a gyémántpalota, abban lakott a kígyó édesapja: a kígyók királya.

A gyémántpalota előtt egy regement katona állott őrt, s mikor Jancsi odaért a kígyóval, szépen két sorba állottak, s úgy szalutáltak.

Fölmennek a gyémántgarádicson, s amint mennek, mondja a kígyó Jancsinak:

- Hallod-e, te jó legény! Az édesapám, azért engem hazahoztál, annyi ezüstöt s aranyat kínál, amennyit csak elbírsz, talán még többet is, de te ne fogadj el semmi egyebet, csak azt a nagy abroszt, amelyik az ebédlőasztalra van felterítve.

Bemennek a palotába, fogadja a kígyókirály nagy örömmel, s mondja lelkes szóval Jancsinak:

- Kívánj akármit, te legény! Adok neked akármit: aranyat, ezüstöt, gyémántot, azért visszahoztad egyetlen leányomat.

Mondotta Jancsi:

- Nem kell nekem, felséges királyom, sem aranya, sem ezüstje, sem gyémántja, csak az a nagy abrosz, amelyik az ebédlő asztalára van felterítve!

- Jól van, fiam - mondja a kígyókirály -, neked adom, pedig ez a legdrágább kincsem a leányom után. Mert úgy tudd meg, hogy ennek az abrosznak csak be kell hajtani a négy sarkát, s tele lesz mindjárt étellel-italal. Ha ezt az abroszt megörzöd, ételre-italra nem lesz gondod ez életben.

Ott mindjárt meg is mutatja a király, hogy mit tud az abrosz.

Behajtja a négy sarkát, s hát annyi rajta az étel-ital, hogy csak úgy ropogott alatta az asztal, pedig színarany volt mind a négy lába, de még a fedele is. Leülnek az asztal mellé, biztatja Jancsit a kígyókirály: egyél-igyál, fiam!

Esznek-isznak, s egyszer csak mi történik, mi nem, nem egyéb a nagy semminél, elég az, hogy kerül-fordul az asztal körül a kígyókirály leánya, s hát egy szempillantásra csak eltűnik, mintha a föld nyelte volna el, s ott van helyette egy szépséges szép leány, de olyan szép, hogy Jancsinak szeme-szája tátva maradt a nagy álmétkodástól.

Megszólal a leány:

- Csudálkozol ugye, te legény, pedig úgy nézz meg, hogy én vagyok az a kígyó, kit hazahoztál.

- Nem bánom én - mondta Jancsi -, ha az vagy, ha az nem vagy, de ha elébb látlak, bizony nem az abroszt kérem az apádtól, hanem téged.

Mondja a kígyókirály:

- Ne búsulj, fiam! Neked adom az abroszt is, neked adom a leányt is, s adok mellé tenger kincset, élhettek vígan, míg a világ s még két nap.

De bezzeg megörült ennek a beszédnek Jancsi, nemkülönben a kígyó-királykisasszony. Mindjárt nagy lakodalmat csaptak - hét álló nap s hét éjjel táncoltak. Akkor a fiatalok hatlovas hintóba ültek; hatlovas hintó előtt ment egy regement huszár, utána is egy regement huszár; kétfelől a hintó mellett: hét regement gyalogkatona: úgy indultak a Jancsi hazájába.

De még mi mindent vittek utánuk! Hat szekér ezüstöt, hat szekér aranyat, hat szekér gyémántot. Ahogy megérkeztek a Jancsi hazájába, éppen olyan gyémántpalotát építettek, mint a kígyókirályé.

Beleköltöztették a Jancsi anyját is. Bezzeg jó dolga volt azután: kezét-lábát összekalácsolta,* úgy élt, mint egy királyné.

Itt a vége - fuss el véle!

AZ OZSVÁT TESTVÉREK

Ennek előtte több száz esztendővel két Ozsvát testvér lakott a Korlátkő várában.

Övök volt a vár s a várnak környékén, ameddig a szem ellát, még azon is messze túl minden föld Pozsony és Nyitra vármegyében. János, az idősebbik, már rég házasember volt. Péter, a kisebbik, még fiatal legény.

Együtt gazdálkodtak, nem osztozkodtak meg a rengeteg nagy uradalmakon, gondolták: ráérnek arra akkor is, ha Péter is megházasodik.

Egyszer azonban kiüt a háború, bejött a török az országba, s amerre elhúzódtak, kő kövön nem maradt. Véres kardot hordoztak végig az országban. Felzúgott a vészkiáltás: Talpra, magyar!

Mondta Péter a bátyjának:

- Bátyám! Te már eleget ontottad véredet a hazáért. Feleséged is van, maradj itthon. Elég, ha én elmegyek a törökre. Ha ottmaradok a csatatéren, legyen tiéd s maradékaidé az én részem, ha pedig visszatérek szerencsésen, majd megosztzkodunk testvériesen.

Hát János bizony jó szívvel is maradt otthon. Elég része volt a háborúból. Péter pedig felült lovára, s indult embereivel a csatába.

Telt-múlt az idő, elmúlt több esztendő, s Péter nem tért vissza. De az embereiből többen hazakerültek, s hírül hozták Jánosnak, hogy az öccse elesett a csatában.

Hát ha elesett, János nem tehetett egyebet, kezére vette az egész birtokot. Messze földön nem volt olyan gazdag ember, mint ő. Hanem egyszer egy zarándok jött Jánoshoz, s azt mondta:

- Uram, nem igaz, hogy az öcséd meghalt. Csak megsebesült, s fogságba hurcolták a törökök, ott szenved a belgrádi várban, szomorú rabságban. Ha nagy váltságdíjat küldenél érte, hazaeresztenék.

Hitte is, nem is János ezt a beszédet, de amint esztendő telt esztendő után, olyan erősen megszokta a rengeteg nagy gazdagságot, hogy nem akarta elhinni a zarándok beszédjét.

Nem is tudakozódott az öccse után, nemhogy váltságdíjat küldött volna érte. Pedig Péter csakugyan nem halt meg, igaza volt a zarándoknak, ott sínylődött a belgrádi várban, szomorú rabságban.

Hanem egyszer, úgy tíz esztendő múlva, a magyarok visszavették Belgrád várát a töröktől, Péter kiszabadult a nagy, nehéz rabságból, s ment haza egyenest Korlátkő várába.

Éppen este érkezett meg, hallotta messziről, hogy nagy hejehuja, dínomdánom van a várban.

Belép Péter a nagy szobába, s hát éppen akkor koccintják össze az aranyserleget a vendégek. Egyszeriben elhallgatott a muzsika, vége szakadt a nagy vigasságnak. Minden szem az ismeretlen jövevényre tekintett - vajon ki lehet? mit akar?

Senki sem ismerte meg Pétert, még a bátyja sem.

No, ez nem is volt csoda, testéről szakadt le rongy, az arca, szeme be volt esve a sok éhezéstől, a sok sanyargatástól.

- Jó estét, bátyám! Jó estét, urak! Ugye, nem ismertek?

De bizony megismerték mindjárt a hangjáról. A vendégek nagy örvendezéssel ugráltak fel az asztal mellől. Szaladtak Péterhez, s mit volt mit nem tenni Jánosnak - ő is nagy örömet mutatott: keblére ölelte az öccsét.

- Édes öcsém, lelkem, öcsém! Azt hittem, hogy meghaltál! Csináltattak neki mindjárt langyos feredőket,* felöltöztették fényes vitézi ruhába, s folyt tovább a dínomdánom, vége sem szakadt egy hétig. Hanem mikor a vendégek elszéledtek, Ozsvát János kedve egészen megváltozott. Szótalan, rosszkedvű lett, s mostohán válaszolt Péternek minden szavára. Ha Péter a birtokelosztást emlegette, csak az volt a válasza:

- Ráérünk arra még!

Mintha csak éles késsel a húsába vágtak volna, úgy fájt Ozsvát Jánosnak, ha arra gondolt, hogy meg kell osztzkodni Péterrel.

Volt a várban egy öreg kulcsárné, aki dajkája volt Jánosnak, s azért olyan nagy volt a hatalma a várban, mintha éppen ő lett volna az úrasszony. Mikor Péter hazakerült, már nem élt a János felesége, s ez az öregasszony parancsolt a cselédeknek. Minden úgy történt, ahogy ő akarta. János is csak reá hallgatott.

Azt mondja egyszer Jánosnak az öregasszony, mikor csak ketten voltak a nagy ebédlő-szobában:

- Hallod-e, uram, ha én a te helyedben volnék, bizony nem szomorkodnám, segítenék magamon.

- Hát mit csináljak? - kérdezte János.

- Mit csinálj? Pusztítsd el az öcsédet!

- Nem, azt nem teszem - mondotta János -, sohasem lenne a lelkemnek nyugalma.

- Ó, te bolond, te, hiszen neked semmit sem kell tenned! Van nekem olyan porom, hogy abból csak egy csipetnyit tegyek a poharába, tudom, nem kell megosztzkodni vele ezen a világon.

János egy kicsit mintha habozott volna, aztán hirtelen azt mondta az öregasszonynak:

- Hát jól van, tégy úgy, amint jónak látod.

Ebben a pillanatban kinyílt az ajtó, s belépett Péter. Hallott valamit a beszédjükből, de nem értette meg világosan, hanem amint az arcukra tekintett, mindjárt látta, hogy miben fő a fejük. Szörnyű haragra gerjedt, s mondta a bátyjának:

- Látom, hogy mit forraltok ellenem, most igazságot tehetnék a kardommal, de nem teszem! Megállj, te gonosz lelkű testvér! Megyek a királyhoz, az majd tesz igazságot.

Ozsvát János nagyot kacagott.

- Hát eredj a királyhoz, mit bánom! Vagyok én akkora úr, mint a király.

Péter csakugyan elment a királyhoz, előadta panaszát.

A király meghallgatta kegyes szívvel, s egyszeriben kiküldette az embereit az Ozsvát testvérek birtokára, hogy osszák kétfelé igazságosan.

Kimennek a király emberei, üzenetet küldenek Jánosnak is, hogy jöjjön, legyen ott az osztálynál.*

Éppen egy rengeteg erdőnek a közepén mérték ki a határt a király emberei, de János is odament fegyveres emberekkel, s mondta kevélyen:

- Nem engedelmeskedem sem törvénynek, sem királynak, hacsak az ördög ide nem jó, s az nem csinál határt!

Abban a pillanatban rettentő nagy fergeteg kerekedett. Zúgott-búgott az erdő, ég-föld elsötétedett, s ím, egyszerre jön egy szörnyű nagy fekete ördög, magasabb volt a legmagasabb fánál, tüzet okádott a szájából; az ördög előtt meg egy akkora eke, mint egy ház, s az ekét az öregasszony húzta.

- Hí, elé, hí! - kiabált az ördög. S nagyokat rittyentett acélostorával.

Az asszony szörnyű jajgatással húzta az ekét. Hasadt a föld az ekevas nyomán, olyan mély gödör maradt utána, hogy három templom is belefért volna egymásra rakva. S kétoldalt a földből, mit az ekevas kiszántott, két magas hegy kerekedett.

Aztán egyszerre csak megvilágosodott az erdő, lecsendesedett a fergeteg, s nagy álmélkodással látják az emberek a mélységes mély barázdát, s hogy Péter a király embereivel az egyik, János pedig az ő embereivel a másik hegyre került.

Átkiáltottak a király emberei:

- Az ördög megcsinálta a határt, János! Belenyugszol-e?!

- Belenyugszom - szólt át János csendesen, megadással.

Azzal megfordult, s ment haza Korlátkő várába. Hát amint a vár kapujához ér, mit látnak szemei? Ott fekszik összetörve-zúzva a vén dajka. Körülötte állanak a várbeli népek, s rémüldözve fogadják Ozsvát Jánost.

- Jaj, uram, nagyuram, mi történt! Itt volt az ördög, eke elé fogta az öregasszonyt, s ím, nézze, lássa, így került vissza!

De ettől a pillanattól kezdve Ozsvát János is megváltozott erősen. A szíve ismét visszafordult az öccséhez, s nem irigyelte többé tőle igazi jussát.

Kibékültek, s éltek azután egymással igaz testvéri szeretetben.

BOD

Mezőségen, Záh falu mellett, magas hegy tetején állott hajdanában Záhkő vára. Egy Záh nevű nagyúr lakott ebben a várban, egyetlen fiával: Boddal.

A vár ura nagyon szeretett vadászni, nemkülönben a fia is, s amikor pitymallott, már kint voltak a rengeteg erdőben, velük nagy sereg jobbágy. Csak úgy zengett-zúgott az erdő a vadászok lármájától, a kopók csaholásától.

Egyszer azonban Bod elmaradott a vadászoktól, egyedül kalandozott az erdőben, s mikor a sok kalandozásban kifáradott, lefeküdt egy fa tövébe, s elaludott szépen.

Aközben este lett, Záh haza akart menni, s csak akkor vette észre, hogy a fia eltűnt. Föllármázták az egész erdőt, kiabálták a nevét, de Bod aludott mélyen, nem ébredett föl. A vadászok nem mentek haza, keresték egész éjjel, tűvé tették az erdőnek minden zegét-zugát, keresték mindenütt, csak éppen annak a fának a tövében nem, ahol aludott.

Hajnaltól, mikor derengeni kezdett az ég, fölnyitja szemét az ifjú, föl akar kelni, de erőtlenül hanyatlott vissza a földre: nagy, erős fájdalmat érzett az egész testében.

- Jaj, meghalok! - sóhajtott fel az ifjú. - Csak egy csepp vizet ihatnám! Ez megváltaná az életemet.

Mintha Isten küldötte volna mellé, abban a pillanatban ért oda egy leány: korsó volt a kezében. Odatartotta a korsót a szájához, s mondta szelíden:

- Igyál ebből, ettől meggyógyulsz.

Csak egy cseppet ivott Bod a vízből, s ím, egyszerre megelevenedett! Még csak akkor nézte meg a leányt: olyan szép volt, mint égen a ragyogó csillag.

- Ki vagy te?! Mi vagy te - kiáltott Bod -, hogy én eddig nem láttalak téged!

Mondotta a leány:

- Én az erdőpásztor leánya vagyok, az apám jobbágya a te apádnak. Nem csuda, hogy nem láttál, mert az apád megtiltotta, hogy nappal mutassam magamat. Most is megkértem egy kicsit, mindjárt felsüt a nap, s jaj nekem, ha apád megtudja, hogy találkoztam veled.

Erre a szóra felugrott az ifjú, megfogta a leány kezét, s mondta neki:

- Vezess a házatokba! Egy életem, egy halálom, akármit mond az apám, az enyém vagy ez órától fogvást, s az enyém is maradsz halálig!

Hiába húzódozott a leány, vezetni kellett az ifjút, mentek a kicsi házba, s napok múltak, hetek múltak - nem mozdultak ki a házból.

Eközben az öreg Záhnak nem volt nyugodalma, összeharagsolta minden jobbágyát, több volt, mint fa az erdőben, s úgy kezdették keresni Bodot. De mindenütt keresték, csak ott nem, ahol volt.

- Most már gondolom, hol lehet az átkozott fattyú - dörögött magában az öreg Záh -, de jaj neki, ha ott találom!

Ment egyenest az erdőpásztor házához, utána a jobbágyok. Buzogányával beütötte a ház ajtaját, s kiáltott szörnyű haraggal:

- Jertek ki!

A fiú kijött bátran, egy csepp félelem sem látszott az arcán, kezén vezette a jobbágyleányt, s mondotta:

- Itt vagyok, édesapám!

- Ereszd el annak a leánynak a kezét! - kiáltott rá az öreg Záh.

Szól a fiú:

- Nem eresztem, édesapám, mert ez a leány az én jegyesem, s engedi, nem engedi, feleségül veszem!

- Inkább halj meg! - ordított az öreg. - Halj meg te is, te átkozott leány!

S szörnyű haragjában kardjával keresztülszúrta mind a kettőt. Odakiáltott a jobbágyoknak:

- Vegyétek föl, vigyétek haza!

Ráfektették a fiú holttestét leveles ágakra, s vitték a jobbágyok szótlanul. A leányt ott hagyták.

Az erdőszélen egy nagy tó volt, azon kellett keresztülvinni a holttestet a vár felé. Beletették egy csónakba, beleült az öreg Záh is.

Amint nézte egyetlen fiának a holttestét, megeredett a könny a szeméből, aztán szörnyű átokra fakadott. Megátkozott eget, földet; istent, embert; átkozta magát, hogy miért tudta megölni egyetlen fiát!

Egyszerre csak nagyot dördült az ég, nagy szélvész, fekete felleg borult a tóra, hullott az istennyila; ég, föld megnyílt, s szörnyű recsegéssel, ropogással összedőlt Záh kővára; aztán felkavarodott a tó vize, felcsapott magasra, magasabbra a hegyeknél, s mikor elmúlt a fergeteg, híre-nyoma sem volt a csónaknak, lesüllyedett a tó fenekére.

Ott alussza örök álmát apa és fiú, s ott lebeg a tó felett minden hajnalban, mikor dereng az ég, az erdőpásztor leánya. Azt mondják, minden éjjel leszáll a tó fenekére, ottan megcsókolja jegyesét, hajnalban meg keserves sírással fölszáll a tó színére, ott lebeg, míg Isten áldott napja fel nem ragyog. Akkor szépen eloszlik, s eltűnik a rengeteg erdőben.

AZ ARANYTULIPÁN

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egyszer egy király, annak egy fia. Mikor ez a királyfi nagy legénnyé serdült, azt mondta az apjának:

- Édesapám, én elmegyek, s addig vissza sem térek, míg a világon a legszebb leányt meg nem találom: az lesz az én feleségem.

- Jól van, fiam - mondotta a király -, csak eredj isten hírével, szerencse kíséren utaidban!

Elindult a királyfi, ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, egyszerre csak beért egy rengeteg erdőbe, s rengeteg erdő között amint mendegélne, látja, hogy egy ökörmomban* kínlódik, vergelődik egy kicsi halacska. Megszólal a halacska, mondja a királyfinak:

- Szabadíts meg innét, te jó legény, vígy a folyóba, mert itt meghalok!

A királyfi kivette a halacskát az ökörmomból, s vitte, míg egy folyóhoz nem ért. Ott azt mondotta a halacska:

- Végy le egy pikkelyt rólam, tedd el, s ha valahol valami bajod leszen, ezt a pikkelyt csak vedd a folyóvízbe, én mindjárt ott leszek, s segítek rajtad.

A királyfi levesz egy pikkelyt a halacskáról, azzal a halacskát beledobja a vízbe, s továbbmegy. Amint menne, mendegélne, látja, hogy egy fekete holló egy fának ága-boga közé szorult, vergelődik a szárnyával, rángatja a lábát, de nem tud kiszabadulni. Leszólott a királyfinak nagy bánattal:

- Szabadíts meg, te jó legény, bizony nem bánod meg!

Fölmászik a királyfi a fára, kiszabadítja a hollót, az meg a csőrével kihúzza egy tollat, odaadja a királyfinak, s mondja neki:

- Jótétel helyébe jót várj, te legény. Ha nagy bajba kerülsz, csak rázintsd meg ezt a tollat, én mindjárt ott leszek.

Elbúcsúzik a királyfi a hollótól, továbbmegy, mendegél. Egyszerre csak látja, hogy egy öregember ott áll egy forrás mellett, szeretne lehajolni, hogy igyék, de nem tudott lehajolni. Megszólítja a királyfit:

- Te jó legény, segíts rajtam, majd elepedek a szomjúságtól, s nem tudok lehajolni!

A királyfi lekapta a sisakját, telemerítette vízzel, megitta az öregembert.

- No, te legény - mondotta az öregember -, nagy jót tettél velem. Nesze, adok neked két hajszálat, s ha valahol bajba kerülsz, csak ereszd szélnek. Majd rám talál ez a két hajszál, s én a világ végéről is eljövök, hogy segíts rajtad.

A királyfi eltette a két hajszálat, elbúcsúzott az öregembertől. Aztán továbbment, nemsokára kiért az erdőből, s túl az erdőn ért egy nagy városba.

Szeme-szája elállott a csodálkozástól: gyászfeketébe volt vonva az egész város.

Találkozik az utcán egy kicsi emberkével, akinek földig ért a szakálla, kérde tőle:

- Ugyan bizony, bácsikám, kit s mit gyászol ez a város, hogy így gyászfeketébe borult?

- Hej, öcsém - mondja a kicsi ember -, nagy oka van annak. Van a királynak egy leánya, akihez hasonlatos szép nincs kerek e világon. S ez a leány a fejébe vette, hogy csak ahhoz megy feleségül, bárki fia legyen, aki úgy el tud bújni előle, hogy ő meg nem találja. Háromszor lehet próbát tenni. Ha kétszer megtalálja, az még nem baj, de ha harmadszor is megtalálja, karóba kerül annak a feje, aki szerencsét próbál. Eddig kilencvenkilencen próbáltak szerencsét, karóba is került a feje mind a kilencvenkilencnek. Próbálj te is, öcsém, hadd legyen a te fejed a századik!

Mondja a királyfi:

- Már vagy lesz századik, vagy nem lesz, ha csakugyan olyan szép az a leány, szerencsét próbálok.

Éppen abban a pillanatban jött arra hatlovas hintón egy szépséges szép leány, amelyet még a királyfi sohasem látott. De olyan szép volt, hogy a szeme is káprázott, amikor reánézett.

Kérdi a királyfi a törpe embert:

- Kié ez a leány, bácsikám?

- Ez a királykisasszony - mondotta a törpe ember.

Hiszen több sem kellett a királyfinak, ment egyenest a király palotájába, a király színe elé. Mondotta a királynak:

- Felsőleges királyom, hallottam, hogy kilencvenkilenc legény próbált szerencsét. Egy életem, egy halálom, a szerencsét én is megpróbálom.

- Hej, fiam - mondotta a király -, szívemből sajnállak, mert jóképű, derék szál legénynek látszol. De hiába, a leányomnak kedvében kell járnom. Nincsen több gyermekem. Hát csak próbálj szerencsét, bújj el, ha tudsz, de úgy, hogy meg ne találjon.

Eközben hazajött a királykisasszony, és bejött a szobába, s mondta a királyfinak:

- Jobb lesz, ha nem is próbálsz szerencsét, királyfi, eredj haza, mert a te fejed is odakerül, ahova a többié.

- Nem bánom én - mondotta a királyfi -, hadd kerüljön. Nálad nélkül úgy is pipadohányt* sem ér az életem.

Avval kiment a királyfi nagy búsan, s végigsétált a városon, aztán ki a mezőre, mezőről az erdőbe, egész úton azon tűnődött, hová tudjon elbújni, hogy a királykisasszony meg ne találja. Egyszerre csak észébe jutott a halacska, hátha az tudna rajta segíteni. Megy a folyó partjára, ott előveszi a pikkelyt, s hát csakugyan jön a halacska, s kérdi:

- Mi bajod, királyfi?

Mondja a királyfi, hogy mi nagy baja van.

- Ó, azért egyet se búsulj - mondotta a halacska -, mindjárt ideszólítom a legnagyobb halat, azzal elnyeletlek, ott ugyan meg nem talál a királykisasszony, míg a világ s még két nap.

Csak térült-fordult a halacska, s mindjárt jött utána egy rettentő nagy hal, kitátotta a száját (akkora volt, mint egy nagy ház), s abba beleugrott a királyfi. Szépen leballagott a hálnak a hasába, s ott úgy sétált fel s alá, akár egy palotában.

Eközben elindult a királykisasszony, utána az udvarbeliek. Kereste a királykisasszony mindenfelé a királyfit, s mikor egy fél napig járt-kelt volna mindenfelé, egyszerre csak a folyóvíz partjára ért, s parancsolta, hogy fogják ki a vízből a legnagyobb halat, mert annak a hasában

van a királyfi. Egyszeriben odarendelik az udvari halászsokat, kifogják a nagy halat, felhasítják a hasát, s hát csakugyan kifordult belőle a királyfi.

Na, az első próbával szerencsétlen volt a királyfi, próbált másodszor is. Továbbment nagy búsán, s amint mendegélne az erdőben, eszébe jut a holló, megrázintja a tollát, s hát repül is az egyszeriben, s kérdezi:

- Mi baj, édes gazdám?

Mondja a királyfi, hogy mi nagy baja van. A holló erre elkezdett károgni, s ím egyszerre repültek a hollók mindenfelől, fekete lett tőlük az erdő, s kérdezték mind egyszerre:

- Mi baj, mi baj?

- Tudtok-e valami jó búvóhelyet? - kérdezte a királyfi hollója.

- Hogyne tudnánk, hogyne tudnánk - károgott a többi holló. Azzal felszállott valamennyi, repültek az erdőn keresztül. A királyfi mindenütt utánuk, s felvezették egy olyan magas hegyre, hogy a teteje az eget verte.

Annak a hegynek a tetején volt egy mély gödör, abba beleállították a királyfit. De hiába állították, a királykisasszony ott is megtalálta.

Búsult a szegény királyfi, majd felvetette a búbánat. Na, bizonyosan karóba kerül az ő feje is! De, gondolta magában, egy élete, egy halála, már csak harmadszor is szerencsét próbál. Elővette azt a két hajszálat, amit az öregember adott, s szélnek eresztette. Hát alighogy eleresztette a hajszálat, jön az öregember, s kérdi:

- Mi bajod van, édes fiam?

- Jaj, ne is kérdezze, bátyámuram, el kellene bújnom olyan helyre, ahol senki meg nem talál, máskülönben karóba kerül a fejem.

- Hiszen ha csak ez a baj, azon én könnyen segíthetek. Ki elől akarsz elbújni?

- A királykisasszony elől, bátyámuram.

- No, hát majd én megmutatom - mondotta az öregember -, hogy a szeme elé viszlek, s mégsem lát téged.

Azzal megfogta a királyfi nyakát, csavarintott rajta, s abban a pillanatban aranytulipán lett a királyfiból. Aztán feltűzte a tulipánt a kalapjára, s bement a király városába.

Éppen jött vele szembe a királykisasszony (akkor indult volt el, hogy megkeresse a királyfit), meglátja a ragyogó fényes tulipánt, s mondja az öregembernek szépen, nyájasan:

- Jaj de szép tulipán! Adja nekem!

- Nem adom én - mondotta az öregember.

- Annyi aranyat adok érte, hogy úrrá lesz maga is s minden nemzetsége.

- Dehogyan adom - mondotta az öregember -, a világ minden sűrű kincséért* sem adom.

Hiába kérte a királykisasszony, az öregember nem adta oda a tulipánt. Mit volt mit nem tenni, továbbment nagy búsán a királykisasszony, s kereste a királyfit. De azt ugyan nem találta meg. Kereste másodnap, kereste harmadnap, akkor sem találta meg. Harmadnap letelt a keresés ideje, s akkor a király kihirdette, hogy eléállhat a királyfi bátran, most már övé a királykisasszony.

Meghallotta ezt az öregember, egyet csavarintott a tulipánon, királyfi lett ismét. Azzal a királyfi fölment a palotába. Mindjárt papot hívtak, nagy lakodalmat csaptak. Lakodalom után felkerekedtek, a királyfi hazájába mentek. Ott volt csak az igazi hejehuja, dínomdánom.

Még tán ma is táncolnak, ha meg nem haltak.

HAMUPIPŐKE

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl: volt egyszer egy özvegyember, s annak egy szépséges szép leánya.

Az özvegyember szomszédjában lakott egy özvegyasszony, annak meg két leánya volt, de egyik csúnyább a másnál.

Egyszer az özvegyasszony általüzent az özvegyembernek: vegye feleségül őt, majd meglátja, milyen jó dolga lesz neki is, a leányának is. Gondolta az özvegyember: „Biz az jó lesz! Ha ketten leszünk, megoszlik a teher.”

Nem sokáig gondolkozott, feleségül vette az özvegyasszonyt. Hanem egy hét, kettő alig múlt el, keservesen megbánta a házasságát, mert az új asszony csak a maga leányaival gondolt, azokat szép ruhában járatta; az özvegyember leányának pedig jó volt a rongy is. El is nevezték a szegény leányt Hamupipőkének.

Telik-múlik az idő, egyszer az ember bemegy a városba, s kérdi a leányokat:

- No, leányok, mit hozzak nektek a városból?

Mindjárt előállott a két csúnya leány, s alig győzték elésorolni, hogy mi mindent hozzon nekik. Drága selyemköntösöket, aranygyűrűt, fülbevalót, karperecet s a jó isten tudja, még mit.

- Hát neked, Hamupipőke, semmit se hozzak? - kérdezte az apja.

- Ne hozzon nekem semmit, édesapám - mondotta Hamupipőke -, jó nekem így rongyosan is.

- De már ha a másik kettőnek hozok, rólad sem feledkezem meg - mondotta az ember.

- Jól van, édesapám, ha mindenképpen akar hozni valamit, hozzon nekem három diót, én azzal is beérem.

- No, az nem sok - mondotta az ember, s azzal elment, be a városba.

Ottan vett a mostohaleányainak mindent, mit kívántak, s az édesleányának csakugyan nem hozott egyebet három diónál.

Másnap éppen vasárnap volt, s a csúnya leányok felöltözködtek nagy cifrán, úgy indultak a templomba.

Hamupipőke is szeretett volna elmenni, de őt otthon hagyták, s hogy ne üljön dolog nélkül, kiöntötték az udvarra egy véka* konkolyos* búzát, s megparancsolták, hogy mire a templomból visszajönnek, mind egy szemig tisztítsa meg a konkolytól, különben jaj neki.

Haj, Istenem, sírt szegény Hamupipőke, hullott a könnye, mint a záporosó.

- Istenem, Istenem - sóhajtozott magában -, hogy tudjam én ezt a búzát megtisztítani?

Hát abban a pillanatban leszáll egy sereg fehér galamb az udvarra, nekiesnek a búzának, s egy szempillantás alatt kiszemelték a konkolyt a búzából. Ugrált, táncolt örömeiben Hamupipőke, nem tudta, mit csináljon.

Gondolja magában, hadd legyen neki is egy jó vasárnapja, feltör egyet a három dióból. Csakugyan fel is tör egy diót, s ím, halljatok csudát: egy ragyogó szép rézköntös esett ki a dió hajából.* Ámult-bámult Hamupipőke, nézte, forgatta mindenfelől a rézköntöst, s aztán mit gondolt, mit nem, hirtelen magára vette, s elment ő is a templomba.

Történetesen a királyfi is éppen ott volt a templomban, s mikor Hamupipőke belépett, a királyfi reá vetette szemét, s többet le sem vette róla. Nézték, csudáltak a népek is. Azt hitték, hogy valami királykisasszony, senki sem ismerte meg Hamupipőkét. Az apja sem, az anyja sem, a nénjei sem.

Hanem Hamupipőke nem várta meg, míg a pap áment mond, hirtelen kifordult a templomból, hogy mire a többiek hazajönnek, otthon lehessen az ő rongyos ruhájában.

Azám, de a királyfinak sem volt maradása a templomban. Egyszeriben kijött az inásával, s szalasztotta Hamupipőke után, hadd nézze meg: hová tér be.

De Hamupipőke az ő kicsi rézpapucsában olyan sebesen ment, mint a szél. Egy pillantás alatt eltűnt az inas szeme elől, s hiába nézett be minden udvarra, minden házba, Hamupipőkét sehol sem találta meg.

Aközben hazaértek a leányok, s mondták nagy dicsekedéssel:

- Hej, mit láttunk mi, Hamupipőke! Ha te azt láttad volna!

- Ugyan mit láttatok? - kérdezte Hamupipőke.

- Ott volt a királyfi a templomban, aztán ott volt valami királykisasszony, de olyan szép, mint égen a ragyogó csillag.

- Ó, én azt jól láttam - mondtotta Hamupipőke.

- Ugyan honnét láttad volna?

- Honnét?! Felmentem a lajtorján a kémény mellé, s onnét néztem, míg az utcán szépen végigsétált.

- Úgy! Hát te a kéményen mászkálsz, ahelyett hogy a búzát tisztítanád?

Mondotta Hamupipőke szép csendesen:

- Ó, ne féljete, megtisztítottam én a búzát is.

A leányok majd megpukkadtak mérgükben, mikor látták, hogy egy szem konkoly sincs a búzában - de olyan tiszta, mint az arany. Nagy mérgükben diribdarabba vagdalták a lajtorját, hogy többet a kéményhez föl ne mászhasson, s délután, mikor vecsernyére* mentek, két véka konkolyos búzát öntöttek ki az udvarra, hadd tisztítsa meg Hamupipőke. Azzal elmentek a templomba, leültek az első székbe nagy cifrán, kényesen, mint két páva, s illegették-billegették magukat, hátha valahogy rájok tekintene a királyfi. Mert a királyfi délután is elment a templomba, hadd lássa, ott lesz-e ismét Hamupipőke.

De Hamupipőke akkor még ott ült az udvaron, sírdogált, kesergett magában, hogy mindenki mehet templomba, csak ő nem. Egyszer segítettek rajta a galambok, de vajon másodsor eljönnek-e?

No, nem kellett sokáig keseregnie, kétannyi fehér galamb szállott le, mint amennyi délelőtt. A csőrüket beleütögették a búzába, s egy szempillantás múlva egy szem konkoly nem sok, annyi sem volt benne. Azzal, huss! elrepültek.

Hamupipőke pedig elővette a második diót, hátha abban is talál valamit.

Hiszen talált is abban olyan szép ezüstköntöst, hogy királykisasszonynak sem lehetett annál különb. Mindjárt fölvette magára, s ment a templomba. Haj, uramistenem, mikor belépett a templomba, minden szem őreá esett, még a pap is megakadott az imádságában, s a két csúnya leány illegethette magát, mert a királyfi csak Hamupipőkére nézett, le sem vette róla a szemét.

De Hamupipőke másodszor sem várta meg a prédikáció végét, hirtelen fölkel a helyéről, s kiillant a templomból, mint a tünemény.

Utána a királyfi az inasával, végig a falun, de hiába szaladtak. Hamupipőke másodszor is eltűnt a szemük előtt.

Jönnek haza a leányok, mondják nagy dicsekedéssel:

- No, Hamupipőke, sajnálhatod, hogy nem lehettél a templomban! Megint ott volt a királyfi s egy még szebb királykisasszony, mint amilyen délelőtt volt.

- Ó, én jól láttam azt a királykisasszonyt - mondotta Hamupipőke.

- Ugyan honnét láttad volna?

- Fölállottam a kerítés tetejére, s onnét jól láttam, amint végigsétált az utcán, színezüst ruhában, színezüst köntösben.

- Úgy! Hát a búzát megtisztítottad-e?

- Ott van, nézzétek, azt is megtisztítottam.

Majd megette a méreg s a bosszúság a leányokat. Befedték tövissel a kerítést, hogy többet ne állhasson reá Hamupipőke, s következő vasárnap négy véka konkolyos búzát öntöttek az udvarra, hadd legyen, amivel bajlódják, kínlódják.

No, elmennek a leányok a templomba, Hamupipőke otthon maradt, s szemelgetni kezdi a búzát, de még jóformán belé sem kezdett, jöttek a fehér galambok nagy szárnycsattogtatással, annyian voltak, hogy alig fértek az udvaron, s egy percet, kettőt alig voltak ott - tisztára vált a búza, mint a színarany, s azzal továbbrepültek.

- Ó, édes Istenem - fohászkodott Hamupipőke -, csakhogy ismét megsegítettél!

Azzal mindjárt feltörte a harmadik diót is, hadd lássa, mi lehet abban.

Volt, ami volt az első s a második dióban, de a harmadikból olyan aranyköntös kerekedett ki, hogy ragyogott, mint a nap; suhogott, mint a selyem, s mikor Hamupipőke magára vette, s a kicsi tükör elé állott, magamagát sem ismerte meg.

Bemegy a templomba, s hát amint belép, felállanak a népek, földig hajolnak előtte, még a nénjei is, pedig azokat ugyancsak ölte a bosszúság, mert vagy nézett reájuk a királyfi, vagy nem addig, mostantól kezdve csak Hamupipőkét nézte.

Hamupipőke most sem várta be a prédikáció végét, hirtelen kifordult a templomból, szaladott hazafelé, de mégsem olyan gyorsan, mint azelőtt, s a királyfi inasa látta messziről, hogy melyik kapun fordult be. Odaszaladott, s a kapufélfa hasadékába beleszúrt egy aranyrózsát, hogy arról megmutathassa a gazdájának, hol lakik az a szépséges szép leány.

Visszamegy az inas, jelenti a királyfinak, hogy mit látott, mit csinált.

- Jól van - mondja a királyfi -, gyerünk haza, hadd fogatok be hatlovas hintóba, s úgy megyünk annak a leánynak látogatására.

Aközben a leányok is hazamentek a templomból, s már a kapuból kiabálták Hamupipőkének:

- Hej, Hamupipőke, búsulhatsz, hogy nem voltál a templomban! Ott volt megint az a szép királykisasszony, mégpedig színarany köntösben.

- Ó, én jól láttam - mondotta Hamupipőke.

- Ugyan honnét láttad?

- Honnét? Felmásztam az eperfára, s jól láttam onnét.

- Úgy... te az eperfára mászkálsz? Bizonyosan meg sem tisztítottad a búzát.

- Dehogynem, dehogynem, nézzétek csak, egy szem konkoly sincs benne.

Mérgelődtek, bosszankodtak a leányok, s mérgükben kivágatták az eperfát, hogy többet ne mászhasson reá Hamupipőke.

De már ezt megsokallotta Hamupipőke édesapja is, mondotta a leányoknak:

- Látom, hogy nem élhettek egymással békességben, elválasztlak egymástól.

Azzal vitte Hamupipőkét a falu végére, s ott egy öregasszonynak a gondjára bízta. Alig ment el Hamupipőke hazulról, jött a királyfi hatlovas hintón. Be egyenesen a kapun, amelyiknek a félfájába az inas beszúrta volt az aranyrőzsát.

Bemennek a házba, de Hamupipőkét nem látják sehol.

Kérdi a királyfi az asszonyt:

- Hol a leányod, jó asszony?

- Ó, felséges királyfi! Van nekem kettő is, mindjárt beszólítom.

Beszólítja a leányait, de a királyfi elszomorodott, s mondta:

- Egyik sem az, akit én keresek. Hát nincs még egy lányod? - kérdezte a királyfi.

- Nincs nekem, felséges királyfi, nem is volt soha.

Kimegy nagy búsan a királyfi, végigmennek a falun; benéznek minden udvarra, beszélnek minden házba, sehol sem találják a szép Hamupipőkét. A falu végén, abba a kicsi házba, ahol Hamupipőke lakott, be sem akartak nézni; mégis meggondolkoznak, bemennek, s kérdik az öregasszonyt:

- Van-e magának leánya, néne?

- Nincs nekem, lelkem, nem is volt soha.

- Hát valaki másnak a leánya nincsen-e a háznál?

- Van, felséges királyfi, itt lakik nálam egy szegény leány, de bizony az nem is érdemes a megtekintésre.

Mondotta a királyfi:

- Már érdemes, nem érdemes, én megtekintem.

Abban a pillanatban kilép az ajtón Hamupipőke színarany köntösében. Hej, ámult-bámult az öregasszony, meg sem ismerte Hamupipőkét ebben a köntösben.

Odament a királyfi, megfogta a kezét, s mondá lelkes szóval:

- Te vagy az! Te vagy az, akit én keresek! Úlj fel a hintómba, viszlek a palotámba. Légy a feleségem!

Mindjárt felültek a hintóba, meg sem is állottak a király váráig. Egyszeriben papot hívtak, nagy lakodalmat laktak, s még ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

A JÓ TANÁCSOK

Volt egyszer egy szegény legény. Ez a szegény legény gazdag leányt kapott feleségül, de nem sok öröme volt a gazdagságban, mert az asszony mindig felhányta, hogy övé minden az utolsó szegig, az urának nincs semmije, s ha ő hozzá nem ment volna, egész életére szegénynek marad.

Megunta ezt a szegény ember, mit gondolt, mit nem, tarisznyát vetett a nyakába, s otthagya a feleségét, ott a kicsi fiát is, s elment világgá szerencsét próbálni. Azt határozta magában, hogy addig vissza nem tér, míg sok-sok pénzt nem szerez.

Ment, mendegélt a szegény ember, hegyeken-völgyeken át, erdőkön-mezőkön keresztül, s találkozott egyszer az úton egy öregemberrel. Köszönti az öregembert, ez fogadja, s kérdi:

- Hová, merre, öcsém?

Mondja a szegény ember:

- Én bizony elindultam szolgálatot keresni, ha valahol felfogadnának.

- No, akkor gyere hozzám - mondotta az öreg -, nálam jó dolgod lesz. Pénzt ugyan nem sokat adok, hanem ha becsületesen szolgálsz, ellátlak jó tanácsokkal. Annak a pénznél is több hasznát veszed.

Beáll a szegény ember az öreghez szolgálatba. Esztendő telik esztendő után. Az öregember erősen meg volt elégedve vele, ő is az öregemberrel. Már tíz esztendő is eltelt, még mindig ott szolgált az öregembernél. Mikor letelt a tíz esztendő, kérdi az öregember:

- No, fiam, maradsz-e még?

- Maradok, gazduram, miért ne maradnék, jó dolgom van itten.

Ott maradt még tíz esztendeig. Mikor a második tíz esztendő is eltelt, kérdi az öregember:

- No, fiam, maradsz-e még?

Mondja a szegény ember:

- Többet nem maradok, gazduram, most már hazamegyek, megnézem, mit csinál a feleségem.

- Hát az Isten vezéreljen, fiam! Nesze, adok neked egy kenyeret, de míg haza nem érsz, föl ne vágd. Adok neked három jó tanácsot, jegyezd meg jól. Az első tanácsom az, hogy ahol veszekedést láatsz, menj onnét. A második tanácsom az, hogy a járt utat a járatlanért el ne hagyd. A harmadik tanácsom az, hogy a mai haragot mindig halaszd holnapra.

Megköszöni a szegény ember a kenyeret s a tanácsot, s azzal elindul hazafelé. Ment, mendegélt, s útközben egy faluban setétedett el, ott betért egy házba, s szállást kért éjszakára. Adtak is szállást, de alig telepedett le, a gazda s a felesége elkezdett egymással veszekedni. Szóból szó kerekedett, még hajba is kaptak. A szegény embernek eszébe jutott a tanács, nyugodalmas jó éjszakát kívánt a veszekedő emberpárnak, átment a szomszédba, s ott is hált.

Hát reggel nagy lárma van a faluban. Vajon mitől lehetett ez a nagy lárma? Kimegy a szegény ember az utcára, s ott egyszerre csak megragadja egy ember, s kiáltja torkaszakadtából:

- Ez az ember ölte meg, ez!

A szegény ember csak ámult-bámult, nem tudta, mi történhetett. Hát bizony az történt, hogy azt az embert, akinél először kért szállást, reggel megölve találták. Az az ember, aki megfogta őt, látta, amikor bement, de nem látta, hogy mindjárt el is jött onnét, s azt hitte, hogy ő a gyilkos.

Szerencséjére, a házigazdája bebizonyította, hogy nála hált, s szabadon eresztették.

„Lám, lám - mondotta magában -, jó volt mégis megfogadni az öregember tanácsát!”

Továbbmegy, mendegél, beér egy nagy erdőbe, ottan utolér három embert, hozzájuk szegődik, megismerkednek, együtt mennek tovább. De egyszerre csak megáll az a három ember, s azt mondják, hogy ők bizony nem mennek ezen az úton, tudnak ennél egy rövidebb ösvényt. Hívják a szegény embert, hogy tartson velük, de a szegény embernek eszébe jutott az öregember tanácsa, elbúcsúzott tőlük, s továbbment a rendes úton.

Hiszen jól tette, hogy megfogadta az öregember tanácsát, mert később meghallotta, hogy azt a három embert megtámadták az útonállók, s elvették, ami pénzüik volt, mind.

Na, hazaér a szegény ember a falujába, éppen este volt, mikor az udvarba ért. Látja, hogy még nem feküdtek le, mert égett a gyertya az asztalon. Gondolja magában, előbb benéz az ablakon, hadd lám, mit csinál a felesége.

Hát az asszony ott ült az asztal mellett, éppen vacsorázott, vele szemben egy derék szál ember. Szörnyű haragra gerjedt a szegény ember. Azt hitte, hogy felesége férjhez ment. Elindult nagy haragjában, hogy puskát szerezzen, hogy meglője a feleségét s azt az embert is.

De amikor kint volt az utcán, eszébe jutott az öregember tanácsa, hogy a mai haragot holnapra kell tartani. Visszafordult, bement a házba, köszönt illendőképpen, a felesége fogadta. Szót váltak szó után, megismeri a felesége, nyakába borul nagy örömmel, öleli s csókolja, s utána az a derék szál ember is, aki nem volt más, mint a szegény ember fia.

Ó, édes Istenem, fohászkodott a szegény ember, de jó, hogy megfogadtam az öregembernek ezt a tanácsát is. Akkor elévette a kenyeret, fölvágtá, s hát uramteremtőm, hullott ki a kenyérből a szép sárga arany, mint a záporosó. Bezzeg most nem lehetett panasza az asszonynak. Volt pénz elég, amennyi csak kellett.

A szegény emberből a legnagyobb gazda lett a faluban.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A CSÚNYA KIRÁLYFI ÉS A SZÉP KIRÁLYKISASSZONY

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt egyszer egy király, s annak egy olyan szép leánya, mint égen a ragyogó csillag. A szomszéd ország királyának meg volt egy fia, s ez olyan csúnya volt szegény, mint a sötét éjszaka. Meghallotta a hírét a királyfi annak a világhíres szép királykisasszonynak, fogta magát, elment leánynézőbe.

Fölmegy a király palotájába, mondja a királynak szíve szándékát. Mindjárt hívatja a király a leányát, jött is a királykisasszony, de amikor meglátta a csúnya királyfit, azt mondta:

- Ilyen legénnyel még a cipőmet sem takaríttatnám ki.

Búsult nagyon a szegény királyfi, kiment a palotából nagy szégyenkezve. De nem tudta kivenni a fejéből a szép királykisasszonyt.

Azt mondta magában: „Egy életem, egy halálom, enyém lesz ez a leány!”

Gondolt erre, gondolt arra, mit gondolt, mit nem, színaranyból veretett egy tyúkot tizenkét csirkével, aztán egy aranyguzsalyt* aranykenderrel s egy aranytükröt, olyant, hogy csak bele kellett nézni, s a tükör olyan szépen muzsikált, hogy az angyalok sem szebben odafent a fényes mennysorszámban. Akkor aztán felöltözött álruhába, visszament a királyhoz, s beszegődött hozzá inasnak. Az aranytyúkot s a csirkéket, az aranyguzsalyt s az aranytükröt bedugta az ágy alá.

De másnap elévette az aranytyúkot s az aranycsirkéket, kitette a szoba közepére. Ott meglátta a királykisasszony szobaleánya.

Szalad a szobaleány a királykisasszonyhoz, s mondja nagy lelkendezve:

- Felséges királykisasszony, jöjjön velem, olyan csudaszép dolgot mutatok, amilyent még nem látott.

Kimennek az inas szobájába, látja a királykisasszony az aranytyúkot s a tizenkét csirkét.

Összecsapja a kezét.

- Jaj de szépek, jaj de szépek! Add nekem ezeket! - mondja az inasnak. - Amennyit kívánsz, annyit fizettetek érte az édesapámmal.

Mondotta az inas:

- Pénzért nem adom, szép királykisasszony, adjon egy csókot, s legyen a magáé.

A királykisasszony egy kicsit tétovázott, de aztán, isten neki, megcsókolta az inast. Azzal fölszedte a kötényébe az aranytyúkot, a tizenkét csirkét, szaladott nagy örömmel a szobájába.

Másnap az inas elévette az aranyguzsalyt. Meglátja ezt is a szobaleány, szalad a királykisasszonyhoz, s jelenti:

- Felséges királykisasszony, szép az aranytyúk, szépek a csirkéi, de még szebb dolgot láttam az inas szobájában.

Futottak az inas szobájába, s amint beléptek, a szeme is káprázott a királykisasszonynak a szertelen ragyogástól.

- Jaj de szép guzsaly, jaj de szép kender! De szeretnék ruhát fenni ebből! - mondotta a királykisasszony. - Kívánj akármit, megfizetem érte.

Mondotta az inas:

- Nem kívánok én sokat, szép királykisasszony, adj két csókot, s legyen a tied az aranyguzsaly.

Egy kicsit gondolkozott a királykisasszony, de bizony megcsókolta az inast, s szaladott vissza a szobájába.

Hanem volt, ami volt eddig, most jött csak az igazi. Harmadnap elévette az aranytükrot, felakasztotta a falra, s csak várta, hogy jöjjön a szobaleány, bizonyosan tudta, hogy megáll előtte. Hát csakugyan jön a szobaleány, meglátja a tükrot, odaszalad, belenéz, s abban a pillanatban elkezd a tükör muzsikálni. Azt hitte, hogy az angyalok muzsikálnak. Szaladott a királykisasszonyhoz.

- Jöjjön, jöjjön, felséges királykisasszony, látott-e már muzsikáló tükrot?

Mennek az inas szobájába, hanem mikor beléptek, akkor a tükör nem muzsikált.

- Hiszen ez nem muzsikál - mondotta a királykisasszony.

Szólt az inas:

- Csak állj elébe, szép királykisasszony, nézd meg magad benne!

Odament a királykisasszony, belenézett a tükörbe, egyszerre megzendült a muzsikája, s szólott olyan szépen, olyan keservesen, hogy a királykisasszonynak majd megszakadt belé a szíve.

- Add nekem ezt a tükrot! - könyörgött a királykisasszony.

Mondja az inas:

- Neked adom, hogyne adnám, de három csók jár érte.

De most nem is gondolkozott a királykisasszony, megölelte, megcsókolta háromszor azt a csúnya legényt.

Éppen abban a pillanatban lépett be a király. Szörnyű haragra gerjedt, amikor látta, hogy az ő leánya, az a világhíres szép királykisasszony csókolja ezt az undok, csúnya legényt.

- Ki a házamból - ordított a király -, ha kedves az életed! - s világgá kergette a leányát, világgá az inast.

Kimentek a városból nagy búsan, de mit mondok, csak a királykisasszony búsult, nagy volt a legénynek az öröme. Világért meg nem mondta volna, hogy ki s mi ő, úgy mentek, mendégáltak keresztül az országon, mígnem eljutottak az inassá lett királyfi városába.

Város végén volt egy fogadó, bementek oda, s ott azt mondotta az inassá lett királyfi:

- Most én megmosdom, s te addig takarítsd meg a csizmáimat, hogy mehessek be a városba. Aztán majd visszajövök, te csak várj reám.

Szót se szólott a királykisasszony, vette a csizmát, s szépen megtakarította. Azzal a királyfi bement a városba, fel az apja palotájába, ottan magára vette aranyos, gyémántos gúnyáját, befogatott hat paripát bársonyhintóba, s úgy hajtatott a vendégfogadóba a királykisasszonyért.

Bemegy a királykisasszonyhoz, s ez csak nézi, nézi, nem akar hinni a szemének.

- Emlékszel-e - kérdezte a királyfi -, amikor azt mondtad, hogy még a cipődet sem engedném velem kitakarítani? No, látod-e, én nem voltam olyan kevély, megengedtem, hogy te kitakarítsd az én csizmámat.

Nagyot nevetett a királykisasszony, nyakába borult a királyfinak, s mondta lelkes szóval:

- Már akármit mondtam, te az enyém, én a tied, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket.

Mindjárt a hintóba ültek, behajtottak a király udvarába, s még aznap lett nagy hejehuja, dínomdánom, lakodalom.

Ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

AZ ARANYTOLLÚ MADÁR

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl; volt egyszer egy fiatal király, s annak egy szép felesége.

Még egy esztendeje sem múlt a házasságuknak, háborút üzent a szomszéd ország királya, s a fiatal király keserves könnyhullatások közt elbúcsúzott a feleségétől, s ment a háborúba.

Telt-múlt az idő, a háború sokáig tartott, s azalatt a királynét két aranyhajú gyermekkel áldotta meg az Isten. Fiú volt az egyik, leányka a másik. De a királyné meg sem láthatta szívéről szakadt drága gyermekeit, mert az a vénasszony, akit a király a felesége mellett hagyott, amíg oda lesz a háborúba, éjnek idején, amint a gyermekek megszülettek, kilopta őket a palotából, beletette egy kosárba, elvitte az erdőbe, s ottan egy fa alá letette.

Reggelre visszatért az öregasszony, s mondja neki a királyné:

- Jaj, hallgasson ide, öreg szülém, milyen csudálatos álmot láttam az éjen! Azt láttam álmomban, hogy két aranyhajú gyermekkel áldott meg az Isten.

Mondotta az öregasszony:

- A bizony elég csudálatos álom, felséges királyné, mert be is teljesedett az álma, de visszafelé. Nem megáldotta az Isten, hanem megverte, mert két szörnyeteg teremtést találtam az ágyában, s hogy meg ne irtózzék tőlük, ha felébred, elvittem az erdőbe, s ott elpusztítottam.

Sírt a szegény királyné, hogy őt az Isten így megverte, de aztán mégiscsak köszönte az öregasszony jóságát. Ha már úgy volt, ahogy volt, s csakugyan szörnyeteg teremtésekkel verte meg az Isten, jobb volt, hogy meg sem is látta, s még jobb, hogy a király nem látja meg - ne is tudjon rólok.

Hej, pedig ha tudta volna, hogy a vénasszony boszorkány volt valóképpen, s azt szerette volna, hogy a király az ő leányát vegye feleségül! De a királyné erről semmit sem tudott.

Hát azalatt az erdőben mi történt? Az történt, hogy ahová a gyermekeket letette a boszorkány, arra ment egy fehér szarvas, szarvánál fogva fölvette a kosarat, s vitte a gyermekeket az erdőn át. Ment, mendegélt a szarvas, aztán megállott egy csorgós kútnál,* ott háromszor egymás után nagyot bödült, hogy csak úgy zengett belé az erdő.

Egyszerre csak honnét, honnét nem előlibben egy tündérleány, lekapja a kosarat a fehér szarvas szarváról, és eltűnt a sűrű rengetegben. Ez a tündérleány az erdők leánya volt. Ott lakott az erdőben, mégpedig gyémántpalotában, egyes-egyedül. No, most már nem volt egyedül.

Örült is a gyermekeknek, hogy nem találta helyét nagy örömeiben. Úgy dajkálta őket, mintha édesgyermekei lettek volna.

Telt-múlt az idő, a gyermekek már hétesztendősek voltak, s egyszer az erdők leánya elküldi a fiút egy korszóval, hogy hozzon vizet a csorgós kútról, de meghagyta erősen, hogy sokáig ne maradjon, siessen vissza a palotába; a korszóra pedig úgy vigyázzon, mint a szeme fényére.

Elmegy a fiú a csorgós kúthoz, s amint éppen vizet akarna meríteni, látja, hogy egy aranytollú madárka mind ott repked fölötte. Mindjárt félbehagyta a vízmerítést, szerette volna megfogni a madarat, kapkodott utána a kezével, a kalapjával, még a korszójával is, de hiába, az aranytollú madár csak ingerkedett vele. Meg-megcsapta a szárnyával a fiú arcát, s mikor éppen meg akarta fogni, huss! följebb reppent. Aztán ismét lecsapott a madárka, csalogatta a

fiút, addig s addig, hogy a fiú utána dobta a korsót. Haj, istenem, de lett erre sírás! Most ő mit tudjon csinálni? Ha korsó nélkül megy haza, megveri az anyja!

Ezalatt az erdők leánya nem tudta elgondolni, hová maradhat ilyen sokáig a fiú, utána küldötte a kisleányt, de ennek is egy korsót adott a kezébe, s ugyancsak a lelkére kötötte, hogy egy szempillantás alatt mind a ketten otthon legyenek.

Odamegy a kisleány, s hát a testvére sír keservesen.

- Hát te miért sírsz?

- Jaj, hogyne sírnék, lelkem, testvérem! Látod azt a szép aranytollú madarat? Meg akartam fogni, s eltörött a korsóm.

Abban a pillanatban ismét lecsapott az aranytollú madár, s meglegyintette a kisleány arcát.

- Jaj de szép! Jaj de szép! - kiáltott a kisleány, s utánacapott a madárnak. De ahogy utánacapott, puff! kiesett a korsó a kezéből, s eltört az is. De még csak most volt igazi sírás, de olyan, hogy aki hallja történetesen, megesik a szíve rajtuk.

- Jaj, édes Istenem - sírtak a gyermekek -, most hogy menjünk vissza az anyánkhoz?!

Amint így keseregnek, egyszerre csak megszólal a madár:

- Ne sírjatok, gyerekek! Az, aki titeket felnevelt, nem édesanyátok. A ti édesanyátok ezen a rengeteg erdőn túl lakik, s ennek az országnak a királynéja. Csak gyertek mindenütt utánam, amerre én repülök. Nem viszlek egyenesen haza, mert még valamiképpen elpusztítana az a boszorkány, aki az erdőbe hozott, de ne búsuljatok, majd reátok talál a ti édesszülétek.

Repült a madár keresztül az erdőn szép csendesen, s mentek utána a gyermekek. Mikor aztán az erdő széléhez közeledtek, egyszerre csak lecsapott a madár a földre, s mondotta a gyerekeknek:

- Gyertek ide, gyertek! Ezt az almát s ezt a vesszőt vegyétek fel!

Odaszaladtak a gyermekek, s hát uramteremtőm, mi van ott: egy gyémántalma s mellette egy aranyvessző!

Az egyik felveszi az almát, a másik a vesszőt, aztán a madár továbbszáll, a gyermekek meg mindenütt utána. Kérnek az erdőből, rengeteg nagy pusztaságra érnek, rengeteg nagy pusztaságnak a közepén leszáll az aranytollú madár, s mondja a gyermekeknek:

- No, gyerekek, ezt az almát üssétek meg a vesszővel, s olyan gyémántpalota kerekedik ide, hogy csudájára jár majd az egész világ. A palota hetvenhetedik szobájában egy képet találtok a falon, az az édesapátok s édesanyátok képe lesz. Azt a képet sűrű fátyollal takarjátok le, majd eljő aztán az apátok s az anyátok, s megkérdik tőletek, hogy mi van a fátyol alatt. Ti csak mutassátok meg bátran, abból rátok ismernek, s minden jóra fordul.

Többet nem mondott az aranytollú madárka. A gyermekek megköszönték irántuk való jóságát, s azzal az aranytollú madár visszarepült a rengeteg erdőbe.

Amint a madár elrepült, a gyermekek letették a gyémántalmát a földre, rásuhintottak az aranyvesszővel, s ím, kerekedett belőle egy olyan gyémántpalota, hogy szemük-szájuk tátva maradt a csodálkozástól.

Fölmennek a gyémántgarádicsokon, végigsétálnak a szobákon, de mi minden volt azokban a szobákban, Istenem, azt emberi száj nem tudná elmondani. Aranylócák, gyémántalmáriomok, ezüstasztalok, ezüstasztalokon aranytálak s poharak, s volt étel-ital, minden, ami jó, megenni való. Maradhattak itt, akár örök életükre, a sok drága jóból ki nem fogynak soha. Eltelt egy

hét, el talán kettő is, amíg minden szobát bejártak, s míg mindent jól megcsudáltak, úgy értek a hetvenhetedik szobába, a legutolsóba. Abban nem volt egyéb a képnél.

Jaj, édes Istenem, de megörültek ennek a képnek! Csókolták százszor, ezerszer, aztán sűrű fátyollal szépen betakarták, s többet nem volt nyugodalmuk, várták éjjel-nappal az édesanyjukat s az édesapjukat.

Eközben nagy híre ment a gyémántpalotának, jöttek a csudájára mindenfelől. Mindenki jött, csak a király nem.

Hanem addig beszéltek a fülébe az udvarbeli népek, hogy így, hogy úgy, nézze meg, mert olyan szép palotát világon való életében még ő sem látott - hogy ő is elszánta magát a palota látására. Észrevette ezt a boszorkány, megsejdtette a gonosz lélek, hogy abban a palotában a király gyerekei laknak, s most azon kezdett mesterkedni, hogy a királyt visszatartsa. Fogta magát, valami port vetett a király kávéjába, s a király attól olyan rosszul lett, hogy nem mehetett el, pedig már elé is állott volt a hatlovas hintó.

Mondja a boszorkány a királynak:

- Ó, hagyja el, felséges királyom, minek is menne oda, majd én elmegyek, megnézem, s szegről-végre mindent elmondok felségednek.

- Jól van - mondja a király -, hát eredj, nézd meg.

Elmegy a vén boszorkány a hatlovas hintón, behajtat a palota kapuján, a gyermekek elébe mennek, s fogadják nagy tisztelettel. Járnak-kelnek a kertben, mindent megmutogatnak a vén boszorkánynak; aztán felvezetik a palotába, végigvezetik a szobákon, csak éppen a hetvenhetedikbe nem vezették be.

„Ördög fajzatjai - mormogta magában a vén boszorkány -, tudom, hogy mit rejtegettek ottan, de csak várjatok!” Aztán kimentek a palotából, s mikor leértek a kertbe, azt mondja a vén boszorkány:

- Hiszen szép, szép a palota, szép a kert is, de akkor volna csak igazán szép, ha idehoznátok a *világ zengő fáját*.

Többet nem szólt a boszorkány, elhajtatott, mint a fergeteg, s a gyerekek magukra maradtak, de ettől a pillanattól kezdve a fiúnak nem volt nyugodalma.

Azt mondta a hűgának:

- Egy életem, egy halálom, addig meg nem nyugszom, míg a világ zengő fáját meg nem találom.

Hiába beszélt a hűga, hogy ne menjen, van elég fa az ő kertjükben, szebbnél szebb, a fiúnak nem volt maradása: elindult hetedhét ország ellen.

Ment, mendegélt a királyfi hegyeken-völgyeken által, hét nap hét éjjel meg sem állott, s akkor ért egy fekete várba. Ennek a várnak a kapuja előtt egy nagy fekete ördög állott strázsát. Rákiált a királyfira:

- Hé, megállj! Ki vagy?! Mit akarsz?!

Mondja a királyfi:

- Én a világ zengő fáját keresem, nem tudna-e kend útbaigazítani?

Mondotta az ördög:

- Sok mindent láttam s hallottam, de a világ zengő fájának hírét sem hallottam. De innét hét mérföldre van még egy ilyen fekete vár, az előtt az egyik bátyám áll strázsát, menj oda, hátha útbaigazít.

Továbbmegy a királyfi, elér ahhoz a fekete várhoz, s hát csakugyan ott áll a kapuja előtt egy nagy fekete ördög, s rákiált az is:

- Hé, megállj! Mit akarsz?!

Mondja a királyfi, hogy mit akar.

- Hírét sem hallottam, fiam. Talán a bátyám tud róla. Eredj, megtalálsz hét mérföldre innét, az is strázsát áll egy ilyen vár előtt, mint én. Az mindent tud, kérd meg szép szóval, talán útbaigazít.

Megy a királyfi a harmadik várhoz, de már messziről megfenyegette az ördög.

- Ide ne jöjj, ha az életed kedves!

- De ha már eddig eljöttem - mondotta a királyfi -, egy életem, egy halálom, nem fordulok vissza.

Ment nagy bátran az ördög elé, köszöntötte illendőképpen.

Rákiált az ördög:

- Mondtam, úgy-e, hogy ne jöjj ide?! Mit akarsz?

Mondotta a királyfi szelíden:

- Ne haragudjék, kend, a világ zengő fáját keresem, ha tudja, merre van, igazítson útba, ha nem tudja, Isten áldja, megyek tovább.

Tetszett az ördögnek ez a bátor beszéd, és azt mondotta a királyfinak:

- Megállj, fiam, megállj! Jó helyen kereskedel: itt van a világ zengő fája ebben a várban. Csak vidd el, ha embere tudsz lenni, én már úgyis meguntam a zengését. Nesze, itt egy aranyvessző, ezzel sújtsd meg a vár hetedik kapuját, arra a kapu megnyílik, te szaladj be, ne nézz se jobbra, se balra; hívnak, csalogatnak szebbnél szebb asszonyok s leányok, hogy maradj ott, de te se rájuk ne nézz, se rájuk ne hallgass, hanem szaladj a kert közepére, ott van a világ zengő fája, színarany az ága, levele, mindene, s olyan szép nótákat zeng, hogy a szíved majd meghasad belé, de te meg se állj, hanem háromszor kerüld meg visszafelé, aztán szaladj ki, ahogy tudsz, mert ha az orrod előtt becsapódik a kapu, ott maradsz örök életedre.

A királyfi mindenben megfogadta az ördög szavát. Bement a várba, s szaladtak elébe a szép asszonyok s lányok, hívták, csalogatták édes szóval, de ő meg sem állott, félre sem pillantott, futott egyenest a világ zengő fájához, háromszor megkerülte visszafelé, aztán, uccu neki, vesd el magad! ki a várból, mintha szemét vették volna ki. Éppen jókor ért ki, mert mindjárt becsapódott a kapu rettentő dőndüléssel - ott is maradt a csizmája sarka.

Ment a királyfi, meg sem állott hazáig, s hát mire hazaért, ott volt a kert közepében a világ zengő fája. Zengett-zúgott, elhallott a zengése messze földre, s jöttek a népek mindenfelől, látni s hallani a nagy csudát.

Meghallotta a fa hírét a király is.

- No - mondotta -, most már csakugyan elmegyek.

De az az istentelen boszorkány megint valami port kevert a kávéjába, s a királynak most is otthon kellett maradni. Akkor bement hozzá a boszorkány, s mondotta:

- Én nem is tudom, minek kívánczok felséged az után a fa után. Majd én megnézem minden ága-bogát, levelét, s amit láttam, mindent elmondok felségednek, töviről hegyire.

Hát jól van, a király otthon maradt, a boszorkány elment. A gyermekek fogadják s mutatják nagy örömmel a világ zengő fáját. Majd megpukkadt a boszorkány a bosszúságtól, de jó arcot mutatott, s mondta a királyfinak:

- No, ez igazán szép fa, de még csak az volna a szép, ha ezen a fán énekelne a *világ szépen szóló madara*.

Ahogy elment a vén boszorkány, indult a királyfi is. Egyenesen azon az úton ment, ahol először járt. Ment az első fekete várhoz, onnét az ördög utasította a másodikhoz; a második a harmadikhoz.

- Hát te mit akarsz itt megint? - kérdezte az ördög.

Mondotta a királyfi:

- Én a világ szépen szóló madarát keresem, ugyan bizony, hallotta-e hírét?

- Nemcsak hírét hallottam, hallom a hangját is mindennap. Meg is untam már, vigyed, ha tudod. Megtalálok a várnak a nyolcadik szobájában. Abban a szobában annyi az aranykalitka, hogy esztendeig sem győznéd megszámlálni. Ezekben a kalitkákban szebbnél szebb aranytollú madarak énekelnek, de te ezekre rá se nézz, mert a világ szépen szóló madara rozsdás kalitkában van, s ha amiatt ott hagynád, bizony mondom neked, élve nem kerülsz ki a várból.

Fogadkozik a királyfi, hogy így, meg úgy, nem bánja; tőle ugyan ellehetnek a többi madarak, rájuk sem néz. Hanem mikor bement a nyolcadik szobába, amennyi madár volt, mind énekelt, csak az nem, melyik a rozsdás kalitkában volt.

Gondolja a királyfi: „Ej ez nem lehet a világ szépen szóló madara.”

Hirtelen lekapott taláalomra egy kalitkát, s szaladott ki az udvarra, de ott meg is állott mindjárt, mintha odacövekelték volna. Amint az udvarra ért, egyszeriben kőbálvánnyá változott.

Várja, várja a királykisasszony a bátyját, de hiába várja. Ő bizony, mit gondol, mit nem magában, bezárja a gyémántpalotát, s elindul a bátyja után. Ment egyenesen azon az úton, ahol a bátyját elindulni látta, s addig ment, mendegélt, míg az első fekete várhoz nem ért. Ott állott az ördög most is, és megszólította a leánykát:

- Hát te hol jársz itt, ahol a madár se jár?

- Jaj, ne is kérdje, ördög bácsi! A bátyámat keresem, aki elment a világ szépen szóló madaráért, s valahol elveszett szegény.

Mondta az ördög:

- Én láttam, mikor itt elment, beszéltem is vele, de visszajönni csakugyan nem láttam. Eredj a bátyámhoz, hét mérföldre van innét a vára, hátha az többet tud, mint én.

Ment a szegény leány, el is ért a második várhoz, de az az ördög sem tudott többet mondani. Ment a harmadikhoz, az már megmondta az igaz valóságot.

- Jó helyen jársz, hűgocskám! Itt van a bátyád, csak eredj be a várba, megtalálok kőbálvány képében. Ha szavamat nem fogadta, hát úgy vette hasznát. Ha te reám hallgatsz, a világ szépen szóló madarát is megkapod s a bátyádat is megszabadítod. Szaladj be a nyolcadik

szobába, akaszd le hirtelen a rozsdás kalitkát, azzal szaladj ki, a kőbálványt háromszor visszafelé kerüld meg, aztán vissza se nézz, szaladj, ahogy tudsz, meg se állj hazáig.

Bemegy a királykisasszony, látja a bátyját kőbálvány képében, majd megszakadt a szíve, de mégsem állott meg. Futott a nyolcadik szobába, ott sem nézett sem jobbra, sem balra. Tőle ugyan csilloghattak-villoghattak az aranykalitkák, énekelhettek az aranytollú madarak, csak a rozsdás kalitkát nézte, s amint meglátta, lekapta a szegről, szaladt ki, ott kint a kőbálványt háromszor megkerülte visszafelé, s aztán vissza sem nézett, futott ki a vár kapuján. Így is éppen akkor döntött be a kapu, mikor kilépett, oda is szakadt egy darab a szoknyája széléből. Ott elbúcsúzott az ördögtől, el a másiktól, el a harmadiktól, s ím, halljatok csudát, mikor hazaért, már otthon volt a bátyja. Egyszeriben feleresztették a világ szépen szóló madarát a világ zengő fájára, de olyat még a világ nem hallott, mikor egyszerre zengett a fa s énekelt a madár.

Fának a zengése, madárnak az éneke elhallott a világ végére. De jöttek is a népek világ minden tájékáról, annyian jöttek, hogy nem fértek az udvaron, a kertben, a palotában.

Mikor a király meghallotta a világ szépen szóló madarának az énekét, kikiáltott a kocsisnak, hogy fogjon be a hatlovas hintóba, meg kell, hogy nézze azt a csudát. Hanem az a vén gonosz lélek harmadszor is megrontotta a királyt. Nagy, nehéz betegség verte le a lábáról, hétszer is kirázta a hideg egymás után.

- Lásza, lásza, felséges királyom - mondotta a vén boszorkány -, minek is akart odamenni, bizonyosan amiatt lett beteg. Majd én elmegyek, s megnézem azt a madarat is.

Elmegy a boszorkány, megnézi a madarat, s mondja a királyfinak:

- No, én igazán nem hittem volna, hogy el tudd hozni a világ szépen szóló madarát. Hátha még a világ ezüstitavát ide tudnád hozni, akkor lenne még csak szép a kerted!

Gondolta magában a királyfi: „Hiszen hadd el, elhozom én azt is. Ott van az a tó is, ahol a világ zengő fája volt, láttam én jól.”

Harmadszor is elmegy a királyfi, egyenest abba a fekete várba, ahol a világ ezüstitava volt. De hogy biztatták, csalogatták eddig a tündéraszonyok s leányok, hogy nem: mostan közrefogták, cirókálták-morókálták, édes szóval mondogatták:

- Maradj itt! Mennyorszában sem lesz ilyen dolgod!

Egyszer-egyszer megtántorodott a királyfi, de aztán még gyorsabban nekiiramodott, egy szempillantásra megkerülte a tavat visszafelé, azzal ki a várból nagy hirtelen, meg sem állott hazáig, s hát mire hazaért, már ott is volt a tó a világ zengő fája mellett, úszkáltak, játszadoztak benne a szép aranyhalak.

Híre ment a világ ezüstitavának is, de mármost a király sem nem evett, sem nem ivott, csak hogy megláthassa azt a sok csudát.

Hiába mesterkedett a boszorkány, befogatott a hintájába, vitte a feleségét is, mentek egyenest a gyémántpalotába.

A gyermekek elejükbe mentek, s amint a király meglátta őket, mindjárt mondta a feleségének:

- Nézd, feleség, hogy hasonlít reád ez a leányka!

- Azám - mondotta a királyné. - Ez a fiú meg szakasztott olyan, mint te.

De nem szóltak semmit a gyermekeknek, csak mentek velük, s megnézték a világ ezüstitavát, a zengő fát, a szépen szóló madarat, aztán fölmentek a palotába, végigsétáltak a szobákon, be a hetvenhetedikbe is.

- Hát az alatt a fátyol alatt mi van? - kérdezte a király.

A gyermekek szépen levették a fátyolt, s ím, ott látta a király s királyné a maga képét.

De még csak most ámultak-bámultak igazán. Mindjárt el kellett mondani mindent a gyermekeknek, amit tudtak. Hej, volt öröm, édes Istenem, de milyen nagy öröm!

Egyszeriben vitték a gyermekeket, hintóba ültették, s mentek haza a király palotájába.

- Ki a házból, vén boszorkány! - kiáltott a király.

Ott mindjárt a ló farkára köttette, a városon végighúzatta, aztán a testét négyfelé vágatta, s úgy szegezték ki a vár négy kapujára.

Arra megszólalt a világ zengő fája s a világ szépen szóló madara, de olyan szépen, olyan ékesen, hogy sírt, aki hallotta. Hét álló hétig állott a vendégség a király házában. A zengő fa folyton zengett, a szépen szóló madár folyton énekelt, összegyűlt az egész világ, volt nagy tánc, hejehuja, vigasság.

Holnap legyenek mind a ti vendégetek!

A TORDAI TÜNDÉRVÁR

Tordától nem messze, az Aranyos vize mellett van egy hegy, Tündér a neve. Ennek a hegynek a tetején réges-régen egy fényes, nagy vár volt, Tündérvár volt a neve, de ma csak a romladékát lehet látni.

Sok száz esztendeje lehetett annak, még ezernél is több esztendeje, Erdélynek a földjén egy hatalmas király lakott.

De hiába volt a nagy hatalma, nem volt boldog, mert Isten nem áldotta meg gyermekekkel. Sokat tűnődött azon, hogy kire hagyja az országát.

Egyszer csak mit gondolt, mit nem, a szomszéd királynak több fia volt, egyet fiának fogadott.

Telt-múlt az idő, dali szép legénnyé nevedezett a fogadott fiú, s szerette volna, ha időnek előtte kezére kerül az ország. Azt mondja egyszer az apjának:

- Apám, engedd meg, hogy építsek egy várat a Tündér-hegyre.

- Jól van, fiam, építs, én nem bánom.

Belefog a királyfi a vár építésébe. Ezer meg ezer ember hordotta a nagy köveket a hegy tetejére, hét álló esztendeig folyton hordották, rakták, s állott a vár, melyhez hasonlatos nem volt messze földön. Akkor a királyfi elment az apjához, s mondotta:

- No, apám, felépítettem a várat, hét esztendeig tartott az építés, most engedd meg, hogy hét esztendeig pihenjek.

- Jól van, fiam, pihenj - mondotta a király.

Hanem a királyfi nem pihent, nagy titokban gyűjtötte, toborozta a katonákat, tele volt a vár fegyveres emberekkel. Az volt a szándéka, hogy amint lesz elegendő katonája, kicsap a Tündérvárból, s erővel elveszi a nevelőapja országát.

Csakhogy nem maradt titokban gonosz szándéka, hírül vitték azt a királynak. Szörnyű haragra lobbant a király, s körülfogta a várat. De az a vár erős volt, erősebb a sziklánál. Hét álló esztendeig vívták, s mégsem tudták bevenni. Mikor látta a király, hogy hiábavaló minden erőlködése, lassanként elpusztul minden embere, mégsem tudja megbüntetni a háládatlan fiút, követeket küldött hozzá.

Felmennek a követek a várba, mondják nagy alázatosan:

- Felséges királyfi, a királytól jövünk üzenettel. Látja, hogy nem tudja bevenni a váradat, nem is vívja többé. De arra kér téged, hogy küldj neki két galambot a te nagy vitézséged emlékezetére.

- Hiszen ha csak galamb kell - mondotta a királyfi -, vigyetek akár tizenkettőt, van a vár udvarán elég.

Nagy hirtelen összefogdostak tizenkét galambot, viszik a követek a királyhoz. Mondja a király az embereinek:

- Na, most kötözzetek ezekre a galambokra mindenféle gyújtószerszámokat, s aztán eresszétek el!

Úgy tesznek, amint a király parancsolja, s eleresztik a galambokat, azok felszállnak a magas levegőébe, kerengenek ottan, azután hirtelen berepülnek a várba, s égő szárnyakkal lebuhtak szegények a házak födelére. Rettentő nagy tűz támadott, s lángba borult az egész vár, jajgatva s ordítva menekültek ki a katonák az égő várból. De ott várták a király katonái, s levagdalták őket, hogy még hírmondónak sem maradt közülük. Megölték a királyfit is. Porrá-hamuvá lett a Tündérvár. Csak valami romladéka látszik, de az emléke megmaradt, meg is marad örökkön-örökké.

A KÉT GARAS

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer két ember: Jancsinak hívták az egyiket, Daninak a másikat. Egyszer Jancsi két garast kért kölcsön Danitól, de telt-múlt az idő, hiába kérte Dani a két garast, Jancsi mindig azzal fizette ki:

- Majd megfizet a nagy harang.

Valahányszor összetalálkoztak, mindig a két garason veszekedtek. Dani kezdette:

- Jancsi, add meg a két garasomat!

Jancsi mondta:

- Majd megfizet a nagyharang.

- Te Jancsi - mondotta Dani -, add meg a két garasomat, mert ha nem, az Isten istenem ne legyen, még a szemfedőből is kivágom.

Mondta Jancsi:

- Bánom is én, vágd ki.

Telt-múlt az idő, Jancsi csakugyan nem adta meg a két garast, Dani meg folyton azzal fenyegette, hogy ha tovább él Jancsinál, kivágja a szemfedőjéből. Gondolja magában egyszer Jancsi:

- Ejnye, megpróbálom, vajon csakugyan megcselekedné-e Dani, amivel fenyeget.

Egyszer csak betegnek tettette magát, lefeküdt, az ágyához hívta a feleségét, s mondta neki nagy búsan:

- No, feleség, az életemnek vége, meghalok. Csak az az egy kérésem, hogy vitess majd a templomba, s ott teríttess ki.

Azzal fogta magát, behunyta a szemét, nem is szuszogott. Szentül hitték, hogy meghalt. Hát jól van, kinyújtóztatják, ravatalra teszik, viszik a templomba, s ott hagyják éjszakára. Daninak sem kellett egyéb, mikor a halottat magára hagyták, belopódzott a templomba, s ment a ravatalhoz, hogy kivágjon a szemfedőből. De abban a pillanatban hallja, hogy valami emberek suttognak kint a templom ajtajánál. Kivette a beszédjükből, hogy többen vannak, s hallotta azt is, hogy rablók, s be akarnak jönni a templomba, hogy ott a rablott kincsen megosztozzanak.

Hej, Istenem, megijedett Dani, s hirtelen beugrott az oltár mögé, onnét várta, hogy mi lesz most. Hát csakugyan jönnek a rablók: éppen tizenketten voltak. Kiöntik a templom földjére a rengeteg sok pénzt, aranyat, ezüstöt s mindenféle drágaságokat, s elosztják egymás közt. De megmaradott egy kard, azon nem tudtak megosztozni. Azt mondta a vezérük:

- Mondok valamit! Legyen azé, aki ennek a halottnak a szívébe üti a kardot.

Összenéztek a rablók, de egynek sem volt bátorsága erre a szörnyű cselekedetre.

- Hát egy sem meri megtenni?! - mondotta a vezérük. - No, majd beledöföm én!

Fölemeli a kardot, de bezzeg Jancsi nem várt tovább, felugrott. De bezzeg a rablók is, uccu neki, szaladtak ki a templomból mind rettentő, nagy ijedséggel. Ott hagytak mindent, pénzt, kardot s a teméntelen sok drágaságot. De nem futottak messze. Meggondolkoztak, s szép csendesen visszakullogtak a templom ajtajához, s elkezdettek hallgatózni.

Azalatt Dani előbújt az oltár mögül, s nekiült Jancsival a tenger pénznek, s szépen kétfelé osztották. Egyenként számlálták a pénzt, egyik éppen annyit kapott, mint a másik. Egy krajcárral sem többet, sem kevesebbet.

Azt mondja akkor Dani Jancsinak:

- No, Jancsi, most add meg a két garasomat!

- Én-e, Dani? Én nem.

- Adod-e ide a két garast?!

- Nem én!

Hallják ezt odakint a rablók, roppant megijednek. Azt mondja a vezérük:

- Gyertek, szaladjunk innét, mert odabenn annyian vannak, hogy egyre-egyre két garas sem jut!

Azzal uccu neki, vesd el magad! elszaladtak a rablók, mintha szemüket vették volna ki.

Azután hazament Jancsi is, Dani is. Cipelték haza a sok kincset. De Dani akkor sem hagyta a két garast.

- Jancsi, add meg a két garasomat! - mondotta az egész úton.

- Nem adom, Dani! - mondotta Jancsi.

Nem is adta meg soha. Még ma is veszekednek a két garason, ha azóta meg nem haltak.

A SZALMAKIRÁLY

Volt, hol nem volt, a hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy király, s annak három fia s három leánya.

A fiúk szabadon járhattak-kelhetek erdőn-mezőn, mindenfelé, hanem a leányoknak sohasem volt szabad kimenni a palotából, még csak egy szempillantásra sem.

Sokat tűnődtek ezen a fiúk, hogy miért kell a leányoknak rabságban élniök, de nem merték kérdezni az apjuktól, mert haragos, könnyen lobbanó ember volt.

Egyszer mégis megsokallották a szegény leányok rabságát, s elhatározták, hogy sorban bemennek az apjukhoz, s megkérdik, hogy legalább a kertbe miért nem ereszti a leányokat.

Bemegy a legidősebb királyfi, meg is kérdezi az apját, de abban a pillanatban a király nagy mérgesen feléje lódítja a buzogányát. Menten szörnyethal a királyfi, ha félre nem kapja a fejét.

Kiszalad a királyfi, mondja a testvéreinek, hogy mi történt. Hanem azért bement a középső királyfi is, nehogy gyávának mondhassák a testvérei. Éppen úgy járt, mint a bátyja.

- De már nem bánom, ha megöl is - mondotta a legkisebb királyfi -, bemegyek én is.

Be is ment, köszönt illendőképpen; kérdezte, hogy szolgál a drága egészsége, aztán nagy bátran megkérdezte azt is:

- Felséges apámuram, mi az oka annak, hogy a fiaidat szabadjára ereszted, járhatunk-kelhetünk, amerre nekünk tetszik, a leányaidat pedig szomorú rabságban tartod.

Fölkapja a király a buzogányát, a fiának dobja, de az állott egy helyben, mint egy cövek, meg sem mozdult. A buzogány jól oldalba teremtette, de meg sem jaidult, hanem felvette szépen, visszavitte az apjának, s mondotta bátor szóval:

- Itt vagyok, édesapám, megölhetsz, de én másodszor is kérdem, miért tartod rabságban az én hűgaimat.

Mondotta a király:

- Látom, hogy bátor szíved van, hát én megmondom neked. Azért nem eresztem ki a leányaimat, mert ennek előtte több esztendővel megjövendölte egy ősz öregember, hogy amely pillanatban kilépnek a palotából, valaki elragadja őket, még ha amennyi katonám mind mellettük lesz is, s többet soha ez életben meg nem látom őket.

- De már ezt én nem hiszem annak az ősz öregembernek - mondotta a királyfi. - Szeretném látni azt az embert, aki a mi hűgainkat elragadja, ha mi hárman fiútestvérekül velük vagyunk.

Addig beszélt, addig könyörgött az apjának, hogy így, hogy úgy, csak egy félóra erezzze ki a szegény leányokat, ők majd hárman gondot viselnek rájuk, a kertből ki nem mennek, csak egyet sétálnak, aztán szépen visszajönnek, hogy a király azt mondta:

- Hát jól van, nem bánom, de azt előre megmondom, hogy ha a leányok vissza nem kerülnek, a fejeddel játszol.

Örült a királyfi, de még a testvérei is. Szaladtak nagy örömmel a leányok szobájába, s vitték őket ki a kertbe. Elöl ment a legidősebb királyfi a legidősebbik királykisasszonnyal, s így egymás után. Hanem, uramteremtőm, halljatok ide, mi történt! Még egy hajításnyira sem mehettek, a legidősebb királykisasszonyt fölkapta a Nap, a középsőt a Hold s a legkisebbet a Szél.

Szörnyen megijedtek a királyfiúk. Nem tudták, mitévők legyenek, hogyan szabadítsák meg a húgaikat.

Mégiscsak igaza volt annak az ősz öregembernek, mert ha a király valamennyi katonáját a leányok mellé állítja, azok sem tudták volna megvédeni a Nap, a Hold s a Szél ellen.

Lett nagy lárma, sírás és jajgatás a palotában. Szaladtak erre-arra, mindenfelé az udvarbeli népek, a katonák. Hiszen szaladhattak: híre-pora sem volt a királykisasszonyoknak.

Rettentő nagy haragra gerjedett a király. Megfogatta a legkisebbik fiát, tömlőbe vetette, s összehívatta a tanácsadó embereit, hogy mondjanak ítéletet: mit érdemel a királyfi!

Összeültek a tanácsadó nagyurak, tanakodtak, okoskodtak.

Az egyik azt mondta: fel kell akasztani; a másik azt mondta: a ló farkára kell köttetni; a harmadik azt mondta: a tengerbe kell dobni. Hanem a legöregebb tanácsadó azt mondta:

- Én azt tanácsolom, nem kell elpusztítani a királyfit; elég, ha kiűzik az országból, hadd menjen, amerre a szeme lát, legyen a világ vándora, hátha megtalálja a királykisasszonyokat.

Helyeselték ezt az ítéletet valamennyien. Helyeselte a király is, mert mégis fájt volna apai szívének, hogy megölesse a fiát. Felhozatta a tömlőből, s megmondta neki az ítéletet: fel is út, le is út.

Sírt-rítt a szegény királyné, hiába könyörgött az urának, hogy ne űzze el a fiát, a király nem engedett. Hanem mikor a királyfi kiment a városból, a királyné titokban utána szalasztott egy inast, attól küldött a fiának egy tarisznya pénzt s egy aranyórát.

Hát jól van, a királyfi elteszi az órát, nyakába veti a tarisznyát, azzal nekiindul a világnak. Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken át, s a hetedik nap beért egy rengeteg erdőbe, rengeteg erdőben ért egy nagy kősziklához, annak a sziklának az oldalában látott egy lyukat. Benéz a lyukon, de hát az olyan hosszú volt, hogy annak a végét nem lehetett látni. Gondolta magában, él-hal, neki mindegy, addig megy abban a nagy fekete lyukban, ameddig mehet. Ha valahol szabadba talál, úgy is jó, ha nem talál, úgy is jó.

Ment, mendegélt, mehetett már vagy hét napot, s hát egyszerre csak mit lát! Egy nagy ház volt a hegynek a gyomrában. Benéz egy ablakon, s hát bent a házban tizenkét szál gyertya ég az asztalon, s az asztal mellett ül egy olyan öregasszony, hogy az orra a földet verte. Az öregasszony éppen imádkozott egy könyvből.

Bemegy a királyfi, köszön illendőképpen, az öregasszony fogadja, s mondja neki:

- Jaj, te boldogtalan, hogy kerültél ide! Tudod-e, hogy itt vége az életednek?!

Mondotta a királyfi:

- Nem bánom én, öreganyám, ha vége lesz is.

- Mert úgy tudd meg - mondotta az öregasszony -, hogy nekem tizenkét fiam van, s mind a tizenkettő emberhússal él. Most is oda vannak, emberekre vadásznak, jaj neked, ha itt találnak.

Mondotta ismét a királyfi:

- Nem bánom én, öreganyám, úgysem kedves az én életem.

Az öregasszony megsajnálta a királyfit, s az ágy alá bújtatta, hátha nem veszik észre a fiai, de hiába bújtatta, mert amint beléptek, mindjárt megszólalt a legidősebb:

- Ki van itt, anyám?! Valami emberszagot érzek.

Mondja az öregasszony:

- Egy szegény királyfi van itt, lelkem, gyermekeim, de ne bántsátok. Úgy lesoványodott a sok búbánattól szegény, hogy úgysem ennétek belőle egy jó falatot.

- Jól van, nem bántjuk - mondták a legények -, hát álljon elénk, s vacsorázzon velünk.

A királyfi elébújt az ágy alól, megvacsorázott az óriásokkal; egy kicsit diskuráltak, aztán lefeküdtek mind. De még nem is pitymallott, az öregasszony felköltötte.

- Talpra, királyfi, mert reggel a fiaim szörnyű éhesek szoktak lenni, s akkor majd hiába könyörgök nekik, felfalnak bizonyosan!

Fölkel a királyfi, az asszony kivezeti a sziklaházból, ottan ad neki egy táltos paripát s egy széllámpást.* Mondja neki:

- Ülj fel erre a lóra, ez keresztülrepít a likon, a hegy túlsó felibe. Ott a széllámpást akaszd a paripa nyakába, s ereszd vissza. Te meg indulj el onnét jobbra; balra sohase térj.

Megköszöni a királyfi az öregasszony nagy jóságát, elvágtat a hegy túlsó végire, ott a lovat visszaereszti, ő meg nagy bánan jobbra indult, s ment, amerre a szeme látott.

Ment, mendegélt hegyeken-völgyeken, erdőkön, pusztaságokon keresztül, de egyszer úgy elővette a nagy éhség s szomjúság, hogy összerogyott, s elterült a földön. Nézett mindenfelé nagy keservesen, ha valahol egy csepp vizet látna, de nem látott sehol. Elővette az aranyórát, amit az édesanyja küldött utána, felpattintotta a födelét, s hát uramteremtőm, mi történt? Az órából kiugrott egy inas, s kérdezte nagy alázatosan:

- Mit parancsol, felséges királyfi?

- Nem parancsolok én semmit - mondotta a királyfi -, de ha lelked s istened van, adj egy csepp vizet, mert megtikkadok a szomjúságtól s egy falás kenyeret is.

Abban a pillanatban aranyasztal termett a királyfi elé, tele volt az mindenféle drága ételkkel-italokkal, volt azon még víz is. Evett-ivott a királyfi, erőre kapott, aztán nagy örömmel útnak eredett. Addig ment, mendegélt, míg egy városba nem ért. Abban a városban lakott a fekete király. Gondolta magában: bemegy a királyhoz, szolgálatot keres ottan, aztán onnét majd továbbigazodik. Fölmegy a palotába, a király színe elé vezetik; elmondja, hogy szolgálatot keres, s a király mindjárt fel is fogadta kertészinasnak. Azt mondta neki:

- Tetszik a képed, öcsém, csak viseld jól magadat, még belső inas is válhatik belőled.

A fekete királynak három leánya volt, egyik szebb a másnál. Ezek a leányok egyszer lejöttek a kertbe, de a szegény kertészinast észre sem vették.

- Hej, Istenem - sóhajtott a királyfi -, ilyen három szép testvérem volt nekem is! Ha én azokat megtalálhatnám!

Különösen a legkisebb királykisasszony tetszett meg neki.

Egyszer mit gondolt, mit nem, este, mikor a szobácskájában üldögélt, elővette az óráját, fölpattintotta a födelét, s hát csakugyan egyszeriben elé ugrott az inas.

- Mit parancsol, felséges királyfi?

- Azt parancsolom, hogy csinálj nekem egy szép aranybokrétát, ha tudsz.

Egy perc, kettő sem telt belé, kész volt az aranybokréta, s a tövére ráírta az inas szép cifra betűkkel: „Ennek a bokrétának egy ország az ára.”

Mikor ezt beleírta, azt mondja az inas:

- No, felséges királyfi, most ezt a bokrétát küldd el a legidősebb királykisasszonynak.

Elküldi a királyfi a bokrétát, de a királykisasszony nem tudta, hová legyen szertelen nagy örömeiben. Csak azt nem értette, hogy mit akarhat azzal az írással a kertészinas. No de mindegy, nem sokáig tünődött rajta, hirtelen eldugta a bokrétát, hogy a testvérei meg ne lássák, majd aztán feltűzi a keblére, mihelyt bál lesz.

Hanem az inas még két arany bokrétát csinált, s írt azokra is. A másodikra azt írta: „Ennek a bokrétának két ország az ára.” A harmadikra pedig azt: „Ennek a bokrétának három ország az ára.” Ezt a két bokrétát is elküldte a királyfi külön-külön a középső s a legkisebb királykisasszonynak.

A királykisasszonyok világeért sem szóltak volna egymásnak a bokrétáról, mind a három azt hitte, hogy csak neki van bokrétája. Bezzeg csodálkoztak, mikor a bálba léptek, s látták egymás keblén az aranybokrétát. De csodálkozott ott mindenki. Mert voltak ott sokan, királyok, hercegek, grófok, bárók, de olyan ragyogó szép bokrétákat világon való életében egy sem látott.

Másnap a király tudtára adta mindenkinek, akik ott voltak a palotájában, hogy férjhez akarja adni mind a három leányát, s mert hogy úgyis itt vannak mind a valamirevaló királyfik s hercegek, annak adja őket, akit kiválasztanak.

A két idősebb királykisasszony mindjárt első tekintésre kiválasztott két királyfit, de a legkisebb királykisasszony azt mondta az apjának:

- Édesapám, én ezek közül nem választok.

- Bizony ha nem választasz ezek közül - mondotta a király -, összehívatom a közrendbéli embereket, válassz azok közül.

Összehívták a közrendbéli embereket, de a királykisasszony azok között sem látta, akit az ő szíve kívánt. Csak egyedül a kertészinas hiányzott, előhívták azt is. Mondta a királykisasszony lelkes szóval:

- Ezt választom, édesapám!

- Jól van, leányom, ha ezt választod, ez legyen a tied.

Egyszeriben királyi ruhát adtak a kertészinasra, s megtartották a lakodalmat, egyszerre mind a háromét. Hat hétig tartott a nagy dínomdánom, lakodalom. Akkor aztán a két idősebb leányt elvitte az ura, csak a legkisebb maradt otthon.

Hanem volt a királynak egy ármányos lelkű minisztere, ennek semmiképpen sem tetszett, hogy a kicsi királykisasszony nem neki, hanem annak a semmiházi kertészinasnak adta a kezét. Folyton azon mesterkedett, hogy a királyt megharagítsa a legkisebb vejére. Fölment egyszer a királyhoz, bánatos képet vágott, s mondta a királynak:

- Felséges királyom, ugyancsak hitvány embernek adta a legkisebb leányát; hallottam, hogy tegnap is cudarul szidta a feleségit a kertben. Felséged leánya sírva fakadott, s azt mondta nagy keservében: „Nem is hiszem, hogy nem valami ördögösséggel nyerted meg a szívemet.” Erre azt mondta a felséged veje: „Hiszen abban igazad van, de tudok én annál különb ördögösséget is. Látod-e azt a nagy sziklát a rezidencia* mellett? Azt én egy éjen elhordom, a helyét meg is szántom, búzával bevetem, a búza még azon az éjen meg is érik, én learatom, kicsépelem, megőrölöm, s reggelre olyan kenyeret sütök, amilyent még az apád sem evett.”

Fölbosszankodik ezen a király, hívhatja egyszeriben a vejét, s mondja neki nagy haraggal, hogy mit hallott róla. Hiába mondta a királyfi, hogy abból egy szó sem igaz, a király azt mondta:

- Reggelre az a kenyér legyen az asztalomon, máskülönben a fejeddel játszol!

Kimegy a királyfi nagy búsan, de eszébe jutott az órája; előveszi, hátha az az ördögös inas ezt is meg tudja cselekedni. Elkesergi az inasnak, hogy mit kíván tőle az apósa, de az inas nagyot nevetett.

- Hát ez is valami? Feküdj le s aludj, reggelre ott lesz a kenyér a király asztalán.

S csakugyan, reggelre híre-nyoma sem volt annak a rengeteg nagy kősziklának. Mit csinált, mit nem az ördögös inas, a jó isten tudja, elég az, hogy reggel ott volt a király asztalán egy ropogós, pirosra sült kenyér, amelynek búzája a kőszikla helyén termett. De ez olyan kenyér volt ám, hogy amikor a király egyet harapott belőle, azt mondta:

- No, ilyen jót csakugyan még nem ettem.

Dült-fült nagy mérgében a miniszter; kirázta a hideg vagy hétszer, de nem tudott nyugodni, amint a lábára állhatott, ment ismét a királyhoz, s rettentő nagy hazugságot mondott el ismét:

- Felsőges királyom - mondotta a miniszter -, életem-halálom kezembe ajánlom, másodszor is azt mondom, hogy ördögökkel cimborál a te vejed. Az imént is hallottam, hogy összeszólalkozott a feleségével. Felsőged leánya ismét azt mondta: „Bizonyosan valami ördögösséggel szereztél meg a szívemet.” Erre meg visszavágott a felsőged veje: „Azzal hát, nem is egyébbel; tudok én annál különb ördögösséget is. Meglásd, reggelre azt a kősziklát, amelyet minap éjjel elhordottam, visszaállítom a helyére. A tetején szalmaszára olyan palotát építék, amilyen nem volt semmiféle nemzetségednek, s attól a palotától aranyhidat húzok az apád palotájáig.”

- Ejnye, ördögös fattya - kiáltott a király -, küldjétek elembe!

Mindjárt elejébe küldték a királyfit, s ráförmed a király:

- Mit beszéltél megint, te ördögös fattyú?!

- Én semmit a világon - mondotta a királyfi.

- De így, meg úgy, ezt meg ezt mondtad. Holnap reggel helyén legyen a kőszikla! Ott legyen a tetején szalmaszálon az a palota, s aranyhíd legyen a két palota között!

Kimegy a királyfi, de most nem is búsult oly erősen. Gondolta magában, majd megcsinálja ezt is az az ördögös inas. Előveszi az óráját, kiugrik az inas, mondja neki, hogy mit akar a király.

- Ez annak az ármányos miniszternek az esze - mondotta az inas -, de sebaj, én ezt is megcsinálom, hanem azt az ármányos lelkűt hetvenhétszer rázatom ki a hideggel.

Azzal az inas elment; a királyfi lefeküdt, aludott, s reggel, mikor kinézett az ablakon, már ott is volt a palota, a sziklának éppen a tetején, egy szalmaszálon, s a két palota között aranyhíd. Kinézett a király is, s majd hanyatt esett nagy csodálkozásában.

A királyfi még aznap átköltözött a feleségével az ő palotájába. Hanem amikor ezt a miniszter látta, rázni kezdte a hideg, s kirázta hetvenhétszer egymás után.

No de csak azt várta, hogy megint lábra álljon. Nem volt addig nyugodalma, míg a királyfit el nem pusztítja. Azt gondolta ki az ármányos lelkű, hogy a feleségét haragítja meg rá.

Elment a fiatal királynéhoz, s mondta neki:

- Már ne haragudjék, felséges királyné, de ami igaz, igaz, meg kell mondanom. Az uráról mindenütt azt beszélnek, hogy az ördögökkel cimborál, s ez még nem elég, szalmakirálynak csúfolják, felségedet pedig szalmakirálynénak. Ha én felségednek volnék, valami útonmódon kitudnám, hogy csakugyan az ördögökkel cimborál-e, s többet egy órát sem élnék vele.

No, hát amit akart, el is érte az ármányos miniszter. Éppen jött haza a királyfi. Az ármányos miniszter hirtelen a kemence mögé bújt, az asszony meg rátámadt az urára.

- Hallod-e, én ezt tovább ki nem állom! Mindenfelé azt beszélnek, hogy az ördögökkel cimborálsz, ezért a szalmaszálon álló palotáért meg szalmakirálynak csúfolnak, engem szalmakirálynénak. Mondd meg igaz lelkedre, cimborálsz-e az ördögökkel!

- Hát ez miféle beszéd? - mondotta a királyfi. - Sohasem cimboráltam én az ördögökkel. Várj csak, mindjárt megmutatom az én ördögömet.

Elővette az óráját, fölpattintotta a födelét, s mindjárt kiugrott belőle az inas.

- Mit parancsol, felséges királyom?

- No, látod - mondotta a királyfi -, ez az inas az én ördögöm, ez csinált eddigelé mindent.

Ámult-bámult az asszony, de örült is erősen, hogy mégsem az ördögökkel cimborál az ő ura. Aközben beesteledett, lefeküdtek, a királyfi az óráját szegre akasztotta, s azzal szépen elaludtak.

Hiszen egyéb sem kellett az ármányos miniszternek. Lábujjhegyen elősompolygott, lekapta az órát a szegről, és fölpattintotta a födelét. Egyszeriben kiugrott az inas, s kérdezte:

- Mit parancsolsz, te ármányos miniszter?

- Azt parancsolom, hogy ezt a palotát vedd föl, s vigy engem meg a királynét a palotával együtt, aztán tégy le valamely alkalmas helyen, a királyfit pedig hagyd itt a kopasz sziklán.

Mondta az inas:

- Kezedben vagyok, te vagy most a gazdám, engedelmeskedem, de vigyázz az életedre!

Reggel kinéz az öreg király az ablakon, s hát uramteremtőm, híre-pora sincsen sem a palotának, sem az aranyhídnak. Összekiabálja az udvarbéli népeket, küldi fel a szikla tetejére, hadd lássák, mi van ott, mi történt.

Fölmennek az emberek, s hát nem volt senki, semmi, csak egyedül a királyfi, ott feküdt a kopasz sziklán.

Behozzák a szegény királyfit, az meg fölmegegy nagy búsan az öreg király palotájába, ottan együtt keseregnek, búslakodnak, nem tudják, mitévők legyenek, merre forduljanak.

- De már én itt nem maradok - mondotta a királyfi -, addig megyek, ha térdig vásik is a lábam, amíg a feleségemet és a palotámat meg nem találom!

- Jól van, fiam - mondotta a király -, hát csak eredj, de ne menj gyalogszerrel, válaszd ki a legszebb paripámat, s hadd menjen veled vagy ezer katona. Adok még vagy hat szekér aranyat is, hogy pénzben szükséged ne legyen.

Úgy is lett, ahogy a király mondta. Elindul a királyfi, utána ezer katona, aztán hat szekér színültig arannyal; minden szekér előtt ötven darab címeres ökör.* Hanem amint az ország határából kiértek, a királyfi a hat szekér aranyat elosztotta a katonák közt, a háromszáz ökört pedig megáldozta az Istennek, s azzal a katonákat visszaküldötte.

Egyedül ment, egyedül vágott neki a világnak. Ment, mendegélt erdőkön-mezőkön át, egyszerre csak egy olyan magas hegy aljába ért, hogy a teteje az eget verte. Gondolta magában, nem fordul vissza, fölmegy annak a hegynek a tetejére, hadd lássa, mi van azon túl. Hét nap s hét éjjel ment folyton-folyvást, akkor ért a hegynek a tetejére.

Hej, édes Istenem, hova jutott! Ennek a hegynek a tetején lakott a Napnak az anyja, itt lakott a Nap is. Csak most nem volt odahaza, odavolt világjáró nagy útjára. Bemegy a Nap ragyogó szép palotájába, amilyent még emberi szem nem látott, s hát amint belép, ki jön elébe? Az ő legidősebb leánytestvére. Egyszeriben egymás nyakába borultak, ölelik, csókolják egymást. De jött mindjárt a Nap anyja, s ráförmedt az asszonyra:

- Hogy mersz te idegen embert megölelni?! Megállj, mindjárt hazajön a fiam, s vége az életednek!

- Ó, lelkem, édesanyám - mondotta az asszony -, hiszen ez az én testvérem. Hogyha ő nem lett volna, akkor a kegyelmed fia sohasem lát meg engem.

Na, mikor ezt hallotta a Nap anyja, nem haragudott többet; szíves szeretettel fogadta a királyfit, aranylócára ültette, s behozatott mindenféle jót, enni- s innivalót.

Aközben hazatért a Nap is. Ő már ismerte a királyfit, emlékezett rája, köszöntötte szeretettel:

- Isten hozott, sógor, hát te hogy kerültél ide? A húgodért jöttél, ugye? Nem adom vissza, de ő sem megy, tudom, jó helyen van itten.

Mondotta a királyfi:

- Látom én azt, hogy jó helyen van itten; nem is viszem vissza, elég nekem, hogy láttam, s jó egészségben találtam. Hanem egyéb bajom van nekem, sógor. Volt nekem egy szép palotám, amelynél csak egy van szebb, a tied, s ez a palota egy éjjel csak eltűnt a föld színéről, nem tudom, hová. Te bizonyosan tudod, hiszen te mindent látsz.

Mondotta a Nap:

- Láttam én azt a palotát, gyönyörködtem is benne sokszor, hanem ha éjjel vitték el, honnét tudjam én, hová lett? Talán a Hold tud róla. Az is a te sógorod, annál van a középső húgod.

Na, lefeküsznek, alusznak. Reggel a Nap elindult világjáró nagy útjára, indult a királyfi is; elbúcsúzott a húgától keserves könnyhullatások közt, s ment azon az úton, amelyet mutattak neki, Hold sógorához. Hét nap s hét álló éjjel ment, amíg a Hold palotájához talált. Bezzeg ott volt nagy öröm! Fogadták nagy szeretettel, volt nagy dínomdánom, de csak szomorúság lett a vége, mert a Hold sem látta, hogy merre tűnt el a királyfi palotája.

- Bizonyosan - mondotta - valami nehéz fekete felleg éppen akkor takarta el a szememet, azért nem láttam. Hanem a harmadik sógorod, Szél sógor, az talán látta, mert az éjjel-nappal jár. Minden zugba, szögletbe eljut, eredj csak hozzá, az bizonyosan eligazít.

Elbúcsúzott a királyfi a testvérétől, a sógorától, s addig meg sem állott, míg a harmadik sógorát is meg nem találta. Fogadják ott is nagy örömmel, traktálják mindenféle jóval, de a királyfinak csak nem akart megjönni a kedve. Kérdi a Szél:

- Hát mi bajod, sógor? Miért ereszted olyan nagy bánatnak a fejedet?

Elmondja a királyfi, hogy mi bújja-baja van. Azt mondja a Szél:

- Hát bizony nagy dolog ez, sógor, mert én magam sem tudlak útbaigazítani. Láttam a palotádat több rendben, egyszer-kétszer meg is tépáztam a födelét, mert nem tudtam, hogy te lakol benne, de hogy hová, merre tűnt el, azt én igazán nem tudom. Hanem várj csak egy

kicsit, van nekem egy olyan paripám, hogy még az égbe is felrepül. Ezen a paripán a legkisebbik fiamat felküldöm az égbe, hogy kérdezze meg magától Szent Pétertől, tud-e a palotáról valamit.

Felkap a Szél legkisebb fia arra a híres paripára, föl-vágtat egyenesen az égbe, kopogtat a mennyország kapuján. Szent Péter kiszól nagy dörmögve:

- Ki vagy, mit akarsz?!

Mondja a fiú:

- Én a Szél király fia vagyok, s azért jöttem, szentséges atyám, ha megmondanád nekem, hová, merre tűnhetett el az én sógoromnak a palotája.

Elmagyarázza, hogy ki s mi az ő sógora. Szent Péter a homlokára teszi az ujját, egy kicsit gondolkodik, s mondja:

- Ismerem a sógorodat, derék ember, háromszáz ökröt áldozott az Istennek. Nesze, adok neked egy aranyvesszőt. Vidd el, s mondd neki, menjen a Fekete-tenger hetvenhetedik szigetjére, ottan van egy kőszikla, azt az aranyvesszővel suhintsa meg. Arra a szikla megnyílik, menjen be a sziklának a gyomrába, ottan talál az egérkirály palotájára, az majd eligazítja.

Hazavágtat nagy örömmel a Szél fia, mondja a királyfinak Szent Péter üzenetét, de bezzeg ennek sem volt nyugodalma, felült a Szél lovára, s elvágatott a gondolatnál is sebesebben a Fekete-tenger hetvenhetedik szigetjére.

Hát csakugyan ott volt egy rengeteg nagy szikla. Megsuhintja az aranyvesszővel, a szikla kétfelé nyílik, bemegy, s ím, egy ragyogó fényes palota van ott, de olyan szép, hogy három sem volt külön-külön e világon.

Bemegy a palotába, egyenesen az egerek királyához, köszönti illendőképpen, elmondja, hogy mi jóban jár, mit keres. Az egérkirály csóválgatja a fejét, hümmöget, s mondja:

- Hírét sem hallottam ilyen palotának, de mindjárt előhívom az egereket, ahány csak a föld színe alatt van, mind. Ezek mindent ismernek, valamelyik bizonyosan látta a te palotádat is.

Belefűj egy sípba, s egyszeriben megtelik a terem egerekkel, csak úgy nyüzsögtek, s kérdezték egyszerre:

- Mit parancsolsz, felséges király?

- Ki látta közületek a szalmaszálon álló palotát?

Felelik az egerek:

- Én nem!

- Én sem!

- Én sem!

- Mind itt vagytok? - kérdezte a király.

- Csak a kopasz egér nincs itt - jelentette a vezérük.

- Hívjátok elé a kopasz egeret!

Előhívják, jön a kopasz egér, s kérdi a király:

- Láttad-e a szalmaszálon álló aranypalotát?

- Láttam, felséges királyom, ott suvadott le a bőr a fejemről.

- Hát az hogy lehet? - kérdi a király.

- Az úgy lehet, hogy oly szűk likon jártam oda, amilyenén még soha világ életemben. Nem is megyek oda többet.

- De bizony oda mégy! - mordult a király rá. - Ha egyszer megjártad, megjáród másodszor is.

Mit volt mit nem tenni a kopasz egérnek, indulni kellett, nem tréfálhatott a királlyal.

- Hát aztán mit csináljak ott? - kérdezte az egér.

Akkor előállott a királyfi, s mondta:

- Van abban a palotában egy aranyóra, hozd el azt nekem, édes kopasz egerem.

- No, jól van - mondotta a kopasz egér -, megpróbálom.

Azzal kiszaladt, s egy óra, kettő sem telt belé, szaladott nagy megizzadva az aranyórával.

Elveszi az órát nagy örömmel a királyfi, föl pattintja a födelét, s hát kiugrik belőle az inas.

- Mit parancsolsz, lelkem, édes gazdám?

- Azt parancsolom, hogy a palotámat vidd vissza a helyére, s a minisztert hagyd abban a likban. Aztán hozz ide ezer zsák gabonát az egereknek.

Azzal eltűnt az inas, a királyfi is elbúcsúzott az egerek királyától; megköszönte neki is, de különösen a kopasz egérnek iránta való nagy jószágát. Ismét föl pattant a Szél paripájára, aztán a paripa egyet ugrott, kettőt szökött, csak annyi volt a futása, mint egy álomlátás: otthon volt a királyfi a szalmaszálon álló aranypalotában. De lett is nagy öröm, nagy vigasság, hejehuja, dínomdánom. Még csak most tartották meg az igazi lakodalmat. A lakodalom után fölkerelkedett a királyfi a feleségével, s meglátogatták apját, az öreg királyt, s ott elmondta a királyfi, hogy hol s merre járt; látta a három hűgát, ne búsuljon értük, jó helyen vannak: a legidősebb a Napnak, a középső a Holdnak, a legkisebbik a Szélnek a felesége.

- Na, ha így van, akkor jól van - mondotta az öreg király -, nem búsulok többet.

Azzal a két idősebb fia között elosztotta a királyságát, a legkisebbik királyfi pedig visszament a felesége országába, annak lett a királya. Holnap legyenek a ti vendégeitek!

BACKA VÁRA

Sok ezer esztendővel ennek előtte egy szép várat építettek a tündérek: a Mezőségen, a ménesi határon. Ez a vár a Backa vára, ma is megvan a romladéka. A tündérek fenn laktak a várban, az emberek lent a földön, csak ritkán találkoztak egymással, de békességben éltek, nem bántották egymást.

De telt-múlt az idő, az emberek mindenfelé templomokat kezdtek építeni, s a templomok tornyában megszólaltak a harangok. A harangok zúgása semmiképpen sem tetszett a tündéreknek.

A Backa várbeli tündérek folyton leüzengettek, hogy bontsák le a tornyot, s ne harangozzanak többet, mert ők nem állhatják ki a harangzúgást. Visszaüzentek az emberek:

- A harangszó hí minket a templomba, tetszik vagy nem tetszik nektek, a tornyot le nem rontjuk, s mindennap meghúzzuk a harangot.

Megharagudtak a tündérek, lejöttek Backa várából nagy sereggel, s ami templomot találtak, mind lerombolták, kő kövön nem maradt.

Telt-múlt az idő. Egyszer mi történt, mi nem, a tündérek várában elapadott a víz, majd meghaltak a szomjúságtól. Leüzentek a környékbeli embereknek, hogy vigyenek vizet. De az emberek erősen haragudtak a tündérekre, senki sem vitt nekik. Akkor leküldték egy tündérleányt, hogy hozzon vizet. De a tündérleány sehogy se tudta megmeríteni a korsaját a kutakban. Kérte az embereket, segítsenek neki, merítsenek vizet. Mondották az emberek:

- A templomainkat el tudtátok pusztítani ugye, de egy korsót nem tudtok megmeríteni? Nem merítünk vizet!

A tündérleánynak vissza kellett mennie víz nélkül. A tündérek majd elepedtek a szomjúságtól, de hiába, minden forrás elapadott, ami a várban volt. Mit volt mit nem tenni, felkerekedtek, otthagyták Backa várat, elköltöztek más vidékre, többet emberi szem azon a vidéken nem látta őket.

A HÉTSZÉPSÉGŰ KIRÁLYKISASSZONY

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy szegény ember, s annak egy nagy kamasz fia, úgy hívták, hogy Kolontos Bandi.

Na, nem is hiába hívták kolontosnak* ezt a legényt, mert csupa ostobaság volt minden cselekedete.

Az apját, az anyját majd felvetette az erős búbánat, hogy a fiok mindenükből kiforgatja őket a nagy ostobaságával. Egyszer többek közt azt mondja az asszony a fiának:

- Eredj, fiam, öntözd meg a virágokat, mert a nagy melegségben mind elszáradnak!

Fogja magát Bandi, lemegy a pincébe. Volt ott három akó bor, felviszi a kertbe, s reá öntözi a virágokra. Sokszor látta, hogy az emberek, ha bort isznak, jókedvük kerekedik, s amint a bort elöntözte, még meg is kérdezte a virágokat:

- Jókedvetek van, ugye? Meghiszem azt!

Máskor meg azt mondták neki, hogy hintse meg az udvart homokkal, hogy legyen egyenes.

Hanem Bandi azt gondolta, hogy jobb a liszt a homoknál, s ami liszt volt a háznál, azt mind elhintette az udvaron.

Jó ki az apja, s nézi, hogy mit csinált Bandi.

- Jaj, te világ bolondja, te, mit tevél?!

- Talán bizony nem elég egyenes az udvar? - kérdezte Bandi.

- Hiszen megállj, mindjárt megegyenesítlek én!

Előkapott egy husángot, jól megnadrágolta Bandit, de nadrágozhatta, attól ugyan nem jött meg az esze.

Telik-múlik az idő. Gondolja az ember, talán egy kicsit megjött a Bandi esze, s mondja neki:

- Eredj, fiam, etesd meg a disznókat, hadd feküdjenek le aztán!

Kimegy Bandi, megeteti a disznókat, de mikor jóllaktak, fogta magát, addig verte egy bottal őket, míg el nem nyúltak a hídláson.* Azzal bement nagy örömmel az apjához, s mondta:

- No, apám, én lefektetém a disznókat.

Kimegy az ember, hadd lássa, mit csinált Bandi. Hát uramteremtőm, a disznók mind meg vannak dögölve. Elé a husángot az ember, megint jól megnadrágolja Bandit, de bizony megnadrágozhatta, attól ugyan meg nem jön az esze.

Estére kerekedik az idő, lefeküsznek, de sem az ember, sem a felesége nem tudott aludni. Sóhajtoztak, tűnődtek, mit csináljanak ezzel az istenverésével. Ha valahogy szépszerént meg nem szabadulnak tőle, előbb-utóbb koldusbotra juttatja őket.

Eltervezték, hogy akármilyen keserves legyen a szívüknek, kiviszik az erdőbe, s otthagyják. Ahogy lesz, úgy lesz, menjen, amerre a szeme lát; éljen, ahogy élhet. Bandi úgy tett, mintha aludnék, még nagyokat is horkolt; jól hallotta, hogy mit egyeztek az öregek. Reggel fölkelnek, s mondja a szegény ember Bandinak:

- No, fiam, gyere az erdőbe, vágjunk fát!

Kimennek az erdőbe, s mikor egy jó sűrű helyre érnek, mondja az ember Bandinak:

- Te csak maradj itt, fiam! Vágj le egy-két szál fát, én meg továbbmegyek az erdő másik felébe, hátha ott még szebbeket találok.

Bandi nem szólt semmit; úgy tett, mintha ott maradna, de alig ment az apja tíz-húsz lépésre, ment ő is utána, el sem maradott mellőle.

Eleget okoskodott az ember, hogy így meg úgy, maradj ott, nézd ezt a fát, milyen szép; nézd azt, még szebb az! - beszélhetett, akár a fekete földnek, Bandi nem maradott el mellőle.

Mit volt mit nem tenni a szegény embernek, látta, hogy nem tud megszabadulni Banditól, nagy búsan hazaindult, Bandi meg mindenütt utána.

Amint megy, mendegél hazafelé, szembejön vele egy ősz öregember, s kérdi:

- Hát kend miért olyan szomorú, földi?

- Hogyne volnék szomorú, öregapám - mondja az ember -, mikor ez az egy fiam van, s ez is olyan kolontos.

- Egyet se búsuljon kend, adja nekem a fiát, én majd eszére térítem.

- Én jó szívvel odaadom - mondja az ember -, csak elmenjen kigyelmeddel.

Kérdi a fiától:

- No, Bandi fiam, elmennél-e ezzel az öregemberrel?

- El én, csak jó dolgom legyen.

Mondotta az ősz öregember:

- Ne félj, fiam! Nálam jó dolgod lesz.

Azzal elváltak egymástól. A szegény ember ment hazafelé, Bandi is ment az ősz öregemberrel ellenkező irányba, keresztül a rengeteg erdőn; három nap s három éjjel folyvást mentek, meg sem állottak.

Megszólal egyszer Bandi:

- Öregapám, adjon ennem, mert amióta hazulról eljöttem, még egy befaló falást sem ettem!

- Jól van fiam, egyél - mondotta az ősz öregember.

Azzal benyúlt a zsebébe, kivett onnét három kenyérmorzsát, s Bandi úgy jóllakott abból, mintha három nagy kenyeret evett volna meg, akkorát, mint egy taligakerék.

Továbbmentek, mendegéltek, hát egyszer jön velük szembe két oroszlán. Megijed Bandi szörnyűképpen; azt hitte, hogy most vége az életének. De az ősz öregember csak egyet pisszentett, s az oroszlánok egyszeriben visszahúzódtak a sűrűségbe. Aztán ismét fölkerelkedtek s továbbmentek, mendegéltek, rengeteg erdőből nagy pusztaságba értek; nagy pusztaság szélén tengernek partjára. Tengernek partján volt egy nagy nyárfa, arról leszakasztott az ősz öregember egy levelet, beledobta a tengerbe, s ím, halljatok csudát! a nyárfalevél egyszeribe csónakká változott.

Szépen beleültek a csónakba, hét nap és hét éjjel folyton-folyvást eveztek a tengeren, úgy értek a másik partjára, s mikor oda kiléptek, a csónak ismét visszaváltozott nyárfalevélné.

A tengernek ezen a partján is volt egy nyárfa, s az ősz öregember a nyárfalevelet feldobta a többi levél közé. Innét is továbbmentek, mendegéltek, s egy rengeteg nagy szikla hasadékába értek, ottan volt két mohaág, abba szépen lefeküdtek.

Mondotta az ős öregember:

- Feküdj le, fiam, aludj, mert reggel korán kelünk, s kezdődik a tanítás.

Lefeküsznek, s még alig pitymallott, fel is kelnek. Aztán az ős öregember előszedett mindenféle nagy könyveket. Azokból három nap s három éjjel folyton olvasott, magyarázgatott, de olvashatott, magyarázthatott, Bandi éppen olyan bolond, éppen olyan kolontos volt, mint annak előtte.

Mondotta az ős öregember:

- No, fiam, látom, hogy így semmire sem megyek veled, majd másképp próbálok.

Elővett egy aranykalapácsot, s azzal mindennap koppintott egyet Bandi fejére. Ez így tartott fél esztendeig, s hát Bandiból olyan okos ember lett, hogy alig fért a sok okosság a fejében. Megtanította az öregember mindenféle tündérigékre, de még arra is, hogy kell a nyárfa ágából mindenféle drága süteményeket csinálni. Mikor aztán mindenféle mesterkedésre kitanította, mondotta az ős öregember:

- No most, fiam, eredj Isten hírével, próbálj szerencsét!

Három kenyérmorzsát adott Bandinak, s azzal útnak eresztette.

Megy, mendegél Bandi, erdőkön-mezőkön által, s mikor megéhezett, csak megevett egy kis morzsát, s úgy jóllakott, hogy egy hétig vígan mehetett tovább. Mikor aztán megette mind a három morzsát, csak levágott egy nyárfaágat, földre csapott vele, s annyi drága jó sütemény volt előtte, hogy meg sem győzte enni.

No, telt-múlt az idő. Talán már egy esztendeje is elmúlt, ha jól meggondolom: kettő is, három is, hogy Bandi elvált az ős öregembertől. Egyszer, amint egy rengeteg erdőn menne keresztül, lát egy kicsi házat, be akar menni, de hát nincs az ajtón kilincs. Hát ha nincs, az sem baj. Eszébe jutottak a tündérigék, amelyekre az ős öregember tanította, s mondta az ajtónak:

*Gingalló,
szent ajtó,
nyílj fel magadtól!*

Fölnyílik az ajtó, bemegy a házba, s hát abban a házban nincs egyéb, csak egy asztal s az asztalon egy nagy könyv.

Az volt írva a könyv táblájára tündérbetűkkel:

A Hétszépségű királykisasszony könyve

Felnyitja Bandi a könyvet, nézi, vajon mi van írva belé. Az volt belé írva, hogy annak a királynak, akinek most éppen az országában vándorol, olyan szép leánya volt, mintha a világ hét legszebb leányából szőtték-fonták volna össze. Azért volt az ő neve: Hétszépségű királykisasszony. Egyszer Kecskék, a kecskék királya elment a Hétszépségű királykisasszonyhoz, s megkérte a kezét.

Hétszépségű királykisasszony nagyot kacagott:

- Mit, te fürtelem, még te mersz ide jöni?! A legelső királyfiak kérték a kezemet, azoknak sem adtam. Eltakarodj a szemem elől!

Elment Kecsebak nagy búval-bánattal, s nagy bújában-bánatjában leugrott a legmagasabb szikla tetejéről, s meghalt szörnyű halálnak halálával. Megtudták a kecskék, hogy mi történt a királyukkal: összeállott tizenkettő, a legnagyobb s legerősebb.

Éjnek idején belopództak a király palotájába, s mikor a királykisasszony aludott, szarvukra vették az aranyos nyoszolyát, s elnyargaltak vele, mint a fergeteg. Az volt írva tovább a könyvbe: hogy ettől a háztól hetvenhét mérföldre, aranszínű föld alatt van még egy ilyen könyv, abban van megírva, hová-merre lett a Hétszépségű királykisasszony.

Nem volt Bandinak maradása. Ment hegyeken-völgyeken átal, s addig meg sem állott, amíg azt az aranszínű földet meg nem találta. Ott megállott, s mondta:

*Gingalló,
szent ajtó,
bűvös könyv,
légy itt fönt!*

Abban a pillanatban megnyílt a föld, s kiemelkedett belőle egy nagy könyv. Annak az volt írva a táblájára:

A Hétszépségű királykisasszony könyve

Felnyitja a könyvet, olvasgat, lapozgat benne, s hát az van írva szép tündérbetűkkel, hogy a tizenkét kecske a Hétszépségű királykisasszonyt elvitte Kecsebak várába. Ottan letették a várnak a hetvenhetedik szobájában, Kecsebak anyja elaltatta örökre, s fel sem is ébred soha, amíg olyan ember nem vetődik oda, aki tündérigékkal szól hozzá.

Hiszen Bandinak sem kellett egyéb, megfordult, s ment egyenesen a Hétszépségű királykisasszony apjának az udvarába. A király már kihirdettette volt ország-világszerte, hogy annak adja leányát s egész királyságát, aki visszahozza. Próbálták azt királyfik, hercegek; minden rendű és rangú legények, de egy sem találta meg a Hétszépségű királykisasszonyt. Pedig bejárták az egész világot. Keresték víz alatt, föld alatt; keresték a levegőégben, keresték mindenütt, nem akadtak a nyomára. Akkor ért a király udvarába Bandi, s ajánlotta magát, hogy ő, egy élete, egy halála, de valahol a királykisasszonyt megtalálja.

- Jól van, fiam - mondotta a király -, kilencvenkilencen már megpróbálták s nem találták, te vagy a századik, hátha neked szolgál a szerencse.

Adott a király alája aranszőrű paripát, a legszebbet a ménéséből. Ezüstöt, aranyat elegendőt, hogy ne legyen pénzben hiányossága.

Elindult Bandi, repült az aranszőrű paripával, mint a madár. Hetedik nap megérkezik Kecsebak várához, s hát uramteremtőm, volt azon kapu száz is, ajtó ezer is, de egyen sem volt kilincs. Megáll Bandi egy ajtó előtt, s mondja:

*Gingalló,
szent ajtó,
nyílj fel magadtól!*

S fölnyílt nemcsak az az ajtó, amelyik előtt állott, fölnyílt a többi is; fölnyíltak a kapuk is, megvilágosodott az egész palota, ragyogott, tündökölt, mint a gyémánt, minden szegletje. Aztán elindult, s ment végig a szobákon; be a hetvenhetedikbe. Ottan feküdt a királykisasszony aranszőrű nyoszolyában.* Fehér volt, mint a liliom, de olyan szép, mintha nem hét, de

hetvenhét szép leányból szőtték-fonták volna össze. Bandi megállott a nyoszolya előtt, rávetette a szemét a Hétszépségű királykisasszonyra, s mondotta csendesen:

*Gingalló,
szent ajtó,
kelj föl nyoszolyádból!*

S ím, egyszeriben fölnyitotta a szemét a Hétszépségű királykisasszony. Reá nézett, arca, szeme mosolygott, aztán fölkelte a nyoszolyából, megölelte a legényt, s mondta lelkes szóval:

- Te lész nekem, te lész, az én hites párom!

Mindjárt fölkapta az aranyszőrű paripára s meg sem állottak hazáig. De volt otthon öröm, Istenem, de milyen nagy! Egyszeriben papot hívtak, a fiatalok összeesküdtek, lakodalom után tojáshajba kerekedtek, a Tiszán leereszkedtek; Tisza partján egy helyt kikötöttek, s addig jártak-keltek, míg a Bandi apját s anyját meg nem találták. Vitték magukkal az országukba. Bezzeg azután jó volt dolguk, sóra, fára nem volt gondjuk.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A RÓZSA-HEGY

Désnek a határán egy hegynek Rózsa-hegy a neve. Hajdanában vár volt ennek a tetején, ma e várnak csak romladéka van meg, s a romladékon egy kicsi kápolna. Egy hatalmas, gazdag úr lakott e várban sok száz esztendővel ennek előtte. Fia nem volt, csak egyetlenegy leánya, Rózsa. De ez olyan szép volt, hogy nem akadott párja messze földön. Jártak is a várba seregestül dali szép vitézek, s mind a Rózsa kezéért esengettek, de Rózsa a sok vitéz közül a legszegényebbnek, Jenő vitéznek adta a szívét. Hanem a büszke, gőgös úr észre sem akarta venni Jenőt, s mikor megtudta, hogy a leánya Jenőt szereti, szörnyű haragra lobbant. Nem is kérdezte a leányát, odaigérte a kezét egy vitéznek, akinek valamennyi közt a legtöbb vára volt.

Hiába sírt, hiába könyörgött Rózsa, az apja kitűzte a lakodalom napját. Jöttek a vendégek messze földről, zengett a muzsika, volt nagy hejehuja, dínomdánom, táncra perdültek a dali ifjak, leányok, táncolt Rózsa is a mátkájával. De egyszerre csak egy tánc után, hogy, hogy nem, eltűnt a szobából. Jenő jött érette hófehér paripáján, s mire a várbeliek észrevették, elvágatott Rózsával.

Jól tudta a vőlegény, hogy senki más, Jenő rabolhatta el az ő menyasszonyát, fölkapott lovára, s utána a szökevényeknek, mint a sebes szélvész. S hát csakugyan nem csalódott, a sötét éjszakában megvillant Jenő paripájának hófehér szőre. Még egy iramodás, s utolérte őket.

Jenő egyik kezével Rózsát fogta, másik kezével kirántotta kardját, szemben állott a két vitéz, halálos viaskodásra készen. Összevágtak, hogy szikráztak a kardok, csengett a vidék, amint a kardok újra meg újra összecsaptak. Egyszerre csak Jenő holtan fordult le lováról: a szívét szúrta keresztül a vőlegény.

Azzal átkapta menyasszonyát a maga lovára, s vágatott vissza a vár felé. Mondta Rózsa:

- Hiába viszel vissza, úgysem leszek a tied; gyűlöllek, mert megölted Jenőt.

S amint vágattak Szamos vize partján, összeszedte a leány minden erejét, kifejlett* vőlegénye karjaiból, s belevetette magát a Szamosba,

A rózsá-hegyi várban a nagy vígság egyszeriben fekete gyásszá változott. A vár elpusztult azóta, de a hegyet, melyen a vár volt, ma is Rózsa nevééről nevezik.

GYÖNGYIKE

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy csúnya vén boszorkány. Ez a boszorkány egyszer kiment a mezőre, s amint ott mendegélt, egy gyöngyszemet talált a fűben. Fölveszi a gyöngyöt, hazaviszi, de mire hazaért, a kicsi gyöngyszemből akkora lett, mint egy tojás.

Csudálkozott ezen a boszorkány, még az ördögös eszével sem tudta elgondolni, hogy s mint lehetett ez. Betette a gyöngyöt az almáriomba,* s várta, hátha még nagyobbra növekedik. Hiszen csakugyan nagyobbra is növekedett, mert egy óra, kettő sem telt belé, egyszerre csak kipattant a gyöngyből egy gyönyörűséges kis leányka. Örült a boszorkány, a kisleányt elnevezte Gyöngyikének, úgy tartotta, nevelte, mintha az övé lett volna. De nem igaz szeretetből tette ezt, egyébre gondolt az ő hitvány lelkével. Arra gondolt, hogy ha majd szép nagy leánnyá serdül Gyöngyike, vérét ereszti, s a vérével megfiatalítja magát.

Telt-múlt az idő, Gyöngyikéből szép nagy leány lett, a boszorkány el is határozta, hogy még ad neki egy esztendőt, akkor aztán megöli.

Történt egyszer, hogy Gyöngyike a patakra ment vízért, s éppen akkor ment arra egy vadászlegény. Ennek erősen megtetszett Gyöngyike, de még Gyöngyikének is a vadászlegény.

Szépen hazasétáltak, s ott a legény a boszorkánytól megkérte a Gyöngyike kezét.

- Hej, fiam - mondotta a boszorkány -, nagy ára van ennek a leánynak! Hozz nekem tíz mázsa aranyat, akkor viheted Isten hírével.

Elszontyolodott a szegény vadászlegény, soha az egész nemzetségének sem volt egy font* aranya sem, nemhogy tíz mázsa lett volna. Elment nagy bánatosan, ment, mendegélt keresztül a mezőn, be az erdőbe, maga sem tudta szegény, hogy merre jár. Amint az erdőben bolyongana, egyszerre csak a keze hátára röppen egy aranyszínű bogár. Nézi, nézi a legény a bogarat, s felsóhajt keservesen:

- Hej, Istenem, Istenem, még ennek a hitvány bogárkának is aranyos a teste!

Megszólal a bogár:

- Ne búsulj, te szegény vadászlegény, tudom én, mi a bajod. Tíz mázsa aranyra van szükséged, anélkül nem adják neked Gyöngyikét. Majd hozok én neked.

Majd megszakadt a legénynek a szíve a nagy búbánattól, de mégis kacagott, hogy kacagásától zengett az erdő.

- Jól van, jól - mondotta a bogárka -, csak kacagj, mindjárt meglátod, hogy nem tréfa az én beszédem. Eredj, ülj le annak a pataknak a partjára, és várakozz reám.

A bogárka elrepült, a legény meg leült a patak partjára. Hát egyszerre csak, halljatok csudát, annyi aranyhátú bogár jó a patak felé, hogy sárgállott, ragyogott a föld, az a tenger sok bogár húzott, vonszolt tíz nagy aranyrudat: minden rúd egy mázsa volt. Szépen a patak partjára vitték, s a patakba bele hengerítették, nehogy valaki más meglássa, míg a legény szekerek után lát.

A szemé-szája tátva maradt a legénynek, meg sem tudta köszönni a bogárkának az aranyat; de azok nem is várták a köszönést, nagy zümmögéssel, zümmogással elszállottak. Aközben beesteledett, s a legény lefeküdt a patak partjára. Gondolta, éjjel úgysem talál szekeret, majd reggel bemegy a faluba, s hoz onnét százat is. Hanem amint elaludott, odament a boszorkány,

meglátja a tíz aranyrudat a patakban, fogja magát, s hétféle fűnek a levét a patakba csöppenti, attól a tíz arany rúd szerteséjjel mállott, s mind rátapadt a halak hasára.

Fölébred reggel a legény, keresi az aranyrudakat, nem látja sehol, nézi a halakat, s hát azoknak a hasa csupa színarany. Hej, mérgelődik a legény, megfog egy halat, rákiált szörnyű haraggal:

- Hogy mertétek az én aranyomat ellopni?!

Megszólal a hal:

- Ne bánts, te vadászlegény, nem loptuk el mi a te aranyadat, az a vén boszorkány kente a hasunkra. De ne búsulj, majd nagy segítségemre leszünk mi neked. Én a halak királyának a fia vagyok, s ha valamit akarsz, gyere ide, szólj nekem.

Mit volt mit nem tenni a vadászlegénynek, eleresztette a halat, úgysem vehette tőlük vissza a sok aranyat: visszament nagy búsán a boszorkányhoz, s mondta:

- Na, öreganyám, amit kívánt, megcselekedtem, volt tíz mázsa aranyam, de valaki a halak hasára kente.

A vén boszorkány úgy tett, mintha szánná, sajnálná a vadászlegényt, s mondta:

- Hiszen azért ne búsulj, fiam. Ha az aranyat nem tudtad elhozni, próbálj egyebet. Ennek előtte ötszáz esztendővel a patakba ejtettem egy gyöngyszemet, hogyha azt megtalálod s idehozod, neked adom Gyöngyikét.

Megy a legény egyenest az erdőbe, ottan is a patak partjára, szólítja a halkirályfit, mondja neki, hogy mit akar a boszorkány.

- Hiszen ha csakugyan a patakba ejtette - mondotta a halkirályfi -, akkor ne búsulj, mert én mindjárt előkerestem.

Egyszeriben szólott a halaknak, s még egy óra sem telt bele, hozták a gyöngyöt, pedig a víz fenekéről már egy ölnyre süppedt volt lefelé.

Örült a vadászlegény, de mennyire örült! Szaladva szaladott keresztül az erdőn, hanem honnét, honnét nem, elejébe toppan egy leány, s megszólítja:

- Hallod-e, te vadászlegény, fűzd zsinórra azt a gyöngyöt, dugd el a kebeledbe, s aztán vigyázz, nehogy valahol az úton meglepjen az álom, mert ellopják a gyöngyödet!

Egyebet egy szót sem szólt a leány, s eltűnt a legény szeme elől. A vadászlegény meg is fogadta a leány tanácsát, zsinórra fűzte a gyöngyöt, s kebelébe dugta. De a vén boszorkány bagoly képében ott ült egy fán, s jól látta, hogy mit csinál a legény. Nagy hirtelenséggel egy gyönyörű szép rózsafát teremtett az út közepére, ahol a legénynek el kellett mennie, s annak a rózsafának a szagától úgy elálmosodott a legény, hogy nem tudott továbbmenni. Leheveredett egy fa alá, s elaludott. Mire felébredett, híre-pora sem volt a gyöngynek: kivette kebléből a boszorkány.

Hej, uramteremtóm, búsult szörnyen a szegény vadászlegény, most már igazán nem tudta, hogy mit csináljon. Megy, mendegél az erdőn s hát megint csak elejébe toppan az a leány, aki elébb a jó tanácsot adta.

- Búsulsz, ugye, vadászlegény?

- Ó, hogyne búsulnék, ellopták a gyöngyöt a kebelemből.

- Tudtam én azt, hanem ahogy történt, úgy történt, most már ne élődj* a gyöngy miatt, hanem fuss, amint a lábad elbírja, Gyöngyikéhez, mert tudd meg, hogy az a vén boszorkány neki nem édesanyja, s éppen most gyülekeznek nála a többi boszorkányok, hogy vérért vegyék, s a vérével magukat megfiatalítsák.

Hej, szaladt a szegény vadászlegény árkon-bokron át, s hát csakugyan, mikor az udvarra ért, éppen közrefogták a boszorkányok Gyöngyikét, köszörülték a kést, hogy vérért eresszék. De a vadászlegény is kirántotta a kardját, nem nézte, hogy kit vág, merre vág: aki el nem futott, azt mind levágta. Akkor szépen megfogta a kezét Gyöngyikének, elvezette az erdőbe, az ő kicsi házába, megesküdtek, s még ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

A BÖLCS KIRÁLYFI

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy király, annak egy fia. Több gyermeke nem volt, de jó is, hogy nem volt, mert a királyfi alig állott lábra, meghalt az édesanyja. Mikor a királyné a halálos ágyán feküdt, odahívta az urát, s mondta neki:

- Énnekem meg kell halnom, árván marad a kicsi fiam, azt hagyom hát neked, hogy ne házasodjál meg, s tanítsd a fiamat bölcsességre.

A király sokáig nem is gondolt házasságra, s mikor a fia akkorára nevedett, palotájába hívatta a világ hét legbölcsőbb emberét, hogy tanítsák meg a fiát bölcsességre. Mindjárt kérdezte is az első bölcsöt:

- Mennyi idő alatt tanítod meg a fiamat bölcsességre?

- Felséges királyom, egy nap alatt úgy megtanítom, hogy éppen olyan bölcs lesz, mint én.

A második bölcs azt mondta, hogy ő két nap alatt tanítja meg; a harmadik meg azt, hogy három nap alatt, s így a többi is sorjában, ahogy következtek: annyi napra ígérték, hogy megtanítják a királyfit a maguk bölcsességére.

Jól van, a király nagy örömmel a bölcsök kezére adta a fiát, azok meg elvitték magukkal messze földre. Egy helyen megállapodtak, ott egy szobába beültették a királyfit, de egy sem törődött vele, magára hagyták, hadd gondolkozzék.

Teltek-múltak a napok, a királyfi csak ült egyedül a szobájában, de a bölcsök feléje se néztek. Egyszer az első bölcs mégis gondolt valamit, egy orgonafalevelet tett a királyfi ágyának a lába alá. Másnap reggel bemegy a királyfihoz, s kérdi:

- No, királyfi, mit álmodtál az éjszaka?

- Nem álmodtam én semmit - mondotta a királyfi -, a szememet le se hunytam, egész éjjel azon gondolkodtam, mitől lehet magasabb az én ágyam, mint volt eddigelé.

- De már azt én sem tudom elgondolni - mondotta a bölcs.

Aztán kiment a többi bölcshez, s mondotta nekik:

- Hej, barátaim, nem kell ezt a fiút bölcsességre tanítani, bölcsőbb az, mint mi. Csak egy orgonafalevelet tettem az ágya lába alá, s észrevette, hogy az ágya magasabb, mint eddigelé volt.

Na, telt-múlt az idő, elmúltak hetek, hónapok, esztendőök, a királyfi ott maradt a bölcsök között, mert a király megírta pecsétetes levélben a bölcsöknek, hogy csak tartsák addig ott a fiát, ameddig lehet. Bizonyosan azért akarta ezt így a király, mert időközben meggondolkozott, s nem tartotta meg, amit a felesége halálos ágyán a lelkére kötött, hogy ne házasodjon meg másodszer. De hát mit gondolt, mit nem, az egyik eszivel azt gondolta, hogy ha asszony nincs a háznál, szertezüllődik minden, a másik eszivel meg azt gondolta, jobb, ha a fiú nincs otthon, hátha mostohán bánnék vele a királyné. Hanem mikor a királyfi már nagy legénnyé serdült, megelegelte a bölcsök közt való lakozást, s azt mondta a bölcsöknek: vizsgálják meg a csillagokat, vajon mit mondanak azok, hazamehet-e ő?

Kimegy a hét bölcs egy nagy pusztaság közepére, nézték sokáig a csillagos eget, s nekik azt mondták a csillagok, hogy a királyfi hazamehet. De a királyfiúnak ez még nem volt elég. Kiment ő is a pusztára, nézte a csillagos eget, s különösen egy nagy csillag mellett egy kicsi csillagot, s ez a kicsi csillag azt jelentette neki:

- Hazamehetsz, királyfi, de úgy viseld magadat, mintha néma volnál, bárki is szól tehozzád, ne válaszolj, máskülönben vége az életednek.

A királyfi nem szólt semmit a bölcseknek arról, hogy mit jelentett neki a kicsi csillag, elbúcsúzott tőlük, s ment egyenesen haza. Örült az öreg király a fiának, mert amire hazaért a királyfi, az apja erősen leőregedett. De csakhamar el is szomorodott, mert hiába kérdezte, hiába faggatta, hogy van, mint van, tanult-e sok bölcsességet, a királyfi nem szólt semmit.

Hej, uramteremtőm, búsult a király, majd felvetette a búbánat. Lám, elküldötte a fiát a bölcsekkel, hogy azok tanítsák bölcsességre, s némán került vissza. Hanem a királyné semmiképpen sem akarta hinni, hogy a királyfi néma.

- Hallod-e - mondotta az urának -, nem hiszem, hogy a fiad néma volna, csak nem akar beszélni. Hiszen majd megszólaltatom én!

Bement a királyfi szobájába, elkezdett hozzá beszélni, mindenféle szép, kedves dolgokat, mosolygott rá édesen, kedvesen, cirókálta-marókálta az arcát, de a királyfi nem szólalt meg.

Akkor szörnyű haragra gerjedett a királyné, s mit gondolt, mit nem, elkezdett sikoltozni, kiabálni, kiszaladt a szobából, felverte az egész házat a jajgatásával.

- Gyere, gyere - kiáltott a királynak -, igazi szép fiad van, meg akart ölni engem!

Nem tudta, mit gondoljon a király, mi történhetett az ő fiával, nem értette a dolgot. Kérdezte, vallatta, hogy miért akarta megölni a mostoháját: nem szólt az egy szót sem.

- Hát ha nem szólsz - kiáltott a király -, halj meg!

A királyfi még erre sem szólalt meg. Hanem mégis meggondolta a dolgot a király, elébb elhívatta a hét bölcsöt, hátha azok meg tudnák mondani, hogy igazán néma-e a fia.

Megérkeznek a bölcsek a palotába, sorban a király színe elé mennek. Az első bölcs azt mondja:

- Felséges királyom, amíg nálunk volt a fiad, nem volt néma, de várj egy napig, addig ne akasztasd fel, hátha megszólal.

Jól van, a király megkegyelmezett egy napra, de a királyfi akkor sem szólalt meg. Jött a második bölcs, az meg arra kérte a királyt, hogy várjon még két napot s így tovább, mind a hét bölcs. A hetedik hét napot kért.

Ezt is megadta a király, le is telt a hét nap, de a királyfi akkor sem szólalt meg. Éppen indult a király, hogy összedoboltassa a katonáit, s vitesse a fiát az akasztófa alá. Abban a pillanatban megszólalt a királyfi:

- Megállj, apám - mondotta a királyfi -, hadd mondok el neked, hogy s mint jártál volna, ha felakasztatsz engem!

- Hát hogy jártam volna? - kérdezte a király.

- Úgy jártál volna, mint az egyszeri öregember, akinek egyetlen fia volt, éppen mint neked, apám. Egyszer ez az öregember éppen a vacsoránál ült a fiával, amikor az ablakra szállott egy fülemile, s elkezdett szépen énekelni.

- Hej - mondotta az öregember -, ha volna ezen a világon oly bölcs ember, aki meg tudná mondani, hogy mit énekel ez a fülemile!

Mondta a fiú:

- Hát én meg tudnám mondani, édesapám, de nem mondom meg, mert ha megmondanám, erősen megharagudnék rám.

- Dehogy haragszom, dehogy haragszom - mondotta az apja. - Csak mondd el bátran, ne félj semmitől!

- Hát jól van, édesapám, megmondom. Az a fülemile azt énekel, hogy belőlem valami hatalmas nagy ember lesz, de olyan hatalmas ember, hogy amikor mosdok, kigyelmed tartja a mosdótalat, az édesanyám meg a törülközőt.

De bezzeg szörnyű haragra lobbant az öregember.

- Mi, hogy én tartsam neked a mosdótalat, az anyád meg a törülközőt?! Azt ugyan meg nem éred!

S csakugyan, hogy meg ne érhesse, nagy haragjában felkapta a fiát, fogta, vitte s belevetette a tengerbe.

- Látod, édesapám, ha én beszélek, ha én elmondom neked a való igazságot, éppen úgy járok, mint az a fiú. Hanem - mondotta tovább a királyfi -, az az öregember hiába vetette a fiát a tengerbe, jól tudott úszni, kiúszott egy sziklára; ott ült, üldögélt sokáig, egyszer aztán arra ment egy hajó, a hajósok felvették s magukkal vitték. Alekszander - mert így hívták a fiút -, mikor a hajó kikötött egy város mellett, megköszönte a hajósoknak iránta való nagy jóságát, elbúcsúzott tőlük, s bement a városba. Történetesen éppen ebben a városban lakott a király, de Alekszander nem ment a királyhoz, hanem ment a tisztartójához, s annál beállott inasnak.

Éppen ekkor történt, hogy a király palotájára minden éjjel rászállott három holló, s azok ott olyan erősen károgtak, hogy a király nem tudott aludni a károgasuktól. Eleget hessegették az udvarbéli népek a hollókat, amellet folyton lövöldöztek rájuk a leghíresebb vadászok, de soha egy sem tudta eltalálni, a hollók csak ott maradtak, ott repkedtek a palota fölött, s károgtak szörnyűségesen.

Megijedett a király erősen, ki sem mert jönni a palotából: azt hitte, hogy valami rosszat jelent a hollók károgaása; szerette volna tudni, hogy vajon a károgasuknak mi értelme legyen. Össze is hívatta a világ minden tájékáról a legbölcsebb embereket, de egy sem tudta megérteni a hollók károgaását. Mondja egyszer Alekszander a gazdájának:

- Uram, én felmegyek a királyhoz, meghallgatom azokat a hollókat, hátha én megértem, hogy mit beszélnek.

- Hiszen csak eredj - mondotta a tisztartó* -, s ha megérted, szerencse fia vagy, mert a király éppen most hirdette ki, hogy annak adja a leányát s fele királyságát, aki megfejtja a hollók beszédjét.

Fölmegy Alekszander a királyhoz, mondja, hogy mit akar, s kérdi:

- Igaz-e, hogy annak adja leányát s fele királyságát, aki megfejtja a hollók beszédjét?

- Bizony igaz, fiam, s szavamat meg sem is másolom.

Alekszandernek sem kellett több, kiment az udvarra. Éppen sötétedett, jöttek a hollók, egy kevés ideig elhallgatta a károgaasukat, aztán bement a királyhoz, s jelentette:

- Felséges királyom, ne féljen, nem hoz semmi rosszat a fejére a hollók károga. A három holló közül egy a tojó holló, egy meg a gúnár, a harmadik a kettőnek a fia. Afölött veszekednek, hogy a tojó holló, amint kiköltötte a fiát, otthagya s többet rá sem nézett, a gúnár pedig szépen felnevelte; ha közel nem kapott, messze földre is eljárt eleségért; most meg, hogy a fiú felcseperedett, visszajött a tojó holló, s magával akarja vinni a fiát. Nem tudnak maguktól igazságot tenni, felségedtől várnak ítéletet.

- Bizony ha tőlem várnak - mondotta a király -, könnyen megkaphatják, mert énszerintem az az igazság, hogy az apjánál maradjon a fiú. Hát te mit gondolsz, Alekszander?

- Én sem gondolok mást, felséges királyom.

Amint a király kimondta a maga ítéletét, a hollók elrepültek a palota tetejéről, többet soha vissza nem tértek; a király éjjeli nyugodalmát többet meg nem zavarták.

- No, fiam, Alekszander, most már tied a leányom, tartsuk meg a lakodalmat.

Mondá Alekszander:

- Felséges királyom, most még nem házasodom meg, egy nagyon bölcs királynak hallottam a hírét, elébb fölkeresem azt, hátha annál is tanulok bölcsességet. Egy esztendő múlva aztán visszatérek, akkor majd megtartjuk a lakodalmat.

A király beleegyezett, adott Alekszandernek temérdek aranyat az útra, s a fiú még aznap útnak indult, s addig ment, mendegélt, míg annak a híres bölcs királynak az udvarába nem ért. Úgy ment oda, mint valami szegény legény, aki szolgálatot keres. Fel is fogadták mindjárt belső inasnak. Ő vitte be minden reggel a kávé a királykisasszonynak.

Volt azonban az udvarban még egy inas, akinek Ludokiusz volt a neve. Ez a Ludokiusz királyfi volt, de eltagadta királyi mivoltát, meg akarta ismerni a királykisasszonyt, akiről hallotta, hogy szépségben nincs párja kerek e világon, de úgy akarta megismerni, hogy a királykisasszony ne tudja, ki s mi ő.

Hanem olyan csudát még a világ nemigen látott, hogy ez a Ludokiusz mennyire hasonlított Alekszanderhez. Éppen úgy, mint egyik tojás a másikhoz. Hamar össze is barátkoztak, erős barátságot kötöttek, elmondták egymásnak a titkukat.

Telik-múlik az idő, Alekszandernek eszébe jut, hogy egy kicsit hazalát az apósa udvarába titokban, hadd lám, mit csinálnak otthon. Azt mondja Ludokiusznak:

- Hallod-e, Ludokiusz, nekem el kell innét mennem, amíg odaleszek, vidd be te a kávé a királykisasszonynak, úgyis olyan erősen hasonlítunk egymáshoz, hogy a királykisasszony nem veszi észre a változást.

Bezzeg Ludokiusz beleegyezett örömmel. Elbúcsúztak egymástól, de mielőtt elváltak volna, gyűrűt cseréltek, hogy ha netalán többet nem találkoznának az életben, erről a gyűrűről egymásnak eszébe jussanak, egymást el ne feledjék soha.

A királykisasszony nem vette észre, hogy most nem Alekszander, hanem Ludokiusz hozza be neki a kávé. Az első héten úgy tett, mintha nem is nézne rá. De egyszer mégis megszólalt a királykisasszony, kicsordult a könny a szeméből, s felsóhajtott:

- Hej, Alekszander, ha te nem volnál inas!

Mondta Ludokiusz:

- Felséges királykisasszony, ne haragudj reám, de én nem vagyok Alekszander, az én nevem Ludokiusz. Alekszander hazament, s megkért, hogy helyette én szolgáljak neked.

Ámult-bámult a királykisasszony, nem akart hinni a Ludokiusz szavának.

- Úgy van, amint mondom, királykisasszony - erősítette Ludokiusz -, majd megtudod, ha visszajő Alekszander.

Mondta a királykisasszony:

- Jól van, Ludokiusz, hát legyen igazad, mindegy nekem. Akkor hát neked mondom: de kár, hogy inas vagy!

Gondolkozott Ludokiusz: vajon megmondja-e, hogy királyfi. Gondol ide, gondol oda, ő bizony mégsem mondja meg, így jobban megtudja, hogy igazán szereti-e a királykisasszony.

Teltek-múltak a napok, több hónap is eltelt, míg Alekszander visszakerült. De nem állott be többé belső inasnak, otthagya Ludokiuszt, hadd találkozhassék mindennap a királykisasszonnyal. Ő meg a Ludokiusz helyére állott külső inasnak.

De még egy hete sem volt, hogy Alekszander visszajött, levelet kapott apósától. Azt írta benne, hogy menjen haza már, mert ő öregember, megunta a királyságot, a leánya is a várakozást, tartsák meg már a lakodalmat.

Bemegy Alekszander Ludokiuszhoz, mondja neki:

- No, kedves barátom, az Isten megáldjon, énnekem haza kell mennem, hí az apósom; neked meg azt tanácsolom, hogy vigyázz magadra, mert ha a király észreveszi, hogy szereted a leányát, szörnyű halálnak a halálával halsz meg.

Elbúcsúznak egymástól, Alekszander hazamegy, s helyébe más inast fogadnak.

Hanem ennek az inasnak ezer szeme volt, s már első nap észrevette, hogy Ludokiusz s a királykisasszony szeretik egymást. Még egy hete sem volt ott, fölment a királyhoz, s jelentette:

- Felséges királyom, fejemet ne vétesse, ha szomorúságot okoz a beszédem. De ha nem igaz, amit mondok, nem bánom, húzassa karóba a fejemet.

- Hát mit akarsz mondani? - kérdezte a király.

- Én azt, felséges királyom, hogy Ludokiusz s a királykisasszony szeretik egymást.

- Mit beszélsz te?! - kiáltott a király szörnyű haraggal.

- Én azt, amit láttam, felséges királyom. Ha nem hiszi, bebizonyítom. Engedje meg, hogy menjek ki Ludokiusszal egy szál kardra. Ha én vágom le őt, akkor nekem van igazam, ha ő vág le engem, akkor nincs igazam.

- Jól van - mondotta a király -, küldd ide mindjárt Ludokiuszt.

Elszalad az inas, küldi Ludokiuszt a királyhoz.

- Hallod-e, Ludokiusz - kiáltott a király -, igaz-e, hogy szereted a leányomat?!

- Nem igaz, felséges királyom.

- No, ha nem igaz, akkor bebizonyíthatod. Menj ki egy szál kardra az új inassal, ő mondta, hogy szereted a leányomat. Ha levágod őt, akkor neked van igazad.

Kimegy Ludokiusz nagy búsan, aztán valami módon szerét ejtette, s bement a királykisasszonyhoz, elmondja neki, hogy mi történt.

- Jaj, Istenem - sírt a királykisasszony -, véged van, szegény Ludokiusz! Láttam én már azt az inast, sokkal erősebb, mint te, s nem is mondott hazugságot, bizonyosan megöl téged.

Hát most mit tudjanak csinálni? Gondolkoznak, gondolkoznak, s egyszerre azt mondja a királykisasszony:

- Hallod-e, Ludokiusz, menj vissza az apámhoz, s mondd neki, hogy halálos hírért kaptad az édesapádnak, neked haza kell menned, halassza el a bajvívást, amíg visszakerülsz. Menj el aztán Alekszanderhez, küldd el ide, ő bizonyosan legyőzi az új inast, mert ő egy szóval sem mondta, hiszen őtöle nem is kérdezték, hogy szeret-e vagy nem engem.

Megfogadja Ludokiusz a királykisasszony tanácsát, elmegy Alekszanderhez, s mondja neki, hogy mely rettenetes nagy bajba került, ha igaz barátja, segítjen rajta.

- Én jó szívvel - mondotta Alekszander -, hanem éppen ma van a lakodalmam, hogy tudjak most elmenni?

- Hiszen az nem baj - mondotta Ludokiusz -, majd én felöltözöm a te ruhádba, megesküszöm a királykisasszonnyal. Szépen itt maradok, amíg te odajársz, s amint te hazajössz, én visszamegyek. Ne félj, úgy hasonlítunk egymáshoz, hogy senki sem veszi észre.

Alekszander nem sokáig gondolkozott, elcserélte a ruháját Ludokiusszal, ment a királyhoz, jelentette, hogy visszajött, s megverekszik az új inassal.

Kiáll a két legény, elkezdik a viaskodást jó reggel, viaskodnak délig, egyik sem tudja legyőzni a másikat. Amint egy kissé megszusszannak, újrakezdi a viaskodást, s estefelé Alekszander úgy találta megvágni az árulkodó inast, hogy menten fübe harapott.

A király látta ezt jól a palota tornácából, s lekiáltott:

- Jól van, Ludokiusz, látom, hogy igazad volt, derék vitéz vagy, nem is néztem volna ezt ki egy inasból!

- Bizony, ha nem nézte ki - mondotta Alekszander -, jól gondolkozott felséged, mert én nem is vagyok inas. Király fia vagyok. Most már meg is mondom, szeretem a leányát, s ha nekem adja, feleségül veszem.

Hej, örült a király! Hogyne adta volna a leányát ilyen vitéznek, aki még királyfi is. Mindjárt fölvitte a palotába Alekszandert, szólította a leányát, egyszeriben meg akarta tartani a lakodalmat. Azt mondta ekkor Alekszander:

- Felsőges királyom, engedd meg, hogy előbb menjek vissza az országomba, jöjjenek ide az én hintómon, jöjjenek velem az én katonáim is, hadd lássad, hogy csakugyan királyfi vagyok.

- Igazad van, fiam - mondotta a király -, csak eredj.

Na, ment is Alekszander, fölkapott a király legjobb paripájára, s repült haza, mint a sebes szélvész. Mikor a vár alá ért, kihívatta Ludokiuszt, ott átadta neki a lovat, s mondta:

- No, Ludokiusz, én az ellenségedet megöltem, azt is megmondtam a te nevedben, hogy királyfi vagy; most siess haza, fogass be a legszebb hintódba, rendelj a hintód után egy regement katonát, s úgy menj a mátkádhoz.

Köszönte Ludokiusz erősen Alekszandernek nagy barátságát, egymás nyakába borultak, elbúcsúztak. Ludokiusz ment a maga útjára; Alekszander is ment a maga palotájába, sietett a feleségéhez. Bemegy a felesége szobájába, meg akarja ölelni, meg akarja csókolni, de a felesége haragosan elfordul tőle.

- Menj tőlem, mit akarsz?! Egy hete, hogy feleséged vagyok, s eddig még szavadat is alig hallottam! Nem kell a hízéged!

Na, szegény Alekszander, most már mit csináljon. Beszél erre, beszélt arra, hogy így meg úgy, szörnyű rossz kedve volt, egy jó barátja járt az eszében mindig, aki szörnyű halálnak a halálával halt meg, de hiába beszélt, az asszony nem hitt a szavának. Hiszen még valahogy megbékültek volna, ha más is nem beszél bele a dolgukba. Hanem volt a palotában egy ördögös asszony, a királykisasszony dajkája, ennek semmiképpen sem tetszett, hogy az ő királykisasszonyát egy jöttment embernek adják feleségül.

„Na - gondolta magában az ördögös asszony -, majd kivettem a szűrét ennek a semmi-házinak!”

Fogta magát, s mit, mit nem, az Isten tudja, mit belekevert Alekszander ételébe, s ettől Alekszander elkezdett betegeskedni. De az még semmi, olyan csúnya sebek vertek ki a testén szegénynek, hogy utálat nélkül nem lehetett reá nézni.

Jól tudta ezt Alekszander, s nagy bújában, bánatában éjnek idején kiment a palotából, nyakába vette a világot, ment, amerre a szeme látott. Ment, mendegélt országról országra, leszakadott a ruha a testéről, Isten nevében adtak neki itt-ott egy-egy falás kenyeret, úgy élt szegény. Addig ment, mendegélt, míg egyszer Ludokiusz városába ért. Éppen nagy vendégség volt Ludokiusznál, ahány koldus volt, az mind idejött, hogy ők is kapjanak valamit a vendégségből.

Alekszander is a többi koldus közé vegyült, de olyan fertelmes volt, hogy azok is lökdöstek, nem tudtak reá nézni. De ő mégis előrefurakodott a palota ajtajáig s ottan megszólította az ételhordó inast. Beüzent Ludokiusznak.

- Mondd meg a királynak, adjon nekem egy pohár bort a maga poharában, Alekszander nevében.

Bemegy az inas, jelenti a királynak, hogy mit kér egy koldus. Mondja a király:

- Hát ha Alekszander nevében kér, akkor csak vígy az én poharamban neki.

Kiviszi az inas a bort, Alekszander megissza, s akkor azt a gyűrűt, melyet Ludokiusztól kapott volt, beledobta a pohárba.

- Ezt vidd be a királynak! - mondotta Alekszander.

Beviszi az inas, a király elé teszi a poharat, az meglátja benne a gyűrűt, nézi, nézi, megismeri a gyűrűjét, s mondja az inasnak:

- Menj ki, s mindjárt vessétek tömlöcbe azt a koldust, majd a vendégség után megtudom, hol kapta azt a gyűrűt.

Úgy lett, amint a király parancsolta. Amint a vendégek eloszlottak, Ludokiusz a feleségével lement a tömlöcbe, de a felesége, amint meglátta Alekszandert, megiszonyodott a látásától, s kiszaladott.

- Hol találtad ezt a gyűrűt?! - kiáltott Ludokiusz. - Megölted az én barátomat, Alekszandert, vagy elloptad tőle?

- Sem meg nem öltem, sem el nem loptam tőle a gyűrűt - mondotta a koldus -, mert én magam vagyok Alekszander, a te régi jó barátod, ím, lásd, mely kegyetlen sorsra jutottam.

Elfacsarodott a szíve Ludokiusznak, a könnye is kicsordult. Aztán megfogta Alekszander kezét, fölvezette a palotába, csináltatott neki langyos fürdőt, s a közben bement a feleségéhez, és mondta neki:

- Feleség, az a koldus, akitől te megiszonyodtál, Alekszander, az én hűséges barátom. Ha tudnád, hogy gyermekeink vérével meg lehetne gyógyítani, beleegyeznél-e, hogy vért eresszek három szép gyermekünk testéből?

Mondá a királyné:

- Életünket s boldogságunkat Alekszandernek köszönhetjük, próbáld meg, s eressz vért gyermekeinkből. Bárcsak ettől meggyógyulna a te kedves barátod!

Kiment a király, egy kis tekenőbe vért eresztett mind a három gyermekéből, aztán azzal a vérrel megmosta Alekszander testét, s ím, egyszeriben eltűntek a testéről a fekélyek, hétszerte szebb volt, mint volt annak előtte. Mondta akkor Alekszander:

- Nagy jót cselekedtél velem, Ludokiusz, mostan még adj egyet a te királyi gúnyáidból, rendelj mellém katonákat, meg akarom látogatni öreg szüleimet.

Jó szívvel adott Ludokiusz mindent. Alekszander felöltözött ragyogó szép királyi gúnyába, elbúcsúzott Ludokiusztól, s hatlovas hintón elindult az ő szüleihez. Mikor annak a városnak a szélére ért, ahol szülei laktak, követet küldött előre a szüleihez, hogy ez s ez a király jön hozzájuk, várják illendően.

Hiszen várták is az öregek, azt sem tudták, hogy mit csináljanak örömben, mikor egy királyi vendég tért be az ő szegény hajlékukba. Vacsora közben kérdi Alekszander:

- Hát maguknak, öregeim, nem volt gyermekük?

Kicsordult a könny az öregek szeméből, mondták nagy búsan:

- Volt egy fiúnk, de az meghalt.

Többet nem szólt Alekszander, jó éjszakát mondott az öregeknek, s lefeküdt. Hát amikor reggel felkelt, jön az öregember meg az öregasszony: az egyiknek kezében mosdótál, a másiknak a kezében törülköző. Alekszander mérgesen rákiáltott az inasára:

- Miért engedted meg, hogy ezek az öregek fáradjanak?!

Mondta az inas:

- Felséges királyom, az öregek akarták.

- Jól van - mondta Alekszander -, eredj ki.

Mikor hárman maradtak a szobában, azt mondja Alekszander:

- Emlékszik-e, öreg, amikor az ablakán egy fülemile énekelt, s azt mondta: „Hej, csak az volna az igazi bölcs ember, aki meg tudná mondani, hogy mit énekel az a fülemile.” Hát én akkor megmondottam, s íme, be is teljesedett.

Hej, uramteremtőm, amikor ezt az öregek hallják, nyakába borulnak Alekszandernek, ölelik, csókolják, majd meghasadt a szívük szertelen nagy örömben.

- Na, édes öregeim - mondotta Alekszander -, ahogy történt, úgy történt jól, most üljenek a hintómba, hadd vigyem az én országomba.

Felültette az öregeket a hintóba, úgy mentek vissza az országába, be egyenesen a palota udvarára. De bezzeg most örült neki a felesége. Vagy szerette, vagy nem addig, megtetszett neki erősen Alekszander. Az ördögös vénasszonyt kiséprűzték az országból, s aztán csaptak olyan nagy vendégséget, hogy hetedhét országon is túl híre ment.

Holnap legyenek a ti vendégeitek!

A DICSEKEDŐK

Volt egyszer egy ember, s annak három fia. Ez az ember két idősebb fiát mesterségre adta, az egyikből borbély, a másiktól kovács lett. Kisebbik fiának nem kellett semmiféle mesterség, az felcsapott katonának.

Esztendő múlt esztendő után, a fiúk nem jártak haza, egyszer azonban levelet kaptak mind a hárman, hogy jöjjenek, ha még életben akarják látni az apjukat. Hazajönnek a fiúk, s hát csakugyan az apjuk halálán van.

- No, édes fiaim - mondotta az öregember -, csakhogy még egyszer láthatlak! Mondjátok el nekem, melyik mire ment, jól kitanultátok-e a mesterségeket, hogy legalább nyugodtan szállhassak az én koporsómba.

Azt mondja a legidősebb:

- Ne búsuljon, édesapám, mert én jól kitanultam a mesterségemet. Én úgy tudok beretválni, hogy a nyulat futtában megberetválom.

- Na, ez igazán szép - örvendezett az öregember -, te, fiam, a jég hátán is megélsz.

- Ne féljen, édesapám - mondotta a másik legény, a kovács -, mert én meg úgy kitanultam a mesterségemet, hogy a lóra futtában felverem a patkót, meg le is veszem róla.

- Ó, de jó, Istenem, ó de jó! - mondotta az öregember.

- Hát te, fiam - szólt a legfiatalabbhoz -, milyen katona vagy, jól tudsz-e a karddal bánni?

- Én-e, édesapám? - kérdezte a legény. - Tudok biz' én. Egyszer kimentem sétálni a legfényesebb ruhámban, s hát amint mennék az utcán, szakadni kezd az eső. Hej, uramteremtőm, mit csináljak, gondoltam magamban, most ez a cudar eső pocsékká veri az én szép atillámat.* De nem sokáig gondolkoztam, hirtelen kirántottam a kardomat, s olyan gyorsan hadonásztam magam körül, hogy egy csepp nem sok, annyi sem esett reám. Hej, bezzeg bámulták is a többi katonák, amikor visszamentem a kaszárnyába, hogy nem vert meg az eső. Odajött a generális, megkérdezte, hogy mit csináltam. Mondtam, én nem csináltam egyebet, csak kirántottam a kardomat, s azzal visszavertem az esőt. Derék vitéz vagy, fiam, mondta a generális, s egy zacskó aranyat adott ajándékba.

- Ó, Istenem, Istenem - mondotta az öregember -, most már nyugodtan halok meg, megéltek mind a hárman a magatok emberségéből, nincs szükségetek arra a pénzecskére, amit összekuporgattam.

Éppen abban a szempillantásban jött a pap, hogy feladja az utolsó kenetet, s a haldokló ember, ami pénze volt, mind odaadta a papnak, hogy ossza ki a szegények közt. De bezzeg lekonyult az orra mind a három fiúnak, elment a kedvük a dicsekedéstől egész életükre. Az apjukat eltemették, aztán nyakukba vették a világot, mentek hárman három felé.

Holnap legyenek a ti vendégeitek!

SZENT PÉTER ÉS AZ ÁCSOK

Krisztus urunk Szent Péterrel a földön jártában-keltében egyszer egy korcsma előtt ment el. A korcsmában nagy hejehuja, dínomdánom volt, kihallszott a kurjongatás, a muzsikaszó. Mondja Szent Péter Krisztusnak:

- Uram, szeretnék bemenni a korcsmába azok közé a mulató emberek közé!

Mondotta Krisztus:

- Ne menj be, Péter, mert azoknak az embereknek erős jó kedvük van, s még meg találnak verni.

- Dehogyan vernek, dehogyan vernek - mondotta Péter. - Én nem bántok senkit, hát engem miért bántanak.

- Jól van, Péter, eredj!

Elváltak a korcsma előtt, de abban a pillanatban Krisztus urunk a Péter hátára egy bögőt teremtett. Péter erről nem tudott semmit, nyugodtan bement a korcsmába, köszönt illendőképpen a mulató embereknek, akik széles kedvükben majd kirúgták a ház oldalát. De még csak akkor fakadt igazi virágos kedvük, amikor meglátták Péter hátán a bögőt.

- Hej, cigány - rikkantottak -, húzzad!

Eleget szabadkozott szegény Péter, hogy ő nem cigány; de szabadkozhatott, mikor ott volt a hátán a bögő. Szóból szó kerekedett, s az emberek szegény Pétert jól elpáholták - mert nem húzott nekik nótát. Alig tudott kiszabadulni a kezük közül. Szalad nagy lelkesedéssel Krisztus után, s elpanaszolja, hogy mi történt vele.

- Mondtam úgy-e, hogy megvernek? De úgy kell neked, miért nem fogadtad meg a szavamat!

- Igazad van, uram - mondotta Péter -, de verést mégsem érdemeltem. Arra kérlek, büntesd meg őket keményen!

- Hát miféle emberek azok?

- Úgy szemléltetem, hogy ácsok - mondotta Péter.

- S mit gondolsz, mivel büntessem meg?

- Azzal, uram, hogy teremts a fákba vasgörcsöket, hadd romolják el az ácsok fejszéje, mikor fát vágnak.

- No, no, Péter - mondotta Krisztus -, ilyen nagy büntetést mégsem érdemelnek. Elég lesz, ha fagörcsök lesznek a fákban.

Azóta vannak a fákban azok a kemény fagörcsök. De emlegetik is az ácsok Péter nevét, ha faragás közben ilyen görcsökre akadnak.

AZ ARANYMADÁR

Volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, volt egy király, akinek annyi országa volt, hogy azt sem tudta, melyikben lakják. Amit csak a szeme-szája kívánt, s amit csak kigondolt, mindent elhoztak neki a népek. De mégsem volt boldog, mert amit legjobban szeretett volna, azt neki senki nem tudta megszerezni. Volt a világon valahol egy aranymadár, annak nagy híre kerekedett, sokat beszéltek erről a királynak, hogy az milyen gyönyörű szép, milyen szépen énekel, szebben, mint az égben az angyalok. De csak beszéltek róla, csak keserítették a szívét, senki sem hozta el az aranymadarat. Azt mondja egyszer a király a fővadászának:

- Hallod-e, nekem nincs nyugovásom, amíg azt a madarat meg nem látom. Te vagy a legügyesebb s leghűségesebb emberem. Indulj útnak, s addig a szemem elé ne kerülj, míg azt a madarat el nem hozod nekem!

Hát elment a vadász, adott neki a király annyi aranyat, hogy abból megélhetett egész életében úri módon; be is járt országot-világot, rengeteg erdőt, nagy pusztaságokat, de az aranymadarat sehol meg nem találta. Addig igazgatták egyik országból a másikba, míg egészen leöregedett, már járni is alig tudott. Ő bizony - gondolta magában - többet nem keresi hiába az aranymadarat, haza sem megy a király színe elé, hanem meghúzódik egy rengeteg erdőben, ott él, míg Isten életet ad neki, remete módjára.

Mikor a vadász elindult volt az aranymadár keresésére, egy kicsi fia maradt otthon. Ez a fiú, mikor úgy tízesztendős lehetett, kérde az anyját:

- Édesanyám, hol van az én édesapám?

Mondotta az asszony:

- A te apád, édes fiam, elment az aranymadárért, s talán többet vissza sem jön ebben az életben.

Azt mondja a fiú (aki, közbe legyen mondva táltos volt):

- Hiszen csak úgy kérdeztem, édesanyám. Tudom én azt jól, hogy az édesapám nem kerül vissza, mert az aranymadarat nem találja meg, de majd megtalálom én!

Eleget beszélt az asszony, hogy verje ki a fejéből, maradjon itthon, elég, ha az apja elpusztult, legalább ő maradjon meg, de hiába beszélt: a fiú nyakába vetett egy tarisznyát, s elment világgá. Ment, mendegélt hetedhét ország ellen; esztendő múlt esztendő után, már nagy legénnyé is cseperedett, s akkor jártában-keltében betévedt egy rengeteg erdőbe. Éppen estére hajlott az idő, le akart feküdni egy fa alá, de egyszerre csak valami gyenge világosságot lát. Megy a világosság felé, s egy kicsi házhoz ért. Bemegy, köszön illendőképpen, s fogadja is egy ősz öregember, aki az asztal mellett ült, s egy rengeteg nagy könyvben olvasgatott.

- No, fiam - mondotta az öregember -, tudtam, hogy idejössz. Ugye a te neved János?

- Eltalálta, öregapám, az én nevem János.

- Az aranymadarat keresed úgy-e, fiam?

- Azt keresem, öregapám!

- No, fiam, a jó Isten vezérelt erre. Ettől az erdőtől háromnapos járőföldre van még egy ennél is nagyobb erdő. Annak a közepén egy ezüsttő. Ezüsttőnek a partján egy arany nyárfá. Azon az arany nyárfán fészkel az aranymadár. Szólj hozzá szépen, s leszáll majd a karodra. Aztán mond neked valamit, s amit mond, te csak végezd el becsületesen, s majd meglátod, boldog léssz egész életedben.

Hej, örült János, köszönte az ősz öregember jó tanácsát. Menni akart mindjárt, de az öregember nem eresztette.

- Csak maradj itt, fiam, éjszakára. Egyél-igyál, aludjál jól. Aztán hajnal hasadtakor eredj, Isten vezéreljen a te utaidon!

Vacsoráznak, lefeküsznek, elalusznek. Hajnal hasadtakor felkel a legény, elbúcsúzik az ősz öregembertől. Belé áll abba az útba, amelyet az ősz öregember mutatott neki, s három nap, három éjjel folyton-folyvást ment, meg sem állott, s csakugyan odaért abba a rengeteg erdőbe. Rengeteg erdő közepén megtalálja az ezüsttövet, ezüsttőnek partján az arany nyárfát, s egyszerre csak hall olyan szép éneket, amilyent még világéletében nem hallott. Fölnéz a fára, s ím, ott reked az aranymadár. Ragyogott a tolla napnál fényesebben.

Felszól János a madárhoz:

- Szállj le hozzám, te szép aranymadár! Sok országot, világot bejártam, amíg reád találtam.

Leszáll a madár a legény karjára, s beszél hozzá az ő nyelvén:

- Isten hozott ide, te jó legény, az én megváltásomra hozott ide. Mert tudd meg, hogy én elátkozott királykisasszony vagyok, s ha te megváltasz engem, a feleséged leszek. Már félig meg is váltottál. De ha egészen meg akarsz váltani, eredj az erdő szélére, ott lakik az az ördögös asszony, aki engem megvarázsolt. Állj be ahhoz szolgálatra, egyéb dolgod nem lesz, csak szüntelen térdepelj, imádkozzál és böjtölj. Én majd minden éjjel meglátogatlak, de vigyázz, el ne aludj, hogy beszélhessek veled.

Azzal az aranymadár visszaszállott a fára, a legény pedig ment egyenest az ördögös asszonyhoz. Bemegy az ördögös asszony házába, köszönti illendőképpen, s mondja, hogy szolgálatot keres.

- Jól van, fiam - mondja az asszony -, nálam három nap egy esztendő. Egyéb dolgod nem lesz, csak térdepelj le a szoba földjére, imádkozzál; sem enned, sem innod nem szabad.

Jól van; a legény kezet adott, letérdepelt. Jókor reggel elkezd imádkozni, imádkozik egész estig, de egyszerre csak megfuvintotta valami álomszellő, s elaludott. Azalatt az aranymadár az erdőben megrázkódott, visszaváltozott királykisasszonynak, kihúzott egy bokrot tövestül, s bekiáltott a likon:

- Hat fekete lovam, bársonyhintóm, parádés kocsisom, jertek elé!

Abban a pillanatban előállott a hatlovas hintó. Beült a királykisasszony, s egy szempillantás alatt ott termett az ördögös asszony házában. Hanem az ördögös asszony, úgy látszik, élt a gyanúperrel, mert fegyveres strázsát állított az ajtó elé, hogy se a legény ki ne mehessen, se hozzá senki be ne mehessen. No de akár ne is állított volna, mert a királykisasszony adott egy csomó aranyat a strázsának, s az szépen beeresztette. Bemegy a királykisasszony, s hát uramteremtőm, alszik a legény. Szól hozzá, megfogja, rázza, de hiába, a legény nem ébred föl. Kimegy nagy búsan a királykisasszony, s odaad egy gyűrűt a strázsának, hogy ha majd felébred a legény, adja át neki. De a strázsá, mikor a legény reggel felébredt, nem szólt semmit, hogy ki járt itt, mit hagyott itt, s a legény csak imádkozott tovább egész nap.

Elkövetkezik a második éjjel. Az ördögös asszony megint megfuvintja az álomszellővel, a legény elalszik: azalatt meg a királykisasszony kihúzott egy bokrot, s beszólt a likon:

- Hat fehér lovam, bársonyhintóm, parádés kocsisom, jertek elé!

Előáll a hintó, odahajtat a királykisasszony, de másodszor sem beszélhetett a legénnyel, mert aludott mélyen, mint a fekete föld. Ott kellett, hogy hagyja nagy bánan.

Mondta a strázsának:

- Nesze, itt egy selyemkendő, add át annak a legénynek, s mondd meg neki, hogy vigyázzon magára, mert ha ma éjjel is elalszik, járhat, míg megtalál.

Hanem a strázsza most sem szólt a legénynek, a kendőt sem adta átal.

Elkövetkezik a harmadik éjszaka. A királykisasszony megint kihúzott egy bokrot, s beszólt a likon:

- Hat pej lovam, bársonyhintóm, parádés kocsisom, jertek elé!

Előáll a hintó, odahajtat a királykisasszony, de harmadszor is alva találja a legényt. Eleget cirókálta az arcát, szólított kedves szavakkal, aztán sírt keservesen, de hiába sírt, a legény nem ébredett fel. A királykisasszony egy kardot vitt volt magával. Azt letette a legény mellé, nem adta a strázsának, s ráírta a kardra:

„Mégis elaludtál, s én nem tudék veled beszélni. Most már többet nem jöhetnek el. Haza kell mennem az édesapámhoz. Jere utánam, várok reád tíz álló esztendeig.”

Felébredt reggel a legény, nézi a kardot, olvassa az írást. Elszomorodik a szíve a nagy bánattól a könnye is kicsordult.

Bejön az ördögös asszony, s kérdi:

- Hát te miért sírsz?

- Hogyne sírnék, öreganyám, látja-e, hogy jártam!

- Egyet se sírj, ne keseregj, megtalálod te azt az aranyadarat. A szolgálatod kitelt, mehatsz utána. Azért, mert mind a három nap hűségesen imádkoztál s böjtöltél, nesze, odaadom neked azt a gyűrűt s azt a kendőt, melyet a királykisasszony adott a te számodra a strázsának, s adok még egy táltos lovat is. Három folyón kell keresztülmenned: a fekete, a fehér s a veres folyón. Mind a hármat sárkányok őrzik, az én katonáim. S csak úgy eresztenek által, ha a fekete folyónál megmutatod a gyűrűt, a fehér folyónál a kendőt, s a veres folyónál kirántod a kardodat. A veres folyón túl kezdődik a veres király országa, ennek a leánya az aranymadár-kisasszony.

Megköszönte János az asszonynak a táltost meg a jó tanácsot, s egy szempillantásra már ott is volt a fekete folyónál, s ott csak megmutatta az aranygyűrűt, a sárkányok egyszeriben félreállottak, s átvágtatott a hídon. Másik szempillantásban már ott volt a fehér folyónál, s ott csak meglöbögötte a selyemkendőt, ott is félreállottak a sárkányok, s átugratott a hídon. Aztán következett a veres folyó. Sorban állottak ott is a sárkányok, messziről fújták rá a lobogó lángot. De János kihúzta a kardját, egyet suhintott vele, a sárkányok megjuhászodtak,* félreállottak, s általeresztették a hídon. Itt kezdődött a veres király országa. A hídtól egy hajításra volt egy vendégfogadó, bemegy oda a legény, bort rendel magának, abrakot a lovának, s kérdi a korcsmárostól: mi hír a veres király országában.

- Hej, öcsém - mondja a korcsmáros -, nagy dolog van most itt. Hazakerült a királynak egyetlen leánya, akit egy ördögös asszony aranymadárnak varázsolt el. Most a király férjhez akarja adni. Egybegyűltek már a királyfiak és hercegek, de a királykisasszony föltétetett egy koszorút a palota tornyának a csillagjára, s azt mondta, hogy csak annak adja a kezét, aki felugrat a lován, s leveszi onnét az aranykoszorút.

Bezzeg többet nem volt maradása Jánosnak a korcsmában, szaladott ki az istállóba, kérdezte a lovat:

- Jóllaktál-e, édes lovam, mehetünk-e?

- Jóllaktam, édes gazdám, mehetünk. Ne félj, felugrok veled a palota tornyára, mert tudom, hogy oda igyekszel te is a veres király udvarába.

Felpattant János a táltosra, egy ugrásra, kettőre ott vannak a király udvarában. A király már kint ült a leányával a palota tornácán, az udvaron meg nyüzsögtek a dali szép hercegek, vitézek s mindenféle válogatott legények. Szerencsét próbált ez is, az is, de még csak félig sem tudtak felugratni, lassanként mind elsompolyogtak szégyenszemre, egyes-egyedül maradt János, aki, közbe legyen mondva, sisakot tett a fejére, hogy a királykisasszony meg ne ismerje. Amint a többiek mind kimentek az udvarból, nekiugrat János a toronynak, s egy ugrásban lekapta az aranykoszorút, azzal hipp-hopp! kivágatott az udvarból, eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Hej, Istenem, búsult a királykisasszony, mert hiába nem látta Jánosnak az arcát, azért megsej-dítette, hogy nem lehetett más az a vitéz, csak János. Egyszeriben szalasztották utána az udvarbélieket, kit gyalog, kit lóháton, hogy kerítsék elő azt a vitézt, még a föld fenekéből is.

Ezalatt János visszament a vendégfogadóba, rendelt egy icce* bort, azt megiszogatta, s hát egyszerre csak jönnek az udvarbéliek, s kérdik tőle: ő volt-e az a vitéz, aki az aranykoszorút lekapta a torony csillagjáról. Mondotta János:

- Én hát! Lássátok, itt az aranykoszorú.

Megörültek az emberek, hívták Jánost, hogy menjen velük, siessen, mert várják erősen.

- Én nem addig - mondotta János -, míg hatlovas hintón utánam nem jön a király s a királykisasszony.

Mit volt mit nem tenni, visszamentek az emberek, jelentik a királynak, hogy mit üzent az a vitéz. Bezzeg hogy a király mindjárt befogatta hat legszebb paripáját aranyos hintóba, s ment a leányával a vendégfogadóba, mint a sebes szélvész. Hej, uramteremtőm, mikor meglátta a királykisasszony Jánost, az volt ám csak az igazi öröm!

- Édesapám, lelkem, apám, ez az a vitéz, aki engem megszabadított a varázs alól!

Örült a király is erősen, karon fogta Jánost, úgy ültette a hintóba. Mentek vissza a palotába, ott mindjárt papot hívtak, a fiatalokat összeadták, s hét álló hétig mindig szólott a muzsika. Akkor a veres király általadta Jánosnak az egész királyságot.

Még ma is él a Veresország királya, hogy ha meg nem halt.

A FRANCIA KIRÁLYKISASSZONY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, volt a világon egy gazdag kereskedő ember. Ennek a kereskedőnek egyetlen fia volt, de ezt aztán végig is taníttatta mindenféle iskolákon. Mikor a fiú hazakerült külső országból, kérdezte az apja:

- No, fiam, mi akarsz lenni? Mire volna kedved?

Mondotta a fiú:

- Már én, édesapám, kereskedő leszek! Nem kell nekem semmiféle hivatal!

Hiszen örült ennek a kereskedő, egészen a szíve szerint beszélt. Volt neki tizenkét boltja, s a fiút beállította egybe, hogy tanulja ki a boltosságot is. Mikor aztán ezt is kitanulta, átaladta a fiának mind a tizenkét boltot. Telik-múlik az idő. Egyszer azt mondja az öreg kereskedő a fiának:

- Fiam, megtekintettem mind a tizenkét boltot, s úgy szemlélttem, hogy erősen fogynak a portékák. Menj be Törökországba, s hozz onnét, amire szükség vagyon.

Egyszeriben megrakta a tizenkét szekeret arannyal, s elindult a fiú egy sereg legénnyel bé Törökországba. Mindenféle országokon s tartományokon mentek keresztül, mehettek már vagy két esztendeje, amikor megérkeztek egy török városba. Éppen szombat estére értek, s ott kellett, hogy maradjanak vasárnap is, mert abban a városban az volt a szokás, hogy ha valaki szombaton érkezett oda, a vasárnapot ott kellett töltenie, s mindenkinek el kellett menni a maga templomába. Hallja ezt a fiú, nem is ellenkezett, jókor reggel templomba küldte a cselédjeit, s mondta nekik, hogy majd később ő is utánuk megy. De még el sem indulhatott, jönnek vissza a cselédek, s mondja a legöregebb nagy megbotránkozással:

- No, uram, sok országot, világot bejártam, de még azt világon való életemben nem láttam, amit ebben a templomban. Egy holt ember fekszik a templom közepén, s aki csak bemegy a templomba, annak mind le kell köpdösni s meg kell rugdosni azt a holttestet, mert különben karóba kerül a feje. Mit volt mit nem tennünk, mi is megköpdöstük s megrugdostuk, pedig nekünk ugyancsak nem vétett.

- No - mondotta a kereskedő fia -, azt meg kell néznem nekem is.

Ment egyenesen a templomba, s ahogy belépett, mindjárt közrefogták az emberek, s biztatták, hogy köpje le a halottat, s rugdossa meg jól.

- Én-e? - mondotta a kereskedő fia. - Mit vétett nekem ez a halott, hogy én leköpdössem, hogy én megrugdossam? Nem teszem én, ha karóba kerül is a fejem!

Egyéb sem kellett az embereknek, fogták a kereskedőfiút, vitték a város bírójához, s jelentették, hogy íme, van egy ember, aki a halottat nem köpi le s nem rugdossa meg.

- Bizony ha nem - mondotta a városbíró -, karóba is kerül a fejed, vagy pedig ha szereted az életedet, tenger pénzzel kell megfizetned.

Volt a városbíró szobájában egy rengeteg nagy láda, az tele volt mindenféle könyvekkel s levelekkel.

- Látod-e - mondotta a kereskedőfiúnak -, ami ebben aládában van, az mind adóslevél, ha kifizeted, meghagyjuk az életedet.

„Hiszen ha csak pénz kell - gondolta magában a kereskedőfiú -, van nekem pénzem elég.”

S egyszeriben üzent a cselédjeinek, hogy hozzanak a városbíróhoz hat szekér aranyat.

Elhozzák a hat szekér aranyat, a város bírása megnézi, legyint a kezével.

- Hej, fiam, jó lesz, ha felire elég ez a pénz!

- Hát akkor hozzatok még hat szekér aranyat - parancsolta a kereskedőfiú a cselédeknek.

Elhozták azt is.

- No, ennyi talán elég lesz - mondotta a város bírása.

Azzal összedobolták az egész várost, hogy jöjjön, akinek ez a holt ember tartozott, mert most visszafizetik a pénzüket. Jött is mindjárt tenger nép, alig fértek az udvaron. Minden szekérré felállott két ember, s úgy mérték, számlálták le az aranyat. Mikor mindenkit kifizettek, abból a temérdek aranyból egy sem maradt. Még a lovakat s szekereket is el kellett adni, úgy fizettek ki mindenkit. A szegény fiúnak csak egy poltúrája* maradt, de amint kiment az utcára, szembejött vele egy sánta koldus, s megállította, hogy az a holt ember neki is tartozott egy poltúrával. Odaadta a koldusnak azt az egy poltúrát is. Ez a koldus aztán elmesélte a kereskedőfiúnak, hogy ki s mi volt az a holt ember. Roppant gazdag, kevély ember volt, de a szegényeket nem szánta. Aki tőle alamizsnát kért, ebrúdon* hányatta ki az udvarából; de Isten megelégette a hitványságát, leszegényedett, s mikor meghalt, fűnek-fának adósa maradt. Azért nem temették el, azért pökdöstek, rugdosták a templomban.

No, szegény kereskedőfiú, már most mit csináljon? Portéka nélkül, szekér nélkül, cseléd nélkül kellett, hogy hazainduljon. A ruhája lerongyosodott a testéről. Isten nevében adtak itt is, ott is egy falás kenyeret, úgy került haza esztendő múltán a szüleihez. Nem merte megmondani az apjának, hogy mi történt vele. Azt mondta, hogy megtámadták az útonállók, elrabolták mind a tizenkét szekér aranyat. Ott vesztek a lovak is, cselédek is. Úgy jött haza egyedül. Hiszen csakhogy hazajött. Volt az öreg kereskedőnek elég, nem sajnálta, csakhogy egyetlen fia életben maradt.

Telt-múlt az idő. Eltelt egy esztendő, el két esztendő, most már igazán nem volt portéka a boltokban.

Mondja az öreg a fiának:

- Fiam, én leöregedtem, nem mehetek, mégiscsak neked kell elmenned, akárhogy féltem az életedet. Hanem többet ne menj Törökországba. Megtöltetek tizenkét hajót arannyal. Adok melléd embert annyit, mintha éppen háborúba mennél. Eredj, indulj velük, menj el Angolországba.

No, hát csakugyan megtöltének tizenkét hajót arannyal. Tengerre szállnak, mennek Angolország felé, de mikor a tenger partja felé közelebb érnek, onnét, amint meglátták a tizenkét hajót, elkezdenek lövöldözni ágyúkkal, mert azt hitték, hogy ellenség jő az országba. Megijed a kereskedőfiú, nem tudja, mit csináljon, még tengerbe süllyesztik hajóstul, aranyostul, mindenestül. Volt a kereskedőfiúnak egy hűségese inasa, s ez azt mondja:

- Uram, én kiszolgáltam a katonaságot. Voltam tizenkét háborúban. Tudom én, hogy mit kell csinálni ilyenkor. Tűzzünk mind a tizenkét hajóra egy-egy fehér zászlót, ebből majd megtudják, hogy nem vagyunk ellenségek.

Úgy is tesznek. Mindjárt kitűznek tizenkét fehér zászlót, s hát csakugyan több ágyút nem is sütöttek el. Szépen kikötöttek a tenger partján, kimegy a partra a kereskedőfiú az inasával, elmondja, hogy miféle szándékból jött, s szó nélkül tovább eresztik. De amikor a város kapujához értek, ott megállították. Tenger nép állott a vár kapuja előtt. Kiáltottak, ordítottak,

s mind a várkapura köpdöstek. Közelebb megy a várkapuhoz, s hát látja, hogy három szép leány ki van kötve a vár kapujára, s azokat köpdösik, csúfolják, öltögetik rájuk a nyelvüket. Megfogják a kereskedőfiút is, meg a szolgáját is, s parancsolják nekik, hogy köpjék le azokat a leányokat. Mondja a kereskedőfiú:

- De már azt én nem teszem, hogy én ezeket a szegény leányokat meggyalázzam.

- Bizony ha nem teszed - mondták az emberek -, viszünk a királyhoz. Kilencvenkilenc embernek már karóban a feje, a tied lesz a századik.

Felviszik a kereskedőfiút a királyhoz, s jelentik, hogy nem akarja leköpni a leányokat. Szörnyű haragra gerjedt a király.

- Hát miért nem teszed azt, amit a többiek?!

- Felsőleges királyom - mondotta a kereskedőfiú -, nekem azok a leányok semmit sem vétettek, s amíg nem tudom, hogy mit vétkeztek, addig nem is engedelmeskedem, még ha karóba is húzatod a fejemet.

- Ha te ezt tudni akarod - mondotta a király -, akkor sok pénzed legyen.

- Van nekem, felsőleges királyom, tizenkét hajóval. Elég lesz-e annyi?

- Hát azt majd meglátom. Ha az óriásom egyszerre el tudja hozni, akkor nem elég, s elveszem a pénzedet is meg az életedet is. Ha nem tudja felhozni a palotámba, megmarad a pénzed is, az életed is.

Egyszeriben hívhatja a király az óriását, mondja neki, hogy mit akar. Az óriás tizenkét bivalybőrből zsákot varrott, s lemegy a tengerre. Tizenegy hajó arany színültig megtöltötte a zsákot, de akkor az óriás beledugta az egyik lábát, s addig gyúrta, nyomkodta, hogy belement a tizenkettedik hajó aránya is. Azzal fölkapta a vállára, s vitte fel a palotába. Haj, Istenem, megijedt a kereskedőlegény, most vége az ő életének! Már bejött az udvarra, felindult a garádicson is az óriás, hanem a palotának hetvenhét garádicsa volt, s mikor a hetvenhetedikre fel akart lépni, megroggyant az ina, visszatántorodott, s az arannyal együtt legurult a garádicson. Ott abban a helyben szörnyethalt az óriás, a rengeteg sok arany meg szertefolyt az udvaron.

- No, te legény - kiabált a király -, vesztél volna az országodban, kifogyék az óriásomból miattad, pedig ennek köszönhetem az életemet! Mikor a francia királlyal harcoltam, elfogtak, nehéz tömlőbe vetettek, s ez szabadított ki a tömlőből. Akkor hoztuk el a király leányát is két szobaleányával. Azok a leányok vannak kikötve a vár kapujára. Hanem most pusztulj innét, aranyoddal, királykisasszonyoddal együtt! Huszonnégy óra múlva ne lássalak itt, mert Isten istenem ne legyen, karóba kerül a fejed!

Aközben eljöttek a király udvarába a kereskedőfiú cselédei. Nem tudták elgondolni, hogy mi történhetett a gazdájukkal. Ezek aztán egész nap merték, szedték az aranyat, vitték vissza a hajókra, leoldották a királykisasszonyt s a két szobaleányt a kapuról, s még a huszonnégy óra el sem telt, indult a hajó hazafelé. Még jóformán el sem indultak a hajók, a francia királykisasszony megfogta a kereskedőfiú kezét, és mondta lelkes szóval:

- Akárki vagy, akármilyen vagy, nem bánom; megszabadítottál a nagy gyalázatból: te az enyém, én a tied! Ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket!

Egyszeriben gyűrűt váltottak, s úgy éltek ezentúl, mint két gerlicemadár. No, hazaérnek; de portéka megint nem volt. Hanem az öregek nem bánták, csak a fiok hazakerült, s íme hozott is magával királykisasszony feleséget. Nagy vendégséget csaptak, zengett a muzsika hét álló

hétig, talán még tovább is. Mikor aztán vége volt a vendégségnek, mondja a fiatalasszony az urának:

- Hallod-e, szeretném meglátogatni az édesapámat, de nem merek még hozzá menni, mert úgy érzem, hogy valami nagy szerencsétlenség történnék velem. Először látogasd meg te. Nézz csak ide, erre a papirosra. Egy fakó lovat rajzoltam erre. Ha ennek az igaziját megtalálod, még a gondolatnál is hamarabb odaérsz az apám udvarába.

Elveszi a kereskedőfiú a papirost. Aztán elindul az országában, keresi mindenütt azt a fakó lovat. Egyszer, amint mendegél az úton, látja, hogy egy szegény ember elrekedett a lovával s kocsijával a sárban. Hiába biztatta a lovait, meg sem tudtak mozdulni.

- Hej, Istenem - sóhajtott fel az öregember -, csak a fakó csikóm itt volna, az tudom, kihúzná a kocsit!

Még jóformán ki se mondja ezt az öregember, odajő egy fakó csikó. A kocsi elé fogja az öregember, s csak egyet rándít a kocsin, s kint volt a sárból, mintha ott sem lett volna. Előveszi a kereskedőfiú a képet, összenézi a csikóval, s hát szakasztott olyan, mint amilyent az ő felesége rajzolt. Mindjárt megállította az öregembert, s mondta neki:

- Adja nekem ezt a csikót, bácsi! Fizetek érte száz aranyat.

- Kétszáz arany ennek az ára.

- No, ha kétszáz, itt a kétszáz! - s lefizette a kétszáz aranyat.

Felpattant a fakóra, s nagy örömmel hazavágtatott a feleségéhez.

- Ez-e az a csikó, feleség?

- Ez, lelkem, uram, ez. Most már elmehetsz az édesapámhoz.

Nagy hirtelen levelet írt az édesapjának; abban megírta, hogy ki s mi az ő ura; hogy s mint szabadította ki a nagy gyalázatból. Aztán keserves könnyhullatások közt elbúcsúztak egymástól, s indult a kereskedőfiú Franciaországba. Repült a fakó csikó, mint a gondolat, még annál is sebesebben. Aztán egyszerre csak leszállott a francia király udvarának kellős közepére. Ott a kereskedőfiú megkötötte a csikáját az aranykerítéshez, fölment a királyhoz, köszönt illendőképpen, s átadta a levelet. Olvassa a király a levelet, a szeme megtelik könnyel, megöleli kereskedőfiút, s mondja:

- Akárki fia vagy, megvigasztald az én öreg szívemet. Tiéd lesz nemcsak a leányom, de az országom is. Csak indulj vissza szaporán a leányoméért. Adok neked tizenkét regiment katonát, hogy az úton semmi baj ne érjen.

Egyszeriben kiadta a parancsolatot a király, hogy tizenkét regiment katona álljon fegyverbe, s induljon a vejével. Hanem a kereskedőfiú az ő fakó csikáján hamar eljöhett, mert annak mindegy volt tenger, föld, levegő, de a katonákat hajóra kellett ültetni, úgy mentek el a kereskedőfiú országába. Eltelt abba jó kerek esztendő, mire megérkeztek. Akkor aztán ismét felkerekedtek, s vitték a királykisasszonyt az ő hazájába az édesapjához. Hanem hogy szavamat össze ne keverjem, volt a hajón egy generális, akinek semmiképpen sem tetszett, hogy egy jöttment kereskedőlegény legyen az ura a királykisasszonynak, s legyen a király Franciaországban. Gondolta magában, jobban illenék hozzá a leány is, de meg az ország is, mint ahhoz a kereskedőfiúhoz. Gondolt ide, gondolt oda, egyszer aztán, mikor a hajó kikötött egy kőszikla mellett, s a kereskedőfiú kiszállt, hogy megjárja magát, hirtelen elindította a hajót, s otthagya a kereskedőfiút. A királykisasszony erről semmit sem tudott, mert éppen aludott. Amikor felébredt, keresi az urát, nem találja.

Hej, lett nagy sírás-rívás, jajgatás.

- Bizonyosan a tengerbe esett! - jajgatott a királykisasszony.

Járnak-kelnek, forognak a hajóval a tengeren, keresik a királykisasszony urát, nézik, nézegetik, keresik, hiszen kereshették, azt ott ugyan meg nem találták. Mit volt mit nem tenni, hazamennek. Ott nagy búval-bánattal elkesergi a királykisasszony, hogy az ura beleesett a tengerbe. Búsult a király is erősen, mert megtetszett volt neki a veje. De aztán mégis azt mondta:

- Már csak felejsd el, leányom, Isten így akarta. Itt a generális, ismerem a szíve szándékát, légy a felesége.

Mondotta a királykisasszony:

- Lelkem, édesapám, engedj nekem egy esztendőt, egy hónapot s egy napot, hadd várjam addig az uramat. Ha addig sem kerül meg, legyen meg a te akaratod.

A király beleegyezett. A királykisasszony pedig kiment a város végére, ottan korcsmát nyitattott, s meghagyta a korcsmárosnak, hogy bárki megy oda, s Károly nevére (mert el is felejtettem mondani: Károlynak hívták a kereskedőfiút) akár bort, akár pénzt kér, adjanak, amennyi kell, annyit. No, jól van, ez így eltelt, elmúlt.

Azalatt a szegény kereskedőfiú ott üldögélt a tenger partján, gyökeret s mi mást evett, úgy tengette az életét, s várta, ha Isten egy hajót vezetne arrafelé.

Egyszer, amint ott üldögél, csak odalibben egy csónak. Egy öregember ült a csónakban, s intett Károlynak, hogy üljön belé. Beül ez nagy örömmel, hálálkodott erősen.

- No, tégedet igazán a jó Isten küldött!

Mondta az öregember:

- Igazad van, fiam! A jó Isten küldött ide. Vagy nem ismersz engem? Látod, én ismerlek téged. Mert tudd meg, hogy én vagyok az a holt ember, akit te a templomban megszabadítottál volt a gyalázattól. Most azért jöttem, hogy visszafizessem neked, amit velem cselekedtél.

Azzal csendesen evezni kezdett. Útközben mondta a kereskedőfiúnak:

- Ne búsulj a feleséged miatt, majd megtalálod őt a város végén egy korcsmában. Mindennap kijár oda, s megkérdi a korcsmárost, hogy járt-e ott valaki; kért-e pénzt vagy bort a te nevedre.

Telnek-múlnak a napok. Eltelt bizony egy hét, kettő, de még több is, mire a tenger partjára értek.

Ottan a kereskedőfiú megköszönte az öregembernek iránta való nagy jóságát, aztán bement a korcsmába, egy szobát fogadott, de nem mozdult ki onnét, csak ki-kikönyökölt az ablakba, s úgy nézte, hogy kik járnak a korcsmába.

Egyszer, amint az ablakban üldögélne, arrafelé jő egy obsitos* katona. Szedtevetézik, káromkodik szörnyen. Leszól a kereskedőfiú az ablakból:

- Hát kend mért haragszik?

- Hogyne haragudnám - mondotta az obsitos -, nézzen ide az úr, huszonnégy esztendeig szolgáltam a királyt, most adta ki az obsitos levelemet, s kifizetett négy krajcárral.

- Egyet se haragudjék kend, jöjjön fel hozzám, mindjárt szerzek én pénzt.

Fölmegy az obsitos a szobába, ott a kereskedőfiú magára veszi az obsitos gúnyját, lemegy a korcsmába, s kér Károly nevére egy pohár bort s harminc aranyat. Egyszeriben adtak neki bort, s leszámolták a harminc aranyat. Azzal visszament a szobájába, s odaadta az obsitosnak a harminc aranyat.

- Fogja kend, itt van harminc arany. Ezt a király küldte. Jöjjön el holnap is, holnap még többet kap.

Aznap este kijött a királykisasszony, látta is az ura az ablakból, de nem szólt hozzá. Bement a korcsmába, s kérdezte:

- Járt-e itt valaki, aki a Károly névre kért valamit.

Mondta a korcsmáros:

- Nem járt itt más, felséges királykisasszony, csak egy obsitos katona.

Hazament a királykisasszony nagy búval-bánattal, hullott a könnye, mint a záporosó.

Az egy esztendő már eltelt, mindjárt eltelik egy hónap is, s az ő ura csak nem kerül vissza.

Másnap megint elment az obsitos a kereskedőfiúhoz, s akkor szerzett neki hatvan aranyat. A királykisasszony kiment a korcsmába, de nem tudtak neki egyebet mondani:

- Itt volt egy öreg obsitos katona, de olyanforma ember, milyent a királykisasszony keres, nem volt itt.

Harmadnap is lemegy a kereskedőfiú a korcsmába, kér kilencven aranyat, meg is kapja, kér egy pohár bort, azt is megkapja, de ezt csak félig itta ki, s a gyűrűjét beleejtette.

Jön ki estefelé a királykisasszony, s kérdi:

- Ki járt itt? Mondják:

- Ma is csak az a vén obsitos volt itt, de még ez sem itta meg a bort egészen, itthagya felét.

Kezébe veszi a királykisasszony a poharat, aztán mit gondol, mit nem, kiönti belőle a bort a földre. Hát uramteremtőm, csak megcsendül valami a földön.

Nézi a királykisasszony, felkapja hirtelen, forgatja a gyűrűt, s felsikolt nagy örömmel:

- Hiszen ez az uram gyűrűje!

Faggatja, vallatja a korcsmárost, hogy csakugyan nem volt-e az öreg obsitosnál más ott.

- Nem volt senki - erősítette a korcsmáros.

Na, hazamegy a királykisasszony, mutatja az apjának a gyűrűt nagy örömmel:

- Ihol a gyűrű, édesapám, mégsem halt meg az uram, itt lesz valahol a városban.

Egyszeriben kihirdeteti az egész országban, hogy amennyi obsitos katona van, mind jöjjön a király udvarába. Megjelennek az obsitos katonák, mind egy szálíg glédába* állanak a király udvarán, a királykisasszony végigmegy, jól megnéz minden embert, de nem volt köztük az ő ura.

Akkor a királykisasszony így szólt a katonákhoz:

- Vitézek, feleljetek bátran, nem lesz semmi bántódásotok, nem adta-e át közületek valaki a gúnyját másnak?

Előáll egy öreg katona, s mondja:

- Jelentem alásan, felséges királykisasszony, én egy fiatal úrnak háromszor odaadtam a gúnyámat. Azt mondta nekem, hogy aranyakat hoz a királytól, csak adjam oda a gúnyámat, s csakugyan hozott is, mind a háromszor. Ott lakik a város végén egy korcsmában.

Hej, uramteremtőm, örült a királykisasszony! Most már tudta, hogy hol keresse az urát, ott lesz bizonyosan az ő korcsmájában. Egyszeriben befogatott hatlovas hintóba, vele ment az apja is, a hintó után egy sereg katona, úgy mentek a korcsmába.

Kérdi a királykisasszony a korcsmárost, lakik-e a házban egy ilyen s ilyen fiatal úr.

- Felséges királykisasszony, életem-halálom kezébe ajánlom, itt lakik egy fiatal úr, de mióta idejött, ki sem járt a szobájából.

Szaladnak a garádicson fel mind, mennek az ajtóra, kopogtatnak, de Károly kikiáltott nagy mérgesen:

- Be ne jöjjön, kinek az élete kedves!

Beszólt a királykisasszony:

- Eressz be, édes uram!

Kikiáltott Károly:

- Te se jöjj be, ha az életed kedves!

Hiszen mondhatott akármit, a királykisasszony kinyitotta az ajtót, belépett bátran, Károly meg kihúzta a kardját, feléje vágott, s mondta nagy haraggal:

- Mindjárt leváglak, ha ki nem mégy!

- Nem bánom, vágj le - mondotta a királykisasszony -, csakhogy még egyszer láttalak ez életben!

Hát akkor, hallgassatok csak ide, mi történt: Károly leeresztette kardját, elmosolyodott, megölelte, megcsókolta a feleségét, s mondta lelkes szóval:

- Ne félj, édes feleségem, csak az igaz szeretetedet akartam próbára tenni.

Na, még csak most volt az igazi öröm. Mentek mind a király palotájába, az ármányos generálist felakasztották, aztán nagy vendégséget csaptak, elhozták a Károly szüleit is, ott is maradtak egész életükre Párizs városában, és éltek, amíg meg nem haltak, nagy boldogságban.

Itt a vége, fuss el véle!

A HALÁSZ FIA

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy szegény halász. Ez a halász a király városában lakott, s ami halat fogott, mind a királynak vitte, aki meg is vette tőle jó pénzen.

Egyszer nagy vendégség volt a királynál, üzentek a halásznak, hogy menjen, s mennél több halat fogjon, mert sok lesz a vendég, sokra lesz szükség.

Lemegy a halász a Tiszára hajnal hasadtakor, beleveti a hálót a vízbe, aztán egy kis idő múlva kiemeli, de akkora hal sem volt benne, mint a kicsi ujjam. Így volt ez másodszor és harmadszor is, eltelt a délelőtt, elhúzták a déli harangszót is, s egy hal nem sok, annyi sem került a halász hálójába.

Hej, édes Istenem, búnak eredett szegény feje, mikor éppen legjobban kellene, akkor nincsen hal, mit tudjon csinálni.

Amint búcsálódnék,* tünődnék magában, odavetődik egy zöld gúnyás ember, s megszólítja:

- Mit búsulsz, te szegény halászember?

- Hogyne búsulnék, uram, hajnal hasadtától meregetem itt a hálómat, s egy hal sem akad belé, pedig a királytól jött a parancsolat, hogy mennél több halat vigyek neki, mert nagy vendégség léssen.

- No, hallod-e, szegény halászember, amiatt ne búslakodjál, segíték én rajtad. Gondolkozzál meg jól, hogy mi van s mi nincs a házánál, s ha nekem adod azt, ami még most nincs, de lesz, annyi halat foghatsz estig, hogy hat szekér sem bírja el a király udvarába.

A szegény halász gondolt ide, gondolt oda, vajon mi lehet, ami nincs a házánál, de lesz, s nem jutott az eszébe semmi különös. Isten neki, kezet adott a zöld gúnyás embernek:

- Ó, ez még nem elég - mondotta a zöld gúnyás ember -, eressz vért a karodból, s a véreddel adj írást nekem.

Mit volt mit nem tenni, a szegény halász a bicskájával vért eresztett a karjából, a zöld gúnyás ember meg papirost s pennát húzott elő a zsebéből, megcsinálta az írást, a halással aláíratta, azzal szépen tovább sétált.

Beleereszti a halász a hálóját a Tiszába, s hát egyszeriben érzi, hogy csak úgy nyüzsögnek benne a halak. Majd megszakadt belé, mikor az első fogást kiemelte. Aztán egyebet sem csinált, csak eresztette le a hálót, meg emelte ki, s mire feljött az Esthajnalcsillag, annyi halat fogott, hogy hat szekéren sem tudták elvinni; még hozattak hat szekeret, úgy vitték a tenger sok halat a király udvarába.

Na, fizettek is annyi pénzt a tizenkét szekér halért, hogy holtig úri mód élhetett belőle. Hanem mikor hazament a sok pénzzel, a nagy öröme egyszeriben nagy búbánatra változott. Amíg ő halászni volt, azalatt feleségét az Isten egy szép fiúgyermekkel áldotta meg.

- Hej, uramteremtőm - sóhajtott egy nagyot a szegény halász -, most már tudom, hogy kire gondolt az a zöld ruhás ember, s azt is tudom, hogy a zöld ruhás ember az ördög volt, nem más.

Búsult a szegény halász, majd felvetette a nagy búbanat, de a feleségének nem mert szólani, csak mindig magában búslakodott, évelődött, s különösen amikor nagy legénnyé cseperedett a fia, szavát sem igen lehetett venni. Egyszer mégis megkérdezte a fiú:

- Édesapám, mi az oka, hogy mindig kesereg, szomorkodik magában? Talán bizony nem adott el az ördögnek?

- Hej, fiam, eltaláltad, mert biz én, szánom-bánom bűnömet, eladtalak az ördögnek, mikor még a világon sem voltál, s most majd megszakad a szívem, ha arra gondolok, hogy egyszer csakugyan eljön az ördög, s elvisz téged.

Hiszen éppen jókor beszélt, mert abban a szempillantásban beállított a zöld ruhás ember, s köszöntötte a halászt nagy hetykén:

- Adj' isten, szegény halászember, eljöttem a fiadért!

Sírt a szegény halász, de még jobban a felesége, összecsődült az egész falu, sírt minden lélek, csak a legény nem. Azt mondta a legény:

- Ne sírjanak, lelkem, szüleim, amint van, úgy van, ha menni kell, hát megyek, majd vissza-kerülök még, ha az Isten éltet.

- Hát akkor csak készülj - mondotta az ördög -, ne félj, jó dolgod lesz nálam.

- Jól van - mondotta a legény -, csak éppen azt engedje meg kigyelmed, hogy búcsúzzam el az én legény barátaimtól.

Az ördög megengedte jó szívvel, s a legény elment. De nem a legény barátjaihoz ment, hanem a paphoz, s csuromvizesre öntöztette magát szenteltvízzel, azután meg megfüstöltette magát tömjénnel, s úgy ment vissza az ördöghöz.

- No most, komám, mehetünk.

El is indulnak egyszeriben, az ördög felkapta a nyaka közé a legényt, elvágatott vele, mint a gondolat, s egyszerre csak, hopp, megállott a tenger partján.

Ottan beleültek egy csónakba. De még a tengernek a közepére sem értek, lankadni kezdett az ördög karja. Úgy elvette az erejét a szenteltvíz és a tömjén, hogy egyszerre csak kiesett a lapát a kezéből, elterült a csónakban, még szuszogni is alig tudott.

Hát ez így éppen jó volt, a csónakot hányta-vetette erre-arra a tenger habja, vitte, a jó Isten tudja, merre, elég az, hogy egyszerre csak beleütközött egy rengeteg nagy sziklába. Éppen ki akar szállani a legény a csónakból, hogy fölmásszék a szikla tetejére, s hát abban a pillanatban egy kicsi likon vakító világosság áradt ki a szikla gyomrából.

Gondolkozik a legény: vajon mi lehet itt; megy a likhoz, szeretett volna benézni, de a nagy világosságtól nem tudott. Odatartja fülét, s hát valaki kiabál ki onnét:

- Gyere, gyere, ha lelked s istened van, szabadíts ki innét!

Bekiált a legény:

- Én ki, jó szívvel, csak mondd meg, mit csináljak.

- Ott van előtted egy szikla, taszítsad félre.

Benyúl a legény, hát csakugyan ott egy nagy darab szikla, megfogja, elhengeríti, de abban a pillanatban szinte hanyatt esett, mert egy förtelmes varangyos béka ugrott elejébe. Úgy megijedt s iszonyodott a legény, hogy a szava is megfogott. De még egy szempillantás sem

telt el belé, csak megrázkódik az a förtelmes varangyos béka, s olyan gyönyörűséges szép leánnyá változott, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

Na, ez még semmi. Amint a béka leánnyá változott, abban a pillanatban abból a rengeteg sziklából olyan ragyogó gyémántvár lett, de olyan, hogy a legény majd megvakult a szertelen ragyogástól, s kerekedett a palota köré rengeteg nagy kert, abban a kertben csupa arany- és gyémántfák. Tündér Ilona kertje sem lehetett szebb ennél.

Megszólalt most a leány, s mondta a legénynek:

- Hallod-e, te legény, tudd meg, hogy én királykisasszony voltam, de egy ördögös asszony békává varázsolt, palotából, kertemből sziklát csinált, s ha te ide nem jössz, varangyos béka maradok egész életemre. Itt a kezem, feleséged leszek, maradj itt, légy az én uram.

Bezzeg a legény egy szóval sem mondta, hogy: így meg úgy nem leszek én az urad, egyszeriben megesküdtek, nagy lakodalmat csaptak, s éltek sokáig nagy erős boldogságban.

Hanem úgy két-három esztendő múlva a legény elkezdett szomorkodni, nem találta helyét a gyémántpalotában. Kérdezte a felesége:

- Mi a bajod, lelkem, uram?

- Hej, feleség, nagy az én bajom, szeretném meglátni az én öreg szüleimet, s azt sem tudom, hogy innét merre induljak, hogy feltaláljam őket.

Mondta az asszony:

- Hallod-e, ne menj haza, mert ha hazamégy, elvesztesz engem, s talán meg sem találsz többet ebben az életben.

Elszomorodott a legény erősen, nem tudta, hogy mit csináljon. Látta a felesége, hogy nem tudja megvigasztalni, kinyitott, egy nagy almáriumot, s mondta:

- Nézz bele!

Annak az almáriumnak a belseje tiszta tükör volt. Belenéz a legény, s hát, halljatok csudát, látja a tükörben az édesapját s az édesanyját, de olyan messzire voltak tőle, hogy ha hetvenhét esztendeig mindig ment volna a lábán, akkor sem ért volna hozzájuk.

- No, látod-e - mondotta az asszony -, magadtól sohase tudnál elmenni a szüleidhez, olyan messzire laknak innét, hanem adok én neked egy gyűrűt, ezt húzd fel az ujjadra, s ott lesz egyszeriben, ahová menni akarsz. Ha pediglen szükséged lenne reám, csak szorítsd meg a gyűrűt, s én is ott leszek egyszeriben. Tudom, hogy ha hazaérsz, a király mindjárt meghallja a hírért, s kérdezi, hogy van-e feleséged. Azt mondom hát neked, ne szólj a királynak rólam, mert bujdosás lesz akkor az egész életed, s ki tudja, hogy megtalálsz-e?

Ígéri, fogadja a legény, hogy úgy lesz minden, amint a felesége kívánja, aztán felhúzza a gyűrűt az ujjára, keserves könnyhullatások közt elbúcsúznak egymástól, s abban a szempillantásban ki is röppent a várból. Egy perc, kettő sem telt el, otthon volt az ő öreg szüleinél. Bezzeg örvendettek az öregek, mert bizony nem hitték, hogy lássák valaha az életben egyetlen gyermeküket.

Meghallja a király is, hogy hazakerült a halász fia, mindjárt inast küldött hozzá, hogy menjen fel a palotába, hadd lássa színről színre, mert sok mindenféle embert látott már a király, de még olyant nem, aki az ördög kezéből elevenen visszakerüljön.

Fölmegy a legény a palotába, a király fogadja nagy szívesen, kérdezi, hol merre járt, hogy s mint ment a sora, amíg oda volt, s végezetül azt is megkérdezte, hogy van-e felesége.

- Van az is, felséges királyom, a micsodás.

- Ha csak micsodás, nem lehet valami szép.

De már erre elfelejtette a legény, hogy mit ígért a feleségének, s kívágta a királynak amúgy magyarán:

- Már, felséges királyom, szavam meg ne sértse, de nekem olyan feleségem van, hogy királynénak is beillenék.

- Bizony ha beillenék - mondotta a király -, ide teremtsd a feleségedet, hadd látom, mert különben felakasztatlak!

Hej, elszomorodik a legény, majd felveti a nagy búbánat, de mit csináljon? Most már ha szólt, lesz, ami lesz, ide kell, hogy hozza a feleségét. Kimegy a palotából, de ment az inas is utána, nehogy elszökjék. Künn az udvaron megszorítja a gyűrűt, s hát csakugyan abban a szempillantásban ott állott előtte a felesége.

- No, hallod-e - mondotta az asszony -, szépen megtartottad, amit ígértél s fogadtál nekem, most már bebujdoshatod kerek e világot, amíg egyszer találkozol velem.

Aközben lejött a király is, s szeme-szája tátva maradt, amikor meglátta a halászlegény feleségét.

- Igazad volt, fiam, királynénak is beillenék a te feleséged - s azzal szót sem szólt többet a legénynek, szép gyöngén karon fogta az asszonyt, felvezette a palotába, s csapott mindjárt nagy vendégséget, de a szegény halászlegényt nem hívta meg rá.

Járt-kelt fel s alá a kertben a szegény halászlegény, de egyszerre csak mit látnak szemei, megint ott áll előtte a felesége. Mondja az asszony az urának:

- Azt akarta a királyod, hogy felesége legyek, hanem abból nem eszik. Álomport töltöttem a poharába, elaludt az asztal mellett. Ott hadd aludjék, engem többet nem lát. De hallod-e, te sem látsz engem többet, mert a szavadat meg nem tartottad.

Eleget könyörgött a szegény halászlegény, hogy így meg úgy, ami történt, felejtsek el, de az asszony azt mondta: nem lehet.

- Hát jól van - mondotta a legény -, engeddd meg, hogy legalább utoljára az öledbe hajthassam a fejemet.

- Azt nem bánom - mondotta az asszony.

Leült egy fa alá, a halászlegény az ölébe hajtotta a fejét, s mert hogy éppen esteledett, szép csöndesen elaludt.

Felébred reggel a legény, s hát a feleségének híre-pora sincsen. A felesége helyett egy pár vascsizmát talált a fa alatt, s annak a talpára az volt írva: „Húzd a lábadra ezt a vascsizmát, s addig járj benne, amíg el nem szakad, s mégsem találsz meg engem.”

Sírt a szegény halászlegény, amikor ezt az írást olvasta, fölment a palotába, s mondta nagy búsán a királynak:

- No, nézzen ide, felséges királyom! Mi haszna, hogy iderendeltem parancsolatjára a feleségemet, úgy elment, hogy többet meg nem találom.

Nézi a király is a csizmát, olvassa az írást, s mondja szomorúan:

- Bizony, fiam, úgy látszik, hogy nem tréfál az az asszony, hanem azért húzd csak fel azt a csizmát, annyi aranyat adok, amennyit elbírsz, menj utána. Én vagyok az okozója, hogy a madarat elszalasztottad; amiben lehet, segítek, hogy ismét megfoghasd.

Felhúzza a vascsizmát a legény, elbúcsúzik a királytól, el az öreg szüleitől is, mondja nekik:

- Na, édes szüleim, most úgy nézzenek meg, mintha temetőbe vinnének, mert az ördög kezéből még visszakerültem, de most a feleségem után megyek, s többet nem kerülök vissza.

Elindult a legény nagy sírás-rívás közt, ment a vascsizmában hegyeken-völgyeken át, kérdezte, tudakolta mindenfelé, hol s merre lehet az a gyémántvár, mely egyszer szikla volt. Kérdezhette, tudakolhatta, senki meg nem mondta. Elment még a Naphoz is, az sem tudott róla; elment a Holdhoz is, hírét sem hallottá; aztán ment a Szélhez. A Szél nem volt otthon, de otthon volt az öreganyja:

- Jaj, lelkem, fiam, hogy jöttél ide, mondd meg nekem, ha lelked s Istened van - rimánkodott az öregasszony -, hiszen mindjárt hazajön a fiam, s szerteszagat.

- Nem bánom én, öreganyám - mondotta a halászlegény -, ha összeszagat is a fia, úgyis pipadohányt sem ér az én életem, ha a feleségemet fel nem lelhetem.

Elkesergi, elpanaszolja az öregasszonynak, hogy mi nagy bánat érte, s úgy megesett a szíve az öregasszonynak, hogy egyszeriben bevezette az első szobába, asztal mellé ültette, s mindenféle jó enni- és innivalóval megtraktálta. S mikor hazajött a fia, mindjárt kérte szép szóval:

- Lelkem, fiam, édes fiam, ne bánts ez a szegény halászlegényt, inkább segélj rajta, s mondd meg neki, hogy merre van az a gyémántvár, mely egyszer kőszikla volt.

Azt mondja a Szél:

- Ismerem én azt a palotát, voltam én már ott több rendben, holnap is odamegyek tüzet fűjni, mert tudd meg, te szegény halászlegény, hogy holnap nagy vendégség lesz ottan, férjhez megy a feleséged.

Hej, Uram Jézusom, elszontyolodott a szegény halászlegény! Hogy tudjon ő odamenni! Azt mondja a Szél:

- Velem eljöhetnél, ha győznéd a futást.

- Ne csúfolódj velem - mondotta a szegény halászlegény -, hogy győzném én a futást veled?

Nem volt maradása, kiment a Szél házából, bódorgott a kertben fel s alá mindenfelé, hiába szólítottatta az öregasszony, hogy menjen be s aludjék, nem ment be a házba.

Amint ott bolyong a kertben, egyszerre csak látja, hogy három ördögfiú perel egymással erősen. Odamegy, s kérdi tőlük:

- Hát ti mit csináltok, min pereltek?

Mondja az idősebb:

- Min perelünk? Éppen ma halt meg az apánk, s hagyott reánk egy pár bocskort, egy köpönyeget s egy erszényt, s nem tudunk megosztzkodni.

- Hát aztán miféle drága portékák ezek, hogy olyan lelketekből tudtok rajta veszekedni?

- Hm - mondja az idősebb ördögfiú -, úgy nézze meg kend ezt a pár bocskort, hogy aki a lábára köti, odamehet, ahová akar; aki ezt a köpenyeget magára veszi, azt emberi szem meg nem látja; ez az erszény olyan erszény, hogy abból a pénz soha ki nem fogy.

Azt mondja a legény:

- Hiszen várjatok, mindjárt megosztotatlak én titeket. Látjátok-e ottan azt a nagy hegyet? Fussatok versenyt, amelyik hamarabb szalad föl a hegy tetejére, legyen azé a bocskor, a köpenyeg, az erszény, minden.

- Igaza van kendnek! - mondták mind a hárman. Egyet sem gondolkoztak többet, uccu neki! szaladtak fel a hegynek.

Hanem amire felszaladtak meg visszatértek, azalatt a halászlegény felkötötte a bocskort, magára vette a köpenyeget, s kérdezte az ördögöket, mikor visszakerültek:

- Láttok-e engem?

Ki akarta próbálni, hogy csakugyan olyan köpenyeg-e, amint mondják.

Feleltek az ördögök:

- Dehogyan látunk, dehogyan látunk!

- Bizony ha nem láttok, akkor nesztek, itt az erszényetek, Isten megáldjon - s azzal hopp! felszállott a magas levegőébe. Ott azt gondolta, hogy vigye őt a bocskor a gyémántvárba, s mire a Szél ébredezni kezdett, ő már ott is volt.

Hanem a köpenyeget nem vetette le magáról, ott járt-kelt a palotában, a kertben, de nem látta senki. Megvárta, míg a Szél megérkezik, hadd fújjon tüzet a nagy vendégséghez. Mikor a vendégek összegyűltek, asztalhoz ültek, szépen bement az ebédlőszobába, ami étel-ital volt az asztalon, mind leszedte, elvitte egy külön szobába, odahívta a Szelet is, s aztán ketten mindent meettek és ittak.

A vendégek csak ámultak-bámultak, hogy mi történik itten, de hiába járták be a palota minden zegét-zugát, nem találtak senkit, mert a halászlegény nem vetette le a köpenyeget. Estére kerekedik az idő, a halászlegény lefekszik, a köpenyeget leveti magáról. Éppen akkor bekukkint egy szobaleány, s amint meglátja a halászlegényt, összecsapja a kezét, Jézus Máriát kiált, szalad az asszonyához, s mondja nagy lelkendezve:

- Jaj, lelkem, asszonyom, itt az első ura!

Fut az asszony a szobaleány után, de mire a szobába értek, a legény magára húzta a köpenyeget, nem láttak senkit, semmit. Megharagszik az asszony, jól pofon üti a szobaleányt, hogy a szeme csak úgy szikrázott bele.

- Hallod-e, engem ne bolondíts! - s azzal visszament a vendégségbe. De alig ült le az asztal mellé, szaladott a második szobaleány is, aki szintén bekukkintott a halászlegény szobájába, s jelentette az asszonynak suttogva:

- Jöjjön, lelkem, asszonyom, mert itt az első ura.

Másodszor is kiment az asszony, de éppen úgy járt, mint először: mikor odaért, a legény magára húzta a köpenyeget, s nem látott senkit, semmit.

Jól pofon verte a második szobaleányt is. De még vissza se mehetett a vendégek közé, szaladott utána a harmadik szobaleány:

- Hamar, hamar, lelkem, asszonyom, mert csakugyan itt van az első ura!

No, a harmadikat előre pofon vágta, hanem azért mégiscsak megfordult s benézett a szobába. S hát csakugyan ott az ura.

Jaj, szegény asszony, örült is, búsult is, nem tudta, hogy mit csináljon. Elmondja az urának, hogy mi történt, gondol ide, gondol oda, ő bizony visszamegy a vendégek közé, s azt mondja:

- Hallgassanak csak ide, van nekem egy almáriumom, annak a régi kulcsát elvesztettem, s újat csináltattam helyette; most meg visszakerült a régi kulcs, ítéljenek kigyelmetek, melyik kulcsot tartsam meg a kettő közül.

Mondották a vendégek mind egy szívvel-lélekkel:

- Hiszen jó, jó az új kulcs, de mégis jobb megtartani a régit.

- No, akkor jól van - mondotta az asszony -, mert tudják meg, hogy az első uramat elveszítettem volt, de most újra megtaláltam, hát én most megtartom az elsőt.

Azzal kiment az első uráért, bevezette a vendégek közé, azoknak erősen megtetszett a derék halászlegény, egyszeriben kikiáltották királynak, s csaptak aztán olyan vendégséget, hogy hetedhét országra híre ment.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

KUTYA SZERETNE LENNI

Egyszer volt egy gazdaember, s annak egy nagy kamasz fia. Kimegy ez a gazdaember a mezőre, ment vele a fia is, mentek a cselédjei, a napszámosok, gyűjtötték erősen a szénát, hogy csak úgy csurgott le róluk a verejték. Mindenki dolgozott, csak a gazda kutyája nem. Az ott heverészett a bokor tövében, a jó árnyékban. Látja ezt a gazda fia, megirigyli a kutya dolgát, s fölsóhajt keservesen:

- Hej, édesapám, de szeretnék kutya lenni!

- Szeretnél-e, fiam? - mondja az ember. - No, ha szeretnél, feküdj a kutya mellé. Ne dolgozz, én nem bánom.

Hiszen a legény kétszer sem mondatta magának, lefeküdt a bokor alá, nagyot aludott, míg a többi emberek dolgoztak, s esze ágában sem volt, hogy megfogja a villa nyelét.

No, hanem elkövetkezett az ebéd ideje. A gazda a cselédjeivel meg a napszámosaival a tál elé ült, s kanalzták a kaszáslevest,* de a legényt közel sem eresztették a tálhoz, csak csontot meg kenyérhéjat dobtak neki, éppen mint a kutyának.

Hiszen a legény nem bánta erősen, mert még nem volt éhes. Ebéd után megint leheveredett a bokor alá, s ott hevert uzsonnáig.

Előjönnek a cselédek s a napszámosok az uzsonnához, de bezzeg fölkel a legény is a bokor alól. Odament, hogy neki is adjanak valamit.

- Várj csak a sorodra, fiam - mondotta a gazda -, majd te is megkapod becsületesen a magadét, amikor a kutya - s megint csak kenyérhajat dobtak neki. De már estefelé zöldet-vöröset látott a szeme, s azt mondta az apjának:

- Édesapám, elég volt a kutyaságból, nem leszek én többet kutya, mert mégiscsak igaz az, hogy a kutyának kutyául van dolga.

- Látod, fiam, látod - mondotta a gazda -, az ember legyen ember, a kutya legyen kutya, éljen mindenki abban a sorban, ahová a jó Isten rendelte.

Bezzeg azután a legény megfogta a villa nyelét, nem kívánta meg többet a kutya sorsát.

LEÁNYKŐ

Tokaj közelében ennek előtte sok száz esztendővel, lehet annak bizony ezer esztendeje is, egy hatalmas, gazdag úr lakott, akinek annyi vára s annyi uradalma volt, hogy maga sem tudta, hány. Hanem a legszebb vára Tokaj mellett volt, arany volt a fundamentuma, gyémánt a fala, ezüst a födele. Ennek a hatalmas, gazdag úrnak egyetlenegy lánya volt, olyan szép, mint égen a ragyogó csillag, de a szíve keményebb volt a kőnél. Szegény ember nyomorúságán meg nem indult, s ha kéregető jött a palotába, kikergettette a cselédeivel.

Történt egyszer, hogy nagy vigasságra készültek a tokaji palotában, jöttek a vendégek az ország minden részéről, aranyos, bársonyos hintókon, annyian voltak, alig fértek a palotába. A szívtelen szép leány a legszebb gúnyját vette magára, csillogott, ragyogott a sok gyémánttól, aranytól. De minekelőtte a vendégek közé ment volna, még egyszer meg akarta magát nézni a tükörben, hanem a tükör egy kissé magasán állott, nem nézhette meg magát benne tetőtől talpig, körülnézett hát, hogy mire álljon fel. Valamelyik inas három nagy debreceni kenyeret ledobott volt egy sarokba, s a nagy sürgölődés-forgolódásban otffelejtette. Mit gondolt, mit nem, a három kenyeret a tükör elé vitte, egymásra tette, aztán ráállott, s úgy nézte magát.

Amint gyönyörködött a szépségében, megnyílik az ajtó, s egy koldus lép be azon.

- Egy falás kenyeret Isten nevében! - könyörgött a koldus.

Visszafordult a leány, s rákiáltott nagy haraggal:

- Takarodj, hitvány koldus, hogy mersz háborítani, mikor én bálba készülök?!

- Csak egy falás kenyeret - könyörgött ismét a koldus -, ma még nem ettem!

- Kitakarodj, nincs kenyér!

- Hát ha nincs - mondotta a koldus -, válj kővé, s váljon kővé az is, ami alattad van.

Azzal a koldus elment, s a leány ott maradt a kenyéren, kővé meredve. Sokáig várták a vendégek, de hiába várták, nem jött. Aztán bementek a szobájába. Ím, ott állott a leány, kővé volt válva tetőtől talpig, kővé váltak a kenyerek is.

A vendégek szétriadtak, a gazdag földesúr is ott hagyta tokaji várát, nem mert ott lakni többet. Lassanként aztán elpusztult a fényes vár is, csak a leánykő maradt meg belőle, aztán az is elpusztult, csak a helye maradt.

A tokajiak még most is tudják, hol volt az a leánykő.

A VÁNDORLEGÉNYEK

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt három vándorlegény. Sándornak hívták az idősebbiket, Lőrincnek a középsőt, Jánosnak a legkisebbet. Mind a három olyan szegény volt, mint a templom egere, még annál is szegényebb. Mentek faluról falura, országról országra, sehol sem volt megállapodásuk. Addig jártak-keltek, míg egyszer betévedtek nagy Törökországba. No, ugyan oda rossz helyre vetődtek, mert még jóformán be sem értek Törökországba, elejbük állott tizenkét török, rabszíjra fűzte, bevitte egy nagy városba, s ott sok pénzért eladta őket egy török basának.

Hiszen eleinte még csak nem volt valami rossz dolguk, mert minden héten csak kétszer vertek a talpukra, hogy el ne szökhessenek; de amikor úgy egy esztendő eltelt, a török basa minden reggel kiküldötte őket az erdőbe, hogy puttonyokba szedjenek mérges kígyókat.

A szegény vándorlegények nem mertek a kígyókhöz nyúlni, de a basa ott volt a katonáival, s ütötte ostorral a hátukat, hogy szakadt le róla a bőr.

Volt merszük, nem volt merszük: meg kellett fogni a kígyókat.

Nem tudták elgondolni, hogy mire kell a basának az a tenger sok kígyó.

Hát egyszer aztán megtudták.

A basa elrabolta volt a napkeleti király leányát, de mivelhogy nem akart a felesége lenni, tömlöcbe záratta, száraz kenyéren és vízen tartotta negyven napig. Akkor megkérdezte:

- Lész-e a feleségem, napkeleti király leánya?

Felelt a királykisasszony:

- Inkább szörnyű halálnak halálával halok, mégsem leszek a te feleséged.

- Bizony akkor szörnyű halálnak halálával halsz meg - mondotta a basa.

Ami kígyó volt az erdőben, mind összeszedette. Akkor aztán kinyitotta a tömlőc ajtaját, s parancsolta a vándorlegényeknek, hogy eresszék be a kígyókat a tömlőcbe. Hanem a királykisasszony éppen az ajtónál állott, s amint kinyílt az ajtó, fogta magát a legfiatalabb mesterlegény, János, a királykisasszonyt kirántotta a tömlőcből, a basát belökte, s a kígyókat utána öntötte. Azzal jól rázárta az ajtót, és otthagya a basát, hadd mulasson a kígyókkal.

Áldott szerencsére senki sem vette ezt észre, hanem azért égett a föld a talpuk alatt, s mentek, amerre a szemük látott. Vitték magukkal a királykisasszonyt is, nekivágtak az erdőnek, bevesztek a sűrű rengetegbe, s mire a basa emberei észrevették, hogy mi történt, túl voltak már hegyen-völgyön, s mikor kiértek a rengetegből, éppen jött velük szembe ragyogó, fényes ruhában egy dali vitéz, a napkeleti király fia, aki már bejárt volt országot-világot s mégsem találta meg az ő hűgát.

Hej, Istenem, volt nagy öröm! A királyfi, ami aranya volt, mind a vándorlegényeknek adta, s mondta nekik, hogy ha útjuk a napkeleti országba hozza, el ne kerüljék az apja udvarát.

Azzal a királyfi az ölébe vette a hűgát, s istennek ajánlotta a vándorlegényeket. Elbúcsúzott a királykisasszony is tőlük, de különösen Jánostól. Mondta ő is:

- Ha a mi országunkba kerültök, el ne kerüljétek édesapánk házát.

Elváltak egymástól. A királyfiék mentek keletnek, ők mentek nyugotnak. Mentek, mendegéltek, erdőből pusztaságba, pusztaságból erdőbe. Egyszer egy nagy erdőben elsötétedtek; már le is akartak heveredni, hogy ott megháljanak, de János azt mondja:

- Legények, menjünk tovább. Amott tűzvilágot látok; menjünk oda, hátha jó szállást találunk.

Odamennek, ahol a tűz világa volt, s hát ott egy akkora juhakol van, mint egy nagy templom, az akol közepén nagy tűz, mellette heverész egy óriás, s az óriás körül teméntelen sok juh, mind akkora, mint egy-egy borjú. Bemennek az akolba, köszönnek illendőképpen. Az óriás meg, akinek egy szeme volt, s az is a homlokán, nagy morogva fogadja:

- Adj' isten! Hát ti mit kerestek itt?

Mondják a legények, hogy ők szállást keresnek.

- No, hát akkor heveredjete le a tűz mellé.

A legények le is heveredtek, de amint egy kicsit elszenderültek, az óriás végigtapogatja a nyakukat. A legidősebb vándorlegénynek jó vastag nyaka volt, amikor ezt megtapogatta, mondta magában: „Ez lesz jó nekem!” Azzal csak előrántotta a kését, s nyissz, elnyisszentette a szegény legénynek a nyakát.

- Hej, ilyen-olyan óriása - rikkantott János -, megöléd a pajtásunkat! - S mire az óriás talpra állhatott volna, felkapott egy égő üszköt, s az óriás szeméhez dörzsölte.

Abban a szempillantásban megvakult az óriás. Ordított, hogy szinte összeomlott az akol, kapkodott rettentő nagy kezével, lábával, hogy megtalálja a legényeket, de nem találta meg.

- Hiszen majd megtalállak reggel! - kiáltott az óriás, mert közbe legyen mondva, az akol kapujának egy nagy kő volt a zárja, melyet minden este odahengerített az óriás. Most is ott volt a kő, s a legények nem tudtak kiszabadulni.

Reggel odaáll az ajtóhoz az óriás, elhengeríti a követ, a lábát kétfelé veti, s úgy eregeti ki alatta a birkákat.

Minden birkát megtapogatott, s csak azt várta, hogy jöjjenek a legények is: majd nyakon csípi őket. Azt mondja János a társának.

- Itt az óriás kezébe kerülünk, ha valami furfangot ki nem gondolunk. Várj csak, van nekem két csizmadiaáram, vedd a kezedbe az egyiket, aztán fogóddz bele egy birka farkába; mikor az ajtóhoz ér, szúrd meg az árral, s egy ugrással kiránt az akolból. Majd én is megpróbálom. Hátha így kijutunk!

Úgy is tesznek. Belefogódzanak egy-egy birka farkába, szépen a földre hasálnak, s mikor a birka az óriás lába közé ért, hirtelen megszórták az árral, s hopp! künt voltak.

Mikor a birkák mind kimentek az akolból, az óriás a követ visszahengerítette az ajtóhoz, s tapogatózni kezdett az akolban. De tapogatózhatott, mert a legények akkor már hegyen-völgyön túl voltak. Erdőből pusztaságba, pusztaságból erdőbe folyton mentek, mendegéltek, falut, várost azonban sehhol sem értek.

Egyszer, amint egy rengeteg erdőben bolyongtak, egy folyóvíz partján embernyomot találtak. Beleálltak a nyomba, mentek az után, s addig mentek, mendegéltek, amíg egy kicsi házhoz nem értek. Abban a kicsi házban egy öreg remete lakott. A nevét is megmondom nektek: Szent Antal volt a neve. Bemennek a legények, köszöntik illendőképpen Szent Antalt, s szállást és ennilót kérnek tőle Isten nevében. Adott Szent Antal jó szívvel szállást is, ételt is. Még azt is mondta a legényeknek:

- Lássátok, fiaim, ha remeteéletre szánnátok magatokat, az én házacskámban halálíg megmaradhatnátok.

- Mi bizony itt is maradunk - mondotta János -, ha megengedi kigyelmed.

Ott is maradtak. Szent Antal nem adott nekik egyéb dolgot, csak mindennap kétszer a folyóra kellett menni vízért, de térden csúszva s folyton imádkozva a folyóig meg vissza.

Egypár nap múlva azt mondja Lőrinc Jánosnak:

- Pajtás, én már meguntam ezt az életet, menjünk tovább egy házzal. Aztán egyet mondok, s kettő lesz belőle, én azt hiszem, hogy ennek az öregembernek sok pénze van: vegyük el!

- Ugyan, mit gondolsz! - mondotta János. - Van is pénze ennek az Isten szegényének, s ha volna is, nekem nem volna lelkem, hogy elvegyem, hiszen jót tett velünk.

Aközben hazaértek a remete házába, a remete ott ült az asztalnál, s előtte az asztalon két cipó. Kérdi Lőrinc:

- Hát ez mi dolog, szentatyám, máskor három cipó volt az asztalon, most csak kettő.

- Ez azért van - mondotta Szent Antal -, mert kettőtök közül az egyik rosszat gondolt, az pedig te vagy. Az én cipómból többet nem eszel, fiam, az én házamban többé nincs helyed.

Na, most mehetek megint tovább, mert hogy Lőrincnek nem volt helye, ment vele János is. Mentek, mendegéltek hetedhét ország ellen, rengeteg erdőből pusztaságba, pusztaságból erdőbe. Egyszer éppen egy erdőben sötétedtek el, s le akartak heveredni egy fa alá, de messziről valami tűzvilágot láttak, s mentek egyenest arrafelé. Amint mentek, mendegéltek, a tűz mindjobban nagyobbodott, s hát amikor a közelébe értek, akkora volt az a tűz, mintha egy nagy ház égett volna. A tűz körül huszonnégy haramia feküdt. Éppen afölött tanakodtak, hogy holnap ezen az erdőn megy keresztül a napkeleti király fia, azt elfogják, s addig ki sem adják, míg huszonnégy szekér aranyat nem küld érte a király.

Hallják ezt a legények, nem tudják, mit csináljanak: odamenjenek-e, vagy észrevétlen továbbillanjanak. Mit gondolnak, mit nem, mégis odamennek. Jó estét köszönnek, a haramiavezér fogadja, s kérdi:

- Hát ti kik vagytok s mik vagytok?

Mondja János:

- Mi is afféle szegénylegények volnánk. Kigyelmetek közé állanánk, ha fölvennének.

A haramiavezér nem szólt semmit, csak benyúlt a lájbi zsebébe,* s egy aranyat János elé dobott. János lehajolt, s fölvette az aranyat. Akkor a haramiavezér még egy aranyat vett ki a zsebéből, azt meg Lőrinc elé dobta, de Lőrinc nem merte fölvenni.

- Mit, hát te nem veszed fel az aranyat?! - kiáltott rá a haramiavezér. - Akkor nem is vagy miközénk való! Hé - intett egy haramiának -, lödd le!

„Ez az Isten büntetése - gondolta János -, amiért el akarta venni a remete pénzét.” Hanem csak azt várta, hogy a haramiák elaludjanak. Nem volt maradása, ment, amerre a szeme látott, keresztül az erdőn, s mire pitymallott, kiért az erdőből. Ekkor belekapott az országútba, s addig ment, míg egy városba nem ért. Megszólított a város végén egy öregembert:

- Miféle város ez, öregapám?

- Hát te még azt sem tudod? Ez a napkeleti király városa.

Jánosnak sem kellett több, szaladott föl a király palotájába, egyenesen a király színe elé. Elmondta, hogy mit látott, mit hallott, hogy a világ minden kincséért ne eressze útra a fiát, mert kifogy belőle. Aközben belép a szobába a királykisasszony, meglátja Jánost, nagyot sikolt, a nyakába szökik, s mondja lelkes szóval:

- Apám, lelkem, apám, ez a legény szabadított meg a török basa tömlöcéből!

- Bizony ha ez szabadított meg - mondotta a király -, ő legyen az urad.

Egyszeriben papot hívtak, nagy lakodalmat laktak, hét hétig tartott a hejehuja, dínomdánom. Akkor aztán János fölkerelkedett egy sereg katonával, be az erdőbe, hol a haramiák tanyáztak. Még hírmondónak sem maradt a haramiákból: mind levágták, lötték. Akkor aztán a napkeleti király fia is fölkerelkedett, s elment a napnyugati király országába, mert annak a leányához készült rég ideje. A napnyugati királynak nem volt fia, a veje kezére adta hát az országot.

Mit volt mit nem tenni, a napkeleti király is Jánosnak adta az országát.

Így volt, vége volt, mese volt.

TÖBBSINCS KIRÁLYFI

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy öreg király, akinek Salamon volt a neve. Ennek a királynak annyi országa volt, hogy maga sem tudta, hány. Nem is ismerte valamennyi országát; azt hitte, ahány ország csak van a világon, az mind az övé, hogy nincs is rajta kívül király. De hiába volt Salamon királynak az a rengeteg sok országa: nem talált abban semmi örömet, mert nem volt sem fia, sem leánya.

Sokat tűnődött, búslakodott Salamon király, de még a felesége is, hogy ha ők meghalnak, kire marad az a sok ország. Egyszer Salamon király a feleségével kimegy a kertbe, s ottan sétálgatnak, gyönyörködnek a fában s a virágokban. Amint mendegélnek, az öreg királyné hirtelen megállapodik egy túskebokor mellett, s azt mondja az urának:

- Nézzen ide kigyelmed, milyen csuda ez! Ebből a túskebokorból kinőtt egy fehér lilium, s nincs sehol megsérülve, pedig csupa túske fogja körül.

- No, ez igazán csuda - mondja a király is.

Sokáig nézik a liliumot, gyönyörködnek benne, s amint nézik, nézdegélik, egyszerre csak kiröppen a túskebokorból egy madár. Lenéznek a bokor aljába, s hát ott egy fészek van, s a fészekben négy madárfióka. Nézi, nézi a királyné a madárfiókákat, s amint nézi: kicsordul a könny a szeméből, aztán összekulcsolja kezét, föltekint az égre, s nagy búsan felsóhajt:

- Ó, édes jó Istenem, lám ezt a madarat is megáldottad gyermekekkel, csak rám nem árasztád a te kegyelmedet. Áldj meg engem egy gyermekkel, ha akkorával is, mint ez a kis bogárka, amely itt mászkál a bokor tövében!

A jó Isten meghallgatta az öreg királyné imádságát, s ím, a következő reggel, midőn felébredett - mit látnak szemei? -, egy aranyhajú gyermek gügyög az ágyában. Hej, Istenem, lett erre öröm, de olyan nagy öröm, hogy én azt nektek el nem tudom mondani. Salamon király egyszeriben összehívatta az ország bölcseit, s megparancsolta nekik, hogy üljenek be egy szobába, s ottan tanakodjanak, hogy mi légyen a fiú neve.

- De olyan nevet találjatok - mondta a király -, amilyen több nincs a világon.

Összeülnek a bölcsek, gondolkodnak, tanakodnak. Egyik egyet mond, másik mást mond, ajánlják a királynak, hogy ez a név is jó volna, ilyen sincs, olyan sincs. De a királynak egyik sem tetszett. Otthagyja a bölcseket, hadd tanakodjanak tovább, ő meg nagy búsan kimegy a palotából, sétál az udvaron, gondolkozik, töri a fejét. Amint ott sétálgat, bejön egy öreg koldusasszony. Kinyújtja a kezét, alamizsnát kér, de a király ráfordul:

- Hagyj engem, te koldusasszony, nem látod-e az arcomon, hogy nagy gondom, nagy bánatom van!

- Ugyan bizony mi gondja s bánatja van, felséges királyom? - kérdi a koldusasszony. - Hátha én tudnék segíteni.

- Te tudnál segíteni, te koldusasszony, mikor idehívtam a világ minden bölcsét, s azok sem tudnak tanácsot adni!

- Mondja meg felséged, hátha én tudok tanácsot adni!

- Hát jól van, te koldusasszony. Az Isten megáldott egy fiúgyermekkel, s azt akarom, hogy annak olyan neve legyen, amilyen több nincs a világon.

Azt mondja a koldusasszony:

- Felsőges királyom, eressen be a bölcs urak közé, hadd beszéljek velük.

Isten neki, gondolja a király. Beereszti a koldusasszonyt, s mondja a bölcseknek, hogy mit akar, hallgassák meg.

Megáll a koldusasszony a bölcsek előtt, s mondja:

- Hát olyan nevet akarnak adni a királyfinak, amilyen nincs több a világon?! No, bizony kár azon törni a fejüket. A királynak egyetlen fia van: akkor annak Többsincs az illendő neve.

Összenéznek a bölcsek, elmosolyodnak, hajtogatják a fejüket, s mondják:

- Ez bizony jó név.

Mondja a király is:

- Szívem szerint szóltál, te koldusasszony, legyen a fiam neve Többsincs.

Annyi aranyat s ezüstöt adott nagy örömeiben a koldusasszonynak, hogy holtig urasan élhetett belőle.

Aztán teltek-múltak az esztendőök, nőtt, növekedett a királyfi. Amikor úgy tíz-tizenkét esztendőös forma lehetett, elkezdett gondolkodni, hogy vajon van-e az ő apján kívül több király a világon; van-e több ország az apja országain kívül.

Egyszer megszólítja az apját:

- Édesapám, én már sokat gondolkoztam azon, hogy van-e kigyelmeden kívül több király, s nekem úgy tetszik, hogy vannak még nagy s hatalmas királyok. Azok egyszer majd eljönnek ide, elfoglalják a mi országunkat. Jó volna, ha egy kicsit széjjelnéznék a világban, hadd látom, hogy mi van a mi országunkon túl.

- Ó, édes fiam - mondotta a király -, tedd le erről a gondolatról az eszedet. Hidd el nekem, hogy rajtam kívül nincs több király, én legalább, rajtam kívül, senkinek nem hallottam a hírért. Ha én meghalok, tied lesz az egész világ. Ne félj, senki meg nem támad téged!

De a királyfit nem nyugtatta meg a király beszéde, tovább tűnődött, tovább gondolkozott. Egyszer aztán álmában megjelent egy angyal, s az mondá neki a következőket:

- Ha a te apád azt hiszi, hogy rajta kívül nincsen király, rosszul hiszi, mert van még sok király, s azok között különösen egy, akinek éppen annyi országa van, mint a te apádnak. Ennek a királynak Absolon a neve. Van neki három fia és három leánya. Ez a három fiú folyton készülődik, hogy elfoglalja a te apádnak a földjét. Azt mondom én neked, hogy ne maradj itthon, készülj, s menj Absolon udvarába. Ha ottan megmutatod a vitézségedet, majd elmegy a kedve Absolon fiainak, hogy beüssenek a te apád földjére, s talán a tied lesz Absolon legkisebb leánya is, aki tehozzád egészen illendő.

Megy reggel a királyfi az apjához, s mondja neki, hogy mit jelentett neki álmában az angyal.

- Most már megyek, apám, addig meg nem nyugszom, míg Absolon király udvarát meg nem találok.

Hiába beszélt Salamon király, hiába sírt, könyörgött a királyné: a királyfinak nem volt maradása.

- Hát jól van, fiam - mondotta a király -, ha csakugyan elhagysz öreg napjainkra, menjen veled legalább a legvitézebb ezer katonám.

Mondotta a királyfi:

- Egy katona sem kell nekem, édesapám! Elég, hogyha velem jön az én hűséges szolgám, Habakuk.

- Akkor vígy magaddal aranyat, ezüstöt elegendőt. Megrakatok tizenkét szekeret. Elég lesz-e?

- Nem kell nekem, édesapám! Elég lesz száz tallér, abból is megélünk az én hűséges szolgálommal, Habakkukkal.

- No, ha sem katonák nem kellene, sem pénz nem kell, csak az a száz tallér: válaszd ki legalább a legszebb aranyszőrű paripát a ménesemből.

Mondotta Többsincs királyfi:

- Nem kell nekem, édesapám, aranyszőrű paripa. Van egy sovány deres csikóm, az kell énnekem. Habakkuknak is jó lesz az a vén fakó, amelyik a ménes után sántikál.

Mindjárt ki is ment a rétre Többsincs királyfi, vele ment Habakuk is, és hazavezették a deres csikót meg a vén fakót. Volt a padláson két régi kantár, azzal kantározták fel a lovakat. A pince hetvenhetedik vakablakában pedig volt két nyereg. Lehetett mind a kettő hatszáz esztendő. Azzal nyergelték fel. A kardok közül meg a legrozsdásabbat választotta ki Többsincs királyfi.

Akkor aztán elbúcsúzott apjától, anyjától, keserves könnyhullatások közt. Szép csöndesen kimentek az udvarból, ki a városból. De amint a városból kikerekedtek, egyszerre csak két hátsó lábára állott a deres csikó is, a vén fakó is, aztán nekiiramodtak, vágattak hegyen-völgyön, árkon-bokron át, mint a sebes szélvész, rengeteg erdőkön keresztül, erdőből pusztaságra, pusztaságból erdőbe; reggeltől estig keresztülvágattak vagy három országot.

Mikor már vagy hét napja volt, hogy elindultak hazulról, beértek egy rengeteg erdőbe. Éppen besötétedett. Néztek erre-arra, hogy hol verhetnének szállást. Megszólal Többsincs királyfi:

- Nézd, Habakuk, amoda nem messze valami tűzvilágot látok, menjünk oda, hátha szállást találunk!

Mennek a tűzvilág felé, s csakugyan egy kis házhoz érnek. De amint közelébe kerülnek, szalad velük szembe egy kilencfejű sárkánykutyá rettentő ugatással, csak úgy szakadt ki a torkából a tűzláng, hogy majd összeperzselte őket is, a lovakat is. De bezzeg Többsincs királyfi sem vette tréfára a dolgot, kirántotta rozsdás kardját, s úgy odavágott, hogy a kilencfejű sárkánykutyának egyszeriben leszakadt hét feje. De a sárkánykutyának még ez sem volt elég, még megvult két feje, s rászökött a Többsincs királyfi lovára. Még egyszer nekivágott Többsincs királyfi. Arra leszakadt a megmaradt két feje is a sárkánykutyának, hogy még vakkantani sem tudott.

Akkor szépen leszállottak a lóról, bementek a házba. Egy öregasszony ült az asztal mellett, éppen vacsorázott. De olyan öreg volt az az asszony, hogy az orra a földet verte. Köszönnek:

- Adjon isten, jó estét, öreganyám!

- Adj' isten! - fogadja az öregasszony. - Hát ti hogy tudtatok idejönni, hiszen aki még erre járt, mind szerteszaggatta az én sárkánykutyám?

Többsincs királyfi nem mert szólni. Az öregasszony kiszaladt az ajtón, elkezdte kiáltani a kutyáját. Azt mondja Habakuk:

- Felső királyfi, jobb lesz, ha megmondjuk az igazságot, mert különben ez a vén boszorkány végére jár az életünknek.

A királyfi mégis fogadta Habakuk tanácsát, s utána szaladt a vénasszonynak.

- Ne hívja hiába a kutyáját, öreganyám, mert mi tűrés-tagadás, én bizony levágtam mind a kilenc fejét.

- No - mond az öregasszony -, köszönd az istenednek, hogy megmondtad az igazat, mert különben szörnyű halálnak halálával haltatok volna meg mind a ketten.

Azzal visszatért a házba, jó vacsorát főzött Többsincsnek és Habakuknak. Aztán kikérdezte mindenről, hogy hova indultak, mi jóban járnak. Mondja Többsincs királyfi, hogy az Absolon király udvarába törekednek.

- Hej, fiam, hallottam a hírét Absolon király országának. Azt is tudom, hogy merre van, de hogy hol, azt már igazán nem. Hanem csak feküdjetek le és aludjatok. Reggel majd beállítalak benneteket az útba, s addig ki ne álljatok, míg hét erdön s hét pusztaságon keresztül nem mentek. A hetedik pusztaság után egy nagy fekete erdőbe értek. Annak a közepében lakik az én néném, aki egy híján kilencszáz esztendő. Járt ez a világ minden szegletjén; bizonyosan tudja azt is, hogy hol lakik Absolon király.

Ott maradtak éjszakára, s reggel aztán továbbindultak. Abból az útból, amelybe az öregasszony beállította, ki nem tértek, úgy mentek keresztül hét erdön, hét pusztaságon, s a hetedik pusztaság után értek abba a rengeteg erdőbe, ahol az egy híján kilencszáz esztendő öregasszony lakott. Csakugyan ott volt ennek az erdőnek a közepében az öregasszony háza. Látták messziről az ablakban a gyertya világát; de azt a házat is sárkánykutya őrizte, mégpedig tizenkét fejű. Mikor úgy egy puska lövésnyíre közeledtek a házhoz, felszökött a sárkánykutya, s szaladott elébük szörnyű ugatással. Ömlött a láng a száján, mind a tizenkettőn. Kirántja a kardját Többsincs királyfi, nekivág a sárkánykutyának, s egy vágásra kilenc feje esett le, mintha ott sem lett volna.

A sárkánykutya megfordult, s keserves vonítással, nagy véresen beszaladt a házba. Aközben a házhoz ért Többsincs királyfi Habakukkal. Leszálltak a lóról, megkötötték egy fához, aztán bementek a házba, s köszöntötték az öregasszonyt:

- Adjon isten jó estét, öreganyám!

- Adjon isten, fiam! De mondjátok meg, mit csináltatok a kutyámmal, hiszen máskor tizenkét embert is szerteszagatott egyszerre! Hogy tudtatok ide jönni?

- Hát bizony, öreganyám - mondotta Többsincs királyfi -, nem csináltam egyebet, csak kirántottam a kardomat, egyszer nekivágtam, s mindjárt leesett kilenc feje.

- Jól van, jól! - dörögött az öregasszony. - Látom, hogy vitéz legény vagy, s nem is lesz nálam semmi bántódásod, de ugyan mondd meg, hol jársz itt, ahol a madár sem jár.

Mondja Többsincs királyfi, hogy Absolon király udvarába igyekezik, ha odatalálna.

- Az Absolon király udvarába?! Ennek előtte 5-600 esztendővel jártam arrafelé - mondotta az öregasszony -, de most ugyan nem tudnék odatalálni. De ne búsulj, fiam, holnap reggel itt lesznek az én népeim, amennyi csúszó-mászó s szárnyas állat van a világon, azok közül valamelyik majd csak eligazít.

No, ott maradnak éjszakára. Az öregasszony jó vacsorát adott. Vacsora közben elmondta Többsincs királyfi, hogy ki s mi ő, miért igyekszik Absolon király udvarába. Azután lefeküdtek, aludtak reggelig, mint a bunda. De tovább nem is aludhattak, mert jött a tenger sok csúszómászó, szárnyas állat; volt károgás, sívítás, brekegés, hogy azt hitte Többsincs királyfi: vége a világnak.

Kimegy az öregasszony a házból, Többsincs királyfi is. Habakuk is utána, s kérdi az öregasszony az ő népeit:

- Melyik ismeri közületek Absolon király udvarát?

Hallgattak mind.

- Hát egy sem ismeri?

- Mi nem - mondták -, ha csak a sánta sas nem tudja, de az valahol elmaradott tőlünk.

- No - mondja az öregasszony -, takarodjatok, s ahol látjátok, találjátok, mondjátok meg neki, hogy egyszeriben itt teremjen!

Eloszlanak az öregasszony népei: ki erre, ki arra. Hát még egy óra sem telt belé, jött az öreg sas nagy lassan; húzta maga után az egyik lábát, a szárnya meg lecsüngött, seperte a földet mind a kettő.

- Hallod-e, sánta sas - kérdi az öregasszony -, ismered-e az Absolon király udvarát?!

Felelt a sas:

- Hej, ismerem biz én! Ismerem az udvarát, ismerem minden országát, országainak minden szegletjét. Sok bárányt ragadtam én el Absolon király országaiból. Ott lótték el a fél lábamat is, a tollamat is erősen megtépázták egyszer; még azt is tudom, hogy az én tollammal írják azokat a verseket, hogy el kell menni s el kell venni Salamon király országát.

- No bizony, ha tudod, hol van Absolon király országa, indulj, s mutasd az utat Többsincs királyfinak, mert ő oda igyekszik!

Megköszöni Többsincs királyfi az öregasszonynak az ő nagy jóságát, elbúcsúzik tőle illendőképpen, s mentek, amerre a sánta sas vezette. Hét nap s hét éjjel meg sem állottak, s akkor egy olyan magas hegy tetejére értek, hogy a fejük szinte beleütődött a csillagos égbe. Ott a hegy tetején mondotta a sánta sas:

- Nézz arrafelé, Többsincs királyfi, ennek a hegynek az aljában van Absolon király városa, a város közepén gyémántpalotája. Én tovább veled nem mehetek, hanem húzz ki a jobb szárnyamból egy tollat, azt a tollat szorítsd meg jól, s három zsírcsepp cseppen a tenyeredre. Azt a három cseppet jól kend rá, s mondjad: „Ott legyenek, hol akarok”, s ott lész mindjárt, ahol akarsz, mégpedig olyan madár képében, amilyenben kívánod. Húzz ki a bal szárnyamból is egy tollat. Ez a toll olyan toll, hogy akármikor írhatasz vele, sohasem kell tintába mártanod.

Kihúz Többsincs királyfi két tollat a sánta sas két szárnyából. Azzal a sánta sas Istennek ajánlotta őket, s visszasántált a hazájába. Ahogy elment a sas, mondja Többsincs királyfi Habakuknak:

- Édes szolgám, Habakuk, te csak maradj itt a lovakkal. Ne félj, nem sok idő múltán visszajövök!

- Jól van, édes gazdám. Én itt maradok, vezéreljen az Isten a te utaidban!

Elbúcsúznak egymástól, s Többsincs királyfi jól megszorítja a sas tollát, a tenyerét alája tartja, rácsöppent három zsírcseppet, széjjeldörzsöli, s mondja:

- Ott legyenek az Absolon király palotáján, fehér galambnak képében!

Még jóformán ki sem mondta, fehér galambná változott, egyszer-kétszer összecsatogtatta a szárnyát, s egy szempillantás alatt ott repkedett az Absolon király gyémántpalotáján, a palotának éppen a födelén, s elkezdett ott bűgni, burukkolni, szépen turbékolni.

Hallják az udvarbéliek a fehér galamb turbékolását, s mind a palota elé csődülnek. Lejön a király is az udvarba, le a három leánya is, s különösen a királykisasszonyok, nem tudom, mit adtak volna azért, ha valaki szépmódúlag megfogja a galambot. De hiába várták, hogy a galamb lejön magától. Megfogni sem tudták. Mit csináljanak?

Akkor a király odahívatta a leghíresebb vadászát, s mondta neki:

- Hallod-e, lödd meg ezt a galambot, de úgy, hogy meg ne haljon.

Célba veszi a vadász, rálő egyszer, kétszer, háromszor, még tízszer is, de a galamb mindig továbbroppent, s nem tudta eltalálni.

- Hiszen majd lejön - mondták a királykisasszonyok -, hozzunk ki búzát.

Beszaladtak a királykisasszonyok a palotába, hoztak a kötényökben piros búzaszemet, lehintették a földre, s hívták, hívogatták szép szóval:

- Gyere le, gyere le, te szép fehér galamb!

S hát csakugyan a galamb egyszeriben leröppent a palota tetejéről. Szedegette a csőrével a piros búzaszemet. Aztán próbálta megfogni a legidősebb királykisasszony, de amint utána kapott a kezével, egyszeriben továbbroppent. Próbálta a középső királykisasszony, az sem tudta megfogni, attól is továbbroppent. Akkor a kicsi királykisasszony szólt hozzá:

- Gyere ide, te szép fehér galamb! - s íme, a galamb mindjárt a karjára röppent, s a kicsi királykisasszony karján elkezdett búgni, burukkolni, szépen turbékolni.

De bezzeg volt öröm! Felvitték a fehér galambot, aranykalickába tették. Hanem amint a kalickát felakasztották a király szobájának a falára, a fehér galamb elhallgatott. Beadtak neki búzaszemet, beadtak neki vizet, de az sem nem evett, sem nem ivott. A fejét lecsüggesztette, magát búnak eresztette.

Eltelik egy nap, eltelik kettő, de nem jött meg a fehér galamb kedve. Hanem a kicsi királykisasszony azt álmodta, hogy addig meg sem jön a kedve a fehér galambnak, míg az ő szobájába nem tesz a kalickát. S amint fölkel, ment az édesapjához, elmondta az álmát. Mondta a király:

- Hát csak vidd a szobádba a kalickát, édes leányom.

Vitte is a királykisasszony. Mindjárt letette a kalickát aranyasztalára, s hát abban a szempillantásban megszólalt a galamb. Elkezdett búgni, burukkolni, szépen turbékolni. Na, eltelik ez a nap. Este a királykisasszony magára hagyja a galambot, megy a nagy ebédlőszobába. Ottan megvacsorázott az egész királyi família, vacsora után meg mindegyik visszament a szobájába, a kicsi királykisasszony is a magáéba.

Hát uramteremtőm, mit lát a kicsi királykisasszony! Ragyogott, tündökölt a szobája a nagy fényességtől. Pedig nem ragyogott ott egyéb, csak a Többsincs királyfi gúnyája.

Még szót sem szólhatott a kicsi királykisasszony, mondotta Többsincs királyfi:

- Ne ijedj meg, szép királykisasszony! Többsincs királyfi vagyok, Salamon király fia; fehér galamb képében jöttem ide, hogy észre ne vegyenek, mert tudom, hogy a te bátyáid el akarják venni az én apám földjét.

- Jaj, Istenem - mondotta a kicsi királykisasszony -, igazat beszélsz, Többsincs királyfi! Az én bátyáim már rég készülnek, hogy elfoglalják a te apád földjét.

- Hiszen csak jöjjenek - mondotta Többsincs királyfi -, nem bánom, csak te gyere velem, szép királykisasszony, eljössz-e?

Mondotta a kicsi királykisasszony:

- Elmennék én veled a világ végére is, Többsincs királyfi, de hogy menjünk innét a palotából, mikor minden kaput két istrázsa* őriz.

Na, ettől ugyan nem félt Többsincs királyfi. Elővette a tollat, melyet a sánta sastól kapott, s mutatta a királykisasszonynak:

- Nézz ide, ebből a tollból csak három cseppet kell cseppenteni a tenyerünkre, s ott leszünk, ahol akarunk.

- Hiszen ez jó - mondotta a királykisasszony -, de mielőtt elmennénk, szeretném mégis megírni az édesapámnak, hogy hová megyünk.

- Ha meg akarod írni, nesze, itt egy másik toll, nem kell tintába mártani, írhatasz vele akármit.

Ott mindjárt megírta a levelet a kicsi királykisasszony. Ekkor a másik tollból három cseppet cseppentettek a tenyerükre, jól széjjeldörzsölték, s mondta a királyfi:

- Ott legyünk annak a hegynek a tetején, ahol vár énreám hű szolgám, Habakuk!

Azt is gondolta, hogy fehér galambbá változzanak mind a ketten, azzá is változtak, s mire hajnalodott, ott voltak a hegy tetején. Visszaváltak igaz formájukra, a királyfi felült a lovára, ölébe vette a királykisasszonyt; Habakuk is felült a lovára, s úgy indultak szépen hazafelé.

De még egy jó futamodásnyira sem mehettek, hallják, hogy vágat valaki utánuk. Visszanéz a királykisasszony, megijed szörnyen:

- Jaj, Istenem, ez az én legidősebb bátyám, vége az életednek, Többsincs királyfi!

Abban a pillanatban már ott is termett mellettük Absolon király legidősebb fia, kirántotta a kardját. De kirántotta Többsincs királyfi is, s csak egyszer vágott a királyfinak, mindjárt ledöndült a földre.

Nagy nehezen feltápáskodott a királyfi, felült a lovára, s vissza sem tekintett többet, úgy vágatott haza.

- Na, édesapám - mondta otthon -, én ugyan megjártam. Salamon király földje nem lesz a mienk, mert Többsincs királyfi keményebb legény, mint én.

- Hiszen majd meglátom, hogy keményebb-e, mint én - kiáltott a középső királyfi, s utána vágatott Többsincs királyfinak.

Hiszen ha utána vágatott, meg is bánta, mert éppen úgy járt, mint a bátyja. Éppen úgy járt a legkisebb királyfi is.

Most már mehetett Többsincs királyfi, nem állotta útját senki. Odahaza az öreg király s az öreg királyné százszor, ezerszer elsiratták, s azt hitték, hogy többé soha nem látják egyetlen fiukat. No, az igazán Isten csudája, hogy meg nem haltak nagy örömben, amikor megérkezett Többsincs királyfi az ő mátkájával. Bezzeg, hogy mindjárt papot hívtak, s cigánybandát, tizenkettőt. Hét hétig folyton szólt a muzsika, folyt a bor s mindenféle jó lé.

Aki ott járt, jól járt, szénás szekéren hált.

SZENT PÉTER ATYAFIAI

Szent Péter, mikor Krisztus urunkkal a földön járt, mindig elkéredzett Krisztustól, valahányszor abba a faluba ért, ahol az ő atyafiai laktak, hogy meglátogassa őket. Egyszer, mielőtt az atyafiaihoz ment volna, megkérdezte Krisztust:

- Uram, milyen időjárás lesz a jövő nyáron?

Mondta Krisztus:

- Jövő nyáron nagy szárazság lesz, Péter.

Elment Péter az atyafiaihoz, mondta nekik:

- Halljátok, nehogy búzát vessetek, mert azt hallottam Krisztus urunktól, hogy a jövő nyáron nagy szárazság lesz.

Az atyafiak megfogadták a tanácsot, hogyne fogadták volna meg. A többi gazda mind vetett búzát, csak ők nem, de világért meg nem mondták volna senkinek, hogy miért nem vetnek.

Elkövetkezett a nyár, és csakugyan rettentő nagy szárazság is lett. De azoknak, akik vetettek, annyi búzájuk termett, hogy alig győzték learatni.

Azon a nyáron megint arra járt Krisztus és Szent Péter. Látván Péter, hogy mi tenger búza termett, ijedten csapta össze a kezét.

- Hiszen, uram, te azt mondtad, hogy nagy szárazság lesz, s lásd, most az én atyámfiainak nem termett búzája, mert én azt tanácsoltam, hogy ne vessenek!

Mondotta Jézus:

- Hát én tanácsoltam, hogy ne vessenek?! Én csak azt mondtam, hogy nagy szárazság lesz, és csakugyan nagy szárazság is lett. Eredj, menj az atyádfiaihoz, s mondd meg nekik, hogy gereblyézzék össze a tarlón, ami búzaszálát otthagytak mások: abból is eléldegélhetnek egy esztendeig.

Péter megmondta az atyafiainak, hogy mit üzent Krisztus. Fel is gereblyézték a hulladékot, s azóta a szegény emberek mindig felszedegetik, felgereblyézik a hulladék búzaszálakat, ami a búzaföldeken marad.

Hanem még egyéb is történt Szent Péter atyafiaival.

Egy esztendő, kettő múlva megint jól ment a soruk, s ha Szent Péter meg-meglátogatta, Krisztus urunk alig győzte visszavárni. Kérdé egyszer:

- Te Péter, miért maradsz olyan sokáig az atyádfiainál?

- Hej, uram - dicsekedett Péter -, nehéz azoktól megszabadulni, olyan nagy dínomdánomot csinálnak az én tiszteletemre. De, Istennek hála, van is miből; mert annyi a búzájuk, hogy majd leszakad a padlás, annyi a boruk, hogy majd kifolyik a pincéből.

- Hát aztán Istennek nevét emlegetik-e?

- Bizony, uram - mondotta Péter -, mi tőrés-tagadás, s minek is tagadnám, mert te úgyis tudsz mindent, Istenről megfeledeztek, az ő szent nevét nem emlegetik.

Ez így ennyiben maradt. Krisztus nem szólt semmit, szép csendesen továbbment, s utána Péter. Egy esztendő múlva megint visszakerültek abba a faluba, ahol Péter atyafiai laktak, s Péter kérte Krisztus urunkat:

- Uram, engedd meg, hogy meglátogassam az atyámfiat!

- Eredj, Péter, nem bánom, csak soká ne maradj.

Elment Péter, de még egy fél óra sem telt belé, jött vissza szomorú ábrázattal.

- Ó, uram, nagy a baj. Az atyámfiak leszegényedtek; sem kenyérük, sem boruk, sem semmijük a világon, csak sírnak, keseregnek.

- Hát Istennek a nevét emlegetik-e?

- Ó, uram, de mennyit emlegetik! Mindig ajkukon van Isten ő szent felségének a neve.

- No, lásd, Péter, csak azt akartam, hogy emlegessék!

A KINCSES BOJTÁR

Volt egyszer egy juhász, annak egy kutyája. Ennek a kutyának kilenc kölyke lett, s a juhász szeretett volna azokból egy párt felnevelni, de a kutya, úgy látszik, megszimatotha, hogy a gazdája majd az ő kölykeit vízbe hányja, s mind a kilenc kölykével behúzódott egy sziklának a barlangjába. Hanem a barlangnak olyan szűk nyílása volt, hogy oda csak négykézláb lehetett bemenni. Próbálta a juhász, próbálta a kisbojtárja* is, hogy bemásszanak a barlangba, de a kutya mindig rájuk morgott nagy mérgesen, s mit volt mit nem tenni, békén kellett, hogy hagyják a kilenc kölykével.

Egyszer a kutya mégis kijött a barlangból: kikergette onnét az éhség. Akkor aztán a kisbojtár bemászott, de amint mászott, a kölykek is húzódtak mind hátrább-hátrább, s egyszerre csak lepottyantak egy sötét pincébe.

Kimegy a kisbojtár, mondja a gazdájának, hogy mi történt.

- Hiszen az nem baj - mondá a juhász. - Mindjárt keríték egy kötelet, annálfogva lemehetsz a pincébe.

Hamarosan kerítettek is egy jó hosszú kötelet. A kisbojtár visszamászott a barlangba, s a kötélén leereszkedett a pincébe.

Hej, Uram, Jézus, mi volt ott!

Volt ott ezer boroshordó is, ha nem több. De ugyancsak rég lehettek ott azok a hordók, mert valamennyi hordónak a fája el volt rothadva, s a bor a maga bőrében állott. Kiveszi a kisbojtár a fanyelű bicskáját, beleszúr a hordóba, s hát csakugyan folyik a bor. De milyen bor! Édes, mint a cseppentett méz, s erős, de olyan erős, hogy csak egyet-kettőt kortyintott belőle, s egyszeriben tulipiros kedve kerekedett.

Továbbmegy a kisbojtár a pincében. Vizsgálódik, nézelődik mindenfelé, s hát annyi a kád, hogy a szeme sem tudja ellepni. Színültig tele volt mindegyik arannyal, ezüsttel. Kivetette az inget a nyakából, telemerte sárig* arannyal, összebogozta a kötéllel, melléje kötött még két kutyakölyköt, s felhúzatta a juhásszal.

Amikor ez megvolt, a juhász megint leeresztette a kötelet, s felhúzta a kisbojtárt is.

- Hej, gazduram - mondá fenn a kisbojtár -, mi tenger bor, mi tenger kincs van odalent! Annyit még emberi szem nem látott!

De a juhász még nem is szólhatott erre, s hát kimászik a barlangból egy fekete ember, még az ördögnél is feketébb, s azt mondja nagy haragosan a kisbojtárnak:

- Hiszen köszönd az Istenednek, hogy a pincében nem találtalak, mert ott hagyta volna a fogadat! Csak gyere még egyszer vissza!

Azzal a fekete ember visszament a barlangba, a juhász meg a kisbojtár a nyájhoz.

Telik-múlik az idő, eltelik több esztendő, a kisbojtár nagy legénnyé cseperedik, a juhász meghal, s a bojtár kapja kezére a nyáját. Hanem ahogy az idő eltelt, éppen úgy elfogyott a pénz is.

Egyszer bemegy a bojtár a csárdába, leül nagy búsan az asztal mellé, bort rendel, de rovásra,* és iszogat magában. Melléje telepedik egy másik bojtárlegény, az is bort rendel rovásra, s iszogatván együtt, beszédbe elegyednek, panaszkodnak, keseregnek, hogy jaj de nehéz a szegény bojtár élete.

- Hiszen - mondja a kincses bojtárlegény -, tudok én egy helyen pénzt, annyit, hogy a királynak sincs annyi. Csakhogy nehéz elhozni!

- Hol van az a pénz? - kérdi a másik bojtárlegény.

Elmondja a kincses bojtárlegény, hogy mi történt vele kisbojtár korában.

- De már egy életünk, egy halálunk - mondja a másik -, elmegyünk oda!

Mert hogy egy-két üveg bort meg is ittak, nagy kedvük s bátorságuk kerekedett. Elmentek a barlang nyílásához, egy nagy kőhöz kötelet kötöttek, s a kötélnél fogvást leereszkedtek a pincébe. Ahogy leereszkedtek, mindjárt a boroshordónak láttak. Még nagyobb kedvük kerekedett: elkezdettek énekelni, kurjongatni. De bezzeg jött egyszeriben a fekete ember. Nekimegy a kincses bojtárnak, mondja nagy haraggal:

- Ugye megmondtam, hogy ne jöjj ide többet, mert vége az életednek!

- Hiszen próbáld meg! - rikkant a kincses bojtárlegény meg a másik is.

Megrökönyödik a fekete ember, mondja nekik megjuhászodva:

- Jó, jó, hiszen én nem bánom, hogy idejöttetek. Nem az enyém ez a sok bor s ez a sok kincs, hanem egy ősz öregemberé. Ha nem félték tőle, menjetek hozzá, talán mindent nektek ad, ha jókedvében találjátok.

Továbbmennek a legények, s hát ott ül az ősz öregember egy kádnak a tetején. Köszönti a kincses bojtárlegény:

- Adj' isten jó napot, öregapám!

- Adj' isten, fiaim! Hát ti hogy mertetek idejönni? Nem féltetek, hogy ízzé-porrá szagatlak?

- Mi-e, öregapám? Mi nem félünk.

- Bizony ha nem félték - mondja az ősz öregember -, a jó Isten vezérelt ide! A ti nagy bátorságotok felszabadít engem az átok alól. Mert úgy tudjátok meg, arra voltam elátkozva, hogy örökké éljek ebben a sötét pincében, e tenger kincs között, de ne nyúlhassak pénzhez soha.

Abban a pillanatban megvilágosodott a pince. Az ősz öregember hová, hová nem: eltűnt, s a pince oldalában színarany garádics nyílt meg, amelyen szépen fel lehetett menni a világba. Amit felvihettek, felvittek a legények, de ha ezer esztendeig éltek volna, akkor sem tudták volna felhordani a maguk emberségéből.

Mit gondoltak, mit nem: elmentek a királyhoz, s jelentették neki, hogy ha szereti a jó bort s a csengő sárga aranyat, ami szekeres marhája van, küldje ide meg ide, még a hetvenhetedik maradéka sem lát szükségét.

Bezzeg hogy a királyt nem kellett biztatni. A drága sok bort, a teméntelen aranyat és ezüstöt elhordatta, a kincses bojtárt fiának fogadta, neki adta egyetlenegy leányát, a másik bojtárt pedig fővezérré tette.

Aki nem hiszi, járjon utána!

HAJNAL

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy király s annak három szép leánya. Már jó nagyok voltak a királykisasszonyok, de az apjuk nemhogy az utcára eresztette volna ki, még az udvarra sem, s Isten áldott napját csak az ablakon keresztül láthatták. Sokat sírtak, keseregtek emiatt a királykisasszonyok, hogyne sírtak, keseregtek volna, mikor nem volt jobb dolguk, mint az aranykalickába zárt madárnak. Kérdezték is az édesapjukat: ugyan bizony bár a kertbe mért nem ereszt ki, édesapám? Talán bizony fél, hogy szél meghasogatja, nap megbarnítja arcunkat? A király mindig csak azt felelte: sem széltől, sem naptól nem féltetek, lelkem, leányaim. Egyéb miatt aggódik az én apai szívem. Azt jelentette álmomban egy ősz öregember, hogy ha egyszer kieresztlek, többet meg nem látlak ez életben.

Hitték is, nem is a leányok, hogy az édesapjuk álma beteljesedjék, s egyszer, mikor a király vadászatra ment, s vele az egész udvarnépe, éppen csak hogy egy öregasszony maradt a palotában, az is a fél szemére vak volt, a másikkal meg nem látott, uccu! kiperdültek a palotából, leszaladtak a kertbe, s meg sem állottak, míg a feneketlen tó mellé nem értek. Ez a feneketlen tó a kertnek a leghátulso szegletében volt, aranyhalak, aranykacsák úszkáltak benne, s bezzeg mikor meglátták ezeket a királykisasszonyok, nem tudtak betelni a nagy gyönyörűséggel, hívták, hívogatták a kacsákat, s ugyancsak örültek, mikor a kacsák kiúsztak a tó partjára, s szépen sétáltak ők is a királykisasszonyok után.

Na, hanem ugyan nem sokáig tartott az örömük, mert kétszer sem kerültek meg a tavat, egyszerre csak rettenetes nagyot csobban a víz, s gyűrűt vet vagy százat, hogy csakúgy loccsant ki a víz a tó partjára, s abban a szempillantásban kiemelkedik három sárkány, egy hétfejű, egy tizenégy fejű meg egy huszonegy fejű, kiszöknek a vízből, derékon kapják a királykisasszonyokat, s nagy hirtelen eltűnnek velük a feneketlen tóban.

Hazajő a király estére, megy a leányok szobájába, s hát hírük-poruk sincsen. Tüvé teszik a palotának minden zegét-zugát, az udvart, a kertet, a várost, fűt-fát kérdeznak: látták-e a királykisasszonyokat? Nem látta senki lélek. Haj, Istenem, rettentő nagy bűnnek ereszkedik a király, sírás volt éjjele-nappala, de sírhatott, arra ugyan elé nem kerültek a leányok. Kihirdette hát az egész országban, de még a szomszéd országokban is, hogy aki a leányait visszahozza, annak adja fele királyságát s három leánya közül azt, amelyik a legjobban megtetszik. Bezzeg csődültek mindenfelől a legények, minden renden s rangon lévők, százan is elindultak, ki erre, ki arra, hátha megtalálnák a királykisasszonyokat.

Volt a városban egy öregasszony, s ennek három fia, úgy hívták őket: Este, Éjfél meg Hajnal, Gondolja az öregasszony, hiszen az ő fiai országot-világot bejárnak, hátha látták is valahol a leányokat, bizony jó volna, ha valamelyik fia visszahozná őket. Éppen alkonyodott, s hazajő a legidősebb fia, Este, s mondja neki az öregasszony:

- Hallod-e, fiam, maradj itthon ma, vacsorálj s feküdjél le. Eleget jársz-kelsz, fáradsz úgy is, pihenj egyszer életedben.

- Ó, édesanyám, maradnék én jó szívvel, de megharagszik reám Éjfél, ha idehaza talál.

- Ne félj - mondta az öregasszony -, elbújtatlak, nem lát meg az öcséd.

Hajlott Este az anyja szavára, odahaza maradt, vacsorázott, aztán lefeküdt a kemence háta mögé, s aludt, mint a bunda. Kevés idő múlva jött haza Éjfél is, s azt is azzal fogadja az anyja:

- Maradj itthon, édes fiam, pihenj egyszer életedben.

Szabadkozott Éjfél is, hogy mit szól majd Hajnal, ha hazajő s itthon találja, de az öregasszony addig beszélt, hogy levetette szűrét, asztalhoz ült, evett-ivott, aztán lefeküdt az ágy alá.

Alighogy Éjfél elaludt, hazakerült Hajnal is, s okkal-móddal, szép szóval őt is otthon marasztja az öregasszony, ad neki jó vacsorát, s lefekteti az ágyába.

Fölkelnek reggel a legények, de bezzeg megszégyellették magukat, mikor meglátták egymást. Ez sem volt többet az életben, hogy ők egyszerre ébredjenek!

- Jól van, jól - mondotta az öregasszony -, azért ugyan ne szégyenkezzetek, hogy idehaza találtátok egymást. Az én akaratom volt, hogy egyszerre mind a hárman itthon legyetek. Tudjátok-e, a királynál mi történt? Az történt, hogy a királynak mind a három leánya úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Ugyan bizony nem láttátok-e őket? Hiszen ti sok országot-világot bejártok.

Mondta Este:

- Én egyiket sem láttam, édesanyám.

Mondta Éjfél:

- Én sem láttam, édesanyám.

Mondta Hajnal:

- Mert biz' én láttam mind a hármat, azt is tudom, hol vannak.

- Bizony ha láttad, eredj utánok, mert ha visszahozod őket, tied lesz a király fele királysága, s a három leány közül, amelyiket választod.

- No ha úgy, akkor csak menjen, édesanyám, a királyhoz, s mondja neki, hogy csináltasson egy háromszáz öles* láncot s annak a végére egy hétmázsás karikát, a többi az én gondom.

Elmegy az öregasszony a királyhoz, elmondja Hajnal üzenetét, de bezzeg örült a király! Ahány kovács volt a városban, mind összedoboltatta, s még aznap megcsinálták azt a háromszáz öles láncot meg a hétmázsás karikát.

Aközben Hajnal is odament az udvarba a két bátyjával, fogta a láncnak a karikás végét, a másik végét pedig fogta Este meg Éjfél, s úgy vitték a láncot végig a városon. Meg sem állottak, míg a városon túl az erdőbe nem értek, annak is a kellős közepébe. Ott volt egy nagy cserefa,* annak a tövében egy lik, olyan széles, hogy azon egy ember jól beférhetett.

Ezen a likon le lehetett menni Sárkányországba, de még ember fia le nem ment azon, minden lélek messziről elkerülte.

- Na - mondotta Hajnal -, ti mászatok fel erre a fára, üljete le egy ágára, a lánc végét fogjátok meg jól, én a karikás végével leereszkedem Sárkányországba, mikor aztán érzitek, hogy alulról megrándítom, húzzátok fel.

Ígérnek s fogadják a legények, hogy csak menjen bátorsággal, vezérelje útjában az Isten, azzal elbúcsúznak egymástól, s Hajnal leereszkedett a likon. Három nap s három éjjel folyton ereszkedett lefelé, akkor földet ért a lába, s elindult Sárkányországban. Nem ment erősen messzire, már ott is volt a rézvárnál: abban lakott a király legidősebb leánya.

Éppen az ablakban könyökölt, sírdogált magában, s mikor meglátta Hajnalt, összecsapta a kezét.

- Jaj, lelkem, Hajnal, hogy jövel ide!

- Jöttem, ahogy jöttem, azt most ne kérdezze, jöjjön velem!

Mondta a királykisasszony:

- Mennék, lelkem, Hajnalom, de mindjárt jó a hétfejű sárkány, s ha el nem bújssz előle, vége az életednek, vége az enyémmnek is.

- Hát mitől olyan erős a hétfejű sárkány? - kérdezte Hajnal. - Mit eszik, mit iszik?

- Nem eszik az egyebet, csak egy kenyeret s nem iszik többet, csak egy icce bort, mégis olyan erős, hogy száz embertől sem fél egymaga.

- Nohát akkor csak adj nekem is egy kenyeret meg egy icce bort, szép királykisasszony, a többit bízd rám.

Ad a királykisasszony Hajnalnak kenyeret is, bort is, hogyne adott volna! - s mikor éppen a kenyeret megette s a bort megitta Hajnal, nagyot döndült a vár kapuja, s abban a pillanatban jött már a hétfejű sárkány is, csakúgy szakadt a láng mind a hét szájából. Hej, szörnyű haragra gerjedt, mikor Hajnalt meglátta, de nem sokáig tartott a haragja, mert Hajnal felkapta a buzogányt s úgy fejbe teremtette, hogy csak egy nagyot nyekkent a sárkány, s azzal kiadta a páráját.

Jaj, Istenem, de örült a királykisasszony! Egyszeriben leszaladt a palotából, egy réz vesszővel megsuhintotta a palotát, abból mindjárt alma lett, azt a kebelébe dugta, s úgy mentek tovább ketten az ezüstvárhoz, ahol a középső királykisasszony lakott. Ezt a tizennégy fejű sárkány rabolta volt el, az tartotta szomorú fogságban. A tizennégy fejű sárkány két kenyeret evett s két icce bort ivott napjában. Hajnal is hát megevett két kenyeret s megivott két icce bort, de fűbe is harapott a tizennégy fejű sárkány. A középső királykisasszony is megsuhintotta ezüstvesszővel az ezüstpalotát, abból mindjárt alma lett, a kebelébe dugta, s mentek az aranyvárhoz, ahol a kicsi királykisasszony hervadozott szomorú rabságban. A huszonnégy fejű sárkány három kenyeret evett napjában s három icce bort ivott. Hajnal is megevett három kenyeret, megivott három icce bort, s éppen háromszor olyan erős lett ettől, mint annak előtte volt, pedig ugyancsak rettentő nagy ereje volt addig is. De földhöz is teremtette a huszonnégy fejű sárkányt, úgy földhöz teremtette, hogy egyszeriben kiadta gonosz lelkét ez is.

Na, most már mehettek haza. A kicsi királykisasszony is megsuhintotta aranyvesszővel a várat, abból is alma lett, szép aranyalma, ott a királykisasszony a kebelébe dugta, s azzal mentek egyenest a lik szájához. Hajnal elébb a legidősebb királykisasszonyt ültette a karikába, aztán megrándította a láncot. Egyszeriben megindult a lánc fölfelé, vitte a királykisasszonyt. Aztán sorjában fölmentek mind; legutolsónak maradt Hajnal, fölhúzták őt is.

Ahogy mind fent voltak, a három almát külön-külön letették a földre, meglegyintették a vesszővel, s ismét vár lett mind a három almából. Történetesen éppen akkor nézett ki az ablakán a király, meglátja a három várat, s szeme-szája elállott a csudálkozástól. Világéletében sem látott három ilyen szép várat, pedig szépnek elég szép volt az övé is. Nem volt maradása, befogatott a hintájába, hadd lássa, tudja, ki építette olyan nagy hirtelen azt a három várat. Hej, édes jó Istenem, majd meghalt szertelen nagy örömeben, mikor meglátta a leányait. Bezzeg, hogy Hajnalnak adta mindjárt a fele királyságát s azzal a legkisebb leányt. Mert a kicsi királykisasszonyt választotta Hajnal. A legidősebb királykisasszony Estének lett a felesége, a középső pedig Éjfélnek. Egyszeriben három papot hívtak, a fiatalokat összeadták s aztán megzendült a muzsika, lett nagy dínomdánom, hejehuja, vigasság, hét álló hétig állott a lakodalom.

Én is ott voltam, hét hétig táncoltam, akkor elszaladtam, s hazáig meg sem állottam.

Aki nem hiszi, járjon utána!

ÖRDÖG KÖVE

Sok száz esztendővel ennek előtte egy ördög tartózkodott Szászváros vidékén. Ennek az ördögnek abban telt a kedve, hogy amely háznál szép leány volt, oda csak beállított, megkérte a leány kezét, s adták, nem adták, fogta a leányt, s meg sem állott vele a pokol tartományáig. Egy esztendőnek a lefolyásán tíz-husz szép leányt is elvitt az ördög, s megfogni nem tudták, mert nem a földön járt: felszállott a levegőégbé, s a madárnál is sebesebben repült az elrabolt leánnyal.

Volt a többek közt egy Filána nevű leány, akinek messze földön nem volt párja szépségben. Filána jegybéli mátkája volt a vidék legszebb legényének, s már készülődtek is a lakodalomra. Az alatt az idő alatt, míg a lakodalomra készülődtek, nem volt nyugalom a Filánáék házában, éjjel-nappal reszkettek, hogy Filánáért is eljő az ördög. Nem is igen mozdult el Filána mellől a mátkája, őrizte, vigyázta, mint a szeme fényét. De az ördög látatlanban folyton a ház körül leskelődött, s abban a pillanatban, amint a vőlegény kifordult a házból, beugrott az ablakon fényes, aranyos ruhában, s annak rendje s módja szerint a szülőktől megkérte a leány kezét. Az öreg gazda megfogta a leánya kezét, aki az ördög láttára fehér lett, mint a fehérített vászon, s mondta az ördögnek:

- Nem adom neked a leányomat! Hiába öltöztél aranyos gúnyába, jól látom én, hogy ördög vagy.

- Bizony ha nem adod, nem is kérem többet - mondta nagy hetykén az ördög, s kiragadta a leányt az apja kezéből.

Aztán az egyik kezével átkarolta a leányt, felszökött az ablak fájára, s éppen föl akart vele szállani, mikor beszaladt a szobába a vőlegény, ki észrevette az ördög jövetelét. A bátor legény hirtelen megragadta az ördög lábát, hogy visszahúzza, de az ördög sokkal erősebb volt, könnyű pehelyként kapta fel a legényt is, a leányt is, s repült velük, hogy csak úgy surrogott-burrogott a levegőégbé. Hanem hiába, mégsem tudott egyvégtében a pokol tartományáig repülni, nagyobb volt a teher, mint amekkorához szokott volt, s útközben a Sebes vize partján, egy magas kőszikla tetején megállapodott, hogy pihenjen egy keveset.

De a legénynek sem kellett egyéb. Összeszedte minden erejét, megragadta az ördögöt, s mondta neki:

- Egy életem, egy halálom, a mátkámat nem hagyom neked, ördög!

Talpra ugrik az ördög, birokra mennek, hányják, vetik, forgatják egymást, az ördög előveszi minden mesterségét, de a legény is ismerte a birkózásnak minden fortélyát, s egyszerre csak felkapta az ördögöt, megkerengette a levegőben, s ledobta a Sebes vize mellé. Az ördög talpra esett, de abbéli nagy csodálkozásában, hogy egy emberfia ügyesebb tudott lenni, mint ő, egyszeriben kővé meredett, s ott áll ma is keresztbe font kézzel...

Fent a szikla tetején, azt mondják, még ma is látszik az ördög s a legény lába nyoma, amint egymással küzdöttek.

A VÉN SZOLGA

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még a hármás üveghegyen is túl, volt egy király, annak egy növendék fia meg egy növendék leánya. Ahány király volt csak a világon, mind irigykedett erre a királyra, mert az övé volt a legnagyobb s a legszebb ország, a Feketeország, s egynek sem volt olyan vitéz fia, mint ennek, s a leánya is olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem.

Már kislegény korában nagy vitéz volt a királyfi, vitézségének híre ment kerek e világon, s attól félték a királyok, hogy ha nagyra növekedik, sorba veszi az országokat, s egytől egyig elfoglalja. Gondolták a királyok, nem várnak, míg a királyfi indul ellenük, hanem összeszedelőzködnek mind, talpra állítják, ami katonájuk van, egyszerre támadják meg a vitéz királyfi országát, megölik a háborúban, s többet legalább nem nyugtalankodnak miatta.

Úgy is cselekedtek, ahogy kigondolták. Megegyeztek, háborút üzentek, s még az üzenetet meg sem kapta a fekete király, fölkerelkedtek, ellepték az országot, de úgy, hogy több volt a katona az országban, mint fűszál a réten.

Hej, uramteremtőm, megijedt a király, mert ennek már fele sem volt tréfa.

Összedoboltatja, trombitáltatja a katonáit, készülődik a háborúba, de a fiának nem szólt egy szót sem, nem kérdezte, jön-e, nem-e? Hanem amikor éppen indulóban volt a sereg, elejibe állott a királyfi az apjának, s mondta:

- Hát, édesapám, engem itthon hagy szégyenszemre?

- Itthon hagylak, fiam, de nem szégyenszemre. Attól félek, hogy a csatában elesel, s kire marad akkor az ország?

- Már vagy elesem, vagy nem esem - mondotta a királyfi -, ha megkötöznek, sem maradok itthon!

- Jól van, fiam, én nem ellenzem; ismerem a virtusodat.* Tudom úgylis, hogy utánam jönnél, válaszd ki hát magadnak a legszebb paripát, állj mellém s gyere velem.

Hátramegy a királyfi az istállóba, nézegeti az aranyszőrű paripákat, simogatja, tapogatja őket, de egy sem volt kedve szerint való. Kimegy az istállóból, körülnéz az udvaron, s hát éppen a trágyadomb mellett ott álldogál egy vén kanca a csikájával, s a kancát is, a csikáját is éppen akkor nyergeli egy vén szolga, aki harminc esztendeje lakott már a király udvarában. Ez a vén szolga egy időben a király parádés kocsisa volt, de addig áskálódtak ellene a többi cselédek, hogy a király más parádés kocsist fogadott, s az öreg kezére nem bízott egyebet, csak a vén kancát meg a csikáját. Odamegy a királyfi az öreghez, s kérdi:

- Mit csinál, öreg?

- Nyergelem a lovamat.

- Hát azt minek?

- Megyek én is a háborúba, s azt mondom a királyfinak, hogy ne válasszon más paripát, üljön erre a csikóra, bizony nem bánja meg.

Megszólal a vén kanca is:

- Én is azt mondom a királyfinak, hogy, ha jól akar, üljön az én csikómra, mert úgy tudja meg a királyfi, hogy a fiam is táltos, nemcsak én.

Megörül a királyfi, nem is gondolkozik, felpattan a csikóra, az öreg is a kancára, elvágat az édesapja mellé, az öreg meg hátramaradott: nem is tudta a király, hogy jó a vén szolga is.

Ám hogy szavamat össze ne keverjem, a királyfi még kisgyermek volt, mikor meghalt az édesanyja, s a király egy özvegy királynét vett el feleségül, akinek szintén volt egy fia. Ez azonban még nem volt háborúba való, otthon maradt az anyjával.

Bezzeg megörült a királyné, mikor látta, hogy a királyfi indul a csatába. Abban bizakodott, hogy majd a csatában elesik a királyfi, s az ő fiára marad az ország. De nem volt elég a hitvány gondolatja, mikor a királyfitól elbúcsúzott, a kezébe nyomott egy iskátulyát, s azt mondta neki:

- Nesze, édes fiam, ezt az iskátulyát tedd el jól: csudaszer van benne. Mielőtt csatába mennél, azelőtt két-három órával kend meg ezzel a zsírral a karodat, a lábadat, s majd meglátod, úgy megnevedik tőle az erőd, hogy egy regement katona sem tud megállani előtted.

Nem gondolt a királyfi semmi rosszat, mert a királyné mindig nagy szívességet mutatott iránta, becézte, kényeztette őt is, meg a hűgát is, de különösen a hűgát, mert azt szerette volna, ha a királykisasszony felesége lesz az ő fiának. Szépen megköszönte az iskátulyát, a dolmánya* zsebébe tette, s nagy jókedvvel indult el az édesapja mellett a csatába. Nagy jókedve volt a katonáknak is, amikor látták, hogy jön a vitéz királyfi is, mert vagy mentek, vagy nem mentek a király után tűzbe-vízbe, de a királyfi után pokolba is elmentek volna.

Hát elindul a sereg, mennek végig az országon nagy énekszóval, kullogott a sereg után a vén szolga is az öreg kancán, senki sem szólt neki, ő sem szólt senkinek. Hanem egyszer a királyfi félre rúgta az apja mellől, azzal, hogy végignézi a sereget, amint elmasérozik. Mikor az egész sereg elmasérozott előtte, meglátja a vén szolgát, szóba ereszkedik vele, beszélnek erről-arról, mindenről. Azt mondja beszéd közben a vén szolga:

- Felséges királyfi, ha jól szemlélttem, egy iskátulyát adott a királyné.

- Jól szemlélted, mert igazán azt adott - mondta a királyfi.

- No, én azt is tudom, hogy mi van abban az iskátulyában. Azt tanácsolom felségednek, hogy meg ne kenje a testét azzal a zsírral, mert nemhogy növekednék az ereje tőle, hanem ami van, abból is kifogy.

- Mit beszél kend, öreg, talán bizony bort itt?

- Nem ittam én sem bort, sem vizet, felséges királyfi, de bizony mondom, hogy el akarja pusztítani a királyné.

- No, hallod-e - mordult rá a királyfi -, vigyázz, mert ha nem lesz igazad, karóba kerül a fejed!

Megszólal erre a vén kanca:

- Felséges királyfi, az én gazdámnak igaza van.

Megszólal a csikó is:

- Ne haragudj az öregre, édes gazdám, mert bizony mondom én is, hogy igazat beszél.

- Hát jól van - mondotta a királyfi -, majd megpróbáljuk.

Azzal elvágatott az apja mellé. De amint tábort ütöttek, s sátrat vertek az ő számára, mindjárt odahívatta a vén szolgát, s mondta neki:

- Hallod-e, öreg, nem tudom kiverni a fejből, amit beszéltél, tegyünk próbát azzal a zsírral.

- Jól van, felséges királyfi, egyszeriben idehívok egy jó erős legényt, annak parancsolja meg, hogy kenje be a testét ezzel a zsírral, majd meglátja, hogy igazam van.

Elmegy a vén szolga, kiválaszt a seregből egy jó erős legényt, bevezeti a királyfi sátorába.

- Na, te vitéz - szólítja a királyfi -, vedd le a dolmányodat!

Ámult-bámult a legény, nem tudta, mire vélje, elkezdett esküdni:

- Felséges királyfi, Isten, Jézus úgy segítjen, sem nem öltem, sem nem loptam, sem semmi rosszat nem cselekedtem!

- Jól van, jól, tudom, hogy semmi rosszat nem cselekedtél, csak vedd le a dolmányodat, s ihol, ebből az iskátulyából kend be jó erősen mind a két karodat.

A legény egy szót sem szólt, ellenkezni nem mert, levetette a dolmányát, feltúrta az inge ujját, s jól bekente mind a két karját zsírral. Akkor a királyfi száz aranyat adott a legénynek, s mondta a vén szolgának:

- Na, öreg, vigye ezt a legényt a kend sátorába, ottan adjon neki enni-inni annyit, amennyi belefér.

Elmegy a vén szolga a legénnyel, mindjárt elébe tesz egy nagy bogrács gulyást, s csapra üt egy hordót.

- Egyél-igyál, fiam!

Hanem a hús hideg volt már, a legény nem tudta megenni hidegen, kiment a sátor elé, hogy fát vágjon, s tüzet rakjon a bogrács alá. Fejszét vesz a kezébe, vágni kezdi a fát, de még háromszor sem emelte fel a fejszét, érezte, hogy lankad a keze.

- Hej, ördög adta, varasgyíkja* - kiáltott a legény -, még így sem jártam világon való életemben!

- Mi baj, öcsém? - kérdi a vén szolga.

- Jaj, ne is kérdje, öregapám, mindjárt megöl a szegény. Nézzen ide, nem bírom a fejszét.

Aközben kijön a királyfi, s mondja a legénynek:

- Talán bizony sok bort ittál, fiú, attól ment el az erőd.

- Felséges királyfi, egy cseppedős csepp* nem sok, annyit sem ittam, mégis annyi erőm sincs, mint egy légynek.

- Na, öreg - mondja a királyfi a vén szolgának -, akkor csak vigye be ezt a legényt a sátorába, fektesse le, kínálja meg étellel-itallal, hátha visszajő az ereje.

Hiszen kínálhatta a legfinomabb pecsenyékkel, kalácsokkal, nem kellett annak semmi a világon. A bort is, amint bevette a szájába, kiköpte. Olyan nagy beteg volt szegény feje, hogy aki látta, azt hitte, meg nem éri a reggelt. De mégis megérte, s másnap egy kicsit erőre is kapott, de csak harmadnap tudott lábra állani.

Most már látta a királyfi, hogy csakugyan igaza volt a vén szolgának. Aközben jön az üzenet a királytól, hogy a háború még csak három nap múlva kezdődik, a királyfi hát gondolta magában, ő bizony nem marad addig a táborban, hanem elmegy vadászni. Fölkap a csikájára, a vén szolga is a maga lovára, elvágatnak a közeli erdőbe, vadásznak egész nap, s úgy alkonyattájt megállottak, fához kötötték a lovakat, s leheveredtek mind a ketten a fa alá. Ott mindjárt el is nyomja az álom a királyfit, s amint elaludt, valami csodálatos álmot látott. Azt látta álmában, hogy odajött egy ősz öregember, akinek kard volt mind a két kezében, s az

egyik kardot az egyik lónak első lába alá, a másikat pedig a másik lónak ugyancsak első lába alá beszúrta a földbe, de úgy, hogy a kardból nem látszott ki semmi.

Fölébred a királyfi, s mondja a vén szolganak, hogy milyen csodálatos álmot látott.

- Hej, uram - mondja a vén szolga -, hátha igaz valóság, amit álmában látott!

Odamegy a lovakhoz, a kardjával kezdi piszkálgatni a földet az első lónak lába alatt, s hát csakugyan egy ragyogó fényes kard van ottan. Megnézik a másik ló lába alatt is, s onnét is egy ragyogó fényes kardot húztak ki. Még írás is volt mind a két kardon, az volt ráírva aranybetűkkel: „Győzedelmeskedel ellenségeiden!”

Haj, örült a királyfi, nagy hirtelen fölpattant a lovára, a vén szolga is a magáéra, s vágattak vissza a táborba, mint a sebes szélvész. Hiszen éppen jókor jöttek, mert az ellenség megmozdult, nem várt harmadnapig, indulni kellett a fekete király seregének is. Hajnal hasadtakor összement a két tábor, s késő estig tartott a hadakozás, hanem olyat még a világ nem látott, amit a fekete királyfi cselekedett a kardjával, s mellette a vén szolga. Hullott az ellenség, mint a kéve, olyan utakat vágtak a kardjukkal, hogy hat szénásszekér szépen elmehetett volna egymás mellett. Este aztán az ellenség visszahúzódott, s a fekete király serege is visszamasérozott a táborba, hadd pihenjen reggelig. Amint visszafelé mentek, mondja a vén király a fiának:

- Nagy szívbeli gyönyörűséggel láttam a vitézségedet, fiam, hanem az a vén szolga is ember a talpán. Csudálom is a dolgát erősen. Harminc esztendeje lakik nálam, azóta mindig kocsis volt, háborúba nem járt, s lám, mégis mely vitézül viselte magát. Úgy kell lenni, hogy katona volt, minekelőtte az én udvaromba került, mert arra emlékszem, hogy idegen országból jött a mi országunkba.

A királyfi csak annyit mondott:

- Biz az meglehet, édesapám.

Aztán jó éjszakát kívántak egymásnak, a király befordult a sátorába, a királyfi is a maga sátorába, lefeküdtek s elaludtak.

Hanem akkor éjjel a király is látott álmot. Úgy tetszett álmában, mintha otthon volna a királyi palotában. A királyfi a szobájában feküdt, s ím, egyszerre csak egy álarcos ember lép be a szobába, nagy kés a kezében, csöndesen odasompolyog a királyfi ágyához, fölemeli a kést, hogy beledöfje a királyfiba, de abban a pillanatban betoppan a szobába a vén szolga, az álarcos ember kiejti a kést a kezéből, s kiszalad a szobából.

A király tovább nem is aludt, felriadt ebből az álmából, de éppen jókor ébredt fel, mert hajnalodott, megfűjták a trombitát a táborban, megmozdult az egész ármádia.*

Nagy hirtelen a király is felkapott a lovára, annyi ideje sem volt, hogy elmondja a fiának az álmát.

A király meg a királyfi az ármádia élére állottak, s mindenütt utánuk a vén szolga. Összecsap a két ármádia, hullanak a vitézek erről is, arról is, összegabalyodnak. Egyszerre csak eltűnik a királyfi szeme elől az édesapja.

- Felséges királyfi - szólalt meg a vén szolga -, ahol a király, ni, közrefogta az ellenség.

Nosza, nekirúgtatnak mind a ketten, vágják, kaszabolják az ellenséget. Éppen jókor értek a király mellé, mert akkor döfte keresztül a lovát az ellenség fővezére. No de az is volt az utolsó döfése az életben: a vén szolga egy ütéssel kilódította a fővezért a nyeregből, s keresztülszúrta a kardjával. Amint a fővezér elesett, esze nélkül szaladt az ellenség, s többet nem is próbált

szerencsét. Azzal a fekete király is visszahúzódott a seregével a táborba, aztán bement a fiával a sátorba, ottan nagy asztalt terített, s meghívatta vacsorára a generálisait mind.

Leülnek az asztalhoz, már falatozni is kezdenek, de akkor körül néz a király, s mondja a fiának:

- Ejnye, fiam, hívasd be a vén szolgát, hiszen neki köszönhetem az életemet.

Mindjárt hívatják a vén szolgát, be is jön, s int neki a király, hogy üljön a fia mellé. Eleget szabadkozott az öreg, hogy őt nem illeti meg ez a nagy tisztesség, de hiába, a király parancsolta, leült hát a királyfi mellé.

- Na, öreg - mondotta a király -, nem hittem volna, hogy ilyen nagy vitéz légy. Ugyan mondd meg nekem, mely országból kerültél az én országomba.

- Felső királyom - felelt az öreg -, Burkusországból* kerültem én ide. Az én apám a mostani burkus király apjának volt a fővezére; de annyi volt az irigye, mint fűszál a réten; addig ármánykodtak ellene, hogy a király megölette. Akkor én már fiatal katona voltam, s nagy bánatomban, keservemben elhagytam a hazámat, s úgy jöttem felségednek az udvarába.

- Hát ha fővezér volt az apád - mondta a király lelkes szóval -, akkor nem csudálom nagy vitézségedet. Hallgasd meg hát jól a szómat, s hallgassa meg mindenki: mától fogva, öreg, te vagy az én ármádiámnak a fővezére.

Mind poharat emeltek, éltették az öreg fővezért. Aztán tovább vigadoztak, föl sem keltek az asztal mellől egész éjszaka, s reggel még el sem oszlottak, már jöttek az ellenséges királyoknak a követjei, hogy békességet kössenek a fekete királlyal. A fekete király kegyes szívvel fogadta a követeket, a legjobb hírral, a legjobb üzenettel eresztette vissza a királyokhoz, s azok, amint hallották, hogy milyen kegyesen fogadta a fekete király az ő követjeiket, mindjárt elhatározták, hogy ők is elmennek mind a királyhoz, hogy annál erősebb legyen köztük a barátság. Az ellenséges királyok között a leghatalmasabb a burkus király volt, ez a csatába magával vitte volt az egész háza népét, a feleségét, a fiát meg a leányát is. Ezek is mentek a burkus királlyal a fekete királyhoz.

Ott ült a sátorában a fekete király, mellette a fia, úgy várták a királyi vendégeket. Elsőbben is a burkus király lépett be a családjával. Nagy szeretettel fogadta őket, megcsókolta a burkus királyt, a királyfi meg a burkus királyfit. Hanem azonközben a fekete királyfi szeme megakadt ám a burkus királykisasszonyon, de a burkus királykisasszony szeme is a fekete királyfin, s ámbátor egymással alig váltottak egy-két szót, amikor a burkus király elbúcsúzott s a két fiatal is egymással kezét fogott, már tudták mind a ketten, hogy szeretik egymást igaz szeretettel.

Amikor elment a burkus király a családjával, azt mondta a királyfi az apjának:

- Édesapám, jó volna, ha erős barátságot kötnénk a burkus királlyal, mert ő a leghatalmasabb király azok közt, akikkel harcoltunk. Hogyha vele barátságban lennénk, tudom, senki meg nem támadná a mi országunkat.

- Igazad van, fiam - mondotta a király -, mit gondolsz, mit tegyünk?

- Én azt gondolnám, édesapám, hogy hívjuk meg a burkus királyt az egész családjával a mi udvarunkba, minekelőtte hazamennének Burkusországba.

Tetszett a királynak a fia beszédje, s egyszeriben követeket küldött a burkus király után, hogy jó szívvel látja egész családjával, ne kerüljék el az ő udvarát, amikor hazafelé mennek.

Hiszen örült a burkus király ennek a meghívásnak, de különösen örült a királykisasszony. Küldött is egyik követtől egy szép fekete keszkenőt a királyfinak. A burkus király meg visszaüzent a fekete királynak, hogy köszöni a nagy tisztességet, s mikor a fekete király hazafelé indul, ő is indul vele, hogy együtt érjenek a király városába.

Csakugyan úgy is lett, együtt indult el a két király, utánuk a két sereg, nagy muzsikaszóval. Döngött-rengett a föld, amerre elhaladtak. Közben a fekete király kengyelfutókat küldött haza, hogy álljon talpra az egész város, mire hazaérnek.

Na, talpra állottak még a félholtak is. Kiment a királyné is a város végére; fogadta csókkal, öleléssel a királyt, de még a királyfit is. Nagy erős szeretetet mutatott iránta, pedig majd megölte a bosszúság s a méreg, hogy a királyfi élve került vissza a háborúból.

Megérkeznek a király udvarába, s mindjárt az estére nagy vendégséget csinálnak, hetedhét országra szólót. De míg a nagy vendégségre készülődtek, a királyné azalatt is mind azon járatta az esztét, hogy s mint tudja elpusztítani a királyfit. Egy vén boszorkány lakott az udvarban. Ez csinálta volt azt a gyengítő zsírt is. Ezt a vén boszorkányt behívhatja a királyné, s mondja neki nagy mérgesen:

- No, hallod-e, te igazi gyengítő zsírt csináltál, most még erősebb a királyfi, mint ennek előtte volt. Tudd meg, hogy ha most el nem pusztítod, holnap reggel karóba kerül a fejed!

Azt mondja a vén boszorkány:

- Felséges királyné, jó volt az a gyengítő zsír, csak hogy nem a királyfi kente be a testét vele, azért került vissza a csatából. Hanem most tudom, hogy nem menekedik meg. Mikor majd az asztalnál ülnek, én dongó képében berepülök a szobába, a királyfi pohara fölé szállok, mérget csöppentek a borába, s ha azt megissza, vége az életének.

Na, jól van, ebben megegyeznek, aztán összegyűlnek a vendégek a nagy szalában,* asztalhoz ülnek, a burkus király a fekete királyné mellé, a burkus királyné a fekete király mellé, s aztán a fiatalok is egymás mellé. De hogy szómat össze ne keverjem, még nem is ültek az asztal mellé, a burkus királyfi is erősen összebarátkozott a fekete királykisasszonnyal, s azt mondta a fekete királyfinak:

- Barátom, már szereted vagy nem a húgomat, de én megszerettem a tiédet igaz szeretettel, s ha nekem adják, feleségül veszem.

Mondta a fekete királyfi:

- Bizony, ha szereted az én húgomat, én is szeretem a tiédet, s feleségül veszem, ha nekem adják.

Azonképpen gondolkoztak a királykisasszonyok is, s mikor az öregek ezt megtudták, bezzeg lett öröm! Örendezett a fekete királyné is, csak hogy nem a szívéből. Gondolta magában: „Na, csak örüljetek, mindjárt búra fordul a nagy örömetek!”

Hát, amint mondám, asztal mellé kerekednek. Ott ült az asztalnál a vén szolga is, éppen a királyfi mellett, s mikor az első fogást hozták, a füléhez hajlik, s azt mondja csöndesen:

- Felséges királyfi, vigyázzon magára, mert a királyné csak mutatja a nagy szeretetét, de gonosz lelke most is rosszat forral. Azt határozták a vén boszorkánnyal, hogy az dongó képében a királyfi pohara fölé száll, s mérget csöppent belé. De én majd, mikor a dongó ideszáll, s a mérget a pohárba csöppenti, nagy hirtelen kicserélem a királyné poharával, hadd igya meg ő, amit másnak készített.

Hát csakugyan úgy lett, ahogy a vén szolga mondotta. Amikor éppen poharat akartak emelni, besurran a dongó, a királyfi pohara fölé száll, mérget csöppent belé. De a vén szolga sem tátotta el a száját, kendővel lecsapta a dongót, egy üres pohárnak a feneke alá, s amíg valaki észrevehette volna, kicserélte a királyfi poharát a királyné poharával.

Abban a pillanatban poharat emelnek, kihajtják a bort fenéig, megzendül a muzsika, foly tovább a vigasság; a fiatalok föl is állnak az asztal mellől, táncra akarnak perdülni, de egyszerre csak nagyot sikolt a királyné, jajgatott szörnyűségesen. Vége lett a muzsikának, táncnak, mind a királynéhoz szaladtak: ugyan mi baja eshetett.

Beviszik a királynét a szobájába, lefektetik, hívatják a doktorokat, azok el is jönnek, nézik, tapogatják, a fejüket csóváltgatják, s mondják a királynak:

- Felséges királyom, halálos betegségbe esett a királyné, nem tudjuk meggyógyítani.

- Menjetek, menjetek - szólt a királyné a doktorokra -, ne lássalak bennetek, ha nem tudtok meggyógyítani!

Kimennek a doktorok, s mondja a királyné az urának, miközben nyögött kínosan, keservesen:

- Igazuk van a doktoroknak, édes uram, nekem meg kell halnom. El akartam pusztítani a fiadat, de megvert az Isten, nem a fiad halt meg, nekem kell elpusztulnom.

Többet egy szót sem tudott szólani, meghalt a királyné. Így mentette meg a vén szolga a királyfi életét, de volt is ám igazi nagy becsülete. Azután teltek-múltak a napok, a burkus király még sokáig ott maradt a háza népével, s megtartották a fiatalok lakodalmát is. Többet nem volt háború a két ország között, éltek egymással nagy erős barátságban, s még ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

KÖKÉNY MATYI

Volt egyszer egy szegény özvegyasszony, s annak két fia meg egy leánya. Egyszer a kisebbik legény fölkészül szántóba,* s azt mondja a húgának:

- Aztán délben gyere ki a földre, s hozz nekem ebédet!

- Vinnék - mondotta a leány -, csak nem tudom, merre van az a föld, ahol szántasz.

- Hát ha nem tudod, akkor én az udvarunk mellett az ekevasat beleakasztom a földbe, s barázdát húzatok egészen addig a földig, ahol szántok; azon a barázdán elhozhatod az ebédet.

A legény úgy is tett, ahogy mondta: a házuktól a szántóföldig barázdát húzatott, de egy kevés idő múlva odament az ördög a ház mellé, az is húzatott egy barázdát, de nem arra, amerre a legény, hanem az ő háza felé.

Elkövetkezik a dél, a leány indul az ebéddel, s hát amint kimegy az udvarból, két barázda van előtte. Nem tudta, hogy melyik az igazi, találmra beleállott az egyikbe. Történetesen éppen az ördög barázdájába állott bele, s annak a nyomán az ördög házához ért.

Az ördög már várta a leányt, ott állott a háza előtt, de bezzeg megijedett a szegény leány, mikor látta, hogy hová került! Kérdi az ördögöt:

- Ugyan bizony nem látta-e a bátyámat?

- De bizony láttam, hanem az ebéddel úgyis elkéstél, messze van az a föld ide, ahol a bátyád szánt, gyere csak be az én házamba, maradj nálam.

Akart, nem akart bemenni a leány, megfogta az ördög, bevitte a házába, s többet el sem eresztette.

Estefelé hazamegy a legény a szántóból, zsörtölődik, zsémbelődik, hogy mi dolog ez, nem visznek neki ebédet, étlen-szomjan szánt reggeltől estélig. Hej, megijedt a szegény asszony, s mondja a fiának:

- Hiszen a húgod elment még déli harangszó előtt!

Nem tudták elgondolni, hová, merre tűnhetett el. Kimennek a házból, kérdik ezt is, azt is, senki sem látta. Egyszerre csak megpillantja a legény a másik barázdát. Mindjárt gondolta, hogy ez az ördög munkája lehet, mert éppen háromszor olyan széles volt a barázda, mint az övé. Elindult a barázdában, s meg sem állott az ördög házáig. Mikor odaért, az ördög éppen a ház előtt állott.

- Hé, ördög - kérdi a legény -, itt-e a húgom?!

- Itt bizony - mondja az ördög -, éppen most főzi a vacsorát, gyere be, egyél te is.

Bemegy a legény, s hát csakugyan ott a húga, éppen akkor kavargatta két nagy kondérban egy-egy ökörnek a húsát.

- No, sógor - mondotta az ördög -, az egyik kondérban is egy ökörnek van a húsa, a másikban is. Meg aztán itt van két hordó bor. Az egyik kondér húst edd meg te, a másikat megeszem én; az egyik hordó bort megiszom én, a másikat idd meg te! Akkor aztán megküzdünk, s ha földhöz vágysz, viheted a húgodat.

Nekilát a szegény legény az evésnek, az ivásnak, turkált a hús között, evett, amit ehetett, bort is ivott, amit ihatott, de még jóformán hozzá sem kezdett az evéshez, iváshoz, az ördög már megette az egyik ökröt, kiitta a hordó bort, akkor nagy hirtelen megragadta a legényt, s úgy földhöz vágta, hogy a pokol fenekéig meg nem állott.

A szegény özvegyasszony csak várta-várta a fiát, de elmúlt az este, elmúlt az éjszaka, s nem jött vissza. Reggel aztán útnak indult a nagyobbik fia is, végig a barázda mellett ment, meg sem állott az ördög házáig. De éppen úgy járt, mint az öccse, őt is ledobta az ördög a pokol fenekére. Szegény özvegyasszony kifogyott mind a három gyermekéből. Éjjel-nappal siratta őket, de hiába siratta, a sirására nem kerültek vissza. Mind azon sopánkodott, mind azon kesergett, bárcsak egy maradt volna meg a három gyermekéből, vagy ha az Isten elvette mind a hármát, áldaná meg eggyel.

Nos - halljatok csak ide! - mi történt. Amint egyszer ment, mendegélt a mezőn, egy kökénybogyót talált az úton. Fölveszi, nézi-nézi a kökényt, s felsóhajt az égre:

- Ó, édes Istenem, bárcsak ekkora gyermekem volna, mint ez a kökény!

Azzal hazament, s még egy nap sem múlt el, az Isten csakugyan megáldotta egy akkora gyermekkel, hogy alig látszott ki a földből. De az a gyermek csudálatos gyermek volt ám, mert ahogy a világra jött, mindjárt beszélgetni kezdett, s olyan rettentő nagy volt az ereje, hogy a legnagyobb fát is kicsavarta töviből. Hanem hiába, azért csak mégis kicsi volt, s ezért a faluban Kökény Matyinak hívták.

Na, telik-múlik az idő, s látja kökény Matyi, hogy az édesanyja mindig sír, kesereg. Kérdi egyszer az anyjától:

- Édesanyám, mi nagy bánatja vagyon, hogy sírás-rívás éjjele, nappala?

- Haj, édes fiam, van nekem mit sirassak halálom órájáig! Volt két szép fiam, egy szép leányom, s mind a három az ördög kezére került.

- Már bizony, ha odakerültek, egyet se sírjon, édesanyám, majd visszahozom én őket.

Szót sem szólt többet, elment a kovácshoz. Azzal csináltatott egy hárommázsás kalapácsot, annak a nyelét amúgy legényesen a gatyája ráncába szúrta, úgy ment az ördög házához. Akkor is ott állt az ördög a ház előtt. Tudta jól, hogy miben jár Matyi, s már messziről kiáltotta:

- Gyere csak, gyere, Kökény Matyi, itt vannak a testvéreid!

Odamegy Matyi, megáll az ördög előtt, s azt mondja neki:

- Tudod-e, hogy miért jöttem?

- Tudom - felelte az ördög -, vissza akarod vinni a testvéreidet, de abból nem eszel.

Aközben bemennek a házba, ott mindjárt az ördög két ökröt megsüttet, két hordó bort csapra üttet, s mondta Matyinak:

- No, Matyi sógor, egyél-igyál, s ha hamarabb megeszed, -iszod a részedet, mint én, akkor nem bánom, vidd vissza a testvéreidet.

Hová ette, hová itta Matyi az ő részét, azt én nem tudom, elég az, hogy az ördög még belé sem kezdett az evésbe-ivásba, ő már fényesre is nyalta a kondér fenekét. Akkor aztán előrántotta a hárommázsás kalapácsot a gatyája ráncából, s úgy fejbe vágta az ördögöt, hogy az egyszeriben kiadta a gonosz lelkét.

De bezzeg mentek haza nagy örömmel a testvérek, s bezzeg örült a szegény özvegyasszony! S bezzeg összecsdült az egész falu, s csudálkoztak, álmélkodtak Kókény Matyi nagy vitézségén. Attól kezdve vígan éltek, még a királlyal sem cseréltek, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Holnap legyen Kókény Matyi a ti vendégetek!

KOLONTOS PALKÓ

Volt egyszer egy szegény ember, s annak egy fia, Kolontos Palkó volt a neve. Azért hívták Kolontos Palkónak, mert kolontosság, bolondság volt minden szava, tette. Az apja eleget kínlódott, bajlódott Palkóval, de hiába, észet nem verhetett a fejébe. Sokat búsult a szegény ember, hogy mi lesz a fiával, ha ő meghal, s addig búsult, tünődött ezen, hogy egyszer csak-ugyan meghalt, s Palkóra nem hagyott egyebet egy számárnál. Ez volt a szegény embernek az egész gazdagsága.

Hát most mit csináljon Kolontos Palkó? Kenyér nem volt az asztalfiában, a szeme zöldet, vöröset látott, annyit éhezett. Ő bizony egyet gondolt, felült a szamarára, s elindult világgá. Gondolta magában: lesz, ahogy lesz, majd ad az Isten jó szerencsét.

Megy, mendegél Palkó a számaron, s egyszer beér egy nagy erdőbe. Nem ment a rendes úton, csatangolt erre-arra, összevissza, mindenfelé. Amint az erdőben kóvályogna, meglát egy öregasszonyt, s köszönti:

- Adjon isten jó napot, öreganyám!

- Köszönd, hogy öreganyádnak szólítottál - mondotta az öregasszony -, mert különben kiszedtem volna mind a harminckét fogadat!

Hej, gondolta magában Palkó, ez bizonyosan valami boszorkány lesz. Na, ezt csakugyan el is találta, mert a vénasszony boszorkány volt.

- Öreganyám - kérdi Palkó -, nem mondaná-e meg nekem, hogy merrefelé találok ki ebből az erdőből?

Az öregasszony, aki éppen egy csomó gallyat gyűjtött volt össze, azt mondta Palkónak:

- De bizony megmondom, még az útba is beleállítlak, ha ezt a csomó gallyat felkötöd a hátamra.

- Én jó szívvvel, hogyne kötném - ajánkozott Palkó. Azzal lepattant a szamaráról, s felkötötte az öregasszony hátára a gallyat, de úgy, hogy egyben odakötötte az asszonyt egy nagy fához. Indulni akar az asszony, s hát nem tud menni, meg van kötve.

- Hej ördögadta, ebugatta legénye, a fához kötöttél, ugye?! No, ezért megátkozlak, hogy a szamarad mindig azt mondja, amit te mondasz!

Ahogy ezt mondta a vén boszorkány, egyszeriben fekete macskává változott, kibújt a kötélből, aztán ott termett előtte egy kicsi szekérral tizenkét egér, a fekete macska felkapott rá, s úgy eltűnt egy szempillantás alatt, mintha a föld nyelte volna el.

Kolontos Palkó nagyot kacagott ezen, hogy csak úgy zengett az erdő a kacagásától.

- Na, ez ugyan jól megátkozott engem - kacagott Palkó -, hiszen hadd mondja a szamaram, amit én mondok, mi károm lehet abban!

Azzal felült a szamarára, és szólott neki:

- Gyí, csacsi!

Mondotta a szamár is:

- Gyí, csacsi!

- Hallod-e, nem én vagyok a csacsi, hanem te!

Mondta a szamár:

- Hallod-e, nem én vagyok a csacsi, hanem te!

- Te szamár - kiabált Palkó -, ne feleselj velem, mert Isten istenem ne legyen, úgy a füled közé vágok, hogy a másvilágon is megemlegeted!

Úgy, ahogy Palkó mondotta, szóról szóra utána mondotta a szamár. Hej, megmérgeződik Palkó, leszökik a szamárról, jól oldalba kenegeti a botjával. De bezzeg a szamár sem maradt adósa, s úgy megrúgta Palkót, hogy nyakig esett bele egy nagy pocsolóba.

Megijedt Palkó, kiabált torkaszakadtából:

- Segítség, segítség!

Kiabált a szamár is:

- Segítség, segítség!

Történetesen éppen arra járt három favágó ember, odaszaladnak, s Palkót nagy nehezen kihúzzák a pocsolóból.

- Hát a másik ember hol van? - kérdik a favágók.

- Miféle másik ember?

- Hallottuk, hogy egy másik ember is kiabált - mondták a favágók.

- Hehehe - röhögött Palkó -, hiszen az a szamaram volt!

- Ej, aki áldója van - szedtevetézték az emberek -, hát még te csúfolkodol velünk! Gyere csak a bíró elé, éppen most ölte meg egy gazdag kereskedőt, bizonyosan te voltál a gyilkosa.

Bekísérik Palkót a városba, bíró elé állítják, s a bíró nagy hirtelen ki is mondja az ítéletet, hogy fel kell akasztani, mert bizonyosan ő ölte meg azt a kereskedőt, akinek gyilkosát addig nem találták.

Abban a városban lakott a király is, az is kiment a vesztőhelyre, hadd lássa saját szemével, hogy csinálják az igazságot.

Odakísérik Palkót az akasztófa alá, s ott azt kérdi tőle a bíró:

- No, van-e még valami kívánságod?

- Nincs nekem egyéb kívánságom - mondta Palkó -, csak vezessék ide a szamaramat, hadd búcsúzzak el tőle.

Mikor a szamarat odavezették, Palkó a király felé fordult, letérdelt, s úgy kérte a királyt:

- Pardon, grácia* árva fejemnek, felséges királyom, mert igazán ártatlan vagyok!

Abban a pillanatban letérdelt a szamár is, s elbődült:

- Pardon, grácia árva fejemnek, felséges királyom, mert igazán ártatlan vagyok!

De lett erre szörnyű álmélkodás. Még a királynak is szeme-szája tátva maradt, mert sok csudaállatot látott jártában-keltében, látott még szamarat is, különbnél különbeket, de még olyat nem, aki az ember beszédjét utánamondja.

Bezzeg hogy megkegyelmezett egyszeriben Kolontos Palkónak, az udvarába vitette, s megtette fő-fő udvari bolondnak. Attól a naptól fogva úri dolga volt Palkónak is, a szamarának is. Élnek-e, halnak-e most is, nem tudom, de hogy Kolontos Palkó-s szamarak elegen vannak a világon, azt jól tudom.

Itt a vége, fuss el véle!

A VÉNLEÁNY

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy vénleány. Vénebb volt ez még az ország útjánál is. Hanem vénség ide, vénség oda, még csúnya is volt szegény, olyan nagy volt a szája, hogy a füléig ért, orra meg olyan hosszú, hogy lekonyult a földig. Hát aztán nem is csuda, hogy pártában* maradt szegény feje, pedig szörnyű gazdag volt, annyi volt az aranya, ezüstje, hogy szinte kicsordult a ládából.

Nesztét vette a vénleány gazdagságának tizenkét zsvány; ezek bezzeg nem törődtek a csúnyságával, megegyeztek, hogy majd egy este beállítanak hozzá, de bizony nem azért, hogy valamelyik feleségül vegye a leányt, hanem hogy kiürítsék a ládáját.

Na, egy este csakugyan bemegy a tizenkét zsvány a vénleány kertjébe, onnét egyet előreküldnek, hadd lesse meg, hogy alszik-e. A leány éppen akkor feküdt volt le, s mikor a zsvány betekintett az ablakon, akkorát ásított, hogy az ablak megrezdült belé. Mondta magában a leány, de úgy, hogy a zsvány jól hallotta:

- Itt az első!

A zsvány azt hitte, hogy őrá érti ezt, pedig a leány az ásításra értette, s nagy ijedten visszafutott a többihez. Mondta nekik:

- Még nem lehet bemenni, nem alszik! Úgy látszik, ezer ördöge van a leánynak, észrevette, hogy itt vagyok, mert amikor betekintettem az ablakon, mindjárt azt mondta: „Itt az első!”

Odamegy a második zsvány is, hadd lássa, hogy csakugyan igaza van-e az elsőnek. De amikor éppen betekintett az ablakon, akkor jött a vénleányra a második ásítás, s mondta erre is:

- Itt a második!

Visszafut a második zsvány, s mondja a többieknek:

- Ennek a leánynak csakugyan ördöge van, fekszik az ágyában, nem is néz az ablak felé, mégis észrevette, hogy ott vagyok.

De most már csakugyan kipróbálták mind a tizenketten, hogy vajon igazán úgy van-e, ahogy az első s második zsvány mondotta. Szép sorjában mind az ablakhoz sompolyogtak, s a leányra mindig akkor jött az ásítás. Mondta is egymás után:

- Itt a harmadik, itt a negyedik.

Mikor azt mondta: itt a tizenkettedik, erősen megrökönyödtek a zsványok, s elkezdtek suttogni, tanakodni, hogy mit csináljanak. Amint így suttogtak volna, egyszer csak mondja a vénleány jó hangosan:

- Csak sustorogjatok, mert mindjárt bekaplak.

De már erre szörnyen megijedtek a zsványok. Azt hitték, hogy nekik szól, pedig hát úgy volt az, hogy a vénleány vadalmát főzött, az sustorgott főzés közben, s arra mondta: csak sustorogjatok, mert mindjárt bekaplak.

Hát bizony a zsványoknak az inába szállott a bátorságuk: visszamentek a kertbe, ottan meghúzódtak a nagy labodalevelek közt, s úgy várták, hogy egyszer mégis elalszik a vénleány, s akkor majd elvihetik a pénzesládáját.

Aközben fölkel a vénleány, megeszi a főtt vadalmát, s megint le akar feküdni, de akkor veszi észre, hogy az ő kedves kutyája, Laboda, aki az ő ágyában szokott hálni, nincs bent a szobában. Kimegy a pitvarba, s nagyot füttyent.

- Hé, Laboda, hé, gyere bé, bújj a dunnám alá!

Hiszen a zsványoknak sem kellett több. Azt hitték, nemhogy félne, hanem még csúfolja őket a vénleány: uccu! megszaladtak, mintha a szemüket vették volna ki, eszök nélkül ugráltak át a kerítésen, vissza sem mertek nézni a vénleány házára.

Aki nem hiszi, járjon utána.

ATTILA FÖLDJE

Világhódító Attila halála után úgy négyszáz esztendő múlhatott el már, mikor Hunor testvérenek, Magyarnek a maradvái* megmozdultak s fölkerekedtek Szittyaországból,* hogy visszaszerezzék Attila földjét. Azt a földet, melyről csudálatos szépeket regélt a visszatért Csaba. A legszebb mindamaz országok között, melyeket Attila meghódított. Fekete a földje. Édes a vize. Zöld selyemnél zöldebb s puhább a füve. Megmérhetetlen síkságon keresztül két nagy folyam hömpölyög: Duna és Tisza, S körös-körül a végetlen síkságot erdő borította hegyek szegik. Tündérek földje nem lehet szebb és ékeőbb.

- Jertek velem! - mondotta Csaba. - Elvezetlek apám földjére. A legszebb föld ez kerek e világon.

- Hisszük minden szavadat s mondásodat - szóltak az öregek. - Mennénk is veled, Attila fia, a te apádnak földjére, ha meg nem ölöd vala entestvéredet.* Ám az a föld most még testvérvértől piros. Te monád, hogy két pártra szakadt a hun nemzetség: testvér testvérenek vérént ontotta. Hej, a testvérvért a föld nem issza be hamar! Nem megyünk veled, Csaba. Várjuk az idő múlását. Számon tartjuk apád földjét. Ha mi nem is láthatjuk meg, meglátják majd fiaink, maradváink. A magyarok Istene sok csudálatos dolgot jelentett meg már minékünk, bízunk benne: ő megjelenti nekünk vagy maradváinknak: induljunk-e Attila földjére.

Nagy, erős bánat nehezedett Csaba királyfi szívére. Bú volt éjjele, bú volt nappala. Minek is jött vissza! Miért hagyta ott azt a háromezer hun vitézt tenger ellenség prédájának! Szittyaország felé jöttében háromszor fordult vissza: először a földnek indulása, másodsor a vizeknek áradása, harmadsor a szeleknek zúgása hozta hírül, hogy bajban van a székely! Mind a háromszor győzedelmeskedett. Ha ő akkor gondolta volna, hogy a magyar testvérek nem hallgatnak a szavára: nem hagyja ott azt a maroknyi népet. „Elzüllődnek, el!” - kesergett magában Csaba királyfi.

Szegény Csaba! Nem láthatta többet apja földjét. Csak egyszer: a másvilágról. Oda vitte hírül a Szaturnusz csillag: bajban van a székely.

A fényes mennyországból kerekedett föl vitézeivel, s a csillagos ég boltozatján vágtatott vissza Attila földjére, hogy még egyszer megvédje a székelyt. Meg is védte. És fölszállott ismét a csillagos ég boltozatára, vele a vitézek. Ragyogó fehér út verődött a paripák lába nyomán. Láthatjátok csillagos estéken: a *Hadak útja* ez.

*

Telt-múlt az idő, esztendőre esztendő terült: nem mozdultak a magyarok Szittyaországból. De ahogy esztendő esztendőre terült, szaporodtak, sokasodtak Hunor és Magyar maradvái: minden esztendővel szűkült a föld. Tanakodni kezdettek az öregek, s meg-megmozdultak a fiatalok. Apáról fiúra szállott Csaba emlékezete, az ő sok szép szava, mondása Attila földjéről.

- Odamegyünk s visszavesszük, akárki bírja most! - mondták az ifjabbak egy szívvel, lélekkel.

Felbolydult az egész ország, öreg, fiatal, mind készülődött Attila földjére. Hegyek-völgyek zengtek a lelkes szózatoktól: visszavesszük Attila földjét. Szájról szájra szállott Csaba mondása az elhagyott hazáról: fekete a földje, édes a vize, zöld selyemnél zöldebb s puhább a füve. Örvendezett minden lélek, csak Előd volt szomorú. Előd s a felesége: Emese, Előd, Attila másodunokája, Szittyaországban az első ember, az első elseje. Vitéznek a legvitézebb, bölcsnek a legbölcsőbb, öregnek is a legöregebb. Megmérhetetlen bánat ült a lelkén: nem volt

gyermeke. Abban még megnyugodnék, hogy nem látja meg Attila földjét, csak az ő véréből való vér vezetné a magyart az új hazába.

Éjjel-nappal ezen kesergett ő is, a felesége is.

- Lám - mondotta Emese -, a fűben mászó bogárnak is van gyermeke, csak énrajtam nem könnyörül az Isten!

Este lefektében, reggel fölkelésében csak egyért imádkozott Emese, fiúért, aki fölváltsa az apját.

Isten meghallgatta Emese könnyörgését. Csudálatos álmot látott egy éjszaka. Látta Attilát és fiait, amint szárnyas paripákon végigszáguldanak Szittyaország földjén. Nyomukban a hun vitézek. Attila kezében lengő lobogó. A lobogón turulmadár,* szárnyát csattogtatja, s egyszerre csak leröppen a lobogóról, és száll egyenest az ő ölébe, kebelére hajtja a fejét, s ottan elszenderül. És ím, halljátok a csudálatos álmot: Emese kebele megnyílik, s kebele nyílásán patak vize csörgedez elé. Aztán a patak nő, nő, nagy folyammá duzzad, elterül Szittyaország földjén, áttör erdőkön, hegyeken, át az ország határán, s úgy folyik tovább az egész világon...

Ez igazán csudálatos álom volt. Vajon van-e halandó ember, aki megfejtse, magyarázza? Egyszeriben hívták a táltosokat: magyarázzák meg. Egybeültek a táltosok, hét nap s hét éjjel folyton tanakodtak, és mondának olyan jövendőt, melytől felvidult a szíve Elődnek is, Emesének is, s amelyet nagy szívbeli örömmel vettek hírül öregek, fiatalok, minden renden lévők.

- A te álmodnak magyarázatja - mondá a táltosok eleje - nagy öröm minékünk. Azt jelenti az az álom, hogy isten egy fiúgyermekkel áld meg, aki megnövekedvén, elvezérel a magyart Attila földjére.

Azt emberi szó ki nem tudja beszélni, mely nagy volt az öröme Emesének és az ő urának. De nagy volt öröme a népeknek is mind közönségesen. Hát még amikor be is beteljesedék a táltosok jövendőmondása, s Emesét egy szép, erős fiúgyermekkel áldotta meg az Isten! Még aznap egybehívata a nép bölcseit Előd, hogy adnának nevet az ő fiának.

- Álom jelentette meg a születését, legyen Álmos a neve - mondták a bölcsek.

Tetszett ez a név Elődnek is, Emesének is. És nevelék nagy gonddal, szeretettel Álmost. És teltek-múltak az évek, dali szép vitézzé serdült Álmos, nagyra nőtt észben, erőben. Eszének, vitézségének híre ment messze földön. A csüggeteg, aggóskodó lelkűek is megbátorodtak, s Álmos indító szavára elindulának mind: öregek, ifjak, asszonyok, gyermekek.

Ám minekelőtte elindult volna a magyar nép honszerző útjára, a hét főnemzetség vezérei hűséget esküdtek Álmosnak. Vérral pecsételték meg esküjüket. Vért eresztettek mind a karjukból egy edénybe; ebbe a vérbe mind a heten belemártották kardjukat, s úgy esküdtek meg, hogy valameddig csak Álmos nemzetségéből lesz egy fiúivadék, más nemzetségbeli nem lehet a magyarnak vezére. De vért eresztett Álmos is a karjából, s megesküdött, hogy a hét vezér és maradvái minden időben megmaradnak az *elsőségben*.

- Aki esküjét megszegi, így folyjon vére! - kiáltott föl Álmos, midőn piros vére kicsordult.

- Így folyjon, így! - kiáltottak a vezérek mind.

Rengett a föld, a fák hajladoztak, amerre a magyarok vonultak. A férfiak lóháton és gyalogszerrel, az asszonyok, a gyermekek ökrös szekereken. Erdőből pusztaságba, pusztaságból erdőbe, hegyeken-völgyeken át, járatlan utakon hömpölygött elébb, elébb a honszerző magyarok áradatja; mindent sepert magával, ha ki nem tért útjából: embert, állatot. Közbe-

közbe tenger nép verődött össze ellenük, hogy viasszasorítsák, de meg is lakoltak keservesen. Ott, hol feltartották honszerző útjokban: kő kövön nem maradt.

Hanem esztendő múlt esztendő után, s csak nem tudtak rátalálni Attila földjére. Hányan haltak meg idegen földön, Istenem! Messze Szittyaországtól, az édes anyaföldtől s messze, ki tudja, milyen messze a földtől, hová törekedtek! Fiatalon, virágjában indult el Álmos is, s ím már leöregedett, legyengült. Sokszor mondotta fiának, Árpádnak, ki a hosszú vándorlásban serdült dali vitézzé: örömmel szállanék koporsóba, fiam, csak bár megpillanthatnám Attila földjét! Csak odavezethetném az én népemet!

Egyszer találtak is olyan földre, mely hasonlatos volt Attila földjéhez. Fekete volt a föld, édes a víz, zöld selyemhez hasonlatos a fű. Végtelen nagy mezőség, azon nagy folyamok s köröskörül erdős hegyek. Már azon is voltak, hogy itt letelepedjenek. De mikor éppen sátorverésnek láttak, egyszerre tenger sok keselyű csapott le a levegőégből, hogy ég s föld elfeketedett. Rászállottak a legelő barmokra, vágták, csipkedték, s éktelenül vijjogtak, károgtak, mintha mondták volna: tovább, tovább, nincs itt helyetek!

Az is volt a vijjogások értelme. Így magyarázták azok a táltosok, kik értették a madarak beszédét.

- Tovább! Tovább! Ez nem az Attila földje!

És fölkerekedtek újra, s mentek, mendegéltek, erdőkön-mezőkön, folyóvizeken által, sokat sanyarogva, de sohasem csüggedve. Velük volt az Isten. S ím, midőn azt hitték, hogy messze, nagyon messze vannak még Attila földjétől, valami csudálatos sejtelem szállotta meg az öreg Álmost. Szólt Árpádnak:

- Gyűjtsd egybe a nemzet vezéreit, fiam. Érzem, hogy a föld, melyen állok, Attila földje. Nézz csak körül, amit én sejtek, te látod is bizonyly. Ameddig a szem ellát, sík rónaság, s körülszegik ezt erdők és hegyek. Mintha látnám azt a két folyamot is, melyről eleinknek Csaba oly sokszor beszélt. Ez az a föld, ez!

Eközben összegyűltek a vezérek s a nép bölcsei mind, örvendező és búsongó szívvel hallgatták Álmos szavait. Örvendezett a szívük, hogy ím, megérkezének Attila földjére, s nehéz bánat ült rá, látván a szeméből Álmosnak, hogy utolszor hallják szózatát.

- Kövessétek őt! - mutatott Álmos a fiára, s holtan hanyatlott a vezérek karjai közé.

*

Sebes szélnél sebesebben szárnyalt a híre, hogy Attila földjére értek a magyarok. Duna, Tisza, Maros és Olt mentén, erdőn, pusztán hangyabolyként bolydultak fel a népek. Mert még nem halt meg Attila emlékezete... Fussanak-e, szembeszálljanak-e Isten ostorának ivadékaival? Csupán a székelyek tudták, hogy mit kell cselekedni. Négyszáz esztendeje várták a magyar testvéreket, s most, hogy valósággal eljövének, fölkerekedett a székelység eleje, mentek éjjel-nappal, hogy színről színre lássák a testvéreket, akik után annyit sóhajtoztak.

Lám, nemhiába sóhajtottak: itt vannak a magyarok. Egymás kebelére borul a magyar és székely; sírnak örömben. Egy a nyelvük, megértik egymást. És ülnek nagy áldomást. Lovakat áldoznak a magyarok Istenének, aki megsegélte, aki ide vezérelte őket.

- Együtt élünk, együtt halunk! - kiáltott magyar és székely, hogy ég-föld zengett belé.

- Induljunk! Előre! - tüzeskedtek a fiatalok.

- Megálljatok, várjatok! - csendesítették az öregek, a bölcsek. - Előbb meg kell tudnunk, ki s miféle nép lakja most ezt a földet. Adja-e kezünkre szépszerént Attila örökét vagy nem. Ha lehet: ősi jusson, ha nem lehet: karddal foglaljuk el.

Fiatal volt Árpád, ám észben öreg: helyeselte az öregek tanácsát. Mindjárt szólt Kusidnak, Kund vezér fiának, aki ugyanvalóst fiatal volt, de nagyeszű; akinek okos volt minden gondolatja, s okos gondolatját is kétszer is megrágtá, mielőtt kimondta.

- Hallod-e, Kusid, eredj és járd be Attila földjét egymagad! Lássad, halljad, miféle népek lakják. Ki most e földön az első elseje? Amíg te vissza nem térsz, nem mozdulunk innét. Hadd pihenjen a népem addig, míg te visszajössz.

Elment Kusid, s amerre járt, jól megszemléle mindent. Erdőt-mezőt, pusztaságot, folyót, patakot. Csakúgy dagadt a szíve a nagy gyönyörűségtől, s fel-felkiáltott: ez a föld az, ez, amelyről Csaba regélt! Egyszer aztán egy városba ért. Abban a városban lakott a fejedelem, akinek Szvatopluk volt a neve. Fölment egyenest Szvatopluk palotájába. Nem hímezett-hámozott: elmondta, hogy ki s mi ő, kinek az embere.

- S mit akartok itt? - kérdezte Szvatopluk büszkén.

Mondta Kusid:

- Nem vagyunk rossz szándékkal, én mondom azt neked, Kund fia, Kusid. Meg akarunk telepedni eme földön.

- Hát telepedjétek, van hely az én országomban elegendő - biztatta Szvatopluk. - Jó dolgokat lesz, ha hűséggel szolgáltok engem!

Hiszen éppen eleget értett Kusid ebből a beszédből. De nem járt el a szája, s csak annyit mondott Szvatopluknak:

- Megértettem mondásodat, Szvatopluk. Visszamegyek, s megmondom az én uramnak.

Visszafelé mentében nem állotta meg, hogy a kulacsát tele ne töltsse a Duna vizéből; a tarisznyájába egy darab földet tett, s egy marék fűvet, hadd lássa Árpád, s lássák a magyarok, hogy nem volt mese, amit Csaba mondott.

Megérkezik Kusid, s Árpád összegyűjti a vezéreket, hogy hallják, mivel járt Kund fia.

Kusid először is a földet mutatta meg.

- Nézzétek ezt a földet, fekete és puha. Nincs ennek párja a világon.

Kézről kézre adták a maroknyi földet, s szemlélték sokáig nagy gyönyörűséggel. Akkor elővette a marék fűvet.

- Nézzetek ide! Ugye zöldebb a zöld selyemnél? S most vegyétek a kezetekbe: ugye puhább a selyemnél?

- Puhább a selyemnél - mondták valamennyien.

- S most igyatok egy cseppet ebből a kulacsból. A Dunából merítettem tele.

Sorra járt a kulacs, s mondták valamennyien:

- Édebb a méznél!

- S miféle nép lakja most e földet? - kérdezte Árpád. - S ki ezen a földön az első elseje?

Arca, szeme lángban égett, mikor ezt kérdezte.

- Sokféle nép lakja ezt a földet - mondotta Kusid. - Ám az első eleje Szvatopluk, a tótok s a morvák fejedelme. Hallhatok ide, mit üzent! Nem bánja, telepedjünk le, van hely elegendő, csak hűséggel szolgáljuk őt!

Hej, szörnyű haragra gerjedt Árpád! Szikrát vetett a kardja, amint megforgatá nagy felindultában.

- Halljátok?! Szolgaságra hív engem és népemet! Megyünk!

Megfújatta mindjárt a harci kürtöt. Lábra kelt mind, aki fegyverfogható volt. Kusidot azonban előreküldötte Árpád. Mondta neki:

- Válassz paripáim közül egy fehér paripát. Tétess rá aranyos nyerget, húzass a fejébe gyémántos féket. Menj előre, s vidd ezt a lovat Szvatopluknak. Mondd meg neki: Árpád, a te urad, küldi. Azért küldi, hogy legyen, amin kiszaladjon Attila földjéről!

Kund fia csakugyan előrement, s Szvatopluk elé vezette a fehér lovat. Megmondta egyenesen, bátran, amit Árpád üzent.

- Mit beszélsz, te? Mondd el csak még egyszer!

S akkorát kacagott Szvatopluk, hogy még a föld alatt is ekhót* vetett a kacagása.

- El én, százszor is - mondotta Kusid. - Ha kedves az életed, ülj fel a fehér lóra, Szvatopluk, mert bizony mondom, kardhegyre kerül a fejed.

De most már nem kacagott többet Szvatopluk. Arcát elfutotta a méreg s a bosszúság.

- No, hát mondd meg a gazdának: nem ülök a lovára. Bunkósbottal agyonütöm a dögállatját; aranyos nyergét a Dunába, gyémántos fékjét a fűbe vetem! Értetted-e?

- Értettem, Szvatopluk. Csak üsd agyon a lovat, majd megeszik a húsát a mi kutyáink. Vesd a nyerget a Dunába: kihalásszák a mi halászaink. A féket is vetheted a fűbe: majd megtalálják a mi kaszásaink. Értetted-e?

Hej, kürtöt fúvatott egyszeriben Szvatopluk, s mire Árpád a Duna mellé ért: akkora sereggel várta, hogy az ég is elfeketedett az árnyékától. Fele sem volt a magyar, egynek jutott három is. Juthatott tíz is: legelől rohant Árpád s a hét nemzetség élén a hét vezér. Hullott Szvatopluk népe, mint a hulló kéve. Duna vize megáradt s kicsapott medréből, annyi vér folyt bele. Futva futott Szvatopluk serege. Futva futott Szvatopluk is, s beleugratott a Dunába, de nem tudott átvergelődni a megáradt vízen: ahová Árpád nyergét dobta, a Duna fenéke lett az ő sírja is...

LEHEL KÜRTJE

Egy fehér csontkürtöt őriznek a jászberényi magyarok. Azt mondják, hogy ez a kürt Lehel vezéré volt... Akár volt ez a kürt Lehelé, akár nem: kürtös Lehel emlékezete megmaradott s meg is marad, amíg magyar, lesz e földön.

*

Honszerző Árpád visszaszerezte a magyarnak Attila földjét. Szvatopluktól elvette a Duna s a Tisza közét, s aztán meg sem pihent, míg a magyar nem lett az úr azon a földön, melynek Magyarország a neve. Húsz nap és húsz éjjel tartott a nagy áldomás: a honszerzés áldomása. Hegyek, völgyek, erdők, pusztaságok zengettek a magyarok győzedelmi énekétől, sípoknak, kobzoknak* hangjától. Tüzeket gyújtottak a hegyek tetején, puszták rónaságán, s ezeknek a tüzeknek lángja felhatott az egekig, hadd tudja meg Csaba: ím, beteljesedett szívednek kívánsága, a magyarok megszerezték apád örökét. Lobogó tüzek lángja, füstje átsapott a szomszéd országokba is, hadd tudják meg: itt a magyar.

Árpád halála után egyébként is megtudták a szomszéd országok népei. Mert a magyar vitézségnek szűk volt a haza földje: át-átsapott idegen földre. Rémület szállotta meg a szomszéd népeket: pusztulás járt mindenütt a magyarok nyomán. De pusztult, fogyott a magyar is, s a magyarok Istene megelégette az idegen földön való kalandozást. Közéjük küldötte a Balszerencsét, hogy észre térítse s visszaterelje Árpád földjére.

Német földön, Ágosta városa mellett, szörnyű pusztulás érte a magyarokat. A rettentő csatából csak hét magyar került vissza a magyar földre, azok is levágott füllel és orral. Nem is fogadta be őket senki a sátorába. Gyászvitézeknek csúfolták, a szemükre vetették, hogy nem haltak a csatatéren, mint a többi. Mert vagy meghaltak a csatatéren, vagy fogságba estek. Fogságba esett a két vezér is: Lehel és Bulcsú. Fogságba estek, ahelyett hogy a csatában estek volna el, pedig ugyancsak keresték a halált! Szégyen és harag tüze lángolt Lehel és Bulcsú arcán, mikor a győzedelmes német császár elé vezették, hogy hallják ítéletüket.

Ott ült a császár sátora előtt, körötte a főemberek. Összeráncolta a homlokát, sokáig nézte szóltanul a két vezért, aztán rájuk förmedett, mint valami gonosztevőkre:

- Ti vagytok a magyarok vezérei?

- Mi - felelt büszkén, fölemelt fejjel Lehel.

- Hát mért üzitek, sanyargatjátok a keresztényeket?

- Mert Istennek ostorai vagyunk. Azért küldött - mondotta Lehel erős hittel -, hogy ostorozunk titeket!

- Halál reátok! - kiáltott a német császár. - Hé, katonák! Fogjátok, s vesztőhelyre vigyétek!

- Hallod-e, császár, németek császára, nem kérek kegyelmet. Megérdemlem a halált, mert elvesztettem a csatát. Csak egyet kérek tőled.

- Beszélj!

- Adasd vissza kedves kürtömet, hogy még egyszer belefújhassak.

A császár intett, s előhozták Lehel kürtjét.

- Nesze, fújj kedves kürtödbe!

Hej, édes Istenem! Aki hallotta ezt a kürtszót, megreszketett a szíve, könnybe borult a szeme, olyan búsan, bánatosan búgott! Összeverődtek a német vitézek, s könnyes szemmel, lehajtott fővel hallgatták a szomorú nótát.

Hanem amikor a szomorú nótának vége volt - mi történt! Kétszer-háromszor megforgatta Lehel a kürtöt, hogy csak úgy surrogott-burrogott a levegő, s úgy vágta a német császár fejéhez, hogy szörnyethalt menten.

- Most már vihetek a vesztőhelyre - mennydörgött Lehel -, szolgám lesz a császárotok a más-világon!

BOTOND

A magyarok csak nem tudtak nyugodni, harci kedvük nem lohadott a németországi nagy veszedelem után sem. Amint erőre kaptak, meg sem is állottak a görög császár városáig. Megijedt a görög császár a magyar sereg láttára, elzáratta a városnak mind a hét kapuját, hogy a magyarok be ne mehessenek. Azt üzenté, hogy ne ontsák egymás véréit, kár volna a görögért is, a magyarért is, inkább álljon ki a görögök részéről is egy vitéz, a magyarok részéről is egy vitéz bajvívásra. Ha a görög győz, a magyarok szépen menjenek vissza a hazájukba, ha a magyar vitéz győz, nagy adót fizet a magyaroknak.

- Jól van - mondotta a magyarok vezére -, hát csak jöjjön az a vitéz.

Elmennek a követek, s hát egy óra sem telt belé, jő ki a vár kapuján egy rengeteg nagy óriás, s két karját összefonva, megáll a magyarok előtt, s mondja nagy büszkén:

- Hadd lám, ki mer kiállani velem! De egyszerre kettő jöjjön, eggyel nem is kezdek.

Összenéztek a magyarok, szikrázott a szemük a haragtól, s egyszerre száz is kiáltotta: én is kiállok! Én is! A legmerészebb volt azonban köztük Botond, egy köpcös, tagbaszakadt ember, ez egy szempillantásra kivált a seregből, elejbe állott a görög vitéznek.

Mondta neki:

- Hallj ide, görög óriás, Botond az én nevem. A legkisebb vitéz a magyarok közt. Állíts csak te magad mellé még két görögöt!

S amikor ezt mondotta, megforgatta a buzogányát,* s úgy vágta a vár vaskapujához, hogy egyszeriben kettérecscent. Akkora lyukat ütött a kapun, hogy egy növendék gyermek ki-be sétálhatott rajta.

- No, no - ingerkedett az óriás -, kár volt eldobnod azt a buzogányt!

- Nem kell nekem sem buzogány, sem kard - mondotta Botond, s üres kézzel ment a görögnek. Egyszer jobbra lódította, aztán balra; akkor felkapta, megkeringette a levegőben, s úgy a földhöz teremtette, hogy ha hét lelke lett volna, az is kiszalad belőle.

De bezzeg szégyellte ezt a csúfságot a görög császár. Ott ült a vár fokán egész háza népével s udvarával, s szentül hitték, hogy az óriás legyőzi akármelyik magyart. S lám, a legkisebbet sem tudta legyőzni. Szégyenszemre visszatakarodtak a palotába, s a császár akkora adót vállalt, amekkorát csak kívántak, csakhogy hagyják békességben a magyarok.

CSICSER

A híres Budvár átellenében emelkedik a Csicsser: magasabb Budvár hegyénél. A Csicsser tetejéről egy egész sereg várat lehet látni. Jól látszik ide Zeta vára, Kadics vára, s ide látszanak a bágyi és galambfalvi várak is. A Csicsser tetején is vár volt a rabonbánok* idejében, s mert Csicsser vára volt a legmagasabb valamennyi közt, innét vették észre a székelyek, ha ellenség közeledett s nyomban jelt adtak a többi váraknak, hatalmas nagy tüzeket gyújtván.

Abban az időben, mikor Budvárában rabonbánok székelték, egy Csicsser nevű vitéz dalia lakott a csicsseri várban. Ez a dalia megszerette a budvári rabonbán szépséges leányát, s amikor csak szerét ejthette, átlovagolt Budvárába. A leány is szerette a daliát, de a büszke rabonbán, mikor észrevette leánya hajlandóságát, kitiltotta a várból Csicssert. Kevesellette, mert Csicsser nem volt fejedelmi vérből való. Azt mondta Csicssernek:

- Hallod-e, ne járj az én leányom után! Maradj veszteg a várban. Fejedelmi személy illeti meg az én leányomat.

Elment Csicsser nagy búsan, s többet nem is alkalmatlankodott Budvárában. A csicsseri várból sóhajtozott a szép leány után, aki éppen úgy sóhajtozott őutána. Hanem hiába volt a büszke apa tilalma: a fiatalok mégis beszélgettek egymással. Nyílvesszőn küldözgették egymásnak kesergő leveleiket.

- Ne búsulj - írta a leány -, elébb-utóbb a tied leszek.

Válaszolt a dalia:

- Ne sírj, élve vagy halva, de egymásé leszünk.

Így múltak az esztendőök, mígnem egyszer ellenséges népek törtek be az országba. Csicsser vette észre először, hogy jön az ellenség, lassankint elborítja a Küküllő mentét. Egyszeriben meggyújtotta az óriási famáglyát, s ezzel jelt adott a szomszéd váraknak. Egy pillanatban mozdult meg az összes várak fegyverhordó népe, s kikerekedvén a várakból, összeverődött egy seregbe, s mentek mind a rabonbán után. Ott volt Csicsser is a vitézek közt, az ő kis seregének az élén. De alig csaptak össze, az ellenség körülvette a rabonbánt. Itt volt az ideje, hogy Csicsser megmutassa a vitézségét. Széles kardjával utat vágott, úgy vágatott a rabonbán mellé, s nagy erős viadal után megmentette a rabonbán életét. Az ellenség szétszaladt, s a győzelmes sereg diadalmasan tért vissza a várakba.

- No, Csicsser - mondá a rabonbán útközben -, az életemet megmentetted: kérjed vitézségednek akármilyen jutalmát, megadom.

- Akármilyen kérhetek? - kérdezte Csicsser.

- Akármilyen, akármilyen!

- Add nekem a leányodat!

- Hát legyen a tied - mondotta a rabonbán. - Szavamat adtam: meg sem is másolom.

Még aznap megtartották a lakodalmat, s hét álló hétig nem is lett vége a nagy dínomdánomnak.

A CSUDAKARD

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, az üveghegyeken innét, volt egyszer egy szegény özvegyasszony, s annak egyetlenegy fiacskája. Ennek a kisfiúnak, mikor a világra jött, egy kardhüvely volt az oldalán, s ahogy nőtt a fiú, úgy nőtt a kardhüvely is.

Egyszer, amikor a fiú nagyobbra nevedett, kiment a kertbe, s amint ott járt-kelt, kipattant a földből egy kard. Fölkapja a fiú a kardot, belepróbálja a hüvelybe, s hát jól talál; éppen mintha belesínálták volna.

Mit gondolt, mit nem a fiú, a kardot visszaszúrta a földbe, nem szólt az anyjának, nem senkinek, hanem mindennap kiment a kertbe, s a kardot csudálta.

Telt-múlt az idő, a fiú nevelkedett, nőtt az oldalán a kardhüvely is, és nőtt a földben a kard is. Egyszer azonban valami csudálatos álmot látott, s meg sem várta a pitymallatot, kiszaladott a kertbe, ott a kardot kihúzta a földből, bedugta a hüvelybe, azzal elszaladott az édesanyjához, s mondotta nagy örömmel:

- Hej, édesanyám, ha tudná, milyen csudálatos álmot láttam az éjjel!

- Ugyan mit, hadd halljam!

- Jaj, azt még édesanyámnak sem mondhatom meg.

Eleget faggatta az anyja, kérte szép szóval, ijesztette haragos szóval, egy szó nem sok, annyit sem mondott.

Megharagudott az özvegyasszony erősen, kapta a seprút, s jól elnászpángolta a fiút.

Sírt a fiú keservesen, s azt mondta az anyjának:

- Csak üssön, üssön, édesanyám, el is pusztíthat, mégsem mondom el az álmat.

Azzal hátraszaladott a kertbe, ottan leült egy fa alá, s olyan keservesen sírt, hogy aki arrafelé járt, jól hallhatta a sírását, s meg is eshetett a szíve rajta.

Mi útja lehetett arrafelé, nem tudom, elég az, hogy történetesen éppen arra járt a burkus király hatlovas hintón, s meghallotta a fiú sírását.

Elészól a király a kocsisnak, hogy álljon meg; az inast meg küldi, hogy menjen be a kertbe, s nézze meg, ki sír és miért sír.

Szalad az inas a kertbe, kérdi a gyermeket, hogy miért sír, a gyermek meg is mondja. Azzal az inas vissza a királyhoz, s jelenti, hogy mit mondott a fiú. Egyszeriben visszaszalasztja az inast a király, hogy vigye hozzá a fiút. Az inas odaviszi a fiút, s megkérdezi a király is, hogy miért sír, igaz volna-e, hogy valami csudálatos álmot látott, s nem akarja megmondani az anyjának.

- Igaz - mondotta a fiú -, csudálatos álmot láttam, felséges királyom, s azt meg sem is mondom senkinek ezen a világon.

- De már azt nem hiszem - mondotta a király -, ülj ide csak mellém a hintóba, velem jössz te mostan. Úgy sincs fiam, fiamnak fogadlak. Tudom azt az egyet, hogy majd megmondod, ha otthon leszünk.

A fiú nem szólt semmit, de szépen felült a hintóba a király mellé, aközben kijött az anyja is, s bezzeg örvendett, hogy ilyen nagy szerencsére fordult a fia dolga. Adott a király neki egy zacskó aranyat, aztán Istennek ajánlotta, a fiú is elbúcsúzott illendőképpen, s azzal a király hintaja elvágatott, mint a sebes szél.

Még estére sem telt az idő, megérkeznek a király palotájába, ottan mindjárt kiöltöztetik a fiút, de olyan szép is volt az aranyos gúnyában, hogy amikor meglátta a három királykisasszony - mert három leánya volt a királynak -, nem győzték eléggé csudálni. Bizony mondom, hogy erősen megakadott rajta a szemük.

Na, telnek-múlnak a napok, a fiút úgy tartotta, nevelte a király, mint a saját édes fiát. De mikor egy hét, kettő eltelt, megint elővette, s mondta neki kegyes szóval:

- Na, édes fiam, most már megmondhatod, miféle csudálatos álmod láttál.

- Nem mondom meg, felséges királyom, senkinek ezen a világon - mondotta most is a fiú.

Jól van - gondolta magában a király -, hiszen ha nekem nem mondod meg, majd megmondod a leányaimnak, s szólt mind a három leányának, hogy vegyék elé külön-külön a fogadott testvérüket, addig békében ne hagyják, míg azt a csudálatos álmod el nem mondja.

Hiszen tehettek akármit a királykisasszonyok, hízelkedtek neki édes szóval, cirókálták-morókálták az arcát, mind hiábavaló volt, a fiú egy szó nem sok, annyit sem szólt.

Jelentik a leányok az apjuknak, hogy nem szól az a fiú semmit, néma, mint a hal, csak a vállát vonogatja, harapófogóval sem lehet belőle kihúzni egy szót.

- Na, ha nektek sem mondja meg - kiáltott a király szörnyű mérgesen -, nem is tekintem többé fiainak, a palotámban sem tartom, hadd menjen le a cselédek közé, úgymint odavaló!

Még aznap kitették a szűrét a fiúnak, leküldötték a cselédek közé.

Hanem a kicsi királykisasszony nem tudott nyugodni a nagy erős kíváncsiságtól; föltette magában, hogy akár így, akár úgy, mindenféleképpen kiveszi a fiúból azt a titkot. Egyszer, mikor senki sem látta, lesurrant a palotából, ment a cselédházba, ottan eléfogta a fiút, s mondta neki:

- Látod-e, te bolond, te, miért nem mondod meg az álmodat? Király lennél az apám után, válogathatnál a legszebb királykisasszonyok között.

A fiú megszólalt, s mondta a királykisasszonynak:

- Hagyj békét nekem, ha jót akarsz.

- Nem nyugszom addig, míg meg nem mondod - erősködött a királykisasszony.

Erre a szóra szörnyű haragra lobbant a fiú, még a kardja is elkezdett csörömpölni a hüvelyben magától, hogy a királykisasszony halálra ijedett, mert még ilyet nem látott, hallott életében.

- Egy szót se többet - mondta a fiú -, mert ha még egyet szólasz, kiugrik a kardom a hüvelyéből, s bizony mondom, vége az életednek!

De bezzeg nem is szólt többet a királykisasszony, kifutott a cselédházból, hangos sírással szaladott fel a palotába, s elpanaszolta az apjának, hogy mi történt övele.

- Ejnye, ördögadta kölyke - rikkantott a király -, még a mai szentséges szent napon akasztófára húzatom!

Ki is adta mindjárt a parancsolatot, állítsanak akasztófát a város végére, akasszák fel a kardos fiút.

Egy óra sem telt bele, felállították az akasztófát, s vitték a fiút a vesztőhelyre. Tenger nép csődült oda, nem tudták elgondolni, mi nagy vétke, bűne lehet a kardos fiúnak. Csak akkor tudták meg, mikor az akasztófa alá állott, s még egyszer s utoljára kérdezte a király:

- Megmondod-e az álmodat?

A fiú nem szólt semmit, csak rázta a fejét, a kardja pedig csörömpölt a hüvelyben, pedig hozzá sem nyúlt. De abban a pillanatban, amikor a kötelet a nyakára akarták húzni, nagy zúgás, riadás kerekedik, mindenki az ország útja felé néz, s hát ott jön sebes vágatással egy hatlovas hintó, s abban a hintóban valaki fehér kendőt lobogtat.

Odaér a hintó a vesztőhelyhez, s nagy hirtelen leszáll abból... ugyan ki szállott le? - a magyar király. Megy egyenest a burkus királyhoz, parolázik vele, s mondja neki:

- Hallod-e, pajtás, ne akasztasd föl ezt a fiút, add nekem, majd én magammal viszem. Hallottam a hírért, hogy valami csuda álmod látott, s nem akarja megmondani. Hiszen csak kerüljön az én kezem alá, majd megmondja, tudom.

- Jól van - mondotta a burkus király -, csak vigyed, nekem elég bosszúságom volt miatta, legyen neked is.

Azzal ismét paroláztak, egymástól annak rendje s módja szerint elbúcsúztak, s a magyar király elvitte a hintóján a kardos fiút.

Megérkezik a király Budára a kardos fiúval, s amint befordul a hintó az udvarra, szalad elébe a leánya, összecsapja a kezét, s kérdi:

- Jaj, lelkem, édesapám, honnét hoztad ezt a szép fiút? Talán bizony Tündérországból?

- Hoztam biz én nem Tündérországból, hanem az akasztófa alól - mondotta a király.

Fölmennek a palotába, de amíg felmentek s azután is a királykisasszony le nem tudta venni szemét a kardos fiúról. Észrevette ezt a király, s mondta a leányának:

- Csak ne nézd olyan erősen, mert nem lehet tudni, hogy még nálam is nem kerül-e az akasztófa alá.

Mindjárt kérdezte is a fiútól:

- No, te kardos fiú, hát nekem elmondod-e az álmodat?

- Nem mondom én senkinek ezen a világon - felelt a fiú, s ugrált, csörömpölt a kard a hüvelyben, hogy a király is, a leánya is, szemétszáját eltátotta a nagy csodálkozástól.

- Hiszen majd megmondod nekem - mosolygott édesen, kedvesen a királykisasszony a fiúra, de a királykisasszonynak nem is válaszolt, csak a fejét rázta nagy búsan, a kard meg csörömpölt most is.

- Hát ha sem nekem, sem a leányomnak meg nem mondod - szólt a király -, akkor, fiam, bezáratlak egy kis szobába. Lesz ott ételed-italod elegendő, semmiben sem lesz fogyatkozásod, hanem addig ki sem kerülsz onnét, míg az álmodat meg nem mondod.

Mindjárt be is vezették egy kicsi szobába. Ott egy nagy könyvet elejébe tett a király, hogy abból olvasgasson. Aztán küldött neki ételt-italt, mindent a javából. De a kulcsot kétszer is ráfordították az ajtóra, hogy ki ne jöhessen.

- Hej, Istenem - búsult a kardos fiú -, minek is láttam én azt a csudálatos álmodat!

De búsult a királykisasszony is, s amikor csak nem látták, lement a kertbe, ott sétálgatott könnyes szemmel a kardos fiú ablaka alatt, hátha egyszer kitekint az ablakon, s a szívére beszélhet.

Egyszer csakugyan kikönyökölt a fiú az ablakon, éppen akkor, mikor arra ment a királykisasszony. Hullott a könnye, mint a záporosó a királykisasszonynak, s hogy ezt látta a kardos fiú, megszólította:

- Ugyan bizony mért sírsz, szép királykisasszony, amikor mindened van, amit szemed, szájad kíván, s szabad vagy, mint a madár.

Mondotta a királykisasszony:

- Temiattad hullanak a könnyeim, kardos fiú. Mért nem mondd el az álmodat nekem? Lásd, az én apámnak nincs fia, ha elmondanád az álmodat, bizony tudom, neked adná fele királyságát, s tiéd lennék én is.

- Egy szót se többet - mordult rá haragosan a kardos fiú -, mert bizony mondom neked, ha még egyet szólsz, kiugrik a kardom, s vége az életednek!

Megriadt a királykisasszony ettől a haragos beszédétől, s hangos sírással felszaladott a palotába.

- Hát téged mi lelt? - kérdezte a király.

- Jaj, ne is kérdezze, édes jó apám!

Nem akarta megmondani, hogy mi történt, de addig faggatta az apja, hogy mégis kivallotta.

- No, megállj, hitvány fattya - kiáltott a király szörnyű haraggal -, élve temettetlek el, mert megrikkattad a leányomat!

Egyszeriben hívatott száz kőművest, s még aznap építtetett egy tornyot, oda vitette a kardos fiút, s befalaztatta.

Hanem amíg a tornyot építették, ott settenkedett a királykisasszony, s addig kérte s olyan szépen kérte a pallért, hogy hagyott a tornyon egy ablakocskát, melyről csak ők tudtak ketten, s azon a titkos ablakon minden este ételt-italt adott be a királykisasszony a kardos fiúnak.

Telt-múlt az idő, a királykisasszony minden este eljárt a titkos ablakra, ott sírdogált, kesergett s beszélgetett a kardos fiúval. De mennyit könyörgött, hogy ne temesse el magát élve, elevenen, ne hervassza el így szép ifjúságát! Hiába könyörgött, a kardos fiú mégsem mondta el az álmát.

Egyszer azonban mi történt? Az történt, hogy a török császár üzent a magyar királynak: sokat ne gondolkozzék, küldje a leányát be Törökországba, az ő udvarába, mert hallotta, hogy a magyar királykisasszonynak szépségben nincs párja kerek e földön. De még azt is üzent a török császár, hogy ha nem küldené a királykisasszonyt, fölkerelkedik minden népével, s kőkövön nem marad az egész országban.

Hej, nagy búbánat s szomorúság nehezedett a királyra! Mit tudjon csinálni! Még egy esztendeje sem múlt el, hogy nagy háborúja volt, s abban a háborúban erősen megfogyatkoztak a katonái.

Észrevette a királykisasszony az apja nagy szomorúságát, s addig beszélt, addig könyörgött, hogy kivette belőle, mi nyomja a szívét.

De szörnyű nagy búbanat fogta el a királykisasszony szívét is. Azt mondta az apjának:

- Hát csak küldj el, édesapám, semhogy az országod elpusztuljon.

A király nem szólt semmit, csak tűnődött, évődött magában, egész éjjel be sem hunyta a szemét, járt fel s le a palotában, törte a fejét, hogy mit csináljon. Aközben a királykisasszony kisurrant a palotából, szaladt a kardos fiúhoz, s mondta neki keserves könnyhullatások közt:

- No, te szegény kardos fiú, most meg kell halnod, mert engem visznek be, Törökországba, a nagy török császár fényes udvarába. Látod, látod, miért nem mondád el az álmodat!

De még csak most csordult meg igazi haragosan a kardos fiú kardja.

- Bizony nem mégy te be Törökországba! - mondotta a fiú. - Eredj csak haza szépen, feküdj le, s reggel mondjad az apádnak, hogy te is láttál egy csudálatos álmodat. Azt láttad álmodban - mondjad te -, hogy az a kardos fiú, kit az apád befalaztatott, még most is él, s azt mondotta neked, hogy csak hadd jöjjön az a török császár, ő egyes-egyedül is visszakergeti az egész ármádiát.

Elszalad a királykisasszony nagy örömmel, lefekszik szép selyemágyába, le sem hunyta a szemét egész éjjel, hanem azért reggel mondta az apjának, hogy milyen csudálatos álmodat látott.

- Na, ez igazán csudálatos álom - mondotta a király, s mindjárt ment a toronyhoz, a kőművesekkel széjjelbontatta, s hát csakugyan élt a kardos fiú, még hétszerte szebb volt, mint annak előtte, s nagy, erős dali legény lett belőle, a kardja is sokkal nagyobb, mint azelőtt.

Csudálkozott a király, csudálkozott minden lélek. Hát még mikor a kardos fiú mondta, hogy jól látta a királykisasszony, amit álmában látott, mert akár meg se mozduljanak a király katonái, egyedül visszaveri a török ármádiát.

Vissza is üzent a király a követektől a török császárnak, hogy csak jöjjön, de minden népével, ha a leányát feleségül akarja!

Na, elmennek a követek, s egy hét, kettő hogy elmúlt, hát csakugyan jön a török császár, utána akkora ármádia, hogy rengett a föld alatta. A magyar király is talpra állította a katonáit, hanem a kardos fiú ügyet sem vetett a katonákra, nekivágatott a török ármádiának, aztán szólott a kardjának:

- Na most, édes kardom, most ugorj ki a hüvelyből!

Hej, uramteremtőm, halljatok csudát, mit csinált az a kard! Kezdette a török császáron, nyissz, földön volt a feje; aztán nyargalt tovább, végig az ármádián hullott a török, mint a kéve. Mire odaért a magyar ármádia, még hírmondó sem maradt a törökből.

Megfordul a magyar ármádia, elejébe vágtat a kardos fiú, s mennek haza nagy ének- s muzsikaszóval, meg sem állanak Budaváráig. Ott már várta a király meg a királykisasszony a kardos fiút.

- No, te fiú - mondotta a király -, akármit álmodtál, én többet nem kérdek. Országomat, leányomat megvédelmezted, legyen a tied mind a kettő. Ez órától fogvást te vagy a magyarok királya.

Mondta a kardos fiú:

- Bizony ha én vagyok a magyarok királya, akkor meg is mondom, hogy mi álmodtál. Azt láttam én álmodban, felséges apámuram, hogy a magyarok királya leszek.

Mondjam tovább, ne mondjam, még aznap megtartották a lakodalmat, Budavárába hozták a kardos fiú anyját is; most aztán ez is megtudta, hogy mit álmodott volt a fia.

Hét álló hétig folyton állt a lakodalom, akkor aztán abbahagyták.

Holnap legyen a kardos fiú s a felesége a ti vendégetek!

A JÉGPÁNCÉLOS VITÉZ

A Homoród völgyében fekszik Keményfalva, egy kicsi székely falu: ott még most is emlegetik Lakatos Jánosnak s a máskaunokájának* nagy vitéz cselekedeteit. A keményfalviakat is sokat sanyargatták a tatárok, de még jó szerencsájük volt a falun felül a Hollókő nevű sziklaszál, melynek barlangjában meg-meghúzódtak. Egyszer azonban nyomon követték a tatárok a menekülő keményfalviakat, s már-már a barlangnál voltak, mikor a nép vezére, Lakatos János, hirtelen megfordult, célba vette dupla csövű puskájával a tatárok vezérét, a *veresbélű kánt* (akit azért neveztek veresbélűnek, mert tetőtől talpig veres volt az öltözete), s az első lövésre lefordult a kán fekete paripájáról. Lakatos elsütötte a második lövést is, s a tatárok, kik addig sohasem hallottak puska lövést (csak úgy zengett-zúgott a völgy!) eszköz nélkül szaladtak meg.

Így mentette meg Lakatos János a keményfalviakat. Hanem a máskaunokájáról még külön dolgokat beszélnek. Ez is Lakatos János volt, de ez már nem elégedett meg azzal, hogy a falujába várja a tatárokat; ha oda nem jöttek, ment ő utánuk. Járt-kelt, kalandozott mindenfelé a Székelyföldön, s egyszer; Csík-Toplicán éppen akkor talált benyitani egy házba, mikor ott hét tatár nyilat kovácsolt.

A hét tatár egyszerre fogta rá a nyílvezzőt, de mind a hét vessző a Lakatos János feje fölött süvített ki az ajtón, mert Lakatos hirtelen a földre bukott. De nem ijedségből, hanem okos előrelátásból. Mert amint a nyílvezzők kiröppentek a feje fölött, abban a pillanatban felugrott, görbe kardját kirántotta, s miszlikbe aprította a hét tatárt. Akkor kiválasztotta a tatárok lova közül a legszebbet, egy szép aranyszőrű paripát, föl pattant rá, s elvágatott, mint a sebes szél. Hiszen jól tette, hogy lóra kapott, mert a falu közt csatangoló tatárok észrevették a cselekedetét, s heten közülök űzőbe vették.

Repült az aranyszőrű paripa, de repültek a nyílvezzők is Lakatos után. Ha egy eltalálja, vége az életének. Éppen az Olt partjához ért Lakatos, s nem gondolkozott sokáig, beleugratott a mély vízbe. Késő őszre járt az idő, hideg volt az Olt vize, s mire átúsztatott, a hideg víz ráfagyott a szűrére. Mintha csak jégpáncélt húzott volna magára Lakatos János: tetőtől talpig csillogott a testén a jég. Most már lövöldözhatték rá a nyilakat: mind visszapattogott a testéről. De nem is szaladott tovább. Megállt az Olt partján, s intett a tatároknak: jertek, jertek!

Hiszen jöttek is azok. Heten voltak egy ellen, hogyne jöttek volna. Mind a heten átúsztatott az Oltón, de csak három úsztatott vissza közülök: négyet levágott vitéz Lakatos János, a többiek elszaladtak.

Ha a Homoród völgyén jártok, nézzetek be Keményfalvára, ott még többet is tudnak regélni Lakatos János vitéz tetteiről...

A SZOMORÚFŰZ

Volt idő, gyermekek, mikor a szomorúfűzfának nem hajolt le az ága, mint ahogy most lehajlik. Éppen úgy fölfelé állottak az ágai, mint a többi fáé, melyen nincs gyümölcs.

Hanem egyszer mi történt?

Az történt, hogy Krisztus urunk egy szomorúfűz alá ült le. Üldözték a rossz emberek, s mivelhogy erősen elfáradott, pihenni ez alá a fa alá tért, mert tudta, hogy ennek nem szúrós sem levele, sem ága.

Leült Krisztus urunk, s ím, a fűzfa ágai egyszeriben lehajlottak szépen, s szelíden legyintgették verejtékes homlokát.

Pihenés után Krisztus továbbment, de a szomorúfűz ága nem hajolt többet vissza! lehajolva maradt annak emlékére, hogy az Isten fia ült alatta.

BOLOND JANKÓ

Volt egyszer egy szegény ember, s annak egy fia, Jankó volt neve. Azám, Jankó! Bolond Jankónak hívták a faluban, mert afféle félkegyelmű, kolontos legény volt ő. De már akárminek hívták, a bíró mégis szolgának fogadta Jankót, s két ökröt adott a kezére. Ahogy szolgálatba állott Jankó, a bíró első este azt parancsolta, hogy hajtsa ki az ökröket a rétre, ne pusztítsák otthon a szénát.

Na, kiment Jankó az ökrökkel, egy dombon megtelepedett, acélt, kovát szedett elő, tüzet gyújtott, s annak a világánál elkezdett kártyázni egymagában.

- Makkot ide, Jankó! Filkót reá, Jankó! Ez a tied, Jankó! - mondogatta magában a félkegyelmű, s észre se vette, hogy előtte áll az ördög...

- Adj' Isten! - köszönt az ördög.

- Adj' Isten! - fogadta Jankó, csak úgy foghegyről.

Szabad-e, nem-e, nem kérdezte az ördög, csak letelepedett a tűz mellé, s mondta Jankónak:

- Osszad, öcsém, hadd kártyázzom én is.

- Van-e pénzed?

- Van egy poltúrám. Elég-e?

- No, annyi nekem is van.

Azzal osztott az ördögnek, s addig játszottak, hogy Jankó elnyerte a poltúrát az ördögtől.

- Ide a poltúrát, komám!

- Holnapután, kiskedden! - mondta az ördög, s uccu! felugrott; szaladt, mintha a szemét szedték volna ki.

De Jankó sem vette tréfára a dolgot, utána az ördögnek. Ez meg egyenest a faluba szaladott, s ott egy utca sarkán úgy eltűnt Jankó elől, mintha a föld nyelte volna el.

- Hiszen majd megtalálalak én! - kiabált Jankó, s abban a pillanatban elejibe lépett valaki. Azt hitte a sötétben, hogy az ördög, s úgy fejbe vágta a füttykösével, hogy egyet nagyot kiáltott, s ledöndült a földre. Haj, édes Jézusom! Nem az ördög volt az, hanem a bíró: a Jankó gazdája.

Feltápaszkodik nagy nehezen a bíró, megfogja Jankót, s lármáz éktelenül:

- No, te ilyen-olyan bolondja! Hát te a tulajdon gazdádat agyon akarod ütni? Indulj előttem a faluházára!

Bemennek a faluházára, a bíró fölveri az esküdteket, s ott mindjárt ítéletet tesznek: zárják be Jankót abba az elátkozott házba, amelyikben az ördögök tanyáznak, hadd pusztítsák el ezt a félkegyelműt.

Hiszen nem bánta Jankó, hadd zárják az ördögök házába. Nem félt ő az ördögöktől, sőt inkább örült, hogy találkozik azzal az ördöggel, amelyiktől elnyerte a poltúrát. No meg, hogy el ne felejtsem, s ti is jól megjegyezzétek: volt Jankónak egy sutzsákja,* annak csak ki kellett nyitni a száját: száz ördögöt is bele tudott abba bújtatni Jankó.

Bement Jankó a házba, rázárták az ajtót, ő meg egyszeriben tüzet gyújtott, leült az asztal mellé, előszedte a kártyáját, s ütögette a kártyaleveleket:

- Filkót rá, Jankó! Disznót, Jankó! Jól van, Jankó! Te nyertél, Jankó!

Amint így kártyáztatna magában, hallja, hogy dörömböl valaki az ajtón.

- Na, bizonyosan az ördög - gondolja Jankó. Kiáltott: künn tágas, benn szoros!

Abban a pillanatban megnyílt az ajtó, s hát nem az ördög, hanem egy obsitos katona lépett be.

- Adj' isten, barátom! Adsz-e szállást egy szegény obsitos katonának?

- Én jó szívvel - mondta Jankó -, hanem tudod-e, hogy ebben a házban ördögök tanyáznak?

- Már én nem bánom, egy életem, egy halálom, itt maradok, mert odakint cudar idő van.

Azzal leült az obsitos is az asztal mellé, s elkezdettek kártyázni ketten. Ütik, ütögetik a kártyaleveleket, de egyszerre csak leszakadt* a tűz, alig pislákol, nem látták a kártyát.

- Várj, komám - mondta Jankó -, fölnézek a padlásra, ott talán lesz forgács, hadd elevenítem fel a tüzet.

Fölmegy a padlásra, ott csakugyan volt is forgács elegendő, lehoz egy jó öllel, ráhányja a tűzre, s az megint lobogott, pattogott vígan. De egy fertályóra* sem telt belé, megint leszakadt a tűz: ellangalt a forgács.

- No, most én megyek forgácsért - mondta az obsitos.

Föl is ment a padlásra, de a másik minutumban* már repült is le onnét, hogy majd megszakadt a nyaka. S hát, uramteremtőm, elsötétedik a szoba, de úgy, hogy a sötétségre fejszét lehetett volna akasztani, s becsődülnek az ördögök nagy lármával, zimóréval,* zakatolással. Aztán csak felkapták Jankót, mint egy labdát, s úgy dobálták egymásnak. Azt hitte Jankó, hogy mindjárt kiszalad a lelke.

De bezzeg nem tetszett Jankónak ez a tréfa, egyszerre csak talpra ugrott, előrántotta a sutzsákot, nagyot rikkantott egyet: bújj bele! - s hát az ördögök szép sorjába mind besétáltak a sutzsák száján. Csak egy ördög maradt kívül: az, akitől Jankó a poltúrát elnyerte. Beköti Jankó nagy hirtelen a zsák száját, a kívül maradt ördögöt pedig amúgy magyar módra megragadja, a fütykössel istenesen ódalba kenegeti, s mondja neki:

- Megadod-e a poltúrát, komám?

- Jaj, csak ne üss, megadom - könyörgött az ördög. - Nálam nincs pénz, de van a pokolban elég, jere velem, ott megadom kamatostul.

- Hát gyerünk!

Azzal fölkapott az ördög nyakára, jól ódalba sarkantyúzta, s elvágattak a pokolba, sebes szélnél sebesebben.

Megérkeznek a pokolba, ott leszáll az ördögről, az meg csak ment előre, teméntelen sok szobán keresztül, aztán le a pincébe. Na, ott szemé-szája elállott Jankónak a csudálkozástól. Volt ott annyi kád, hogy a szem nem győzte belepni, s mind színültig tele volt arannyal, ezüsttel.

- Mi kell: arany-e, ezüst-e? - kérdezte az ördög. - Vihetsz annyit, amennyit elbírsz.

- Nem kell nekem sem arany, sem ezüst - mondotta Jankó -, csak add meg a poltúrámat.

Hiszen azt ugyancsak jól tette Jankó, hogy sem aranyba, sem ezüstbe nem markolt bele, mert abban a pillanatos pillanatban lángot vetett volna arany, ezüst, s soha meg nem látja Jankó Isten áldott napját; még a hetvenhetedik porcikája is porrá égett volna. Az ördögnek azonban

mindenféle pénze volt, csak éppen poltúrája nem. No, ha nem volt, be is bújtatta Jankó ezt is a sutzsákba, s indult haza a falujába. Ott, ahogy hazaért, segítségül hívott tizenkét kovácslegényt s addig verette a sutzsákot, hogy csak úgy porzott már az ördögök porától. Akkor a sutzsák száját kioldotta, az ördögök porát szélnek eresztette. Azt mondják, ebből a porból lett a vörös hangya, azért olyan fájdalmas a csípése.

No, akár így, akár úgy, elég az, hogy Jankó elpusztította az ördögöket, s bezzeg lett nagy becsülete a faluban! Mindjárt összegyűlt a falu népe, s azt határozták egy akarattal, hogy ajándékozzanak Jankónak egy borjas tehenet, mert igazán megérdemelne kettőt is, de ha nincs, elégedjék meg eggyel.

Jól van, Jankó egy szóval sem mondta, hogy neki nem kell a tehen, de merthogy nem volt istállója, ahová bekösse, s ha az lett volna, akkor meg mit ad enni? - ő bizony elindította a tehenet a vásárra.

Megy, mendegél a tehen, utána meg Jankó, s amint egy erdön haladnának keresztül, egyszerre csak egy nagy kőrisfa elkezd hajlongani, nyikorogni, csikorogni. Jankó azt hitte, hogy a kőrisfa meg akarja venni a tehenet. Szóba állott a fával.

- Meg akarsz venni? Jól van, én neked adom, ha becsületes árát adod.

Fúj a szél cudarul, s a kőrisfa csak hajlongott, csikorgott, nyikorgott.

- Száz forint az ára. Nincs most pénzed? Nem baj, majd holnap eljövök a pénzért.

Azzal a tehenet a fához kötötte, s szépen hazaballagott. Másnap megy vissza az erdőbe, egyenest a fához, s hát a tehennek csak a csontja: megették a farkasok.

Hej, megharagszik Jankó, szedtevetézik, hogy így meg úgy, ő nem bánja, a tehen nem az ő kára, vigyázott volna rá a fa, ha megvette; ha nem vigyázott, az ő baja: fizessen!

A kőrisfa, merthogy a szél nem fúj akkor, sem nem hajlongott, sem nem csikorgott-nyikorgott. Hiszen Jankónak se kellett több, szörnyű haragjában kivágta a fát tövéből. De bizony ha kivágta, meg sem is bánta, mert a fa odvából csak úgy duvadott, ömlött ki az arany meg az ezüst. Hazaszaladt, szekeret fogadott, s úgy bírta elvinni a tenger pénzt.

Hej, uram, volt odahaza öröm! A szegény ember majd kibújt a bőréből szertelen nagy örömeiben, de bezzeg Jankó sem búsult, most már nagyobb gazda lesz még a bírónál is. Hanem szeretnék volna tudni, hogy hány véka lehet a pénzük. Azám, nem volt vékájuk, amivel megmérjék.

- Eredj, fiam - mondta az apja -, hozz egy vékát a bírótól!

Szalad Jankó a bíróhoz.

- Bíró uram, adjon egy vékát!

- Hát az minek, te?

- Pénzt mérünk.

- Bolond libból, bolond szél fúj - mondta a bíró.

- Jó, jó, csak adjon egy vékát!

Hát a bíró adott neki egy vékát, de fúrta az oldalát a kandiság,* s amint beesteledett, odament a Jankóék ablakára, s úgy leskelődött. Föltette magában, hogy ha csakugyan pénzt mérnek, majd elveszi azt tőlük. No, ha nem akart hinni Jankónak, most elhihetette, mert még mindig mérték a pénzt. Történetesen Jankó az ablak felé pillant, látja, hogy valaki leskelődik, kapja a

fütykösét, kifordul az ajtón, s úgy találja fejbe vágni a bírót, hogy az éppen csak egyet kiáltott, s azzal: volt bíró, nincs bíró.

Hej, megijed Jankó! Most már mit csináljon? Agyonütötte a bírót! Most őt felakasztják, fel bizonyosan. Gondol ide, gondol oda, hátára veszi a bírót, beviszi a szomszéd kertjébe, beállítja a hagymaágyásba, egy hagymaszárat a kezébe nyom, mintha ki akarná húzni, s azzal szép csöndesen visszament a házba.

Jó ki reggel a szomszédasszony a kertbe, látja, hogy valaki dézsmálja az ő hagymáját, kap egy botot, odaszalad, s úgy fejbe kólintja, hogy orra bucskázott. Az ám, de úgy orra bucskázott, hogy fel sem kelt többet.

Nézi az asszony, hogy ki az - s hát a bíró. Még jobban megnézi, költi, költögeti, s hát még nem is szuszog.

- Jaj, jaj, Szűz Mária, Szent József! - jajgatott az asszony. - Agyonütöttem a bírót, jaj, jaj! De ki is hitte volna, hogy hagymát lopjon ökelme, jajajaj!

Aközben kijött Jankó is, a kerítéshez somfordált, s kérdezte az asszonyt:

- Hát kend mért sír olyan keservesen, nénémasszony?

- Jaj, lelkem, öcsémuram, nézzen ide! Hagymalopni jött a bíró, s én agyonütöttem, jajajaj!

- Azért ugyan egyet se jajgasson kend - mondotta Jankó. - Egyet mondok, s kettő lesz belőle: adja nekem a leányát, s én igazítok a kend dolgán.

Bezzeg hogy ígért az asszony Jankónak füt-fát, mindent; Jankó pedig ismét hátára kapta a bírót, vitte a másik szomszéd telkére. Az a másik szomszéd mészáros volt. Besompolyog Jankó az ólba, ott egy disznót leszúr, s a bírót a disznó hátára ülteti, aztán nagy hirtelen el-somfordált!

Alig ment el, ki jő a mészáros a házából, megy az ólba, s hát látja, hogy valaki ül a disznón, éppen mintha le akarná szúrni. Nosza, szalad a mészáros a bárdjáért, s úgy fejbe vágja a bírót, hogy egyszeriben lefordult a disznó hátáról.

Haj, megijedt a mészáros is, mert ugyan ki gondolta volna, hogy a bíró akarja ellopni az ő disznóját? Gondolt ide, gondolt oda, ő bizony elment a faluházára, s ott elmondta az esküdteknek, hogy így meg úgy volt a dolog, ő nem hibás: miért akart lopni a bíró?

- Bizony ha el akarta lopni, jól járt, úgy kell neki - mondták az esküdtek -, ha nem szégyellt lopni bíró létire.

Aztán egy hét sem telt bele, Jankó feleségül vette a szomszédasszony leányát, csaptak nagy lakodalmat, de olyan nagyot, hogy rostával hordották a bort. Húzták a cigányok, járták a legények s a lányok.

Holnap Jankó legyen a ti vendégeitek!

A SZENTDEMETERI KASTÉLY

Messze földön nem volt párja a szentdemeteri kastélynak. De rég volt, nagyon rég, sok száz esztendeje múlt annak, mikor ez a kastély épült. Nem is egy ember építette. Három nagy úr: Balázsi, Nyújtódi és Csáki állott össze, s sok esztendő telt belé, míg fölépült a kastély: a legszebb nemcsak a Kis-Küküllő mentén, hanem az egész Székelyföldön.

De könnyű volt azoknak az uraknak: kádaslag* állott pincéjökben arany és ezüst. Hej, de minden darab aranyra s ezüstre embervér száradott! Mind a három úr rettenetes sanyargatója volt a szegény népnek. Kényök-kedvök szerint fosztogatták, rabolták az utasembereket. Ilyen pénzből épült a szentdemeteri kastély. Templom is van a kastély végén, de már ezt nem az a három úr építette...

Mikor a kastély felépült, háromfelé osztották: Balázsi a keleti szárnyat tartotta magának, Nyújtódi a nyugatit, Csáki meg a templom felé eső részt. Történt egyszer, hogy mikor a három úr javában tivornyázott, egy kéregető barát nyitott be, s kérte szelíden, alázatosan:

- Nagy jó uraim, adjatok valamit Istennek nevében, az Ő dicsőségére, s lelketek majd a mennyországban lakozik!

Nagyot kacagtak e szent beszédre az urak. Balázsi fölemelte az aranyserleget, s a más kettőhöz fordult.

- Akartok-e a mennyországba jutni?

- Én nem. Jobb itt, mint a mennyországban! - mondta Nyújtódi.

- De még én sem! - mondta Csáki. - Bánom is én, akárki lakjék a mennyországban, csak én itt lakhassam.

A barát megbotránkozással fordította el tekintetét az istentelenektől, s szó nélkül távozott a kastélyból.

Az urak meg tovább mulattak, s miközben sorra hajtották ki a serlegeket, folytatták istenkáromló beszédjüket. De egy óra sem telt belé, arra jött az ördögóriás. Hallja az istenkáromló beszédet, s megőrül nagyon.

„Ehe, ezek éppen nekem való emberek!” - mondta magában.

Bement a kastélyba, s szót sem szólt: megragadta a három urat, hóna alatt kivitte az udvarba, aztán füttyentett egyet, s ím, abban a pillanatban ott termett vagy száz ördög egy szörnyű nagy vasekével. Az ördögóriás járomba fogta a három urat, s akkorát rittyentett rézcsapós* ostorával, hogy zúgott, zengett belé Kis-Küküllő vidéke.

Azzal földbe akasztotta az eke vasát, s biztatta az urakat:

- Hí, Balázsi! Hí, Nyújtódi! Hí, Csáki! Hí elé, hí!

Akartak, nem akartak, húzni kellett a vasekét, mert az óriás rájuk-rájuk húzott rézcsapós ostorával, s csak úgy csurgott testükből a vér. Húzatott is velük egy nagy barázdát, akkorát, hogy még ma is megvan a nyoma.

Még nem olyan rég egy hosszú ekevast találtak székely szántóvető emberek az *Ördög barázdájában*.

Azt mondják, ez az ördög ekevasa volt.

A NAPNYUGATI KIRÁLY LEÁNYA

Hol volt, hol nem volt, valahol napnyugaton volt, volt egyszer egy király. Ennek a királynak az országát Napnyugatiországnak hívták, mert ebben az országban sohasem látták felkelni a napot, csak lemenni.

Volt ennek a királynak egy leánya, s ez a leány olyan szép volt, hogy csudájára jártak a világ minden tájkáról. Nemcsak csudájára jártak, feleségül is vették volna jó szívvel a leghíresebb királyfiak, hercegek. De a király kihirdette ország-világnak, hogy csak annak adja leányát, aki páros bajvívásban legyőzi a veres vitézt. Ettől a veres vitéztől mindig félt a király, hogy egyszer majd elveszi tőle az országot, azért akart olyan vitéz embert a vejének, aki legyőzi a veres vitézt.

Hiszen jöttek is királyfiak, hercegek s minden rendű s rangú legények, szerencsét próbáltak, de hiába, mert a veres vitéz erősebb volt valamennyinél, s egy esztendő leforgásán éppen kilencvenkilenc vitézt ölt meg. Hirdette azután a király mindenfelé, hogy jöjjön, kinek kedve van az ő leányára s országára, de hirdethette: egy szál legény sem akadott, aki a veres vitézzel kiálljon.

Sírt a szegény királykisasszony, sírás volt éjjele-nappala, hogy már most pártában marad egész életére a veres vitéz miatt. Sokat tündött, búcsálódott a király is magában, hogy mit tudjon csinálni. Egyszer aztán mit gondolt, mit nem magában a király, megparancsolta a szoba-leánynak, hogy öltöztesse fel a királykisasszonyt a legszebb ruhájába, s egyben hívatta az udvari piktort,* hogy pingálja* le az ő leányát.

Felöltözik a királykisasszony aranyos, gyémántos ruhájába, aztán lepingálja a piktort. A képet szépen berámáztatják s alája írják:

A napnyugati király leánya

„Aki ezt a királykisasszonyt feleségül akarja venni, győzze le a veres vitézt, övé lesz a királykisasszony s a Napnyugatiország.”

Ezt írták a kép alá, s akkor a király a képet ráköttette egy hűséges emberének a hátára, s mondta neki:

- Hallod-e, indulj ezzel a képpel, s addig vissza ne kerülj ide, amíg olyan emberre nem találsz, aki ezt a képet megveszi tőled. De mondd meg annak, akárki fia legyen, úgy vegye meg a képet, hogy mindjárt jöjjön is az én országomba, s verekedjék is meg a veres vitézzel.

Elindult a király embere a képpel, ment országról országra, sok helyen megállították, körülfogták, megcsudálták a képet, de amikor megtudták, hogy azért a szép leányért a veres vitézzel kell megverekedni, a legbátrabb emberek is félreódalogtak, mert híre ment volt már az egész világon, hogy a veres vitéz kilencvenkilenc vitézt ölt meg. Hát csak ment a király embere tovább, s addig ment, mendegélt, míg egyszerre csak a Napkeletiországba ért, ott is a Napkeletiország királyának a városába.

Éppen ünnepnapra ért a városba. A népek mentek a templomba, körülfogták a király emberét, csudálták a képet, de mindjárt tovább is állottak. Arra jött a király is az udvarával, azok is megnézték a képet, ott hagyták, mentek a templomba. Amikor ezek elmentek, jött egyedül a királyfi, megállott ez is a kép előtt, nézte, nézte, a szeme elkezdett kápráztatni, s aztán mit gondolt, mit nem, azt mondta nagy hirtelen a király emberének:

- Hozza kend föl ezt a képet a palotámba, amit kíván, azt fizetek érte.

Mondta a király embere:

- Felséges királyfi, ezt a képet pénzzel könnyen megfizetheti, mert csak egy arany az ára, hanem ha megvette, akkor jöjjön velem a Napnyugatiországba, s ott verekedjék meg a veres vitézzel.

- Csak hozza kend - mondta a királyfi -, megverekszem én a huszonnégy fejű sárkánnyal is, nemcsak a veres vitézzel.

Fölviszik a képet a palotába, a királyfi szobájába leteszik egy asztalra. Ekkor a királyfi leült melléje, s a szemét le nem vette a képről. Csak nézte, nézte, s akkorákat sóhajtott, hogy majd összeduvadott* a palota. Aközben hazajött a király a templomból, s nem tudta elgondolni, hogy hol van a fia, miért nem volt a templomban. Aztán asztalt terítettek; várták, várták, de ebédre sem jött. Inast küldöttek utána, de a királyfi kikergette.

- Eredj, beteg vagyok!

Szalad az inas nagy ijedten a királyhoz, jelenti, hogy mit mondott a királyfi; megijed a király, megy a fiához, s kérdi:

- Mi bajod van, lelkem, fiam?

Mondta a királyfi:

- Beteg vagyok, édesapám. Nézzen erre a képre, ez az én betegségem.

- Hej, fiam, ez már csakugyan nagy betegség. Láttam én ezt a képet, olvastam azt is, amit alája írtak, azt is tudom, hogy a veres vitéz kilencvenkilenc vitézt ölt meg már. Vesd ki, fiam, a fejedből ezt a képet, mert bizony te lész a századik.

Mondta a királyfi:

- Nem bánom én, lelkem, édesapám, legyek a századik, mégis megverekszem a veres vitézzel.

Beszélhetett a király, mintha csak a falnak beszélt volna.

- Na, fiam - mondotta a király -, látom, hogy nincsen itthon maradásod, hát gyere, hadd adjak legalább neked olyan lovat, amilyen több nincs kerek e világon.

Indul a király, utána a fia, de nem az istállóba vezette a fiát, hanem le a pincébe. Lementek hetvenhét garádicson, aztán végig a pincén, annak a túlsó szegelyében szomorkodott egy girhes-görhes ló, alig állott a lábán.

- Ez az a ló, édes fiam.

Mondta a királyfi:

- Édesapám, ne tréfáljon velem, mert nagy az én lelki nyavalyám!

De megszólalt erre a ló is:

- Hallod-e, királyfi, nem tréfábeszéd az édesapád mondása, csak abrakolj egy hétig, majd meglátod, hogy nincs több olyan ló kerek e világon, mint a te lovad.

Fölszalad a királyfi a pincéből nagy örömmel, maga visz le neki szénát, zabot. De a táltos megrázta a fejét.

- Nem ezzel élek én, királyfi, hozz nekem mindennap tíz ropogósra sült cipót s egy hordó tokaji bort. Akkor aztán még a csillagot is lerúgom az égről.

Két álló hétig ropogós fehér cipóval s tokaji borral traktálta* a táltost a királyfi. Akkor azt mondta a táltos:

- No, édes gazdám, most már indulhatunk, de előbb búcsúzz el apádtól, anyádtól s minden atyádfiától, mert vagy látod őket valaha, vagy sohase.

El is búcsúzik a királyfi mindenkitől. Sírt az apja, sírt az anyja, sírt minden lélek. Sírt egy kicsit a királyfi is. De akkor aztán nagy hirtelen felkapott a táltosra, s elvágtatott, hogy egy szempillantás múlva nem látta emberi szem.

Három nap s három éjjel folyton-folyvást repült a táltos, hogy csak úgy zúgott-búgott a levegő, amerre repült. Akkor aztán leszállott a Fekete-tenger hetvenhetedik szigetjén. Mondta a táltos:

- Édes gazdám, egyél, ha hoztál magaddal ennivalót. Én nem eszem, mert itt nincs márványkő jászol, hanem majd lesz a napnyugati király városában.

A királyfi vitt volt a tarisznyájában egy s más ennivalót, nagy hirtelen falatozott abból, aztán ismét felpattant a táltos hátára. A táltos meg egyet ugrott, kettőt szökött, s egy szempillantás múlva leszállott egy magas hegynek a tetején. Mondta a királyfinak:

- Nézz le innét, királyfi, mit láatsz?

- Látok valami fekete csillagot - mondá a királyfi.

- Hát az a csillag a napnyugati király városa.

- Jaj, lelkem, lovam, sohasem érünk el oda.

- Ne félj semmit, csak ülj fel a hátamra - biztatta a táltos -, ott leszünk estére.

Felül a királyfi a táltosra, s csakugyan még a nap le sem ment, ott voltak a napnyugati király városában. Ott betértek egy nagy vendégfogadóba, s mindjárt azt kérdezte a királyfi a fogadóstól:

- Hé, fogadós, van-e az istállódban márványkő jászol?

- Hogyne volna, felséges királyfi - mondta a fogadós.

Egyszeriben bekötötték a táltost. Adott neki a királyfi ropogós fehér cipót, amennyi belefért, három veder tokaji bort; no meg ő maga is jól megvacsorázott, s aztán lefeküdt. Reggel kimegy az istállóba, s kérdi a lovat:

- Mehetünk-e a király udvarába, édes lovam?

- Ma még nem, édes gazdám, elébb menjünk el a kovácshoz. Veress patkót a lábamra, hadd rúgjam össze a király udvarát egy kicsit.

Elmennek a kovácshoz, s amint mentek az utcán végig, kicsődültek a népek, sajnálkoztak rajta:

- Aj, szegény napkeleti királyfi, jobb lett volna otthon maradnod!

Oda sem hallgatott. Bement a kovácshoz, hogy ráveressen a táltosra négy aranypatkót, gyémántszezzel. Hat legény fogta a táltost, hat legény verte a patkót. De mikor ráverték, a táltos csak egyet rúgott, s mind a négy patkó lerepült a lábáról, hogy csak úgy surrogott-burrogott a levegőn keresztül.

Hej, megszegyenli magát a kovács!

- No - mondja -, így még nem jártam világéletemben! Majd én verem rá a patkót.

KRISZTUS URUNK MUZSIKÁJA

Egyszer volt egy szegény ember, s annak három fia. Ennek a szegény embernek egy fél lánca* szőlőföld volt minden gazdasága, de abban sem volt nagy öröme, mert rájártak a seregélyek, erősen pusztították.

- Édesapám - mondja a legidősebb fiú -, kimegyek a szőlőbe, hogy elhessegessem a seregélyeket, mert különben nem szüretelünk.

- Jól van, fiam, csak eredj.

Kimegy a legény a szőlőbe, ott pattogat, durrogat a kendercsapós* ostorával, hessegeti a seregélyeket. Éppen akkor talált arra menni Krisztus urunk meg Szent Péter, s merthogy erősen megszomjúhoztak mind a ketten, vizet kértek a legénytől.

- Majd holnap - felelt a legény kurtán -, ott a forrás, ahol, ni, iganak kendtek, ha szomjasak.

Krisztus urunk egy szóval sem kérte többet a legényt, csöndesen továbbmendegélt, Péter meg utána. De egy jó hajításnyira sem mentek, úgy ellepték a seregélyek a szőlőt, hogy minden fürtre jutott kettő-három, s hiába durrogatott, hiába kiabált a legény, nem repültek el.

Hazamegy este a legény, s mondja nagy búsán az apjának, hogy ő nem tudja megőrizni a szőlőt, annyi a seregély, mint a csillag az égen, s meg sem rebbenek az ő durrogtatására.

Másnap a középső legény ment ki, de az is éppen úgy járt, mint a bátyja. Nem adott vizet Krisztus urunknak, s el is lepték egyszeriben a szőlőt a seregélyek.

Harmadik nap a legkisebb legény ment ki, akit a bátyjai félkegyelműnek tartottak, pedig több esze volt, mint az egész falunak. Ahogy elkezdett pattogatni, durrogatni, jött Krisztus urunk Péterrel, s vizet kért.

- Nem adok - mondta a legény -, mert a korsóban megmelegedett a víz, de csak várjanak kigyelmeitek, egyszeriben hozok a forrásról.

Azzal elszaladt, s egy pillantásra már hozta is a jó forrásvizet.

- No, fiam - mondta Krisztus urunk -, ez igazán jó víz, mit kívánsz érte?

- Nem kívánok én semmit, ugyan mit kívánhatnék egy csepp vízért?

- De mégis, csak kívánj valamit, fiam! - biztatta Krisztus. - Olyat nem kívánhatsz, hogy meg ne adjam.

- Hát - mondta a legény -, akkor adjon nekem olyan muzsikát, hogy ha fújom, még az égi madarak is táncoljanak a nótájára.

Krisztus urunk csak a köpönyegje alá nyúlt, s mindjárt kihúzott onnét egy furulyát.

- Fújj belé, fiam!

Belefúj a fiú, s hát, uramteremtőm, a seregélyek mind fölrebbenek a szőlőből, s kalimpálnak, firegnék-forognak a levegőégben, éppen mintha táncoltak volna.

Krisztus urunk továbbment Szent Péterrel, a legény meg csak fújta, fújta a furulyáját, s többet egy seregély sem tudott leszállani a szőlőbe. De lett is azon az őszen annyi szőlője a szegény embernek, hogy az csupa csoda.

Rostával hordták haza a bort, s mégsem győzték mind hazahordani...

A VITÉZ SZABÓLEGÉNY

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy király. Ennek a királynak két olyan kertje volt, amelyik csupa selyemfüvet termett. Egyszer eszibe jut a királynak, hogy lekaszáltatja a füvet, hadd egyenek a lovai selyemszénát. Egy sereg kaszást hívat, s parancsolja nekik, hogy menjenek a kertbe, s a füvet kaszálják le.

Előáll a kaszások közül a legbátrabb beszédű, s azt mondja a királynak:

- Felséges királyom, ha karóba húzatod a fejünket, sem kaszáljuk le a selyemfüvet, mert az egyik kertben három óriás lakik, a másikban meg három medve, s azokkal nemhogy mi, de még a felséged katonái sem bírnának: halál fiai lennénk, amint a fűbe belevágnók a kaszánkat.

Éppen akkor vetődött az udvarba egy vándor szabólegény, hallja, hogy mit beszélnek a kaszások, s mindjárt ajánlkozik a királynak:

- Felséges királyom, csak bízva reám, én elpusztítom az óriásokat is, a medvéket is.

- No, hallod-e - mondja a király -, nem nézem ki belőled ezt a nagy vitézséget, hanem ha csakugyan embere lész annak, amit mondasz, neked adom a fele királyságomat.

Egyszeriben kezét csapnak, s a szabólegény csak annyit kíván a királytól, hogy adjon neki egy nyulat, egy darab túrót meg egy vérral telt hólyagot.

No, ez ugyan nem volt nagy kívánság. Mindjárt hoztak a vadaskertből egy nyulat, a kamarából túrót, egy nagy disznóhólyagot pedig megtöltöttek vérral. Hátramegy ezekkel a legény a kertbe, abba, amelyikben az óriások tanyáztak, s hát éppen sétálnak az óriások nagy urasan, hátratett kézzel, a puha selyemfűben. Odamegy a szabólegény, megbillenti a kalapját, köszön az óriásoknak, azok csak úgy foghegyről fogadják, s odaszólnak neki:

- Mit keresel itt, te emberizink?*

- Nézem a füvet, hogy le lehet-e már kaszálni.

- Majd lekaszálok én veled - mondotta a legöregebb óriás -, csak várj egy kicsit.

- Nono, kend is várjon egy kicsit - mondotta a legény -, majd meglátjuk, ki tud többet.

Nagyot kacagnak az óriások, de akkorát kacagtak, hogy a kacagásuk még a föld alatt is ekhót vetett. Mikor jól kikacagták magukat, mondja a legfiatalabb óriás:

- No, hát gyere, próbáljuk meg, fussunk versenyt!

- Én nem bánom - mondta a szabólegény -, hát csak futamodj meg.

Megfutamodik az óriás, de abban a pillanatban a szabólegény elereszti a nyulat, s utána kiált az óriásnak:

- Hát ez is futás?! Hiszen az öcsém is jobban fut, mint te! - s csakugyan a nyúl egy szempillantásra úgy elhagyta az óriást, mintha nem is lett volna. A legénnyel nem is futott versenyt, meg sem próbálta. Akkor meg a középső óriás állott elé, egy nagy követ vett a kezébe, azt darabokra tördelte, s mind egy falásig megette.

- Ezt csináld utánam, öcsém! - mondta a szabólegénynek.

- Ó, az semmi! - hetykélkedett a szabólegény. Rátette a túróját a köre, aztán elkezdette nyomkodni, s mutatta az óriásoknak.

- Lássátok-e, én még levet is facsarok a kőből.

- Hm, ez csakugyan erős legény - mondotta az öreg óriás a másik kettőnek -, csak legyünk vele jó barátságban!

Nem is próbáltak vele többet, hanem éjszakára ott marasztalták a házuknál, jó vacsorát adtak neki, aztán ágyat vetettek, hadd feküdjék le. A szabólegény azonban élt a gyanúperrel,* gondolta, hogy ha elalszik, ezek az óriások majd elpusztítják: nem feküdt le hát az ágyba, hanem maga helyett egy taplós csutakot* fektetett az ágyba, a párnára meg a vérrel telt hólyagot, ő maga pedig lefeküdt az ágy alá.

Hát csakugyan éjfél tájban jön az öreg óriás egy karddal, s úgy odavágott a hólyaghoz, hogy egyszeriben szeme közé loccsant a vér. Azzal kiment a társaihoz, mutatta nagy örömmel a véres kardot. Most már nincs mitől tartsanak, megölte a legényt. Az óriások mindjárt le is feküdtek, el is aludtak, de éppen csak ezt várta a vitéz szabólegény, mind a három óriásnak lenyisszentette a nyakát, kardra szúrta a három fejet, s úgy vitte reggel a királyhoz.

- Na, fiam - örvendezett a király -, te igazán vitéz ember vagy! Most csak pusztítsd el a három medvét is, aztán tied a fele királyságom. Kell-e valami?

- Nem kell egyéb, felséges királyom, csak egy hordó bor, azt vitesse ki a medvés kertbe, a többi az én gondom.

Viszik a hordót a kertbe, s amint az emberek eltávolodtak, a szabólegény leütötte a hordó tetejét, azután meghúzódott egy fa mögé s úgy leste, várta a medvéket. Na, nemsokára elé is cammogtak azok, nekidőltek a hordónak, mind egy cseppeds cseppig megitták a bort, de meg is részegedtek attól úgy, hogy abban a helyben felfordultak, s meg sem is tudtak mozdulni. Akkor a szabólegény szépen odasétált, az óriások kardjával a medvéknek is levágta a fejét, mind a három fejet a kard hegyére szúrta, s vitte a királynak nagy diadallal.

- Megöltem a medvéket is, felséges királyom.

De bezzeg megrökönyödött a király! Most már mit csináljon? Odaadja ennek a hitvány szabólegénynek a fele királyságát? Erősen megbánta az ígéretét, s ugyancsak törte a fejét, hogy s mint tudjon megszabadulni a szabólegénytől. Gondolt ide, gondolt oda, s azt mondta a szabólegénynek:

- No, te legény, a fele királyságomat megnyerted, de addig mégsem adom kezedre, amíg az anyósomat a pokolból vissza nem hozod.

- Ne féljen, felséges királyom, visszahozom én, csak adjon nekem egy nagy bivalyszekeret, s arra a szekérre tétessen egy nagy hordó vizet.

Hiszen adott neki a király jó szívvel szekeret, adott volna nem egyet, százat is, csak menjen el a pokolba, mert abban reménykedett, hogy ha az ördögök szerte nem szaggatják, majd elpusztítja az anyósa a szertelen sok beszédével.

Elmegy a legény, megérkezik a pokol kapujához, ott az ostorával elkezd szörnyen rittyegtetni, pattogtatni. Szalad is mindjárt egy ördög nagy lelkendezve, s kérdi:

- Hé, legény, mit rittyegtetsz itt? Minek jöttél ide?

- Annak, hogy adjátok ide a király anyósát, hadd viszem haza.

- Olyan nincs! - pattogott az ördög.

- Bizony ha nem adjátok ide, tudd meg, hogy ebben a hordóban szenteltvíz van, mindjárt megszentelem vele ezt a helyet, s templomot építek ide.

Hej, megijedt az ördög, szaladott be a pokolba, s jelentette, Plutónak,* hogy mit akar egy legény. De megijedt Pluto is, megijedtek az ördögök mind, s eszük nélkül vitték ki a király anyósát a pokolból, felültették a szekérre, hadd vigye a legény.

Na, haza is vitte a vitéz szabólegény a király anyósát. A szegény király már nagy örömben volt, hogy a legény odapusztul a pokolban, nem kell vele megosztani a királyságát. De bezzeg elmúlt az öröme, mikor meglátta az anyósát! Úgy megijedt, hogy meg sem várta, míg az anyósa feljött a palotába, elszaladt, mintha a szemét vették volna ki, s a világ végéig meg sem állott. A népek csak várták, várták, hogy jön-e haza a király, nem-e, de bizony eltelt egy hét, eltelt kettő, eltelt több is, s a király csak nem jött vissza. Egyszer aztán megunták a várakozást, összecsendült az egész ország a király városában, s a vitéz szabólegényt kikiáltották királynak.

Így volt, vége volt, mese volt. Aki nem hiszi, járjon utána.

A KECSKEBÉKÁK KIRÁLYA

Elmondom nektek egy-két szóval, mért van a kecskebékák királyának púp az oldalán. Réges-régen, még az ántivilágban lehetett, a kecskebékáknak is volt királya, hanem ezt csak úgy hallották az emberek, hírből, de nem tudták, hogy melyik a király közülök, mert mind egyformák voltak. Egyszer aztán egy király (egy igazi király) kihirdette, hogy száz pengő forintot ad annak, aki megmutatja neki a kecskebékakirályt. Az egész országban csak egy táltos fiú akadt, aki miről, miről nem, elég az, hogy megismerte a kecskebékák királyát, odavezette a királyt ahhoz a tóhoz, s megmutatta:

- Ihol, felséges királyom, ez a kecskebékák királya.

Erre megszólalt a kecskebékák királya:

- Brekeke, igaza van ennek a fiúnak, én vagyok a kecskebékák királya.

Na, a király egyszeriben ki is fizette a fiúnak a száz pengő forintot, de a fiún egy szál ing volt, egyéb semmi ruházat, nem tudta, hogy hová tegye a száz forintot. Látta a kecskebékák királya, hogy a fiú nem tudja, mitévő legyen a pénzével, mondta neki:

- Add ide, én majd jól elrejttem, ha szükséged lesz rá, visszaadom.

A fiú oda is adta a pénzt, a béka lenyelte, de úgy megakadt a gyomrában, hogy sem vissza nem tudta adni, sem el nem bírta emészteni, s egy jó nagy púp kerekedett az oldalán a száz pengőtől.

Azóta könnyű megismerni a kecskebékák királyát, mert púp van az oldalán.

A SZÍNÉBEN VÁLTOZÓ KIRÁLYNÉ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt egyszer egy özvegy királyné, s annak egyetlen fia. Ennek a királynénak olyan csudálatos természete volt, hogy az arcának a színe a napnak minden órájában változott. Mikor aztán a fia akkorára nevedett, hogy meg akart házasodni, azt mondotta neki: nem bánja, házasodjék, elvehet akármilyen szegény leányt, de csak úgy, ha annak is az arca színe minden órában változik.

Hiszen jó nagy gondot adott ezzel a királyné a fiának. Ugyan hol talál ő olyan leányt, akinek az arca színe minden órában változik? De hát isten neki - gondolta magában a királyfi -, nyakába veszi a világot, addig megy, míg az anyja kedve szerint való leányt nem talál.

Felkészülődik a királyfi, tizenkét szekeret színing megtöltet arannyal, ezüsttel, aztán maga mellé vett egy regement huszárt, s úgy indult világgá. Bejárták az egész országot, nem találtak olyan leányt, amilyent kerestek; elmentek idegen földre, jártak faluról falura, városról városra, de bizony nem találtak olyan leányt, akinek a színe minden órában változik.

Egyszer csak elfogyott a tizenkét szekér pénz, s mit volt mit nem tenni, még a lovakat is eladták, úgy vergelődtek haza gyalogszerrel.

Mondja otthon a királyfi:

- Na, édesanyám, én több országot bejártam, de olyan leányt, amilyet te kívánsz, nem találtam. Próbáljak-e még egyszer szerencsét?

- Bizony próbálj, fiam - mondta a királyné -, mert az én házamba nem hozol más leányt, csak olyant, kinek az arca színe minden órában változik, mint az enyém.

Mit tehetett a szegény királyfi, másodszor is nekikészülődött, vitt magával huszonnégy szekér aranyat s egy regement helyett két regement huszárt.

Első ízben napnyugat felé jártak, most elindultak napkelet felé, mentek országról országra, de még hírből sem hallottak olyan leányt, amilyent az özvegy királyné kívánt.

Egyszer azonban, amint mentek, mendegéltek, mi történt? Amint éppen egy temetőkert mellett mentek el, látják, hogy két ember kegyetlenül dorongol egy holttestet. Odamegy a királyfi, s kérdi az embereket:

- Hát kendtek mért ütitek azt a holtat?

- Mért? Azért, mert amíg élt, minden embernél adósságot csinált, még a koldusnál is, s nem fizetett senkinek.

- Hát majd kifizetem én - mondotta a királyfi -, csak ne üssék többet.

Nagyot kacagtak az emberek.

- Az ám, ha ki tudná fizetni! A királynak sincs annyi pénze, amennyi adósságot ez az ember csinált.

S csakugyan, ahogy felszámolták az adósságát, még a huszonnégy szekér arany sem volt elég, eladták a két regement huszár lovait is: azzal telt ki nagy nehezen az adósság. Azután többet a halottat nem bántották, szépen egy gödörbe tették, elföldelték.

No, hanem most mit csináljon a királyfi? Sem pénz, sem ló. Mit tehetett egyebet, visszaküldötte a huszárokat, egyes-egyedül maradt, s úgy indult tovább nagy bánan.

Hanem mikor éppen a temetőkertről kilépett, utána szaladott egy öregember, s megállította.

- Hallod-e, te királyfi, fogadj föl engem szolgálának.

- Hát én ugyan mire s mivel fogadjalak fel, szegény ember? Magam is szegény vagyok, mint a templom egere.

- Csak fogadj fel - mondotta az öregember -, ne fizess semmit, azért én hűséges szolgáló leszek.

- Jól van, ha a szíved olyan igaz hajlandósággal* van irántam, gyere velem.

Mennek, mendegélnek együtt, s egyszerre csak elestelednek valahol a pusztaságon. Azt mondja az öregember:

- Állj csak meg, királyfi, amott van egy elátkozott vár, ördögök laknak benne, de ne félj, mindjárt szállást csinállok én neked.

Elszalad az öregember, bemegy az elátkozott várba, s az ördögöket szörnyen megijeszti, hogy csak húzódnak egy szobába össze, s meg se mozduljanak, ha az életük kedves, mert egy világhíres vitéz jön ide éjjeli szállásra, aki nem fél sem embertől, sem ördögtől.

Megijednek az ördögök, behúzódnak egy szobába, egész éjjel meg sem moccannak, a királyfi pedig szép csöndesen aludt reggelig, senki meg nem háborította nyugodalmában.

Reggel, amikor fölébredtek, azt mondja az öregember:

- Na, királyfi, most csak menj előre, én még egy szempillantásnyira itt maradok, lesz még egy-két szavam az ördögökkel.

Elmegy a királyfi, az öregember ott maradt, benyit az ördögökhöz, s szól nekik:

- Kijöhettek, elment a világhíres vitéz.

Hej, hálálkodtak az ördögök az öregembernek, kínáltak neki mindent, kérdezték, hogy mivel hálálhatják meg szolgálatját.

- Ne adjatok nekem semmi egyebet - mondotta az öregember -, csak egy látatlan köpenyeget.

Adtak jó szívvvel, hogyne adtak volna! Minden ördögnek volt egy ilyen látatlan köpenyege, nem egy, de kettő.

Az öregember egyszeriben magára kanyarította a látatlan köpenyeget, szaladott a királyfi után, s köszöntötte:

- Adj' Isten jó reggelt, királyfi!

Ámult-bámult a királyfi, nézett mindenfelé, nem látott senkit.

- Ugye nem látsz? - kérdezte az öregember. - No, mindjárt megmutatom magamat.

Azzal lerántotta magáról a köpenyeget, ott állott a királyfi előtt a maga valóságában.

- Na, látod-e, királyfi, ezért a köpenyegért voltam én az ördögöknél. Most már ne félj, mehetünk akármerre.

Továbbmennek, mendegélnek, egyszer csak egy városba érnek. Mikor a város kapuján bemennek, megszólal az öregember:

- Te még egy szót sem szóltál nekem, királyfi, de azért én jól tudom, hogy miben jársz. Ebben a városban lakik az a leány, aki neked való. Ennek a leánynak király az apja, de az ördögöknek minden mesterségét eltanulta, azért majd mindenféle próbára tesz téged, de te ne félj, csak bízd rám magadat.

Fölmegy a királyfi a palotába, s hát éppen ott találja a királykisasszonyt is, aki olyan szép volt, mint a ragyogó csillag. A királyfi nem sokat hímezett-hámozott, elmondta nagy bátran, hogy mit akar.

- Jól van, fiam - mondotta a király -, csak három próbát kell elvégezned, s tied a leányom. De azt is megmondom, hogy ha annak a három próbának nem lesz az embere, karóba kerül a fejed. Itt van, ni, látod-e, egy pár aranypapucs, ezt én elküldöm oda, ahová. Ha megtalálod: visszahozod, ha nem találod: a te bajod.

Kimegy a királyfi, szól az öregembernek. De még alig is szólhatott, az öregember magára kanyarította a látatlan köpenyeget, s eltűnt, mintha a föld nyelte volna el.

Közbe legyen mondva, az ördögös király hét ördögnek adta által az aranypapucsot, s megparancsolta keményen, hogy vigyék a Fekete-tenger hetvenhetedik szigetjére, annak a közepén van elásva egy vasláda, tegyék abba a papucsot.

Hanem az öregember a látatlan köpenyegben mindenütt a nyomukban volt, repült, mint a sebes szélvész, s amint az ördögök a ládába tették az aranypapucsot, úgy mindjárt látatlanul ki is vette, s mire az ördögök hazakerültek, ő már oda is adta a papucsot a királyfinak.

- Eredj, királyfi, vidd fel a királynak.

De bezzeg a szemé-szája tátva maradt az ördögös királynak, csóváltatta a fejét, s dörmögött magában:

- Ebadta fattya, ezer ördög lakik benne!

Másodízben két aranykést küldött el a király, de ezt már nem a Fekete-tenger hetvenhetedik szigetjére, hanem a hármass üveghegy tulsó felére, oda szúratta be a kést a hegynek a lábához.

Még vissza sem kerültek az ördögök, vitte a kést a királynak.

Harmadízben egy aranygyűrűt küldött, hogy azt vigyék a Vörös-tengerbe, s ottan dobják egy cethalnak a szájába. Vihették, dobhatták, le sem csúszhatott a cethal torkán a gyűrű, az öregember a látatlan köpenyegben visszakarta, s vitte a sebes szélnél is sebesebben, még a gondolatnál is sebesebben vissza a királyfinak.

- No - mondotta a király, mikor a királyfi átaladta a gyűrűt is -, azt hittem, hogy én tudom a legtöbb ördögösséget a világon, s lám, te többet tudsz, mint én. Tied a leányom, vigyed a hazádba.

Egyszeriben megesküsznek, nagy lakodalmat csapnak, lakodalom után hintóba ülnek, felül az öregember is a bakra, úgy mennek hazafelé.

Hanem mikor a temetőhöz érnének, csak leszökik az öregember a bakról, megragadja a királyfi feleségét, s mondja:

- No, királyfi, ezt az asszonyt ketten szereztük, engem illet a fele! Nézz csak ide, mindjárt kettészakítom.

Megijed szörnyen a királyfi, eláll a szava, s mire szólhatott volna, az öregember már ketté is szakította a királynét. Amint kettészakította, kiugrott a testéből egy béka s egy kígyó. Aztán ismét szépen összeragasztotta. S ím halljatok csudát, olyan szép lett a királyné, ezerszer szebb, mint annak előtte.

- Látod-e, királyfi - mondotta az öregember -, ilyen asszonyt kívánt tőled a te anyád, ennek a színe minden órában változik. Azért cselekedtem veled ezt a jót, mert te is nagy jót cselekedtél velem. Én vagyok az, akinek a holttestét a temetőben ütötték, verték; akinek nálad nélkül sohasem lett volna csöndes nyugodalma. Áldjon meg az Isten!

Azzal az öregember belépett a temetőkertbe, eltűnt a fejfák között. De még csak most örült igazán a királyfi, s hát még a királyné, mikor megjött a fia, s meglátta a menyét, akinek az arca éppen olyan volt, mint az övé: változott a színe a nap minden órájában. Bezzeg csaptak hetedhét országra szóló vendégséget, hét nap s hét éjjel szólott a muzsika, még a sánták is tánkra kerekedtek.

Így volt, vége volt, mese volt.

A CIGÁNY HALÁLA

Volt egyszer egy cigány, s annak egy bogos,* félszemű lova. Befogja a cigány a lovat, s megy az erdőre fáért. Mit gondolt, mit nem a dádé,* fölmászott egy magas fára, leült egy ágra, s úgy kezdte vágni a fát - maga alatt.

Történetesen arra járt egy katona, látja, hogy mit csinál a cigány, s felszól hozzá:

- Hé, dádé, mindjárt leesel!
- Dehogy esem - szólt le a cigány, s vágta tovább a fát.
- Bizony mondom, dádé, hogy leesel.
- Ne féljen, vitéz uram, van a cigánynak esze.

Abban a szempillantásban, ahogy ezt mondta, nagyot reccsent-roppant a fa, s azzal zsupsz! ledöndült a cigány a földre, hogy nagyot nyekkent belé.

- Látod, dádé, látod, ugye igazam volt?
- Jáj, jáj, igazsá vót, vitézs urám - óbégatott a cigány -, hogy ázs Isten sentelje meg!

Az obsitos tovább akart menni, de a cigány megállította:

- Vitézs úr!
- Hallom, dádé, hallom.
- Ha már megjövendölte, hogy leesem a fáról, jövendölje meg azt is, hogy meddig élek.

Az obsitos úgy tett, mintha erősen gondolkoznék, aztán azt mondta nagy komolyan:

- Addig élsz, dádé, míg a lovad hármát nem botlik.
- Már többet is jövendölhetett volna - békétlenkedett a cigány.
- Elég az neked, dádé - mondta az obsitos, s ezzel továbbment.

Megrakja a cigány a szekeret, elindul nagy búsan hazafelé, de még egy hajításnyira sem mentek, a gebe megbotlott egy göröngyre.

- Jáj! Jáj - ordított a cigány -, még csak két botlás azs itemem!

Tovább mentek, mendegéltek, s egy meredek hegyhez értek. Az ám, alig indul a gebe a hegynek, megbotlott másodszor is.

- Jáj! Jáj - ordított a cigány -, még csak égy botlás az itemem!

De még ki sem értek a hegy tetejére, harmadszor is megbotlott a gebe.

Hej, uramteremtóm, megijed a cigány, reszketett, mint a miskolci kocsonya. Most már egy botlás sincs hátra: meghal!

Mindjárt földhöz is vágta magát. Úgy feküdt az úton, mint egy igazi halott. Feküdt, feküdt a cigány, világért meg nem mozdult. Gondolta magában, az a rendje, hogy a halott feküdjék.

Amint ott feküdnék, éppen arra jönnek a népek egy halottal, nézik a cigányt, s erősen felháborodnak azon, hogy az út közepén fekszik, mikor kutya baja sincs. A bíró is ott volt, s jót húzott a cigány talpára.

De bezzeg felugrott a cigány. Szembeállott a bíróval, s mondta:

- Tekintetes nemzsetes bíró uram, úgy tudja meg, hogy én halott vagyok!

- Úgy? Úgy? Halott vagy? Hát mi hír a másvilágon?

- Háj, háj, né is kérdezzse, bíró uram, nagy ott á seginsig. Én is olyan ihes vágyok, hogy zsódet, vereset lát á semem. Lelkem, tekintetes bíró úr, adjanak abból azs elemóziából,* amit ennek a halottnak feltarisznyáztak.

- Ej, ilyen meg amolyan cigánya! - szedtevetézt a bíró -, hát így megbotránkoztatod a gyászoló gyülekezetet? Hogy mersz így beszélni?

- Hát mit kellett vóna mondanom, kenyergem álásan.

- Azt, hogy az Isten nyugtassa meg!

Továbbmegy a cigány, beér a faluba, s látja, hogy két kutya marakodik, s kicsi híja, hogy fel nem falják egymást. Az egyik kutyának ott volt a gazdája is, de sehogy sem bírta elválasztani a kutyákat. Gondolta a cigány, ő most tudja mi a tisztesség, odaszólt a kutyáknak:

- Az Isten nyugtassa meg!

- Mit beszélsz, te bolond cigány? - förmedt rá a gazda, s jól megrakta.

- Hát mit kellett volna mondanom? - kérdezte a cigány.

- Azt, hogy az Isten válassza el!

Jól van, a cigány továbbment ezzel a tudománnyal. Egyszerre csak hallja: ijjuju! ijjuju! Puffognak a karabélyok, szól a muzsika: lakodalmas nép ment végig az utcán. Lekapja a cigány a kalapját, lengeti, kalimpálgatja a lakodalmas nép felé, s kiáltja torkaszakadtából:

- Az Isten válassza el! Az Isten válassza el!

Hiszen lett erre nemulass! Közrefogták a cigányt, s úgy eldöngették, hogy halála napjáig sem feledte el.

Itt a vége, fuss el véle!

A SZAMÁR FÜLE

Az Isten, mikor az állatokat megteremtette, sorban megmondta valamennyinek, hogy melyiknek mi a neve.

- Megértettétek? - kérdezte az Úr.

Az állatok bólintottak a fejükkel.

Megértettük.

- Jól van - mondta az Úr -, elmehettek, de holnap ismét jöjjetek vissza. Majd sorban kikérdezlek, hadd lám, nem feledte-e el valamelyik a nevét.

Az állatok másnap visszamentek, s az Úr sorba kérdezte valamennyit.

- Mi a neved?

- Ló.

- Mi a neved?

- Ökör.

S így kérdezte tovább. Mindenik megfelelt helyesen.

Legvégül maradt a szamár.

- Mi a neved?

A szamár nagyot bödült: iá! iá! De a nevét nem tudta megmondani.

Ekkor az Úr szólt Gábor arkangyálnak:

- Gábor, rázd meg jól a fülét, s közbe monddad mindég a nevét, hogy ne feledje el!

Gábor arkangyal megfogta a szamár fülét amúgy magyarosan, s úgy meghúzta, csavargatta, hogy egyszeriben háromszor akkorára nyúlt, mint azelőtt volt, közben meg folyton kiabálta:

- Szamár! Szamár! Szamár!

Azóta olyan hosszú a szamár füle.

A SZÁRNYAS KIRÁLYFI

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy király, s annak olyan szép leánya, mint égen a ragyogó csillag. Mikor a királykisasszony eladósorba került, tízen, húszan is jöttek leánynézőbe, mind csupa királyfik, de a királykisasszonynak éppen a legszegényebb királyfin akadt meg a szeme. Azám, csakhogy a király azt szerette volna, hogy a leánya a leggazdagabb királyfit válassza, s merthogy ezt nem tette, nagy haragjában bezáratta a palota legmagasabb tornyába, s ottan tartotta szomorú rabságban. Hiszen zárhatta, mert a szegény királyfi minden alkonyatkor meglátogatta a királykisasszonyt, úgy, hogy arról senki lélek sem tudott. Ugyan hogy lehetett ez? Úgy, hogy a királyfinak volt egy ezermester inasa, ez szárnyat csinált a gazdájának, s amint esteledett, alkonyodott, felszállott a város szélén, s mint egy madár úgy repült be a torony ablakán.

Hát ez így volt egy hétig, kettőig, egyszer azonban eszébe jutott a királynak, hogy meglátogassa a leányát, hátha szép szóval másfelé fordítja a szívét. Na, éppen jókor talált menni a toronyba: a szegény királyfi ott üldögélt a királykisasszony mellett, keseregtek mind a ketten, hullott a könny a szemükből, mint a záporosó. Hej, szörnyű haragra gerjedt a király, mikor meglátta a királyfit. Kirántotta széles, görbe kardját, de bezzeg a királyfi sem tátotta el a száját, meglebbentette, csattogtatta a szárnyát, s huss! kiröpült az ablakon. Meg sem állott, míg abba az erdőbe nem röpült, ahol ő egymagában lakozott, kakassarkon forgó aranypalotában.

Nosza, a király mindjárt befogatott hatlovas hintóba, s indult az erdőbe, mert hallotta volt már, hogy az ő erdejében lakozik a királyfi, csakhogy közeliben lehessen a királykisasszonynak. Ment a hintó után egy regiment huszár is, s ahogy a palotához értek, egyszeriben körülfogták azt, a király meg bement a palotába.

Bemegy az első szobába: nem volt ott semmi. Bemegy a másodikba: ott volt két ágy, két szék, egy asztal, meg egy almáriom. Bemegy a harmadikba, s hát abban nem volt egyéb, csak egy íróasztal: amellet ült a királyfi, s szomorú verseket írt az ő nagy szívbeli bánatáról.

- Hé, szárnyas királyfi - kiáltott a király szörnyű haraggal -, te voltál-e a leányomnál?!

- Én voltam, felséges királyom, nem tagadom. Ha tagadnám is, mi hasznát látnám?

- Bizony ha te voltál, mindjárt agyon is lölek ebb' az álltó helyemben!

Mondta a királyfi:

- Ne lőjön meg, felséges királyom. Inkább vitessen vissza a toronyba, kötöztessen össze a leányával, s vettessen le a toronyból.

- No, ha ez a kívánságod, ez teljesedhetik - mondta a király. - Haljatok meg együtt, szívem szomorító!

Hát csakugyan úgy lett, ahogy a szárnyas királyfi kívánta: visszavitték a toronyba, ott összekötözték a királykisasszonnyal, s ledobták a toronyból. Le ám, csakhogy nem estek a földre, mert a királyfi szárnyát elfelejtették lekötni, s ahogy lelökték az ablak párkányáról, kieresztette a szárnyát, felszállott a magas levegőégbe, s repült a királykisasszonnyal, mint a gondolat, még annál is sebesebben.

Eleget kiabált a király utána, hogy csak jöjjön vissza, egyiknek sem lesz semmi bántódása, de bezzeg volt esze a szárnyas királyfinak, még a fejét sem fordította vissza; nem szállott földre, míg az apja udvarába nem ért. Ott aztán leoldották róluk a kötelet, s még aznap megesküdtek a fiatalok. Amire a király odaért, már rég meg volt a lakodalom, csak egy kevés maradék jutott neki a lakodalmi kalácsból.

No, ez így éppen jó volt, ahogy volt.

Itt a vége, fuss el véle!

A HALÁL ANYJA

Sokat viaskodtak a telekfalvi székegyek is a tatárokkal. A tatárjárás idejében az Őr-hegyen mindig lengett a zászló, egyszer fehér, másszor vörös. Többször a vörös, mint a fehér. A vörös azt jelentette, hogy jönnek a tatárok, a fehér azt jelentette: maradhattok bátorsággal a faluban, járhattok a mezőre, nem jár errefelé tatár. Mert az Őr-hegyről látni lehet a Küküllő és Homoród vidékét, s ha az Őr vörös zászlót tűzött ki, elég idejök volt a telekfalviaknak, hogy az Őr-hegy mögé, a Somos-erdőbe húzódjanak. Ennek az erdőnek a sziklás oldalába három barlangot ástak a telekiek, s ha túlságos nagy erővel jött a tatár, ide menekültek.

Hanem a tatárok, ha a faluban meg nem lephették a telekieket, utánuk mentek a Somos-erdőbe is, megvetették a lábukat a barlangok előtt, s várták türelemmel, míg a népet kikergeti az éhség a népet. Ez volt a fogásuk az almási barlangnál is, ez itt is. Csakhogy a telekiek nemcsak eleséget vittek a barlangokba, hanem puskát meg ágyút is. Sok tatár hagyta itt a fogát. De mennél többen estek el, annál nagyobb lett a haragjuk. Hát még mikor a vezérüket is meglőtték!

Nagy, harangos* lovon jött a tatárok vezére, a harang kolompolásától zúgott az erdő. Akkor előállott egy legény, aki tüzér volt, s értett az ágyúhoz. Mondta a népeknek:

- Fogadjunk, egy célzásra lelövöm a vezért.

- Csak lőjed! - biztatták.

A legény célba vette a vezért, s bumm! a lovával együtt miszlikbe* szakadott. Csak a harang maradt meg épen. (Ez a harang azóta a telekfalviak templomtornyában vagy.)

A tatárok azonban nem vesztették el a fejüket, mikor a vezérük elesett. Úgy látszik, volt vezérnek való köztük több is. Továbbra is csak ott maradtak. Tudták, hogy sok eleség nem fér el a barlangban, elébb-utóbb kikergeti az éhség a népet. Hát abban igazok volt: az eleség elfogyott, de a telekfalviak mégsem jöttek ki. Emlékeztek ugye, hogy az almási barlangban is egy vénleány mentette meg a népet, a hamuból sült taligakerék-kenyeret fölmutatván a tatároknak. A telekfalviakat is egy vénleány találós esze mentette meg. Ez a vénleány egy nagy disznótöknek szemet, orrot, száját vágott, s a szájába retekéből szörnyű nagy fogakat. Akkor a tököt póznára szúrta, a póznát pedig felöltöztette, s éjnek idején kiment a barlangból, fel az Őr-hegyre, ő meg szépen meglapult a szörnyeteg mögött. Mert olyan volt az, mint egy szörnyeteg.

Rettentő rémület szállotta meg a tatárokat. Aki legbátrabb volt köztük, az is fogvacogva kérdezte:

- Ki vagy?

- A halál anyja vagyok! - sipított a vénleány. - Az élet fonálát nyújtom s szaggatom. Elszaggatom a tiéteket is, ha mindjárt el nem takarodtok.

Hiszen a tatároknak sem kellett egyéb. Eszük nélkül szaladtak, ki amerre látott, s többet feléje se néztek Telekfalvának.

A SZÁRNYAS ÁLLATOK BESZÉDJE

Az emberek örülnek a vendégeskedésnek, de bezzeg nem örülnek a szárnyas állatok. Ámbátor ott sem voltam, nem is láttam, de tudom, hogy erősen szomorkodott az a sereg szárnyas, akiket egy asszony bezárt a pincébe. Azért zárta be, hogy a fia lakodalmára leölje. Volt köztük galamb, kacsa, lúd meg gúnár. Hej, csaptak ezek együtt szörnyű lármát! Hanem egyszerre csak mit gondoltak, mit nem, elhatározták, hogy utoljára nagyot vigadnak. Volt a pincében egy hordó bor, s a kacsa mindjárt előállott az indítvánnyal: *Csak csapra, csak csapra!*

Egy sem mondta, hogy: ne, egyszeriben csapra ütötték a hordót, s akkor meg a gúnár kinyújtotta a nyakát, s lelkes szóval biztatta a többi: *igyunk! igyunk! igyunk!*

Hát ittak. Jó volt a bor, pompás volt, nagyokat nyeltek utána, s a lúd örvendezve, elégedetten mondotta: *áldotta teremtötte! áldotta teremtöm!*

De a galamb sem hagyta szó nélkül, minden kortyintásra bűgött: *ó, ó, ó, ó, ó! ó, ó, ó! jaj de jó!*

Hej, Uram, Jézus, hanem volt reggel haddelhadd, mikor az asszony benyitott a pincébe, s látta, hogy mind egy cseppig elfolyt a bor! Nagy mérgesen a szárnyasok közé csapott, azok meg szaladtak ki a szérűre, mintha szemüket vették volna. Na, csakhogy ott voltak. Ott is igen jól találták magukat, mert volt annyi búzaszem, amennyi csak kellett. A lúd már jó előre figyelmeztette a társait a becsületes osztozkodásra, mondván: *ketten-hárman egy szemet! ketten-hárman egy szemet!* - de mikor valósággal ott voltak, megmásolta a szavát, s azt mondta: *ki-ki magának! ki-ki magának!*

De nem sokáig tartott a jó élet, mert szaladott hátra az asszony egy nyírág seprűvel. Ahogy a gúnár meglátta, elkiáltotta magát: *Kádár! Kádár!*

Erre ahányan voltak, annyifelé rebbentek, üthette nyomukat az asszony, ezeknek a húsából, tudom, a vendégek nem ettek.

A NAP FÁJA

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy királyné. Ez a királyné halálos ágyán azt hagyta az urának, hogy csak annak adja a leányát, aki egy ágat hoz a nap fájáról. De azt is megmondotta, hogy azt az ágat csak félszemű ember hozhatja el.

A királykisasszony, mikor az anyja meghalt, már nagy, eladó leány volt, s a király mindjárt ki is hirdette az egész országban, hogy csak jöjjenek a félszemű emberek, s induljanak a nap fája után; amelyik megtalálja, s ágat hoz róla, azé lesz a királykisasszony.

Összegyűltek az országból mind a félszemű emberek, öregek, fiatalok; el is indultak a király parancsolatja szerint, be is jártak országot-világot, de egy sem talált a nap fájához. Legtöbben elkóboroltak mindenfelé, nem is kerültek vissza; akik meg visszakerültek, azoknak a király mind karóba húzatta a fejét. Az egész országban már csak egy félszemű legény volt, egy szegény özvegyasszony fia. Ezt, amíg lehetett, rejtegette az anyja, de erre is rátaláltak a király katonái, kihúzták a házából, vitték a király színe elé.

Hát elindult a szegény legény is nagy búsán, ment, mendegélt hegyeken-völgyeken, erdőkön-mezőkön átal, aztán egyszerre egy olyan magas hegynek ért a tetejére, hogy kalapjával szinte a csillagokat verte. Amint fölér a hegyre, látja, hogy ott fekszik egy sas, szárnya, lába el volt törve, nem tudott megmozdulni. Nézi, nézi a legény a madarat, megsajnálja, s gondolja magában, minek kínlódjék az a szegény madár, ő bizony agyonveri. Föl is kap egy követ, fejbe akarja dobni a madarat, de az megszólal:

- Ne üss agyon, te szegény legény, inkább adj ennem-innom, hogy erőre kapjak, s bizony nem bánod meg a jószágodat.

A legény mindjárt eldobta a követ, a kulacsából megitta a madarat, a tarisznyájából megtette. Aztán szedett mindenféle csudafüveket, azoknak a levéllel megkenegette a sas szárnyát, lábát, s két-három nap sem telt bele, erőre kapott a sas, lábára állott, a szárnyát megcsattogtatta, hogy csak úgy zúgott belé a levegő.

- No, te legény - mondotta a sas -, jótétel helyébe jót várj. Meggyógyítottál, kívánj akármit, megteszem.

Mondja a legény, hogy miben jár.

- Hiszen az Isten volt veled, hogy nem ütöttél agyon - mondotta a sas -, mert úgy tudd meg, hogy én a napkirály madara vagyok, most is miatta esett a szerencsétlenségem. Megparancsolta, hogy raboljam el a felhőkirály leányát, de rajtakapott a felhőkirály, mikor éppen megragadtam a leányát, s úgy lecsapott az országából, hogy lábam, szárnyam eltörött. De visszamegyek másodszer is, mert addig a gazdám szeme elé nem kerülhetek, míg a felhőkirály lányát el nem raboltam. Hát csak gyere velem, ülj a hátamra, elviszlek felhőországba; mikor odaérünk, aranyos kígyóvá változtatlak téged, s éppen amellet a fa mellett doblak le, ahol a királykisasszony szokott üldögelni; ő majd bizonyosan utánad szalad, én meg előröppenek a bűvőhelyemről, fölkapom őt, fölkaplak téged is, s meg sem állunk a napkirály országáig.

Úgy is tettek, ahogy a sas mondotta. Ráül a legény, a sas felemelkedik, elrepül nagy szárnycsattogtatással, s egy szempillantás alatt megérkeznek a Felhőországba, ott is a felhőkirály kertjébe.

Hát a királykisasszony csakugyan ott ült egy rengeteg nagy fa alatt. Visszafordul a sas, rálehel a legényre, s az abban a pillanatban aranyos kígyóvá változik, aztán csak lesiklik a sas hátáról,

be a felhőkirály kertjébe, s gyorsan elkereng a fa előtt. Meglátja a királykisasszony, elsikoltja magát nagy örömeiben, szalad a kígyó után, hogy megfogja, s mikor éppen a kert végéhez ért, a kerítés aljából előugrott a sas, felkapta a királykisasszonyt, fel az aranyos kígyót, s repült, mint a szél, még annál is sebesebben, a napkirály országába. Mire odaért, az aranyos kígyóból ismét legény lett, s mikor meglátta a napkirály országát, a szeme-szája tátva maradt a nagy csudálkozástól. Színarany palotában lakott a napkirály, gyémánt volt minden ablaka, fák, füvek s minden, amit látott, arany s gyémánt vala. De bezzeg nem búsult a királykisasszony sem, mikor meglátta, hogy milyen szép országba hozta a sas. Hát még amikor meglátta a napkirályt.

Na, fölvezeti a napkirály a királykisasszonyt a palotába, s ment utána a sas is s azzal a legény.

Mondotta a sas:

- Felséges királyom, én elhozám neked a felhőkirály leányát, hanem e nélkül a félszemű legény nélkül nem lettem volna képes. Ez a legény azért jött, hogy adj neki egy ágat a nap fájából.

- Hogyne adnék - mondotta a király.

Kimennek a kertbe, ott a nap fájáról letör egy ágat a legény. De még olyat se látott világon való életében: arany volt a levele, gyémánt a virága. Azt mondta a sas:

- No, legény, vigyed az ágat. Tudd meg, hogy ezzel csak meg kell legyinteni a halottat, s egyszeriben feltámad.

Elbúcsúzik a legény a sastól, megy haza nagy örömmel, viszi a királynak az ágat, s mondja, hogy milyen csudaereje van annak.

- Hej, Istenem - örvendezett a király -, most már tudom, miért hagyta meg halálos ágyán a feleségem, hogy a nap fájáról ágat hozassak!

Mindjárt mentek a temetőbe, kiásták a királyné koporsóját, s ím, csakugyan, amint szelíden meglegyintették az arcát az ággal, felnyitotta a szemét, elevenné vált: hétszerte szebb volt, mint annak előtte. De bezzeg volt öröm. Még aznap megtartották a lakodalmat: a királykisasszony felesége lett a félszemű legénynek, s ma is élnek, hogy ha meg nem haltak.

HÁROM TÜNDÉR

Hajdanában, réges-régen három tündér lakott Hunyadnak földjén: Déva, Kalán és Arany. Szép volt mind a három, olyan szép, hogy a napra lehetett nézni, de rájuk nem. Ez a három tündér sokáig együtt lakott egy kis házacskában, de egyszer mi történt, mi nem, versengeni kezdtek a szépségükkel meg a hatalmukkal. Úgy lesz, hogy beléjük szállott a gonosz szellem, ez rontotta meg a békességet.

Mondta Déva:

- Többet nem lakunk együtt. Építsen mindenki magának, lakják a maga házában.

- Jól van, építsen - mondotta Kalán. - Majd meglátjuk, melyik tud többet.

- No, azt én is szeretném látni - szólt Arany büszkén.

Déva volt köztük a legszelídebb. Azt mondta, a dévai hegyre mutatván:

- Én ennek a tetejére építek várat. Kőből építem, s ha Isten megsegít, három nap múlva áll az én váram.

- No, ha te kőből, én meg vasból építek - mondta Kalán -, s nem kell arra nekem három nap, elég lesz kettő is.

- Két nap?! - kacagott Arany. - Reggel megkezdem, s estére be is végzem. Színaranyból építem.

- Ha segít Isten - mondotta Déva.

- Akár segít, akár nem, estére áll az én aranyváram! - mondotta Arany.

Azzal a három tündér háromfelé ment, s hajnal hasadtakor munkának látott. És épültek a várak három hegy tetején, gyorsan, mint a tünemény. Estére kelve már ragyogott, tündökölt Arany vára, a Maros vize partján. Másnap estére fölépült Kalán vára is: csupa vas volt, aljától a födeléig. Déva vára is fölépült, de csak harmadnap estére.

Hát Isten megengedte, hogy a kevély tündérek felépítsék a várakat, de csak azért, hogy keményen megbüntethesse őket. Amint Déva is fölépítette az ő várát, szörnyű nagy fergeteg, földindulás, égszakadás kerekedett, ég, föld elfeketedett, s Kalán és Arany vára összeomlott.

De Déva vára állott erősen, sem égszakadás, sem földindulás nem ingatta meg.

A PARÁZS

Volt egyszer egy szegény ember meg egy szegény asszony. Szegények is voltak, öregek is voltak, csak úgy tengődtek-lengődtek egy napról a másra.

Mondja egyszer az asszony az urának:

- Menjen el kend a bíróhoz, az gazdag ember, hátha adna egy fazék lisztecskét.

Elmegy a szegény ember, lisztet kér a bírótól Isten nevében, de a bíró azt mondja:

- Isten nevében nem adok, hanem csak kölcsönbe, holnap hozza meg.

Mit volt mit tenni, a szegény ember fogadta, hogy holnap meghozza a lisztet, ha a föld fenekéből is.

No, hazaviszi a lisztet, s az asszony főzéshez, sütéshez akar látni, de tűz nem volt.

- Menjen, hozzon már egy kevés parazsat is valahonnét - mondja az urának.

Kiüríti a szegény ember a lisztet a fazékból (annál több fazék nem is volt), s megy végig az utcán, de akkor már minden háznál sötét volt, sehová sem mehetett be. Egyszer csak tűzvilágot pillant meg az utca végén, megy arrafelé, de bizony a tűz sokkal messzebb volt, mint ahogy látszott. No, mindegy, addig ment, amíg a tűzhöz nem ért. Hát egy ősz öregember ült a tűz mellett, sokkal, de sokkal öregebb, mint ő. Fehér volt a szakálla, mint a hó, s éppen övig ért. Köszönti az ősz öregembert:

- Adjon isten jó estét, öregapám!

- Adjon isten, fiam! Mi jóban jársz?

- Tűzért jöttem, öregapám. Ad-e egy fazék parazsat?

- Hogyne adnék, fiam, mikor látom, hogy szegény ember vagy.

A szegény ember színig töltötte a fazekat jó eleven parázzsal, megköszönte az ősz öregembernek, azzal nyugodalmas jóccakát kívánt neki, s elment haza.

Mindjárt tüzet gyújtottak, s ami parázs megmaradt, a fazékban hagyták, s azonmódúlag az ágy alá tették, hogy másnap reggel is tüzet gyújthassanak.

Hát, uramteremtőm, reggel, amikor fölkelnek, mit látnak a fazékban! Csupa arany meg ezüst volt a parázs helyett! De bezzeg szaladt a szegény ember a boltba, vett egy zsák lisztet, s mindjárt megvitte a bírónak a kölcsönt.

Csodálkozott a bíró, hogy ilyen pontosan megvitte a szegény ember a kölcsönt. Szerette volna, ha nem viszi meg, mert akkor a lisztért elvette volna a szegény ember házacskáját!

Kérdi a szegény embertől:

- Hát kend hol kapott lisztet?

- A boltban.

- S hát a pénzt hol kapta?

A szegény ember egyet sem hímezett-hámozott, elmondta, hogy s mint járt. Hiszen egyéb sem kellett a bírónak. Csak azt várta, hogy beesteledjék, ment ő is ahhoz a tűzhöz: vitt magával egy fazekat is.

Hát csakugyan ott ült a tűz mellett az ősz öregember. Köszönti a bírót:

- Adjon isten, jó estét, öregapám!
- Adjon isten, fiam! Mi jóban jársz?
- Tűzért jöttem, ha adna.
- Töltsd meg fiam a fazekadat, van itt elég.

Bezzeg hogy megtöltötte a bírót a fazekat színültig, jó dombosan, s betette a fazekat az ágy alá. De még a reggelt sem tudta megvárni, hajnal hasadtakor bekukucskált az ágy alá, hadd lám, tele van-e arannyal s ezüsttel a fazék.

Azám, tele volt - pernyével.

A SZERENCSEKRAJCÁR

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egy szegény ember. Ennek a szegény embernek annyi gyereke volt, hogy nem is tudta összeszámlálni. Valahányszor a számlálásba kezdett, mindig belezavarodott, mert ahogy elkezdte: egy, kettő, három, négy, összegomolyodtak, s kezdhette a számolást újra.

Hej, Istenem, sokat búsult, évelődött a szegény ember, mert szegényebb volt a templom egerénél, s még száraz kenyér sem volt mindig az asztalfiában. Azt gondolta egyszer magában, hogy ő bizony legalább tizenkét gyermeket elküld szolgálatba, a többit majd valahogy eltartja. Fájt a szíve, mikor erre gondolt, de mit csináljon? Csak nem nézheti, hogy szeme láttára éhen haljanak. Egy nap aztán sorba állította a gyermekeket az udvaron, s hát mind a két sorba éppen tizenkét-tizenkét gyermek jutott.

- No, édes fiaim - mondá nekik -, eddig ahogy lehetett, eltartottalak, tovább nem győzöm. Tizenkettő itt marad velem, tizenkettőnek pedig szolgálatba kell menni.

Hanem melyik tizenkettő menjen? Mert a szegény embernek egyforma kedves volt valamennyi gyermeke. Gondolt egyet, volt a lajbizsebében egy krajcárja, azt kivette s mondta:

- Édes fiaim, ezt a krajcárt feldobom, s ha az írásos fele fekszik felül, akkor a jobb felől állók mennek szolgálatba, ha a koronás fele esik felül, a bal felől állók.

- Jól van, édesapám - kiáltottak a gyermekek -, akármelyik részre esik, mi jó szívvel megyünk.

Földobja a szegény ember a krajcárt, s hát az írásos fele esik felül.

Hej, Istenem, a könny is kicsordult a szegény ember szeméből, mert a jobb felől állók közt volt a legkisebb fia, Gyurika, aki még kicsi, gyenge fiúcska volt. Mondta is:

- Ó, Gyurikám, Gyurikám, maradj te itthon, akármelyik jó szívvel elmegy helyetted, kicsike vagy te még a szolgálatra.

De Gyurika azt mondta:

- Ne sírjon, édesapám, azért, hogy a legkisebb vagyok, nem félek én a szolgálattól. Majd megsegít a jó Isten.

Elbúcsúzik a tizenkét fiú az édesapjától s az otthon maradt tizenkét testvértől, s keserves könnyhullatások közt elindulnak világgá. Hanem amikor a kapun kimennének, a szegény ember azt az egy krajcárját is odaadta Gyurikának. Mondta:

- Tedd el, fiacskám, hátha még szerencsédre lesz ez a krajcár.

Gyurika eltette a krajcárt, s azzal elindultak le az utcán. Amerre haladtak, a nép kigyűlt a kapuk elejébe, s nem volt ember, aki meg ne siratta volna a kis vándorokat, nem volt ember, aki jót ne kívánt volna nekik. Mikor a falu kapuján kiléptek a határra, még egyszer visszaneztek a fiúk, a kalapjukat megemelintették, s nehéz szívvel tovább mentek. Csak a kis Gyurika volt igazán vidám. Ő biztatta, bátorította a bátyjait.

Mentek, mendegéltek a fiúk, hegyeken-völgyeken, erdőkön-mezőkön keresztül, s reggeltől estig meg sem állottak. Nappal mentek, s éjjel pihentek. Így telt el hat nap s hat éjjel. A hatodik éjjel Gyurika azt álmodta, hogy másnap egy oly várhoz érnek, mely éjjel-nappal forog, de hogy bejutottak-e, nem-e, arra nem emlékezett, mikor felébredt.

Reggel elmondta az álmod testvéreinek, s aztán továbbindultak. Mentek, mendegéltek, s hát amint egy erdőn keresztülértek, annak a széléről megpillantottak a messzeségben valami nagy fekete szögletet, mely úgy forgott, olyan sebesen forgott, hogy a szemük is káprázott a nézésben.

- Ez az a forgó vár lesz! - kiáltottak a fiúk. - Siessünk oda, nézzük meg közelebbről!

A fiúk most már inkább futottak, mint mentek, s mire a nap az ég közepén ragyogott, ott állottak a forgó vár előtt. A szemük-szájuk elállott a csodálkozástól.

- Hej, de jó volna ide bejutni! - sóhajtott Gyurika.

- Ugyan mit gondolsz - mondták a többiek -, nem áll ez meg a mi kedvünkért!

Aztán elkezdették számolni, hogy hány kapuja s ablaka lehet ennek a nagy fekete várnak. Össze is számoltak vagy ötszáz ablakot s vagy ötven kaput, de több volt. Azám, hétszáz ablaka s hetvenhét kapuja volt annak a várnak. S ugyan bizony mit gondoltok, min forgott a vár? Kakas lábán. Igen, kakas lábán forgott. Észrevette ezt Gyurika, s mit gondolt, mit nem, kivette lajbija zsebéből a krajcárkát, megcélozta a kakas lábát s mire a többiek észrevették volna, már repült is a krajcár.

Hej, halljatok csudát, gyerekek! Nagyot csendült valami, bizonyosan nem tudom, mi, talán a kakas lába, talán egyéb, elég az, hogy a vár egyszeriben megállott a forgásában. Ahány kapuja volt a várnak, mind egyszerre kinyílt, s minden kapuban tizenkét katona jelent meg. Ott állottak kivont karddal a kezükben, s várták, hogy mi történik mostan. Lenéztek a völgybe, keresték a szemükkel, hogy vajon ki állhat odalent, ki követhette el azt a nagy csudát, hogy a vár megállott. Egyszerre csak észrevették a tizenkét fiút.

- Hé, gyerekek - kiáltottak az első kapu katonái -, ti állítottátok meg a várat?!

- Mi! - felelt bátran Gyurika.

A katonák többet nem is szóltak, leszaladtak a garádicson, közrefogták a fiúkat, s föl kísérték a várba. Vitték egyenest a király elé. Mert abban a várban a fekete király lakott.

A király ott állott a tornácban, s hosszú szárú pipájából bodor füstököt eregetett.

Hanem egyszerre csak kivette szájából a hosszú szárú pipát, s lekiáltott a fiúkhoz:

- Jertek csak, jertek!

Hiszen akár akartak, akár nem, menniök kellett, mert a katonák ott mentek mögöttük, s hajtották maguk előtt.

Így értek föl a pitvarba, a király elé. Elöl ment Gyurika, utána a testvérei. Levették a kalapjukat, s köszöntek tisztességtudással.

- Adjon isten jó napot, felséges király!

- Adj' isten! - fogadta a király. - Hát miféle járatban vagytok?

Felelt Gyurika:

- Felséges királyom! Életem-halálom kezébe ajánlom, mi bizony szolgálatot keresünk, s úgy vetődtünk ide.

- Jól van, jól, de hát az én forgó váramat hogy mertétek megállítani? - riadt rájuk a király, s a szemöldökét haragosan összevonta.

- Felséges királyom, csak arra instálom - szólt Gyurika -, hogy testvéreimet ne bántsa, mert ők ártatlanok. Én dobtam meg egy krajcárral a kakas lábát, attól állott meg a vár.

- Miféle ördögös krajcár lehet az? - kérde a király.

- Az édesapám adta nekem, mikor eljöttünk hazulról; ez volt az utolsó krajcárja, ezt is nekem adta.

Olyan szépen mondta ezt Gyurika, hogy a királynak kiesett a pipa a szájából, a szeméből kicsordult a könny.

- Hát csakugyan mind egy apának vagytok gyermekei? - kérde a király.

- Ó, felséges királyom - válaszolt Gyurika -, van még otthon tizenkét testvérünk!

- Tizenkettő! Tehát huszonnégyen vagytok! No lám, én király vagyok, s nekem csak egy leányom van, fiam pedig egy sincs! Hm, hm! - s megcsóválta fejét az öreg király, hogy reszketett bele a nagy fehér szakálla. - Na, ne féljete, fiúk, nem bántalak s felfogadlak szolgálatba. Hanem azt előre mondom, hogy nálam nagyon nehéz ám a szolgálat. Van nekem egy ménesem, abban van ezerkétszáz aranyszőrű csikó. Ezeket kell megőriznetek. Látjátok-e azt a sok karóba húzott fejet az udvar túlsó szélén?

A fiúk arra néztek, merre a király a pipája szárával mutatott. Azám, ott állott egy sereg karó, s mindenikbe egy fej volt húzva.

- Látjuk, instálom - szólott Gyurika.

- Na, hát ezek mind csikóslegények voltak, s azért húzattam karóba a fejüket, mert nem tudták úgy megőrizni a drága ménest, hogy el ne lopjanak egy-két lovat minden éjjel. Hát én előre megmondom, hogy ti is így jártok, ha csak egy lovat is ellopnak a ménesből. Ám ha jól megőrzitek, urakká teszlek, királyi szavamra mondom.

Gyurika, bár a testvérei egy kicsit megszeppentek, egyszeriben mondá:

- Egy életünk, egy halálunk, felséges királyunk, elvállaljuk a ménest.

A király erre mind a tizenkét fiúval parolázott, aztán bort hozatott, s megitták az áldomást. Volt ott ennivaló bőven, jól is laktak a fiúk, akár a duda.

- Hej - sóhajtoztak evés közben a fiúk -, ha édesapánknak s a testvéreinknek adhatnánk ezekből a jó falatokból!

Ebéd után a király hátravezette a fiúkat az istállóba. Na, azt képzelhetitek, hogy rengeteg nagy istálló volt ez. Hogyne, mikor ezerkétszáz paripa volt benne. Aranyszőrűktől csak úgy ragyogott az istálló belül, mintha ki lett volna világítva ezer meg ezer gyertyával. A jászoluk is színarany volt, s színarany a láncuk is, mellyel a jászolhoz kötötték. A fiúknak csak úgy káprázott a szemük a ragyogó fényességtől.

- Na - mondá a király -, itt van az ezerkétszáz paripa. Mindenikre jut száz-száz. Most mindjárt kezdjétek is meg a szolgálatot, még ma éjjel künn kell hálnotok a réten.

A fiúk azonnal dologhoz láttak. Eloldozták a láncokat, s a paripákat kieresztették az udvarra, százanként. Aztán elindultak a várból; ki a rétre. Elöl ment a legidősebb fiú a maga százával, utána a többi, leghátul Gyurika. Hanem amikor éppen ki akart lépni a kapun, ennek a sarka mögött egy sovány, girbegörbe csikót pillantott meg. Visszafordult s megsimogatta.

- Hát te itthon maradsz? Úgy látszik, veled senki sem gondol.

- Úgy van, úgy, te jó fiú - szólt a csikó -, velem senki sem gondol.

Gyurika csodálkozva nézett a csikóra.

- Mit? Hát te tudsz beszélni? Miféle csikó vagy te?

- Táltos csikó, kis barátom. Köszönd, hogy megsimogattál, mert még sokszor veheted hasznomat. Az eddigi csikóslegények mindig ütöttek, vertek, de úgy is vették hasznát.

- Ó, én nem verlek - mondá Gyurika -, mert én tudom, hogy az állatnak is fáj a verés. Jere velem, szegény kis csikó, jere a rétre, s ott majd játszok veled.

A csikó nem is kérette magát, hanem ment Gyurikával. Ez meg szépen átölelte a nyakát, s úgy mentek végig az utcán, az aranyszörű paripák után. Azaz hogy mit mondok, gyerekek, alig léptek ki a kapun, megszólal a csikó:

- Te Gyurika, hol van a krajcár?

- Az én krajcárom? Hát te arról is tudsz?

- Hogyne tudnék! Hisz láttam, mikor megdobtad vele a kakaslábat. Eredj csak oda, és vedd föl, mert szükséged lehet rá még.

Gyurika odaszaladt a kakaslábhhoz, s hát éppen annak a sarkán volt a krajcárja. Amint elvette, egyszeriben megmozdult a vár, s elkezdett forogni széleseben.

- Hát aztán hogy jövünk be majd? - kérdezte Gyurika.

- Attól ne félj, majd megállítja a király, ha visszajövünk; ha pedig nem, akkor megállítod a krajcárral.

Eközben végighaladtak az utcán. Rengeteg nép tódult a kapuk elé, s úgy bámulták az ezerkétszáz aranyszörű paripát, amint hangos csengetéssel, giling-galangolással végimentek a városon. Sokan sajnálkozva kiáltottak a fiúk után:

- Szegény fiúk, ti sem sokáig éltek!

Jó délután volt, mikor kiértek a rétre. A paripák egyszerre nekiestek a jó kövér fűnek, mely térdig ért, s olyan jóízűen harapdálták, mintha egy hete nem ettek volna. A fiúk letelepedtek egy forrás köré, s onnét vigyáztak a paripákra. Aztán alkonyodni kezdett, s nekiláttak, hogy majd nagy tüzet csinálnak a rét közepén. A közeli erdőből gallyakat hordottak össze, nagy halomba rakták, s alája gyújtottak. Mikor a tűz javában égett, a szikrák csak úgy pattogtak, kavarogtak az ég felé, azt mondja Gyurika a testvéreinek:

- Na most, fiúk, kerüljük meg a ménest, nézzünk széjjel egy kicsit!

A fiúk el is indultak, de a táltos csikó visszarántotta Gyurikát.

- Te csak maradj itt!

- Mit akarsz, édes kis csikóm?

- Azt, édes kis gazdám, hogy te még nem is tudod, kiktől kell féltened a paripákat.

- Nem én.

- Hát tudd meg: tündérektől.

- Hol laknak azok?

- Itt a szomszéd erdőben.

- S mikor jönnek?

- Pont éjfélkor, kicsi gazdám.

- Na hiszen csak jöjjenek, majd elbánunk velük.

- Csak lassan a testtel! Többet ésszel, mint erővel - mondá a táltos csikó.

- Hát mit csináljunk?

- Mit? Először is azt kérdem: van-e pipátok?

- Nincs nekünk.

- No, ha nincs, akkor szaladjunk vissza a várba. Van a királynak ezer is. Kérj tőle!

Gyurika nem tudta megérteni, hogy mit akarhat a táltos csikó a pipával.

- Ül fel a hátamra - biztatta a csikó.

- Ugyan! Hiszen nem bírsz el!

- Csak ülj rám!

Ráült, s a csikó egy szempillantásra ott termett a vár előtt. Ez forgott, mint a szélvész, de a csikó oda se neki: átugrott a legelső kapun, éppen az udvar közepére.

A király ott ült a tornácon most is, eregette a füstöt hosszú szárú pipájából, s szeme-szája tátva maradt, mikor Gyurika elébe toppant.

- Mi baj fiam, Gyurika, mi baj?! - kérdezte a király. - Minek jöttél vissza?

- Felséges uram, pipáért jöttem, ha meg nem sérteném.

- Pipáért? Minek a pipa?

- Sok a szűnyog a réten - felelt ravaszul Gyurika -, nem lehet elkergetni másként, csak pipafüsttel. Instálom felségedet, adjon nekem s a testvéreimnek tizenkét pipát.

Hiszen ha csak ez a baj, ezen könnyű segíteni. - Azzal hátrafordult a király, kiáltott az inasnak.

- Mit parancsol, felséges királyom?

- Hozz ki a pipatóriumból tizenkét hosszú szárú selmeci pipát.

Az inas eltávozott, s egy pillantás múlva visszajött tizenkét hosszú szárú selmeci pipával. Mindegyiknek hosszabb volt a szára Gyurikánál.

- Na, Gyurika, itt a tizenkét pipa, de aztán jól vigyázzatok a lovakra, mert különben látod-e azokat a karókat?

- Látom, látom, felséges királyom, de oda nem kerül a mi fejünk.

- Jól van, jól - hümgetett a király, s megcsóválta a fejét erre a nagy elbizakodásra.

Eközben Gyurika felpattant a girhes-görhes táltos csikóra, szalutált a királynak katonásan, s azzal hopp! csak úgy kiröppent a vár udvarából.

A király bámulva nézett utána. Ő addig észre sem vette ezt a girhes-görhes csikót, mely úgy repült, mint a madár, pedig szárnya sincs. Sokáig eltűnődött, vajon hol szerezhetette ez a kisfiú azt a repülő csikót. De mire utána akart kiáltani, Gyurika már eltűnt a csikóval, kint volt újra a réten.

A nap éppen lenyugvóban volt, a pásztortüzek, miket a fiúk raktak, messzire elvilágítottak, s olyan fényesség támadt a réten, mintha csak világos nappal lett volna. Lobogtak a lángok, föl-fölcsaptak toronymagasságra, pattogtak a szikrák. A városban azt hitték az emberek, hogy odakint a réten valami komédiás tűzijátékot csinált. A fiúk ott járkáltak a ménes körül, mikor Gyurika közibük toppant.

- Na, fiúk - mondá -, hoztam nektek pipát.

- Hát azt minek? - álmélkodtak a többiek.
- Rágyújtunk ma este, mert hát sok a szúnyog.
- Egy fia szúnyog sincs itt - mondták a többiek.
- Majd lesz, ha nincs. Egy, kettő, hamar fogjátok a szájatokba! - S meg sem várta a fiúk feleletét, ő maga dugta mindeniknek a szájába a pipát.
- De hisz ebben nincs is dohány - szóltak a fiúk.
- Az ám, nincs - hökkent meg Gyurika.

De a táltos csikó Gyurika mellé sompolygott, hozzá törleszkedett, s azt mondta neki:

- Nem is kell ebbe igazi dohány. Gyere velem, szedjünk bodzalevelet, ennek a füstjétől félnek a tündérek.

Egy jó hajításnyira bodzafabokrok voltak, s Gyurika odaszaladt a csikóval.

Egy szempillantás múlva már vissza is jöttek egy csomó száraz bodzalevéllal. Jól megtömték a pipájukat mind, a tűznél rágyújtottak, s elkezdtek pöfékelni. Leültek a tűz köré, s csöndes meseszó mellett füstöltek, de nem soká bírták, elsédültek mind a tizenketten.

- Tegyétek le a pipát - mondá a csikó -, majd megmondom én, mikor gyújtsatok rá ismét.

A fiúk letették a pipát, s elmeséltek éjfélig. Ekkor a táltos csikó nagyot nyerített. A fiúk mind talpra ugrottak.

- Gyújtsatok pipára, fiúk, s szaladjon mindenik a maga méneséhez! Ahogy tudtok, úgy füstöljete.
- De miért? Miért? - kérdezték a fiúk.
- Mert jönnek a gonosz tündérek. Amint egy felétek közelít, csak füstöljete a szemébe.

Azám, igaza volt a táltos csikónak: jöttek a gonosz tündérek. Ott laktak a szomszéd erdőben, innen jártak ki minden éjjel a király rétéjére. Az eddigi csikósok akárhogyan erőlködtek, nem tudtak ébren maradni, mert valami csudálatos szellő meglegyintette az arcukat, s ha állottak, álltó helyükben elaludtak, s a tündérek tetszés szerint válogathatták ki a legszebb paripákat. Ez a csudálatos szellő a gonosz tündérek lehelete volt, s nem volt annak semmi más ellenszere a bodzalevél füstjénél. De azok a szegény csikósok ezt nem tudták. Ha észreveszik, ha szívesen bánnak a táltos csikóval, bizony megmondotta volna nekik is.

Hej, gyerekek, milyen surrogás-burrogás támadt a réten, amint a gonosz tündérek táncolva, nevetve, ijogva-vijogva, hipp-hopp, a réten termettek. Tizenketten jöttek, minden száz lóra egy. Egy-egy tündér tíz-húsz lovat összefogott, s úgy vágatott velük az erdő felé. Igen ám, ezelőtt. De most szemük-szájuk tátva maradt, mikor látták, hogy mindenütt egy-egy fiú áll, mégpedig nyitott szemmel, bodor füstöt fújva pipájából. Fújhatták ők a fiúkra azt a csudálatos, álmosító leheletet, a fiúk sem voltak restek, s visszafújták rájuk a bodzalevél füstjét.

Na, lett erre trüsszögés, prüsszögés, tikácsolás.

- Pciha, pciha! - hallatszott erről is, arról is.

A táltos csikó pedig csak biztatta a fiúkat:

- Fújjátok, fújjátok, gyerekek, ne féljete!

Hiszen fűjták is azok, nem nagyon kellett biztatni őket. A gonosz tündérek dúltak-fúltak mérgükben, hosszú, hegyes körmükkel a fiúk arcát összevissza karmolták, de a fiúk sem voltak restek, botocskájukkal amúgy magyarosan rákólintottak a tündérek körmére.

Egyszerre csak egy éles fütty sivített végig a réten. A tündérek ijogva-vijjongva, keservesen jajgatva szaladtak össze a fütty irányába. A vezetőjük füttye volt ez. Hát ott feküdt nyögve, jajgatva Gyurika előtt, aki úgy fejbe találta felejteni* a tündérek vezetőjét, hogy az menten elterült a földön. A tündérek hirtelen felkapták vezérüket, s nagy átkozódással, fenyegetéssel eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket.

- No, fiúk - mondá a táltos -, jól viseltétek magatokat, de még két éjjel erős próbátok lesz. Holnap kétszer annyi tündér jó el, s akkor nem lesz elég a pipa. Hanem most már lefekhettek, alhattok békén, nem lesz bántódása a ménesnek.

A fiúk leheveredtek a tűz köré, előbb azonban letérdeltek, s hálát adtak az Istennek, hogy megsegítette őket, imádkoztak otthon hagyott apjukért, testvéreikért, na meg a táltos csikóért.

Aztán aludtak reggelig. Vajon miről álmodtak: mit gondoltok? Arról a kis kunyhócskáról, ahol egy szegény ember lakik tizenkét fiával, s siratja őket éjjel-nappal. Jó reggel fölkeltek, megmosakodtak, aztán összeterelték a ménest, hazahajtották a forgó várba, hadd lássa a király, hogy egy híja sincs a ménesnek. A király már ott pipázott a tornácon, s messziről látta jönni a ménest. Csak egy pillantást vetett rá, s már tudta, hogy egy híja sincs ennek.

- Hm - mondá magában -, ezek ördögös gyerekek! Ilyet sem láttam még, pedig megöregedtem. - Nagy álmélkodásában a pipa is kiesett a szájából, de nézzetek csak ide, mi nagy csuda történt még: a forgó vár is egyszeriben megállott, pedig Gyurika meg sem dobta szerencsekrajcárjával a kakaslábat. Bizonyosan csodálkozásában állott meg. Bizonyosan. Elöl jött Gyurika, a girhes-görhes táltos csikón. Haj, hogy táncolt ez most virágos jókedvében! Hogy rúgta a földet! Mikor aztán a ménes egészen bekerült az udvarba, Gyurika a tornác elé ugratott, szalutált katonásan, s jelenté:

- Felséges királyom, életem-halálom, kezébe ajánlom, egy híja sincs a ménesnek!

- Láttam azt már én messziről, Gyuri fiam - mondá a király -, de ne bízd el magad! Majd meglátom, mi lesz ma éjjel!

Még világos nappal, ahogy megabakolták az ezerkétszáz paripát, újra kihajtották a rétre. Az egész város népe kicsődült az utcára, de most már mind arról beszéltek, hogy ilyet még a világ nem látott: egy sem hiányzik a ménesből.

- Valami ördögfajzatok lehetnek ezek a fiúk - mondá egyik-másik ember.

Gyurika a kis táltos csikón ült most is, s nem is nézett se jobbra, se balra, csak előre, mindig a ménes után. Közben diskurálgatott a csikóval:

- Hej édes csikóm, ha ma éjjel is olyan szerencsések lennénk! - mondá Gyurika.

- Nálad van-e a szerencsekrajcár? - kérde a csikó.

- Nálam - felelt Gyurika, s megtapogatta a lajbija zsebét. Csakugyan ott volt a krajcár.

- Hát csak jól vigyázz rá, mert még szükséged lehet rá.

- Nem félnek ettől a tündérek.

- Nem is a tündérek miatt van rá szükséged.

- Hát ki miatt?

- A király miatt.

- Ezt nem értem.

- Majd megérted holnapután reggel.

Eközben kiértek a rétre. A lovak nekiestek a jó kövér fűnek, a fiúk pedig fákat, gallyakat hordottak össze, hogy tüzet rakjanak.

- Nyihaha - nyerített a táltos csikó -, sok fa kell ma, több, mint tegnap! Minden fiú külön tüzet csináljon, mégpedig bodzafából.

- Sok tündér jó ma? - kérde Gyurika.

- Azt hiszem, száz is. Tündér Erzsébet erősen mérgeződik, érzem a leheletét.

A fiúk erre csupa bodzafát vagdaltak kis fejszékkel, tizenkét máglyát raktak, s amint besötétedett, alája is gyújtottak. Akkora világosságot terjesztett ez a tizenkét máglya, hogy az egész város kiszaladt. Azt hitték, ég a tündérek erdeje. Éjfél felé a fiúk rágyújtottak a pipájukra, s úgy várta ki-ki a maga tüze mellett a tündéreket.

Na, hiszen jöttek is ezek éjfélkor. Már messziről fűjták azt az álmosító leheletet. A fiúk majd-hogy le nem estek a lábukról. Gyurikának a táltos csikóba kellett fogóznia, hogy el ne essék.

- Csak ügyesen, kicsi gazdám, ne félj! - biztatta Gyurikát a csikó.

S jöttek a tündérek rettentő ijjongással-vijjongással, vörös ruhájuk csak úgy repült utánuk a levegőben. Forogtak, kerengtek, bukfencet hánytak a levegőben, le-lecsaptak, s hosszú körmös ujjaikkal meg-megcirógatták a fiúkat, hogy a vér is kiserkedett utána. De a földre nem tudtak leszállani, mert szemükbe csapódott hol a máglyák, hol a pipa füstje, s ha kezüket rá is tették egy-egy lóra, mindjárt koppantottak is rá egy nagyot az ólmos botocskákkal. Fent a magasban maga Tündér Erzsébet lebegett egy gyémántos hintóban. Tizenkét aranyászó paripa vont a hintót, onnét biztatta, bátorította Tündér Erzsébet a tündereit:

- Fogjátok! Vigyétek! Ne hagyd magad! - hallatszott mindegyre Tündér Erzsébet harsogó szava.

De bizony csak kárba ment a biztatás, kárba a bátorítás. Százan voltak, s egy lovat sem tudtak elvinni.

Másnap reggel a fiúk összevissza karmolva mentek haza a forgó várba, de mindegy: egy ló sem hiányzott. A király ott ült most is a pitvarban, s már messziről kiabálta:

- Derék fiúk vagytok! Látom már, hogy egy sem hiányzik a ménesemből.

Jól megraktálta a fiúkat, s megígérte, hogy ha harmadik éjjel is úgy megőrzik a ménesét, Gyurikából király lesz, az apjából meg testvéreiből herceg.

A fiúk aztán megabrakolták a lovakat, s visszamentek harmadszor is a rétre.

- Nálad-e a szerencsekrajcár? - kérde Gyurikát a táltos csikó.

- Nálam - felelt Gyurika.

- No jó, mert holnap reggel nagy szükség lesz rá.

- Ugyan mi?

- Majd meglátod, csak vigyázz rá. Nesze, én is találtam ma egy krajcárt az úton. Tedd el! Valaki ma éjjel olyan szépen kéri majd tőled a szerencsekrajcárod, hogy te bizonyosan oda is adod. Add át neki azt, amit én adtam neked. Tedd a bal zsebedbe. De ne feledd, hogy a szerencsekrajcár a jobb zsebedben van!

Gyurika nem tudta elgondolni, hogy vajon ki lehet az, aki olyan szépen kéri majd tőle a szerencsekrajcárt. Meg is kérdezte a táltos csikót, ki legyen az.

- A kicsi királykisasszony - mondá a táltos csikó.

- Hát van a királynak leánya?

- Nem leánya, hanem unokája, annyi idős lehet éppen, mint te.

Eközben alkonyodni kezdett, s a fiúk a máglyarakáshoz láttak. Ami csak bodzafa s levél volt a réten, mind egy szálig összegyűjtötték az utolsó éjjelre. Ha ma is vissza tudják kergetni a tündéretet, többé nem próbálnak szerencsét.

Már éppen alája gyűjtottak a máglyáknak, mikor egyszerre a táltos csikó nagyot nyerített.

- Nyihaha! Jön a király!

Azám, igaza volt a táltos csikónak, jött a király hatlovas hintón. Mellette ült a kis unokája, egy aranyhajú leányka, aki olyan szép volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem.

A fiúk sorba állottak, s úgy szalutáltak a királynak.

- No, fiúk - mondá -, eljöttem én is, hogy saját szememmel lássam, mit csináltok, hogyan kergetitek el a tündéretet.

Aztán leszállott a hintóról, az inasok tizenkét párnát raktak le a földre az egyik máglya mellé, s a király az unokájával leült a párnákra. Azután pipára gyújtott, s úgy diskurált a fiúkkal.

Gyurika ügyes mesemondó volt, s egész este mesét mondott a királykisasszonynak, hogy el ne álmosodjék. Ha egy mesét elmondott, olyan szépen kérte Gyurikát:

- Mondj még egyet, Gyurika, olyan szép volt!

Így telt el az idő éjfélig. Ekkor aztán olyan dolog történt, amelyet a fiúk még álmukba sem láttak. Mikor bent a városban tizenkettőt kongatott a toronyóra, abban a pillanatban a tündérek ellepték a rétet. Voltak vagy ezren, csak úgy nyüzsögtek a földön meg a levegőben. Kerengtek, táncoltak, ijjongtak-vijjongtak, kiabáltak mindenféle értelmetlen szavakat, de akik a levegőben kerengtek, csakhamar lefordultak a földre. Elszédítette őket a bodzafa füstje, leestek a földre, hogy csak úgy döngött a föld alattuk. A többiek meg úgy döjtörögtek,* mint a részeg emberek. Azt nem is mondtam még, hogy ma estére mind a tizenkét fiú karikás ostort szerzett magának. Hej, volt rittyegtetés-pattogtatás, hogy csengett belé a rét, az erdő! A kicsi királykisasszony félrehúzódott a nagyapja mellé, de még az öreg királynak is kiesett a pipa a szájából. De még a párnák is egymás után estek ki alóla. Egyszerre csak azon vette észre magát, hogy a földön ül.

- Ördögös fiúk - dörmögött magában a király -, még engem is megijesztettek! Megöregedtem, de még nem láttam ilyen sokadalmat.

A fiúk ezalatt, ahány tündér volt, mind összefogdosták, s a karikás ostorokkal megkötözték a kezüket. Úgy vitték, vonszolták az elszédült tündéretet a király elé. Gyurika magát Tündér Erzsébetet vezette, ki a hintajáról pottyant le, s bizony erősen megütötte magát.

- Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom - kezdé a beszédet Gyurika -, itt vannak a tündérek mind, ezek nem bántják többé a ménest. Itt van maga a királyné is. Ha akarod, most ezek mind a te rabszolgáid.

- Jól van, fiam, Gyurika, meg vagyok veled elégedve. Még ma éjjel bekísértetem a váramba, s ott tartom fogságban. Ti meg reggel hazahajtatok a ménest, s amit ígértem, akkor teljesítem.

Azzal elővett a király egy kis aranysípot, belefuvintott, s egy pillantás múlva száz katona állott előtte glédában.

- Kísérjétek be ezeket a tündéreket a várba, s zárjátok el. De ha egy is elszabadul, fejeteket vétetem.

A katonák elindultak a tündérekkel, a király pedig még egy kicsit ott maradt a fiúk közt. Tudta ő jól, hogy miért maradt ott. Betanította otthon az unokáját, hogy kérje el Gyurikától a szerencsekrajcárt. Ha aztán nála van, akkor Gyurika majd jöjjön be a várba, ha tud. Mert a király megbánta, hogy Gyurikának meg a testvéreinek olyan nagyot ígért.

A kicsi királykisasszony odasompolygott Gyurikához, s olyan édes, olyan szép hangon szólította meg:

- Édes, kedves Gyurika! Azt hallottam, hogy egy szép krajcárod van, add nekem azt!

Még meg is cirógatta Gyurika arcát.

Gyurika egy szóval sem kérette magát, belenyúlt a lajbija zsebébe, s odaadta a krajcárt. Azám, csak hogy nem a szerencsekrajcárt.

- Ó de jó, de kedves vagy! - mondá a királykisasszonyka. - Holnap majd én adok neked valami szép ajándékot, meglásd.

S ezt csakugyan igaz szívből mondta a királykisasszony. Nem hitte, hogy Gyurika egy szóra neki adja a szerencsekrajcárját, s ez a jószívűség igen jólesett neki. Sejtette, hogy a nagyapja rosszat akar Gyurikával, s feltette magában, hogy ha csak lehet, segít rajta holnap. Majd kidobja ő Gyurikának a krajcárt, ha holnap reggel a vár alá érkezik, s nem tud anélkül bejönni.

Olyan szíves hangon búcsúzott el Gyurikától:

- Jó éjszakát, Gyurika! Az Isten áldjon meg! Majd holnap látjuk egymást.

A király, mikor látta, hogy az unokájánál van a krajcár, hintóba ült, és hazahajtatott.

Amint elmentek, a táltos csikó Gyurika mellett termett, s azt mondta neki:

- Tudod-e most, miért kell a krajcár a királynak?

- Hiszen nem neki kellett, hanem az unokájának.

- Mégiscsak neki kellett. Az a krajcár már ott van a király zsebében.

- S mire kell az neki?

- Mire? Hát arra, hogy meg ne állíthasd a forgó várat, s be ne mehessetek. Mert a király megbánta már, hogy nektek ígérte a királyságot. Tegnap a vörös király fia ott volt nála, s megkérte a királykisasszonyka kezét. S a király odaígérte a királysággal együtt.

- De már abból nem lesz semmi! - erősködött Gyurika.

- Nem, ha nálad a szerencsekrajcár. Nézd csak meg!

A szerencsekrajcár csakugyan ott volt a Gyurika zsebében.

- Jól van. A várba bejutunk. De azután a vörös királyfival is lesz ám bajod.

- Állok elébe! - mondá Gyurika, s karikás ostorával akkorát rittyentett, hogy az egész város talpra ugrott ijedtében.

Reggelre a fiúk fölkerekedtek, összeterelték a ménest, s víg énekszóval hajtották a forgó vár felé. A király kint ült most is a pitvarban, nagyokat pöfékelt hosszú szárú selmeci pipájából, s ravaszul hunyorgatott a szemével.

- Csak jertek, jertek - mondá magában -, ide ugyan nem jöttök be!

Arra nem is gondolt, hogy ha a fiúk be nem jönnek, akkor a ménes is künn marad, s hátha egyet gondolnak a fiúk, s elhajtják a ménest a hazájukba.

A királykisasszony egy ablakban ült, s onnan várta a fiúk érkezését. Mellette hajolt ki az ablakon a vörös királyfi is, de bizony a királykisasszony rá se nézett.

Ő is mondott magában valamit. Azt mondta:

- Csak jertek, jertek, majd ledobom a szerencsekrajcárt, hogy bejöhessetek!

Mert tudjátok meg, hogy este átadta a krajcárt, de mikor az öreg elaludt, kivette a zsebéből.

Gyurika most is a táltos csikón ült, mely széles jókedvében nagyokat táncolt alatta. Mikor aztán éppen a vár alá ért, a királykisasszony ledobta a krajcárt. A vörös királyfi, kinek az öreg király megmondta volt, milyen furfangos módon akarja lerázni nyakáról Gyurikát és testvéreit, ijedten kapott a királykisasszony keze után, de már késő volt.

- Mit - toporzékolt mérgében -, te visszadobod neki a szerencsekrajcárt?! Ez azt jelenti hát, hogy nem akarsz az én feleségem lenni!

- Gondolj, amit akarsz - mondá a királykisasszony -, de én nem engedem, hogy azokat a szegény fiúkat megcsalják.

- Én pedig megölöm mind a tizenkettőt! - dühöngött a vörös királyfi.

- Elég lesz egy is! - ingerkedett a királykisasszony.

A krajcár éppen Gyurika előtt esett le, s Gyurika, bár jól tudta, hogy semmi hasznát sem veszi annak, leugrott a táltos csikóról, fölkapta a krajcárt.

- Ez jó jel! - mondá a táltos csikó.

- Azt hiszem, én is - szólt Gyurika, s kalapjával felköszöntött a királykisasszonyhoz, ki oly kedvesen mosolygott le rá, hogy a vörös királyfi majd megpukkadt mérgében.

Gyurika hirtelen zebre vágta a krajcárt, aztán felpattant a táltos csikóra, s kivette zsebéből az igazi szerencsekrajcárt. Jól megcélozta a kakaslábat, aztán csing-cseng, nagyot csendült s hirtelen megállott a vár a forgásában, s ahány kapuja volt, egyszerre kinyílt.

- Ördögadta fattyai - ordított a király -, ezek mégis túljártak az én eszemen! - Odakapott a lajbija zsebéhez, s hát nincs ott a krajcár! Nem tudta elgondolni, hogy mi történhetett, ki lophatta vissza azt a csudakrajcárt.

- Mindjárt hívjátok az unokámat! - ordított az inasoknak.

Hozták a királykisasszonyt.

- Te vetted ki a zsebemből a szerencsekrajcárt?

- Én - felelt a leányka bátran.

- Le is dobta annak a fiúnak - árulkodott a vörös királyfi.

- Nem szükség, hogy árulkodj - szólt a királykisasszony -, anélkül is megmondtam volna!

E pillanatban vágatott a pitvar elé Gyurika a táltos csikón. De már nem volt az girhes-görhes csikó, hanem gyönyörű szép aranyszőrű paripa. Katonásan szalutált, s jelenté:

- Felséges királyom, életem-halálom kezébe ajánlom, a három napot leszolgáltuk, a ménesnek egy híja sincs: várjuk az ígéret beváltását.

- Azám - mondá az öreg király -, de hát csak később jutott eszembe, hogy a vörös király fiának is odaígértem a királyságomat, de még az unokámat is. Mit csináljak mostan?

- Én nem engedem a jogomat - pattogott a vörös királyfi.

- Én meg nem leszek a te feleséged - mondá a királykisasszony.

- Hát kié leszel, te hitvány teremtés, te, ki elárultad a nagyapádat?!

- Akárkié, de nem a vörös királyfié.

- Ó, tudom én, hogy kié akar lenni - szólt közbe a vörös királyfi. - Ezen a parasztfiún akadt meg a szeme.

- Azon hát, ha akarod tudni!

Gyurika pedig nem szólt semmit ezalatt, csak várt, várt.

- Majd elválík, hogy melyiké lesz kettőnk közül! - erősködött a vörös királyfi.

Azzal beszaladt, kardot hozott ki, s kezébe nyomta Gyurikának. Aztán a maga kardját rántotta ki, elővezetette a paripáját, s fölpattant rá.

- Kettőnk közül az egyik itt marad! - vitézkedett a vörös királyfi.

- Én is azt akarom - mondá Gyurika.

S ezzel megkezdődött a bajvívás.

Az udvar kellős közepére ugratott Gyurika, nemkülönben a vörös királyfi is. Egyszerre csaptak össze kardjukkal, s csak úgy pattogott a szikra az acélból. Gyurikának most volt először kard a kezében, kisebb is volt a vörös királyfinál, de azért ügyesen felfogott minden vágást.

- „Megállj - gondolta magában a vörös királyfi -, majd szúrok, s akkor vége az életednek!”

S úgy tett, amint gondolta. Egyszer, amint Gyurika erősen feléje suhintott, a vörös királyfi hirtelen félreugratott, s nekiszúrt a mellének.

Ha e pillanatban a táltos csikó félre nem ugrik, Gyurika bizonyosan a halál fia. De a táltos csikó félreugrott, a szúrás nem talált, a vörös királyfi meg nagyot lódult s zsupsz - lefordult a földre, hogy csak úgy megnyekkent belé.

Gyurika rászögezte a kardja hegyét a vörös királyfi mellére, s szóla eképpen:

- Kezemben az életed, vörös királyfi! Megölhetnélek, de nem öllek meg, pedig tudom, hogy te nem irtalmaztál volna nekem. Kelj fel s takarodj vissza a hazádba!

A vörös királyfi keserves nyögések közt föltápáskodott a földről, nagy nehezen felkapaszkodott a lovára, s ügyet sem vetve a királyra, sem a királykisasszonyra, kiódalgot a várból. Színét sem látták többet.

De ekkor már megszólalt az öreg király is:

- Ember vagy, fiam, Gyurika! Most már látom, hogy nemcsak csikósnak vagy ügyes, de vitéznek is vitéz vagy. Nyugodtan hagyom rád az országomat, nemkülönben az unokámat.

Gyurika ezalatt leszállott a táltos csikóról, szép gyöngén megsimogatta nyakát, fejét, hátát, aztán fölment a pitvarba, a király elébe. Ottan letérdelt a király előtt, s vele a királykisasszony is. Az öreg király pedig fejükre tette reszkető kezét, s megáldotta. Azt mondta végezetül:

- Ásó, kapa s a nagyharang válasszon el egymástól!

Na, lett aztán a forgó várban hetedhét országra szóló dínomdánom, hejehuja, lakodalom. A szegény embert s otthon maradt tizenkét fiát még aznap elhozták aranyos, bársonyos udvari hintóban. Az öreget, a fiait mind felöltöztették pompás ruhákba, amilyeneket csak hercegek szoktak viselni. Gyurikának pedig még koronát is tettek a fejére.

Két egész hétig éjjel-nappal tartott a dínomdánom, ott volt az egész ország népe, s még a sánta koldusok is táncra kerekedtek. Mikor aztán a kéthetes dínomdánomnak vége szakadt, Gyurika meg a felesége, hogy egy kicsit országot-világot lássanak, tojáshéjba kerekedtek, s a Küküllő vizén útnak eredtek.

Holnap legyenek a ti vendégeitek!

A BUJDOSÓ HERCEG

Szent Istvánnak, a magyarok első királyának volt az öccse a bujdosó herceg, Béla, s ámbátor a király kedvelte a vitéz herceget, mégsem volt maradása a magyar hazában, idegen földre kellett bujdosnia.

Akkor történt ez, mikor István királynak egyetlen fia, Imre, meghalt. Mindjárt összesúgtak-búgtak az udvarbeli népek, akik többnyire németek valának - mivelhogy német volt a királyné -, s gonosz praktikával azon mesterkedtek, hogy ne a király, hanem a királyné atyafiságából való herceg legyen a király István halála után. Hiszen ha csak ebben mesterkedtek volna! Gyilkost béreltek, hogy ölje meg a szent életű királyt. S éjjel, midőn aludott a király, csakugyan be is lopódzott a gyilkos a szobába. Lábujjhegyen lépett a király ágyához, s felemelte törét. Aztán nézte, sokáig nézte az alvó királyt. S amint nézte, egyszerre csak remegni kezdett a keze: kihullott belőle a tör.

István király fölriadt a hangos koppanásra. S ím, ott térdelt előtte a bűnbánó gyilkos.

- Kelj fel és távozz - mondá a király szelíden. - Isten bocsássa meg bűnödöt!

Mikor az udvarbeliek megtudták, hogy mi történt: fordítottak egyet a dolgon, s ismét összesúgtak-búgtak. Szájról szájra adták, hogy a király atyafisága bérelte fel a gyilkost. Vazul, a Mihály fia meg Endre, Béla és Levente, a Kopasz László fiai.

Hamis beszédekkel elámították az öreg királyt, s aztán nem is kérdezték többet, a királyné parancsára Vazult börtönbe vetették, s ez még nem volt elég: ólmot öntöttek a fülébe, a szemét pedig kivették, hogy sohase lássa többet Isten szép világát. Bizonyosan így tettek volna a Kopasz László fiaival is, ha István király észre nem veszi az ördögi praktikát.* De azt is látta, hogy az ő véreből való véreinek nincs itt maradása, mondta hát nekik:

- Menjetek, fussatok idegen földre! Itt a fűszál is felállott ellenetek. Várjátok idegen földön az idők javulását. Ne féljetek, veletek lesz az Isten, visszakerültök ti még a magyar földre!

Sírt az öreg király, könnybe borult szemmel búcsúzott a három magyar herceg, s éjnek idején, hogy ne lássa, ne tudja senki, hová, merre mennek, elindultak az idegen földre.

Mentek, mendegéltek erdőkön, pusztaságokon át, úttalan utakon, mígnem egyszer, Lengyelországba értek, ottan is a lengyel király városába. Hiszen éppen jókor értek oda: különös nagy becsúje volt ott akkor a talpig vitéz embereknek, mert a pomeránok* királya háborút üzent a lengyel királynak, s el is lepte volt már az országot rettentő nagy sereggel. Hanem mit gondolt, mit nem a pomeránok vezére, mikor szemben állott egymással a két sereg, azt mondta a lengyel királynak:

- Hallod-e, lengyel király, állj ki velem bajvívásra, vagy álljon ki valamelyik fiad! Mert az nem igazság, hogy a katonáink egymást öljék, pusztítsák, piros vérükkel a földedet áztassák.

Öreg ember volt a lengyel király, a fiai meg növendék legényecskék, gyengék a kardforgatásra, a pomeránok vezére pedig nagy, erős ember, igazi óriás.

Mondta a király:

- Jól mondtad, pomeránok vezére, nem igazságos, hogy a mi katonáink egymást öljék, pusztítsák, piros vérükkel a földemet áztassák. De az sem volna igazság, hogy én öreg ember létemre kiálljak veled bajvívásra. De meg az sem, hogy a fiaim álljanak ki, hiszen még növendék legényecskék.

- Hát akkor álljon ki valamelyik vitézed! Hadd lám, akad-e köztük egy, aki velem ki merjen állani!

Visszafordult a lengyel király az ő vitézeihez, s kérdezte fennszóval, nemegyszer, háromszor: melyik áll ki a pomerán vezérrel? Királyi szavamra mondom, s meg sem is másolom, annak adom egyetlen leányomat, aki a pomerán óriást legyőzi. Összenéztek a lengyel vitézek, egymást lökdöstek, biztatták, de egy sem mert kiállani az óriással.

Ott voltak a magyar hercegek is a seregben, de ők senkinek meg nem mondták, hogy hercegek, csak annyit mondtak, hogy magyar vitézek. A király sem tudta, hogy kik s mik ők. És ím, egyszerre csak előlépett Béla, s mondta a királynak:

- Felséges királyom, egy életem, egy halálom, én kiállok bajvívásra a pomerán óriással.

- Bizony, ha kiállasz s legyőzöd, akárki fia légy te, tied a leányom!

Fölpattan a lovára Béla herceg, fölpattan a pomerán óriás is, szembeugratnak, aztán össze-csapnak kegyetlenül, hogy szikrát vetett a kardjuk. Az első csapás után egy-két lépést visszahőkölnek mind a ketten, s még kegyetlenebbül összecsapnak, de erre a csapásra le is fordult a pomerán óriás a lováról, úgy ledöndült a földre, hogy nagyot nyekkent belé.

De abban a szempillantásban talpra szökött az óriás, s a földről támadta meg Bélát.

- Maradj csak a lovadon - mondta nagy hetykén -, mindjárt lefordítlak én onnét!

Visszavágott Béla:

- Nem maradok a lovamon! Ha te földön maradsz, én is leszálok: ez az igazság.

S ahogy azt mondta, le is ugrott a lováról. Sokkal hosszabb volt az óriás kardja, de Béla herceg kifogott rajta: hirtelen ugrással az óriás mellett termett, s kardjára szúrta az óriást.

Hej, volt öröm a lengyel seregben! Közrefogták Béla herceget, vállukra emelték s úgy éltették a magyar vitézt. De még jobban örült a lengyel király. Azt mondta Bélának:

- Amit ígértem, meg sem is másolom. Bárki fia légy, tied a leányom, s neked adom a pomerán országot is!

De még csak akkor volt igazi nagy az öröme a lengyel királynak, amikor megtudta, hogy királyi vérből eredett a magyar vitéz is.

Telt-múlt az idő, a magyarok közben elkergették a királyukat, a német Pétert, s mikor visszajött német segítséggel, meg is ölték. Akkor aztán eszükbe jutott a Kopasz László három fia, s követeket küldöttek értük: jöjjenek haza.

Endre haza is jött az egyik öccsével, de Béla ott maradt a pomerán országban. Meg is koronázták Endrét a magyarok, de a németek nem tudták elfelejteni, hogy Pétert a magyarok megölték, s a német császár akkora sereggel jött be Magyarországra, hogy a fele is elég lett volna, mert sok volt a német, kevés, nagyon kevés a magyar.

Öreg ember volt már Endre király, gyermeke nem volt, gondolta magában: hazahívatja Bélát a pomerán földről, ő majd kiveri a németet az országból. Azt üzenté Bélának, hogy csak jöjjön, hagyja ott azt a hitvány pomerán országot, neki úgyszincs fia, halála után legyen ő a magyarok királya, s még életében kezére adja az ország harmadát.

Béla a szép ígéretre haza is jött, ki is verte az országból a németet kétszer egymás után. De nem is próbált többet szerencsét a német császár, sőt inkább Endrének adta a leányát, s megesküdtött, hogy többet az országot meg nem támadja.

Örültek a magyarok, hogy visszakerült Béla, s még inkább annak, hogy ez a világhírű vitéz ember lesz a királyuk. Hanem egyszerre csak nagy fordulás esett: Endre királyt fiúval áldotta meg az Isten.

Hej, örült is, búsult is Endre király. Most már mit csináljon?! Az öccsének ígérte a koronát, de most már ez Salamont illeti meg, az ő fiát. Attól félt, hogy ha meghal, Béla lesz a király, nem Salamon. Több rendben megkérdezte Bélát, hogy számon kéri-e tőle most is az ígéretet, s ámbátor Béla mindig azt felelte, hogy nem kell neki a korona, elég nagy úr ő anélkül is, attól tartott, hogy csak halálát várja, s a kis Salamon helyett magát koronáztatja meg. Mit gondolt, mit nem a király, ő bizony még életében átadta a fiának a királyságot. De hiába adta át, mégsem volt nyugodalma. Meg akart világosodni afelől, hogy Bélának csakugyan vágyik-e a szíve a koronára, vagy sem. Üzent az öccsének, hogy jöjjön a királyi palotába, s aközben a szoba földjére szőnyegre terítettek, a szőnyegre letette a koronát s mellé egy kardot.

Jön Béla a palotába, s ámul-bámul, látván a koronát s mellette a kardot.

- No, öcsém - mondotta a király -, én a fiamat megkoronáztattam, de bánt a lelkiismeret, mert tenéked ígértem volt a koronát. Íme, válassz! Ha a koronát választod, ám legyen a tied; ha a kardot választod, akkor ezentúl is tied az ország harmadrésze!

Egy szempillantás nem sok, addig sem habozott Béla: lehajolt, s fölvette a kardot.

Azt mondta a bátyjának:

- Sohasem vágyódtam a koronára, bátyám. Tőlem bátran viselheti a fiad. Elég nekem a kard!

Azzal Béla kiment, de kifelé mentében megállította egy hűséges embere. Azt mondta:

- Köszönd az Istenednek, hogy a kardot választod, Béla herceg, mert ha a koronát választod, megöletett volna a bátyád.

Hej, szörnyű haragra gerjedett Béla! Hát ez a jutalma a hűséges testvéri szeretetnek?! Még aznap indult, s ment Lengyelországba az apósához, segedelmet kért tőle, aztán hazajött rettentő nagy sereggel, megverte a bátyja seregét, s minthogy Endre is elesett a csatában, ő lett a magyarok királya.

A REMETEKIRÁLY

Elmondám az elébb, hogy s mint lett király a bujdosó herceg. Haj, de nem sokáig ragyogott a fején Szent István fényes koronája! A világhíres vitéz Béla szörnyű halálnak halálával halt meg: rászakadt a ház Dömösön, éppen, amikor az ország dolgában tanakodott az országtartó nagyurakkal. Három szép fia volt Bélának: Géza, László és Lambert, de egyik sem vágyakodott a királyságra. Azt mondták, egy szívvel-lélekkel:

- Legyen a magyarok királya Salamon, az Endre fia. Őt illeti meg a korona. Az édesapánk sem akarta a koronát, megelégedett a karddal. Elégedjünk meg mink is.

Hiszen akár ne is dugták volna hüvelybe a kardjokat, mert alighogy megkoronázták Salamont, megmozdultak a magyarok ellenségei mindenfelől. Kezdték a csehek, folytatták a kunok, a besenyők s mindenféle népek. Alighogy kiverték a cseheket a napnyugoti határon, napkelet felől betódultak a kunok, s ezekkel nem lehetett ám olyan könnyen elbánni, mint a csehekkal. Vetekedtek vitézségben a magyarral.

Tartott is attól Salamon király, hogy a kunok kezébe kerül az ország. Szó, ami szó, nem bízott a bujdosó herceg fiaiban. Különösen László hercegtől tartott. Ő volt a legvitézebb a hercegek közt. Termetre óriás, erőben, észben a legelső. Az már igaz, hogy a magyarok szerették volna, ha ő a királyuk. Tűzbe-vízbe, ezer halálba mentek volna utána.

De Salamon félelme ok nélkül való volt. Csak a kard kellett Lászlónak is, éppen mint az édesapjának. Megmutatta ezt több rendben. Hiszen ha a kunok elébb hallják a híret László vitézségének, tudom, messziről elkerülik a magyar földet! Azt hitték, hogy a magyarok elzüllődtek, csak ide jönnek, s az övék ez a szép ország.

Hát jól van, betörték a kunok, de keservesen meg is bánták. Fölkerekedett mind a magyar, s verték, szorították a kunt. Mint a kéve, úgy hullottak, amerre László herceg vágatott az ő kedves Rigó paripáján. Két kard a két kezében, vágott jobbra-balra: s gyalogutat vágott egy-egy eleméntében. A cserhalmi tetőn a kunok vére festette pirosra a fűvet. Esze nélkül szaladt a kun. A magyarok utána. Legelőn László.

S ím, amint üzte-hajtotta a szaladókat, mit lát?

Egy kun vitéz, hol, hol nem, fölkapott a lovára egy szép magyar leányt, s vágatott vele, mint a sebes szél. Hallotta László a leány sikoltozását, a szél vissza-visszaverte jajsavát:

- Ó, jaj, ne hagyjatok, magyarok!

- Hej, Rigó, hej! - ordított László, s keményen megsarkantyúzta a lovát.

Repült a Rigó, de egyszerre csak meglassabbodott a repülése: hajnalban kezdte a futást, már alkonyodott, nem győzte tovább. Csak úgy szakadt le róla a véres hab, s búsan nyerített föl:

- Nem érem utol, édes gazdám!

Még egy kopjavetésnyire* lehetett László a kuntól, s haj, akkor esett össze a Rigó. A rabló kun gúnyosan kacagott vissza:

- Na, gyere, vedd el!

- El is veszem! - kiáltott László szörnyű haraggal. S szólt a leánynak: - Húgoeskám, rántsd le!

Abban a pillanatban a leány megragadta a kunt egész erővel, s mind a ketten lefordultak a lóról.

- Nesze, rabló! - kiáltott László herceg, s markolatig döfte kardját a kunba.

Telt-múlt az idő, azt hitték a magyarok, hogy most már élhetnek békességben. De a kunok után jöttek a besenyők, s mert hogy nem bírtak a magyarral, összeállottak a görögökkel. Hát ha az ördöggel állottak volna össze, bírhattak-e a magyarral, mikor László volt a vezérök? László s a bátyja, Géza. Akár ki se mozduljon a palotából Salamon király. Besenyők, görögök éppen úgy jártak, mint a kunok, de sőt a görög császár még koronát is küldött Géza hercegnek. Mikor azonban a görögök elhozták a koronát, azt mondta Géza:

- Mondjátok meg a császárnak, köszönöm a koronát, de nem engem illet az, hanem Salamon királyt!

S csakugyan oda is adta Salamonnak.

- Íme, fogadd ezt a koronát! Forrasztasd össze Szent István koronájával, s viseld dicsőséggel!

Hanem hiába volt igaz jó szívvel Géza is, László is Salamon iránt, mégsem volt nyugodalma. Volt Salamonnak egy kedves belső embere, az ármányos Vid, s ez mindig duruzsolt a fülébe:

- Ne higgy nekik, felséges királyom, mert bizony mondom neked, hogy irigylik királtságodat, s a királtságra vágyakoznak. Nem veszed észre, hogy a nép is mind utánok jár, őket szereti?

- Hát mit tegyek? - kérdezte Salamon.

- Ölesd meg Gézát s azután Lászlót. Amíg ezek élnek, nem lesz nyugodalmad.

Addig s addig beszélt, sugdosott az ármányos Vid, hogy Salamon csakugyan elszánta magát: megöleti Gézát. De pórul járt, mert az az ember is, akit gyilkosnak felbérelt, a szívében Gézához s Lászlóhoz húzott: megmondta Gézának, hogy mit forral ellene Salamon.

Hej, szörnyű haragra gerjedt Géza s László, mikor ezt megtudták. Már eddig sem tetszett nekik, hogy a király nincs irántuk igaz, atyafiságos indulattal, de hogy még halált is szánt a fejükre: ezt igazán nem gondolták.

Fölkerekedtek minden fegyverfogható emberükkel, s háborút üzentek Salamonnak.

- Ugye megmondtam? - izgatta még jobban Vid Salamont.

De az öreg királyné, a Salamon anyja, belátott Vid gonosz lelkébe, s könyörögve kérte a fiát:

- Fiam, édes fiam, ne hallgass az ármányos Vidre! Békülj ki atyádfiaival, kik sok s nagy bajodban megsegítettek s irántad mindig igaz szívvel valának!

Salamon indulatosan kiáltott az édesanyjára, még a kezét is ráemelte.

- Egy szót se többet! Én vagyok a király! Tudom, mit cselekszem.

- Ó, jaj nekem! - sirt a királyné. - Kezet emel reám, akit szívem vérével tápláltam. Verjen meg az Isten!

De Salamon nem hallotta az anyai átkot, esze nélkül rohant ki a palotából, felült a lovára, s indult a hercegek ellen. Oldalán volt az ármányos Vid.

Igen, igen, Salamon nem hallotta az anyai átkot, de hallotta az Isten.

Salamonnak serege meg sem tudott állani László előtt. Ő maga is alig tudott megmenekedni László kardjától. Hanem az ármányos Vid elesett: miszlikbe vagdalták a gonosz lelkűt.

Szegény, elámitott Salamon futott, mint a sebzett vad. Nem mert anyja szemébe nézni többet, bujdosott, mint egy hazátlan, s rengeteg erdő sűrűjében állapotodott meg, ott töltötte napjait bús remeteségben.

Sok, sok esztendő múltán, amikor már László volt a magyarok királya, egyszer kijött a rengetegből. Látni akarta Lászlót. Koldusruhában állott meg a fejevári templom ajtajában. Ki gondolta volna, hogy ez a reszkető kezű koldus volt egyszer a magyarok királya.

László király bent volt a templomban, s Salamon könnyes szemmel hallgatta a koldusok imádságát: a szent király életéért imádkoztak. Aztán egyszerre csak, mintha megvilágosodott volna a templom tájéka: kilépett az ajtón László király. S ím, amint két kézzel osztogatni kezdte az alamizsnát, egy koldus hirtelen megragadta a kezét, ráhajolt, és omlottak a könnyei a szent kézre.

A király meglepődve nézett a koldusra. Nézte, nézte... olyan ismerősnek tetszett neki ez a koldus. De mielőtt szólhatott volna, a koldus futásnak eredt.

- Utána! Utána! - parancsolta László az embereinek. - Hozzátok a palotámba!

Az emberek utánaszaladtak, s az erdő szélén utol is érték.

- Mit akartok? - kérdezte a koldus.

- Királyunk küldött éretted. Azt hiszi, hogy te vagy Salamon király. Igaz-e?

- Igaz, fiam. Én Salamon király vagyok. Eresszetek utamra! Nincs helyem a király házában.

Az emberek könnyes szemmel, szótlanul állottak, Salamon pedig lassan betámolygott az erdőbe, többet emberi szem nem látta.

A LÉLEK

Mikor az Úristen megteremtette az embert, odament az ördög, s azt mondta nagy hetykén:

- Hát ez mi? Ember? Így én is meg tudom teremteni.

Mondotta az Úr mosolyogva:

- Jól van, hát csak teremtsd meg!

Az ördög mindjárt munkának látott, s egy óra sem telt belé, megformázta az emberi testet.

- Ihol az ember! - mondotta az ördög.

- Nagyon jó - mondta az Úr -, most csak állítsd talpra!

Próbálja az ördög, mesterkedik mindenféleképpen, de bizony az ő embere nem tudott talpra állani.

- Látod, látod, nem áll meg - mondotta az Úr.

- Mért nem áll meg?

- Mert nincs benne lélek.

- Hát honnét vegyek lelket belé?

- Az a te dolgod.

Tovább mesterkedett az ördög, de bizony lelket nem tudott adni a testbe. Akkor az Úristenhez fordult:

- Látom, hogy erre nem vagyok képes nálad nélkül. Adj lelket ebbe is!

Mondá az Úr:

- Lelket nem adok az ördögnek, elégedj meg a testtel.

Ezért nem szabad az ördög a lélekkel.

AZ ÁRVÁK PÉNZE

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az Óperenciás-tengeren is túl, volt egy szörnyű gazdag ember, aki azt sem tudta, mije van: káddal állott a pincében arany, ezüst. De hiába volt a nagy gazdagsága, ő is csak megöregedett s meghalt. No, ha meghalt, el is temették, Isten nyugtassa meg! Azám, de Isten nem nyugtatta meg, mert a gazdag ember minden éjjel, ahogy elütötte a tizenkettőt, kijött a kriptából, visszament a házába, ott mindent felforgatott, csak úgy döndültek az asztalok, székek, almáriomok; a házbeliek pedig meg sem mertek moccanni. A gazdag ember felesége le sem mert feküdni, nem volt nyugodalma sem éjjel, sem nappal, s folyton tűnődött, évelődött, fűnek-fának panaszkodott, mindent megpróbált, de az ura lelke pontosan hazajárt minden éjjel.

Volt az özvegyasszonynak egy kocsisa, Jancsi, s ez azt mondja egyszer az asszonyának:

- Ténsasszony,* hallgasson rám, s bizony nem jár többet vissza a ténsúr* lelke!
- Mondjad, fiam, mondjad.
- Adjon száz pengő forintot, aztán csináltasson egy koporsót, azt vitesse a kriptába, a ténsúr koporsója mellé, s a többit bízza rám.

Hiszen adott volna a ténsasszony nem százat, ezeret (volt miből!), koporsót is csináltatott; s azt szépen a ténsúré mellé fektették. Ahogy elesteledett, Jancsi a száz pengő forintot elásta az istállóban, aztán bement a kriptába, elnyújtózkodott a koporsóban, a födelet magára húzta, mintha igazán meghalt volna.

Egyszer csak üti a tizenkettőt, s hát a ténsúr félrelöki a koporsó fedelét, s kiszáll belőle. Jancsi is félrelöki a koporsó fedelét, s kiszáll ő is a koporsóból. Nagyon néz a ténsúr, s megszólítja Jancsit:

- Hát te hogy kerültél ide?
- Én bizony csak úgy, mint a ténsúr: meghaltam s eltemettek.
- Hm, hm! Hát aztán minek keltél föl?
- Én bizony annak, aminek a ténsúr: nincs nyugodalmam.
- No, az igaz, hogy nekem sincs.

Azzal elindult a ténsúr, utána Jancsi. De a ténsúr a kripta ajtajának a kulcslyukán kibújt, Jancsi meg belül maradt. Visszaszól a ténsúr:

- Jere, Jancsi, jere!
- Azám, mennék, de nem férek ki.
- Nem is vagy te akkor igazi halott!
- Bizony az vagyok, ténsuram, csakhogy még nem soványodtam le.
- No, az lehet - mondta a ténsúr, s kinyitotta a kripta ajtaját.

Kimegy Jancsi is az udvarra, s kérdi:

- Hát a ténsúr hová megy?
- A házba, fiam, a házba! Hát te?
- Nekem az istállóba kéne mennem, mert ott rejtettem el pénzt, s attól nincs nyugovásom.

- No, csak jér velem, elébb forgassuk fel egy kicsit a házat!

Mentek mind a ketten a házba, s a ténsúr oda is a kulcslyukon ment be, de Jancsi kint maradt.

- Hát jere, Jancsi!

- Nem férek még be, ténsúr!

- Bizony akkor nem is vagy igazi halott!

- Már hogyne volnék, mikor eltemettek! Csak még nem soványodtam le.

A ténsúr hümmögött, csóválta a fejét, de azért kinyitotta az ajtót.

Bemennek a konyhára, nekiesnek az edényeknek, csapkodják a földhöz, szörnyű zakatolást vittek végbe, de - csudák csudája - ami edényt a ténsúr vágott a földhöz, egy sem törött el, szépen mind visszavándorolt a helyére; amit meg Jancsi vágott a földhöz, azt ugyan többet össze nem drótozták, mert miszlikbe tört.

- Hej, Jancsi, Jancsi - mondta a ténsúr -, nem vagy te igazi halott!

- Mondom, ténsúr, hogy az vagyok, csak még nem soványodtam le.

- Jó, jó!

A konyhából mentek a szobába, ott is mindent felforgattak; aztán lementek a pincébe. Ahogy leértek, a ténsúr csak rátette a kezét egy kádra, mely színig volt arannyal, arra az a kád elpenderült a helyéről, s hát alatta egy gödörben rengeteg pénz volt!

- Látod, Jancsi, látod - mondotta a ténsúr nagy bánatosan -, e miatt a pénz miatt nincs nyugalom! Ez a pénz az árvák pénze volt, s amíg azoknak a kezére vissza nem kerül, minden éjjel fel kell jánom a síromból. Hej, csak egy élő ember megtudná s visszaadná a pénzt az árváknak, hogy lenne nyugodalmam!

„Jól van - gondolta magában Jancsi -, most már tudom, mit csináljak!”

A ténsúr nagy sóhajtozva visszapenderítette a kádat a helyére, s mondta Jancsinak:

- No, Jancsi, gyerünk most az istállóba, hadd lám, sok pénzt ástál-e el?

Elmennek az istállóba, s Jancsi kiásta a száz pengő forintot. Mondta a ténsúr:

- Hej, Jancsi, Jancsi, nem vagy te halott!

- Már hogyne volnék, ténsúr!

- Bizony nem vagy te halott, mert ha az volnál, csak intened kellene s magától feljöne a pénz.

Azalatt Jancsi visszatette a pénzt, szépen elföldelte, a ténsúr meg elindult:

- Jere, Jancsi, jere, mert mindjárt lejár az óránk.

- Mindjárt, ténsúr, mindjárt, csak jól elföldelem a pénzt.

- Hiszen már eléggé elföldelted!

De beszélhetett a ténsúr, Jancsi tovább piszmogott. Várta, hogy leteljék az óra.

- No, én nem várlak - mondta a ténsúr -, megyek.

- Csak menjen, ténsúr, menjen, mindjárt utánaszaladok.

S tovább piszmogott.

Még egyszer visszaszólt a ténsúr:

- Jössz-e, Jancsi? Űt az óránk!

- Megyek, ténsúr, megyek!

Amikor ezt mondta, egyet ütött az óra. A ténsúr besurrant a kulcslyukon a kriptába, Jancsi meg az istállóban maradt.

Hiszen egyebet sem akart. Egyszeriben szaladt a ténsasszonyhoz, s elmondta, hogy mit látott, hallott. Bezzeg mindjárt mentek a pincébe, a kád alól kivették az árvák pénzét, visszaküldték, s a ténsúr csak egyszer jött fel még a kriptából, de nem a házba, hanem az istállóba.

- Hej, Jancsi, Jancsi - mondotta neki -, ugye, mondtam, hogy nem vagy te igazi halott! De jó, hogy nem voltál az, legalább nyughatok az ítélet napjáig.

Azzal eltűnt a ténsúr, s többet csakugyan nem járt haza a lelke.

A TISZA

Az Úristen megteremtette az egész világot, s mindennek megmutatta a helyét.

- Itt állnak a hegyek. Itt a rétek. Itt az erdők.

Szép sorjában helyet mutatott a tengereknek, tavaknak, folyóknak, patakoknak is. Hogy, hogy nem, a Tisza legutoljára maradt. A Tisza szomorúan tekintett föl az Úrra.

- Hát az én helyem hol, merre lesz, Uram?

- Lám, lám, rólad szinte megfejtkeztem - mondá az Úr mosolyogva. Egyszeriben szólította Gábort, a magyar arkangyalt.

- Gábor, húzass barázdát a Tiszának is!

Gábor arkangyal elővette aranyos ekéjét, egy szamarat fogott elébe, s mondta a Tiszának, hogy csak menjen mindenütt az eke nyomán.

Elindítja a szamár az ekét, a Tisza meg csak mendegélt utána, de egyszerre csak a szamár hol erre, hol arra kap bogáncskóró után, s az eke ki-kizökkent az egyenes járásából. Ha közel nem látott harapnivalót, messzire is kitért a szamár az egyenes útból, aztán megint más irányba, ide-oda, mindenfelé.

Azért olyan girbén-görbén, csavargósan járó a Tisza.

A VILÁGSZÉP ÚRFI

Volt egyszer egy gazdag ember, s annak egyetlen fia, aki olyan szép volt, hogy szépségben nem találkozott párja kerek e földön, még azon is túl egy sánta arasszal. Aki látta, megcsudálta, s nem is hívták másként, ahol csak ismerték: a világszép úrfi.

Egyszer mit gondol, mit nem a világszép úrfi, azt mondja az édesapjának, hogy elmegy világot látni, s ha jártában-keltében magához illő leányt találna, meg is házasodnék, mert hát el is következett volt már annak az ideje.

Búsult a gazdag ember, félt, hogy kifogy egyetlen fiából, de hiába beszélt, hogy így meg úgy, nem kell messze földre menni feleségért, találkozik idehaza is hozzája illendő, nagy volt az eltökélés a világszép úrfiban, kötélen sem lehetett volna odahaza tartani.

Na, felkészülődik a világszép úrfi, visz pénzt elegendőt, puskát is akaszt a vállára, s nekivág a világnak. Megy, mendegél erdőkön-mezőkön által, hetedhét ország ellen, s találkozik többek közt egy öregasszonnyal. Hogy, hogy nem, elég az, hogy beszédbe elegyednek, s a világszép legény elmondja, hogy mi járatban van.

- Hej, fiam - mondotta az öregasszony -, tudnék én egy hozzád illendő leányt, aki hercegkisasszony, s a legszebb leány kerek e világon. Te szép vagy, fiam, hanem tenálad még százszorta szebb ez a leány, márpedig az föltette magában, hogy csak olyan legénynek lesz a felesége, aki szépségben vetekedik övele.

Kérdi a világszép úrfi:

- Hol, merre lakik a hercegkisasszony, öreganyám?

- Az a fehér kastélyban lakik, világszép úrfi, de én azt hiába mondom neked, ha elébb el nem mégy a veres-hegyi öregemberhez. Ennek olyan csudavize van, hogy ha abban megmosakodol, szebb lész a nap fényénél is. Várj csak, fiam, várj! Nesze, adok neked egy pálcát, ezt a kezvedbe kell fognod, s úgy megnövekedik az erőd, hogy még egy óriás sem bír veled. Ha aztán a Veres-hegyig elvergődhetel, vissza ne tekints, amint a hegyoldalról fölmegy, akármi hangot hallasz, mert bizony mondom neked, kőbálvánnyá változol.

Megköszöni a világszép úrfi a pálcát s a jó tanácsot, azzal az öregasszony eltűnt, mintha a föld nyelte volna, ő meg ment tovább. Megy, mendegél a világszép úrfi, s mikor az égen felragyogott a Vacsoracsillag,* betért egy kis házba, ha szállást adnának éjszakára. Abban a kis házban egy öreg halászember lakott egymagában. Köszön a világszép úrfi illendőképpen, az öreg halász fogadja.

- Ad-e szállást, öregapám?

- Adok, fiam, szállást is, vacsorát is, jó szívvel. Ihol, éppen megfőtt a halászlé, ülj a bogrács mellé, s egyél, amennyi beléd fér.

Az öreg halász letette a bográcsot a szoba földjére, s leült melléje, nemkülönben a világszép úrfi is leült a földre, s kanalazta a fáintos* halászlévet, közben-közben hajtogatták a boros kulacsot. Vacsora után kérdi a halász:

- Ugyan bizony mi szél vetett erre, fiam?

Mondja a világszép úrfi, hogy mi járatban van, csak azt nem tudja, hogy jó úton jár-e.

- Hát, a veres-hegyi öregember errefelé lakik, fiam, de már azt nem tudom, hogy kerülsz-e a színe elé, vagy sem. Rengeteg erdőn kell átalmenned, s annyi ott a betyár, mint égen a csillag, földön a fűszál. Azt mondom hát neked, vesd le ezt az úri gúnyát, öltözz az én rongyos gúnyámba, akkor talán nem bántanak.

A világszép úrfi meg is fogadta az öreg halász tanácsát, s reggel mikor tovább akart menni, felöltözött a rongyos gúnyába, hogy csak úgy fityegett róla a rongy s a mindenféle madzag. Elbúcsúzik az öreg halásztól, köszöni erősen a szállást s a jó vacsorát, de még a rongyos gúnyát is, azzal nekivágott a rengetegnek. De még egy jó puska lövésnyire sem haladott az erdőben, eleibe szökik egy betyár, megforgatja amúgy magyarosan a fokosát, s nagyot kiált:

- Megállj, világszép úrfi! Hiába öltöztél rongyos gúnyába, tudom, hogy ki s mi vagy. Ide a pénzedet!

- Majd holnapután, vaskedden* - mondotta a világszép úrfi s ő is megforgatta a feje fölött azt a pálcát, mit az öregasszony adott neki, s hát, uramteremtőm, csak úgy zsibolygott,* pezsgett a testében a szertelen nagy erő, s úgy eldöngötte a betyárt, hogy ropogott belé minden csontja s porcikája.*

De bezzeg most a betyár fogta könnyögrésre, s ígért a világszép úrfinak mindent, csak ne üsse többet.

No, nem is ütötte többet, ott hagyta a betyárt s meg sem állott a Veres-hegy aljáig. Nekiindul a hegynek, de mit látnak szemei! Jobbról-balról, mindenfelől csupa köemberek állottak, s ámbátor ezeknek meg sem mozdult a szájuk, szörnyen kacagtak, hahotáztak, mindenféle csúfondáros szavakkal illeték.

- Még szebb akarsz lenni, ugye?!

- A világszép hercegisasszony kéne, ugye?!

- Hihih-hahaha! Abból ugyan nem eszel!

Így beszéltek a köemberek, s mintha a föld alól is kiabált volna vagy ezer ember, olyan szörnyű zúgás-búgás, zimóré kerekedett körülötte, hogy ha hirtelen be nem dugja a fülét mohával, bizony megsüketül. De mondhattak akármit, csúfondároskodhattak, a világszép úrfi sem egy szót nem szólt, sem vissza nem tekintett, csak ment ki a hegy oldalán, elébb, elébb, s meg sem állott, míg a hegy tetejére nem ért.

Hej, szeme-szája tátva maradt a veres-hegyi ősz öreg embernek, amikor meglátta a világszép úrfit.

- Hát te hogy tudtál idejönni?

- Én úgy, ahogy, öregapám, elég az, hogy itt vagyok, s addig el nem megyek, míg aranyvizéből meg nem mosdom.

- Jól van, fiam, csak mosdjál, én nem bánom. Ebből még nem mosdott ember fia, mert aki a Veres-hegynek indult, mind kőbálvánnyá változott. Szerencséd, hogy nem tekintettel vissza!

Az ősz öreg ember megtöltött egy aranytálat arany vízzel, a világszép úrfi megmosdott benne, azután megtörölközött selyemkendőbe, s csakugyan szebb lett még a napfénynél is.

Na, most már mehetett a fehér kastélyba. A Veres-hegy tetejéről el lehetett látni a fehér kastélyig, pedig volt az onnét hetvenhét mérföldre is, de úgy ragyogott, csillogott a gyémántfödele, hogy amint közelebb-közelebb ért a világszép úrfi, majd megvakult a nagy ragyogástól.

Három nap s három éjjel folyton-folyvást ment a világszép úrfi, s mikor a herceg városába ért, csináltatott magának szép aranyos gúnyát, úgy ment a fehér kastélyba. A herceg éppen ott ült a tornácban a leányával, s ahogy az udvarba lépett a világszép úrfi, összecsapja a kezét a hercegkisasszony.

- Nézz oda, apám, de szép legény! Ez igazán hozzám illendő.

Fölment a világszép úrfi a palotába, fogadták nagy szívességgel: azt hitték, hogy királyfi. Mondta a világszép úrfi:

- Nem vagyok én királyfi, felséges herceg, pógárember az apám. Az igaz, hogy van neki pénze, temérdek.

- Már akárki fia vagy, nem bánom - mondta a hercegkisasszony -, te lész az én uram, nem más.

A hercegnek nemigen tetszett a dolog, mondta is, hogy sok királyfi kérte a leányát, de már ha így van, legyen így, s azzal vége.

Egyszeriben befogattak négy fehér lovat üveges hintóba, elhozatták a világszép úrfi apját, aztán csaptak lakodalmat, hét országra szólót.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

MESE A KALÁSZRÓL

Mikor az Úristen a világot megteremtette, jó dolga volt a szántóvető embereknek: csak egy barázdát kellett szántani, azt ha bevetették, elég volt bőven, mert a gabonák szára a tövétől a hegyéig csupa kalász volt. S még milyen kalász! Telides-tele volt súlyos szemekkel: egy kalász elég volt egy ház népének.

Hanem a gonosz lélek nem tudta nézni, hogy az embernek olyan könnyű legyen az élete, s elkezdett duruzsolni, izgatni-bizgatni:

- Jaj de bolondok vagytok! Hogy tudtok megelégedni egy barázdával?! Lássátok, ha több barázdát húznátok, annyi gabonátok lenne egyszerre, hogy holtig nem kellene többet dolgoznotok.

Tetszett ez a beszéd az embereknek, lépre mentek, s egy helyett száz meg száz barázdát szántottak, s jó sűrűn teleszórták gabonával, hogy sok, nagyon sok gabonájuk legyen.

Hát lett is szálában temérdek. Tele volt kalással tövétől hegyéig minden szál, hanem Isten megbosszankodott az emberek telhetetlenségén, végigsimította a gabonaszálakat tövétől hegyéig, csak éppen legfelül hagyott egy fejecskét, a legkisebbet. Akkor aztán szólt az embereknek:

- Nem elégedtetek meg egy barázdával, hát jó, teljék kedvetek: szántsatok ezután annyi barázdát, amennyit csak akartok, de tudjátok meg, hogy én is annyit adok, amennyit akarok.

Azóta a szántó-vető ember sokat szánt, de hiába hullajtja véres verejtékét, egy szálon csak egy kalász terem.

A PRÜCSÖK* KRAJCÁRKÁJA

Egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy kis prücsök. Ez a kis prücsök mit gondolt, mit nem magában, elég az, hogy kiugrott a kemence háta mögül, s elindult világot látni.

Ment, mendegélt a kis prücsök, hegyeken-völgyeken átal, erdőkön-mezőkön keresztül, s egyszer csak megáll, néz, néz, csudálkozik: valami fényeskét látott a földön.

- Ugyan mi lehet ez a fényeske? - kérdezi magában.

Jobban megnézi, fel is veszi, tél-túl* megvizsgálja, s nagyot kiált a kis prücsök:

- Hiszen ez krajcárka!

Azám, csakugyan krajcárka volt.

Hej, uramteremtőm, örült a kis prücsök, de hogy örült. Továbbugrált, szökdécselt nagy vígan, s folyton azt ciripelte: „Csak van, akinek van, csak van, akinek van!”

Bezzeg, hogy van, akinek van, s nincs, akinek nincs. Ez már aztán szent igazság, ugye, gyerekek?

No, hanem a jókedve hamar búra fordult. Éppen jött az úton vele szembe egy obsitos katona. Ez meglátta a kis prücsöknél a fényes krajcárkát, s gondolta magában: ugyan minek a prücsöknek pénz.

No, ebben szent igaza volt az obsitosnak.

Hirtelen lehajolt a földre, nyakon csípte a kicsi prücsköt, s elvette tőle a fényes krajcárkát.

Haj de elszomorodott erre a kis prücsök! Nem is ment tovább, nagy bújában, bánatjában visszafordult, s meg sem állott hazáig. S amint ment, mendegélt hazafelé, folyton azt ciripelte: „Csak így bánnak a szegénnyel, csak így bánnak a szegénnyel!”

Így bizony!

A LÉGY

Elmondom nektek a légy eredetét. Mikor Krisztus urunk Szent Péterrel a földön járt-kelt, Péter többek közt azt találta mondani:

- Hej, Uram, de szeretnék Isten lenni!
- Ugyan mért szeretnél Isten lenni? - kérdezte Krisztus urunk.
- Csak azért, Uram, hogy én is teremtsék valamit.

Mondta Krisztus urunk:

- Hát jól van, fiam, teljék kedved. Végy föl egy marék földet, s szorítsd meg jól.

Péter fölmarkolt az útról egy csomó homokot, s jól összeszorította. Kérdezte Jézus:

- No, Péter, jól összeszorítottad-e?
- Jól, Uram, jól.
- Hát most, nyisd ki a markodat, s mondjad, hogy: légy!

Péter kinyitja a markát, s mondja hangosan:

- Légy!

Ahogy ezt a szót kimondta, minden szem homokból egy légy lett! Csak úgy ellepték Pétert, zümmögtek-zümmögtek, röpködtek az arca körül, s hiába verte el magától, ismét visszaszállottak, s szörnyen alkalmatlankodtak.

- No, Péter - kérdezte Krisztus urunk -, akarsz-e még valamit teremteni?!

MIT BESZÉLTEK A SZAMARAK?

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, hol a kurta farkú malac túr, volt egy számadó juhász, s annak egy gyönyörűsége szép leánya, de olyan szép, hogy beillett volna grófi palotába is. Be bizony, ha mondom. Hanem a számadó leánya nem vágyakozott semmiféle palotába, s ámbátor legyeskedtek körülötte különbnél különb úrfiak, ő csak a szegény juhász-bojtárt szerette, aki az ő apjauránál szolgált. Szerette ám a bojtár is a leányt, mondta is egyszer a számadónak:

- Gazduram, egyet mondok, kettő lesz belőle, adja nekem a leányát.

De a számadó azt mondta:

- Hallod-e, fiam, az én leányom mellett hiába ne tapodd a földet, mert nem hozzád való!

Hej, Istenem, nagy, nehéz búbánat ereszkedett a szegény juhászbojtár szívére, de búsult ám a leány is, keserves könnyeket hullatott, mikor csak a jó Isten látta. A szegény juhászbojtár az egyik eszivel azt gondolta, hogy elmegy világgá, de a másik eszével mást gondolt: megmaradt a gazdájánál, őrizte tovább is a nyáját, furulyázgatott nagy búsán utána.

Egyszer amint az erdőben sétálgat, furulyázgat a nyáj után, keserves sírást hall; néz erre, néz arra, valami nagy tüzet lát messze bent az erdőben: onnét jött a sírás. Oda billeg-ballag a juhászlegény, s hát, uramteremtőm egy kicsi aranyhasú kígyó vergelődik a lobogó lángban, az sír, jajgat olyan keservesen. Nosza, kap a juhászlegény egy hosszú ágat, a tűzbe nyújtja, az ágra hirtelen rátekeredik a kicsi aranyhasú kígyó, s annál fogva kirántotta a tűzből.

Akkor megszólalt az aranyhasú kicsi kígyó:

- Hallod-e, te szegény juhászlegény, én a kígyókirály fia vagyok, s bizony nem bánod meg, hogy velem e jót cselekedted. Vígy haza édesapámhoz, de előre mondom, hogy akármit kínál neked, el ne fogadd, csak arra tanítson meg, hogy az állatok beszédjét megértse.

„Na - gondolta magában a bojtár -, ennek ugyan nem sok hasznát veszem, akár tudom, akár nem!” De azért csak bedugta az aranyhasú kicsi kígyót a kebelébe, s addig ment, mendegélt, amíg a kígyókirály kakassarkon forgó aranypalotájához nem ért.

Fölmegy a legény a palotába, köszönti a kígyókirályt, az fogadja illendőképpen, s kérdi, hogy mi járatban van.

Mondja a legény:

- Én bizony abban, kígyók királya, hogy hazahoztam a kicsi fiadat, akit tűznek lobogó lángjából rántottam ki.

Erre a szóra kibújt az aranyhasú kicsi kígyó a juhászlegény kebeléből, s mondta ő is: igazat beszél a legény, édesapám!

Örült a kígyókirály - hogyne örült volna! - egyszeriben aranylócára ültette a szegény juhászlegényt, s traktálta mindenféle jóval, étellel-itallal, amennyi csak belé fért, s mondta tetejébe, hogy kívánjon akármit, aranyat, ezüstöt, ad neki annyit, hogy csak elbírja.

- Nem kell nekem sem arany, sem ezüst - mondta a szegény juhászlegény -, csak taníts meg engem, kígyók királya, az állatok beszédjére!

Nagyot kacagott a kígyók királya:

- Hát annak ugyan mi hasznát vennéd, szegény juhászlegény? Legyen eszed, s kívánj egyebet! Kell-e egy szekér arany? Elég-e kettő? Mert ha nem elég, három szekérral is adok.

Mondta a szegény juhászlegény:

- Kínálhatsz tizenkét szekér aranyat is, kígyók királya, el nem fogadom. Taníts meg az állatok beszédjére!

- Jól van, szegény juhászlegény, én megtanítlak, hanem azt megmondom, hogy az állatok beszédjét hallgathatod, meg is értheted, de azt senkinek a világon el nem mondhatod, még a feleségednek se, mert ha elmondod, abban a pillantásban szörnyethalsz.

- Ha úgy, hát legyen úgy - mondta a szegény juhászlegény -, én csak amellet maradok, amit mondtam.

- Bizony ha mellett maradsz, hát a te dolgod, bajod, szegény juhászlegény - s azzal csak ráfűjt a legényre. - Most már mehetsz Isten hírével, megérted mindenféle állatnak a beszédjét.

Visszaballag a juhászlegény a nyájhoz, s még jóformán meg sem állapodik, egy vén kos nekidül egy odvas fának, hozzá súrlódik, dörgölődzik, s mondja a többinek:

- Hej, ha tudná a szegény bojtár, hogy mi tenger arany s ezüst van ebb' a fában!

Hiszen a bojtárnak sem kellett több, kapja a baltáját, nekihazakodik, vágja, döngeti a fát, földre dördíti, s hát, Szűz Mária, Szent József, arany, ezüst csakúgy omlik, dúvad ki a fa odvából: annyi volt a pénz, hogy a szeme káprázott belé. Csordultig töltötte a tarisznyáját, a szűre ujját, mind a kettőt, de még a kalapja fejét is.

Bezzeg hogy mikor a számadónak megmutatta a temérdek aranyat s ezüstöt, egy szóval sem mondta ez többet, hogy a leány nem hozzávaló: egyszeriben jegyet váltottak, s egy hét, kettő alig telt el, megtartották a lakodalmat is.

Telt-múlt az idő, jó sora volt a bojtárnak, úgy élt, mint a hal a vízben, sóra, fára nem volt gondja, mert volt pénz annyi, amennyi csak kellett, még annál is több. Hanem egyszer mi történt? No, nem történt egyéb egy nagy semminél, csak az, hogy felül a bojtár az egyik szamarára, a felesége is a másikra, s úgy indulnak a vásárra. Amint mennek, mendegélnek, a juhász egyszerre csak mit gondolt, mit nem, kampósbotjával jól ódáiba kenegeti a szamarát, s az, ámbátor a szamár a bogánckórót is jobban szereti a futásnál, megfutamodik, utána a másik, de a bojtár szamara egy jó hajítással előbbre járt, mint az asszonyé. Visszanéz a bojtár, megállítja a szamarát, bevárja a feleségét, a két szamár összedugja a fejét, aztán elkezdnek szörnyen ordítózni. Egyszer az egyik ordított, s amint abbahagyta, a másik ordított, mintha beszélgettek volna egymással. Hiszen beszéltek is azok. Mit beszéltek, mit nem, én nem tudom, elég az, hogy a bojtár elkezdett kacagni, de olyan lelkéből, hogy majd lefordult a szamaráról.

- Mit kacag kend? - kérdezte az asszony.

- Jaj, lelkem, azt én meg nem mondhatom.

- De bizony megmondja kend azt nekem!

- Nem mondom biz én!

Szóból szó kerekedett, összeveszték, az asszony az egész úton duzzogott, hiába kérlette a bojtár, meg nem engesztelődött, s hogy hazakerültek a vásárról, még az asztalhoz sem ült az urával. Hiszen majd megbékül, gondolta a bojtár, de bizony nem békült az. Másnap, harmadnap s azután is félrefordította a fejét, egy szó nem sok, annyit sem szólt az urához.

- Hallod-e - mondta a bojtár -, elég volt már a haragból! Hát most hallgass ide! Mikor én az aranyhasú kicsi kígyót hazavittem, az apja ezért megtanított engem az állatok beszédjére. Megértettem a szamarak beszédjét is, s azon nevettem. Csakhogy nem mondhatom meg, hogy mit beszéltek, mert amint megmondom, szörnyű halált halok.

- Azt hiszi kend - pattogott az asszony -, hogy bolond vagyok?! Attól még senki sem halt meg, hogy a más beszédjét tovább mondta. Mit beszéltek a szamarak?! - toppantott az asszony a lábával nagy mérgesen.

- Mondom, hogy szörnyethalok egyszeriben, ne firtasd hiába!

De beszélhetett, esküdözhetett a bojtár, nem hitte a felesége, s reggeltől estig folyt a patália,* nem volt nyugodalma a szegény bojtárnak.

Mit gondolt, mit nem, elment nagy bújában az asztalozhoz, koporsót csináltatott magának, hazavitte, s mondta a feleségének:

- Látod-e ezt a koporsót, feleség? Ezt én magamnak csináltattam. Most, ha kívánod, elmondom, mit beszéltek a szamarak, de előbb a koporsómba fekszem, mert tudom szentül, hogy mindjárt meghalok.

- Hal az isten nyilát! Csak jár a kend szája!

- No, mindjárt meglátod.

Belefeködött a koporsóba, szépen elnyújtózott, s várta, hogy mit szól a felesége.

- Beszéljek-e, feleség?

- Beszéljen, beszéljen!

Éppen beszédbe akar fogni a bojtár, de abban a pillanatban bejő a kutyája, s búsan, szűkölve leheveredik a koporsó mellé.

- Édös kutyám, éhös vagy, ugye? Te asszony! Vess a Bodrinak egy darab kenyeret.

Az asszony nagy dizzegve-duzzogva vetett egy falás kenyeret a Bodrinak, de az rá sem nézett, csak szűkölt keservesen. Abban a szempillantásban beállít a kakas nagy gangosan, látja a földön a kenyeret, nagyot kukorékol, összecsődíti a tyúkokat, s biztatja, hogy egyenek. Rámordult a kutya a kakasra:

- Ó, te hitvány, nem szégyelled magad?! Hogy tudsz enni, mikor a gazdánk koporsóban?

- Hadd feküdjék! - mondta a kakas. - Lásd, nekem hány feleségem van, s mindeniknek tudok parancsolni, hát ő miért nem parancsol annak az egynek?! Hej, hiszen majd megtanítanám én!

De bezzeg felszökött a bojtár a koporsóból, ki a pitvarba, elé a kampósbotját, megfogta a feleségét, s nagyot rikkantott:

- Elmondjam-e, amit a szamarak beszéltek?! Elmondjam-e?!

- Jaj, ne mondja, lelkem, uram, édes uram! - könyörgött az asszony.

Többet sohasem kérdezte az urától, hogy mit beszéltek a szamarak, pedig majd kifúrta az oldalát a kíváncsiság.

Így volt, vége volt, mese volt. Aki nem hiszi, járjon utána.

A REST TÖBBET FÁRAD

Krisztus urunk egyszer, amint éppen egy város felé mendegélt Péterrel, egy krajcárt talált az úton. Szólt Péternek:

- Vedd föl azt a krajcárt, Péter! Még hasznát vehetjük.

- Nem veszem én - mondotta Péter.

- Vedd föl, Péter!

- Minek, Uram? Nem érdemes lehajolni egy krajcárért!

Hát jól van. Krisztus urunk nem szólt többet, hanem lehajolt, s fölvette a krajcárt. Amint beértek a városba, azon a krajcáron cseresznyét vett, de úgy, hogy Péter nem vette észre. Hej, olcsó volt akkor a cseresznye! Egy krajcárért száz szemet adtak Krisztus urunknak.

Továbbmentek a városból, Krisztus urunk előre, Péter utána. Még egy jó hajításnyira sem mentek, Krisztus urunk levetett egy szem cseresznyét a földre, de úgy, hogy Péter azt nem látta, s visszaszólt:

- Te, Péter! Nézd, de szép cseresznye van a földön!

Bezzeg nem kellett mondani: „vedd fel!” - mert Péter erősen szomjas volt, biztatás nélkül is fölvette.

Amint egy kicsit továbbhaladtak, Krisztus urunk megint leejtett egy szem cseresznyét, s hátraszólt Péternek:

- Péter!

- Hallom, Uram, hallom.

- Nem látsz cseresznyét a földön?

- De bizony látok, s föl is veszem, meg is eszem.

Így egyenként mind a száz szem cseresznyét elhullatta Krisztus urunk, s Péter hűségesen fölszedte s megette. Akkor aztán megállott Krisztus urunk, s mondta Péternek:

- Látod, Péter, látod! Azért az egy krajcárért nem hajoltál le, most meg százszor egymás után lehajlottál azért a száz szem cseresznyéért, amit a krajcáron vettem. Tanuld meg ebből, hogy a rest többet fárad!

SZENT LÁSZLÓ

Szent László király csudálatos dolgairól regélek most, olvassátok, hallgassátok kegyeletes szívvel. Sem azelőtt, sem azóta nem volt a magyarnak királya, aki véle vetekedhetnék vitézségben. És tündökölt az ő lelkének tisztasága, nem volt azon egy mákszemnyi folt. Szent életéért szerette az Isten, s valahányszor nagy veszedelem fenyegette a kegyes szívű királyt és népeit: segedelmére küldé Isten az ő angyalait, s népeivel együtt csudálatos módon megmenekedék.

Egyetlenegyszer kényszerült megfutamodni a világhíres vitéz László király az ellenség elől, mert egymagára maradt, s amint körülnézett, látta, hogy hiábavaló nagy ereje, vitézsége: nem verhet le százakat egyedül. Érezte, hogy szüksége van rá még a magyarnak (a fűszál is feltámadt ellene), megsarkantyúzta hát kedves Szög paripáját, s nekivágatott a tordai hegyeknek.

- Utána! Utána! - ordították a kunok, hogy ég-föld zúgott az ordításuktól.

Ha Lászlót kézre keríthetik, övük lesz a magyar föld: mind László után vetették hát magukat. Véres hab vert ki a paripáján, már-már utolérték a kunok. Még egy pillanat, s a magyarok aztán sirathatják Szent László királyt.

- Ó, Uram, segélj! - fohászkodott föl László, szemét az égre emelvén.

S ím, abban a pillanatban kettéhasadt a tordai hegy: László háta mögött rettentő nagy hasadék tátongott. A kunok döbbenve állottak meg a hasadék partján, tehetetlenül néztek erre-arra, hol kerülhetnének ismét László nyomába, de amerre néztek, nagy hosszúságban húzódott a hasadék, László meg csöndes, lassú léptekben mendegélt tovább, vissza az ő népéhez.

Többet aztán nem is történt, hogy László a kunok előtt fusson. Mindig a kunok futottak őelőtte. Egyszer azonban a nagy diadalnak szinte szörnyű kudarc lett a vége. Eszük nélkül szaladtak a kunok, hegyen-völgyön át, s talán kiszaladnak a világból, ha a kunok vezérének ördögös gondolata nem támad. Egyszerre csak, mit gondolt, mit nem a kun vezér, szórni kezdte tarsolyából a csengő aranyat s ezüstöt, s intett a vitézeinek is, hogy csak hányják el azok is, ami pénzük van, majd meglátják, mi nagy haszna lesz ennek.

Na, az ármányos vezér jól számított, mert a magyarok egyszeriben félbehagyták az üldözést, s mohón szedték föl a pénzt.

- Hagyjátok! Hagyjátok! - csendült végig a magyarok sorain László hangja. - Ráérték erre később is! Utánam! Hajtsuk a kunt, hajtsuk!

De hiába, a magyarok nem hallották László szavait. A pénzre gondoltak most mind. Hát nem is csoda, hogy eltántorította, különösen a szegényebb rendű vitézeket, hiszen csak úgy ragyogott, fénylett a föld a tenger aranytól, ezüsttől. Hiszen csak ez kellett a kunoknak. Amint a magyarok a pénznek estek, megállapodtak a futásban, s visszafordultak, hogy rácsapjanak a pénzszedő magyarokra.

László szomorúan tekintett föl az égre: onnan várt segedelmet.

Isten meghallgatta a szent életű király imádságát, s ím, halljatok csudát: azok a ragyogó sárga aranyok, azok a tejfehér ezüstök egytől egyig kővé változtak. Ez volt a magyarok szerencséje. Megértették Istennek csudás intését, lóra kaptak mind, s haj, kun, haj! kiáltással újra úzóbe fogták a kunokat, s meg sem is pihentek, míg az országból ki nem kergették.

*

Abaúj vármegyében, Jászó-Döbröd határán van egy kút: Szent László kútja. A szent király életében fakadt ennek a kútnak forrása. Napok óta bolyongott László az ő seregével a végtelen pusztaságon, s sehol nem találtak forrást, seregestül dőltek el a rettentő szomjúságtól eltikkadt vitézek. Sem eleség, sem ital: éhínség, szomjúság gyötörte, pusztította a magyarok seregét. Mindnyájan elcsüggedtek, csak László nem: ő bízott Istennek megmérhetetlen jóságában. Imádságra kulcsolta kezét.

- Ó, égnek-földnek Atyja, Teremtője, ne hagyd el népemet nagy nyomorúságában, tekints le rá!

S ím, egyszerre mindenféle vadállatok húzódtak keresztül a pusztán, nagy seregben. Az éhínségtől elgyötört vitézek lelkébe visszazállott a bizalom. Zúgott a levegő a vitézek nyilaitól, s rakásra hullottak a vadak: nem kellett meghalniok éhhalállal. Erőre kaptak, s továbbmentek. László pedig imádkozott újra:

- Ó, Uram, fakassz forrást is az én népemnek!

És fakadt forrás, tiszta, üdítő. S eloltván szomjúságukat, lelkesülten követték Lászlót tűzbe-vízbe, mindenüvé!

*

Hanem Isten újabb csapást küldött a magyar seregbe. Akkor küldötte rájuk, mikor szertelen nagy volt az örömük, győzedelmeskedvén az ellenségben. Halomban heverték a holttestek a csatamezőn; folyók, tavak piroslottak a vértől. Napokig, hetekig vigadoztak a magyarok, de egyszerre csak vége szakadt a vigadozásnak: a holttestek rettentő szaga megrontotta a levegőt, s mindenféle förtelmes, ragadós betegségek támadtak, és pusztították a magyart. Siralom földje lett a magyarok földje. És zúgni-búgni kezdett a nép:

- Lássátok, büntet a magyarok Istene, mert elhagytuk igazi hitünket! Nem használ a szentkirály imádkozása.

És összeverődtek minden rendű-rangú emberek, mentek a király sátorába. A szent király imádkozott. Mondta a szószóló:

- Hiába imádkozol, felséges király, úgysem hallgatja meg a magyarok Istene. Térjünk vissza mind a pogány hitre, meglásd, megszűnik a pestis.

A szent király megbotránkozással nézett a hitetlenekre, arca elborult, szeméből megeredt a könny, s mondá nekik:

- Eredjetez haza békességgel, megtévelyedettek! Ne zavarjatok imádkozásomban. Én hiszek az egy Istenben, mindenható Atyámban! Meg-meglátogat, próbára tesz, de nem hagy el, s letörli könnyeinket.

A hitetlenek megzavarodva indultak kifelé, de e pillanatban, mintha földbe gyökeredzett volna a lábuk, állottak, mint megannyi szobor. Hirtelen vakító világosság támadt a sátorban, és hallották a mennyei szótatot:

- Ne csüggedj, Szent László! Isten meghallgatta sűrű imádságaidat, s leküldött hozzád engem az angyalok seregéből, hogy megmondjam néked, mit tégy. Öltsd fel királyi ruhádat, tedd fejedre koronádat, s kimenvén a sátorból, lödd el a nyiladat a virágos réten. És menj a nyíl után: ahol leesik, találsz egy füvet, mely meggyógyítja a te népedet.

Ezt mondván az angyal felszállott az égbe.

Akkor fölkel László, magára öltötte királyi ruháját, fejére tette a koronát, kezébe vette nyilát, s kilépett a sátorból. Utána a hitetlenek, csöndesen, levett kalappal. A szent király még egyszer föl nézett az égre, aztán ellőtte nyilát. És ment abban az irányban, a nép meg a nyomában.

- Ihol a nyílvesző! - kiáltott fel László. - Nézzetek ide!

Fölvette a nyílveszőt, mely egy széles levelű növényben akadt meg, keresztülhasítván azt.

- Olyan, mint egy kereszt! - mondták a népek, s térdre borultak. És találtak ehhez a fűhöz hasonlatost még sokat, sokat a népek, s ennek csodaereje meggyógyítja őket.

EMBER ÉS ÁLLAT

A világ megteremtése után az Úristen minden állatot a Paradicsomba rendeltetett az angyalokkal. Ő szent felsége azt akarta, hogy minden állat lábra álljon, amint megszületett.

Először is a lónak szólott, mely a csikaját támogatta, nehogy elessék.

- Ereszd csak el, hadd szaladjon!

A ló eleresztette a csikót, s ím, az egyszeriben szaladt a rétre, s ette a fűvet. Akkor a tyúknak szólt:

- Ereszd a csibédet, hadd kaparásson!

A tyúk el is eresztette a csibét, s az elkezdett szaladgálni, keresgélni, kapargálni, s mindjárt talált is ennivalót.

Még több állatnak szólt az Úristen, mind meg is fogadta a szavát. Végezetül szólt Évának:

- Ereszd el te is a gyermekedet, Éva, hadd járjon a maga lábán!

- Jaj, hogy ereszteném, hiszen gyenge még a csontocskája, nem bír ez járni!

- Ereszd, ha mondom!

- Bizony nem eresztem én, még beveri az orrát.

- Jól van - mondta az Úr -, hát ne ereszd. Tartsd egy esztendeig az öledben!

Nem is engedhette a lábára teljes esztendeig, akkor is csak félve tipegett-tapogott a gyermek, s mindegyre elesett. S lám, csakugyan a csikó, a borjú s sok más állatnak a gyermeke mindjárt szalad, amint megszületik, a gyermek pedig csak esztendőskorában kezd járni.

A GOMBA

Egyszer Krisztus urunk a földön jártában-keltében erősen megtalált éhezni. Mondta Péternek, aki vele volt:

- Péter, menjünk be valahová, talán adnak egy csepp tejet Isten nevében!

- Biz a jó lesz, menjünk be - mondta Péter -, én is éhes vagyok.

Bemennek egy szegény özvegyasszonyhoz, tejet kérnek, s ez adott is két pohárral. De az asszony éppen akkor süttött kenyeret, s Péter szeretett volna lángost is enni. Azám, de nem merté mondani Krisztus urunk előtt, akinek elég volt az egy pohár tej is. Mikor aztán kimentek a házból, Péter hirtelen visszafordult, s suttyomban lángost is kért az asszonytól. Adott ez lángost is, Péter meg lassan bandukolt Krisztus után, s falatozni kezdett a lángosból.

Jól tudta Krisztus urunk, ha nem is tekintett vissza, hogy mit csinál Péter, s amint ez a szájába vette az első falatot, Krisztus urunk hátraszólt valamit. Mit volt mit nem tenni, Péternek válaszolnia kellett, de hogy meg ne tudja Krisztus urunk, hogy lángost eszik, kiköpte a szájából. S valahányszor éppen tele volt a szája, akkor szólt hátra Krisztus urunk, s Péter, egy falás nem sok, annyit sem nyelhetett le a lángosból.

Mikor aztán mind kiköpte, visszanézett nagy keservesen. S hát mit látott! Minden falásból, amit kiköpött, gomba lett!

Így lett a gomba, s azóta olyan puha, mint a lángoslepény.

A BOR

Mikor Noé az özönvíz elől a bárkára menekült, bort is vitt magával. Unta magát erősen az öreg, s unalmában a borba hatféle állat vérért keverte.

Először oroszlánvért kevert. Aztán tigrisvért. Ez sem volt elég, kevert belé még medve-, disznó-, majom- meg galambvért is.

No, de meg is látszik azokon az embereken, akik egy pohárral több bort isznak, ezeknek az állatoknak a vére.

Van olyan ember, aki a bortól büszke, mint az oroszlán.

Olyan, aki kegyetlen, mint a tigris.

Némely ember dülöngél tőle, mint a medve.

Más ember a sárban fetreng, akár a disznó.

Némelyik mindenre nevet, mint a majom.

De van olyan is, aki olyan szelíd a bortól, akár a galamb.

HIRIPNÉ FIAI

Tudom, hallottátok hírét a forrásairól híres Borszéknek. Annak a vidékén rengeteg erdős vidék között emelkedik egy sziklahegy: Vároldala a neve. Volt is vár ennek a tetején, de az csak-ugyan réges-régen lehetett, kő kövön nem maradt, csak valami sáncnak a nyoma.

Sok száz esztendővel ezelőtt, lehet bizony annak ezer esztendeje is, egy gazdag özvegy-asszony lakott ebben a várban: Hiripné. Ennek a Hiripnének volt két fia: Domokos és Ábrahám, dali szép legény mind a kettő, az édesanyjok szeme fénye.

Hej, de rossz egy lélek volt ez az asszony! Azt emberi szó ki nem tudja beszélni. Csak úgy örült, örvendezett a szíve, ha a fiai az erdőben csatangoltak, jámbor utasokat fosztogattak. Volt is a vár pincéjében arany, ezüst temérdek. S valahányszor hazatértek a fiúk, várta a vár kapujában két virágkoszorúval, s mint valami vitéz daliákat, akik a csatából jönnek vissza, megkoszorúzta.

De még ez nem volt elég: leányokat is raboltak a Hirip fiúk. Amint megneszelték, hogy egy szép leány megmátkásodott, éjnek idején elrabolták, s azt többet aztán nem látta a mátkája, ott hervadt el a Hiripné várában.

Nem múlt el hét, hogy ne jött volna a vár alá egy-két legény, aki felkiabált:

- Hé, Hirip Ábrahám, add vissza a mátkámat!

- Hallod-é, Hirip Domokos, ha igazi vitéz vagy, gyere le a várból!

Hiszen nem kellett erősen híni a Hirip fiúkat: lejött mind a kettő. A vártól nem messze van két hegytető: Ábrahámnak hívják az egyiket, Domokosnak a másikat, ide állott ki rendesen a két Hirip fiú, s itt ontották vérét a szegény legényeknek, kik a mátkájukért életre-halálra viaskodtak. Ilyenkor a Hirip fiúk nagy diadallal tértek vissza a várba, s míg bent a szobákban keservesen sírtak a leányok, Hiripné áradozva tette fiai fejére a koszorút.

No, hanem egyszer mégis emberére talált mind a két Hirip fiú. Két gyászfeketébe öltözött dalia jött a vár alá, s lekiabálta a leányrablókat. Testvérek voltak ezek is: két Mikó fiú, s két testvér volt a mátkájok: két Lázár leány.

Lejöttek a Hirip fiúk, de mikor már kiléptek a vár kapuján, mindkettőnek megbotlott a lova.

- Jaj, jertek vissza! - kiáltott utánok Hiripné. - Lovatok megbotlott, rosszat jelent ez!

Hirip Ábrahám haragosan vágta sarkantyúját a ló oldalába, hogy kiserkedett a vér utána.

- Nye, te, nye, hogy a kutyák egyenek meg!

- Vájják ki a szemedet a hollók! - mordult a lovára Domokos, s ő is úgy belevágta a sarkantyúját, hogy kicsordult a vér utána.

A lovak szomorúan nyerítettek fel, s sebes szélnél sebesebben vágattak a rendes helyre. Ott állott a két Mikó fiú, egyik kezükben kard s a másikban buzogány. Egyszerre csapott össze a két dalia. A várból lehallatszott a Lázár leányok sírása, jajszava, lent meg döngött, rengett a föld a négy ló alatt; zúgott a levegő, amint a kardok s buzogányok összeverődtek.

Aztán egyszerre csak lefordult a lóról Hirip Ábrahám. Éktelen jajszava felhatott a várig. S ahogy felhatott, ím, Hiripné kezében elhervadt az egyik koszorú. Az első jajszóra jött a második. Domokos is holtan fordult le a lováról. Abban a pillanatban elhervadt a másik koszorú is.

Mikor a Mikó fiúk felvágattak a várba, ott feküdt Hiripné a vár kapujában. Fejér volt az arca, mint a gyócsévirág. Gonosz lelke talán már a pokolban járt...

A RÁC*

Krisztus urunk a földön jártában-keltében egyszer egy rác falun ment keresztül. Vele volt szent Péter meg Illés próféta. Mind a hárman erősen megszomjaztak, s megállottak egy gazdag rác háza előtt, akinek sok bora volt. Először Krisztus urunk ment be, s egy pohár bort kért a ráctól.

- Ki vagy? - kérdezte a rác.

- Én az Úristen vagyok - mondotta Krisztus urunk.

- Úgy?! Te vagy az Úristen, s mégis bort kérsz tőlem? Inkább te adj nekem!

Kiment Krisztus, s szomorúan mondta a társainak, hogy a rác nem adott bort.

- No, majd ad nekem - mondta Illés próféta, s bement a ráchoz.

- Adj' isten, rác ember! Adj egy pohár bort!

- Ki vagy, mi vagy?

- Illés próféta!

- Illés próféta?! Hiszen jó helyen jársz. A te neved napján mindég nagy jégeső szokott lenni. Hátha még bort innál! Vége lenne a világnak. Nem kapsz. Mehetsz.

Kiment Illés nagy szégyenkezve, nem is kérdezték: kapott-e, nem-e, látták az arcáról, hogy neki is kiadta a rác az utat.

- No, most én próbálok szerencsét - mondta Péter, s bement. Ő tudott rácul is, könnyebb volt a dolga.

- Jó napot, atyuskám! - Dáj mi párcsi vina! (Adj egy kevés bort.)

- Ki vagy? Mi a neved?

- Péter.

- Péter! Péter! Hé, leány - kiáltott a szolgálónak -, hozz egy kulacs bort!

Leültette Pétert, ölelgette, s mondta neki szíves szóval:

- Te vagy az én emberem! Amikor a te neved napja van, akkor káposzta, hagyma, uborka s minden van! Egyél-igyál!

Úgy megtraktálta Pétert, mintha az édestestvére lett volna.

A MEZEI EGÉR

A szegény mezei egér megunta a mezőn való lakozást. Hej - sóhajtozott magában -, mennyivel jobb dolga van a házi egérnek! Eső, szél, hideg nem sanyargatja, nem is éhezik, mindég kap valami morzsalékot, hulladékot a szobában.

Addig s addig sóhajtozott, kesergett, hogy egyszer rászánta magát a nagy utazásra, s meg sem állott, míg a faluba nem ért, ottan betért egy házhoz, s nagy hirtelen beszaladt a padka alá. A házi egér szépen szundikált a jó melegségben.

- Adjon isten jó napot, házi egér!

- Adj' isten, mezei egér! Hát te minek jöttél ide?

- Annak, hogy adj szállást! Keserves az élet a mezőn, sokat kell ázni-fázni, sanyarogni.

- Elhiszem neked, mezei egér, de bár én férhessek el. Aztán ne hidd, hogy olyan jó dolgom van. Sokat éhezem én is.

- Mégiscsak úri dolgod van az enyémhez képest - mondta a mezei egér. - Ha Istent ismersz, szoríts egy kis helyet nekem!

- Nem lehet, lelkem, atyámfia, bizony, nem lehet. Hanem eredj fel a padkára, ott lakik a herceg, az talán ad szállást.

Fölmegy a mezei egér a padkára, s hát csakugyan ott volt a herceg, mármint a - macska. A hasával a tűznek volt fordulva, s úgy aludt, mint a bunda.

Leszól a mezei egér a házi egérhez:

- Nem merem megszólítani, alszik a herceg.

- Ne is szólítsd, hanem dugd a farkincádat az orrába, s mindjárt felébred.

No, a boldogtalan mezei egér megfogadta a házi egér tanácsát: a farkincáját bedugta a herceg orrába. De bezzeg felébredt a herceg, s ahogy meglátta az egeret: egyet mordult, s hamm! bekapta.

A házi egér nagyot kacagott a padka alatt.

- Úgy kell neked, te oktondi! Minek jöttél ide, ha nem tudsz bánni a herceggel?!

Híre ment ennek a szomorú esetnek a mezei egerek országában, s azóta egy mezei egér se jő be a házba, tovább sanyarognak a mezőn...

A SZEGÉNY EMBER KIRÁLYSÁGA

Volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl egy szegény ember. Ennek a szegény embernek erősen jó szíve volt, s ha nem volt vendége, kiment az utcára, ott fogott, s ahogy telt, úgy telt a kamarából, megtraktálta. Hogy, hogy nem, egyszer a király bevetődött a szegény emberhez, megtraktálta azt is, pedig nem is tudta, hogy kit tisztel azt asztalnál.

Amíg ettek, eddegéltek, sok mindenről beszéltek, s többek közt azt találta mondani a szegény ember, hogy: hej, ha én király lehetnék!

A király semmit sem szólt erre, csak mosolygott magában, aztán megköszönte a vacsorát, elbúcsúzott, hazament, és ott egyszeriben megparancsolta a katonáknak, hogy menjenek el a szegény emberért, s mikor alszik, hozzák el a palotába, fektessék az ő ágyába.

El is hozzák a szegény embert a katonák, belefektetik a király selyemágyába. Hej, édes Jézusom, bezzeg ámult-bámult a szegény ember reggel, mikor felébredt a selyemágyban, melynek a fája is színarany volt! Gondolkozott, tűnődött magában, ugyan hogy került ide; hol lehet, talán bizony a fényes mennyországban? Na, nem sokáig töprenkedett, mert egyszerre csak bejöttek az inasok. S addig mondták, addig esküdöztek az inasok, földig hajoltak előtte, s kérdezték nagy alázatosan:

- Mit parancsol, felséges királyom?

De még csak most ámult-bámult igazán a szegény ember! Mondta is az inasoknak:

- Nem vagyok én király, mit beszélnek kendtek?

- De bizony király kigyelmed! - erősítették az inasok. S addig mondták, addig esküdöztek, hogy a szegény ember csakugyan elhitte.

- No, ha király vagyok - mondta - híjjatok be tizenkét hajdút.

Az inasok kiszaladtak, s egy szempillantás múlva ott állott előtte a tizenkét hajdú.

- Mit parancsol, felséges királyom? - kérdezték a hajdúk.

- Azt, hogy ezekre az inasokra húzzatok jó huszonötöt.

A hajdúk tüstént lekapták az inasokat a húsz körmükről, s olyan huszonötöt hegedültek rájuk külön-külön, számozatlan, hogy csak úgy porzott a bugyogójuk.

Hát most már igazán elhitte a szegény ember, hogy ő király. No de csak egy napig tartott a királysága, pünkösdi királyság volt az, mert este, ahogy elaludott, a király szépen hazavitette a szegény embert, s másnap reggel megint csak az ő szalmazsákos ágyában ébredt fel. Ahogy felnyitotta a szemét, rátámadt a felesége, szidta, mint a bokrot, mert egész éjjel s egész nap oda keringett.

- Hol járt kend?! Mit csinált kend?! Mindég csak lopja isten áldott napját!

- Hohó, feleség - rikkantott a szegény ember -, úgy nézz rám, hogy én király vagyok!

- Megbolondult kend?!

Szó szót adott, cudarul összevesztek, s a ház elé csődült az egész falu. Éppen akkor ért oda a király is, mert nem volt nyugvása: látni akarta, hogy mit csinál a szegény ember az egy napos királyság után.

- Hát ti mit veszekedtek? - kérdezte a király.

- Jaj, csak hallgasson ide, lelkem - fogta meg a szót az asszony -, megbolondult az uram. Azt hiszi, hogy ő a király.

- Hiszen az volt egy napig, mondta a király, hanem az igazi - az én vagyok! No, ne veszekedjete, jertek az udvaromba, nem lesz ott semmiben fogyatkozásotok.

Kétszer sem kellett, hogy ezt mondja a király, a szegény ember a feleségével az udvarba költözött, s bezzeg többet sóra, fára nem volt gondjuk, olyan úri módon éltek, akár egy gróf s egy grófné. Hanem az úri módot nem becsülték meg, többet költöttek, mint amennyi kijárt a királytól. Egyszer erre, másszor arra kérték a pénzt, de a király megsokallotta, s azt mondta a szegény embernek:

- Hallod-e, te a Dárius kincsét is elköltened. Ha még egyszer pénzért jössz, ebrúdon vettetek ki az udvaromból.

Hm, ez aztán magyar beszéd volt! Hanem a szegény ember sem esett a feje lágyára.

- Megállj, király - mondta magában -, azért mégis megnyitom az erszényedet!

Fogta magát, s elküldte a feleségét a királynéhoz, hadd mondja neki, hogy az ura, mármint ő, meghalt, adjon pénzt, mert nincs amin eltemesse.

Föl is megy az asszony a királynéhoz, keserves jajszóval elmondja, hogy meghalt az ura, s miből temettesse el, jaj-jaj, mikor egy rézgarasa sincsen!

A királyné megszánta, s adott neki egy jó csomó pénzt, de egy-két nap múltán ez is elfogyott. Akkor meg a szegény ember ment a királyhoz, s ő meg azt mondta, hogy meghalt a felesége, s nincs amin eltemettesse. Sírt mint a záporosó, s a királynak úgy megesett a szíve rajta, hogy ő is adott egy marék bankót.

Alighogy kimegy a szegény ember, jön be a királyné, s mondja az urának:

- No, a te szegény embered meghalt.

- Már hogy halt volna meg! Ebben a pillanatban ment ki innét. Nem ő halt meg, hanem a felesége.

- De bizony a szegény ember halt meg! Hiszen nálam volt a felesége, s adtam is neki pénzt, amin eltemettesse.

Szépen összekapott a király meg a királyné, s hogy nem tudtak egymás közt igazságot tenni, lesétáltak a szegény ember szállására, hadd lássák, melyik halt meg valóképpen. De a szegény ember megérezte a sáfrány illatját,* s leste az ablakból, hogy jön-e a király. Amint megpillantotta, nagy hirtelen gyertyákat gyújtott, ő is meg a felesége is lefeküdt a földre, gyászfekete lepedővel beterítették magukat, a gyertyákat a fejükhöz állították, a szemüket behunyták, s úgy feküdtek, mint az igazi halottak.

Bemennek a szobába a királyék, nézik, nézik a halottakat, a királynénak még a könny is kicsordult a szeméből.

- Látod, látod, mind a kettő meghalt.

- Azám - mondta a király. - Csak azt szeretném tudni, hogy melyik halt meg előbb. Egy zsák aranyat adnék annak, aki nekem ezt meg tudná mondani.

De bezzeg felugrott erre a szegény ember.

- Én haltam meg előbb, felséges királyom!

Nagyot kacagott erre a király, mindjárt méretett a szegény embernek egy zsák aranyat, de többet nem is tartotta az udvarában.

- Csak eredjetez haza isten hírével - mondta nekik -, boldoguljatok, ahogy tudtok!

Hiszen boldogultak is. Annyi földet vettek a zsák aranyon, hogy ők lettek a legnagyobb gazdák a faluban. Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

SZENT ANNA TAVA

Mint egy nagy tál fenekén a víz, pihen Szent Anna tava, égbe nyúló hegyek aljában. Köröskörül fenyvesek koszorúzta hegyek. Járjatok be minden földet, s szebb képet ennél nem találtok. Ugyan, ki gondolná, hogy ennek a gyönyörűsége tónak a helyén egykor, réges-régen, szörnyű magas hegy volt, s hogy tetején büszke vár, amely kevélyen nézett le a csíki meg a háromszéki falukra. De nem egymaga kevélykedett e vár Csík- és Háromszék felett: átellenben, egy órányira, a ként lehelő, fojtós szagú Büdös-barlang felett is vár állott. Jaj de rég lehetett! Nyoma sincs most e várnak. No de az emléke, szomorú emléke megmaradt mind a két várnak.

Két testvér lakott a két várban, mind a kettő kevély, gőgös, szertelen. Szívükben nem lakozott szeretet senki iránt. A föld népét sanyargatták, fosztogatták, s egymást sem szerették. Mindig vetélkedtek, dicsekedtek: kinek van többje. Mind a két vár pincéjében kádakban élére verve állt a tenger arany, ezüst.

Egyszer aztán honnét, honnét nem, messze földről egy nagy úr jött látogatóba a бүдösi vár urához. Hatlovas hintón jött. Na, ilyen hintót, ilyen hat lovat még nem látott. Színarany volt annak a hintónak kereke, tengelye, rúdja; arannyal, ezüsttel, gyémánttal volt kiverve a lovak szerszáma, s haj! a lovak tüzesebbek voltak a sárkánynál. Hiszen nem is volt többet nyugodalma a бүдösi vár urának, amint meglátta ezt a hintót, ezt a hat lovat. Mindjárt rászegődött* a vendégére, nem hagyta békében: adja el neki a hat lovat hintóstul, szerszámostul.

- Adok érette hat kád aranyat.

- Nem eladó - mondotta a vendég.

- Ráadásul a torjai uradalmat.

- Nem eladó!

„Megállj - gondolta magában -, azért mégis az enyém lesz!”

Nagy vendégséget csapott, folyt a bor, akár az Olt vize, s mikor a vendég virágos kedvre derült, a бүдösi vár ura elővette a kockajátékot. Arra számított, hogy majd a kockán elnyeri a lovakat hintóstul, szerszámostul. Hát jól számított, mert vele járt a szerencse. Elnyerte a vendégének mind a pénzét, s tetejébe a hat szép lovat, mindenestül. Ahogy aztán elbúcsúzott a vendég, első dolga volt, hogy meglátogassa a testvérét. Csak úgy repesett a szíve az örömtől, mikor eléállott a hatlovas hintó. Hej, de megirigyli majd ezt a testvére! Lehet aranya, ezüstje több, mint öneki, de ilyen hatlovas hintaja nincsen.

A testvére éppen ott ült a vár pitvarában, mikor bevágatott a hatlovas hintón. Szeme- szája elállt a csudálkozástól.

- No, öcsém, van-e ilyen hat lovad?! - kiáltott diadalmasan.

- Ilyen nincs - mondta az öcs -, de lesz különb.

- De már azt szeretném látni!

- Hát még huszonnégy óra sem telik belé, meglátod!

Nagyot kacagott a бүдösi vár ura.

- Ennél különb! Én meg azt mondom, legyen a tied a váram s minden uradalmam, ha ennél különb hat lóval jössz hozzám.

- Nem is hattal, tizenkettővel!

A bűdösi vár ura föl sem ment az öccséhez, csak meg akarta mutatni a lovait, hadd lepje el a sárga epe az öccsét, megfordult s hazavágtatott, mint a sebes szél, még annál is sebesebben.

Egész nap tűnődött az öcs, hogy honnét szerezzen különb tizenkét lovat. Hiába tűnődött, hiába törte a fejét, nem tudta elgondolni, hogy hol találna nagy hirtelen olyan hat lovat, nem olyat, különbet, s nem is hatot, tizenkettőt. Keservesen megbánta a hirtelenkedését. Hanem egyszerre csak mi jutott eszébe? Az jutott eszébe, hogy várába hozatja a vidék legszebb tizenkét leányát, azokat hintóba fogatja, s úgy megy a bátyjához. Összeparancsolta a jobbágyait, s küldte őket mindenfelé, ki hol a legszebb leányt tudja, hozza ide.

Egy fél nap sem telt belé, jöttek a jobbágyok s velök a leányok; voltak százan is, egyik szebb a másiknál, de a legszebb köztök egy Anna nevű volt. Ezt választotta először a vár ura. Aztán még tizenegyet melléje. S mikor ott állottak külön, szép sorjában, a szín alól előhuzatta aranyos hintáját, s elébe fogatta a tizenkét leányt.

Szegény leányok! Reszketve állottak a hintó előtt. Szemükből szakadt a könny, mint a zápor-eső, feltekintettek az égre, onnét sóhajtottak segedelmet. Aztán az úr felugrott a bakra, kieresztette bakos ostorát,* nagyot rittyentett, hogy csak úgy zengett-zúgott belé az erdő.

- Gyí, előre, gyí!

A leányok támolmogva léptek előre, de meg sem tudták mozdítani a nehéz hintót.

Hej szörnyű haragra gerjedt a hatalmas úr! Elővágott a rézcsapós ostorral, éppen Annára, aki legelöl állott. Patyolatfehér húsából kiserkedt a vér, s jaj szava felhatott a magas egekig.

- Gyí, Anna, gyí - ordított az úr, s másodszor is rávágott.

- Verjen meg az egek ura! - jajdult föl Anna. - Süllyedj a föld alá, ártatlanok megölő gyilkosa!

S ím, abban a pillanatban elfeketedett az ég, villámlott, dörgött, ég-föld megindult, recsegtek-ropogtak a fák, a vár tornya ingadozni, hajladozni kezdett, aztán hirtelen összeomlott, utána az egész vár, s a föld süllyedt mind alább-alább, mígnem egyszerre víz alá borult. És halljatok csudát, mikor lecsendesült az ég haragja, a vár helyén egy gyönyörűséges tó pihent, s a tóban tizenkét hattyú úszkált. Távól tőlük egy sárkány vergődött a tó forgatagában, erőlködött, hogy megfogja a tizenkét hattyút, de nem tudott kikerülni a forgatagból.

A tizenkét hattyú meg csak úszott, úszott szép csöndesen, kiszállottak a tó partjára, ottan megrázkódtak, s leánnyá váltak ismét. Siettek haza mind a falujokba, csak Anna maradt ott. Kápolnát építtetett a tó partján, s ebben a kápolnában töltötte az életét csendes imádkozással. És jöttek, zarándokoltak a népek mindenfelől a kis kápolnához, együtt imádkoztak a szent életű leánnyal, kit még életében szentnek nevezének, halála után pedig róla nevezték el a tavat Szent Anna tavának.

A KÉK LILIAM

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, még a hármás üveghegyen is túl, kidőlt kemen-cének bedőlt oldalában - volt egyszer egy öregasszony. Ennek az öregasszonynak a házához télen átal minden este fonóba járt tizenkét leány. A tizenkét leány közül tizenegynek volt már jegybéli mátkája, csak egynek nem, a legeslegszebbnek, akinek Kati volt a neve. No, ez igazán Isten csudája volt, de így volt, ha mondom, úgy láttam, mint ma, ott voltam, amikor beszéltek, ott én.

Sokat kesergett, sírt a leány, hogy mindenkinek rendel társat az Isten, csak őneki nem, s nagy bújában, keservében azt találta mondani, hogy az ördögnek is szívesen lenne már a mátkája, csak hogy világ csúfjára pártában ne maradjon.

Ez így annyiban maradt, mondás: mondás, ahogy mondta, el is felejtette, de egy hét sem telt belé, hát amint a fonóba megy, s leül a székére, egy szép, ügyibevaló* legény melléje telepszik, kelletti magát szép szóval, a leánynak megtetszik a legény, a legénynek is a leány, s ott mindjárt elmátkásodtak.

Hát ez így jó volt, ahogy volt, a leány énekelt nagy vígan a többivel, pergett az orsója nagy frissen, s egyszerre csak kiperdült a kezéből. Szól a mátkájának, hogy vegye föl, az le is hajol, a leány is lenéz a földre s hát uramteremtőm, akkor látja, hogy az ő mátkájának lólába van!

Hej, édes Jézusom, szörnyen megijed a leány, elfehéredik a színében, mint a gyócsévírág, de szólni sem tudott, úgy megfogyott a szava, csak kitámolygott a szobából. Utána megy az öregasszony, s kérdi:

- Hát neked, édes leányom, mi nagy bajod esett?

- Jaj, lelkem, öreganyám, ne is kérdezze, lólába van a mátkámnak!

- Bizony ha lólába van - mondta az öregasszony -, akkor ördög a te mátkád. Hanem azért csak várd meg itt az ereszben, hadd kíséren haza. Mikor a kapuban elbúcsúzik tőled, a fonálnak, amit ma este fontál, a végét kösd a dolmánya gombjára, s amint jó messzire távolodott, menj utána, hogy lássad, tudjad, hol van a szállása.

A leány csakugyan úgy tett, amint az öregasszony tanácsolta: mikor a legény elbúcsúzott, a fonálnál fogva messziről kísérte, végig a falun, ki a mezőre. Jaj, Uram Jézus hol állott meg a legény! Éppen a temető kapuja előtt. S ím, csak mormogott valamit magában, egyszeriben megnyílt a temető kapuja, azon bement, s úgy elnyelte a föld, mintha nem is lett volna.

De majd megszakadt a szíve a leánynak, amikor ezt látta! Nagy sírva-ríva ment haza, nem aludott egész éjszaka, s ahogy pitymallott, ment az öregasszonyhoz.

- Jaj, lelkem, öreganyám, igaza volt kendnek: ördög az én mátkám. A temető földjében vagyon a szállása.

Mondotta az öregasszony:

- No akkor, édes lányom, többet el se jöjj hozzám a fonóba, maradj otthon, jól bezárd a házatoknak ajtaját, ablakát, mert különben elvisz az ördög.

Bezzeg jött az ördög este a fonóba, kérdi, hol a mátkája; mondják: nem látták, nem tudják. Meg sem állott, kiszaladt, s nagy mérgében akkora fürgeteget csinált, hogy a házak csak úgy recsegték-ropogtak, azzal ment a mátkája ablakára, s bekiáltott:

- Nyisd ki az ajtót, Kati!
- Nem nyitom én, eredj a pokolba! - szólt ki a leány.
- Nyisd ki, amíg szépen kérlek!
- Bizony nem nyitom ki.
- Nyisd ki, különben reggelre meghal az apád!
- Azt én nem hiszem!

No, ha nem hitte akkor, elhitte reggel, mert reggelre csakugyan meghalt az apja.

Másnap este megint bekopogtatott az ördög, de a leány akkor sem eresztette be. Bizony, ha nem, reggelre meghalt az anyja.

Harmadnap is elment az ördög, s merthogy a leány nem eresztette be, reggelre meghalt a leánynak a testvérbátyja.

Megy reggel a leány nagy sírással-rívással az öregasszonyhoz:

- Jaj, lelkem, öreganyám, mit tegyek, merre forduljak, mondja meg, ha lelke s Istene van! Apám, anyám, testvérbátyám meghalt, most az öcsémen a sor, s azután bizonyosan én következem.

Azt mondta az öregasszony:

- Rajtad van most a sor, édes leányom. Holnap reggelre neked is meg kell halnod. De ne búsulj, jó az Isten, jót ad. Eredj haza, s mondd meg az öcsédnek, hogy ha meghalsz, ne tegye a koporsódat a gerenda alá, s ha indulnak a temetőbe, ne vigyenek ki se az ajtóküszöbön, se az ablakon, a temető földjébe se temessenek, csak az árokba, ott is csak egy-két kapa földet vessenek reád.

Mondja a leány az öccsének, hogy mit csináljon vele, ha meghal, s hát csakugyan meg is halt reggelre. Egyszeriben felöltöztetik szép fehér ruhába, koporsóba teszik, de a legény a koporsót az ágy alá dugta, s mikor elkövetkezett a temetés órája, a küszöb alatt egy nagy gödröt ásott, azon keresztül tolták ki a koporsót, a temetőnek meg az árkába tették a koporsót, vetettek rá egy-két kapa földet, s azzal otthagyták.

Na, eltelik egy nap, eltelik kettő, megvirrad a harmadik is, s hát a leány sírján harmadnap reggel egy gyönyörűséges kék liliom nyílt ki. Történetesen éppen arra járt egy királyfi, erősen megtetszett neki a liliom, leszakasztotta, hazavitte, arany pohárba tette, s nem tudta levenni a szemét róla, nézte, nézegette egész nap. De volt, ahogy volt nappal, este következett csak az igazi gyönyörűség. Ahogy beesteledett, a kék liliom úgy ragyogott, de úgy, hogy a királyfinak a szeme is káprázott a szertelen ragyogástól. Fél éjszaka elült a virág mellett, csak akkor vette észre, hogy nem is vacsorázott. Közben bejött az inas.

- Felséges királyfi, miért nem vacsorázik?
- Jó, jó - mondta a királyfi. - Hozd a vacsorát a hálósobámba, majd vacsorázok.

Azzal a királyfi bement a hálósobába, de vitte a liliomot is, s nem is nyúlt a vacsorához, pedig az inas az ágya elé tette.

Hát lelkem teremtette, mi történt? A királyfi elaludt vacsora nélkül, s reggel mégis híre-pora sem volt a sok drága ételnek-italnak. Nem tudta elgondolni, pedig ütötte fejét a gond erősen, hogy ki ehetette meg az ő vacsoráját. S másnap reggel megint csak arra ébredt, hogy volt vacsora, nincs vacsora, pedig ő egy befaló falás nem sok, annyit sem evett este.

Szólítja az inast:

- Hé, Jancsi, ki eszi meg az én vacsorámat?!

Égre-földre esküdözik az inas, hogy ő nem tudja, honnét tudná, mikor nem járt a szobában.

- De így meg úgy, neked tudnod kell, s ha holnap reggelre urát nem adod,* karóba kerül a fejed.

Hej, megijed Jancsi, a hideg is kirázta, hogy neki most majd meg kell halni nagy ártatlan! Mit gondolt, mit nem, nem egyebet a nagy semminél, megleste, mikor elalszik a királyfi, s bebújt az ágya alá. Hát még jóformán meg sem lapult ott, megrázkódik a kék liliom a pohárban, s gyönyörűséges szép leány lett belőle, azzal egyenest megy az asztalhoz, megeszi a királyfi vacsoráját, vacsora után meg lehajol a királyfira, simogatja, cirógatja, még meg is csókolja, aztán hirtelen visszaszállott az arany pohárba, kék liliom képében.

Bezzeg örült Jancsi! Reggel, ahogy felébredt a királyfi, mondja neki, hogy mit látott.

- No, Jancsi, meglátom, hogy igazat beszéltél-e. Ma éjjel megfogd azt a leányt, ha kedves az életed!

Eltelik a nap, beesteledik, a királyfi lefekszik, s addig nézte a kék liliomot, hogy elnyomja az álom. De bezzeg nem aludt el Jancsi! Várta, hogy leánnyá váljék a liliom. Hiszen egy fertályóra sem telt belé, a liliom megrázkódott, leány lett belőle, leült az asztal mellé, megette a vacsorát, aztán szépen a királyfi fölé hajolt, cirókálta-morókálta az arcát s még meg is csókolta.

Na, csak ez kellett Jancsinak. Ahogy a csók cuppant, megragadta a leányt, az meg akkorát sikoltott, hogy a királyfi egyszeriben fölébredt.

Nézi, nézi a királyfi a leányt, dörzsöli a szemét, hogy még jobban lássa, s egyszerre csak azt mondta lelkes szóval:

- Hallod-e, te leány! Sok országot-világot bejártam, de hozzád hasonlatos szépet nem láttam. Te az enyém, én a tied!

A leány bizony egy szóval sem mondta, hogy nem, s még abban a minutában elmátkásodtak, másnap meg a királyfi kihirdette ország-világ előtt, hogy házasodik, négy hét múlva lesz a lakodalom, aki jöhet, ne jöjjön, aki nem jöhet, jöjjön el a vendégségbe, mert lesz ott minden, ami jó, enni- s innivaló, csak hozzanak magukkal a vendégek.

No, jól van... de a leálynak nem volt nyugodalma: félt az ördögtől. Elment az öregasszonyhoz, elmondja, hogy járt, mint járt, hogy lett holtból eleven, csak most az ördög meg ne rontsa.

Azt mondta az öregasszony:

- Ne félj, édes leányom. Mondd meg a mátkádnak, hogy csináltasson olyan hintót, mely csak a templom ajtaja előtt áll meg, másutt nem, s abból csak az oltárnál lépjetek ki.

Visszament a leány örömmel, mondta a mátkájának, amit az öregasszony tanácsolt. Úgy lett, ahogy kellett, semmi bajuk se lett, a pap szépen összeadta, s az órától fogvást úgy éltek, mint két gilicemadár.

Úgy bizony! Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

MAROS ÉS OLT

Rengeteg nagy sziklahegy emelkedik Balánbánya fölött: Tarkó a neve. Arról a szépséges szép tündéresszonyról nevezik Tarkónek, aki ennek előtte több ezer esztendővel itt lakott arany-palotában. Volt mindene, amit szeme-szája kívánt; volt két nevendék leánya: Maros és Olt, mind a kettő szép, mint a ragyogó nap, s Tarkó tündér mégis szomorú volt mindég. Nap-hosszat elüldögélt a palota ablakában, mely keletre nézett, szeméből folyt a könny, s a szívéből sűrű sóhajtás szállott a magas egekbe.

Sok nagy szomorúságot okozott anyai szívének a két leányzó, akik folyton perlekedtek, vetélkedtek. Maros, az idősebb, csendesebb természetű volt, de bántotta erősen, hogy a könnyen lobbanó, tüzes Olt mindenben első akart lenni. De volt ennél nagyobb szomorúsága is az ő szívének. Még gügyögő gyermekek voltak a leányai, mikor a tündérek királya számkivetette az ő férjeurát, aki hatalmas nagy úr volt a tündérek közt, s egyszer feltámadott a király ellen is.

- Az legyen a büntetésed - mondotta a tündérek királya -, hogy soha többet ne lásd a feleségedet. A tenger legyen a te birodalmad, feleségedé maradjon a szárazföld. Eredj, s vissza ne kerülj ide többet!

A számkivetett tündér, Tarkó ura, a Fekete-tenger mellett húzódott meg, onnét sóhajtozott vissza szép felesége s gyermekei után. Hiába kért, hiába várt kegyelmet, nem kapott soha.

- Anyám, édesanyám - kérdezte egyszer Maros -, mért vagy mindég olyan szomorú?

Melléje sompolygott Olt is, kérdezte ő is:

- Beszélj, édesanyám, hátha meg tudnánk vigasztalni?

Mondotta Tarkó:

- Két nagy bánat nehezedik az én szívemre. Az egyiket ti okozátok, mert mindég vetélkedtek. A másik nagy bánatot a mi királyunk okozza, aki számkivetette a ti édesapátokat. Ezért vagyok talpig gyászban, viselem is a gyászt halálom napjáig.

- Hol van az édesapánk? - kérdezték a leányok.

- Amarra, messze-messze, keleten, ahol a nap kél, a Fekete-tenger az ő birodalma. Soha, de sohasem jöhet vissza onnét, s nekem sem szabad odamennem!

- Hát minekünk?

- Hiszen ha egyetértenétek, eljuthatnátok hozzá. Folyóvízzé változtatnálak, s összetett erővel áttörhetnétek sziklákon-hegyeken, vad rengetegeken. Szavamat ha meghallgatnátok, mehetnétek szép lankás tartományokon is, itt-ott ha állana utatokat egy-egy szikla, erdő, de azokon ti könnyűszerrel törhetnétek át. Akarjátok, hogy folyóvízzé változtassalak?

- Akarjuk, akarjuk! - mondták lelkes szóval a leányok.

- Hát várjatok egy keveset, hadd vegyem elé aranyvesszőmet.

De míg Tarkó a vesszőért a másik szobába ment, Oltnak hirtelen eszébe jutott valami.

- Igaz, kinek a nevével utazunk?

- Kivel? Hát az enyémmel! Én vagyok az idősebb - mondotta Maros.

- Az igaz, de serényebb én vagyok. Mindenütt előljárnék, utat törnék, te meg nagy kényelmesen utánam folydogálnál. Nem utazom a te neveddel!

- Én sem a tiéddel!

- A rövid útnak vágok neki. Nem bánom, ha ezer szikla állja is utamat, egy szempillantásra áttörök rajtuk, s hamarabb ölelem édesapámat, mint te.

- Csak eredj, én meg kerülő utakon járok, ahogy édesanyám tanácsolta.

Az utolsó szóra lépett be Tarkó, nem hallotta a perlekedést, s megölelvén, megcsókolván a leányokat, mindkettőt meglegyintette aranyvesszejével. Abban a pillanatban csörgedező patakává váltak, s elindultak ketten kétfelé.

- Ó, jaj nekem, hát nem együtt mentek?! - jajgatott Tarkó. - Jertek vissza, jertek!

De már nem hallották jajszavát. Olt tüzesen tört előre, Maros is szaladott, valamivel csendesebben, de más irányba. S amint tovább-továbbhaladtak, nőttek, növekedtek. Olt szilajul vágott a hegyeknek, sodorta a fákat, köveket, sziklákon tört keresztül. Ám alig ért a verestoronyi szorosig, kimerült, alig-alig folydogált, meg-megállapodott, s nagy nehezen lépett egyet-egyet elébb. Búsan sóhajtozott magában: „Ó, mért nem hallgattam édesanyám szavára! Itt kell elpusztulnom egyedül, elhagyottan, senki sem könnyörül rajtam.”

Ám egyszerre zúgást, morajlást hall, s ím, látja, hogy hömpölyög felé lassan, méltóságosan egy rengeteg nagy folyó. És hallja Maros hangját:

- Jere, jere! Tarts velünk! Engem magába fogadott a Duna, ő elvisz édesapámhoz, elvisz téged is.

- Ó, vigy el engem is - esdekelt Olt -, hadd látom meg édesapámat!

Abban a pillanatban a vén Duna hátára kapta Oltot, ki bezzeg most szeretettel ölelte, csókolta testvérét, Marost. Így látták meg édesapjokat, ki ott állott a Fekete-tenger partján, azon a helyen, ahol a Duna beléje szakad.

- Apám! Apám! Tekints reánk, itt vagyunk! - zokogott Maros és Olt. Többet nem szólhattak, belemerültek a Fekete-tengerbe...

A SOKNEVŰ KIRÁLYFI

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, az Óperenciás-tengeren innét, volt egy királyfi. Szép, ügyibevaló legény volt ez a királyfi, megakadt a szem rajta, az is volt, amit a tejbe aprítson (meghiszem azt, hogy volt!), de mikor miért, miért nem, a jó Isten tudja, én nem, a szomszéd ország királya nem adta neki a leányát, pedig az, úgy láttam, mint ma, igaz hajlandóságot mutatott a királyfihoz.

Hej, megszégyelli magát a királyfi erősen, nem is mert hazamenni az ő országába, ott maradt a királykisasszony országában, szállást vett a város végén egy vendégfogadóban, s onnét négy álló hétig ki sem mozdult. Gondolkozott éjjel-nappal, törte a fejét, mit csináljon: szeretne volna visszafizetni a királynak a csúfságot. Egyszer aztán mit gondolt, mit nem, felöltözött borbélylegénynek, s ment egyenest a király palotája elé. Be akar menni az első kapun, de a kapus megállítja:

- Hé, atyafi, megállj! Hogy hívnak?!

- Engem Pálinkának - felelt a királyfi.

- Ej, ilyen-olyan adta, eltakarodj innét! - mordult rá a kapus.

Elódalog a királyfi, megy a második kapuhoz, de ott is megállítja a kapus:

- Mit akarsz?! Hogy hívnak?!

- Ilyesvalaminek - felelt a királyfi.

- No, még ilyesvalami nevet nem hallottam - mondotta a kapus. - Jó lesz, ha elkotródol, mert látom, hogy nem jóban jársz!

Elkotródik a királyfi, de a harmadik kapunál is szerencsét próbál. Kérdi a kapus:

- Hogy hívnak?

- Engem Négyhételőttnek!

- No - mondta a kapus -, ilyesvalami nevet sem ezelőtt nem hallottam, sem ezután nem hallok többet! Mit akarsz? Mi a mesterséged?

- Borbélylegény vagyok. Szeretném megberetválni a királyt. Tudom, hogy még úgy senki meg nem beretválta. Megemlegetné halála napjáig.

- Hát ha olyan híres borbély vagy, akkor csak eredj be isten hírével, jó kenyered lesz a királynál.

Bemegy a királyfi, de nem ment egyenest a királyhoz, hanem először befordult a konyhára. Kérdi a szakácsné:

- Kit keres maga, lelkem? Mi a neve?

- Macska az én nevem, kincsem, szakácsné.

- Ó, hogy a macska rúgja meg, de különös neve van!

- Itthon van-e a királykisasszony?

- Itthon biz a, lelkem, ki sem mozdul a szobájából, sír éjjel-nappal.

- Ugyan mért sír?

- Mert nem adták ahhoz a királyfihoz, aki itt járt négy hét előtt.

- No, én éppen attól a királyfitól jövök. Levelet hoztam a királykisasszonynak. Tudom, megvigasztalódik, ha elolvassa.

- Csak vigye, lelkem, vigye.

Megmutatta, hogy merre menjen, de a királyfi visszafordult az ajtóból.

- Hallja, kincsem, szakácsné, mi lesz vacsorára? Majd visszajövök.

- Túrós rétes, lelkem. Csak jöjjön, jó szívvel várom!

Azzal elment a királyfi, keresztülsompolygott vagy huszonnégy szobán, úgy talált a királykisasszony szobájára. Hát csakugyan igaza volt a szakácsnénak, most is sírt a királykisasszony, vörös volt a szeme a sok sírástól.

- Jó napot, szomorú királykisasszony! - köszöntötte a királyfi.

Megijed a királykisasszony, nagyot sikolt:

- Jaj, ki vagy, mit akarsz?!

- Túrós Rétes a nevem, felséges királykisasszony, meg ne ijedjen tőlem.

- Túrós Rétes! No, még ilyen nevet sem ettem világ életemben! - mondta a királykisasszony, s olyan lelkiből kacagott, hogy csengett belé a palota. - Hát mért jöttél, Túrós Rétes? - kérdezte a királykisasszony, mikor jól kikacagta magát.

- Nézz meg jól, királykisasszony, nem ismerz meg?!

Hej de még csak most sikoltott nagyot a királykisasszony!

- Jaj, hogy mertél ide jönni! Vége az életednek s az enyémnek is, ha megtudja az apám!

No de mit csináljon? Nem volt szíve, hogy elkeresse a királyfit, ott is maradt az estig, beszélgettek édesen, kedvesen, s tanakodtak, hogy s mint lehetne a király szívéét megfordítani.

Este aztán elbúcsúzott a királyfi, ott hált a konyhán, de sem neki, sem a királykisasszonynak egész éjjel nem jött álom a szemére. Reggel megy be a királyné a leányához, látja, hogy milyen halovány az arca, összecsapja a kezét.

- Jaj, lelkem, leányom, mi bajod esett?!

Mondta a királykisasszony:

- Nem esett nekem semmi bajom, édesanyám, csak nem tudtam aludni a Túrós Rétes miatt.

Ezalatt a királyfi bement a királyhoz, s ajánlotta magát, hogy csak fogadja fel udvari borbélynak, mert ő úgy beretvál, ahogy még borbély nem beretvált, amióta áll a világ.

- Hogy hívnak? - kérdezte a király.

- Ilyesvalaminek - felelt a királyfi.

- No, Ilyesvalami, hát nyírd le a hajamat, s beretválj meg! Ha megtetszik a munkád, úri dolgod lesz az én udvaromban.

Leül a király, a királyfi meg hajnyírásnak lát, de csak féloldalt vágta le a haját, s beretválni is csak féloldalt borotválta meg. Aztán se szó, se beszéd, lecsapta az ollót meg a beretvát, kiugrott az ajtón. Felszökik a király, szalad a tükörnek, nézi magát, s nagyot ordít, szörnyű éktelen volt a feje.

- Megállj, gazember, megállj! - ordított a király, s szalad szobáról szobára. Először is a lányával találkozott.

- Nem láttad Ilyesvalamit?

- Jaj, nem láttam én semmit, nem is látok a szememmel, egész éjjel nem tudtam aludni Túrós Rétes miatt.

Szalad a király a konyhára.

- Nem láttad Ilyesvalamit?

- Nem láttam, felséges királyom, de Macska éppen most szaladott el.

- Megbolondultak ezek? Mind félrebeszélnek!

Szalad le a harmadik kapushoz.

- Nem láttad Ilyesvalamit?

- Ilyesvalamit nem, de most futott erre Négyhételőtt.

- Bolond! - ordított a király, s nagyot ütött a kapusra.

Szalad a második kapushoz:

- Nem láttad Ilyesvalamit?

- Bizony láttam, felséges királyom, éppen most futott az első kapu felé.

- No, végre hallok okos beszédet is!

Szalad az első kapushoz. Az ott fetrengett a kapu előtt, s nagyokat nyögött. A királyfi vágta földhöz, mert nem akarta kiereszteni.

- Láttad Ilyesvalamit?

- Nem láttam, felséges királyom.

- Hát mért fekszel a sárban?

- Mert a Pálinka leverte a lábamról.

- Ej, szedtevette gazembere, hát te annyi pálinkát iszol, hogy lever a lábadról?!

Cudarul elpáholta a kapust, s visszaszaladt a palotába. Ott aztán lassanként kitudódott, hogy a királyfi volt az ármányos borbély. Na, mit tehetett a király. Gondolta, még erősebben csúffá teszi a királyfi, inkább neki adja a leányát. Egyszeriben üzentek, csak jöjjön bátorsággal, neki adják a királykisasszonyt. De jött is a királyfi mindjárt, s még aznap megtartották a lakodalmat.

Holnap legyen a vendégetek a soknevű királyfi!

A KIRÁLY ÉS A BOGNÁR

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, kidőlt kemencének bedőlt oldala volt - túlannan túl, innen, volt egyszer egy király. Ennek a királynak az udvarában mindenféle mesterember volt, még bognár is, dolgozott is valamennyi reggeltől estig, csak egyedül a bognárnak nem fért a nyakára a munka: az éjjel-nappal a korcsmában lakott, evett-ivott, muzsikáltatta magát, különb sora volt, mint a királynak.

Csak tűrte, tűrte egy darabig ezt a király, de egyszer mégis megsokallotta, s maga elé hívatta a bognárt.

- No, te ingyenélő bognár - rivallt rá a király -, nem érdemled meg, hogy Isten áldott napja reád süssön! De majd megdolgoztatlak én úgy, hogy vért izzadsz! Még ez órában menj ki az erdőbe, s holnap reggelre olyan százakós hordót csinálj nekem, hogy azon se fűrés, se faragás ne legyen, mert különben karóba kerül a fejed.

De bezzeg elmúlt a bognár virágos kedve, lefittyent az orra, mintha folyt volna a vére, s úgy ment nagy búsán az erdőbe. Hiszen oda kimehetett, s akár vissza is indulhatott volna, mert hiába törte a fejét, azt ugyan ki nem tudta találni, hogy s mint csináljon olyan hordót, amelyen se fűrés, se faragás ne legyen. Nézte, nézegette a fákat, egyet-kettőt meg is kopogtatott a fejszéjével, de levágni bizony nem vágta le: ugyan minek? Nem is törte többet a fejét, leült egy fa alá, a nyakából kiakasztotta a csíkos tarisznyát, kenyeret, szalonnát kotorászott elé, s nagy bújában-bánatában falatozni kezdett. Gondolta magában, jóllakik utoljára. Amint enne, eddegélne, odasompolyog egy róka, köszönti a bognárt, s mondja neki:

- Vess egy falást nekem is, szegény bognárlegény, két napja, hogy egy befaló falás nem sok, annyit sem ettem.

- Nesze, hogyne adnék - mondotta a bognár, s vetett neki egy jó darab kenyeret s szalonnát is mellé.

- No, te bognárlegény, köszönöm a jóságodat, meg is hálálom. Tudom én, hogy mitől fáj a fejed. De ne búsulj, mert reggelre meglesz az a hordó, te csak aludjál bátran!

Hitte is, nem is a bognár ezt a beszédet, de gondolta magában, ha megcsinálja, jó, s ha nem csinálja, úgyis csak karóba kerül a feje - ő bizony lefeküdt, s egész éjjel aludott, mint a fekete föld. Hát, Uram Jézus, szeme-szája tátva maradt reggel, mert csakugyan megvolt a százakós hordó, s nem látott azon emberi szem sem fűrészt, sem faragást. De bezzeg tátva maradt a királynak is szeme-szája, mert ő is sok minden csudát látott, de még fúratlan-faragatlan hordót ő sem világéletében.

Egy szó nem sok, annyit sem szólt, csak csóválta a fejét jobbra-balra, mintha a mennykő kerülgette volna, a bognár sem szólt semmit, azt is lassan mondta, ment egyenest a korcsmába, s egész éjjel húzatta a cigányokkal szörnyű jókedvében.

- Hm, hm, már megint vigadozik ez a betyár - mormogott a király magában -, de majd adok én gondot neki ismét, hogy tudom, elmegy a kedve!

Ahogy virradt, hívatta a bognárt, s mondta neki:

- Hallod-e, te ingyenélő bognár, egész éjjel nem aludtam a dombérozásod* miatt, de adok én neked olyan munkát, hogy vért izzadsz belé! Ha holnap reggelre magától járó vasas szekeret* nem csinálsz, bizony mondom, karóba kerül a fejed!

Kimegy a bognár a palotából nagy szomorúan, nyakába veti a tarisznyát, karjára akasztja a fejszóját, s megy az erdőbe, ott is az alá a fa alá, amelyik alatt hált, s elkezdett falatozni. Kettőt sem falt, ott volt a róka.

- Hej, a jó Isten vezérelt ide, édes rókám! Éhes vagy-e?

- Az vagyok, szegény bognárlegény, de nagyobb a te bajod az én éhségemnél.

- Eltaláltad, édes rókám: magától járó vasas szekér kell a királynak.

- Tudom én, ha nem mondd is, szegény bognárlegény, de csak feküdj le s aludj, egyéb gondod ne legyen.

Aközben a róka lekuporodott a legény mellé, jól bekebelezett kenyérből, szalonnából, aztán egyet ugrott, kettőt szökött, s eltűnt az erdőben. A bognár lefeküdt, aludt reggelig, s hát ott állott mellette a vasas szekér. Ott volt a róka is.

- No, te szegény bognárlegény, ülj a kocsira, odavisz, ahová parancsolod. De nesze, adok egy sípot is, s ha bajba kerülsz, csak fuvintsd meg, hasznát veszed, meglásd.

Megköszöni a legény a róka jóságát, elbúcsúzik tőle, aztán felül a kocsiba, s parancsolja annak, hogy meg se álljon a király udvaráig.

Abban a pillanatban elindult a szekér, zörgött, zakatolt, szaladott, mintha négy ló vitte volna, s ügyesen befordult a király udvarára. A király éppen a tornácban állott, s majd lefordult onnét, úgy elcsudálkozott. De ahelyett hogy megdicsérte volna a bognárt, rákiáltott keményen:

- No, ilyen-olyan ördögös bognárja, látom, hogy az ördögökkel cimborálsz, de mégis előbb-utóbb karóba kerül a fejed! Van nekem száz nyulam, s ha azt három napig úgy meg nem őrzöd, hogy egy se hibázzék, kerékbe töretlek, s a fejedet karóba húzatom!

De most már igazán búsult a bognár, égett a föld a talpa alatt. Hátrament az ólhoz, kieresztette a száz nyulat, s nagy nehezen kiterelte a mezőre, de azok - adta hét lelkét! -, alighogy odaértek, ahányan voltak, annyifelé szaladtak. Hej, szegény bognárlegény futott erre-arra, mindenfelé, csak úgy szakadt az izzadság a hátáról, de akár a világból is kifuthatott volna, pipadohányt sem ért a futása. No, most csakugyan vége az életének. Billegett-ballagott, meg-megállt, gondolkozott, s egyszerre csak eszébe jut a síp, mit a róka adott. Eléveszi, belefúj, hátha segít rajta, s ím, csakugyan az első fuvintásra összeszaladott mind a száz nyúl száz felől, s olyan szépen eregéltek hazafelé előtte, mint megannyi kezes bárány.

A király már várta a kapuban, a lábát kétfelé vetette, úgy mentek el alatta egyenként a nyulak, s számolta pontosan. No, azt ugyan számolhatta, egy híja sem volt a száznak.

Másnap reggel is kihajtotta a nyulakat, de most ügyet sem vetett rájuk, hadd szaladjanak szét, lefeküdt egy fa alá, s aludt, mint a bunda. Hanem a királynak nem volt nyugta, most már csakugyan szerette volna elpusztítani a bognárt, mert szentül, hitte, hogy az ördögökkel cimborál. Rávette a leányát, hogy öltözzék parasztgúnyába, menjen ki a bognárhoz, s ha másként nem, csókért is csaljon el tőle egy nyulat. Tetszett ez a királykisasszonynak, felöltözött parasztleánynak, kiment a mezőre, felköltötte a bognárt, mert az aludott akkor is javában.

- Adj' isten, nyulak pásztora!

- Fogadj isten, királykisasszony!

- Hát te ismeresz engem, nyulak pásztora?

- Ismerem biz én, királykisasszony.

- No, ha ismersz, adj egy nyulat nekem. Annyi pénzt adok, hogy úr lehetsz belőle egész életedre.

- Egy sem eladó pénzért, királykisasszony, de három csókért adok hármat is.

- Elég nekem egy is, nyulak pásztora, nesze a három csók.

Adott a bognárnak három cuppanós csókot, a bognár meg összesípolta a nyulakat, s a legszebbet kiválasztotta a királykisasszonynak.

Szaladott haza nagy örömmel a királykisasszony, de búra fordult az öröme, mert amikor éppen ment föl a garádicson, a bognár belefűjt a sípjába, a nyúl kiugrott a királykisasszony kezéből, s uccu! visszaszaladt a mezőre a többihez. Este egy híja sem volt a száz nyúlnak.

De csak nem tudott megnyugodni a király, s másnap a feleségét küldötte ki parasztgúnyában, ám a bognár azt is megismerte, s annak is csak három csókért adott egy nyulat. Azám, adhattott. Azt is visszasípolta, mikor a királyné éppen a kilincsre tette a kezét.

- No, ördögadta fattya - mormogott a király magában -, megállj, holnap én megyek ki!

Felöltözött ő is parasztgúnyába, jó zsíros bundát akasztott a nyakába, s köszöntötte a bognárt:

- Adj 'isten, nyulak pásztora!

- Fogadj isten, földi!

Így fogadta, pedig jól tudta, hogy a királlyal van dolga. Aztán kérdezte:

- Hát mi jóban jár, földi?

- Megvennék egy nyulat, ha eladná. Jó pénzt adnék érte.

- Nem lehet, földi. Pénzért a királynak sem adhatok, hanem ha a botommal verhetek kendre tizenkettőt, isten neki, vigye a nyulat.

Mit gondolt, mit nem a király, ő bizony lehasalt, s biztatta a bognárt: hát csak számláld reám, fiam!

No, ennek ugyan nem kellett a biztatás. Olyan tizenkettőt vert a királyra, hogy az bőgőnek nézte az eget. Akkor aztán odaadta a nyulat.

„Hiszen - gondolta magában a király -, majd elfelejtem a botot, de te megemlegeted, ördögadta fattya!”

Keményen megmarkolta a nyulat, s futva futott hazáig, de amikor éppen a kilincsre tette kezét, megszólalt a síp, s uccu neki, vesd el magad! - a nyúl kiugrott a kezéből, s meg sem állott, míg a mezőre vissza nem szaladott.

- No, te betyár - mondotta a bognárnak este -, még egyszer elküldlek a nyulakkal, de jól vigyázz az életedre!

Jól van... a bognár másnap megint kihajtotta a nyulakat, de ment csakhamar a király is utána, mégpedig a magától járó vasas szekéren. Vitt három üres zsákot is, ő tudta, miért.

- Adj' isten, nyulak pásztora!

- Fogadj isten, felséges király! Adjak-e nyulat?

- Hallgass, ilyen-olyan teremtette! Nem nyúlért jöttem, hanem azért, hogy töltsd meg ezt a három üres zsákot igazsággal.

- Én jó szívvel - mondta a bognár. - Hát az úgy volt, hogy idejött a királykisasszony, s én is adtam, ő is adott... aztán kijött a királyné: én is adtam, ő is adott... kijött a király is: én is adtam, ő is...

- Egy szót se többet - rikkantott a király -, inkább a pokol fenekére kerüljek, semhogy a csúfságomat halljam!

Hiszen csak a pokol fenekét kellett, hogy emlegesse, egyszeriben nekilódult a magától járó szekér, s nagy zörgéssel, zakatolással elszaladt: meg sem állott a pokol fenekéig.

Egy hétig, kettőig várták a népek a királyt, de azt várhatták, mert az ördögök el nem eresztették. Mit volt, mit nem tenni, más királyt választottak helyébe, s akár hiszitek, akár nem, a bognárt választották. A bognárból lett király feleségül vette a királykisasszonyt, s még ma is élnek, ha meg nem haltak.

Itt a vége, fuss el véle!

GYÖNGYSZÍN ILONA

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, még a hármás üveghegyen is túl, volt egyszer egy király, s annak egy fia még egy leánya. A fiút Leányszín Bálintnak hívták, mert olyan patyolatarca volt, mint egy leánynak, a leányt meg Gyöngyszín Ilonának, mert ékes gyöngynél ékesebb volt. No de azt emberi szó nem tudja kimondani, mennyire szerette a királyfi a hűgát. Ha lehet vala, mindig vele lett volna, nem is ment országot-világot látni, mint más királyfi, csak hogy minél többet láthassa a hűgát. De hiába, minden órában mégsem lehettek együtt. Egyszer aztán a királyfi kihirdette az egész országban, hogy valahány arcképpingáló* van, jöjjön mind az udvarba, fössék le a királykisasszonyt, amelyik legjobban eltalálja, annak a képét majd mindig magával hordja, hogy akárhol járjon-keljen a föld kerekén, mindenütt gyönyörködhessék Gyöngyszín Ilonában.

Hát jöttek is a képpingálók, festettek szebbnél szebb képeket, de a királyfinak egy sem tetszett, valamennyi képnél szebb volt, ékesebb volt az ő hűga.

- Van-e még képpingáló az országban? - kérdezte a királyfi.

- Van még egy öreg - mondták -, el is indult, de nem tudott lépést tartani velünk.

Két-három nap múlva csakugyan megérkezett az öreg képpingáló is, s ez aztán lepingálta Gyöngyszín Ilonát a maga igaz valóságában. De adott is a királyfi az öregnek temérdek aranyat, a többieknek is urasan megfizette a fáradságát, aztán a képet a kebelébe dugta, s akármerre járt, elé-elévette s gyönyörködött benne.

Telt-múlt az idő, egyszer a királyfi kiment a tenger partjára, s amint ott sétált fel s alá, elővette a képet, nézte, csudálta, meg-megcsókolta. Hanem, Uram Jézus, mi történt! Amint a képet nézegette, hirtelen nagy fergeteg kerekedett, kikapta kezéből a képet, s vitte, ragadta a tenger fölött, s valahol a közepén beledobta.

Hej, édes Istenem, búsult a királyfi, majd megölte a búbánat, mert többet olyan képet az öreg képpingáló sem tudott festeni, az elsőt pedig nem találták, ámbátor ahány hajós s halászember volt az országban, mind a tengerre szállott, s keresték a képet. No, azt ugyan kereshették, mert mikor a fergeteg a tengerbe röpítette a képet, éppen ott halászott az ánglius* király hat halásza, azon a helyen, ahol a kép a tengerbe esett, kifogták s hazavitték a királynak. De bezzeg nem kérdezte a király a halászkótlól, fogtak-e halat, nem-e, ahogy rátekintett a képre, a szava is elállott a nagy csudálkozástól, mert világéletében még nem látott olyan gyönyörű-séges szép leányt, mint amelyet az a kép mutatott. E pillanattól fogvást nem volt nyugodalma, éjjel-nappal azon tűnődött, hol, merre lakozhatik az a leány. Összehívatta az ország bölcseit, hátha azok meg tudnák mondani. Azt mondta nekik:

- Üljetek le egy szobába, s addig onnét ki ne jöjjetek, míg valamit ki nem találtok!

Tanakodtak a bölcsek, törték a fejüket, de bizony ki nem találták, hol s merre lehet az a leány. Mikor már három nap s három éjjel tanakodtak, azt mondta a legöregebb:

- Tanakodhatunk ezer esztendeig, nem lesz annak látszatja. Mondjuk a királynak: hívja meg az udvarába a világon ahány királyfi s herceg vagyon, mikor aztán asztalnál ülnek, adassa a képet kézről kézre. Amelyik ismeri azt a leányt, annak bizonyosan kicsordul a könny a szeméből, ha rátekint a képre, ettől aztán megtudhatja, ki s mi, hol s merre lakozik az a leány.

Mind helyesnek találták ezt a tanácsot, elé is mondták a királynak, az is helyesnek találta, s még aznap küldötte a kengyelfutóit a világ minden tájékára, hogy hívják meg a királyfikat s

hercegeket az ő udvarába, merthogy nála hetedhét országra szóló nagy vendégség leszen. No, jött is annyi vendég, hogy csak úgy nyüzsögtek a palotában. Eljött Leányszín Bálint is. Amint asztalhoz ültek, a király elővette a képet, mutatta a szomszédjának, az meg továbbadta, ment a kép kézről kézre, de lassan, mert mindegyik megcsudálta. Elkerül a kép Leányszín Bálinthoz is, rátekint, s hát uramteremtőm, abban a pillanatban kicsordul a könny a szeméből.

Hiszen egyéb sem kellett a királynak! Fölkelt a helyéről, odament Bálinthoz.

- Ugye, te ismered, akit ez a kép ábrázol?

- Ó, hogyan ismerném, hiszen én vesztettem el! A húgom képe ez!

- Bizony, ha a húgod képe, ő lesz az én feleségem! Vidd el az én képemet, s ha megtetszik neki: ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket.

Örült is, nem is ezen Leányszín Bálint. Örült annak, hogy az angolus királlyal keveredik atyafiságba, de búsult, hogy azután majd ritkán látja a hűgát. Hanem hazavitte az angolus király képét, vitte az üzenetet is, s Gyöngyszín Ilona úgy találta megnézni a képet, hogy azt mondta:

- Jaj, lelkem, bátyám, itt hagylak téged, felesége leszek az angolus királynak.

- Hát légy a felesége - mondotta Bálint -, csak küldd vissza a képedet, hogy lássalak mindig.

Még aznap aranypecsétet levelet írtak az angolus királynak, hogy induljon Gyöngyszín Ilona elébe, várja az országa határán, mert ők útnak indítják a mátkáját. S csakugyan, két-három nap hogy eltelék, aranyos hintóba ültették a királykisasszonyt, előtte, utána egy sereg hintó s lovas katona. A királykisasszony hintájában csak a vén dajka ült, merthogy nem tudott megválni tőle, pedig hej, mit főzött-forralt magában a vén boszorkány! Volt neki egy leánya, olyan fekete, mint egy cigány, s ezt előreküldötte, hogy csak várakozzék a tenger partján, oda éppen sötét este érnek, ő majd a királykisasszonyt a tengerbe löki, s helyébe a leányát ülteti.

No, ezt jól kifundálta adta gonosz lelke! Csakugyan sötét este értek a tenger partjára, s ahogy a vén boszorkány megpillantotta a leányát, hirtelen a tengerbe lökte a királykisasszonyt, a leányát a helyébe ültette, s úgy mentek tovább. Senki lélek nem látta ezt, csak egyedül a jó Isten. Bezzeg volt szörnyülködés, álmétködés, mikor az ország határán találkoztak az angolus királlyal, s Gyöngyszín Ilona helyett egy fekete képű leány szállott ki a hintóból. Hej, szörnyű haragra gerjedt a király.

- Kit s mit hoztatok nekem?! Ez nem Gyöngyszín Ilona! Megállj, Leányszín Bálint! Megcsaltál, de ezt még megkeserülöd!

Az udvarbeli népek s a katonák mennyre-földre esküdöztek, hogy ők Gyöngyszín Ilonával indultak el, talán csak megfeketedett a képe a naptól. Elősompolygott erre a vén boszorkány is, s mondta:

- Csókolom a kezét-lábát, felséges királyom, igazat beszélnek az emberek. Bezzeg hogy megfeketedett a királykisasszony arca. Eleget mondtam, hogy ne nézzen ki a hintó ablakán, mindegyre kikukucskált. De ne búsuljon, felséges királyom, visszajő a színe Gyöngyszín Ilonának, csak a napra ne eressze.

Hitte is, nem is a király ezt a beszédet, de hát gondolta magában, ha már így van, legyen így, hazavitte a boszorkány leányát, s megesküdt vele.

Hát a szegény Gyöngyszín Ilonával mi történt? Gyöngyszín Ilonával bizony az történt, hogy amint a vén boszorkány a tengerbe dobta, aranykígyó lett belőle, továbbbúszott a tengerben, s másnap délben kiment a tenger partjára, ott a jó meleg fővénybe belefeküdt, s a napon

sütkérezett. Éppen akkor talált arra járni hat ánglius diák, meglátták az aranykígyót, megfogták, s azt határozták, hogy elviszik a királynak, az bizonyosan örül majd az aranykígyónak, mert olyat még a király is aligha látott világéletében. De alighogy elindultak, megszólalt az aranykígyó:

- Csak vigyetek, vigyetek a királyhoz, de nehogy pénzt fogadjatok el érettem; kenyérenél meg sajnálnál egyebet ne kérjete.

Fölmennek a diákok a palotába, mutatják az aranykígyót a királynak, az meg elfogadja nagy örömmel, s egy-egy zacskó aranyat akar ajándékozni a diákoknak, de ezek nem fogadták el, azt mondták:

- Csak egy kevés kenyeret meg sajtot kérünk felségedtől, egyebet semmit.

Tetszett a királynak, hogy a diákok pénzre nem vágyakoznak, adott nekik kenyeret meg sajtot, s mondta nekik:

- Derék fiúk vagytok! Csak igyekezzetek, majd lesz gondom rátok!

A király egyszeriben aranykalitkát csináltatott, abba tette az aranykígyót, s naphosszat elállt a kalitka előtt, nézte az aranykígyót nagy gyönyörűséggel. De bezzeg nem tetszett ez a vén boszorkánynak. Megsejdtette, hogy az az aranykígyó Gyöngyszín Ilona, nem más, s mondta a leányának:

- Hallod-e, ha azt az aranykígyót el nem pusztítatod, pünkösdi lesz a királynéságod, mert az Isten istenem ne legyen, ha az nem Gyöngyszín Ilona, aranykígyó képében. Tedd magadat betegnek, s mondd a királynak, hogy addig meg sem gyógyulsz, míg az aranykígyót el nem pusztítja, mert nem állod a szagát.

A királyné mindjárt le is feküdt, nyögött, jajgatott, s azt mondta az urának, hogy ha az aranykígyót el nem pusztítja, meghal szörnyű halálnak halálával. Hej, megsomorodott a király, nem tudta, mitévő legyen, mert erősen tetszett neki az aranykígyó, de a királyné addig jajgatott, hogy a király kettévágta a kígyót, s a kertben elásta. Hiszen jól cselekedte, hogy elásta, mert még azon az éjen két arany almafa nőtt ki ott, olyan magas, hogy mind a kettőnek az ága behajolt a palota ablakán. Ennek a két fának még jobban örült a király, de nem sokáig tartott az öröme, mert a vén boszorkány megsejdtette, hogy az a két arany almafa a kígyó testéből nőtt.

Mondta a leányának:

- Hallod-e, a király vendégségbe hívta a barátait, éppen az arany almafák alatt terített asztalt. Nyisd ki jól a füledet, s hallgasd meg, hogy mit beszél majd az a két fa, mert bizony mondom neked, hogy megszólamlík mind a kettő, s abból azt is megtudod, hogy Gyöngyszín Ilona testéből hajtottak ki.

A király csakugyan vendégségbe hívta a barátait, királyokat, hercegeket s mindenféle nagyurakat, s hát ahogy asztalhoz ültek, megszólalt az egyik fa, amelyik alatt a király ült:

- Ó, édes királyom, de jó szívvel tartok neked árnyékot! Amely ágam reád hajlik, olyan könnyű, mintha nem is volna!

Megszólal a másik is, amely alatt a királyné ült:

- Jaj, az én ágam meg olyan nehéz, hogy alig bírom, szinte leszakad!

Na, vége lesz a vendégségnek, s mondja a királyné az anyjának, hogy mit beszéltek a fák.

- Bizony, ha azt beszélték, tedd betegnek magadat, s ne hagyj addig békét a királynak, míg mind a kettőt ki nem vágatja.

Úgy tett a királyné, amint az anyja tanácsolta, s a király szomorodott szívvel kivágatta az arany almafákat, de mit gondolt, mit nem, a két fából két nyoszolyát csináltatott, az egyiket a királynénak, a másikat magának.

De a vén boszorkánynak nem volt nyugodalma, s mondta megint a leányának:

- Nehogy elaludj ma éjjel, hanem hallgasd meg, hogy mit beszél a két aranynyoszolya, mert bizony mondom, pünkösdi lesz a királynéságod, ha azt a nyoszolyát össze nem vágatod.

Elkövetkezik az este, a király lefekszik, s mindjárt el is alszik, de nem aludt el a királyné. Hát csakugyan, éjfélkor megszólal az az ág, amelyen a király feküdt:

- Ó, édes királyom, de jó szívvel tartlak! Olyan könnyű vagy te nékem, hogy nem is érzem!

Megszólal a másik is:

- Jaj, én meg majd leszakadok ez alatt az utálatos asszony alatt!

Hiszen még pitymallatkor fölkel a királyné, szaladt az anyjához, s mondta, hogy mit beszéltek a nyoszolyák.

- Ugye mondtam? Egyszeriben betegnek tettesd magadat, s vágasd össze a nyoszolyákat!

Mit tehetett a szegény király, összevágatta a nyoszolyákat, még el is égette, de a pernyét összeszedte, a kertbe kivitte, s a rózsák közt elhintette, hogy a rózsái még szebbeket virágozzanak.

Hát, uramteremtőm, mi történt? Reggelre a rózsafák közt egy gyönyörűséges arany rózsabokor növekedett, de olyan gyönyörűséges, hogy a királynak, mikor meglátta, repesett a szíve szertelen nagy örömeben. Mindjárt leszakasztott egy rózsát, s a nyoszolyája fölé tűzte, egy képnek a rámájára, s csak úgy ragyogott, tündökölt az egész szoba ettől az egy rózsától.

Éjjel, mikor aludt a király s a királyné is, az aranyrózsa leszállott a kép rámájáról, s halljatok csudát, leány lett belőle, leány ám, mégpedig Gyöngyszín Ilona. Akkor Gyöngyszín Ilona a királyra borult, hullott a könnye, mint a záporosó, minden csepp könnyéből egy-egy gyöngyszem lett, s mondta keserves jajszóval:

- Ébredj, ébredj, édes királyom, itt van Gyöngyszín Ilona!

De a király nem ébredt fel, mert minekelőtte lefeküdt, a vén boszorkány álomport tett a borába. Hanem jól látott s hallott mindent a király kicsi inaskája, akit a király olyan erősen szeretett, hogy éjjel is a szobájában tartott. Hallotta ez Gyöngyszín Ilona keserves sírását, azt is látta, hogy megint rózsák lettek belőle, mert nem tudta felébreszteni a királyt, de nem mert szólni reggel a királynak.

Következő éjjel sem ébredt fel a király, hiába költögette Gyöngyszín Ilona, s a kis inaska sem szólt semmit a királynak.

Reggel a király vadászni ment, az inaska meg tett-vett a szobában. Bejő a vén boszorkány, ráförmed az inaskára, hogy mi dolga itt, takarodjék. Megverte kegyetlenül, s kikergette. A szegény inasocska kiszaladt a palotából nagy sírva-ríva, s meg sem állott, míg az erdőbe nem ért, ottan leült egy fa alá, s sírdogált magában.

Jó haza este a király, kérdi, hol az ő kedves inasocskája. Hímezett-hámozott a vén boszorkány, hogy ő így nem tudja, úgy nem tudja, de a király rákiáltott szörnyű haraggal:

- Neked tudnod kell, hol van, s ha elő nem kerül, életeddel játszol!

Mit volt, mit nem tenni, mégis csak kibőffentett annyit, hogy megverte az inaskát, mert kijött a konyhába, s ott eltört egy lábast.

- Nem igaz - kiáltott a király -, sohasem ment ki az én szobámból, ha elmentem hazulról! Hová lett az inaskám?

Most már azt is kibőffentette, hogy az erdő felé szaladt el, ott lesz az valahol.

Egyszeriben lóra pattant a király, parancsolta a vadászainak, hogy menjenek vele, s vitték az agarakat is, hadd szimatolják, keressék az inasocskát. Kimentek az erdőbe, s ott meg is találták az agarak az inasocskát: ott sírt, sírdogált egy fa alatt.

- Hát te mért jöttél el hazulról? - kérdezte a király.

Mondta az inasocska, hogy mért szaladt el, s elmondta most azt is, hogy mit látott s hallott két éjszaka.

Hej, örült a király, szinte kiugrott a szíve nagy örömeiben. Kérdezte az inasocskát: vajon leszáll-e többet az a rózsa? Nem mondott-e valamit?

- De bizony mondta, felséges királyom, hogy még ma éjjel megpróbálja, s ha akkor sem tud felébreszteni, sohasem találkoztok ez életben.

Eközben hazaérnek, a királynak felhordják a vacsorát, de egy falás nem sok, annyit sem evett, egy csöpp nem sok, annyit sem ivott. A vén boszorkány nem tudta, hová legyen félelmében. Hiába töltött álomport a király poharába, nem ivott abból.

Lefekvés előtt mondta a király az inasocskának:

- Hallod-e, ha el találnék aludni, s nem ébrednék fel Gyöngyszín Ilona szavára, egy kicsit vakargasd meg a talpamat.

Na, lefekszik a király, de nem aludt el, csak egy kicsit elszenderült. S ím éjfélkor leszáll az aranyrózsa a szoba közepére, aztán a tükör elé áll, szépen megfésülködik, s úgy megy a király ágyához, ráborul, ébresztgeti, költögeti:

- Kelj fel, kelj fel, édes királyom! Itt van a te Gyöngyszín Ilonád, de többet el nem jó, ha most fel nem ébredsz.

De bezzeg nem kellett megcsiklandani a talpát, felugrott, megölelte Gyöngyszín Ilonát, s mondta lelkes szóval:

- Ne sírj, ne keseregj, szép Gyöngyszín Ilona, ímé felébredtem, tied vagyok holtig!

Csak most tudta meg a király, mi szörnyű csalárdság történt. Hej, egyszeriben fölverte ágyából a királynét, föl a vén boszorkányt, mind a kettőt ló farkára köttette, úgy húzatta végig a városon, míg szörnyű halálnak halálával meg nem haltak mind a ketten.

Aztán még aznap megtartották az igazi vendégséget. Ott voltak az anglius diákok is, akiket a király nagy hivatalba tett. Folyt a bor Hencidától Boncidáig, zengett a muzsika, táncoltak a sánták is, hét álló hétig állott a lakodalom.

Így volt, vége volt, mese volt.

A SZEGÉNY MEG A GAZDAG LEGÉNY

Volt a világon egy szegény meg egy gazdag legény. Hat ökre, tornácos kőháza volt a gazdag legénynek, de még csak egy borjacskája sem a szegénynek. Hej, sokat kesergett magában a szegény legény: ám, az Isten egynek sokat ad, másnak keveset sem, s nem elég a szegénység, a gazdag le is nézi a szegényt. Mert csakugyan úgy is volt: a gazdag legény lenézte a szegény legényt, még a köszöntését sem fogadta.

Egyszer aztán mit gondolt, mit nem a szegény legény, ő bizony megunta a sok éhezést, rongyoskodást, süttetett az édesanyjával hamuban sült pogácsát, s elment világgá. Azt mondta az anyjának:

- Ne sírjon, édesanyám, majd megsegít a jó Isten, s ha visszakerülök, nem éhezünk, rongyoskodunk többet.

Elindult a szegény legény, ment, mendegélt hegyeken-völgyeken által, hetedhét ország ellen, hajnaltól estig meg sem állott, akkor leült egy fa alá, elővette a hamuban sült pogácsát, s elkezdett falatozni. De még kettőt sem falt, melléje sompolyog egy róka, s kéri könyörögve:

- Hallod-e, te szegény legény, adj egy falás pogácsát Isten nevében, egy hete, hogy nem ettem.

Mondta a szegény legény:

- Adok, hogyne adnék, nem egy falást, többet is, te szegény róka.

Kettőtörte a pogácsát, s felét a rókának adta. Megeszi a róka nagy mohón a pogácsát, s mondja a legénynek:

- No, te szegény legény, jótétel helyébe jót várj! Nesze, három szál a szőrömből, tedd el jól, s ha valahol nagy bajban lész, vesd tűzbe mind a három szálát, én mindjárt ott leszek melletted, a többi aztán az én gondom.

Hitte is, nem is a legény, de mégiscsak eltette a három szőrszálát, elbúcsúzott a rókától, s addig ment, mendegélt, míg a király városába nem ért. Fölment nagy bátran a palotába, egyenesen a király színe elé, köszöntötte a királyt illendően, az is fogadta emberséggel, s kérdezte, hogy mi jóban jár.

- Szolgálatot keresek, felséges királyom - mondta a legény.

- Szolgára nincs szükségem - mondta a király -, de van egy háromszázhatvanhat vékás búzaföldem,* azon már úgy elérett a búza, hogy mind kipattog a szeme: ha ezt a földet huszonnégy órának a leforgása alatt learatod, behordod s ki is csépeled, három tarisznya pénz lesz a jutalmad, mégpedig egy tarisznya arany, egy ezüst s egy réz. De azt is megmondom, hogy ha ezt a munkát el nem végezed, annyi botot veretek rád, ahány nap van az esztendőben.

Megvakarja a fejét a szegény legény, hümmöget, gondolkozik, nem tudja, mit csináljon: vállalja-e, ne-e a munkát: ő bizony mégis elszánta magát, ahogy lesz, úgy lesz, hátha jól lesz. Mondta a királynak:

- Elvállalom a munkát, felséges királyom, talán megsegít a jó Isten.

Jó hajnalban kiment a háromszázhatvanhat vékás búzaföldre, beleállott a búzába, vágta, vágta, hogy csak úgy csurgott róla a véres verejték, de ím, elkövetkezett az este, s hát még annyi búza állott a lábán, hogy elég lett volna a learatása kerek esztendőre. Hej, búsult a szegény legény, főtt a feje, nem tudta, mitévő legyen, éljen-e, haljon-e, fusson-e, maradjon-e. Amint

így évelődnek, búslakodnak magában, eszébe jut, hogy mit mondott a róka: előveszi a három szőrszálát, tüzet gyújt hamarosan, a szőrszálát beledobja, s hát csakugyan abban a szempillantásban ott termett a róka.

- Mi bajod, szegény legény? Látom, nagy bűnnek eresztetted a fejedet.

- Haj, ne is kérdezd, édes rókám! Nézd ezt a tenger búzát. Bolond fejvel elvállaltam, hogy huszonnégy órának a leforgásán learatom, a király udvarába hazahordom, ott ki is csépelem, s látod-e, fele idő kitelt, s annyi mintha nem is arattam volna.

- No, ha csak ennyi a bajod, feküdj le s aludj, majd learattatom én a király búzáját, haza is hordatom, ki is csépelem reggelre.

Azzal belefűjt egy kicsi sípba, s hát uramteremtőm, abban a pillanatban tenger egér, hörcsög meg galamb lepte el a búzaföldet. Az egerek aratták, a hörcsögök kérébe kötötték, kalonyába* rakták a búzát, a galambok meg kiszemezték, s reggelre mind egy szemig hazavitték.

Reggel, mikor kiállott a király a palota tornácára, a pipa kiesett a szájából, úgy elcsodálkozott azon a nagy hegyen, mit a galambok hordottak az udvar közepére. Búzahegy volt az, aljától a tetejéig.

De bezzeg a király sem másolta meg a szavát, méretett a szegény legénynek három tarisznya aranyat, az meg nagy vígan hazament az édesanyjához. Ám hogy, hogy nem, neszét vette a gazdag legény a szegény legény szerencséjének, nem állotta meg, hogy átal ne menjen a szegény legényhez, pedig azelőtt észre sem vette nagy kevelységében.

- Hallottam a hírért, hogy sok pénzt szolgáltatál, igaz-e? - kérdezte a gazdag legény.

- Bizony ha hallottad, jól hallottad - mondotta a szegény legény -, de nem is adták ingyen: learattam s kicsépelem huszonnégy órának a leforgásán a király búzáját, ami háromszázhatvanhat vékás földön termett.

A gazdag legény nem szólt semmit, de gondolta magában, hogy aminek a szegény legény, annak ő is képe; megirigyelte tőle a sok pénzt, s mert többhöz több kell, nem volt odahaza maradása, süttetett az anyjával tiszta búzalisztból egy tarisznya pogácsát, melléje jóféle pecsenyét, s úgy indult a király udvarába. Éppen azon az úton járt, ahol a szegény, éppen az alá a fa alá talált leülni, s hát jóformán elé sem szedte az elemózsiáját, ott termett a róka, s kérte könyörögve:

- Hallod-e, te gazdag legény, adj egy falást Isten nevében, egy hete, hogy nem ettem!

- Ha nem ettél, az a te bajod! - mordult rá nagy mostohán a gazdag legény. - Nem rókának süttötte éd'sanyám ezt a pogácsát.

Ez nem volt elég, még jól oldalba is rúgta a szegény rókát, s az nagy szégyenkezve elkullogott. Aztán a legény is, mikor annyit evett, amennyi belefért, továbbindult, s meg sem állott a király városáig. Fölment a királyhoz, éppen, mint a szegény legény, szolgálatot kért, de azt nem kapott, hanem a király azt mondta:

- Van még egy háromszázhatvanhat vékás földem, ha huszonnégy óra lefolyásán learatod, három tarisznya pénzt adok, de ha nem, annyi botot veretek rád, ahány nap az esztendőben.

Bezzeg a gazdag legény nem vakarta a fejét, nem tűnődött, gondolkozott, hanem egyszeriben elvállalta a munkát, s mindjárt ment a búzaföldre, ott aratni kezdett nagy serényen. Hiszen arathatott, izzadhatott, meg sem látszott az aratása azon a nagy földön, s mikor letelt a huszonnégy óra, alig volt a dolgának valami láttatja. No, ha úgy, a király sem vette tréfára, lehúzatta a gazdag legényt a húsz körméről, s egy nem sok, annyit sem engedett el a háromszázhatvanöt

botból. Véres lepedőben vitték haza a gazdag legényt, s többet nem is állott a lábára. S mert hogy nem tudott dolgozni, lassanként elszegényedett, ellenben a szegény legényből hatókrös gazda lett.

Így volt, vége volt, mese volt.

A TALÁLÓS MESE

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl, hol a kurta farkú malac túr, kidőlt-bedőlt kemencének egy csepp ódala sem vót, ahol jó volt, ott rossz nem volt, ahol rossz nem volt, ott jó volt, mégis megsült benne annyi pogácsa, hogy egy meztelen cigánypurdé mind elvitte az inge ujjában, úgy láttam, mint most, ott voltam, hol beszéltek, aki nem hiszi, kérdezze meg... volt egyszer egy király, s annak olyan szép felesége, hogy még az angyalok is irigyelték a szépségét. De olyan erősen irigyelték, hogy leküldötték hozzá a halál angyalát, s felvitették a mennyországba.

Búsult a király, szörnyű nagy bánat nehezült a szívére, éjjel-nappal siratta a feleségét, de hogy telt-múlt egy-két esztendő, addig s addig duruzsoltak a fülébe, hogy így meg úgy, nem maradhat halálig szomorú özvegységben, a koldusnak is van párja, a kicsi leányát sem nézheti árvaságban, hogy felöltözött szép aranyos gúnyába, s elindult leánynézőbe. Elindult, de előre megmondta, hogy csak olyan leányt vesz el, aki van olyan szép, mint az első felesége volt. No, be is járt országot-világot, sok szép leányt s asszonyt látott, de a feleségéhez hasonlatos szépet nem talált.

Telt-múlt az idő, a kicsi királykisasszony szép nagy leánnyá serdült, jöttek is a kérők, királyfik, hercegek, válogatott cigánylegények, de a király föltette magában, hogy addig férjhez nem adja a leányát, míg maga meg nem házasodik. Ezt gondolta magában, de senkinek sem mondta, a leányának sem, hanem csinált egy találós mesét, s kihirdettette, hogy annak adja a leányát, aki a mesét kitalálja, de úgy próbáljon szerencsét, akárki fia-borja legyen, hogy ha ki nem találja a mesét, karóba kerül a feje. Bizakodott erősen a király, hogy nem találkozik ember, aki az ő meséjét kitalálja, s nem fogy ki a leányából soha, lesz aki dajkálja, ha majd megöregszik.

Merthogy szép volt a királykisasszony is, mint a ragyogó csillag, jöttek a királyfik, hercegek, grófok, bárók, minden rendű s rangú legények sereggestül, akiknek külön-külön feladta a király az ő találós meséjét, mely szólott ekképpen:

*Keresi az olyant, de meg nem találja,
ha meg nem találja, anyja vére bánja.*

Tízen-húszan megpróbálták egy nap, de egy sem tudta helyesen megfejtetni. Bizony ha nem tudták, nem is látták többet Isten áldott napját.

Híre ment ennek hetedhét ország ellen, meghallotta a napkeleti özvegy királyné fia is. Ahogy meghallotta, nem volt többet nyugta, s mondta az édesanyjának:

- Na, édes királyné anyám, én is elmék, s szerencsét próbálok.

Hej, megijedt a királyné szörnyen, sírt, jajgatott, hogy zengett belé a palota, s összetett kézzel kérte a fiát:

- Édes fiam, szívemről szakadt virágszálam, ne játssz az életeddel, találsz te különbnél különb királykisasszonyokat, minden ujjadra kettőt!

- Különbnél különbeket találhatok, de olyat nem, mert úgy hírelük, hogy nincs párja kerek e világon.

Hiába sírt-rítt, könyörgött a királyné, a fiának nem volt maradása. Mit volt mit nem tenni, sütött az anyja útra való pogácsát, vele küldötte a leghűségesebb szolgáját, s ugyancsak a lelkére kötötte, hogy vigyázzon a királyfira, mint a szeme világra, mert „a királyfi s a feje!...”

Na, elindultak, mentek, mendegéltek hegyeken-völgyeken át, erdőkön-mezőkön keresztül, szél ellen, nap alatt, s addig mentek, mendegéltek, míg az özvegy király városába nem értek. Ott bemennek a fogadóba, esznek-isznak, s azzal a királyfi ment egymagában a királyhoz, a szolgáját meg ott hagyta, hogy vigyázzon a lovakra. Fölmegy a király palotájába, bejelentik, nagy bátran a király színe elé áll, s köszönti emberséggel.

- Isten hozott, fiam! Mi jóban jársz, ki fia vagy?

- Én a napkeleti király fia vagyok - felelt a királyfi. - Ugyan bizony hallotta-e hírét, felséges királyom?

- Hallottam biz én, jó pajtásom volt, nyugodjék békével.

- Bizony ha jó pajtása volt az én édesapám, én azért jöttem, hogy feleségül vegyem a felséged leányát.

- Hohó, öcsém, annak nagy sora van. Meg tudod-e fejteni az én találós mesémet?

- Megpróbálom, ha elmondja.

- Jobb lesz, ha nem próbálsz, sajnálom fiatal életedet.

- Ne sajnálja, felséges királyom, csak mondja elé.

- No, ha úgy, hát legyen úgy, hallgass ide, fiam.

*Keresi az olyant, de meg nem találja,
ha meg nem találja, anyja vére bánja.*

Gondolkozik a királyfi, vakarja a fejét, s egyszerre csak mondja:

- Felséged olyan asszonyt keres, amilyen a felesége volt, de nem talál, s ha nem talál, a leánya bánja, mert addig nem adja férjhez!

- Eltaláltad, ördögadta fattya - rikkantott a király -, de ha eltaláltad, akkor azt is tudhatod, hogy nem eladó a leány sem neked, sem másnak!

- Nem addig van?! - vágott vissza a királyfi. - Becsületes ember szavának áll.

- Hé, katonák! - ordított a király, s kirántotta a kardját, hogy miszlikbe vágja a királyfit.

Hát uramteremtőm, szaladtak be a katonák mindenfelől, rohantak a királyfinak, de bezzeg a királyfi sem tartotta hátul az eszét, uccu neki! szégyen a futás, de hasznos: elszaladt a fogadóba, felkapott a lovára, s meg sem állott hazáig.

Hiszen még jóformán haza sem ért Napkelet országába, talpra állíthatta a katonáit, mert jött utána rettentő nagy ármádiával a király, aki szörnyű mód megharagudott a királyfira, amért visszabeszélt neki. Haj, szegény királyfi! Még hírmondónak is alig maradt az ő katonáiból, úgy megverte a király ármádiája, s alig-alig tudták elrejtetni az édesanyját, ő maga meg kifutott az országból, mehetett szegény feje világra.

Ment, mendegélt a szegény királyfi nagy búval, bánattal, hetedhét ország ellen, addig ment, mendegélt, míg egy tenger mellé nem ért. Éppen akkor indult onnét egy hajó, fölkéredzett rá, beállott a hajóslegények közé. Mendegélt a hajó éjjel-nappal, szakadatlan, olyan csendes volt a tenger, mint a víz a tányér fenekén, de a hetedik éjjel szörnyű nagy fergeteg kerekedett,

magas toronynál magasabbra dobta a hajót, s úgy vágta egy sziklához, hogy miszlikbe szakadt. Áldott szerencsére, a királyfinak semmi baja sem esett, s továbbment a sziklán, bolyongott erre-arra, mindenfelé, aztán rengeteg erdőbe ért, rengeteg erdőből nagy pusztaságra. Hát, uramteremtőm, annyi volt a katona azon a pusztaságon, mint a fűszál a réten, mint a csillag az égen. Éppen egzecíroztak* javában. A király is ott ült egy dombon, aranytrónján, nagy füstökeregetett hosszú szárú pipájából, s úgy nézte nagy szívbeli gyönyörűséggel a katonáit. Nézi, nézi a királyfi az egzecírozást, s egyszerre csak meglátja a király, int neki, hogy menjen oda. Odamegy a királyfi, szalutál katonásan, a király meg mondja neki:

- Úgy szemlélem, hogy katona voltál te is valaha, állj bé, fiam, a sorba, s egzecírozz te is.

Sorba áll a királyfi, egzecírozik a többivel, a király meg mind őt nézte, s úgy megtetszett a királyfi járása, tartása, hogy odakiáltott neki:

- Állj ki a sorból, fiam, egzecíroztasd a katonáimat, hadd lám, mit tudsz!

Kiáll a sorból a királyfi, vigyáztt kiált, aztán induljt, de úgy megegzecírozatja a király katonáit, hogy döngött, rengett a föld, s a hosszú szárú pipa kiesett a király szájából, pedig négy baka fogta a pipa szárát. (Azám, négy baka fogta, egy meg piszkálta a tüzet. Úgy láttam, mint ma.)

- Hohó, fiam - kiáltott a király -, akárki fia vagy, vezérnek termettél, ez órától fogvást te vagy a vezérem!

Hazamennek este a király udvarába, a király este nagy vendégséget csap, asztalfőre, maga mellé ülteti a királyfit, esznek-isznak, rostával hordják a bort, de a királyfi csak nem akart kedvre derülni.

- Mi bajod van, fiam? - kérdezte a király. - Olyan szomorú vagy, mint a háromnapos esős idő. Igyál, fiam, ne búsulj!

De a királyfi csak szomorkodott továbbra is.

- No, várj csak, mindjárt hazahozom a jókedvedet.

Szólt az udvarmesternek, hogy hívja be a királykisasszonyt, de hozza ám a citeráját is.

Bejő a királykisasszony (haj de szépséges szép volt a lelkemadta!), megpendíti a citeráját, vígnál vígabb nótákat penget rajta, hogy mindenki összecsapta a bokáját, de pengethette a legeslegvígabb nótát, nem vidult fel a királyfi. Hanem mit gondolt, mit nem a királyfi, elkérte a citerát a királykisasszonytól, s pengetett azon egy olyan, de olyan szomorú nótát, hogy sírtak mind, mint a gyermekek. Arra meg rázendített egy vígat, de olyan vígat, hogy egyszerre mind táncra kerekedtek, még a király is, de még künn az udvaron az agarak is összeölelkeztek a kopókkal, s úgy járták a kállai kettőt.*

Mondjam, ne mondjam, ha mondom, úgysem hiszitek el, ha nem mondom, bizonyosan elhiszitek: megtetszett a királykisasszonynak erősen a királyfi, s kérte az apját, hogy marassza náluk ezt a citerás vitézt, hadd tanuljon tőle citerázni.

Hiszen a király ott is marasztotta, hogyne marasztotta volna, s a királyfi tanította is ügyesen a királykisasszonyt, de csak nem jött meg a kedve. Hiába faggatta a királykisasszony, nem mondta meg, mi búja-baja legyen. Hej, Istenem, szomorú lett a királykisasszony is, mindég csak szomorú nótákat pengetett a citerán, de bezzeg elszomorodott a király is, gondolta: ez így nem jó, fordítsunk a dolgon. Egyszer aztán keményen elővette a királyfit.

- Hallod-e, fiam, a leányom szívét megszorítottad, szólj már egyet-kettőt, hadd tudjam, hány hét a világ.

Mondta a királyfi:

- Ismerte-e felséged a napkeleti királyt?

- Hát hogya ismertem volna! Jó pajtások voltunk fiatalságunkban, az Isten nyugtassa meg.

- No, én a fia vagyok.

- Ejnye ördögadta, hát ezt eddig nem mondhattad? Igazat beszélsz-e, fiú?!

A királyfi erre félrehúzta a köpenyegjét, s hát ott ragyogott egy fényes csillag.

- Sokszor láttam az apád mellén, fiam! - mondta a király. - No, az Isten vezérelt hozzám, mert hallottam szomorú esetedet. Hiszen ne búsulj, visszavesszük az országodat!

Azzal fölmentek a palotába. De bezzeg most a királyfi sem volt szomorú. Egyszeriben papot hívtak, a fiatalok megesküdtek, aztán lett nagy dínomdánom, lakodalom, hét nap s hét éjjel szólt a muzsika, akkor abbahagyták, fölkerelkedtek, a királyfi országát visszavették, aztán megest szólt a muzsika, állott a vigasság hét nap s hét éjjel. Én is ott voltam, hét éjjel táncoltam, akkor elszaladtam, s hazáig meg sem állottam.

Itt a vége, fuss el véle!

SZEMET SZEMÉRT

Hol volt, hol nem volt, nem tudom merre volt, de valahol mégis volt - volt egyszer egy cigány meg egy molnár. Hiszitek, nem hiszitek, elég az, hogy a cigány komája volt a molnárnak: ez tartott keresztvíz alá egy purdét. No, ha komaságban voltak, a cigány, mikor örletnivalója volt, mindig a komájához vitte. Gondolta, hogy az ő kedves komája nem vesz vámot. Hiszen gondolni gondolhatta, mert a molnár még több vámot vett a cigány búzájából. Észrevette ezt a cigány, de egy szót sem szólt, azt is lassan mondta, hanem egyszer, amikor a búzája után ment a malomba, amíg a molnár befordult a szobába, leakasztott a kamarából egy jó darab szalonnát meg egy rőfös* kolbászt, s hirtelen beledugta a zsákjába. Mire a molnár kijött, a cigány már be is kötötte a zsákot.

- Jó-e a liszt, koma?

- Hiszen jó, jó - mondta a cigány -, hanem á szalonna meg a kolbász á zsákban.

A molnár ügyet sem vetett a cigány beszédjére, tovább kérdezte:

- Hát a komámasszony hogy van?

- Hála légyén á felsíges Átyáuristénnek, jól ván, dé én ném ázst mondom, háném á sálonna meg a kolbás á zsákban.

A molnár most is, mintha nem hallotta volna a komája szavát, kérdezte:

- Hát a keresztfiam hogy van?

- Á kéréstfiá! Hála légyén á felsíges Átyáuristénnek, sopik, ésik, mint égy verő málács,* dé én ném ázst mondom, háném ázst, hogy: á sálonná meg á kolbás á zsákban.

De most már a molnár is megelégette ezt a bolond beszédet.

- Menjen kend a pokolba azzal a szalonnával meg a kolbással, minek emlegeti annyit?!

- Dé bizony ném mégyék én á pokolbá, háném házsá - mondta a cigány.

Azzal elbúcsúzott a komájától, s hazavitte a szalonnát meg a kolbászt. De alig ment el a cigány, a molnár befordul a kamarába, s hát látja, hogy volt kolbász, nincs kolbász, s a szalonnából is lehasítottak egy jó darabot. Csak most tudta meg, hogy minek emlegette annyit a cigány a szalonnát meg a kolbászt.

Hiszen jól van, a molnár elnyelte a tréfát, de másnap jó reggel beállított a cigányhoz:

- Adjon isten pálinkás jó reggelt, komámuram! Hogy aludott, mit álmodott az éjszaka?

- Héj, hogy mit álmodtam? Olyan sipet álmodtam, lélkém komámuram! Volt nékem égy gyényérisíges sip vérés nádrágom meg égy ézsüstgombos dolmányom. Dé mékkorá gombok voltak! Mint ázs öklöm! Háj, háj, dé kár, hogy csak álom volt! Hát komámurám álmodott-é válámit?

- Hm, álmodtam biz én, de rosszat, koma. Azt álmodtam, hogy ma éjjel a kend ablaka alá jó a halál fehér ló képében, s elviszi kendet a pokolba.

Hej, uramteremtőm, megijedt a cigány, elkezdett ordítani, jajgatni, hogy összecsődült az egész falu, s hiába vigasztalták, hogy így meg úgy, álom s esős idő, ne búsuljon, egész nap nem tudták meghozni a kedvét. Este, mikor lefeküdt, folyton az ablakot nézte, hogy jön-e a lóképű halál, s egymás után hétszer rázta ki a hideg.

Aközben a molnár a cigány háza mellé sompolygott, a pajtából kivezette a cigány fehér lovát, az ablakhoz vezette, s odakötötte az ablak fájához.

- Jáj, jáj - ordított a cigány -, itt á hálál, ne hágyjátok, jáj, jáj!

Nosza, felugráltak mind a purdék, de még a cigány is, ki vasbotot, ki baltát, ki rudat ragadott a kezébe, s az ablakon át jól agyba-főbe verték a szegény gebét.

No, nem sokáig kellett verni, a gebe egyet nagyot nyerített, azzal összeesett, s kiadta a páráját. Kiszalad a cigány, utána a rajkók, s hát akkor látják, hogy a saját lovukat verték agyon.

Ha a fehér lovat agyon nem verték volna, az én mesém is tovább tartott volna.

A SZEGÉNY ASSZONY SZÍVE

Hol volt, hol nem volt: volt egyszer egy szegény, istenfélő, kegyes asszony. Ez a szegény asszony elindult búcsúra, a bisztricei Szűz Máriához. Ment, mendegélt, hegyeken-völgyeken által, s rengeteg erdőbe ért. Hát amint mendegélne a rengeteg erdőben, elejébe áll egy sereg haramia.

- Hová, hová? - kérdezte a haramiák vezére.

- Búcsúra megyek, a bisztricei Szűz Máriához - felelt a szegény asszony.

- Ide a pénzedet! - rivallt rá a haramiák vezére.

- Nincs nekem pénzem - mondotta a szegény asszony -, ugyan honnét volna?

De a haramiák nem hittek a szegény asszony szavának, leszedték a hátáról a cókmojkját, kioldozták, összevissza turkálták, hanem pénzt csakugyan nem találtak nála.

Szörnyen megharagudtak a haramiák, hogy hiába állították meg a szegény asszonyt, s a vezérük rákiáltott:

- Hát aztán mit viszel a bisztricei Szűz Máriának, ha nincs pénzed?!

- Ó, Istenem - mondotta az asszony szelíden, kegyesen - a szívemet! Jobban örvend annak Szűz Mária, mint a pénznek.

- No jó, hát vidd a szívedet, s add is át neki! - kacagott a haramiák vezére, s abban a pillanatban a késével fölhasította a szegény asszony mellét, a szívét kivette, s a tenyerébe tette.

A szegény asszony nem sírt, nem jajgatott, csendesen ment, vitte tovább a szívét a tenyerén, s íme, amint Bisztrice határába ért, a harangok húzatlan megszólaltak, s mert hogy ebben csudát láttak a népek, elindultak mind Bisztriceből, ki a határra. Elöl mentek a papok, utánok a népek, zászlókkal, szent énekeket énekelvén. Hát csakugyan jött szembe a szegény asszony, hozta tenyerén a szívét.

Ott körülvették a népek, s elkísérték a szegény asszonyt a templomba. És ő letérdelt Szűz Mária képe előtt, s imádkozott. Szűz Mária szeretettel tekintett le rá, s míg a szegény asszony egy üdvözlégyet elmondott, nyoma sem látszott a sebnek a szegény asszony mellén.

DEÁK BALÁZS

Deák Balázsról emlékezem mostan, arról a bátor jobbágyemberről, aki Szent László királyt egy ízben szörnyű haláltól mentette meg.

Elmondom, hogy történt, mint történt.

Háborúba ment a király. Éppen Zala vármegyén húzódott át rengeteg nagy sereggel, s amerre elhaladt, a népek kicsődültek az út mentére, hogy színről színre lássák a világhíres királyt. Ott álldogált a népek közt egy szegény jobbágyember is: Deák Balázs. Öreges ember volt, de még jó erejében. Fiatalabb korában ő is király katonája volt, s hej, sok kunnak beverte a fejét!

No, hanem az rég volt, ámbátor azt mondta Deák Balázs a népeknek, hogy ő most is jó szívvel beállana a király katonái közé, s tűzbe-vízbe követné a királyt.

- Haj, Istenem, csak még egyszer lássam uramat, királyomat - sóhajtozott, epekedett Deák Balázs -, örömmel feküdném az én koporsómba!

Hát amint így sóhajtoznék Deák Balázs, egyszerre csak rettentő nagy porfelleg kerekedik, hallik a kürtök szava, reng a föld a paripák dobogása alatt.

- Jó László, jó! - kiáltják a népek.

Aztán csakugyan a porfellegből kiválik a király: egy fejjel magasabb volt a vitézeinél.

- Ihol a király! - örvendezett Deák Balázs.

Épp akkor indult lefelé a hegynek a lejtőjén a király, utána sereglettek a vitézei.

De alig lép kettőt-hármat a paripa, mitől, mitől nem, megijed, s mintha szemét vették volna, vágatott lefelé szörnyű vágatással. Úgy látszik, a király mikor a tetőre ért, eleresztette a kantár szarát, s mire megragadta: késő volt már, ámbátor vasnál erősebb volt a keze, nem tudta paripáját visszatartani, az meg egyenesen nekivágott egy rettentő mély szakadéknak. A vitézek mind utána, sebes szélnél sebesebben, de hiába, nem tudtak elejbe kerülni! Még egy-két lépés, s hanyatt-homlok zuhan László a szakadékba.

De ím, halljátok, mi történt! A szakadék szélén hirtelen meghökölve áll meg a paripa, szinte hátraesett, mintha bunkósbottal fejbe ütötték volna. Pedig nem ütötték fejbe bunkósbottal, csak egy ember fogta meg a kantárt, a zabla mellett, ettől hőkölt hátra.

Deák Balázs volt ez az ember.

- Ki vagy te, mi vagy te? - kérdezte a király.

- Deák Balázs a nevem, felséges királyom. Míg fiatal voltam, katonája voltam.

- Derék ember vagy, Deák Balázs. Van-e lovad?

- Nincs, felséges királyom. Szegény jobbágy vagyok, honnét volna?

- No, ha nincs, adok én.

Azzal intett a király, hogy vezessenek elé egy paripát.

Mindjárt elővezettek egy szép fekete paripát. Föl is volt nyergelve, föl is kantározva. Arany s ezüst volt minden szerszámja.

- Ülj erre a paripára, Deák Balázs. Amekkora földet benyargalsz ezen a paripán, mind a tiéd, s ez órától fogvást nemes úr vagy te is.

Felült Deák Balázs a paripára, s nekivágtatott a völgynek. Repült a paripa, mint a madár, egy pillantás múltán eltűnt a király szeme elől. A király meg tábort ütött a hegy tövében, s úgy várta vissza Deák Balázst. Vissza is jött ez, mire esteledett, alkonyodott.

Leszállott a paripáról, kalapját levette, s úgy állt a király elé.

- Na, Deák Balázs, jó nagy földet jártál-e be?

- Nagyot, felséges királyom, túlságos nagyot. Sok ez ilyen jobbágyembernek. Ó, felséges királyom...

- Mit akarsz mondani, Deák Balázs? Látom, hogy valami nyomja a szívedet.

- Nyomja, felséges királyom, nyomja. Mondom, hogy sok az a föld nekem. Adhatok-e belőle a jobbágytársaimnak? Hadd boldoguljanak ők is.

- Szívem szerint beszéltél, Deák Balázs - mondta a király megindultan. - Hát csak juttass a társaidnak is.

Azzal a király Isten kegyelmébe ajánlotta Deák Balázst, s ment tovább vitéz serégével.

A PAPUCS SZAGGATÓ KIRÁLYKISASSZONYOK

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, még a hármás üveghegyen is túl, ahol a kurta farkú malac túr, volt egyszer egy szegény juhászlegény. Nagy sereg juhot őrzött ez a juhászlegény, de abból a nagy sereg juhból még csak egy bárányszarv sem volt az övé. Hej, sóhajtozott is eleget, amint terelgette a nyáját, hogy neki semmije sincs ezen a világon, de hiába sóhajtozott: a nagy semmivel maradt.

Azám, mit mondom, mégsem úgy volt egészen, mert egyszer amint billegett-ballagott a nyáj után, s nagyokat sóhajtott, csak előtte terem az öreg Szent Péter, s kérdi:

- Mi bajod, fiam? Mért sóhajtozol olyan erősen?

Mondja a legény, hogy a szegénység miatt sóhajtozik, mert hogy mindenkinek van valamije, csak neki nincsen, még egy bárányszarka sincs.

- Hát aztán mi kéne? - kérdezte Szent Péter.

Gondolkozik a legény, vajon mi is kéne neki, s azt találja mondani:

- Megelégedném én, öregapám, egy olyan tarisznyával, amely sohasem telik meg, s egy olyan bundával, hogy ha azt magamra kanyarítom, senki sem lát a jó Istenen kívül.

- No bizony, ha csak ez kell, azt adhatok - mondotta Szent Péter, s a nyakába akasztott mindjárt egy tarisznyát meg egy bundát.

Mindjárt ki is próbálta a juhászlegény a bundát: hát az öreg juhász nem látta meg. No, ha nem, egy szempillantásig sem maradt többet a nyáj mellett, elment szerencsét próbálni, s meg sem állott, míg a király városába nem ért.

A királynak tizenkét leánya volt, de csak egyben volt öröme, a legkisebbikben, a többi minden istenadta éjjel eltűnt a palotából, s egyik-egyik hat pár papucsot szaggatott el. Hiszen volt a királynak aranya, ezüstje annyi, hogy kádaslag állott a pincében, telt a papucsra, de nem is az szomorította a királyt, hanem hogy hol, merre tudnak járni, hol szaggatják el azt a tenger sok papucsot. Hiába faggatta szép szóval, csúf szóval a leányokat, azok mindig csak azt mondták, hogy ők maguk sem tudják, hogy s mint kerülnek el hazulról, s azt sem tudják, hol s merre járnak éjnek idején. Bizonyosan valami ördögös lélek viszi el őket.

Hitte is, nem is a király ezt a beszédet, de ami igaz: igaz, ami nem igaz: hazugság, és sem mondom, hogy láttam, amit nem láttam: a király hiába állított strázsákat, százat is egyszerre, a leányok szobája elé, soha egy sem látta őket sem elmenni, sem visszatérni, mert éjfélkor az álomszellő úgy fejbe csapta őket, hogy egyszeriben ledöndültek a földre, s föl sem keltek reggelig: aludtak, mint a fekete föld.

Mit volt mit nem tenni, a király kihirdette ország-világ előtt, hogy annak adja a leányát, legyen akárki fia-borja, aki neki megmondja, hogy hol s merre jár éjnek éjszakáján a tizenegy királykisasszony. Hát hiszen jöttek mindenfelől a szerencsepróbálók, de ahogy jöttek, szégyenkezve el is mehettek, mert éjfélkor mind elaludtak, s a királykisasszonyok mehettek bátran, amerre nekik tetszett.

Meghallja ezt a juhászlegény, jelenti magát a királynál, s este, mikor a királykisasszonyok a szobájukba mentek, ő is velük ment a bundában, látatlanul. A leányok lefeküdtek, elaludtak, de éjfélkor csak besurrant a szobába valami ördögös lélek vagy mi, felköltötte őket, csak a legkisebbiket nem, aztán Hirtelen felöltöztek a legszebb ruhájukba, egy nagy zsákba beletettek

hat-hat pár papucsot. Így készülődtek, mit tudom én most még, hogy hová, merre. No de a juhászlegény mindent jól látott, s mit gondolt, mit nem, fölébresztette a kicsi királykisasszonyt. Hej, megijedtek a lányok, most már mit csináljanak? Ők bizony mézes-mázos szavakkal rávették a kicsi királykisasszonyt is, hogy menjen velük, nem bánja meg. Akkor az az ördögös lélek valami zsírral megkenté mind a tizenkét leány vállát, s hát mind a tizenkettőnek szárnya nőtt. Fogta magát a legény, ő is megkenté a maga vállát, s neki is szárnya nőtt egyszeriben. Abban a pillantásban kinyílt az ablak, s huss! kirepült az ördögös lélek, utána a leányok, a leányok után meg a juhászlegény. Fölszálltak jó magasra, a levegő-égbe, s repültek, mint a madár, hegyek-völgyek, folyók s tengerek fölött, aztán egyszerre csak leszállottak egy rézerdőben, rézerdőnek is a közepében, ahol volt egy rézköblös kút, rézköblös kúton tizenkét rézpohár. A leányok vizet merítettek a rézkútból, ittak, aztán a poharakat visszatették a helyökre. A legénynek sem kellett egyéb, mind a tizenkét poharat a tarisznyájába dugta, amellet még egy rézfáról le is tört egy ágat, s azt is a tarisznyájába tette. Hej de hogy a rézágat letörte, nagyot csendült-bondult az erdő, hogy csak úgy zúgott véges-végig! Megijedt a kicsi királykisasszony szörnyen, s mondta a testvéreinek:

- Jaj, Istenem, Istenem, miért jövék el veletek! Valaki itt van az erdőben s meglátott!

A néneji nagyot kacagtak.

- Ugyan ne félj, te bolond, nem jár itt senki rajtunk kívül!

Azzal továbbrepültek, s meg sem állottak, míg az ezüsterdőbe nem értek. Ennek a közepén ezüstköblös kút volt, a kút köblén tizenkét ezüstpohár, itt is ittak, de a juhászlegény az ezüstpoharakat is a tarisznyájába rakta, s hogy egyéb bizonyosága is legyen, letört egy ezüstágat.

Rettentő nagyot csendült az ezüsterdő is, a kicsi királykisasszony majd kétségbeesett az ijedségtől, de a többiek csak kacagtak rajta, s továbbrepültek.

Ezüsterdő után az aranyerdőbe értek, ott is leszállottak, ittak az aranykutakból, s a juhászlegény tarisznyába dugta az aranypoharakat is. Aztán letört egy aranyágat, de csendült is akkorát az aranyerdő, hogy szinte meghasadt belé. A kicsi királykisasszony most is mondta a testvéreinek, hogy bizonyosan kíséri valaki, forduljanak vissza, de a leányok csak kacagtak az ijedségén, s továbbrepültek. Az aranyerdőn túl egy rengeteg magas hegy elé repültek, ott az ördögös lélek arany vesszővel megsuhintott egy ajtóforma sziklát, az egyszeriben fölpattant, a leányok be az ajtón, a juhászlegény is utánok.

Hej, édes Jézusom, ne hagyj el! Hát oly szertelen fényes szobába került a szegény juhászlegény, hogy majd megvakult a csillogástól, ragyogástól, de csak ment a leányok után, fényese-nél fényesebb szobákon keresztül, ahol minden, de minden színarany volt, még az ablaküveg is, s mikor úgy a hetvenhetedik szobába értek, hát csak jó a leányok elé tizenkét úrfi, csillogó-villogó gúnyában, kedvesen, édesen pisolyogva, mosolyogva, mézesmázos szavakkal fogadják a leányokat, aztán kézre kapják, sétáltatják körös-körül, egyszerre meg csak megszólal a muzsika valahol fent, mintha éppen a mennyországban szólt volna, hipp-hopp! táncra kerekednek, forognak, mint a forgószél; repült, suhogott a drága selyemruha, szakadt, foszlott a csupaselyem papucs, de ha foszlott, azért ugyan senki sem búsult: mást a helyébe, van aki fizesse! Hajnali kakasszóig abba sem hagyták a táncot, mikor aztán minden papucs miszlikbe szakadott, elbúcsúztak az úrfiaktól, s huss! szárnyra kerekedtek, elrepültek, s hazáig meg sem állottak. Otthon szépen lefeküdtek, s aludtak, mintha sehol sem jártak volna.

Na, elkövetkezik a reggel, s a juhászlegény fölmege a királyhoz.

- Hát, fiam, tudsz-e valamit?

- Tudok biz én, felséges királyom, csak meg ne szomorodnék erősen.

- Mondjad, fiam, mondjad!

A juhászlegény töviről hegyire elmondott mindent, akkor aztán a király behívatta mind a tizenkét leányát, s vallatóra fogta.

Bezzeg hogy tagadtak azok mindent, csak a kicsi királykisasszony nem. De hiába tagadtak, a juhászlegény előhúzza szép sorjában, a réz-, az ezüst- s az aranypoharakat, elé a réz-, ezüst- s aranyágakat is, a kicsi királykisasszony is bizonyította, hogy úgy volt, ahogy a juhászlegény mondta: mit volt mit nem tenni, megadták magukat a leányok.

Hiszen jöhetett ezután érettük az ördögös lélek, az sem tudta elvinni többet, mert a király a hétágú vastoronyba záratta a leányokat, a legkisebbiket meg feleségül adta a juhászlegénynek, melléje még fele királyságát is.

Bezzeg ment a királykisasszony jó szívvel a juhászlegényhez, mert szép szál legény volt az: hét puszta faluban nem akadott párja.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

BENET ÚR

Azt hiszem, hogy Benet úr ivadéka lehetett Venturnénak, annak a kevély asszonynak, akiről már meséltem néktek. Venturné gazdag úrasszony volt, s emlékezhetek, hogy míg a fia messze földön hadakozott, hatalmas, nagy várat épített Bereck mellett. Azt mondta szertelen elbizakodottságában, hogy még az Isten sem tudja bevenni az ő várát. Hát az Isten nem is hagyta büntetés nélkül a kevély beszédet: támasztott rettentő földindulást, égszakadást, s a hatalmas vár összeomlott, akár egy nyomorú kis kaliba. Többet nem is épült föl ez a vár, s a kevély asszony ivadéka, Benet úr, szegény nemes ember módjára, fazsindelyes házacskában lakott, egymagában. De Benet úr amilyen szegény, olyan jószívű volt, kapuja mindig nyitva állott, s utolsó falatját is megosztotta a vendéggel, aki hozzá vetődött.

Történt, hogy egy este, amint egymagában üldögél Benet úr, s talán éppen a régi jó időkre emlékezett, amikor az ő őseinek várai, nagy uradalmi valának, egy fiatal, diákforma legény állított be hozzá. Köszönt illendőképpen, Mátyás diáknak mondta magát, s szállást kért éjszakára.

- Istené a szállás - fogadta Benet úr -, kerülj beljebb öcsém, telepedj le! Látom az arcodról, hogy éhes is vagy, fáradt is vagy.

- Bizony mi tagadás, éhes is vagyok, fáradt is vagyok, mert messze földről jövök.

Csakhamar asztalhoz ültek, de a vacsora bizony sovány volt: egy tál lencse. Gondolta magában Benet úr, mégsem illendő ilyen sovány vacsorával traktálni meg a vendéget, hamarosan zsírt olvasztott, s leöntötte vele a lencsét.

- Látod, öcsém - mondta Benet úr -, a mi földünk sovány, csak úgy terem, ha jól megrágyázzák; azonképpen a lencse is sovány zsír nélkül.

Aztán egy kancsó bor is került az asztalra, s amellet elbeszélgettek az ország dolgairól, különösképpen Mátyás királyról.

- Az ám az igazi király - mondta Benet úr lelkes szóval. - Ámbátor soha nem láttam, de mindég csak jó hírért hallottam, hogy a jó Isten áldja s tartsa meg! Ugyan bizony - kérdezte kevéssel később Benet úr -, láttad-e te valaha a nagy királyt? Hisz te sok országot-világot bejártál?

- Bizony láttam, s látom mindennap, ha Budán vagyok - mondta a diák. - Úgy nézz meg, hogy én Mátyás király íródeákja vagyok.

- Hiszen az lehet - mondotta Benet úr, de látszott az arcán, hogy nem nagyon hisz a diák szavában.

- Mondom kigyelmednek, hogy a Mátyás király íródeákja vagyok, s ha valaha Budára jő, ne kerüljön el, látogasson meg: ott lakom én is a király palotájában.

Azzal lehúzott egy gyűrűt az ujjáról, s odaadta Benet úrnak.

- Tudja kigyelmed, tartsa meg ezt a gyűrűt emlékezetül, s ha Budára jő, csak mutassa meg akármelyik cselédnek, mindjárt hozzám vezetik.

- No, ecsém, én, ha Isten éltet, meg is látogatlak, nem telik belé egy esztendő. Csak egyszer lássam a királyt, azért is fölmegek Budavára, pedig messzécske van ide, jól tudom.

- Bizony egy kicsit messzécske - mosolygott a diák.

Másnap reggel a diák megköszönte Benet úrnak a szállást s a szíves vendéglátást, s ment tovább, ki tudja, merre. Hanem Benet úrnak e naptól fogvást nem volt nyugodalma, ahogy betakarodott, ami kicsi gabonája volt, s egypár arany csordult-cseppent a búzából, fölkerkedett gyalogszerrel, s addig ment, mendegélt, amíg Budára nem ért. Bemegy a palota udvarába, ott mutatja egy cselédnek a gyűrűt, mondja, hogy kitől kapta: vajon itt van-e még ez a diák?

- Itt ám - mondta a cseléd -, csak menjen föl kend a garádicson, s mutassa a strázsának, az majd továbbvezeti.

Fölmegy Benet úr a garádicson, mutatja a gyűrűt a strázsának, s hát uramteremtőm, abban a szempillantásban felnyílik előtte a nagy szárnyas ajtó, s tessékeli befelé a strázsra. Ott az első szobában mindenféle fényes ruhás urak álldogáltak, s ahogy ezek meglátták Benet úr kezében a gyűrűt, csakhogy a tenyerükre nem vették: tessékelték beljebb-beljebb, ragyogó fényes szobákon keresztül, mígnem egyszerre csak Benet úr ott állott egy rengeteg nagy szalában: Mátyás diák előtt.

De bezzeg forogni kezdett a világ Benet úrral! Már addig is sejtette, hogy több lesz az ő vendége afféle íródeáknál, de most már tudta: hány hét a világ. No, ő szépen megjárta! Mátyás király volt az ő vendége, nem más. S ő csak egy tál lencsével vendégelte meg. De hát ha nem volt egyéb!

- Ó, felséges királyom - hebegett Benet úr -, de szégyellem a dolgot. Megeszmérem, hogy nem fogadtam illendőképpen, de Isten látja lékem, hogy ami telt szegény házamtól, szívemből adtam.

A király mosolyogva veregette meg Benet úr vállát, aztán megragadta a kezét.

- Egyet se búslakodjék amiatt kegyelmed. Sohasem esett jobban vacsora, mint a kigyelmed megrágyázott lencséje, mert éreztem, hogy igaz szívvel adja. No, hanem most én is visszaadom kigyelmednek a lencsét.

Éppen ebédet jelentett az inas, s Mátyás király Benet urat kivezette az ebédlőszalába, maga mellé ültette, s ugyancsak biztatta: egyék kigyelmed, szeresse!

Így kínálta, ezzel a szóval, Benet úr is őt: szeresse!

Ebéd után meg behozatott egy tál aranyat meg egy tál ezüstöt. Aztán intett az inasnak, hogy hozzon még egy nagyobb tálat. Ebbe a tálba beleöntötte az ezüstöt, a tetejére meg az aranyat, s mondta:

- No, Benet uram, én is megrágyázom az ezüstöt arannyal, mint kigyelmed a lencsét zsírral.

Ebéd közben virágos kedvre derültek az urak (virágos jókedve volt a királynak is), s mit gondoltak, mit nem, ők is akartak valamivel kedveskedni a derék székely nemesnek. Fogta magát egy nagyúr, nagy hirtelen levetette magáról aranyos-gyémántos mentéjét, s Benet úr nyaka közé akasztotta.

- Elbírja Bereckig kegyelmed? - kérdezte a nagyúr.

- El én tovább is - mondta Benet úr.

Arra egy másik úr is a nyaka közé akasztotta a nehéz aranyos gyémántos mentéjét.

- Hát ezt?

- El én, ezt is. Még többet is.

Egyéb sem kellett az uraknak (ha tréfa, hát legyen tréfa), ez is, az is a mentéjét Benet úr nyakába akasztotta. Most már a király is kérdezte:

- Hát ezt mind elbírja, Benet uram?

- El én, felséges királyom. Huncut, aki visszaveszi.

Nagyot kacagtak az urak, hogy csak úgy csengett belé a palota. Bezzeg hogy egy sem vette vissza a mentéjét.

- De már ezekhez a drága mentékhez illik a kard is - mondta a király, s egy gyönyörű szép kardot is adott Benet úrnak.

Benet úrnak kicsordult a könny a szeméből.

Mondta lelkes szóval:

- Köszönöm a kincset s kardot, felséges királyom. Azt hazám javára használom, a karddal pedig hazámért s királyomért harcolok, amíg élek!

Mondják is, hogy azt a várat, melynek ma csak a romladéka látszik, nem Venturné építette, hanem Benet úr, abból az ezüsttel trágázott tál aranyból. No meg a nagyurak mentéinek aranyából, gyémántjából. De már az igazán mindegy, akárki építette, így is, úgy is csak a bús romladékok emlékeztetnek a régi dicsőséges időkre...

A HŰ SZOLGA

Sajó vize, Sajó vize! Isten csudája, hogy tengerré nem dagadtál magyar vitézek piros vérétől. Isten csudája, hogy él magyar még e földön. Ég, föld elfeketedett, úgy elborítá a magyar földet a vad tatároknak nagy serege. Keleti határtól nyugati határig kő kövön nem maradt, aki futással nem mentheté életét, meghalt vagy rabja lett a tatárnak. Hány ezer magyar vitéz sínylődött nagy Tatárországban, szomorú rabságban, s nem látta meg soha az édes anyaföldet!

Szomorú rabságba került a vitéz Oroszlánkövi Imre is, Oroszlánkő várának ura, s vele hű szolgája, Budiács András. Sajó vize mellett került a tatárok kezére úr és szolga. Nehéz sebek borították úr és szolga testét, úgy hajtották tenger nép között Tatárországba, Kadán vezér udvarába, örökös szolgaságba. S hogy se egyik, se a másik még ne szökhessen, egy bilincsre verték a két vitéz lábát: Így dolgoztak reggeltől estelig, s este együtt feküdtek a kemény földre, együtt keseregték, sóhajtoztak szegények.

- Ó, drága jó feleségem, szép gyermekeim - keseregett Oroszlánkövi Imre -, sohasem látlak többet. Itt kell elpusztulnom keserves rabságban! Mért is nem haltam meg Sajó vize mellett!

A hű szolga vigasztalta urát:

- Bízunk a jó Istenben, uram! Ő nem hagyja el azokat, akik ő benne bíznak.

De Oroszlánkövi Imrén nem fogott a vigasztalás. Álmatlanul fetrengett a földön, s bár a nagy, nehéz munka elsanyargatta testét, szemeire nem jött álom, sóhajtozva nézett napnyugat felé: arra van az ő vára. Vajon áll-e még? Vajon a felesége, gyermekei élnek-e még? Szegények! Talán azt hiszik, hogy ő is ott veszett a Sajó vize mellett, s elsiratták, aztán lassanként el is felejtik.

Hát a szegény asszony csakugyan azt hitte, hogy az ő ura is a Sajó vizében lelte szomorú halálát. Néhányan a fegyveres szolgálói közül hazakerültek, ezek vitték a szomorú hírt Oroszlánkövi Imrénének: látták, mikor urok tenger sebtől borítva elesett, s vele fegyverhordó szolgája, Budiács András is. Az naptól fogva gyász és siralom volt a nagyasszony élete. Éjjel-nappal siratta urát, s megesküdött szent esküvéssel, hogy míg él, le nem veti a gyászfekete ruhát, holtig tartó gyással meggyászolja.

Így múlt az idő, múlt lassan, nehezen, keservesen. Oroszlánkövi Imre már meg is adta magát bús sorsának, halovány reménye sem volt arra, hogy valaha megszabadulhasson nehéz rabságából. De Budiács András hű szívében nem halt még meg a reménység, s erősen bizakodott abban, hogy ha magát nem is, urát megszabadítja. Magával nem törődött, hisz neki nem volt sem felesége, sem gyermeke. De az ura, az ő drága jó ura! Nem tudta elviselni, hogy ez rabságban maradjon, nem neki való nehéz munkát végezzen. Nappal munka közben, éjjel pihenés közben csak az ura megszabadításán járt az elméje.

- Ó, Istenem, Uram, segélj meg! - fohászodott Budiács András.

- Hiába fohászodol, hű szolgám - mondta szomorúan Oroszlánkövi Imre -, lábunkon a nehéz bilincs, ez magától le nem oldódik, s a mi erőnk pedig gyenge, hogy leoldja.

Arra igazán gyöngé volt. Mert megpróbálták ezerszer, nemegyszer, s minden próbával csak növekedett reménytelenségük. Hanem egyszer, egy nyári alkonyaton, mikor éppen szomorú szállásukra tértek a mezőről a többi rab magyarokkal, egy bokor mellett való elmentükben Budiács András valami fényes jószágot pillantott meg. Hirtelen lehajolt, fölvette s zekéje alá

rejtette: egy kis fejsze volt az. Dobogó szívvel vitte hóna alatt a fejszét, s amint az éj sötétségében együtt maradtak, Budiács András alig bírt nagy örömeivel.

- Uram, ne csüggedj - súgta Oroszlánkői Imrének -, velünk az Isten! Nézd ezt a fejszét: égből hullott alá a mi szabadulásunkra.

- Ó, édes jó Istenem! - fohászkodott Oroszlánkői Imre.

Most már az ő szívében is megcsillant a reménykedés. Serényen munkának láttak, feszegették a bilincs láncát, de nagy örömeikre csakhamar nagy szomorúság borult. A vastag, nehéz bilincsnak gyenge volt a fejsze! Nagy, erős keserűség, mértéktelen csüggedés nehezedett Oroszlánkői Imre szívére. Megeredett a könny szeméből, sírva borult a földre.

- Nincs számunkra szabadulás! Nyugodjunk meg sorsunkban, András!

- Nem úgy, uram! Ha mindketten nem szabadulhatunk meg, neked meg kell szabadulnod!

Abban a pillanatban egész erővel megragadta a fejsze nyelét, s egy csapással kettévágta a lába szárát, éppen a bilincs karikája mellett.

- Mit cselekedtél?! - riadt föl rémülten Oroszlánkői Imre.

- Azzal te ne gondoldj, uram! Te most szabad vagy. Félábadon hurcold a bilincset, s hol szerét ejtheted, vedd le. Én itt maradok. Élek-halok, ne törődj velem. Nekem úgyszincs senkim a világon. Indulj uram, ne vesztegelj!

Oroszlánkői Imre nem tudta, mit cselekedjék.

Itt hagyja veszni az ő hű szolgáját? Emberséges cselekedet volna ez tőle?

- Indulj, uram! Én már úgyszincs elpusztulok. Ha nem halok meg lassú halállal, Kadán vezér bizonyosan megölet. Hadd ölessen, csak te maradj életben.

- Igazad van - mondotta megindulva, könnyek közt Oroszlánkői Imre, s nyakába borult a hű szolgának. - Isten veled, András!

Támolyogva indult el a sötét éjben, ment hegyeken-völgyeken, ismeretlen vidékeken keresztül, mindig napnyugat felé. Nappal erdőkben bujdokolt, s csak este ment tovább, míg kikerült Tatárországból. Akkor aztán be mert kopogtatni egy-egy házba. Itt az emberek megszánták - hogyne szánták volna meg! -, a nehéz bilincset lábáról levették, ételt adtak, italt adtak neki: így vergődött haza, az elpusztult Magyarországra. Egész úton azon tűnődött: vajon a felesége s gyermekei élnek-e? S vajon mi sorsa lett Budiács Andrásnak?

Haj, Istenem, mikor megpillantotta Oroszlánkői várát! Azt hitte, álmodat lát. Ím, áll a vár büszkén, a sziklahegy tetején. Falai, tornyai épek, éppen mint amikor elindult a csatába. De vajon kié most a vár? Talán azóta a felesége másnak adta a kezét, s most azé ez a szép vár! Nem mert egyenest fölmenni a várba. Bement egy kis házacskába. Egy vénasszony ült a kemencepadkán. Köszöntötte az öregasszonyt, az fogadta szívességgel, s leültette a szegény vándort. Mert annak nézte, kinek nézte volna Oroszlánkői Imrét.

Lassanként beszédbe elegyedtek, s Oroszlánkői Imre a várra fordította a szót.

- Kié most Oroszlánkői vára, öreg néném?

- A mi drága jó asszonyunké most - felelt az öregasszony. - Hej, ne irigyelje senki tőle azt a várat s a rengeteg gazdagságot. Jó ura, a mi jó urunk, két esztendeje, hogy elesett a Sajó vize mellett, s azóta a vár gyász és siralomnak háza. Holtig tartó gyászt fogadott asszonyunk. Most is éppen a kápolnába készül a vár népével, mert ma két esztendeje volt az a szörnyű nagy csata, s ennek a napján tavaly is gyászfeketébe vonták a kápolnát s a várat egészen.

Oroszlánkövi Imrének, amint ezt hallotta, nem volt maradása. Elbúcsúzott az öregasszonytól, s amennyire gyengült lábai bírták, sietett a kápolnába, ott elvegyült a gyászoló gyülekezet között. Ím, mit láttak szemei! Az oltár előtt magas ravatal. Azon az ő fegyverei, sisakja, páncélja.

S a ravatalra ráborult a felesége, két serdülő fia, és sírtak, hogy a szíve majd megszakadt belé. A pap imádkozott, s mondott szép szavakat az ő dicsőséges haláláról. Aztán mikor a pap végezte beszédjét, a nagyasszony lejött a nép közé, s sorba osztogatta a kenyeret meg a pénzt a szegényeknek. Egyszerre csak, mintha meggyökeredett volna a lába: megállt a rongyos ruhájú vándor előtt. Annak a rongyos ruhájú vándornak a mellén egy kis képecske volt - Szűz Mária képe, az ő hajából font zsinóron.

- Imre! Imre! - sikoltott az asszony, s alétan esett ura karjai közé. De emberi szó nem tudja elmondani azt az örömet, ami itt volt.

A gyász és a siralom vigassággá változott egyszeriben. Csak az rontotta a nagy szívbeli örömet, hogy a hű szolga, Budiács Andrásnak nem lehetett része abban. S amint folyt a vigasság, s azután is egyre csak Budiács Andrásról folyt a beszéd, volt az emlékezés.

- Ó, ha ő is megszabadulhatna! Ó, ha a jó Isten csudát tenne! - fohászkodtak mind.

De hát mi is történt Budiács Andrással? A hű szolgát akkor reggel alétan találták, s nem tudták elgondolni, hogy mi történhetett. Mikor aztán föleszmélt, vitték egyenest Kadán elé.

- Mit tettél?! - förmedt rá Kadán.

- Levágtam a lábamat, hogy megszabadulhasson az én jó gazdám. Öless meg, Kadán, de ha van Istened, ne üzesd az én uramat, hadd érjen haza. Felesége s két szép fia siratja őt. Kegyelmezz meg neki, Kadán! Hisz neked is van feleséged, vannak szép gyermekeid.

Erre a szóra kicsordult a könny Kadán szeméből. Megragadta Budiács András kezét, s mondta hangosan, hogy hallják az ő népei is:

- Talpig ember vagy, fiam. Hozzád hasonlatos hű szolgát még nem láttam. Ne félj, nem lesz bántódása gazdádnak, de neked sem. Ne merje - fordult embereihez - üldözni a szökevényt senki fia, s ezt a hű szolgát pedig ápoljátok. Ha majd erőre kap, ő is szabad - mehet a hazájába.

Budiács András térdre borult Kadán előtt, csókolta a lábát, ruháját.

- Áldjon meg az Isten, nemes szívű Kadán!

Budiács Andrást úgy ápolták, gondozták Kadán udvarában, hogy egy hónap sem telt belé, mehetett haza. Kadán öszvért adott alája, pénzt elegendőt, s úgy kísértette el Magyarorszáig határáig.

Hiszen örült Budiács András, hogy ő is megláthatta hazáját, de búsult is. Túnódott erősen, vajon gazdája hazakerült-e? Hej de vert a szíve, mikor Oroszlánkő vára elé ért! Nézett erre, nézett arra, hátha megpillantaná a gazdáját. S ím, egyszerre csak kürtszót hall. Zúgott, zengett a vár vidéke. Néz az erdő felé, s hát jó egy vadászcsapat, elöl Oroszlánkövi Imre, két oldalán két szép fia!

- Uram, édes jó uram! - kiabált Budiács András messziről. - Hazajöttem én is.

Oroszlánkövi Imre azt hitte, hogy álmodik, nem akart hinni a szemének.

- András! Hűséges szolgám!

Nyakába borult, ölelte, csókolta a hű szolgát. Vitték föl a várba, aranyos lócára ültették, a nagyasszony traktálta minden jóval, úgy bántak vele, mintha édestestvérük lett volna. Aközben a király is meghallotta hírét Budiács András nagy hűségének, s adott neki temérdek birtokot, nemesemberré tette. Címert is adott, melynek az egyik felén oroszlán, a másik felén láncon függő emberláb látszik.

A GRÓFKISASSZONY

Hol volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren innét, hetedhét országon túl, még a hármasszoros üveghegyen is túl, volt egy gazdag grófné, s annak egyetlen leánya. Szép volt a grófkisasszony, olyan szép, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem, hanem akadt is annyi kérője, hogy nem győzte a válaszadással. Különösképpen volt három testvér, grófúrfiak, azok minden istenadta nap meglátogatták a grófkisasszonyt. De ezek a grófúrfiak olyan fényes gúnyában jártak, hogy királyfiknak is beillettek volna, hanem hogy hol s merre az igazi hazájuk, azt senki lélek sem tudta, csak hírért hallották, hogy a várostól nem messze, az erdőben van egy kakassarkon forgó fehér márványpalotájuk, az telides-tele van arannyal, ezüsttel, gyémánttal s mindenféle drágasággal. Dicsekedtek is sokat a grófúrfiak, hogy mi mindenük van, s folyton kérték a grófkisasszonyt, hogy egyszer nézze meg a palotájukat, ha arrafelé lesz járása-kelése.

Addig mondtak, addig beszéltek, hogy a grófkisasszonynak nagy kedve kerekedett a palota látására, s föltette magában, hogy egyszer, mikor a grófúrfiak nem is gondolják, odamegy, hadd lássa: igaz-e, mit azok beszéltek. Egyszer aztán nem szólt sem anyjának, sem senkinek, kísértelt az erdőbe, s addig járt-kelt ott, míg a palotára nem talált. Szeme-szája elállt a csudálkozástól. Mert sok szép palotát látott már, de ilyen szépet, ilyen ragyogót soha még világéletében. Gondolkozott egy kicsit, bemenjen-e, ne-e, de úgy elfogta a kíváncsiság, hogy nem tudott visszafordulni. Felindult a palotába. Tiszta fehér márványgarádicson ment föl, s amint ment, számolta a garádicsokat. Mikor a századikra lépett, hangosan is mondta: száz!

Abban a pillanatban megszólal mellette egy madár, aki aranykalitkában ugrándozott.

- Vigyázz magadra, te szép leány!

A grófkisasszony megáll ijedten, néz a madárra, nem tudja, mire vélje a madár szavát, szinte vissza is fordul, de aközben látja, hogy odább még szebb garádicsok következnek, tiszta vörös márvány kőgarádicsok, s továbbmegy. Számolja azokat is, s mikor éppen százat számlált, mondja hangosan is: száz!

Hát ott is megszólal egy madár:

- Vigyázz magadra, te szép leány!

A grófkisasszony úgy megijedt, hogy reszketett, mint a nyárfalevél, de éppen hogy egy arannyal, gyémánttal kirakott ajtó előtt állott, amilyent sohasem látott: nem fordult vissza, hanem benyitott az ajtón.

Hej, édes Jézusom, volt, ami volt eddig, de most majd megvakult a szertelen ragyogástól. Aranyasztalok, -székek, -lócák, -almáriomok, minden színarany, gyémánttal kirakva, földig tükrök körös-körül, s ez így volt hetvenhét szobán keresztül. A hetvenhetedik szobában volt három ágy, ez a grófúrfiaké lehetett, a falakon tenger sok puska, kard s mindenféle gyilkos szerszám. Haj, de szinte szörnyethalt ijedtében! Na, ezt ugyan senki se csudálja, mert mit látott még a hetvenhetedik szobában! Egy leányformát, mely csupa éles beretvából volt összerakva, s ez a beretvaleány egy rettentő nagy mélység fölé volt állítva. S éppen abban a pillanatban, ahogy ezt látja, szörnyű sikoltást hall a szomszéd szobából, s megismeri, hogy az egy jó leánypajtásának a sikoltása. Na, mit tegyen? Hirtelen bebújt egyik ágy alá, s úgy várta, hogy mi lesz. Hát, uramteremtőm, a grófúrfiak bevonszolták az ő leánypajtását, lerángatták róla drága selyemruháját, ujjairól lehúzták a drága aranygyűrűket, füléből kitepték a gyémánt fülbevalókat, akkor aztán beleállították abba a beretvából rakott leányformába, s azzal a szegény leánynak vége volt. Hanem egy gyűrű valahogy a földre esett, s az ágy alá gurult,

éppen az alá, ahol a grófkisasszony kuporgott. A legfiatalabb gróf mindjárt meg akarta keresni, de a másik kettő azt mondta:

- Hagyjad, majd reggel előkerül, s ha nem kerül, az sem baj: van elég.

Aztán lefeküdtek, elaludtak. Éjfél tájban a grófkisasszony kimászott az ágy alól, s szörnyű félelmek közt visszament a hetvenhét szobán, szaladva szaladott az erdőn át, haza. Másnap a grófúrfiak - na, mit mondok, grófúrfiak, zsványok voltak bizony - nagy cifrán megint beállították a grófkisasszonyhoz, s megint csak a palotájokra kerítették a beszéd sorát.

- Ó, én már láttam álmomban - mondotta a grófkisasszony. - Elmondjam-e, hogy mit láttam?

- Mondja, mondja - biztatták a zsványok.

- Hát úgy láttam álmomban, hogy a palotának száz fehér márványkő garádicsa van... igaz-e?

- Száz, száz!

- Azon a száz garádicson felmentem, s ott láttam egy szépen szóló aranytollú madarat, aranykalitkában. Van-e olyan madár?

- Van bizony!

- Onnét továbbmentem, s éppen száz vörös márványkő garádicsot számláltam. Ott is volt egy szépen szóló aranytollú madár, aranykalitkában. Igaz-e?

- Igaz, igaz!

- Akkor beléptem egy arannyal, gyémánttal kirakott aranyajtón, s végimentem rengeteg sok szobán, s mindenikben színarany asztal, szék, lóca, almáriom. Igaz-e?

- Igaz, igaz!

- Éppen hetvenhét szobát számoltam meg. A hetvenhetedikben volt három ágy. Igaz-e?

- Igaz, igaz - mondották a zsványok, de akkor már égett a föld a talpuk alatt, mert sejtették, hogy a grófkisasszony valósággal járt ott, s nem álmában.

- Volt abban a szobában egy beretvából összerakott leány is. Igaz-e?

De már erre nem volt szava a zsványoknak, megijedtek szörnyen.

- Abba a beretva leányformába beledobtak magok egy leányt, az én pajtásomat. Igaz-e? Itt a gyűrűje is, ni!

Na, mikor ezt mondta a grófkisasszony, a zsványok eszök nélkül szaladtak ki a palotából. De szaladhattak, mert az ajtókat elállották a katonák, a zsványokat megfogták, s a király még aznap kimondta rájuk a halálos ítéletet. A tenger kincset, mi a palotában volt, mind a szegényeknek adatta a király.

Jó király volt, az Isten nyugtassa meg!

A PÖSTYÉNI LEÁNYKÚT

Regét mondok a pöstyéni leánykútról, melynek forrása ott buzog magas hegynek a tövében. Magas hegynek a tetején romok: templomnak a romjai. Azt mondják, ezt a templomot a dicsőséges Szent István király építtette. Ezer esztendeje ennek, a templom rommá lett, de a népek Szent István napján idesereglenek ma is, megemlékezvén a nagy szent királyról. De különösen az eladó leányoknak kedves helye ez. Szent István napját megelőző éjszakán eljönnek a kúthoz, korsajukat telemerítik, aztán imádkoznak... miért imádkoznak? - hogy másnap, mikor templomba mennek, éppen azzal a legénnyel találkozzanak először, kit szívükben eljegyeztek maguknak.

Története van ennek, hogy mért járnak a leányok a pöstyéni kútra. Sok száz esztendővel ennek előtte a forrás tájékán nemcsak templom állott, de vár is. Bolkó uramé volt a vár, egy gazdag, büszke emberé, aki föltette magában, hogy egyetlen leányát csak olyan legénynek adja, akinek legalább kétannyi birtoka van, mint öneki. Hiszen jöttek a kérők mindenfelől, de egy sem tetszett Bolkó uramnak: nem ütötték meg a mértéket. Kinek épp annyija volt, mint Bolkó uramnak, kinek másfélszer annyija, de kétannyija egynek sem a kérők között. Na, ennek senki sem örült oly nagyon, mint Borica, Bolkó uram szép leánya. Borica már rég egy szegény vitéznek adta szívét, de jól ismerte apja szörnyű nagy gőgjét, mélységesen elrejtette szíve titkát. Imre a szegény vitéz, ki Bolkó uram várában lakott, csak lopva találkozhatott Boricával, s ilyenkor is keveset beszéltek: megnémította a nagy szívbeli bánat, csupán omló könnyeik beszéltek.

Hiszen ha élt volna Borica édesanyja, akinek elkesereghette volna szíve nagy bánatát! De Borica édesanyja nem élt, egy vénleány néni volt a gondozója, az vigyázott reá ezer szemmel. Árvánál árvább volt a Borica élete. A vénleány cselédként bánt vele, a legdurvább munkára fogta, erőltette, nem volt hozzá egy kegyes jó szava. Ennek ugyan nem mondhatta el szíve titkát a szegény Borica. Ám nem kellett elmondania, mégis megtudta a vén sárkány, mit addig csak a jó Isten látott s tudott. Egy este, midőn Imre a vár falán fölmászott Borica rácsos ablakára, s azon át beszélgettek, keseregtek a fiatalok, a vén sárkány hirtelen odatoppant. Éktelen szidalmakkal illetve a holthalovánnyá vált leányt, fellármázta álmából Bolkó uramat, s ez Imrét szégyenszemre kikergette a várból. De Imrének még volt annyi ideje, hogy e pár szót súgja a leánynak: holnap éjfélkor a kútnál.

Ez éppen Szent István napját megelőző éjjelre esett. A várban nagy volt a sürgés-forgás, készülődtek Szent István ünnepére, s Boricával senki sem törődött. Amint az idő éjfélre indult, loppal kiment a várból, egy kis korsóval a kezében, szaladott a kúthoz, hol búsan várt reá Imre.

- Eljöttem, Imre - mondá a leány -, búcsúzzunk! Nem látsz többé sohasem. Isten úgy akarta, hogy ne legyünk egymásé.

- Igen, Isten úgy akarta - mondá Imre is, s megeredt a könny szeméből, hullott, mint a záporosó.

Már hajnalodott, mikor a szerető szívek elváltak egymástól. Imre ment céltalan, maga sem tudta, merre, Borica meg telemerítette korsaját a vízből, hogy ha valaki meglátná, mondhassa, hogy vízért volt a kútra. De ím, alig merítette meg a korsaját, ragyogó fényesség áradt a kút körül, s a fényességben ott állott Szent István király, fején a szent korona. Borica térdre hullott a szent király előtt, s keservesen zokogott. Akkor megszólalt a szent király, mondván, amint következik:

- Ne sírj, leányom, ne hullasd többé könnyed! Kelj föl és menj haza! Holnap, midőn templomba mégy, nézd meg azt az ifjút, kivel először találkozol, az lesz a te hitvesed. Meglásd, szíved lecsendesül.

A szent király felszállott az égbe, s a leány támolyogva, szédülten tért vissza atyjának várába. Hiába feküdt le puha ágyába, szemére nem szállott le az édes álom. Mind azon töprengett, vaj' ki lesz az az ifjú, akivel először találkozik a templomba mentében? Ó, ha Imre volna! Ó, ha teljesednék a szent király jövendölése!

Reggel megkondultak a harangok, s a várbeli népek is elindultak a templomba. Ment Borica is hófehér ruhában. Angyalhoz hasonlatos vala. A szíve úgy dobogott, amint a templomhoz közeledett! Vajon ki jó szembe övele? Lesütötte a szemét, de mintha már látta volna az árnyékát, amint mind közelebb jó feléje. Most már nem tudott ellenállani többé, fölemelte szemét, s ím, ki jó a templom felől? Imre, a szegény, szomorú vitéz! Lopva súgta oda Imrének:

- Ne csüggedj, Imre, velünk az Isten!

- Mit suttoysz? - förmedt rá a nagynéni.

- Csak azt mondtam: velünk az Isten - felelt a leány, s besietett a templomba. Ott leborult a Szűz Mária képe előtt, és imádkozott hosszan, sokáig.

Egy év telt el ezután, a gonosz néni meghalt, s betegségbe esett Bolkó uram is. A betegség megtörte a kevelységét: maga jószántából hívatta Imrét, s áldását adta a fiatalokra.

Ettől fogvást a vidék leányai minden Szent István napját megelőző éjen kimentek a kúthoz, korsajukat telemerítették, s imádkoztak, hogy másnap azzal az ifjúval találkozzanak először templomba menet, akit szívükben maguknak eljegyeztek...

A VÖRÖS SAPKA

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl volt, kidúlt kemencének bedőlt oldala volt - elég az, hogy volt egy katona. Hej, sanyarú a katona élete, az volt ezé is, de milyen sanyarú! Minden kicsiségért lekapták a húsz körméről, hol huszonötöt, hol ötvenet raktak rá, hogy csak úgy füstölt a nadrágja. Bizony mondom, s ha nem mondom, úgy is elhihetitek, hogy a katona megunta ezt a keserves életet, s a szíve erősen vágyakozott a szülőtföldjére. De hiába vágyakozott, ezer szem vigyázott reá, s ahányszor a szökést megpróbálta, annyszor csípték nyakon, s számolatlan verték rá az ötven botot.

Így telt-múlt az idő, bizony rosszul telt. Egyszer amint éppen strázsán állott a szegény katona, s búslakodik, sóhajtozik magában, elejébe állít egy vörös sapkás ember.

- Megállj! Ki vagy?! - kiált rá a katona, s célba veszi a vörös sapkás embert.

- Csak ereszd le a puskádat - mondotta ez -, engem úgysem fog a golyód, mert én az ördögök királya vagyok!

De bezzeg egyszeriben földre eresztette puskáját a katona, s kérdezte nagy ijedten:

- Mit akarsz?

- Azt akarom, hogy megszabadulj innét. Nesze, nyomd a fejedbe ezt a veres sapkát, eredj haza szülőtföldedre. Ne félj, ha ezt a sapkát a fejedre teszed, senki lélek meg nem lát. Egy esztendeig strázsát állok helyetted, de akkor aztán jere vissza.

Hej, megörült ennek a katona, fejébe nyomta a veres sapkát, s ment hegyeken-völgyeken által, de mehetett is bátran akármerre, mert sok emberrel találkozott hazafelé mentében, de őt egy sem látta a veres sapkában. Sötét este volt, mikor beállított az apja házába, éppen akkor is róla beszélgettek a szülei, testvérei, keseregtek sanyarú során, de bezzeg nagy öröme változott a nagy búbanat, mikor lekapta fejről a veres sapkát, s hangos jó estét kívánt!

Hiszen örültek, örültek, de csakhamar búra fordult az örömük, mert tudták, hogy még nincs itt az ideje a haza jövetelének.

- Jaj, lelke, fiam, édes fiam - kesergett az édesanyja -, mért jövel haza idő előtt! Utánad jönnek, vasra vernek, holtig tartó nehéz rabságra vetnek.

- Sose sírjon, keseregjen, édes szülém - mondotta a legény. - Egy esztendő múlva visszatérek, addig az ördögök királya istrázsát áll helyettem. Az adta ezt a veres sapkát is, amikor ezt fölteszem, senki sem lát. Nézzen csak ide!

Azzal fejébe nyomta a veres sapkát, s hát csakugyan: volt, nincs, senki sem látta a legényt, pedig ott volt a szobában.

Hanem egy esztendő kevés idő, úgy eltelt, mintha nem is lett volna: a szegény katonának vissza kellett mennie. Elbúcsúzik keserves könnyhullatások közt apjától, anyjától, minden atyafiától, búsan fejébe nyomta a veres sapkát, s látatlanul ment, mendegélt hegyeken-völgyeken át, vissza a király városába, egyenesen arra a helyre, hol strázsát állott az ördögök királya. Szalutált katonásan, s jelentette:

- Itt vagyok, ördögök királya!

- Derék ember vagy - mondotta ez -, látszik, hogy magyar vagy: megtartottad a szavadat. Hát csak állj ide, de ne félj többet a bottól, ha százat mérnek is reád, mert én úgy megcsináltam, hogy nem neked fáj majd az ütés, hanem a kapitányodnak.

Egyszeriben gúnyát cseréltek, az ördög visszavette a veres sapkát, eltűnt, a katona meg ott maradt a strázsán. Még egy hét sem múlt el, a katona valami nagyot hibázott, de olyan nagyot, hogy nem is ötven botot, de százat ítéltek rá. Hej, uram-teremtőm, a szegény kapitány előre félt a botoztatástól, mert valahányszor az ördögöt megbotoztatta, mindég neki fájt, már egy csontja sem volt ép. Gondolta magában, ő bizony többet nem botoztatja a katonát, hanem hazaereszti, hadd menjen ördögös katonája, mert még temetőbe viszi őt.

Úgy is lett: a katonát hazaeresztették, menjen isten hírével. Így szabadult meg szegény feje a katonaélettől.

Hanem ez rég volt, talán igaz sem volt, mert most már az ördög sem szánja a katonát.

SZEREDY GÁSPÁR

Egész Sáros vármegyében, de még azon is túl, messze földön nem volt olyan gazdag ember, mint Szeredy Gáspár. Abban az időben élt ökigyelme, mikor két királya volt Magyarországnak: Ferdinánd és Zápolya. A magyar urak megosztottak, egy része Ferdinánd, más része Zápolya pártján volt, de akadt köztük nem egy, aki hol Ferdinánd, hol Zápolya felé hajolt, ingadozván, mint a nádszál. Szeredy Gáspár uram hűségesen megállott Ferdinánd mellett, szolgálta őt kardjával, eszével, s Ferdinánd nem is volt hozzá háládatlan: annyi várat s uradalmat ajándékozott neki, hogy mikor a hű labanc megöregedett, azt sem tudta hamarjában, melyik várában húzódjék meg csöndes pihenőre. Végre is Makovica várát szemelte ki: ez volt a legszebb valamennyi közt, s ez fészkelte a legmagasabb hegyen. Innét, ha ki-kitekintett az ablakon, messze földre ellátott gyöngülő szeme, s amit látott, minden az övé volt: a szántóföldek, rétek, a kövér gulyák, ménesek, még talán a csillagos égbolt is.

Gazdag embernek sok a vendége: Makovica vára sohasem volt csöndes, messze földről jöttek a vendégek Szeredy Gáspárhoz, aki nemcsak gazdag, de vendégszerető ember is volt. Aztán szerette is az öreg a búfelejtőt. Mert hiába a nagy gazdagsága, nem volt tökéletes a boldogsága: Isten nem áldotta meg fiúgyermekkel, amin sokat kesergett az öreg. Ím, az ő halálával meghal a Szeredy név, leányaira s a leányaival más névre marad a rengeteg sok uradalom. Másra marad a szép Makovica is!

Ezt sajnálta leginkább. Mondta is nemegyszer a vendégeinek:

- Mit ér a sok vár, a tenger uradalom, ha nincs fiam?

- Igaz, igaz - bólintottak a vendégek -, mit ér?

Ott volt a vendégek közt Rákóczy János is, Sárosvár ura, Makovica leggyakoribb vendége. Rákóczy Jánosnak is volt vára temérdek, de egy sem vetekedett Makovicával. Fájt is a foga erre a várra, s azért járt oly sűrűn Szeredyhez, hogy kedvező pillanatban megszerezze azt magának. Egyszer aztán, mikor az öreg többet talált lehajtani a búfelejtőből, s ismét keseregni kezdett Makovica sorsán, Rákóczy János megragadta a kedvező alkalmat.

- Ugyan mit kesereg annyit, Gáspár bátyám. Adja el a várat nekem, legalább tudja még életében, hogy kié lesz. Mikor még nem volt a kigyelmedé, ígértem volt érette húszezer aranyat: most is megadnám érette.

- Helyes, öcsém - mondta hirtelen Szeredy Gáspár -, neked adom a várat, de kikötöm, hogy a húszezer darab arany mind egy esztendőből való legyen. Ha mához egy esztendőre húszezer ilyen aranyat leszámlálsz nekem, ám legyen a tied a vár, ellenkező esetben a pénzt is elveszted, s a vár is nekem marad.

- Itt a kezem! - kiáltott örömmel Rákóczy János.

Kezet fogtak, s a többiek el is ütötték: megvolt a fogadás.

Rákóczy János amilyen gyakori vendége volt addig Makovica urának, éppen olyan ritkán mutatkozott a fogadás óta. Hiszen az nem is csuda: szerzett egy esztendőre való dolgot. Mert aranya volt temérdek, de mind egy esztendőből való bizony kevés. Messze földet bejárta, hogy összeszerezze az egy esztendőben vert húszezer aranyat. Szeredy Gáspár meg csak nevetett magában, ha eszébe jutott a fogadás: bizonyos volt abban, hogy Rákóczy vesztí el azt. Hanem amint közeledett az utolsó nap, nyugtalankodni kezdett az öreg: hátha mégis?... Érezte, hogy inkább az életétől volna képes megválni, mint kedves várától. Erősen megbánta a fogadást.

Még meg sem virradott, már kiült az ablakba, honnét Sárosvár felé láthatott: remegve várta Rákóczy Jánost. Az ablakban találta a felkelő nap, de most nem gyönyörködött a nap ragyogásában: tekintete arra az útra szegeződött, amerről Rákóczy Jánosnak jőni kellett. S ím, egyszerre csak a messze távolban vastag porfelleg kerekedik, kavarodik.

- Ez Rákóczy János! - kiáltott föl Szeredy Gáspár.

Nem volt maradása az ablakban, lovat nyergeltetett, s sebes vágatva lovagolt Rákóczy elé. Csakugyan ő volt: Rákóczy János. Utána egy kis csapat lovas, s ezek közt egy egész sereg ló, mindannyinak a hátán átalvető zsákok*: tele arannyal.

Hosszúért és Bártfa közt találkoztak.

- Adjon isten jó napot, Rákóczy János!

- Fogadj isten, Gáspár bátyám!

- Mi van a zsákokba, Rákóczy János?

- Csengő arany, Gáspár bátyám.

- Mind egy esztendőben verték-e, Rákóczy János?

- Egy esztendőben, Gáspár bátyám.

- No, mindjárt meglátjuk.

Ott mindjárt asztalt terítettek, s számolták rá az aranyat. Szeredy Gáspár pontosan megnézett minden darabot, megforgatta erről-arról, s amint folyt a számolás, kivert homlokán a hideg verejték. Ezeret ezer után számoltak, megvizsgált még tízezret meg tizenötöt - mind egy esztendőben verték. Aztán már egy arany híja sem volt a húszezernek, s mind egytől egyig egy esztendőből való.

- Jaj! - ordított fel Szeredy Gáspár, s ezzel a jajszóval összeomlott. Még egy szomorú pillantást vetett kedves vára felé, s örökre lezáródott szeme pillája...

BÉLA KISASSZONY

Béla kisasszonyról mesélek most nektek, aki az aranyosszéki királynak volt a leánya. Mikor volt, mikor nem, magam sem tudom, valamikor régen lehetett: volt Aranyosszéken egy király, s annak egyetlen leánya: Béla kisasszony. Ez a király a halálos ágyán minden birtokát Béla kisasszonyra testálta, de azzal a feltétellel, hogy két névvel éljen: az egyik neve Béla legyen, a másik meg Etelka, s egyszer fiú, másszor leányruhát viseljen.

Még jóformán el sem temették a királyt, hírül adják Béla kisasszonynak, hogy jönnek a tatárok. Több sem kellett Béla kisasszonynak, a várfalvi-hegyen nagy erős várat építtetett: na - mondta -, most már jöhetnek a tatárok.

Hanem Béla kisasszony nem ült mindig a várban, ki-kijárt a vár mellé, a rétre, leányruhában. Ott a vár tövében volt egy kút: oda járt itatni a juhaival egy Petur nevű juhász, s ott minden nap találkozott vele Béla kisasszony - Etelka képében.

Dali szép legény volt Petur, megtetszett Béla kisasszonynak, szerette volna, ha ő is feljő a várba, hívta is nemegyszer, de Petur mindég azt mondta: elmennék én veled a világ végére is, de a juhaimat nem hagyhatom. Mit gondolt, mit nem Béla kisasszony, egy reggel kiment a kúthoz, s mondta nagy búsan Peturnak:

- Hej, szegény Petur, rossz hírt hozok neked. Néném, Béla kisasszony be akarja töltetni a kutat, mert maholnap jönnek a tatárok, s azt akarja, ne találjanak vizet.

- Bizony ha betölteti a kutat a nénéd - mondotta Petur -, eladom a juhaimat, mert csak nem nézem, hogy szomjan elpusztuljanak.

Petur még aznap vásárra hajtotta a juhait, eladta, s felment a várba. Kereste Etelkát, de helyette Béla kisasszonyt találta férfiruhában, s nem ismert rá.

Kérdezte Béla kisasszony:

- Mi jóban jársz, szegény juhászlegény?

- Hallottam a húgodtól, hogy betöltetted a kutat. Mit volt mit tennem, eladtam a juhaimat, s most idejöttem, ha szolgálatot találnék nálad.

- Jól van, szegény juhászlegény, én meg is fogadlak, mert látom, hogy ügyibevaló legény vagy. Az legyen az első dolgod, hogy menj ki a várbéli népekkkel, s töltsd be a kutat.

Kiment Petur vagy századmagával, töltötték a kutat egy hétig, éj-nap szakadatlan, be is töltötték, de a víz azért hol itt, hol ott buggyant ki. Odament Béla kisasszony is, s mondta Peturnak, aki erősen szomorú volt, hogy a dolgának nem tudott embere lenni:

- Hej, Petur, Petur, többet hittem felőled. Oltatlan mésszel s kovácsszénnel kell beforrasztani a likat, többet nem fakad fel víz.

Petur megszégyellette magát, de úgy tett, amint Béla kisasszony mondotta, s hát csakugyan többet a víz föl nem fakadott.

Két nap sem múlt el azután, hogy a kutat betöltötték, megjöttek a tatárok, körülfogták a várat. Annyian voltak, mint a fűszál, a rét csak úgy feketélt tőlük. Hét álló hétig vívták, döngették a várat, egyszer-egyszer tízen-húszan fel is másztak a vár fokára, de Petur s Béla kisasszony csak úgy hajigálták le a cudarokat. Közben-közben Béla kisasszony leányruhába öltözött, s míg a tatárok békében hagyták, Peturral sétálgatott a kertben, s csak a jó Isten tudja, mi szép

szavakat mondtak egymásnak. Egyszer azonban nagyon szomorú volt Béla kisasszony. Mondta Peturnak:

- Hallod-e, Petur, egy hétig sem tart már az eleség, s akkor tatárok kezére kerülünk. Gondoljunk ki valamit, különben csak a másvilágon leszünk egymásé.

Mondta Petur:

- Én már gondoltam valamit. Átszököm a torockószentgyörgyi várba, s segedelmet kérek Zúzótól.

Ez a Zúzó híres vitéz volt, övé a torockószentgyörgyi vár.

Mindjárt elhatározták, hogy Peturt, mintha halott volna, lepedőben, leeresztik a vár fokáról az Aranyos folyóba, s addig úszik, míg valahol, hol a tatárok nem látják, kiúszik a partra. Csakugyan amint alkonyodott, sötétedett, Peturt lepedőbe csongolyították,* kötélén az Aranyos folyóba eresztették. De hiába volt sötét, a háromorrú kán, ámbátor Béla kisasszony kilőtte volt a középső orra lyukán keresztül az egyik szemét, észrevette, hogy valakit lepedőben leeresztettek, s kifogatta Peturt a vízből.

Petur halottnak tette magát, de ez is hiábavaló volt, mert a háromorrú kán nem hitt a halálában. Égő paraszt tétetett a tenyerébe, szeget veretett mind a húsz körme alá: ettől majd csak felébred, ha nem igazi halott. Hiszen tétetett égő paraszt a tenyerébe, verethetett szeget mind a húsz körme alá, Petur meg sem mozdult, meg sem szusszant, úgy feküdt, mint egy igazi halott.

- Várj csak - mondotta a háromorrú kán -, mindjárt felébredsz.

Odahívatta a leányát, Irinkát, aki olyan szép volt, hogy az igazi halott is fölébredt, ha ő reánézett.

Jó Irinka, nézi-nézi, sokáig nézi Peturt, de őt ugyan nézhetne volna ítélet napjáig, meg nem mozdult, merthogy Béla kisasszony, akarom mondani: Etelka volt az ő fejében és szívében.

- No, ez csakugyan halott - mondotta a háromorrú kán -, dobjátok vissza a folyóba.

Egyszeriben visszadobták. De bezzeg mindjárt felébredt Petur, úszott a víz alatt, aztán mikor jó messzire haladt, kibukkant a vízből, ki a partra, s uccu neki! szaladt a torockószentgyörgyi várba. Megy egyenest Zúzóhoz, s mondja, hogy mi jóba jár.

- Jól van, Petur, adok segedelmet, minde népemmel mellétek állok, de annak nagy az ára: legyen a feleségem Béla kisasszony.

Mondotta Petur:

- Ne félj, Zúzó, Béla kisasszony a tied lesz. Hallottam is már több rendben, hogy feléd hajlik a szíve.

Még az éjjel felverte Zúzó a katonáit, rácsapott a tatárokra a sötétségben, s még hírmondónak sem maradt belőlük.

Reggel megy föl a várba Petur, s jelenti Béla kisasszonynak, hogy: volt tatár, nincs tatár, de nagy ám ennek az ára: feleségül kell menni Zúzóhoz. Ő már ezt meg is ígérte.

Elszomorodott erre Béla kisasszony, de azért csak mondta Peturnak:

- Jól van, Petur, üzend meg Zúzónak, csak jöjjön a nász néppel, várom.

Üzen Petur Zúzónak, hogy jöjjön, de nem is várt az két üzenetet, jött a násznéppel, de milyennel! Halljatok csudát: csupa leányruhás legényekkel jött Béla kisasszonyért, ez meg most is férfiruhában volt, úgy várta Zúzót a vár kapujában.

- Ej, de sok szép leánypajtásod van - mondotta Béla kisasszony, s azzal mit gondolt, mit nem, bevezette Zúzót a virágoskertjébe, mutogatta a „leányoknak” a szép virágokat, egyszerre aztán, míg a virágokban gyönyörködtek, kisurrant a kertből, s a kaput rajok zárta. Szalad Zúzó a kapuhoz, s átkiált Béla kisasszonynak:

- Mit akarsz, Béla kisasszony?!

- Azt akarom, Zúzó vitéz, hogy maradj a leánypajtásaidal a virágoskertben.

Hiába könyörgött Zúzó, nem eresztette ki onnét. Három nap s három éjjel ott tartotta, akkor leszólt Zúzónak az ablakból:

- Dobd fel a kalapodat, Zúzó vitéz, akkor kieresztlek!

Mit volt mit nem tenni, Zúzót gyötörte az éhség, feldobta a kalapját. Béla kisasszony fejébe csapta a kalapot, s leszólt nagy nevetve:

- Most már én vagyok az úr. Fejemen a kalap. Mehetsz haza, Zúzó vitéz!

Zúzó nagy szégyenkezve elkullogott a leánypajtásaival, s amint eltakarodtak, mondta Béla kisasszony Peturnak:

- No, Petur, Zúzó többet, tudom, nem jő vissza. Most már itt a kezem: tied vagyok halálig.

Felelte Petur:

- Elég rosszul cselekedtél, Béla kisasszony, hogy megcsaltad Zúzót, mert mi úgysem lehetünk egymásé ez életben: Etelka húgodnak adtam a szívemet.

- Jól van, Petur, ha neki adtad, légy az övé! Várj, mindjárt beküldöm a húgomat.

Azzal kiment, s egy félóra sem telt belé, visszajött földig selyem, aranyos szoknyában.

- Itt vagyok, Petur!

- Hát a nénéd hová lett?

- Az is itt van, Petur! Nézz meg jól!

Hej, édes Istenem, örült Petur, hogy a szíve majd kiugrott. Egyszeriben papot hívtak, nagy lakodalmat csaptak, s még ma is élnek, hogyha meg nem haltak.

ISTENÉ A SZÁLLÁS

Krisztus urunk a földön jártában-keltében egyszer egy nagy városba ért. Éppen alkonyodott, s szemlélgette a házakat, hogy hová térjen be éjjeli szállásra. Vele volt Szent Péter is. Azt mondja Szent Péter:

- Ahol, Uram, egy szép nagy ház, térjünk be. Ott bizonyosan gazdag ember lakik, ad nekünk az szállást.

- Jól van, Péter, menjünk be.

Bemennek házba, s hát éppen vacsoránál ült a gazda meg a felesége. Más nem is ült az asztalnál: a gazdag embernek nem volt gyermeke.

Krisztus urunk köszönt illendőképpen, de a gazdag ember alig fogadta a köszönést, s mert látta, hogy szegény vándorokkal van dolga, mostohán szólt rájuk:

- Mit akartok?

- Szállást kérnénk Isten nevében - mondta Krisztus urunk alázatosan.

- Nincs szállás! Nem minden jöttment embernek építettem a házamat.

De addig kérte Krisztus urunk, s olyan szépen, olyan alázatosan kérte a gazdag embert, hogy a konyhán helyet adott nekik, még zsúpszalmát* is lehintetett a földre, s adatott egy darab száraz kenyéret is Krisztus urunknak. Ez a darab kenyér volt kettejüknek a vacsorája.

Hiszen jól volt ez így is: Krisztus urunk s Szent Péter a szalmán is olyan jóízűen aludott, mint más földi halandó a derekaljas ágyban, s a száraz kenyérből jobban vacsoráltak, mint földi halandók a drága pecsenyéből.

Reggel Krisztus urunk illendőképpen megköszönte a szállást, s továbbment. Amint kiértek az utcára, kérdi Szent Péter:

- Uram, nem fizetsz valamit ennek a rossz szívű embernek a szállásért?

- Dehogynem fizetek, mondotta Krisztus urunk. Mert hogy úgy sincs gyermeke, adok neki tizenkettőt: azok majd úgy elpusztítják mindenét, hogy koldusabb lesz a koldusnál.

Azzal továbbmentek, mendegéltek, s estére kelve egy kis faluba értek. Volt ebben a faluban is több szép kőház, ajánlotta is Péter, hogy a legszebbikbe térjenek be, de Krisztus urunk egy kidőlt-bedőlt falú, szalmafedeles házba tért be. Péter fejet csóvált, de nem szólt: ment Krisztus urunk után. Egy szegény asszony lakott ebben a házacskában, s bezzeg megijedt, mikor a két vándor belépett, s szállást kért éjszakára.

- Ó, lelkeim - renyekedett* a szegény asszony -, Istené a szállás. Ő látja lelkemet, hogy adok jó szívvel, de nézzétek, ágyat sem tudok vetni illendő, szegény vagyok, mint a templom egere. Vacsorát sem tudok adni, csak egy szakajtó* lisztecském van, abból ha sütök egy cipócskát.

Mondta Krisztus urunk:

- Ne évelődj miattunk, szegény asszony, elhálunk mink a kopasz földön is, megelégszünk mink a cipóval is.

A szegény asszony egyszeriben tüzet gyújtott, a lisztet meggyúrta, cipót sütött, s míg Krisztus meg Szent Péter falatozott abból, ágyat vetett, de merthogy nem volt párnája, csak egy kis tőrés* vég vászna,* azt tette a vendégek feje alá.

Reggel, mikor indulóban voltak, Krisztus urunk megköszönte a szállást, s észrevétlen egy aranyat csúsztatott az asztalfiába. Kérdi Szent Péter az utcán:

- Uram, adsz-e valamit ennek a szegény asszonynak?

- Adok, Péter, adok. Adtam is már. Egy aranyat tettem az asztalfiába, s mikor kihúzza, tele lesz arannyal. Az a cipó pedig, amelyből ettünk, soha el nem fogy. Azt a vég vásznat, melyen feküdtünk, két hétig szedje föl, s mégsem győzi felszedni. Hanem, eredj csak vissza, s mondd meg neki, hogy mit tegyen a vászonnal.

Péter visszament, s hát mikor belépett, a szegény asszony ott térdepelt az asztal előtt, hálát adván a jó Istennek, aki a fél cipóból egészet csinált.

Mondta Péter:

- Látod, te szegény asszony, ez a te jó szíved jutalma. Tudd meg, hogy ez a cipó soha el nem fogy. Most nézz be az asztalfiába.

- Ó, édes Istenem - fohászkozott fel az asszony -, tele van arannyal!

- No, most vedd föl a vásznat!

A szegény asszony szedni kezdte a vásznat, de akármilyen szaporán szedte, nem jutott a végére. Úgy meggazdagodott a szegény asszony, hogy az csupa csuda...

NAPLEÁNYA KIRÁLYKISASSZONY

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy király s egy királyné. Szörnyű gazdag volt ez a király, két országa volt: egy a tengeren innét s egy a tengeren túl, katonája annyi, mint fűszál a réten, csillag az égen; de lehetett két országa s tenger katonája, ha nem volt gyermeke, csak akkora sem, mint egy ütés tapló. Hej, sokat búsult emiatt a király, de még a királyné is. A királyné minden áldott reggel templomba ment, s imádkozott a jó Istenhez, hogy áldja meg gyermekkel, akár fiúval, akár leánnyal. Amellett a cselédek szekérszámra vitték utána a cipót meg a pénzt, azt a királyné mind kiosztotta a szegények közt, s kérte azokat is, imádkozzanak gyermekért.

Na, addig imádkozott a királyné, s addig a szegények, hogy Isten meghallgatta imádságukat, s a királynét megáldotta egy leánygyermekkel, de milyennel! Olyan szépet, gyönyörűt még a világ nem látott. A haja ragyogott, mint a fényes nap, a szeme meg mint a gyémánt. El is nevezték a népek a Napleányának, mert olyan volt a feje, mint a ragyogó nap. Hiszen vigyáztak ám a királykisasszonyra a szülei, mint a szemük fényére, tejbe fürösztötték, vajjal kengették gyenge testét, még a szellőtől is oltalmazták. Mikor aztán nagyra nevelkedett, a király kihirdette ország-gilággá, hogy csak jöjjenek a királyfik s hercegek, hadd válasszon közülök a Napleánya királykisasszony.

Bezzeg hamar összecsdültek a királyfik, hercegek, hogy csak úgy nyüzsögtek az udvaron, illegették-billegették magukat, mindenik szebbet s többet akart mutatni, hogy rajta akadjon meg a királykisasszony szeme.

- No, édes leányom - mondotta a király -, jere, nézd meg, itt vannak a királyfik s hercegek, válassz közülök hitestársat magadnak.

Mondta a királykisasszony:

- Én bizony meg sem nézem, lelkem, édesapám, hanem hirdesse ki, hogy azé leszek, aki köztük a legbátrabb.

- Jól van, leányom, én kihirdetem - mondotta a király -, azzal kiállott a palota tornácára, s mondta hangos szóval, hogy mi a királykisasszony kívánsága.

Hiszen még jóformán el sem mondta a kívánságot, megzördültek a kardok, ahányan voltak, mind bajvívásra kerekedtek, csak úgy rengett-zúgott a levegő a kardok csattogásától, rakásra dőltek a királyfik meg a hercegek, alig maradt tízig-húszig való a talpán.

A királykisasszony végigszemlélte a bajvívást, de mikor az apja kérdezte, hogy melyiken akadt meg a szeme, azt mondta:

- Bizony az én szemem egyen sem akadt meg, lelkem, édesapám, mert hiszen nem csuda, ha királyfik s hercegek tudnak viaskodni, de ebből én nem tudom, hogy melyik a bátrabb.

- Igazad van, leányom - mondotta a király. - No, majd azt is kipróbáljuk.

Volt a király erdejében egy rettentő nagy vaddisznó, ez már sok embert s állatot megcsúfolt, a király is sok mindent elpróbált, de hiába, hogy ezt a vaddisznót megölje. Gondolta magában, hogy ezen megmutathatják a bátorságukat. Egyszeriben kihirdette, hogy azé lesz a leánya s egyik országa, aki ezt a vaddisznót megöli.

Nosza, fölkerelkedtek a királyúrfik s hercegek, mentek az erdőbe. De ment ám a királykisasszony is férfiruhában, hogy senki ne tudja, ki s mi ő. Ahogy az erdőbe érnek, hozzájuk szegődik egy fekete ruhás dali legény, s kérdi a király fővadászától, hogy hol s merre szokott járni az a vaddisznó.

- Talán bizony te is szerencsét akarsz próbálni? - kérdezte a fővadász.

- Akarok biz én.

- Hát az apád s anyád eleresztett-e?

- Nem bizony, mert nekem sem apám, sem anyám. Hanem azt az egyet tudom, hogy megölöm a disznót.

Jól hallotta ezt a beszédet Napleánya királykisasszony, megtetszett neki a legény erősen, s titkon kívánta, hogy bárcsak ez a legény ölné meg a vaddisznót, mert ennek jó szívvel lenne a felesége, ha alacsony is a származása.

Aközben elszélednek az erdőben, ki erre, ki arra, csak a fekete ruhás legény nem ment tovább, meghúzódott egy fa mellé. De a királykisasszony sem ment tovább, ő is meghúzódott egy bokor tövében. Hát alig telik el egy perc s kettő, jönnek egyenként a királyfiak a fekete ruhás legényhez, s valamennyi egy-egy zsák aranyat ígér neki, ha nekiadja majd a vaddisznó fejét. De a legény mindenkinek azt felelte, hogy most semmit sem ígérhet, majd megalkuszik, ha megölte a disznót.

Mikor a királyfik mind eltávolodtak, előjött a bokor mellől a királykisasszony, s mondta a legénynek:

- Ó, te bolond, te, mért nem fogadod el azt a tenger aranyat, hiszen abból három királyságot is vehetnél!

Mondta a legény:

- Nem kell nekem a királyfik aranya, kell nekem a király leánya. Azt sem bánom, ha a király nem adja nekem fele királyságát, csak a leánya az enyém legyen.

Mit beszéltek, mit nem ezután, azt én nem tudom, ámbátor éppen olyan igazán ott voltam, mint ma, elég az, hogy nagy hirtelen vége szakadt a beszélgetésüknek, mert ím jött a rettentő nagy disznó, nagyobb egy bölénybikánál, szörnyű rőfögéssel, csattogtatta az agyarárt, hogy szikrázott, nézett jobbra-balra, hogy nincs-e valahol ember vagy állat, akit miszlikbe szagasson. De bezzeg a királykisasszony sem várta, hogy melléje jöjjön, hanem nagy hirtelen felszaladt egy kőszál tetejére, onnét nézte, hogy mi lesz hát. No de a legény sem várta a földön, hanem hirtelen felmászott a fára, s amint a disznó alája jött, megrázta a fát hatalmasan, s abban a pillanatban megtelt a fa alja makkal. Egyéb sem kellett a disznónak, nekiesett a makknak, s addig evett, hogy már csak alig szuszogott. Akkor aztán leheveredett a fa alá, ott elaludt. Olyan erősen hortyogott, hogy nagy szelet csapott a hortyogása, s a fa ágai csak úgy hajladoztak a széltől. Akkor aztán a legény szépen leereszkedett a fáról, lábujjhegyen a vaddisznó mellé orozkodott, a késével megvakargatta a hátát, hogy még erősebben elaludjék, azzal kirántotta a kardját, s egy csapásra levágta a disznó fejét, felszúrta a kardjára, s úgy ment a vadászházhoz, ahol a király várakozott az embereivel.

- Ihol, felséges királyom - mondotta a legény -, a vaddisznó feje!

- Hát te ki vagy? - kérdezte a király, mert azelőtt nem látta volt a legényt.

- Azt én most meg nem mondom, felséges királyom, majd megtudja máskor.

Aközben előkerültek a királyfiak is, s ahányan voltak, váltig mind azt erősítették, hogy nem az a fekete ruhás legény ölte meg a vaddisznót, hanem ők.

- Hát ki ölte meg? - kérdezte a király.

- Én! Én! - kiáltották egyszerre százan is.

De odajött a királykisasszony is, s mondta a királynak:

- Ne higgyen nekik, felséges királyapám, mert én a szememmel láttam, hogy ez a fekete ruhás legény ölte meg a disznót. Azt is jól hallottam, mikor a királyfik zsák aranyat ígértek neki a disznó fejéért.

- Bizony, ha úgy - mondotta a király -, ezé a fekete ruhás legényé lesz, leányom.

- Leszek én jó szívvel - mondotta a királykisasszony.

Akkor a legény lehúzott egy vasgyűrűt az ujjáról, s mondta a leánynak:

- Nesze ez a gyűrű, királykisasszony, húzd az ujjadra. Én most visszamegyek a hazámba, de utánad jövök nemsokára, csak jól vigyázz a gyűrűre, hogy azt nekem előmutathasd.

A királykisasszony is lehúzott az ujjáról egy aranygyűrűt, s mondta a legénynek:

- Te is húzd az ujjadra az én gyűrűmet, s mutasd meg, ha visszajössz: erről tudom, hogy te voltál a vaddisznó megölője.

Azzal a legény elbúcsúzott a mátkájától, el a királytól, s elindult, de azt mondta a király:

- No, már azt meg nem engedem, hogy az én vejemmé lévendő gyalog menjen a hazájába. Vezessétek elé legjobb paripámat.

Ahogy ezt hallották a székenben maradt királyfik, egyszeriben összesúgtak, s a lovak mesterének tenger aranyat ígértek, csak a leggonoszabb paripát adja a legény alá. A lovak mesterén fogott az ígéret, s elé is vezette a leggonoszabb paripát, amely sárkánytejet ivott csikókorában, s még nem akadt legény, aki rá merjen ülni. Szörnyű haragra gerjedt a király, amikor ezt látta, de a legény csillapította szelíd szóval:

- Ne féljen, felséges királyom, ha sárkánytejet szopott, úgylis megülöm én!

- Már bizony ez nem is szopott egyebet - mondotta a király.

De mire ezt kimondta, a legény már felpattant a paripára, a két combjával magyarosan oldalba szorította, a kardjával háromszor a füle közé vágott, aztán háromszor megkerülte az erdőt, hogy csak úgy szakadt le a hab a paripáról, s úgy vágatott el a királyfik nagy bosszúságára.

- Hm, mégsem lehet valami tedd el s elé se vedd parasztgyerek ez a legény! - mondotta a király. - Úgy megüli a lovat, mintha ló hátán nőtt volna fel.

Telt s múlt az idő, egyszer csak staféta jő a fekete királytól, s üzeni a Napleánya királykisasszony apjának, hogy adja neki azt a világszép leányát, mert különben jó rettentő nagy sereggel, de akkorával, amekkorát még a világ nem látott, s kő kövön nem marad a két királtságában.

Hej, megijedt az öreg király, futott a leányához, mondja az üzenetet, s kérdi:

- No, leányom, mit üzenjünk vissza?

- Azt üzenjük - mondotta a királykisasszony - hogy én e földi életben másé nem leszek, csak azé a fekete ruhás legényé, inkább szörnyű halálnak halálával haljak meg.

Még jóformán meg sem mondhatták a stafétának az üzenetet, ott is volt a király városában a fekete király rettentő nagy seregével, egyszerre csak megtelt az udvar is idegen katonákkal. Eztán a fővezér fölment a palotába, s mondta ez is a királynak, hogy miért jöttek.

A király megint szaladott a leányához:

- Gondold meg jól, édes leányom, mert nagy serege van a fekete királynak.

- Nem bánom én, ha a világ katonája mind az övé, akkor sem leszek a felesége!

Viszik az üzenetet a fekete királynak, aki a város határán várakozott, s erre a fekete király is bejött a városba, fel a palotába, de olyan ragyogó gúnyában, hogy egyszeriben megvilágosodott a palota. Ment egyenest a királykisasszonyhoz, s mondta ő is:

- Lész-e az én feleségem, Napleánya királykisasszony?

- Nem leszek biz én! - mondotta ez.

Akkor a fekete király lerántotta magáról a felső köpenyegét, s hát, uramteremtőm, fekete ruha volt rajta.

- Hát most lész-e az én feleségem?

- Leszek biz én, mert te ölted meg a vaddisznót. Látom a gyűrűt is az ujjadon.

Hej, lett öröm, vigasság erre! Egyszeriben papot hívtak, a fiatalokat megeskették, hét álló hétig állott a lakodalom, folyt a bor s a mindenféle jó lé, még a sánták is táncra kerekedtek. Én is ott voltam, egyet jót táncoltam, aztán hazaszaladtam, nektek ezt a mesét hoztam.

Itt a vége, fuss el véle!

A MEGSZÁMLÁLHATATLAN SOK JUH

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, még az üveghegyeken is túl, ahol a kis kurta farkú malac túr: volt a világon egy szörnyű gazdag ember, s annak annyi juha, mint földön a fűszál, égen a csillag. Bizony mondom, annyi volt, hogy a gazda sem tudta, hány van, a számadó juhász* sem tudta, pedig folyton számolták. Azt mondja egyszer a gazda a számadó juhásznak:

- Hallja, kend, én többet ennyi juhot nem tartok, hogy meg se tudjam számlálni. Hajtsa vásárra a felét, úgy szemre, a másik felét aztán majd megszámloljuk.

A juhász úgy szemre kétfelé is választotta a nyáját, s elindult az egyik felével a vásárra.

Mentek, mendegéltek, szép lassacskán eregéltek, hegyen fel, völgyön le, erdőn-mezőn átal, de egyszerre egy akkora folyóhoz értek, hogy a juhásznak szeme-szája tátva maradt. Mert nagy folyó ám a Duna, de még a Tisza is, hanem ez a folyó nagyapja lehetett volna mind a kettőnek. Hiszen ez még nem lett volna nagy baj, hanem ezen a rengeteg nagy folyón olyan keskeny palló volt, hogy azon egyszerre csak egy juh mehetett át.

Hej, édes Jézusom, megállott a juhász, vakarta a füle tövét, fel-felnézett az égre nagy keservesen: no, itt megöregszem, míg mind a juh átmegy!

De hát vissza nem fordulhatott, ha már idáig jött: nekiterelte a juhokat a pallónak, s azok el is indultak egyesével. Reggel indult az első, s mikor a Vacsoracsillag feljött, még annyi volt a juh a folyón innét, hogy a szem nem győzte belepni.

No, hogy mikor kerül át mind a túlsó partra, azt én magam sem tudom. Ha mind átértek, akkor a mesét tovább mondom...

FESZÜLET A FÁBAN

Felső-Magyarországon még most is emlegetik a rettenetes Rajnohát, aki káplár volt Rákóczi seregében, s sok labancot küldött a másvilágra. Hanem - hiszen tudjátok jól - a labancok lassanként leverték a kurucokat, Rákóczi kibujdosott az országból, a vitézei meg, akik nem követték idegen földre, elszéledtek. Ki hazament a falujába, ki meg tovább bujdokolt, rejtőzködött a rengeteg erdőben. A rettenetes Rajnoha is erdő lakója lett. Nemcsak ő, hanem sokan ővele: vitéz katonákból útonállókká lettek, fosztogatták a vásárra járó kereskedőket. Rajnoha a Kárpátok sűrű rengetegeiben, Morvaország határán húzódott meg az embereivel, mert amint a kuruc-labanc hadakozásnak vége szakadt, a morva kereskedők, mint annak előtte, megint nekibátorodtak, s járni kezdték a nagyszombati vásárokat.

A zsványok, kik önként választották vezérül a nagy erejű Rajnohát, sohasem akkor támadták meg a kereskedőket, mikor a vásárra mentek, hanem mikor jöttek visszafelé, telt erszényekkel. Tíz-húsz emberből álló karavánnal könnyen elbántak, mert Rajnohának annyi „katonája” volt, hogy egy kis német hercegséggel bátran háborúba keveredhetett volna.

Vagy húsz emberből állott az a karaván is, melyet a bárvineki hegy tetején, a sűrű rengetegben mind egy szálig leöldöstek a zsványok. Egy hét múlva ismét erre a helyre jöttek, mert megneszelték, hogy még nagyobb karaván jó Nagyszombat felől. A leölt kereskedők holttestét azalatt hazaszállították Morvaországba, de előbb egy vastag tölgyfára keresztet szegeztek, hogy aki erre jár, mondjon imádságot a szomorú véget ért karaván lelki üdvéért.

A legfiatalabb zsvány, akit most vett Rajnoha a bandájába, s kinek keze s lelke még tiszta volt, elfogódva mondta Rajnohának:

- Nézd, uram, feszület a fában! Húzódjunk innét félrébb, ne támadjuk meg a karavánt itt, Krisztus képe mellett.

- Mit - ordított Rajnoha -, hát te megijedsz egy feszülettől?! Mi vagy te?! Minek álltal közénk?!

Az ifjú megszégyenülten sütötte le szemét.

- Ne haragudj, uram, majd meglátod, hogy nem vagyok gyáva.

- No, ha nem vagy gyáva, üsd le a feszület fejét, hogy se téged, se más tőbbit ne ijesztgessen!

Az ifjú szörnyülködve nézett Rajnohára, de nem volt bátorsága, hogy ellenálljon: föl akarta emelni baltáját... Úgy van, akarta, de nem tudta. Mintha karja, egész teste megmerevült volna: nem volt benne erő.

Reszketve állott Rajnoha előtt, esdőleg nézett rá: kegyelmezzen fiatal életének, hisz ő megtenné, amit parancsol, de lám, Isten elvette karjának erejét.

- Ej, te gyáva - ordított Rajnoha szörnyű haraggal -, hát még egy baltát sem bírsz fölemelni?! Tanulj tőlem!

Azzal megforgatta a levegőben hosszú nyelvű baltáját, s egész erővel a feszületnek sújtott, hogy csak úgy zengett-zúgott belé az erdő.

De ím, e pillanatban mi történt! A tölgyfa kérge kétfelé nyílt, befogta a feszületet, hogy csak a színe látszott ki, s a sűrű lombok, mintha azok is védeni akarták volna, szépen lehajoltak reá... És megdördült az ég, cikáztak a villámok, zúgott-búgott a szél, recsegték-ropogtak a fák,

kerekedett szörnyű fergeteg, lett égszakadás-földindulás, dobta, röpítette a zsványokat, ahányan voltak, annyifelé: szörnyű halállal pusztultak el mind.

Egyedül a tölgyfa állott a hegy tetején, s áll ma is, rajta a feszület...

A HAMIS ESKÜ

Pozsony városában élt az az ember, akiről most mesélek. Nem maradt meg a neve, de megmaradt a képe, a szörnyű emléke. Gazdag volt, hatalmas volt, nagy eszű, gonosz lelkű, félt tőle minden lélek, mint az ördögtől. Azt is hitték róla, hogy cimboraságban van az ördöggel. Senki sem tudta, honnét került Pozsony városába, csak egyszerre ott termett, szemlátomást gazdagodott, s olyan nagy lett a hatalma, hogy akarták, nem akarták, beült a tanácsurak közé, s ő vezette, kormányozta Pozsony városát. Amit ő mondott, szentírás volt. Ha bozontos szemöldökét összehúzta, reszkettek a többiek, úgy érezték magukat, mintha az ördög ejtette volna hatalmába őket.

Ennek az embernek nem volt senkije a világon. Egyedül, magában élt, gyűjtötte a pénzt halomra, s éjjelenként a csillagokat vizsgálta. Ha kijött az utcára, messziről elkerülték, s jaj volt annak, aki ellene próbált tenni, azt ő ördögi mesterkedéssel megrontotta.

Hanem, úgy látszik, Isten megsokallotta az ő gonoszságait, özvegyek, árvák sanyargatását, mert különösen az özvegyeket, árvákat sanyargatta, ami kevés vagyonkájuk volt, azt is elszedte tőlük mindenféle praktikával. Történt azonban, hogy egy gyűlés alkalmával, mikor a tanácsurak mind összegyűltek a városházán, egy szegény özvegyasszony lépett a tanács-terembe, s sűrű könnyhullatások közt mondta elé panaszát, amint következik:

- Ó, nemzetes nagy jó uraim, hallgassák meg egy szegény özvegyasszony panaszát! Az uram három napja halt meg, özvegyen maradtam hat nevetlen gyermekkel. Egy kis telkecske volt minden gazdagságunk, ezen laktunk, ebből éltünk, de ahogy áldott jó uram behunyta a szemét, egy hatalmas nagyúr, akinek a szomszédja voltunk, ezt a telkecskét is elvette tőlünk.

- Ki volt ez az úr? - kérdezte egyik tanácsbeli.

- Ez ni! - mutatott az özvegy a gonosz lelkű, ördögökkel cimboráló tanácsbélire.

A tanácsurak erősen felháborodtak ezen a hitványságon, de csak lassan morogtak magukban, félénken néztek társukra, szólni nem mertek. Ez meg sem mozdult a helyéről, csak benyúlt a zsebébe, s onnét egy elsárgult írást húzott elő.

- Íme, nézzétek ezt az írást! - mondá társainak. - Ez az asszony hazudik. Már több esztendeje annak, hogy azt a telket az asszony urától megvásároltam, s csak használatra engedtem neki. Eddig bért fizetett érte, most azonban vége ennek, birtokomba veszem a telket.

A tanácsurak álmélkodva nézték az írást, sorban elolvasták: igazi hiteles írás volt az, nem lehetett abban kételkedni. Mondta egy tanácsúr:

- Eredj haza gyermekeidhez, szegény özvegyasszony, s keress másutt hajlékot magatoknak. Úgy látszik, az urad a te tudtod nélkül eladta a telket: nézd, itt a neve. Ismerted-e az írását?

Megnézte az asszony is az írást, nézte, sokáig nézte az ura nevét, s sírva kiáltotta:

- Olyan, mint az uram írása, de mégsem ő írta! Én tudom, hogy ő nem adta el a telket! Ördög munkája ez a névírás, esküszöm! S ha igaz szerzeménye ennek az úrnak a telek, esküdjék meg ő is.

Az ördöngös lelkű tanácsúr most lassan fölemelkedett a helyéről, s méltóságosan odalépett az asztal végéhez. Ott állott a feszület s mellette a törvénykönyv. Felnyitotta a könyvet, s egy hangja sem rezdült meg, amint az esküt a könyvből kiolvasta, de még a keze sem reszkedett, amint a feszületre tette.

Ám alig olvasott ki a könyvből néhány esküszót, rettentő nagyot dördült az ég, elfeketedett a tanácsterem, megmozdultak a falak, mintha földindulás támadt volna, recsegtek-ropogtak az ajtók, zörögtek az ablakok, füttyült, süvöltött a szél, s a falakból valami csodálatos szózatok hallatszottak.

A tanácsbéliék bódultan ültek székükben, s csak mikor megszűnt az ég zengése, a földnek mozgása, akkor eszméltek föl. Álmélkodva néznek szét a teremben, keresik a társukat, s hát híre-pora sincsen. S ím, amint nézik, keresik mindenfelé, az asztallal szemben, fent a falon nagy repedést látnak az ablak mellett, akkorát, amekkorán egy ember átbújhatott.

És a nyílás mellett mit látnak? Halljatok ide! Társuknak, a gonosz lelkű tanácsbélinek az arca képe belé volt nyomódva a falba. Még a törvénykönyv is ott volt előtte, a falba rajzolódva.

- Elvitte az ördög - kiáltották rémulten a tanácsbéliék -, s otthagya a képét!

Csakugyan úgy is volt. Az ördög vitte el az ördögös lelkű tanácsurat. Úgy látszik, ez is megsokallotta gonosz cselekedeteit. Azóta sokszor próbálták az ördögös ember képét levakarni a falról, be is meszelték, de a kép újra visszarajzolódott.

AZ EMBER A LEGERŐSEBB

Szomorúan kullogott a farkas az erdőben, fülét, farkát leeresztette, s mind csak a földet nézte. Észre sem vette, hogy szembejő a medve, csak akkor nézett föl ijedten, mikor a medve köszöntötte:

- Jó reggelt, farkas koma!

- Adjon isten, medve koma! - fogadta búsan a farkas.

- Hát neked mi bajod? Olyan szomorú vagy, mint a háromnapos esős idő!

- Hagyd el, medve koma, ne is kérdezd. Nem látod, fejem, nyakam, ódalam csupa vér!

- Azám, farkas koma! Talán bizony verekedtél valamelyik atyádfiával?

- Dehogy azzal, dehogy azzal. Az emberrel akadtam össze, de meg is jártam. Cudarul megtépázott.

A medve nagyot kacagott.

- Szégyelld magad, farkas koma! Hát még az ember is valami? No, nekem a fél fogamra sem volna elég.

Mondta a farkas:

- Ne bízd el magadat, medve koma! Bizony mondom neked, hogy az ember a legerősebb „állat” a világon. Én tudom, mert én próbáltam.

- Hogyhogy?

- Hát úgy, hogy bementem a faluba, hátha akadna egy kis báránypecsenye. Azám, csakhogy a kutya észrevett, s ámbátor atyafiságban volnánk, elárult a gazdájának, az embernek. Az ugrásra kijött a gazda, s valami fokossal vagy mivel úgy eldöngetett, hogy alig tudtam elvászorogni.

- Már én mégiscsak azt mondom - erősködött a medve -, hogy fél fogamra sem elég az ember.

- Én meg azt mondom, hogy az ember a legerősebb állat.

- Szeretném látni!

- Azt ugyan megláthatod.

Erre a medve kitépett egy bokrot, s miszlikbe tépte, szaggatta.

- Nézd, farkas koma, így tépném össze az embert!

- Meghiszem azt, komám, csakhogy az ember nem hagyja magát, mint a bokor.

- Hiszen ne hagyja, úgyis összeszaggatom.

- Nem hiszem, komám.

- Nem-e? Fogadjunk!

- Itt a lábam, nem disznóláb!

- Itt a talpam, ez sem disznóláb!

Fogadtak egy nyúlba, s azzal meghúzódtak egy bokor mögé, úgy várták, hogy jön-e arrafelé ember.

Amint ott vártak, várakoztak, leskelődtek, arra jött egy gyermek. Kérdi a medve:

- Ember-e ez, farkas koma?

- Nem.

- Hát mi?

- Ez még csak lesz ember.

Tovább vártak, várakoztak, leskelődtek, s ím, arra jött egy öreg koldus.

- Hát ez ember-e?

- Nem.

- Mi hát, ha nem ember?

- Ez csak volt ember - mondta a farkas.

Tovább vártak, várakoztak, leskelődtek, s arra jött egy asszony.

- Hát ez ember-e?

- Ez sem ember. Ez csak asszonyi állat.

Tovább vártak, várakoztak, leskelődtek, s ím, egyszerre csak jő egy huszár a lován.

- Hát ez mi? Ez csak ember?

- Ez már ember! - mondotta a farkas.

A medvének sem kellett több, kiugrott a bokor mögül, s útját állotta a huszárnak.

- Ejnye, aki áldója van - rikkantott a huszár -, félre az utamtól! A király katonája vagyok!

A medvének ugyan mondhatta, nem állott az félre. Bizony, ha nem állott, a huszár előrántotta kétsövű pisztolyát a nyeregkápájából, s piff-puff! kétszer a medvére lőtt. Találta is mind a kétszer, de ez a medvének csak annyi volt, mintha vakkorral dobták volna meg: meg sem mozdult a helyéből, csak egy kicsit megrázta a bundáját.

- Hiszen megállj - rikkantott a huszár -, mindjárt megberetvállak én!

Azzal kihúzta a kardját, s vágta, szabta, beretválta a medvét, amerről találta, jó éles kardjával.

A medvének ez éppen elég volt, szörnyű bögéssel, ordítással megfutamodott, nem nézett árkot-bokrot, futott az erdön át, mintha szemét vették volna, s meg sem állott, míg a barlangjáig nem ért.

Sok-sok idő telt el, míg megint talpra állott, s kimozdult a barlangjából. Amint ment, mendegélt, hát először is kivel találkozik? Bezzeg hogy a farkassal.

- No, komám - mondta a farkas -, megnyertem a fogadást!

- Megnyerted, koma, meg, ne félj, amint erőre kapok, megadom a nyulat.

- No, ugye, hogy az ember a legerősebb állat?

- Igazad van, farkas koma, az ember a legerősebb állat. Azt már csakugyan nem hittem volna, hogy csúffá tegyen. Az igaz, hogy furcsa állat az ember. Mire észrevettem volna magamat, kétszer a szemem közé köpött. No, hiszen ettől még nem ijedtem meg, de mikor kirántotta azt a fényes nyelvét, s azzal elkezdett nyalogatni - már ennek fele sem volt a tréfa. Szégyen a futás, de hasznos, elszaladtam biz én!

RŐSZEL BORIS

Messze földön nem volt olyan gazdag ember, mint Rőszel Erázmus. Azt mondják, hogy ennek a bányászembernek több aranya volt, mint a királynak. Az igaz, hogy ennél több is lehetett, mert Rőszel Erázmus II. Ulászló király korában élt, márpedig II. Ulászló kincseskamarája többször volt üres, mint teli. De vagy volt aranya a királynak, vagy nem: Rőszel Erázmusnak csakugyan annyi volt, hogy hordóslag állott a pincében. Azt már a jó Isten tudja, hogy igaz úton jutott-e Rőszel Erázmus a tenger aranyhoz. A selmeciek azt suttogták, hogy ördöggel van cimboraságban, máskülönben ő is csak olyan szegény bányász maradott volna, mint a többi társa.

Hiszen ha nem igaz úton szerzette, nem is sokáig örvendett a tenger aranyának: mikor éppen azon járatta az eszét, hogy abbahagyja a bányászkodást, s él úri módra, számlálatlan költi az aranyat, Isten beleszólt a szándékba: Rőszel Erázmus meghalt hirtelen halállal. A felesége még előtte meghalt, de maradt két gyermek: egy fiú s egy leány. Hej, hányan irigyelték ezt a két gyermeket! Akár kezöket, lábokat összerakhatják, gond nélkül élhetik az életet, szórhatják az aranyat marékkal, sohasem fogy el az.

Hát még mikor meghalt a Rőszel fiú, s a leány, Rőszel Boris egyedül maradt. Ez már csakugyan két marékkal szórhatta az aranyat.

Szórta is.

A Rőszel-házban egymásnak adták az ajtó kilincset a vendégek, kik messze földről jöttek Selmece, különösképpen a házasuló legények. Éjjel-nappal folyt a dínomdánom, szólt a muzsika, s bizony megbotránkoznak erősen a jobb lelkek az örökös tivornyán, de a szép Rőszel Borisnak nem volt sem apja, sem anyja, sem atyafia, aki istenes életre intse. Azt hitte, szép s fiatal marad egész életében, s az arany nem fogy el soha...

Így élte világát Rőszel Boris, s csak egy volt, ami bántotta erősen: az ablaka éppen az akasztófadombra nyílt. Akárhányszor, ha kinézett az ablakon, rémülten tántorodott vissza, mert holttestet látott az akasztófán. Sokat kilincselte emiatt a tanácsbéli uraknál, hogy tegyék egyebüvé az akasztófát, de a tanácsbéliek, kiket annyiszor megbotránkoztatott leányhoz nem illő életével, nem teljesítették a kívánságát. Azt mondták: jó helyen van az.

Egyszer aztán megtörtént, hogy három ifjút akasztottak fel, mind a három azok közül való, akik Rőszel Boris házában tivornyáztak, s egy éjjel, tivornyázás után, felgyújtották Istennek a házát. Mikor Rőszel Boris meglátta a három ifjú holttestét, amin akasztófán lógott, lengett a szélben, félholtan esett össze, alig tudták életre téríteni. Ettől kezdve, ha csak az ablak felé tekintett, kirázta a hideg. Nem volt maradása a régi házban.

Gondolt egyet, s elment a tanácsbéli urakhoz. Azt mondotta nekik, vigyék el a dombról az akasztófát, s olyan palotát épít a régi ház helyett, amilyet még a világ nem látott, s ezt a palotát halála után a városra hagyja.

Erre már meggondolkoztak a tanácsbéliek is; el is vitették az akasztófát, s egy esztendő sem telt belé, Rőszel Boris olyan palotát építtetett a Garam partjára, hogy csudájára jártak.

Ám minekelőtte még a palota felépült, egy szerzetes, aki Borisnak távoli atyafia volt, hallván hírét az ő istentelen életének, levelét írt neki. Éppen asztalnál ültek a vendégek, zengett a muzsika, folyt a bor, kihallatszott az utcára a részeg emberek kurjantása, midőn a levelet átadták Borisnak. Az volt ebben a levélben:

„Hallottam a híret hitvány életednek. Térj Istenhez, te boldogtalan leány. A kincs elfogy, a szépség elmúlik, csak a jóság maradandó.”

Nagyot kacagott Rószel Boris.

- Halljátok, mit ír az a bolond szerzetes? Azt írja, hogy az én pénzem elfogy, s szépségem elmúlik. No, azt ugyan meg nem éri, ha ezer esztendő él is az én csuhás bátyám!

- Nem bizony! - kiáltottak a vendégek, s összezsundultak a serlegek.

- Látjátok ezt a gyűrűt? - folytatta Rószel Boris, lehúzott az ujjáról egy aranygyűrűt. - Ezt én most a Garam vizébe dobom. Amilyen igaz, hogy ezt a gyűrűt többé nem látom, olyan igaz, hogy örökké tart az én gazdagságom s szépségem!

Azzal az ablakhoz szaladt, s a ház alatt folyó Garam vizébe dobta a gyűrűt.

Hanem mikor az új palota felépült, s száz meg száz vendéget hívott a fölszentelésére, mi történt?

Amint éppen asztalhoz akartak ülni, szaladott be egy inas nagy ijedten:

- Kisasszony! Íme, a gyűrű! Egy hálnak a gyomrában találtam!

Rószel Boris elsápadott, hideg verejték gyöngyözött ki arcán, de a vendégek közrefogták, s úgy vigasztalták, ne búsuljon, ne féljen, hisz ez is az ő szerencsáját jelenti. Bezzeg ha más dobta volna folyóba a gyűrűjét, többé nem látja!

Rószel Boris egy kicsit felvidult, de a régi, virágos jó kedvének mégiscsak vége volt. S aztán mi történt, mi nem, elég az, hogy e naptól kezdve oszlott-foszlott a rengeteg vagyon szemlátomást. Az aranyas hordók gyorsan ürültek ki, egymás után. A dínomdánomok tovább folytak, mert Boris nem tudta megszokni már a csöndes életet, de lelkében s szívében mégis megváltozott, mert addig, aki szegény hozzá jött segítségért, üres kézzel el nem bocsátotta, most azonban elzárta az ajtót előlük, a kéregető koldusokat durva szavakkal kergette ki.

Volt egy kis ölbeli kutyája: ezt szerette egyedül, s ez a kutyácska, mintha csak ördög lett volna kutya képében (mondják is, hogy az volt), ha szegény jött a házhoz, ráugrott, harapta, karmolta, s akit megmart, annak a testén undok sebek támadtak, melyek soha meg nem gyógyultak.

- A gonosz lélek ez kutya képében - mondták a népek.

Egy nap azonban a kutya megdöglött. Rószel Boris majd meghalt bánatában. Sokáig el sem akarta temetni. Mint valami kedves halottat, a legszebb szobájában teríttette ki, s mikor aztán a temetésre szánta magát, gyászruhába öltözött, s gyászba vont dobok s tárogatók hangja mellett kíséerte a temetőbe a kutyát. Este volt, mire a temetőből Rószel Boris visszatért a gyászoló gyülekezettel, de akkor este Selmec városában senki sem feküdt le. Mert amint beesteledett, lett nagy égszakadás-földindulás, a palota fedelét kénkő lángja borította el, mindenféle rémítő alakok táncoltak a palota fedelén, kiabáltak, visongottak, sikoltoztak, kacagtak. Aztán egyszerre csak szörnyű dördülés rázta meg a levegőet: a kutya sírjából kénkőes láng csapott fel magasra, fel az égig, onnét meg ismét visszaesett rettentő csattanással, dördüléssel.

A rettentő dördülésre mélységes csönd következett. Hirtelen kitisztult a levegő, az égen felragyogtak a csillagok. Reggel többen kimentek a temetőbe, s ím, a kutya sírja tátongó üresség volt, a dögnek semmi nyoma. Rémulat, iszonyat fogta el mindazokat, akik ezt látták, s többet nem is mentek vissza Rószel Boris házába: Istenhez tértek.

De Rószel Boris most sem tért Istenhez, ámbátor a pincében is már alig volt arany. Egy hét, kettő sem telt belé, szegényebb volt egy útszéli koldusnál. S ez még nem volt elég, hagymáz

lepte meg, s ez úgy elcsúfította arcát, hogy irtózáttal hagyták ott a házát mind: a vendégek is, a cselédek is. Az sem volt, aki ápolja. Hagymázos állapotában kitámolygott a kertbe, ott a kerítés alatt összerogyott, s másnap halva találták meg. Temetésekor szörnyű égiháború kerekedett, s mikor testét a földbe akarták eresztetni, egyszerre csak a földből mindenfelől kis kutyák ugrottak elé, s egy szempillantás alatt összeszaggatták a holttestet, s beledobálták a kutya sírjába. Azok, akik ott voltak a temetésen, mintha hallottak volna messziről valami gúnyos kacagást is. Talán a gonosz lélek kacagása volt. Azé a gonosz léleké, mely a Rőszel Boris kutyájában lakozott...

Mi volt igaz, mi nem ebből a szörnyű történetből, ki tudná. Selmec város krónikájában van ez megírva, s azt mondja a krónika, hogy az Üdvösség 1570-ik esztendejében történt, amit én most nektek itt elbeszéltem.

MÉSZÁROS GYURI

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, volt egy mészároslegény: Mészáros Gyuri volt a neve. Nem volt párja ennek a legénynek hét puszta faluban: bárd helyett öklével ütötte le a bikát, olyan nagy volt az ő ereje.

Egyszer mit gondolt, mit nem Mészáros Gyuri, nem egyebet egy nagy semminél, elég az, hogy elbúcsúzott apjától, anyjától, minden atyafiától, s elindult, hadd lásson országot-világot.

Ment, mendegélt hetedhét ország ellen, s hetedik nap este rengeteg erdőbe ért. Nézett erre, nézett arra, ha valahol tűzvilágot látna, s hát csakugyan egyszerre tűzvilág lobban ki a fák közül. Elindul a tűzvilág felé, de mégis meggondolta, hátha zsványok tanyáznak ott, s másfelé fordította az útját. Azám! Alig lépett egyet-kettőt, megint előtte volt a tűzvilág. Ismét megfordul, ellenkező irányba indul, de fordulhatott-indulhatott, a tűzvilág mindig arra lobogott, amerre ment.

- Ej - mondta Gyuri -, egy életem, egy halálom, többet nem forgok erre-arra, mint a kergeteges* juh - s egyenest a tűznek tartott.

Odaér a tűzhöz, s hát nem volt akörül egy fia zsvány sem: egy vénasszony ült ott, s szítogatta a tüzet, harizsálta* a ragyogó fényes parazsat. Köszönt nagy bátran:

- Adjon isten jó estét, öreganyám!

- Fogadj isten, fiam! Hát te hol jársz, ahol a madár se jár?

- Szállást keresek, öreganyám, ha találnék.

- Bizony, ha szállást, én adhatok, de előre megmondom, hogy az én házamba minden éjjel tizenkét órakor ördögök járnak, s jaj annak, akit ott találnak.

- Nem bánom én, öreganyám, csak jó ágyat vessen nekem, a többi az én dolgom.

A vénasszony mormogott valamit magában, pislogtatott a vércseszemével, s bevezette a legényt a szobába, ott jó ágyat vetett neki, s azzal otthagya.

Lefekszik a legény, hamar el is alszik, de bezzeg nem sokáig aludt, mert tizenkét órakor ütni, döngetni kezdik az ördögök az ajtót, ablakot, s olyan lármát, zimórét csaptak, hogy csak úgy táncolt belé a ház. Gyuri sem veszi tréfára a dolgot, felugrik az ágyból, kezibe kapja a botját, s várja, hogy mi lesz most. Hiszen várhatta, mert egyszerre csak nagyot recsent-roppant az ajtó, az ajtón behengeredett egy láda, a ládából kipattant egy hosszú bot, a bot végén egy veres sapka, s egyenest Gyurinak tart. Hanem Gyuri is tudott valamit az ördögök mesterségéből: leütötte a veres sapkát a botról, a sapka az ágy alá gurult, s merthogy az ördögnek ebben a sapkában volt az ereje, az is bebújt az ágy alá, s meg sem moccant. Abban a pillanatban Gyuri kiugrott az ajtón, keresztet húzott rá, hogy az ördög meg ne mozdulhasson (mert a keresztel meg lehet kötni az ördögöt, úgy láttam, mint ma!), s meghúzódott az ereszen, az ajtó sarkában.

Aközben hajnalodott, a kakasok elkezdettek kukorékolni, s az ördögök mind hazatakarodtak az országukba. Amint az ördögök eltakarodtak, Gyuri is elállott az ajtó sarkából, s bement a vénasszony konyhájára. Hát, uramteremtőm, mi volt ott! Rettentő nagy lánggal lobogott a tűz, a tűz felett egy szörnyű nagy üstben forrott, zubogott a szurok, s a tűzhely előtt egy szépséges szép leány sírdogált magában, s kavargatta a szurkot.

Kérdi Gyuri:

- Mért sírsz, húgocskám?

- Jaj, lelkem, ne is kérdje, van, mért sírjak, keseregjek, mert ezt a forró szurkot gyenge testemnek kavárom.

- Hát azt neked ki parancsolta?

- Az a vénasszony, aki kendnek szállást adott. Szolgálónak fogadott, de nem annak kellettem: boszorkányt akar csinálni belőlem is, s merthogy nem akarok az lenni, ebben a szurokban ízzé-porrá égeti testemet.

- Ejnye, ilyen-olyan, szedtevette - morgolódott Gyuri -, de már abba én is beleszólok! Ne félj, húgom, csak kavarjad a szurkot, szítsad a tüzet, hogy mennél forróbb legyen a szurok, mert bizony mondom, hogy a boszorkány feredője lesz az! Én most ismét visszahúzódok az ajtó sarkába. A boszorkány úgyis azt hiszi, hogy az ördögök széttéptek. Mikor aztán jó a boszorkány, előugrom, s tudom, nem menekszik meg a kezem közül!

Azzal a legény visszahúzódott az ajtó sarkába, a leány meg csak szítogatta a tüzet, keverte a szurkot.

Hát egyszerre csak jó a boszorkány, s kérdi a leányt:

- Zubog-e már a szurok?

- Zubog, öreganyám, zubog.

- Hát akarsz-e boszorkány lenni?

- Nem - mondotta a leány.

- Másodszor is kérdem, akarsz-e boszorkány lenni?

- Nem akarok!

- Harmadszor s utolszor kérdem, akarsz-e boszorkány lenni?

- Mondtam már, hogy nem!

- Bizony ha nem: uppá, belé az üstbe!

De Gyurinak sem kellett több: előugrott az ajtó sarkából, be a konyhába, megfogja a boszorkányt, felkapja, egyszer-kétszer megkerimbáboztatja* az üstben. Egy szempillantás alatt ízzé-porrá égett a boszorkány, csak a nyelve maradt meg: ezt a szurok sem tudta megégetni, ugrált, táncolt az üstben, csúfokodott Gyurival.

- Megállj - mondta Gyuri -, mindjárt nem csúfokodol!

Szaladt a szobába, hozta a kését, hogy összevagdálja a boszorkány nyelvét, de a kés nem fogta, százszor is visszapattant a szőrös nyelvről.

Akkor kapta a botját, azzal ütötte-verte, de hiába, a boszorkány nyelve még jobban ugrált, táncolt s csúfokodott.

Megmérgeződött Gyuri, de erősen, kikapta a nyelvet a szurokból, tűzbe dobta, de még a tűz lángja sem tudta megégetni, tovább ugrált, tovább táncolt, s csúfokodott vele.

No, most mit tegyen? Kikaparta a nyelvet a tűzből, vette a bárdját, s annak a fokával addig verte, döngette, míg egyszerre csak meglapult a nyelv, s többet meg sem mozdult.

- No most, húgom - mondotta Gyuri -, kettőnké a világ! Gyere velem, az én hazámba, én a tied, te az enyim, ásó, kapa s a nagyharang válasszon el minket!

Bezzeg a leány egy szóval sem mondta, hogy így meg úgy, mert erősen megtetszett neki a bátor legény. Előbb azonban, hogy elindultak volna, lementek a pincébe, ott annyi volt az ezüst meg az arany, hogy elég lett volna egy vármegyének. Amit elbírtak, elvittek, a többit ott hagyták, hadd maradjon másnak is. Szépen hazamentek, nagy lakodalmat laktak, hét nap s hét éjjel folyton táncoltak, akkor abbahagyták.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

PÓKY PÉTER

A bajmóci vár volt János hercegnek, Mátyás király fiának a legszebb vára. Ő maga nemigen lakott benne, hanem a legvitézebb emberének gondjára bízta, nehogy más kezére jusson. Mert hiába, sok embernek fáj a foga a szép bajmóci várra, talán legjobban azoké, kik színleg barátságot mutattak Mátyás király fia iránt. De már arra csakugyan nem gondolt János herceg, hogy éppen az vetett szemet a bajmóci várra, akit beültetett, hogy őrizze, védje. Póky Péter volt ez az ember, aki sok csatában mutatta meg nagy vitézségét, rettentő nagy erejét s különös-képpen János herceg iránt való hűségét. Ám ez a hűség nem volt igazi. Póky Péter szörnyű pénzvágyó ember volt: halomra gyűjtötte a bajmóci vár pincéjében az aranyat, ezüstöt s mindenféle drága kincset, s amint gyűlt a temérdek kincs, hogy már hordóval állott a pincében, egyre szötte-fonta a tervet, hogy s mint kaparinthatná meg a bajmóci várat. A bajmóci s a többi is mind, ami a gazdájáé.

De ne gondoljátok, hogy várnagy létére igaz úton jutott ahhoz a temérdek kincshez. Póky Péter uram rabolta, fosztogatta a szegény népet, mely a hatalmas várnagy ellen még panaszra sem mert menni. Katonáival ki-kicsapott a várból, az arra járó kereskedőktől elvette a pénzt, a ruhát, s amit talált: így gyűlt össze a tenger kincs.

Tett ő még egyebet is.

Volt a bajmóci vár udvarán egy csudaerejű forrás, melynek a vize sántákat, bénákat gyógyított, s melyhez messze földről elzarándokoltak a betegek. De ez csak addig volt így, míg Póky Péterre nem bízta a várat János herceg. Amint ő beleült a várba, csak drága pénzért engedte meg a betegeknek, hogy a forrásban megfürödhessenek, a szegényt, kinek nem volt pénze, durva szitkozódással kergette el.

Így telt-múlt az idő. Egyszer egy öreg béna koldus jött a bajmóci várba, s összetett kézzel kérte Póky Pétert, hogy engedje meg: bár egyszer fürödjék meg a csudaerejű forrásban.

- Az Isten szent nevére kérlek, Póky Péter! - könyörgött a koldus.

- Takarodj! - mordult rá Póky Péter.

- Ó, légy könyörületes! Isten megfizeti neked a másvilágon.

Póky Péter nagyot kacagott, hogy csengett belé a vár, s aztán mondta kevélyen, gőgösen:

- Lesz nekem pénzem a másvilágon is, több, mint az Istennek!

Abban a pillanatban az öreg koldus eldobja a mankóját, fényesség kerekedik a feje körül, s mintha égből jött volna, hangzott a szózat:

- Elég, te gonosz lélek! Isten megelégette lelked gonoszságát! Forrásodat elapasztja, rablott kincsedet kővé változtatja... nézz oda!

A koldus, ki nem volt más, mint Istennek angyala, a forrás felé mutatott, s azzal visszaszállott az égbe?

Szörnyű dördülés rázta meg a levegőt, a forrás vize toronynál magasabbra csapott fel, aztán visszaesett, s többet nem is csapott fel. A vár népei rémüldözve, jajgatva szaladtak Póky Péterhez.

- Uram, a forrás vize eltűnt, száraz, feneketlen kút van a helyén!

- Eh, mit bánom én! - hetykélkedett még most is Póky Péter. - Csak aranyam legyen elegendő, hadd vesszen a forrás, legalább nem háborgatnak miatta a koldusok.

Alig mondta ezt, egy embere rémülten hívta félre.

- Uram - súgta fülébe a híradó -, menekülj, mert János herceg megtudta a te dolgaidat, s a király elé vitet.

- Mindent tud?

- Mindent. Azt is, hogy meg akartad őt öletni.

Mert Póky Péter még erre is vetemedett: fölbérelt két embert, hogy meggyilkolják a jó János herceget.

- Hát hadd tudja, nem mozdulok! - dacoskodott Póky Péter. - A pénzemmel katonákat fogadok, s csak jöjjenek a király emberei, azokkal is szembeszállok.

Leszaladott a pincébe, utána az emberek, hogy hordjanak fel pénzt: majd fogadnak azon katonát, elegendőt. De ott a pincében mintha gyökeret vert volna a lába, megállott egy helyben, nem tudott megmozdulni a rettentő nagy ijedtségtől. A tenger arany s ezüst csupa kővé változott. Mind, mind, egytől egyig.

Eközben megjöttek a király katonái is, s felkiáltottak a várba:

- Add meg magad, Póky Péter, jere a király színe elé!

- Fegyverre! - ordított Póky Péter.

Ez volt a felelete.

De ordíthatott, egy lélek sem mozdult az ő szavára. Eleget túrtek, szenvedtek az emberei, eleget sanyargatta őket Póky Péter, hadd lakoljon a gonosz lélek. Kinyitották a vár kapuját a király embereinek, s hiába könyörgött Póky Péter, vitték Budára, a király színe elé. Ott szörnyű ítéletet mondtak rá. Elevenen lófarkához kell kötni, a szétszaggatott testét hamuvá égetni, hadd vigye a szél a világ négy tájéka felé!

Úgy is történt.

A bajmóci forrás Póky Péter halála után újra elkezdett bugyogni, de más helyen fakadt ki. A forrás körül apró, pénzhez hasonlatos kövek hevernek. Azt mondják, ezek a Póky Péter kővé vált pénzei.

AZ ARANYHAL

Egyszer volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren túl, a hármás üveghegyen is túl, túltonnan túl... Megálljatok csak, nem jól kezdettem... Hát: volt egyszer egy király. Magyar király volt az, mert Budán lakott. Melyik volt, nem tudom, elég az, hogy egyszer ez a király az Óperenciás-tengeren túl járt háborúba, s amikor onnét visszaindult, a tengerben meglátott egy aranyhalacskát.

- Hej - mondta a király -, ha ezt hazavihetném a leányomnak!

Nosza, egyszeriben hálót eresztenek a tengerbe tízen is, húszan is, s kifogták az aranyhalacskát. Vagy örült, vagy nem a király, de a királykisasszonynak, mikor meglátta az aranyhalacskát, még a könnye is kicsordult szertelen örömeiben.

Aranytálba tette az aranyhalacskát, s nézte, nézte, folyton nézte, amint úszkált, fickándozott a vízben. Hanem egyszerre csak nőni kezdett a halacska, nőtt, nőtt, s akkorára növekedett, hogy nem fért el a tálban.

- Jaj, Istenem, nagyobb tál kéne! - mondotta a királykisasszony. - Édesapám, van-e nagyobb aranytál?

- Van, lelkem, leányom, száz is, de egyebet mondok én neked. Ásatok a Margit-szigeten halastavat, annak a fenekét, oldalát kristályüveggel kirakatom, ott lesz csak igazi jó helye.

Még egy nap sem telt belé, nagy tavat ásatott a király, a tónak fenekét, oldalát kristályüveggel kirakatta, csináltatott rá aranycsorgót, azon csorgott a tóba a Duna vize. Az aranyhalat a tóba eresztették, de aznapról fogvást nem is volt a palotában maradása a királykisasszonynak: minden áldott nap átcsónakázott a szigetre, s nézte, nézte az aranyhalat.

Na, telt-múlt az idő. Egyszer rettentő égháború kerekedik, csurog az eső, mintha dézsával öntenék, megárad a Duna, kicsap a szigetre, s úgy elsöpört mindent, de mindent, hogy csak a kopasz föld maradt. Azám, elvitte az aranyhalat is.

Hej Istenem, Istenem, édes jó Istenem, búsult a királykisasszony, éjjel-nappal hullott a könnye, mint a záporosó, hiába vigasztalták, hiába hoztak minden szépet, minden ékeset, ami csak volt kerek e földön - azt mondta:

- Sírok, sírok, mindég sírok, amíg az én kedves aranyhalam meg nem kerül.

Mondjam, ne mondjam, ha nem mondom, úgylis tudjátok: búsult a király is, félt, hogy kifogy egyetlen leányából. Nosza, kihirdette az országban, hogy aki megtalálja az aranyhalat s elevenen Budára hozza, annyi aranyat ad, hogy a hetvenhetedik unokája is négylovas hintón járhat.

Bezzeg hogy halászni indult minden lélek, még az is, aki annak előtte nem halászott, különösen a Duna s a Tisza mentén. Csak egy halászlegény akadt, egy Tisza menti halászlegény, aki egész nap a Tiszán csónakázott, de a hálóját ki nem vetette, csak búsult, szomorkodott. Azért búsult, azért szomorkodott ez a halászlegény, mert nem adták neki azt a leányt, akit szeretett, s aki igaz szeretettel volt őhozzá. Meghíszem, hogy nem adták: nagyúri kisasszony volt az a leány, Tisza mentén a leggazdagabb földesúrnak a leánya!

No, ha a király búsult a leánya miatt, búsult ám a halászlegény miatt is az apja. Eleget mondta, de hiába mondta:

- Tedd le az eszedet arról a leányról, fiam! Nem való az szegény legénynek.

Beszélhetett annak, akár a süketnek, nem hallotta, s minden este üres tarisznyával tért haza. Bizony ha üres tarisznyával, annál több halat fogott az öreg. Egy nap azonban megesett, hogy csak egy halat fogott, hanem ez elég is volt, mert akár hiszitek, akár nem, az aranyhal volt ez.

Hej, uramteremtőm, volt öröm, de mekkora!

- No, fiam, ne búsul - mondotta az öreg -, kifogtam az aranyhalat! Jere, vigyük Budára.

Mindjárt nekicihelődtek, s addig mentek, mendegéltek, míg Budára nem értek. Ott mindjárt a király színe elé vezették, s mikor a király meglátta az aranyhalat, nagyot kiáltott, hogy megrezdült belé a palota. Abban a pillanatban beszaladt a királykisasszony, s alig tudták felmosdatni, úgy elájult a szertelen örömtől.

Bezzeg volt becsülete az öreg halásznak meg a fiának. A király az asztalához ültette, s három napig el sem eresztette. Akkor méretett a kincseskamarából hat szekér aranyat: mind a hat elé hat ökröt fogtak, s úgy vitték a Tisza mentére, a vén halász kunyhójához. Hm, de az arany mellett még egy falut is adott a király az öreg halásznak, s nemességre emelte a jobbágy-sorból! Mindjárt más nevet is adott a falunak a király. Azt mondta: mától fogva Halász legyen a falu neve, de még a tied is, öreg!

No, mikor ezt megtudta a földesúr, egy szó nem sok, annyit sem szólt a fiatalok dolgába, hanem nagy hirtelen papot hívatott, s csaptak olyan lakodalmat, hogy hét álló hétig nem szakadott vége. Akkor a fiatalok dióhéjba kerekedtek, s a Tiszán leereszkedtek.

Így volt, vége volt, mese volt.

A SZÉLVÁRI CSUDAVIRÁG

Pontosan nem tudom megmondani nektek, hol van Szélvár. Annyit tudok róla, hogy Pozsonytól nem messze esik, s hogy ezt a várat nem emberi kéz építette. Istennek csudálatos munkája Szélvár: fala, tornya, bástyája van, s ez mind csupa kőszikla. A neve meg onnét van, mert a gonosz szellem itt tartja bilincsen a szeleket, mikor aztán szabadon ereszti, jaj annak, ki erre jár! Sokszor megcselekszi a gonosz szellem, hogy útnak ereszti a szeleket, s ezek polyvaként* kapnak fel embert, állatot, derékba roppantják a sok száz esztendő fákát: azt hinnéd, itt a végítélet napja.

Én legalább így hallottam ezt. Azt is hallottam, hogy ez csak réges-régen, sok száz esztendővel ezelőtt volt így. Most már a gonosz szellem is pihen, pihennek a szelek is, s csak a neve van Szélvárnak, a vándor, kit erre vet útja, nem fél tőle.

Hanem régen messziről elkerülték Szélvárát. Egyetlenegy látogatója volt, aki föl mert menni a várba, s ez az egy: leány volt, egy szegény özvegyasszonynak a leánya. Nádas faluban, melytől nincs messze Szélvár, még ma is emlegetik Póka Ágnes. A legszebb leány volt a faluban, s a legszegényebb. Haj de sok gazdag leány irigyelte Póka Ágnes szépségét! Különösen mikor megtudták, hogy Toma Pál, a bíró fia, Ágnesnek adta a szívét! Hiszen ha csak kettejükön áll a vásár, szépen a pap elé állottak volna, de boldogságukba beleszólt az öreg Toma. A gazdag, a büszke Toma.

Az ifjú kérte, olyan szépen kérte az apját:

- Lelkem, apámuram, ne nézze Ágnes szegénységét; nézze a jóságát, meghalok, ha nem lehetünk egymásé!

- Inkább halj meg - mordult rá az öreg -, semhogy meggyalázd a nevemet!

Toma Pál nem szólt többet, csak búsult, szomorkodott magában, bú volt éjjele, bú volt nappala, s a dali szép legény csak sorvadozott a nagy szívbeli betegségben, olyan volt, mint a hazajáró lélek. Jöttek-mentek a doktorok, de jöhettek-mehettek, a Toma Pál betegségére nem találtak orvosságot.

Mondta is Toma Pál az apjának:

- Nem gyógyítanak meg engem a doktorok, édesapám. Hadd veszem el Póka Ágnes, s meggyógyulok mindjárt.

Hiszen jól tudta ezt az öreg Toma, de még mind remélte, hogy másként is segíthet.

Hej, csak azt a leányt valahogy eltehetné a faluból messze földre, hogy a fia ne látná többet! - sóhajtozott a kevély bíró. Gondolt magában ő még egyebet is... Addig tűnődött, addig gondolkozott, hogy eszébe jutott az „okos asszony”. Ez volt a neve annak a vén banyának, aki ördöngös mesterséggel sok dolgot fordított már a visszajáról a színére, a színéről a visszájára. Az öreg Toma elment az „okos asszony”-hoz.

- Hallod-e, te „okos asszony”, tudsz-e segíteni rajtam, az én nagy bajomban?

Nevetett az „okos asszony”:

- Ugye, rám szorultál? Tudtam én azt, hogy elébb-utóbb eljössz hozzám. Hát csak ne búsulj, kevély bíró. Meggyógyítom a fiadat. Mit fizetsz?

- Aranyat, ezüstöt, amennyit elbírsz!

- Jól van, kevély bíró, meggyógyítom a fiadat.

Azzal elment az öreg Torna, de alighogy elment, belépett az „okos asszony”-hoz Póka Ágnes. Sírt a szegény leány, keservesen sírt.

- Hm! Azért sírsz ugye, hogy nem lehetsz a Torna Pálé? No, arra hiába is vásik a fogad!

Mondta a leány:

- Nem azért sírok, lelkem, nénémasszony. Nehéz beteg az édesanyám, s kendhez jöttem, mert azt mondták a népek, hogy senki más meg nem tudja gyógyítani.

- Jaj, lelkem - mondotta az „okos asszony”, s úgy tett, mintha erősen gondolkoznék -, az igaz, hogy ha az én eszem meg nem gyógyítja az édesanyádat, a világ valamennyi doktora összeülhet, tanakodhatik. No, ülj le csak, hadd gondolkozzom egy kicsit.

Mormolt valamit magában, aztán mondta a leánynak:

- A te anyádat csak a „csudavirág” gyógyíthatja meg. Ez a csudavirág pedig csak a Szélvárban terem, annak is a kapujában, s ott is csak újhholdkor. Mához harmadik este lesz újhhold, akkor egyedül menj fel a várba, s pontban éjfélkor szakaszd le a csudavirágot: ennek a levétől meggyógyul az anyád.

- Ó, Istenem, Istenem - sírt a leány -, hogy tudjam én azt végbevinni, hisz ott lakik a gonosz lélek! Nincs más orvossága, lelkem, nénémasszony?

- Nincs. S ha most újhholdkor meg nem próbálsz, amit javalltam, meghal az anyád.

Hitte Póka Ágnes, hogyne hitte volna, amit az „okos asszony” mondott. Nem volt nyugodalma ez órától fogva, s elszánta magát: haljon meg szörnyű halálával, amit az „okos asszony” javallt, mégis megpróbálja. Újhhold estéjén, mikor éppen az édesanyja elszenderült, kisurrant a házból, s ment az erdőbe, a sötét rengetegbe, sötét rengetegben a Szélvárhoz. Zúgott-búgott a szél, recsegték-ropogtak a fák, de Póka Ágnes nem félt, fölmászott a sziklahegyen, föl a Szélvár kapujába, hol eddig a madár se járt, s hát csakugyan ott volt a kapuban egy szál virág, egy csudaszép virág.

Éppen akkor ütött tizenkettőt az óra, s Póka Ágnes hirtelen leszakította a csudavirágot. Abban a pillanatban nagyot csendült-bondult a vár, kerekedett szörnyű nagy szél, s fölkapta, vitte, röpítette Póka Ágnes az erdőn át.

Reggel ott találták meg az erdő szélén. De ím, csudák csudája, semmi baja sem esett. Kezében volt a csudaszép virág, s az emberek nézték ámulattal, nem láttak ilyet világéletükben. S hát csakugyan igaza volt az „okos asszony”-nak: a csudavirág levétől meggyógyult a beteg asszony.

De most már a kevély bíró is megszélidült, láttára a csudálatos esetnek. Maga ment Póka Ágneshez, s mondta neki könnyes szemmel:

- Látom, hogy veled az Isten, Póka Ágnes. Megnyugszom Isten akaratában.

Még aznap a fiatalok pap elé állottak, egymásé lettek, s éltek sokáig boldogan.

Így volt, vége volt, igaz volt.

AZ ÁRVALÁNYHAJ

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon innét, az Óperenciás-tengeren túl, volt egyszer egy király. Ennek a királynak kilenc országa volt, s a kilenc országra három leánya. Szép volt mind a három, különösen a legfiatalabb.

Egyszer a király vadászni ment egymagában, de mikor estefelé haza akart térni a rengeteg erdőből, elvesztette az utat, próbálta jobbra-balra, előre-hátra, nem tudott kivergelődni a sűrű rengetegből. Bele-belefűjt a kürtjébe, hátha valaki meghallaná, de egy lélek sem járt arrafelé.

No, most mit csináljon? Közben öreg este lett, s úgy elsötétedett az erdő, hogy a sötétségre fel lehetett volna akasztani a fejszét. Ő bizony, gondolta magában, lefekszik egy fa alá, s majd reggel, ha felsüt Isten áldott napja, megtalálja az utat. Hanem amikor éppen le akart heveredni, gyereksírás ütötte meg a fülét. Megállott egy helyben, hallgatódzott, de nem sokáig állott, mert olyan keserves volt az a gyermeksírás, hogy a királynak kicsordult a könny a szeméből. Nosza, elindult tapogatódzva, s addig ment, addig tapogatott, bujkált az ágak, bokrok közt, mígnem egy bokor tövében megtalálta a gyermeket, s szépen, gyöngén fölvette a földről. Amint fölvette, a gyermek abban a pillanatban elhallgatott, s ím, halljatok csudát: megvilágosodott az ég, kétfelé nyílt a sűrű rengeteg, s a király mehetett haza.

Másnap a király kihirdette mind a kilenc országban, hogy egy kicsi leánygyermeket talált az erdőben (mert leányka volt), aki magáénak gondolja, jöjjön a palotába. De hiába hirdették, senki sem jött a leánykáért. Bizony ha nem, ezen nem búsult a király, mert a leányka olyan szép volt, hogy ahhoz hasonlatos szépet nem látott emberi szem. Merthogy nem volt sem apja, sem anyja, Árvalánynak kereszteltette a király, de azért úgy tartotta, nevelte, mintha tulajdon édesleánya lett volna.

Hej, uramteremtőm, vagy voltak szépek, vagy nem a királykisasszonyok, de Árvalány olyan szép volt, hogy csudájára jártak a világ végéről is. Puha selyem volt a haja, ragyogott, mint a fényes nap, s olyan hosszú volt, hogy a földet septe. Na, hiszen irigyelte is a szépségét a két idősebb királykisasszony, ha tehették volna, elpusztították volna a föld színéről, de nem tehették, mert a király pártját fogta, de még inkább a kicsi királykisasszony.

Telt-múlt az idő, a királykisasszonyok nagy eladó leányok voltak már, a két idősebb rég férjhez is mehetett volna, de mindég válogattak, s szépen meg is vénültek. Férjhez vitték a legkisebb királykisasszonyt is, s a néneji csak várták, várták a jó szerencsét. Egyszer aztán valahonnét az Óperenciás-tengeren túlról leánynézőbe jött egy királyfi, akivel a király előre megegyezett, hogy azt adja a két leánya közül, amelyik jobban megtetszik neki. Azám, megegyezhettek, de mikor a királyfi meglátta Árvalányt, azt mondta a királynak:

- Felsőleges királyom, meg ne haragudjon, de én Árvalányt veszem feleségül, ámbátor tudom, sem országa, sem hazája.

- Jól van, királyfi - mondotta a király -, én Árvalányt is úgy szeretem, mintha tulajdon édesleányom volna, legyen a tied!

Hej, csak most borította el igazán a vén királykisasszonyokat az irigység! Hanem haragjukat nem mutatták, sőt úgy tettek, mintha örülnének. De csak azt várták, hogy Árvalány lefeküdjék s elaludjék. Lábujjhegyen az ágyához orozkodtak, s szép selyemhaját tőből levágták!

Fölebred reggel Árvalány, nyúlt a fejéhez, s ím, bokáig érő selyemhaja levágva, a földön hevert az ágya előtt! Amint meglátta, nagyot sikoltott, s szörnyű fájdalmában meghasadt a szíve.

Eltemette a királyfi Árvalányt nagy jajszóval, keserves sírással, aztán nagy bújában, bánatjában elment világgá. Hanem a jó Isten megbüntette a gonosz leányokat. Akkor éjjel mind a kettőnek megfehéredett a haja, megráncosodott az arca: olyan csúnyák lettek, mint két vén banya. Még ekkor sem tértek Istenhez. Szörnyű haraggal kapták föl a földről Árvalány haját, s kidobták az ablakon, hadd vigye szerte a szél, ahány szála van, annyifelé, hogy többet ne csudálja senki.

Ám amint kidobták a haját, csöndes szellő vette a szárnyára, s vitte szépen tovább. Először a temetőben szállott le a szellő, s letett három szálát Árvalány sírjára.

- Kelj ki, kelj ki, Árvalány haja! - mondotta a szellő.

Aztán tovább szállott hegyek-völgyek felett, s itt is, ott is letett néhány szálát. És megfogant mind, s szaporodott, terjedt az árvalányhaj az egész világon, hadd legyen mit tűzni legényeknek kalapjára.

Ím, ez az árvalányhaj regéje.

KERECSENYI LÁSZLÓ

Híres-neves vitéz volt Kerecsényi László, de vitézségénél nagyobb volt az ő kegyetlensége. Jaj volt, ezerszer jaj annak a töröknek, aki az ő kezébe foglyul esett: ha pénzzel meg nem tudta váltani a szabadságát, kikötöztette a vár udvarán, s a szegény kikötözött emberen tanította Kristóf fiát a céllövésre. Hiszen ha egy-két lövéssel vége lett volna a szerencsétlen török rab szenvedéseinek! De Kerecsényi László, a gonosz lelkű Kerecsényi László, rendre vette a kikötözött fogolynak kezét, lábát, arcát, mellét.

- Célozd a lába szárát, fiam! - biztatta Kristótot.

S ha eltalálta:

- No, most a bal kezét!

Nagyot kacagott az istentelen, ha talált a fiú.

- Úgy, fia, úgy! Derék vitéz vagy!

Volt a foglyok közt egy Ali nevű fiatal török is, egy basának a fia. Ettől az egytől remélhetett pénzváltásot, ennek meg is kegyelmezett, ha tízezer aranyat küld az apja.

- Húszat is küld az én apám - mondotta Ali -, csak hagyd meg az életemet. Bocsásd szabadon hű szolgámat, Hasszánt, ő elhozza a pénzt.

Kerecsényi László útnak indította Hasszánt, de nap múlt nap után, múltak a hetek, hónapok: Hasszán nem tért vissza. Ez alatt az idő alatt megürült a vár börtöne is, ami török rab volt, azokat Kerecsényi Kristóf már mind lenyilazta.

- Uram - jelentették a szolgák -, nincs több török, csupán Ali. Kikötözzük-e célba lövésre?

- Kötözzétek ki! - ordított Kerecsényi László. - Megcsalt az a cudar Hasszán, hadd haljon meg hát a gazdája.

Egyszeriben fölvezették Alit, a szegény Alit, aki alig állott a lábán a sok éhezéstől, bűtől, bánattól. Vitték egyenest a faoszlophoz, kezét, lábát, nyakát hozzá kötötték. Aztán kiállott az udvar közepére Kerecsényi Kristóf, mellette állott az apja, s igazgatta a célozásban.

- Kezdd a lábán!

- Kegyelem, Kerecsényi László! - könyörgött Ali. - Tekintsd szép ifjúságomat. Tekintsd apámat! Neked is van fiad...

- Ha szeretne apád, elküldötte volna a váltásópénzt, nincs kegyelem számodra.

Intett a fiának, hogy lőjön. Kristóf, akinek szíve éppen olyan kemény volt már, mint az apjáé, nem indult meg Ali könyörgésén, célba vette Alit, kiröppen a nyíl, s éppen térdét találta.

- A jobb kezét! - biztatta Kerecsényi László.

A nyílvevő a jobb kéznek éppen a közepén fúródott át.

- A mellét!

Kristóf célba vette Alit, de ebben a pillanatban esze nélkül szaladt be a vár kapuján Hasszán.

- Megállj!

Még egy pillanat, s térdre rogyott Kerecsényi László előtt.

- Kegyelmezz meg az én kedves gazdámnak. Elhoztam a pénzt, többet, mint amennyit kívántál, íme, itt van húszezer arany!

- Most már hozhatod! - ordított Kerecsényi László. - Lőj, fiam! Nem mondtam én, hogy élve adom vissza a te gazdádát!

Kristóf habozva tartotta a nyilat.

- Lőj! - rivallt rá az apja. - A mellét!

A nyílvessző végigsurrogott az udvaron, s éppen a szívét találta Alinak.

- Most már viheted! - kacagott Kerecsényi László.

A hű szolga keserves sírással, szörnyű átkozódással oldotta le gazdája holttestét az oszlopról, s vitte Belgrád várába. Annak a vezére volt Persa basa, Alinak az apja.

Telt-múlt az idő, jött az üzenet a királytól minden várba: beütött a török, aki magyar, talpra álljon, s védje a hazát haláláig.

Jött is a török, Kerecsényi László várát sem kerülte el: a gyulai várat. Talán egy várra sem jutott annyi török, mint erre.

- Nem baj - mondogatta Kerecsényi László -, legalább lesz, akin célba löni tanuljon a fiam.

S csakugyan ki-kicsapott a várból, s nemegyszer százával hurcolta fel a rabul esett törököt a gyulai várba. De ez meg sem látszott a törökök táborán, annyi volt a turbán, mint égen a csillag. Mikor aztán már vagy hat hete vívták a várat, Kerecsényi László egyre szomorúbb lett. Elfogyott az eleség, el az ital. A várost felégették a törökök, a várban is mind szűkebb-szűkebb helyre szorultak a magyar vitézek.

- Meg kell halni! - mondogta bús mogorván Kerecsényi László.

De mást gondolt. Hátha feladja a várat, s a török vezér őt is, vitézeit is szabadon ereszti. Addig gondolkozott ezen, mígnem egy este, mikor senki sem látta, átlőtt a török táborba egy levelet. Az volt benne, hogy feladja a várat, ha sem neki, sem vitézeinek nem lesz bántódása.

Reggel már jött is két török követségbe. Hozták a török vezér üzenetét írásban: nem lesz semmi bántódásuk, csak jöjjenek ki a várból, bátorsággal mehetnek át a török táboron.

A sokat sanyargott, eléhezett vitézek jó szívvel hajlottak Kerecsényi László tanácsára, még aznap kivonultak a várból. De, hajh, vesztükre! Gyalázatos halált haltak mindannyian. A törökök egytől egyig lekaszabolták a fegyvertelen vitézeket, csupán egyet hagytak életben: a vezért. Őt karon ragadták s úgy vezették a török vezér sátorába.

- Kezem közé kerültél, Kerecsényi László! - kiáltott a török vezér. - Tudod-e, ki vagyok én? Persa basa, az Ali apja! Egy fiam volt, s azt is megöletted kegyetlenül! Holtig tartó gyászba borítottad a szívemet. De jaj neked most, kőszívű Kerecsényi László!

Intett a katonáinak:

- Kötözzétek meg, s vigyétek Belgrád várába!

Nehéz láncot kötöttek kezére, lábára, úgy indították Belgrád felé Kerecsényi Lászlót.

Azzal lovára ült Persa basa, fölkerelkedett a sereg is, indultak Belgrád várába. Ott, ahogy megérkeztek, Persa basa lement a sírboltba, ahol feküvék az ő kedves fia, Ali. Vitték utána Kerecsényi Lászlót is.

- Nézz ide, Kerecsényi László, ismered-e ezt a halottat? Megesküdtem - mondotta Persa basa -, hogy addig el nem temetem a fiamat, míg halálát meg nem bosszulom. Éjjel-nappal azért imádkoztam, hogy kezem közé kerülj: Allah meghallgatta imádságomat!

Csakugyan ott feküdt Ali a földön, eltemetetlen. Kezén, lábán, mellén nyílvevessző...

- Megérdemlem a legszörnyebb halált! - mondotta Kerecsényi László megadással. - Nem kérek kegyelmet.

Szörnyű halál is várt reá. Szegekkel kivert hordóba fektették, s a hegy oldaláról úgy gurították a Dunába a kegyetlen Kerecsényi Lászlót!

A GALAMBOK

Isten csudája, hogy maradt egy magyar a nagy tatárjárás után. Sajó vizében leli szomorú halálát Béla király is, ha hű vitézei testökkel nem védik a tatárok nyílzáporától, s ha erőnek erejével el nem viszik a csata teréről. Két vitéz kétfelől megragadta a király lovának kantárát, a többi meg körülfogta, s úgy mentették meg a király életét, elvágtatván torony irányba, árkon-bokron át, hegyekén-völgyeken keresztül.

Valahol Torna megyében állapotok meg, sűrű rengetegben: nyomukat vesztette az üldöző tatár-csorda, s szegény Béla király még egyszer lehajthatta fejét az országában. Nem puha párnára, kemény kőre. De nem érezte a kőnek keménységét. Fájt a szíve, majd megszakadt.

- Mért nem hagytatok ott - kesergett a király - hadd estem volna el a csata mezején én is, mint drága vitézeim!

A hű vitézek vigasztalták a királyt:

- Ne keseregj, uram, nem vezett el még Magyarország. Velünk a magyarok Istene!

A király szomorúan mosolygott. Nem hitte, hogy többet föltámad a szép Magyarország.

Kimerülten dőlt le, fejét a kőre fektetvén. Álom nem jött a szemére: lelkét gyötörte a nagy búbanat, testét az éhség s a szomjúság. Suttogva mondá:

- Adjatok egy csepp vizet!

A vitézek, ámbátor maguk is alig tudtak állani a lábukon, ahányan voltak, annyifelé indultak a rengetegben, tűvé tették az erdőt, de sehol forrásra nem találták.

- Úgy látszik, a források is kiszáradtak - mondta a király nagy szomorúsággal. - Étlen-szomjan kell elpusztulnom... Látjátok, látjátok, mért nem hagytatok, hogy királyhoz illően haljak meg!

A vitézek könnyes szemmel hallgatták a király kesergését. Életét adta volna valamennyi egy falás kenyérért. Kétségbeesetten tekintettek föl az égre:

- Ó, uramteremtőm, mutass utat nekünk!

S ím, a jó Isten meghallgatta a fohászokodást. Csöndes zúgás-búgás támadt az erdőben, hasonlatos ahhoz, mikor a fák közt nagy sereg madár repül át, verdesvén szárnyával a fáknak levelét.

- Nézzetek oda! - kiáltott egy vitéz. - Vadgerlicék!

Csakugyan egy sereg vadgalamb húzódott át az erdőn, s csöndes búgással, burukkolással emelkedett följebb, följebb, egy magas sziklahegynek a tetejére, s ottan leszállott.

- Talpra, vitézek! Másszunk föl a hegy tetejére. Hátha találunk ott galambtojásokat!

Összeszedték utolsó erejüket, s mind neki a hegynek, föl a tetejére. S ím, jól gondolták, a hegy tetején fészkeltek a galambok, s a fészkek tele voltak tojással. A galambok hirtelen felszállottak a levegőbe, de mintha biztatták volna a vitézeket, búgván, burukkolván:

- Vigyétek, vigyétek, nem sajnáljuk.

A király félig eszméletlen feküdt, mikor visszatértek, de visszatért ereje, enyhítvén szomjúságát. Drága életét megtartották a galambok.

A sziklás hegynek azóta Galamboskő a neve. Nincs messze Görgő falutól: ha arra jártok, nézzétek meg jól, s jusson eszetekbe a szerencsétlen Béla király!

A BIKA

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, az Óperenciás-tengeren innét, volt egy szegény ember, annak a szegény embernek felesége s hét gyermeke. Hej, Istenem, volt gyermek elég, de bezzeg kevés a harapnivaló! A szegény ember éjjel-nappal dolgozott, hullatta véres verejtékét, csakhogy legalább a száraz kenyér ki ne fogyjon az asztalfiából, s merthogy erre Isten meg is segélte, sohasem zúgolódott. Hanem az asszony - no, az sokat zúgolódott, békételenkedett a sok gyermek miatt, s egyszer nagy keserűségében fel is fohászzkodott az égre: bárcsak az Úristen elvenné a gyermekeket! Hallotta ezt a szegény ember, s erősen megbotránkozott.

- Asszony, asszony, mit beszélsz! Vigyázz, mert megver az Isten!

Na, nem is telt belé egy hét, meghal egy gyermek, s még jóformán el sem földelik azt, meghal egy másik is.

Bezzeg sírt-rítt az asszony, a haját is tépte szörnyű bánatában, s jajgatott keservesen:

- Jaj, Istenem, Istenem, de megvertél!

- Látod, asszony, látod, ugye megmondtam?! - kesergett a szegény ember.

Az már igaz, hogy nem ver az Isten bottal, mert még abban az esztendőben meghalt egy gyerek: most már csak négy volt a hétből.

De emberi szó ki nem tudja mondani a szegény asszony szívének bánatát. Aztán hogy még nagyobb legyen Isten büntetése, annyi pénzök sem volt, amivel koporsót s szemfödőt vegyenek a halottjuknak. Ment a szegény ember ehhez is, ahhoz is, hogy adjanak pénzt, de nem kapott sehol. Nem adott még a leggazdagabb ember sem, pedig annak annyi pénze volt, hogy vetette föl.

Mit volt mit nem tenni, a szegény ember karjára vette a halott gyermeket, kivitte a temetőbe, s gödröt ásott neki. Gondolta magában: mindegy a halottnak, akár koporsóban, akár koporsó nélkül fekszik a föld alatt, így is, úgy is porrá lesz...

Ássa, ássa a sírt a szegény ember, s hát egyszerre csak nagyot csendül-kondul az ásó. Nézi, mitől csendül-kondul, s ím, egy rengeteg nagy üst van a földben, s az üst színültig tele arannyal. Kiveszi az üstöt, a gyermeket szépen elföldeli, aztán megvárta, míg besötétedik s akkor hazacipelte az üst aranyat.

De hiába ment haza sötét este, az a gazdag ember, kinek annyi pénze volt, hogy majd felvetette a tenger arany s ezüst, s mégsem adott egyet koporsóra, szemfödőre, valahogy megneszelte a dolgot, s mindjárt arra fordult az esze, hogy okkal-móddal, furfanggal, s ha úgy nem lehet: erővel is elvegye a szegény embertől az aranyat. Éppen aznap nyúzatta meg a bikáját a gazdag ember, s mit gondolt, mit nem, magára húzta a bőrt, úgy ment a szegény ember ablakára rettentő nagy bömböléssel. Ott a szarvával bedöfte az ablakot, s beszélt elváltoztatott hangon:

- Böm, böm, add ide az üst aranyat! Böm, böm, ördög vagyok, ha nem adod az aranyat, viszlek a pokolba!

Hej, megijedt a szegény ember, hogyne ijedt volna meg, s az üst aranyat a bika szarvára akasztotta.

- Nesze, ördög, vigyed!

A gazdag ember elszaladt az üst arannyal, azazhogymit mondok, nem szaladt bizony, csak támolygott elébb, elébb, mert az üst lehúzta a szarvánál fogva, hogy az orra majd a földet verte. Négykézláb mászott be a házba, ott elnyúlt a szoba földjén, s jajgatott:

- Jaj, jaj, vegyétek le ezt az üstöt!

Volt a gazdag embernek hat erős fia, mind a hat megragadta az üstöt, próbálták külön, próbálták együtt, de nem tudták az üstöt levenni.

Mit volt mit nem tenni, odahívták a szegény embert, hátha az le tudja venni.

Bezzeg hogy a szegény ember csak hozzányúlt, s az üst egyszeriben levált. No, ha levált, nem is hagyta nekik, szaladott haza nagy örömmel. Hanem a gazdag ember csak jajgatott tovább:

- Jaj, jaj, húzzátok le rólam ezt a bőrt. Mint a vas, úgy szorítja a testemet.

Megfogták a legények, húzták a bőrt, de húzhatták, úgy odaragadott a gazdag ember testéhez, hogy az egész falu sem tudta volna lehúzni.

S hát egyszerre csak, Uram, Jézus, ne hagyj el! - felugrott a gazdag ember, bömbölt rettentően, a szarvával meg öklelődzött: valóságos bika lett belőle. Kiszaladt a házból, végig az utcán, ki a faluból, s úgy elszaladt, hogy többet sohasem látták.

SZEGFŰHAJÚ JÁNOS

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, még az üveghegyeken is túl, volt egyszer egy szegény özvegyasszony, s annak egy fiacskája. Még egyhetes sem volt a fiú, mikor az anyja özvegységben maradt, s merthogy olyan szegény volt az asszony, mint a templom egere, még keresztkomát sem talált. Búsult ezen a szegény asszony, majd megszakadt a szíve, s nagy bújában, bánatjában, elindult, maga sem tudta, hová, merre, csak ment, mendegélt, s addig ment, mendegélt, míg a tenger partjára nem ért. Egyszerre csak, amint ott járdogált fel s alá, elejbe ugrik egy förtelmes varangyos béka. Az özvegyasszony nagyot sikolt, megfutamodik, de a béka hirtelen szép asszonnyá változott, s kiáltott az özvegyasszonynak:

- Állj meg, szegény asszony, ne félj tőlem!

Visszafordult az özvegyasszony, s szeme-szája elállt a csudálkozástól.

- No - mondta a szép asszony -, látod-e, hogy asszony vagyok én is. Hadd hallom, mi bajod, mert látom az arcodon, hogy nehéz bánat nyomja a szívedet.

- Ó, hogyan nyomná! - kesergett az özvegyasszony. - Egy hete, hogy özvegy állapotban maradtam, s nincs egy jó lélek, aki keresztvíz alá tartsa a kicsi fiamat.

- Majd keresztvíz alá tartom én - mondta a szép asszony.

Mindjárt megfordultak, mentek az özvegyasszony házához, megkereszteltették a fiút, s lett az ő neve Szegfűhajú János. Mert akár hiszitek, akár nem, olyan volt a haja ennek a gyermeknek, mint a szegfű, az arca meg olyan szép, de olyan szép, hogy ahhoz hasonlatost még emberi szem nem látott.

- Jaj, lelkem, komámasszony - mondotta a szép asszony -, adja nekem ezt a gyereket! Tejbe-vajba fürösztöm, szépen fölnevelem, s kigyelmednek is olyan dolga lesz, hogy a királynéval sem cserél.

Mondta az özvegyasszony:

- Ó, édes Istenem, hogy adjam másnak szívemről szakadt drága gyermekemet!

Hanem a szép asszony addig beszélt, hogy így meg úgy, akár mindennap láthatja a fiát, amiatt ne búsuljon, hogy a szegény asszony mégis ráállott, s Szegfűhajú Jánoskát a szép asszonynak adta. Közben honnét-honnét nem, mindenféle drága ételek s italok kerültek az özvegyasszony asztalára, s mikor a szép asszony elment a gyermekkel, még egy zacskó aranyat is hagyott neki.

Elment a szép asszony, s ahogy a tenger partjára ért, aranyvesszővel a tengerre suhintott, az egyszeriben kétfelé vált, aztán szépen besétált a tenger közepébe: ott volt az ő palotája, melynek színarany volt a födele, gyémánt a fala. S csak hallgassatok ide, ahogy hazaért, mit tett a szép asszony! Összeaprította a gyermeket, behányta minden csontját-bontját, ízét, porcikáját egy kádba. Három napig meg sem nézte, akkor mindenféle csudaírekkel megkenegette a gyermeknek minden porcikáját s hát, uramteremtőm, nagy fiú lett belőle, nagyobb egy tízéves gyermeknél.

Egyszeriben megszólalt Szegfűhajú János:

- Ó, lelkem, keresztanyám, mért ébresztett föl?! Olyan szép országban jártam!

- Hol jártál, édes fiam?

- Rézországban, lelkem, keresztanyám. S hej, mi szépet láttam s tanultam ott!

- No, ne búsulj, látsz s tanulsz te még szebbeket is.

Amint ezt mondotta, összeaprította Szegfűhajú Jánost, beledobta a kádba minden porcikáját, s három nap múlva ismét felébresztette.

- Ó, lelkem, keresztanyám - mondotta Szegfűhajú János -, minek ébresztett fel?! Ezüstországban jártam, s ott én olyan szép s csudálatos dolgokat láttam; tanultam!

- Bizony ha láttál, tanultál, ne búsulj, mert látsz s tanulsz te még szebbet is. De hadd lám, tudsz-e már valamit?

- Tudok biz én. Azt is tudom, hogy az édesanyám a tenger partján sétál s kesereg utánam.

- Eredj hát, vezesd ide!

A szép asszony odaadta az aranyvesszőt, azzal Szegfűhajú János megvágta a tengert, az mindjárt kétfelé vált, s szépen kísért János a tenger partjára. Ím, csakugyan ott volt az édesanyja, sírdogált, kesergett magában. Megölelte, megcsókolta az édesanyját, szép gyöngén megfogta a kezét, s elvezette a szép asszony palotájába, aki mindenféle jóval traktálta az özvegyasszonyt. Ebéd után Szegfűhajú János kikísérte édesanyját a tenger partjára, ottan elbúcsúztak egymástól. Amint János visszament a palotába, a szép asszony egyszeriben összeaprította, testét a kádba hányta, s három napig meg sem nézte. Akkor megkenegette minden csontját-bontját, ízét, porcikáját, s egy szempillantás sem telt belé, megelevenedett Szegfűhajú János. Nagy dali legény lett belőle, s hétszerte szebb, mint annak előtte.

- Ó, lelkem keresztanyám - mondta János nagy bánan -, minek ébresztett föl?! Aranyországban jártam, s annyi szépet láttam s tanultam ott!

- Bizony ha tanultál, majd hasznát veszed. Látsz s tanulsz te még annál szebbeket is!

Abban a pillanatban elmosolyodott Szegfűhajú János.

- Mit mosolyogsz, keresztfiam?

- Hogyne mosolyognék, hogyne örülnék! Megéreztem, hogy az édesanyám a tenger partján sétál.

- Eredj hát, hozd ide!

Fogta János az aranyvesszőt, utat vágott a tengeren, s édesanyját lehozta a palotába. A szép asszony most is megvendégelte az özvegyasszonyt, s meg is vigasztalta: ne búsuljon, komám-asszony, három-négy nap sem telik belé, meglátogatjuk.

Elment az özvegyasszony, a fia kikísérte a tenger partjára, de amint visszatért, a szép asszony diribre-darabra vagdalta, minden ízét, porcikáját összeaprította, s azzal behányta a kádba. Mikor a három nap kitélt, megint felébresztette Jánost, aki most százszor szebb volt még, mint annak előtte, de azért mégis szomorú volt erősen.

- Ó, lelkem, keresztanyám, minek ébresztett föl?! Gyémántországban jártam, s láttam, amit láttam eddig, de azt még nem, amit ebben az országban.

- Jó, jó, csak ne szomorkodj, csendesüljön a szíved, látsz még te szebbet is! - vigasztalta a szép asszony.

De Szegfűhajú János nem vidult fel.

- Az volna nekem legszebb - mondta lelkes szóval -, ha láthatnám az édesanyámat!

- Eredj, fiam, eredj az édesanyádhoz, vígy egy zsák aranyat is, s építtess palotát az édesanyádnak, de olyat, hogy csudájára járjon a világ.

- Hát keresztanyám nem jó el?

- Majd elmegyek én is. Eredj csak most magad!

Megy János az édesanyjához, mutatja a zsák aranyat, s mondja.

- Ihol egy zsák arany, édesanyám. Menjen el a királyhoz, s kérjen engedelmet, hogy palotát építhessünk.

Megy az özvegyasszony a királyhoz, s elmondja, hogy mit akar. Kérdi a király:

- Kinek az a palota, te szegény asszony? Talán csak nem magadnak?

- Bizony, felséges királyom, ne bántsa mondásom, magamnak s a fiamnak.

- Ugyan ugye?! No, hát küldd ide a fiadat, hadd látom, ki s mi légyen ő.

Hazamegy az özvegyasszony, de még egy szót sem szólhatott, nevetett Szegfűhajú János. Rosszulesett ez az anyjának, s kérdezte nagy szomorún:

- Ó, lelkem, fiam, mért nevensz rajtam?

- Én-e, édesanyám? Nem kigyelmeden nevetek én, hanem a király gondolatán. Ugye azt mondta, menjek hozzá?

- Azt, édes fiam, azt.

Mindjárt felöltözött Szegfűhajú János, de olyan szép, olyan ragyogó gúnyába, hogy királyfi is felvehette volna, s amíg végigment a városon fel a palotába, kicsődültek a népek, s úgy csudáltak a szépséges szép legényt. A király éppen az ablakban könyökölt, mikor Szegfűhajú János belépett a kapun, s mindjárt odaszólította a leányát:

- Nézzed, leányom, nézzed, de szép dali vitéz! Ragyog az udvar a szépségétől.

- Jaj de szép, jaj de szép! - mondta a királykisasszony is. Mindketten elébe mentek Szegfűhajú Jánosnak, le a garádicson, fogadták nagy becsülettel, felvezették a parádés szobába, s ottan aranylócára ültették.

- Felséges királyom - mondotta Szegfűhajú János -, eljöttem a parancsolatjára.

Mondta a király:

- Nem parancsoltam én, hogy ide jöjj, hiszen híredet s nevedet sem hallottam eddig.

- Bizony, tisztesség ne essék, felséged hívatott engem, mert én vagyok a fia annak az özvegyasszonynak, aki palotát akar építtetni.

De bezzeg ámult-bámult a király! Hogy annak a szegény özvegyasszonynak ilyen fia legyen!

- Jól van, fiam - mondotta a király -, én nem bánom, építsetek palotát, amelyet akartok. Majd ha felépül, megnézem én is.

Szentül hitte a király, hogy Szegfűhajú János külső országbeli királyfi, csak nem akarja kiadni magát, mert elébb látni akarja a leányát. Bizony mondom, ezt hitte a királykisasszony is, s magában gondolta: „Hej, ha ez a szép királyfi feleségül venne!”

Szegfűhajú János csak mosolygott magában. Jól tudta, hogy mit gondol a király is, a leánya is. Illendőképpen elbúcsúzott, s azzal hazasietett. Mire hazaért, ott volt a keresztanyja is.

Egyszeriben kőműveseket fogadtak, s mindenféle mesterembereket, s még aznap építésbe fogtak.

- Hallod-e, János - mondta a szép asszony -, te maradj a kőművesekkel, én az anyáddal bemegyek a városba, sétálunk, míg a palota felépül.

Csudálkozott ezen a beszéden az özvegyasszony, de nem szólt, ment a szép asszonnyal a városba. Egyet-kettőt alig fordultak, visszatértek, s ím, ott ragyogott, tündökölt a palota: hetvenhét-szer szebb volt a királyénál.

Az özvegyasszonynak a szava is megfogyott a nagy csudálkozástól, s a szép asszony erőnek erejével vezette fel a gyémántgarádicsokon: nem akarta hinni, hogy ez az ő palotája.

- Jaj, Istenem, Istenem - renyekedett, tépelődött magában -, mi dolog ez: ördögösség vagy mi!

De a fia mosolygott, a szép asszony is mosolygott, s biztatták, vigasztalták, ne búsuljon, ne évelődjék, csak egyék-igyék, egyéb gondja ne legyen. Mindjárt el is határozták, hogy nagy vendégséget csapnak, s arra meghívják a királyt is, a leányát is.

Hiszen ha nem hívják, úgy is eljött volna a király, mert ahogy felépült a palota, egymásnak adták az ajtót a hírmondók a királynál, s annyit mondtak, annyit beszéltek a Szegfűhajú János palotájáról, hogy a királynak nem volt maradása. De még a leányának sem.

Másnap estére tengersok vendég csődült a palotába, mind a legnagyobb urak, csupa grófok, bárók, hercegek, asszonyok s lányok, szebbnél szebbek, ékeesebbnél ékeesebbek, s zengett-zúgott a palota a muzsikától: tizenkét banda húzta a nótát, de úgy, hogy a föld is meghasadott belé.

Na, asztalhoz ülnek, esznek-isznak, vígan vannak, de egyszer csak Szegfűhajú János mondja csöndesen a keresztanyjának:

- Lelkem, keresztanyám, nincs itt maradásom, megjött az én óráim, amikor indulnom kell világjáró nagy utamra.

- Tudom, fiam, ha nem mondod is - mondta a szép asszony. - Hát csak eredj, ne szólj senkinek, majd én itt maradok, s traktálom a vendégeket. Vigyázz magadra, s amit négyszer álmodban láttál s tanultál, s azt is, amit tőlem tanultál, jól tartsd a fejedben, ha szerencsével akarsz járni.

Azzal Szegfűhajú János fölkelt az asztaltól, s mire észrevették volna, kisurrant a szobából. A vendégek tovább ettek-ittak, vigadoztak, de egyszer mégiscsak észrevették, hogy volt gazda, nincs gazda, s különösen a király erősen zokon vette, hogy faképnél hagyta őt s a többi vendégeket. Hát még a királykisasszony! A könnye is kicsordult haragjában, szégyenében.

- No, megálljatok - gondolta magában a szép asszony -, mindjárt vége lesz a haragotoknak.

Mit csinált, mit nem, elég az, az ő bűbájosmesterségével megcsinálta, hogy egyszerre mind elfelejtették Jánost, még a királykisasszony is, s szinte szétesett a palota, olyan vígan voltak.

Ment, mendegélt Szegfűhajú János hetedhét ország ellen, hegyeken-völgyeken át, s hetednapra a Veres-tenger partjára ért. Veres-tenger partján találkozott egy öregasszonnyal, köszönt annak illendően:

- Adjon isten jó napot, öreganyám!

- Adjon isten, Szegfűhajú János! Hallottam már híredet, azt is tudtam, hogy idejössz, gyere csak utánam, gyere.

Azzal csak előhúzott a kebeléből egy aranyvesszőt, rásuhintott a tengerre, az mindjárt kétfelé vált. Szépen átsétáltak a tenger túlsó partjára, ott kezdődött Rézország.

- No, Szegfűhajú János - mondotta az öregasszony -, tudd meg, hogy Rézországba kerültél, s ennek az országnak én vagyok a királynéja. Ha szolgálat kell, nálam maradhatsz, de azt megmondom, hogy a leányomra szemet ne vess, mert akkor vége az életednek!

Fogadkozott Szegfűhajú János, hogy ne féljen, nem néz ő senki leányára, csak különben jó dolga legyen.

Na, a királyné mindjárt kezére adta a rézszőrű ménest, de meghagyta erősen, hogy addig menjen a ménessel, amíg magamagától valahol megállapodik, azontúl egy lépést se, mert különben halál fia. Ezt mondotta a királyné, de magában egyebet is gondolt. Azt gondolta, hogy akár így, akár úgy, de élve ki nem kerül Rézországból Szegfűhajú János, mert hitte, szentül hitte, hogy csak a leányáért szegődött be hozzá.

Így volt-e, nem-e, én azt most meg nem mondom, elég az, hogy Szegfűhajú János kihajtotta a ménest a rézerdőbe, csöndesen mendegélt utána, de még az erdőbe jóformán be sem érték, megszólítja valaki hátulról.

- Állj meg, állj meg, világszép Szegfűhajú János!

Visszafordul János, s hát egy szépséges szép leány volt, aki megszólította. Azám, azt is tudta mindjárt, hogy a Rézország királynéjának a leánya ez a leány.

Mondta János:

- Fordulj vissza, királykisasszony, mert az anyád megtiltotta, hogy veled beszéljek.

- Ne félj, világszép Szegfűhajú János, amíg engem látsz. Csak légy hozzám igaz szeretettel, a többi az én dolgom.

Eleget mondta János, hogy így meg úgy, térjen vissza, de biz a királykisasszony ott maradt vele, s csak estefelé tért haza. De ahogy elváltak egymástól, mi történt, mi nem, álom nehezedett János szemére, lefeküdt egy fa alá, s elaludott mélyen. A ménesnek sem kellett több, uccu neki! elvágatott Ezüstországba, ottan is az ezüsterdőbe. Éppen arra sétált Ezüstország királyának a leánya, nosza, mindjárt küldötte az ezüstit, s egy szempillantásra behajtotta a ménest az ezüstpalota udvarába. Eközben fölbred János, néz erre, néz arra, törüli a szemét: volt ménes, nincs ménes. Búnak ered szegény feje: no, most mit csináljon. Amint így tűnőd-nék, búslakodnék magában, megint csak ott terem mellette a Rézhajú királykisasszony, de nem gyalog ám, hanem táltos lovon, s mondja Jánosnak:

- Ne búsulj, világszép Szegfűhajú János! Ül fel erre a táltosra, vágass ezen az ezüstvárhoz, s csak megmutatod magadat az ezüsthajú királykisasszonynak, meglásd, mindjárt visszaereszti a ménest.

Felül János a táltosra, az meg egyet ugrik, kettőt szökik: ott volt az ezüstvár előtt. Az ezüsthajú királykisasszony amint meglátta Jánost, egyszeriben kieresztette a ménest, édesen, kedvesen Jánosra mosolygott, s lekiáltott a palota ablakából:

- Vigyázz a ménesre, Szegfűhajú János, mert többet ki nem eresztem!

No, csakhogy megint kezére kaphatta! Elindítja a ménest, megy, mendegél, szép lassan eregél az visszafelé, a rézerdőbe, de még egy jó hajtásnyira sem mehettek, a táltos megállott, s ott abban a helyben megcsikózkodott. Azám, mégpedig kettőt csikózkodott. Az egyik mindjárt talpra állott, ugrált az anyja körül, hanem a másik girhes-görhes, bogos volt, meg sem tudott mozdulni.

Mit volt mit nem tenni, János a girhes-görhes csikót a nyaka közé vette, s úgy cipelte az anyja után. Viszi, viszi a csikót, jó messzire viszi, az ina csak úgy hutyorgott,* reszketett már, s ím egyszerre csak megszólal a csikó:

- Tégy a földre, édes gazdám, eleget vittél már. Most majd én viszlek téged. Hanem vigyázz magadra, ha hazamegyünk, mert a királyné akasztófára szánt téged. Akármit mond, ne szólj semmit, csak jere ki hozzám, ha megvacsoráltál!

Felül János a táltos csikóra, nagyot rittyent az ostorával, arra a ménes megriadt, s sebes szélnél sebesebben vágatott haza.

Aztán beterelte mind az istállóba, s fölment a palotába. A királyné asztal mellé ültette, ugyancsak traktálta étellel-itallal, s egzaminálta* mindenféleképpen, hogy hol járt, merre járt, látta-e a királykisasszonyt, de János egy szó nem sok, annyit sem szólt, csak evett-ivott, s vacsora után kiment az istállóba.

- Hadd el csak - mosolygott magában a királyné, tudom én jól, hol voltál, merre jártál, de nem is kerülöd el az akasztófát.

A lovak mind leheveredtek volt már, csak a kicsi táltos állott.

- Jere, gazdám, jere, ülj a hátamra, hadd viszlek az ezüstvárba, nagy vendégség lesz ottan, jön a rézkirálykisasszony is.

Szót sem szólhatott János, már ott termett a királykisasszony táltosa, a királykisasszony ráült, s mondta ez is Jánosnak:

- Jere, János, jere!

De még el sem indultak, súgja a táltos Jánosnak:

- Hallod-e, édes gazdám, azt mondom neked, hogy be ne menj abba a szobába, ahol a vendégség van, csak maradj te a szomszéd szobában, s ha hallod, hogy rólad beszélnek, szaladj ki az udvarra, s ülj rám.

Na, elvágatnak sebes szélnél sebesebben, mindig egymás mellett a királykisasszony s Szegfűhajú János, az ezüstudvarban megkötik a lovakat, de Jánost visszarántotta a táltos csikó:

- Nézd meg jól a nyergemet, édes gazdám, két csillag van rajta, nehogy aztán más lovára ülj a sötétben.

Fölmennek a palotába, de a királykisasszony hiába hívta Jánost a vendégek közé, elbújt a szomszéd szobában. Ámbátor nem látta, jól tudta, hogy kik vannak ott, mert hiszen mondtam már, hogy négyszeri álmában sokat tanult, s még azt is tudta, ki mit gondol felőle.

- Tudjátok-e - mondotta valamelyik -, mi újság? Itt jár valahol Szegfűhajú János. Azt mondom én minden anyának, vigyázzon a leányára, mert amely leány ezt a legényt egyszer meglátta, halálos szerelembe esik. Pedig hiába, mert a gyémánthajú királykisasszony lesz az ő párja.

Hallotta ezt jól Szegfűhajú János, s azt is tudta, hogy az Ezüstország királynéja mondta ezt.

- Hiszen csak jöjjön az én országomba - mondotta az Aranyország királynéja -, akasztófán szárad a szép haja. Pedig közel járhat az én országomhoz. Hej, asszonyok, lányok, úgy tetszik nekem, hogy valahol itt van most is a palotában, s hallgatja a mi beszélgetésüket!

Megijedt erre a szóra a rézhajú királykisasszony, elfehéredett a színében, reszketett, mint a nyárfalevél.

- Ugye, mondtam! - kiáltott az aranykirályné.

Nosza, mind felugráltak az asztal mellől, s mentek mind, hogy keressék meg Szegfűhajú Jánost. De eközben már a táltos csikó olyan nyerítést s dobrokolást* vitt végbe, hogy Szegfűhajú János észrevette magát, s szégyen a futás, de hasznos, uccu! leszaladt az udvarba, föl pattant a táltosra. Utána mind a királyné, a királykisasszonyok, hercegek, királyúrfiak, kergették Jánost, de a táltos csikót egy sem tudta elérni, pedig táltoson ült valamennyi. Nagy bosszankodva visszafordultak Ezüstország határáról, csak a rézhajú királykisasszony nem. Ez addig kiabált János után: várj meg, János, várj meg, hogy egy kicsit megcsendesítette a táltost, s együtt mentek haza.

Hanem a rézkirályné nem aludott, lent sétált az udvaron, úgy várta őket.

- No, te szépséges virág, hol voltál?! - förmedt a leányára éktelenül.

- Tudja jól, édesanyám, hírével jártam.*

- Igen, igen, híremmel jártál, de azt nem mondtam, hogy Szegfűhajú János is veled menjen!

Azzal Jánosnak fordult:

- No, Szegfűhajú János, most a kezem közé kerültél! Holnap reggel felakasztatlak. Ugye megmondtam, hogy ne vess szemet a leányomra, mert nem vagy te hozzá illő.

János nem szólt semmit, csak hallgatott. Be sem köthette a csikót, a királyné megfogatta a katonáival, s tömlöcbe záratta, tömlöc ajtajára hét lakatot tétetett, hogy se ő ki ne jöhessen, se a leánya be ne mehessen hozzá. De tétethetett volna hetvenkét lakatot, János a szép asszonytól erre is tanult mesterkedést: mind a hét lakat kinyílt, s a királykisasszony bement a tömlöcbe, leült János mellé, s úgy sírdogált, kesergett.

- János, János, világszép Szegfűhajú János, ha te engem szeretnél, s elvinnél a te hazádba!

De János nem szólt semmit, csak hallgatott, s mind a gyémánt királykisasszonyra gondolt, akit ő látott már álmában.

Egyszerre csak kopogtatnak a tömlöc ajtaján. A királyné kopogtatott, s beszólt:

- Aluszol-e, álmodol-e, Szegfűhajú János?

János nem felelt, de felelt a királykisasszony helyette:

- Nem aluszom, nem álmodom, bús soromról gondolkozom!

Hej, Uram, Jézus, ne hagyj el! Kinyitja az ajtót a királyné szörnyű haraggal sikolt-rikolt a katonáknak:

- Hé, katonák, jertek, még most vigyétek akasztófára, hajnalt se várjatok!

Jöttek a katonák, s vitték Szegfűhajú Jánost, de ez csak mosolygott magában. Akkor is mosolygott, amikor akasztófára húzták. Estig ott lógott az akasztófán, akkor kiment hozzá a táltos csikó, levette.

- Élsz-e, halsz-e, édes gazdám?

- Élek, kicsi lovam, élek.

- No, ha élsz, ülj a hátamra, beugratunk a rézkirályné udvarába, s szólj be az ablakán.

Úgy tettek, ahogy a táltos mondta. A rézkirályné éppen vacsora mellett ült, mikor János bekiáltott az ablakon. Hej, felugrott mindjárt, lekapta a falról hegyes kardját, aztán szaladt az istállóba, felült a táltosára, s hipp-hopp! vágatott Szegfűhajú János után. Vágatott János is szélnél sebesebben, de a Rézhegyen megállapodott, s most már megszólalt ő is:

- Mit akarsz, rézkirályné?

- Megöllek, Szegfűhajú János, kinek az én leányom halálos betege!

Mindjárt kardot rántott, nemkülönben Szegfűhajú János is, s összezsaptak, hogy ég-föld megzendült a szörnyű csattogásban. Egész éjjel s egész nap, folyton-folyvást csattogott a kard, de egyik sem tudta legyőzni a másikat. Akkor azt mondta a királyné:

- No, Szegfűhajú János, ámbátor asszony vagyok, még nem akadt férfi, akit le ne győzzek. Legyen tied országom, leányom.

Mondotta János:

- Nem kell nekem sem országod, sem leányod, nincs nekem itt maradásom. Addig nem nyugszom, míg Gyémántországba nem érek.

Nem is volt többet maradása, addig meg sem állott, míg Ezüstországba nem ért. Hiszen ment volna ő egyenest Gyémántországba, de nem kerülhette ki Ezüstországot. Az ám, még Aranyországot sem. Mondjam, ne mondjam, sok beszédnek sok az alja: Ezüstországban is, Aranyországban is csak úgy volt, ahogy Rézországban. Mit mondok, mégsem úgy volt egészen, mert Aranyországban csakugyan akasztófán száradt volna, ha az aranyhajú királykisasszony le nem veszi, s csudaírral meg nem kenegeti. De hiába vette le az akasztófáról, hiába támasztotta fel: Aranyországban sem volt maradása. Hej, pedig de szépen, de édesen mondta az aranyhajú királykisasszony:

- Maradj itt, világszép Szegfűhajú János!

- Nem maradhatok, aranyhajú királykisasszony - mondta nagy búsan Szegfűhajú János. - Nincs nyugvásom, míg Gyémántországot is nem látom valósággal.

Továbbment, mendegélt Szegfűhajú János, s amint ment, mendegélt, sóhajtozott:

- Hej, Istenem, ha most itt volna az én lelkem, keresztanyám!

Bizony ha kívánta, csak előtte termett a szép asszony.

- Itt vagyok, keresztfiam. Rám szorultál, ugye?

- Ó, lelkem, keresztanyám, bizony nem tudom, mitévő legyek, merre forduljak! Három országot bejártam, három királykisasszonyt bánatban hagytam, majd megszakad a szívem.

A szép asszony nem szólt semmit, csak mosolygott, s intett Jánosnak, hogy menjen utána.

Mentek, mentek, mendegéltek, s egyszerre olyan földre értek, hol gyémánt volt a fű, a virág, a fa s minden.

- Ihol - mondta a szép asszony -, Gyémántország. Emlékszel-e rá?

- Emlékszem - mondotta János -, ilyenek láttam álmomban is.

- Gyere hát velem a gyémántvárba: ott lakik a gyémántkirályné leánya. Tudd meg, hogy a gyémántkirályné, az én testvérem, s mióta te a világra születted, vár reád, Szegfűhajú János, hogy neked adja a leányát.

Aközben a várhoz értek, s hát jó elejbük a királyné s a leánya, aki szebb volt a ragyogó csillagnál. Éppen olyan szép, amilyenek álmában látta.

Hej, Istenem, volt öröm, mikor a királyné meglátta a hűgát! De bezzeg a királykisasszony sem szomorodott el, mikor meglátta Szegfűhajú Jánost. Mondták mind a ketten lelkes szóval: te az enyém, én a tied!

A gyémántkirályné Jánosnak adta egész országát s királyságát, s még aznap megtartották a lakodalmat. Mit mondok: csak kezdették, s hét álló hétig el sem végezték. Eközben a János anyját is Gyémántországba hozták palotástul, mindenestül.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A KOLOZSVÁRI BÍRÓ

Nemhiába szerette a nép Mátyás királyt: nem volt több hozzá hasonlatos királya a magyaroknak. Amint neszét vette, hogy itt vagy ott erősen sanyargatják a szegény földnépet, nem volt nyugodalma Budavárában - álruhába öltözött, s úgy ment színről színre, látni a valóságot.

A többiek közt hírül adják, hogy a kolozsvári bíró ugyancsak sanyargatja a szegény népet. Hiszen nem kellett több Mátyás királynak. Majd megnézi azt ő a maga szemével, s jaj lesz annak a bírónak, ha igaznak látja a sok sűrű panaszt. Máskülönben is már rég vágyódott Kolozsvárra. Hogyne vágyódott volna, hisz ebben a városban látta meg először Isten áldott napját. (Még most is áll az ő szülőháza: nézzétek meg, ha Kolozsvárt jártok.)

De hogy szavamat össze ne keverjem, Mátyás király bement Kolozsvárra, paraszti ruhában, s ottan leült a mézárszék elé, éppen szembe a bíró házával. Hiszen jókor ült a mézárszék elé. Nagy sereg nép hordotta a fát a bíró udvarára, egy csomó ember meg vágta a fát az udvaron. Mellettök a hajdúk, s pálcával biztatták a szegény népet: hordjad, vágjad, paraszt!

Egyszerre csak egy hajdú megpillantja Mátyás királyt.

- Ne, te, ne - mordult rá a hajdú -, hát te mit lopod Isten áldott napját?! Kelj föl, ne lógasd a hosszú orrod, hitvány paraszt!

S hogy szavának nagyobb foganatja legyen, pálcájával jól húzott a „hosszú orrú” paraszt hátára. Mátyás fölállott, megvakarta a hátát, de nem indult.

- Indulj már!

- Jó, jó, de mit fizet kend?

- Ezt, né! - ordított a hajdú, s még jobbat húzott Mátyás hátára. - Indulj előttem!

Mit volt mit nem tenni, Mátyás elindult a hajdú előtt.

- Be a bíró udvarára, vágjad a fát, hosszú orrú!

A bíró ott könyökölt a tornácon. Mátyás megszólította:

- Kigyelmed a bíró?

- Én hát, mi közöd hozzá?

- Ahhoz nekem semmi közöm, de szeretném tudni, mit fizet a favágásért?

- Ejnye, ilyen-olyan, szedtevette parasztja - káromkodott a bíró -, mindjárt fizetek én neked! Húzz rá! - parancsolta a hajdúnak.

No, annak nem kellett parancsolni, harmadszor is ráhúzott, hogy csak úgy porzott Mátyás zekéje.

Jól van... Mátyás többet egy szót sem szólt, vágta a fát, meg hordta a bíró pincéjébe, de közben, mikor senki sem látta, veres krétával három hasábra ráírta a nevét. Este csöndesen továbbkullogott, de másnap megint beállított Kolozsvárra, most már nem zekében, hanem királyi ruhában, s nem ült le a mézárszék elé, hanem fölment az ő palotájába. Egyszeriben hívatta a bírót s az egész tanácsot mind közönségesen. A bíróhoz volt az első szava:

- Mi hír a városban, bíró uram?

- Semmi nevezetes, felséges uram. Csöndben, békében élünk, amiért áldjuk is felséged nevét lefektünkben-felkeltünkben.

- Úgy? Hát a szegény föld népe? Nem sanyargatják az előljárók?

- Nem sanyargatja senki, felséges uram. Soha nem volt ilyen jó dolga a föld népének.

- Jól van, bíró uram. Hanem szeretnék végigsétálni a városon, hadd lássak mindent színről színre. Tartsanak utánam kigyelmetek.

Elindult Mátyás király, utána a bíró s mind a tanácsbéliék. Mennek utcáról utcára, s egyszerre csak megáll a bíró udvara előtt.

- Ej, de nagy kazal fája van, bíró uram!

- Isten megsegített - mondotta a bíró alázatosan.

- Hát az Istenen kívül más nem segített? Kik hordták ide ezt a sok fát?

- A népek, felséges uram.

- S mit fizetett nekik?

- Ingyen, szeretetből tették - mondotta a bíró.

- Na, én mintha másként hallottam volna... Hé, legények - fordult a király a szolgálóihoz -, hányjátok szét a kazalt!

A legények serényen munkához láttak, széthányták a kazalt, Mátyás meg csak nézte erősen, hogy mikor kerül elé az ő három fája. Elékerültek azok is.

- Nézzen ide, bíró uram! Tud-e olvasni?

- Tudok, felséges uram - hebegett a bíró, akinek már akkor égett a föld a talpa alatt.

- Olvassa, mi áll ezen a három hasábon?

- Mátyás... Mátyás... Mátyás... - dadogott a bíró.

- Bizony, ha Mátyás, úgy tudja meg kend, hogy azt én írtam oda. Én voltam az a hosszú orrú paraszt, akire háromszor vágatott a hajdú, mert fizetés nélkül nem akartam hordani a fát!

- Ó, felséges uram! Kegyelem árva fejemnek!

Térdre borult a bíró, térdre a hajdú is. Mondta Mátyás a hajdúnak:

- Te állj fel! Szolga vagy, azt tetted, amit az urad parancsolt. Hanem kendet, bíró uram, példásan megbüntettem. Akasztófát érdemelnél, de fejedet üttetem, szegény népnek sanyargatója!

A népek, kik ezt hallották, lelkesen kiálták:

- Éljen Mátyás király! Ez az igazság!

...Hanem Mátyás halálával meg is halt az igazság... Még ma is mondja a nép: „Meghalt Mátyás király, oda az igazság...”

AZ IKREK

Nem tudom, kinek higgyek, mert az egyik azt mondja, hogy Székelykő várát az óriások építették, a másik meg azt, hogy Thoroczkai Vendel vajda ökiyelme, ennek előtte hatszáz esztendővel. Akkor, mikor jöttek a tatárok. Már akárki építette, a tatárjáráskor Thoroczkai Vendel uramé volt a vár, mely a magas hegy tetejéről büszkén nézett le Torockó-Szentgyörgyre.

Hát csakugyan jöttek a tatárok: égő faluk jelentették, hogy itt vannak. A megriadott nép azt sem tudta, merre meneküljön: várakba-e, erdőkbe-e? Többen szaladtak erdők sűrűjébe, mint a várakba. Mire a tatár csorda Székelykő vára alá ért, Thoroczkai uram mellett csak néhány hűséges cseléd maradt, na meg a két leánya: Klárka s Katica. Ikrek voltak a leányok, olyan hasonlatosak egymáshoz, mint egyik tojás a másikhoz. S szép mind a kettő, mint a ragyogó csillag.

Úgy látszik, megneszelte ezt a tatárok vezére, mert megszállotta a várat körös-körül, s el sem mozdult onnét. Várta szép csöndesen, míg Thoroczkai uram kinyitja a kaput. Azt mondja akkor majd Thoroczkai uramnak: mehet kigyelmed, amerre tetszik, hanem a leányát én viszem el!

Hiszen ezt így elég szépen elgondolta a tatár vezér, s még csak egy hétig kellett volna várnia: elfogy az eleség a várban, s Thoroczkai uram biztonnal, semhogy éhen halni lássa két szép leányát, feladja a várat. Hanem egy sötét, csillagtalán éjszakán rajta ütött a nép (az éhség kergette ki az erdőből). Két fiatal székely legény vezette a népet, ezek bátorították: csak előre, utánam! Üsd a fejét, ott nem sántul meg! Ütötték bizony azok a tatárnak fejét is, lábát is.

Reggel, mikor kinézett Thoroczkai uram a vár ablakán, híre-nyoma sem volt a tatárnak. Bezzeg hogy mindjárt kinyitatta a vár kapuját, s leüzent a népnek: jöjjenek fel mind, van még egy kevés maradék ételből-italból, egyenek-igyanak a győzelem örömére. A két vezért meg külön is meg akarta ajándékozni. Mondta nekik:

- Menjetek, nézzetek szét a váramban. Válasszatok magatoknak valamit, ami szemeteknek, szíveteknek legjobban tetszik, nektek adom.

A legények bejárták a várnak minden zegét-zugát, s valahol meglátták az egyik leányt. Egyszeriben félbehagyták a keresgélést, nagy sietve mentek föl Thoroczkai uramhoz.

Mondta az egyik:

- Mindent jól megnéztem, Thoroczkai uram. Nekem a leánya tetszik legjobban.

- Nekem is! - mondta a másik is lelkesen.

- Jó, jó - mosolygott Thoroczkai uram -, csakhogy melyik? Mert két leányom van ám!

Egyszeriben kiszólt a szomszéd szobába:

- Klárka, Katica, jertek be!

Abban a pillanatban beperdült Klárka.

- Mit parancsol, apámuram?

- Hát Katica hol van?

- Virágot gyomlál a kertjében.

- Hadd gyomlálja - mondta az egyik vitéz -, én ezt a leányt választottam.

- Hadd gyomlálja - mondta a másik is -, én is ezt választottam. Bizony ha mind a ketten egyet választottak, kard tegyen igazságot!

Nem kellett ezt mondani, egyszerre rántották ki a kardjukat, a szemök összevillant: kettő közül az egyik itt marad!

De abban a pillanatban, hogy a kardjuk összecsattant, beszaladt a szobába Katica is. S halljátok csudát, ki is esett mind a két vitéz kezéből a kard, pedig ugyancsak erősen megmarkolták volt.

- Ne, te, né - ámult-bámult a két székely vitéz -, hiszen ezt választottam!

Egyszerre mondták ezt: hiszen ezt választottam!

No, az öreg Thoroczkai békességet csinált köztük. Az egyik vitéz mellé állította Klárikát, a másik mellé Katicát. Kláríka ujjaára húzott aranykarikát, Katicáéra ezüstöt.

- Ez a te jegyesed - mondta az egyik vitéznek -, ez meg a tied, mondta a másiknak. Jegyezzétek meg jól!

Szent lett a békesség. Még azon melegében megtartották a lakodalmat, s mindkét vitéz vitte a párját a maga fészkébe.

Így volt, vége volt, mese volt - meglehet, hogy igaz volt...

A PELIKÁNMADÁR

Hol volt, hol nem volt, hetedhét országon túl, az Óperenciás-tengeren innét, volt egyszer egy öreg király. Ennek a királynak az egyik szeme mindig sírt, a másik meg nevetett. Csudálkoztak a népek, hogy ugyan mért nem nevet a királynak mind a két szeme, hiszen olyan szépséges szép leánya van, amilyen nem volt több kerek e földön: mi búja-baja lehet, hiszen ahány valamirevaló királyfi volt a világon, mind megfordult az udvarában, epekedett a királykisasszonyért, válogathatott bennök. De csodálkozott ezen a királykisasszony is, s egyszer aztán megkérdezte az apját:

- Édesapám, mi az oka, hogy az egyik szeme mindig sír, s a másik meg nevet?

Mondotta a király:

- Sokan kérdezték ezt, édes leányom, de még senkinek meg nem mondtam, minek mondtam volna, úgyis tudom, hogy hiába mondanám.

- Ó, lelkem, apám, mondja meg nekem, legalább segíték búsulni!

Addig kérte, s olyan szépen kérte, hogy megmondotta az öreg király:

- Azért sír az egyik szemem, mert volt nekem ifjúkoromban egy szépen zengő pelikánmadaram, ha annak az énekét hallottam, elfeledtem minden búmat-bajomat. Ezt a madarat valaki ellopta, s ámbátor bejártam utána az egész világot, meg nem találtam. Azóta sír az egyik szemem. A másik azért nevet, mert világjáró utamban sok szép leányt láttam, de hozzád hasonlatos szépet nem!

Azt mondta erre a királykisasszony:

- Bizony ha nem látott, édes apámuram, nem is megyek addig férjhez, míg a pelikánmadár elé nem kerül! Amely királyfi azt akarja, hogy a felesége legyen, induljon a pelikánmadár után, s anélkül ne is kerüljön a szemem elé.

Eleget mondta az öreg király, hogy az hiábavaló kívánság, meg se próbálja, mert vénleány marad: a királykisasszony kihirdette ország-világ előtt, hogy annak lesz a felesége, ki a szépen zengő pelikánmadarat visszahozza.

Bezzeg elindultak százan is, de indulhattak ezerén is, egy-két országot bejártak, azzal megfordultak, mert hírét-nyomát sem találták a pelikánmadárnak.

- Látod, lányom, látod - mondotta a király -, hiábavaló a kívánságod! Bizony mondom, hogy vénleány maradsz.

De beszélhetett neki, azt mondta a királykisasszony:

- Akár hiábavaló, akár nem, amit fogadtam, amellet maradtam.

De már erre az öreg királynak mind a két szeme sírni kezdett. Hej, mért is szólt a leányának a pelikánmadárról!

Hanem hogy szavamat s mondásomat össze ne zavarjam, volt a király udvarában egy kicsi nemeslegény, s ez, hogy látta s hallotta, mi nagy szomorúság van a palotában, mit gondolt, mit nem, hamuban sült pogácsát süttetett a szakácsnéval, s azzal azt sem mondta senkinek, hová, merre, csak elindult torony irányába. Kimegy a városból, megy, mendegél az úton egy darabig, aztán letér az útról, nekivág az erdőnek, s hát amint a szélire ér, elejibe áll egy öreg koldus, s kenyeret kér tőle Isten nevében.

- Jó szívvel - mondta a kicsi nemeslegény, s benyúlt a kebelébe, kivette onnan a hamuban sült pogácsát, s felét a koldusnak adta.

- No, te kicsi nemeslegény - mondotta az öreg koldus -, adj hálát az Istennek, hogy nem sajnáltad tőlem a pogácsát. Tudom én, mi útra indultál. Sok királyfi vágtatott el itt aranyszőrű paripán, kértem is mindeniktől Isten nevében, de rám sem hallgattak, nagy büszkén továbbvágattak. No de vissza is jöttek szégyenszemre a pelikánmadár nélkül. Hát jótétel helyébe jót várj, fiam! Hallgass ide! Az a pelikánmadár túl van az Óperenciás-tengeren, s ha három ember életét összetennéd, még akkor sem érnél oda gyalogszerrel, de még lóval sem, akármilyennel. Olyan ló kell oda, amelyik sárkánytejet szopott. Eredj keresztül ezen az erdőn, aztán menj tovább, még egy erdőn keresztül, annak a szélén lakik egy vén boszorkány, állj be hozzá szolgálatba. Három nap az esztendő, de még ember fia ki nem töltötte azt a három napot, mert két lovat kell őrizni, s az a két ló a boszorkány két leánya. Egyszer a föld alá, másszor a tenger alá bújik ez a két ló, de még a fellegekbe is, s csak akkor kerülnek haza, mikor a három nap kitelt. Azám, csakhogy akkor már jöhetnek, mert a vén boszorkány karóba húzatja a fejedet. No de ne búsulj te, fiam! Nesze, adok egy sípot. Ennek a sípnak három lika van. Ha az elsőt megfuvintod, eléjő a szúnyogok királya; ha a másodikat, a halaké; ha a harmadikat, az egerek királya. Ezek elékerítik a lovakat, akárhová bújnak. Mikor az esztendő kitelik, a vén boszorkány ajánl neked minden szépet, drágát, de te ne láss, ne hallj, akármit mutat, akármit beszél, csak kérd azt a csikót, mely a ganédombon kétölnyire el vagyon ásva, s amely félig el is vagyon rothadva. Ezt a csikót ásd ki, vedd a nyakad közé, s vigyed, meg se állj, míg a falu hídjához nem érsz, ott állj be a híd alá, mosd meg jól a csikót. A többi a te dolgod.

Megköszöni a kicsi nemeslegény a sípot s a jó tanácsot, elbúcsúzik az öregembertől, s mire esteledett, alkonyodott, keresztülment a két erdőn, ment egyenest a vén boszorkányhoz. Köszön illendőképpen, a boszorkány fogadja, leülteti.

- Mi jóban jársz, fiam?

- Szolgálatot keresek, öreganyám.

- Jól van, fiam, szerencsés órában jöttél. Nálam három nap az esztendő, s csak két lovat kell őrizned. De úgy őrizd, hogy ha elveszíted, karóba kerül a fejed.

- Nem bánom én, öreganyám, csak adja kezemre a lovakat!

„Hiszen csak várj - mormogott magában a vén boszorkány -, majd megbánod!”

Asztalhoz ültette a legényt, adott neki jó vacsorát, bort is elegendőt, de a borba álomitalt csepegtetett. Vacsora után kimentek az istállóba, ott a legénynek kezére adta a lovakat, de ugyancsak lelkére kötötte, hogy a selyemrétre menjen velök, s reggelre jöjjön haza.

A kicsi nemeslegény hamarosan felkantározta a lovakat, az egyikre felült, s úgy ment ki a selyemrétre. Ott eleresztette, s leheveredett a puha selyemfübe, el is aludt mindjárt. A nap a hasára süttött, akkor ébredt fel. Dörzsöli a szemét, néz erre-arra, mindenfelé, de nézhetett, híre-nyoma sem volt a lovaknak.

No, ha nem, belefűjt a síp első likába, s hát abban a pillanatban ott termett a szúnyogok királya.

- Mit parancsolsz, édes gazdám?

- Azt, hogy keresd meg a lovaimat!

- Hiszen ha a levegőben vannak, ne félj, visszahozom!

Azzal a szúnyogok királya elrepült, összecsődítette mind, ami szúnyog volt a világon, s hát egy óra sem telt belé, leszáll a selyemrétre két griffmadár. A kicsi nemeslegény a kantárral fejbe vágta a griffmadarakat, s azok abban a pillanatban lóvá változtak. Egyszeriben felkantározta őket, s hazavágtatott velük, hogy csakúgy szakadt le a hab róluk.

Isolygott-pisolygott a vén boszorkány, amikor meglátta a legényt, dicsérte is erősen, étellel-itallal jól megtraktálta, de míg a legény evett-ivott, kiment az istállóba, s lapátnyéllal úgy eldögönyözte a lovakat, hogy elterültek a hídláson.

Estig nem kellett a rétre menni, akkor megint jó vacsorát adott a vén boszorkány a legénynek, de most már annyi álomitalt cseppentett a borába, hogy még ki sem ért a rétre, lefordult a ló hátáról, s reggelig aludt, mint a fekete föld. Bezzeg hogy: volt ló, nincs ló! De ezen nem búsult a legény, belefűjt a síp második likába, s csak ott termett előtte a halak királya.

Mondja a legény, hogy mi a baj.

- Ne búsulj, ha az én országomba tévedtek, elérítem! - mondotta a halak királya.

S hát csakugyan egy óra sem telt belé, egy nagy csukát vetettek ki a selyemrétre. Ennek a csukának a hasát a halak királya felhasította a kardhállal, s ím, két aranyhalacska fordult ki belőle. Ezt a két aranyhalacskát meglegyintette a legény a kantárral, s lóvá változott mind a kettő.

Hazavágtat a legény, isolyog-pisolyog a boszorkány, dicséri, de úgy, hogy majd lesuvad* a legény arcáról a bőr a nagy dicsérettől, hanem míg a legény délebédelt, kiment a boszorkány az istállóba, s addig verte a lovakat, míg a hídláson el nem nyúltak.

Harmadik este még több álomitalt vegyített a legény borába, s hogy jobban aludjék, még három bagolytollal töltött párnát is adott neki. Hiszen nem kellett a párna, elaludott anélkül is, dél volt, mire felébredt. A legény nem is kereste a lovakat, belefűjt a síp harmadik likába, s egyszeriben ott volt az egerek királya.

- Mit parancsolsz, kedves gazdám?

Mondja, mit.

- Ne félj, ha a föld alatt vannak, előkerítem én.

Nosza, nekiindultak az egerek, felkajtottak minden zugot, likat a föld alatt, s hát, mire a legény az álmot kitörülte a szeméből, hoznak elejbe két patkányt. Meglegyinti a kantárral, s egyszeriben lóvá változtak.

- No, fiam - mondotta a vén boszorkány, mikor a legény hazament a lovakkal -, ilyen szolgám még nem volt mint te. Becsületesen kitöltötted az esztendő, de nem is maradok adósod. Nesze, itt van három kulcs. Egy a pincébe nyit, ott káddal áll arany, ezüst: végy, amennyit elbírsz. Egy a ruháskamarámba nyit. Vannak ott drágábbnál drágább aranyos, gyémántos ruhák, elveheted a legszebbet. A harmadik kulcs az istálló kulcsa, ott válaszd azt az arany-szőrű paripát, amelyik csak szemednek, szívednek tetszik.

Mondotta a legény:

- Nem kell nekem, öreganyám, sem a pénze, sem a ruhája, sem az aranyszőrű paripája. Kell nekem az a csikó, amelyik a ganédombban el vagyon ásva.

- Hej, fiam, fiam, ördöggel cimborálsz te - mondotta a boszorkány -, meglásd, hogy rossz végre jutsz!

- Nem bánom én, öreganyám, akármi végre jutok, de énnekem az a csikó kell.

Eleget mesterkedett a boszorkány, hogy kibeszélje a legényt a szándékából, de annak ugyan beszélhetett. Mit volt mit nem tenni, adott a legénynek aranyásót, s ezzel ásni kezdett a kicsi nemeslegény, ásott hét nap s hét éjjel szakadatlan: akkor akadt a csikóra. Megfogta a lábánál fogvást, szép gyöngén kihúzta, a vállára emelte, s úgy vitte a híd alá, s ott megmosta. Akkor kivezette a híd alól, s hát, uramteremtőm, színarany volt a csikó szőre, ragyogott, mint a Nap. Kantár is volt a fejében, gyémántszegecses kantár, nyereg is a hátán, aranyos, ezüstös.

- No, édes gazdám - szólalt meg a csikó -, ülj rám, hadd lám, hogy rám termettél-e?!

Felpattan a legény a csikóra, az meg egyet ugrik, kettőt szökik, s fent volt a fellegek közt: onnét ugrott a Holdba, a Holdból a Napba, a Napból a Fiastyúkba, abból meg le a hídra, s a kicsi nemeslegény úgy ült rajta, mintha oda szegezték volna, meg sem tántorodott.

- Jól van, édes gazdám, most már mehetünk. Elviszlek az Óperenciás-tenger partjára, tovább nem, ott leteszlek. A tenger partján van innen is, túl is egy fa. Ez a két fa minden esztendőben kétszer összehajlik, tavasz elején s nyár végén: akkor átsétálhatsz rajta az Óperenciás-tenger túlsó partjára. Onnét gyalogszerrel még tovább, s minden házhoz beszélsz, minden embertől, akivel találkozol, kérdezősködöl, mert tudd meg, hogy „száján az ember messze elmehet”, s „többet ér egy kérdezem, száz keresemnél”! Hanem ha szükséged lesz rám, csak fuvints bele a sípodnak mind a három likába, ott leszek mindjárt.

Ahogy ezt mondotta a tártos csikó, mindjárt fel is szállott a levegőégbe, vitte a kicsi nemeslegényt erdők-mezők, tengerek felett, hét nap s hét éjjel folyton szállott, gondolatnál is sebesebben, akkor ért az Óperenciás-tenger partjára, ottan leereszkedett a térdig érő selyemfűbe.

- Itt vagyunk, kicsi gazdám. Vedd ki a szájamból a zablát, te meg indulj, nézd, éppen most hajlik össze az a két fa!

Hopp, a kicsi nemeslegény egy szempillantásra felmászott a fára, s futott, mint a gondolat, keresztül az összehajlott ágakon. Addig futott, míg a tenger túlsó partjára nem ért. Na, éppen jókor, mert ahogy a földre ugrott, elvált a két fa egymástól.

Elindult a kicsi nemeslegény egymagában, ment, mendegélt, aranyerdőbe ért, de meg sem állott, míg az erdőn át nem ment. Az erdő túlsó szélén volt egy kis ház, abban lakott egy százesztendőss asszony, bement hozzá.

- Adjon isten jó estét, öreganyám!

- Adjon isten, fiam! Hát te mi jóban jársz?

- Én a szépen zengő pelikánmadarat keresem, ha megtalálnám. Hallotta-e hírét, öreganyám?

- Hallani hallottam a hírét, de sohasem láttam, pedig én is szeretném hallani a hangját, mert azt mondják, hogy aki hallja, megfiatalodik. Eredj, fiam, az anyámhoz, az ott lakik az ezüsterdő mellett, az talán többet tud róla.

Útbaigazgatja az öregasszony a kicsi nemeslegényt, megy ez az ezüsterdőbe, ezüsterdőn túl az öregasszony anyjához, kérdi ezt is, hallotta-e hírét a pelikánmadárnak.

- Hallottam, fiam, s azt is hallottam, hogy a jezsoviták* templomában vagy, de jobb, ha visszafordulsz, mert éjjel-nappal istrázsálják a jezsoviták, s ha a világ minden kincsét ígérné nekik, úgy sem adnák neked. Eredj különben az anyámhoz, az többet tud, mint én.

Eligazítja a legényt a rézerdőbe, annak a túlsó szélén lakott a mindentudó öregasszony.

- Adjon isten jó napot, öreganyám!

- Hozott isten, fiam! A pelikánmadarat keresed, ugye?

- Azt, öreganyám, azt.

- Azt mondta a leányom, hogy a jezsoviták templomában van, ugye? Ott volt biz az a mai szent napig, de onnét ma reggel, míg a templomot seperték, elrepült, s meg sem találják, míg hozzám nem jönnek tanácsért.

Mondta a legény:

- Lelkem, öreganyám, mutasson nekem utat, mert az a pelikánmadár az én országombeli királyé, akinek az egyik szeme mindig sír a madár után.

- Tudom, fiam, tudom, én meg is mutatom neked az utat, csak embere légy. Hallgass ide! A pelikánmadár a vaserdőbe repült. A vaserdőben van egy akkora fa, hogy a felső ága az eget veri. Ennek az ágnak a kettős ága, az ikre közé akadt a pelikánmadár, ott vergelődik, kínlódik, de hiába, nem tud kiszabadulni. Ha volna olyan ember, aki még a mai áldott szent napon fel tudna mászni arra a fára, kiszabadíthatná a madarat, de már azt nem hiszem.

Hej, megszomorodott a legény, a könnye is kicsordult. Gondolt ide, gondolt oda, mit tudjon csinálni, merre facsarodjék. De bezzeg felvidult egyszerre! Eléveszi a sípját, belefuvint a három likba, s hát csak zúgni-búgni kezd a levegőég, nagy szél kerekedik, s ím, abban a pillanatban elejbe toppan a táltos csikó.

- Mi baj, édes gazdám?

Mondja a legény, hogy mi.

- Ül a hátamra, fogódkodj a sörényembe jól! Ne nézz se jobbra, se balra, csak felfelé! Mikor a fejem az eget éri, hirtelen fogd meg azt a két ágat, húzd kétfelé, s abban a minutában fogd meg a madarat is, dugd a kebeledbe!

Na, úgy is tesz a legény, ahogy a táltos csikó mondja. Felszállanak a levegőégbe, hipp-hopp! be a vaserdőbe, vaserdőben az égig érő fa mellett szállnak felébb, felébb, mint a gondolat, s egyszerre csak: kopp! nagyot koppan a táltos csikó feje. De a legény sem tátotta el a száját, egy, kettő! kebelében volt a szépen zengő madár.

Ott bizony, de ahogy ott volt, elkezdett énekelni, s halljatok csudát! ég-föld zengett az énekétől.

Mondta a táltos:

- Fogóddz belém jól, édes gazdám, különben lefordulsz rólam!

No, ezt jó, hogy mondta, mert a kicsi nemeslegény szemét-száját eltátotta a madár énekén.

S amerre elszállottak a levegőégben, lent a földön, aki öreg ember hallotta az éneket, az mind megfiatalodott. Olyan szép fiatal leány lett abból a három öregasszonyból is, aki a kicsi nemeslegényt útbaigazgatta, hogy csupa csuda.

Egy hét, kettő nem telt belé, hazaért a kicsi nemeslegény, s amint ment végig a városon, kiveszi kebeléből a pelikánmadarat, biztatja:

- Énekelj, énekelj, szépen zengő pelikánmadár!

De bezzeg egyszerre kicsődült az utcára minden ember, ki a király is, ahogy a pelikán elkezdett énekelni, s hát - volt öreg király, nincs öreg király, úgy megfiatalodott, hogy testvére lehetett volna a leányának.

Hiszen lett becsületje a kicsi nemeslegénynek. A király egyszeriben neki adta fele országát s fele országát mellé a leányát.

Holnap legyen a szépen zengő pelikánmadár a vendégetek!

A KECSKEKÖRMÖK

Volt idő, gyerekek, hogy a Balaton partján, ahol most úri népek sétálnak fel s alá, kecskék legeltek. Na, ez rég volt, lehet annak sok száz esztendeje, talán ezer is. Már akármikor volt, elég az, hogy a Balaton partján még most is találhattok apró kövecskéket, csudásan hasonlatosakat a kecskekörmökhöz.

Mindjárt elmondom, hogy s mint kerültek ide, csak várjátok a sorát. Hát amint mondtam, rég volt, nagyon rég, lakott a Balaton partján egy öreg ördögös asszony,* annak volt szép kecskenyája, de milyen szép. Hónál fehérebb volt a szőre a kecskéknek, puha selyemnél puhább, aki látta, csudálta. De bezzeg kevélykedett is az asszony:

- Nincs párja az én kecskéimnek kerek e földön!

Telt-múlt az idő, egyszer honnét, honnét nem, egy szépséges szép ifjú leány vetődött a Balaton mellé. Nem jött ám egyedül: kecskéket terelgetett maga előtt, s mert hogy megtetszett neki erősen a Balaton vize, Balaton mellett a selyemfű, ottan megállapodott a kecskéivel. Hej, Istenem, az öregasszonyt, ahogy meglátta a leány kecskéit, elborította a sárga irigység. No, ezt erősen ne is csudáljátok, hiszen azt hitte, hogy az ő kecskenyája a legszebb kerek e földön, s ím, a jövevény leányé szebb volt, ezerszerte szebb! Mert úgy tudjátok meg, hogy a leány kecskéinek a körme is színarany volt, hát még a szőre! Ragyogott, tündökölt, mint a fényes nap.

Attól a pillantástól fogvást, hogy meglátta az asszony az aranyszőrű kecskéket, nem volt nyugalma, éjjel-nappal fűrt-faragott magában: hogy s mint tudja elpusztítani a leányt. Akkor aztán övé lesz az aranyszőrű kecskenyáj is.

A leány nem is sejdítette, hogy miben fő az ördögös asszony feje, naphosszat a Balaton partján üldögélt, gyönyörködött a Balaton vizében, s meg-megesett, hogy az este is ott találta a parton ültében: nézte a víznek tükrében a ragyogó csillagokat. A kecskék meg ezalatt szerteséjjel jártak, szabadjában: a jó Isten, aki vigyáz minden teremtet állatra, őrizte őket.

Hát az öregasszony csak fűrt-faragott magában, s egy este, míg a leány a parton üldögélt, eke elé fogta hat címeres ökrét, s széles, mély barázdát húzatott a Balaton mentén, olyan szélest s olyan mélyet, hogy a leány ne tudjon a nyájához menni. Bizonyosan az ördöggel volt cimboraságban az öregasszony, az segélhette a barázdahúzásban, mert földi ember azt meg nem tudta volna cselekedni. De ez még nem volt elég! Ahogy megvolt a barázda, rettentő vihar kerekedett, zúgott-böngött a Balaton, felcsapott toronymagasra, s egy szempillantásra elborította a partot, el a barázdát is. A szegény leány esze nélkül szaladt föl s alá, de akármerre szaladott, víz állotta útját, aztán egyszerre csak sodorni kezdték a habok, belesodorták a barázdába.

- Kecském, drága szép kecském! - sikoltott a leány, s azzal elmerült. Többet emberi szem nem látta.

Hej, bezzeg örült az ördögös asszony! Szaladott az aranyszőrű kecskékhöz, hogy a maga karámjába terelje, de a kecskék, amint meghallották a leány sikoltozását, mintha szemüket vették volna, úgy szaladtak a barázda felé. De szaladott ám utánok az ördögös asszony is, hátha valahogy elejökbe kerülhetne.

S mi történt! Az történt, hogy az ördögös asszony kecskéi is, amint látták szaladni az asszonyukat, nosza, utána iramodtak, egyenest a barázdának.

Mire az ördögös asszony odaért, az aranyszőrű kecskéknek híre-nyoma sem volt: beleugrottak a barázdába, együtt haltak az ő kedves pásztorukkal...

- Vissza, vissza! - kiabált az ördögös asszony a kecskéinek.

De már kiálthatott, mert egy rettentő nagy hullám kicsapott, s belesodorta a kecskéket a barázdába, barázdából a Balatonba. A kecskéket is, őt magát is...

Rég volt, nagyon rég volt ez... Az ördögös asszony kecskéiből is, a szép leány kecskéiből is nem maradt egyéb a körmüknél... Az is kővé vált. Hogyne vált volna, mikor oly régen, nagyon régen történt, amit most nektek elregéltem.

CSONKA ÉS SÁNTA PAJTÁS

Volt egyszer egy király, s annak egy szép felesége. Úgy éltek, mint két gerlicemadár, de nem sokáig tartott ez a tubicás élet, mert a királyné nehéz beteg lett, s meg sem gyógyult többet. Mikor a királyné megérezte a halálát, azt hagyta az urának, hogy csak úgy házasodjék meg másodszer, ha hozzá hasonlatos szép leányt talál.

A király megesküdött erre, s egy óra sem telt belé, meghalt a királyné. Sírt a király keservesen, majd megölte a búbánat, de hogy eltelt az esztendő, gondolta magában, mégiscsak megházasodik, mert asszony nélkül nincs a háznak igaz ékessége. Elindult hát világgá, bejárt több országot, látott is sok szép leányt, de olyan szépet, amilyen az ő felesége volt, sehol sem talált.

Visszajött a király nagy búval-bánattal, s attól fogvást nem látta többet senki lélek a király mosolygását, piros arca meghaloványodott, s úgy leszakadt a hús a testéről, hogy a csontja is zörgött.

Volt a királynak egy jövendőbe látó szakácsa, s ez hogy látta a királynak pusztulását, mondotta neki:

- Felséges királyom, rossz néven ne vegye mondásom, fogadja meg a tanácsomat, mert különben egy esztendő sem telik bele, kisorvad az árnyékvilágból.

- Tudom én azt, fiam, de mit csináljak. A feleségemnek esküszóval fogadtam, hogy addig meg nem házasodom, míg hozzá hasonlatos szép leányt nem találok. Több országot bejártam, sok szép leányt találtam, de olyan szépet, olyan gyönyörűt, amilyen a feleségem volt, nem láttam, hírből sem hallottam.

- Felséges királyom - mondotta a szakács -, van egy olyan szép leány, igaz, hogy több nincs is. Az óriáskirály leánya ez. Hanem azt is mondom, hogy erős próbákat kell kiállani ezért a leányért.

- Nem bánom én, megpróbálom, csak mondjad, ha olyan soktudó vagy, hogy mit csináljak.

- Azt, hogy válasszon ki a katonáiból egy ezred* huszárt, egy ezred granátérost* s egy ezred bakát, hadd kísérik Óriásország határáig. A katonák tovább ne menjenek, maradjanak a határon, felséged pedig menjen egyenest az óriáskirály városába, ott is a király palotája elé. A palota előtt három aranyoszlop van, de ha nem bízik az erejében, a harmadikhoz kösse a lovát, akkor nem állítja a király nehéz próbára.

Ahogy ezt mondotta a jövendőbe látó szakács, a király mindjárt nekicihelődött, készülődött, s indult a három ezred katonával Óriásországba. A katonákat ott hagyta Óriásország határán, aztán ment egymagában, meg sem állott a király kapujáig. Csakugyan három aranyoszlop volt a kapu előtt, de a király a harmadikhoz kötötte a lovát: gondolta magában, jobb alul kezdeni.

Na, megköti a lovát, s abban a pillanatban nagyot csendül az aranyoszlop. A csendülésre kiszaladt az óriáskirály leánya, de mikor látta, hogy ez az idegen vitéz a harmadik oszlophoz kötötte a lovát, mindjárt visszafordult, s mondta az apjának:

- Megint jött egy vitéz szerencsét próbálni, de a harmadik oszlophoz kötötte a lovát. No, ez tudom, egy próbát sem áll ki.

Azonközben felment a király, mondja, hogy ki s mi, miért jött, az óriáskirály fogadja:

- Hozott Isten, királyi pajtásom! Tetszik nekem formád, de hiába tetszik, ha a próbát ki nem állod. Az a próba, hogy kösd fel a leányom kardját meg a tarsolyát, a fegyverét töltsd meg, a lovára ülj fel, s menj vele vadászni. Állod-e a próbát?

- Állom - mondotta a király.

Egyszeriben hozták a királykisasszony kardját s tarsolyát. Akkora volt a kard is, a tarsoly is, hogy két óriás cipelte, s ugyancsak izzadtak belé.

- No, kösd fel!

Próbálta a király mindenféleképpen, de olyan hosszú volt a kardkötő,* hogy nem érte végét-hosszát, belegabalyodott egészen, s a kardot is hiába próbálgatta, meg sem tudta emelinteni.

Aztán hozták a fegyvert. Akkora volt, mint egy ágyú. Hozzá sem nyúlt a király, ugyan minek nyúlt volna?

Akkor kimentek az udvarba, s az istállóból kieresztették a királykisasszony paripáját. Ez meg akkora volt, mint egy ház, s ahogy meglátta a királyt, nagyot fújt, s egyenest a királynak iramodott, hogy levágja az előlábával. De bezzeg a királynak inába szállt a bátorsága, s esze nélkül szaladt fel a palotába.

- Hohó, barátom - mondotta az óriáskirály -, nem a palotámban van a te helyed, hanem a tömlöcben, hogy ilyen gyáva létedre idejöttél az én leányoméért!

Úgy bizony, tömlöc fenekére került a szegény király. Ám egy napot sem ült ottan, a király felhozatta, s mondta neki:

- Hallod-e, királyi pajtásom, ez órától fogvást te lész az én igáskocsisom,* de előre megmondom, nehogy a korcsmára hordjad a zabot, mert te is úgy jársz, mint a másik.

No, az ugyan szépen járt, mert nem a lónak adta a zabot, hanem a korcsmába hordotta: a fél lábánál fogva felakasztotta a király egy oszlopra.

Hej, Istenem, búsult a király, majd meghalt bánatjában, hogy király létére ekkora nagy gyalázat találta, de mit volt mit nem tenni: az igáslovak mellé állott. Hanem jól látta s tudta ezt a jövődőbe látó szakács, s megesett a szíve a gazdája szomorú sorsán. Nagy hirtelen királyi ruhát csináltatott, felöltözött szépen, s három ezerezer katonával ő is elindult Óriásországba. A katonákat ő is a határon hagyta, s egyedül vágatott a király kapuja elé, ott a lovát megkötötte, meg ám, mégpedig az első arany oszlophoz. Nagyot csendül-bondul az aranyoszlop, kiszalad a királykisasszony, mindjárt be is szalad, s mondja az apjának:

- Megint jött egy idegen vitéz! Úgy látszik, bízik az erejében, mert az első aranyoszlophoz kötötte a lovát.

Fölmegy a szakács, elmondja, hogy mit akar, s hozták egyszeriben a kardot meg a tarsolyt. De bezzeg ő nem gabalyodott a kardkötőbe, módosan a derekára kötötte a kardot is, a tarsolyt is. Akkor hozták a puskát, ezt meg fél kézzel felemelte, megcélozta az igáskocsis lábát, aki az oszlopon lógott, s olyan ügyesen találta, hogy a kocsis leesett az oszlopról, s fél lábbal továbbsántált nagy nehezen, s meg sem állott, míg ki nem sántált Óriásországból.

Ámult-bámult az óriáskirály, de gondolta, hogy hiszen volt, ahogy volt eddig, de a lóra nem ül fel, ha hét ördög lakozik is benne! Már akár lakott benne, akár nem, elég az, hogy a ló nem szaladott a szakácsnak, de sőt inkább melléje sompolyogott, dörgölődött, még meg is nyalogatta, s engedte, mint egy kezes bárány, hogy felüljön rá. Fel is ült a szakács, s azzal, hopp! keresztülugratott a kapun. Az óriás-királykisasszony is hirtelen fölpattant egy másik lóra, de

mire keresztülugratott a kapun, a szakács úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. Mit volt mit nem tenni, visszafordult nagy búsan, s mondta az apjának:

- No, édesapám, egy vitéz akadt, aki erősebb nálam, s az is itthagytott.

De még jóformán ki sem mondta ezt, jött a szakács királyi ruhában.

Hej, örült az óriás-királykisasszony! Egyszeriben elmátkásodtak, s ha a szakács akarja, mindjárt papot is hívnak, de ő azt mondta, hogy csak várjanak egy hetet. Csak azt várta a szakács, hogy szerét-módját ejthesse, lement az istállóba. Ott volt az ő gazdája, éppen a lovakat vakarta.

- Adj' isten! Ismer-e engem, felséges királyom?

Nézte, nézte a király, de nem ismerte meg.

- Úgy nézzen meg engem, hogy én a felséged szakácsa vagyok. Hamar vegye fel a ruhámat, s menjen fel a palotába, én már elmátkásodtam a királykisasszonnyal. Egy hét múlva lesz a lakodalom, esküdjék meg velem, én meg addig kocsis leszek felséged helyett.

Gondolt ide, gondolt oda a király, tegye-e, ne-e, mégis csak arra fordult a gondolatja, hogy fölvette a szakács királyi ruháját, ment egyenest a palotába. Nem vette észre sem a király, sem a királykisasszony a hamisságot, s mikor a hét kitelt, megtartották a lakodalmat, hét nap s hét éjjel szólott a muzsika, folyt a bor s a sok mindenféle drága lé.

Akkor a király lement a szakácshoz, s kérdezte:

- Hát most mit csináljak?

- Azt, felséges királyom, hogy menjen haza az országába. Az óriáskirály a legszebb paripáit ajánlja majd, de felséged csak mondja, hogy az ígáslovakkal megy s az ígáskocsissal.

Visszamegy a király a palotába, mondja az apósának, hogy haza akar menni.

- Jól van, fiam, ámbátor itt is maradhatnál, mert az én országom nagyobb a tiednél. Válaszd ki a legszebb hat lovat, azzal vidd haza a feleségedet.

Mondta a király:

- Nem kell nekem szép ló, apámuram. Messze van az én hazám, nehéz az útja, csak ígásló győzi azt.

- Hát legyen a kedved szerint, hanem a legöregebb kocsisomat küldöm, nehogy bajtok essék.

- Csak hadd jöjjön az ígáslovak kocsisa, apámuram, az ismeri legjobban a lovak szokását.

De így s de úgy, beszélt erre-arra az óriáskirály, mert mindenképpen szerette volna megakadályozni, hogy király legyen az ígáskocsisa, hanem azt sem akarta megmondani a vejének, ki s mi legyen a kocsis, mégiscsak eleresztette az ígáskocsist.

Na, felkészülődnek, útnak indulnak, de minekelőtte elindultak volna, a szakács odasuttintott* a királynak:

- Felséges királyom, vigyázzon, mert a városon kívül van egy virágoskert, s mikor azon átmegyünk, a felesége azt kívánja, hogy állítsa meg a kocsist, s szakasszon neki három rózsát. Ám felséged kiáltson elé: hajts! Nehogy rózsát szakasszon, mert attól nem lesz szebb a királyné, amint mondja, hanem még háromszorta erősebb, mint most, s bizony akkor nem tudom, hogy bírunk-e vele!

Hát csakugyan, amikor a virágoskertbe értek, megszólalt a királyné:

- Jaj de szép rózsák! Szakassz le hármat, édes uram, majd meglátod, hétszerte szebb leszek!

- Hajts - kiáltott elé a király a kocsisnak -, nem érünk rá a rózsaszedésre!

A királyné szólni sem mert többet. Mikor a határra értek, a katonák, kik addig ott táboroztak, mind fölkerelkedtek s kísérték a király kocsiját nagy bandaszóval, úgy mentek a király városába, ott meg kicsődültek a népek, vivátoztak,* s hét álló hétig állott a dínomdánom, hejehuja, hogy ím, hazakerült a király, s feleséget hozott, éppen olyan szépet, amilyen az első volt.

Telt-múlt az idő, a király s a királyné úgy élt, mint két gilicemadár, de egyszer egy este valamin összeszólalkoztak, szóból szó kerekedett, s ha a király hirtelen ki nem szelel az ajtón, bizony csúful jár. Leszalad az istállóba, mondja a szakácsból lett kocsisnak, hogy mi történt, s vissza sem mert menni, mert attól tart, hogy a felesége megagyabugyálja.

- Csak maradjon itt felséged - mondta a kocsis -, mindjárt lecsendesítem én a királynét!

Lekapott a szegről egy hétágú korbácsot, fölment a palotába, s mert hogy sötét volt a szobában, a királyné nem ismerte meg, s folytatta a veszekedést. Egy-két szóval visszavágott a kocsis, aztán nagyot rittyentett a hétágú korbáccsal, s úgy megverte a királynét, hogy feküdt belé egy hétig. Ahogy megverte, leszaladt az istállóba, visszaküldötte a királyt, s a királyné szentül hitte, hogy az ura verte meg.

Hiszen hitte addig, ameddig, de egyszer a királynak országgyűlésbe kellett mennie, s ezalatt egy vén boszorkány bejárós lett a királynénál. Ez a vén boszorkány megmondta a királynénak, hogy nem az ura verte meg, hanem a kocsisa, s az az erős ember is, aki a próbákat kiállotta, a kocsis volt, azazhogy a szakács.

Hej, szörnyű haragra gerjedt a királyné! Hiszen ha legalább az ura verte volna meg!

No, szegény kocsis, most már jó éjszakát mondatsz az életednek, mert a királyné ahogy megtudta ezt a hamisságot, halálra szánta a kocsist s keserves életre az urát. A boszorkány azt tanácsolta, hogy tegye beteggé magát, mikor az ura hazajő, s mondja neki, hogy addig meg nem gyógyul, míg a kocsisnak a bal kezéből s a szívéből bárcsak egy falást nem eszik.

Meg sem várta, hogy hazajöjjön az ura, ágyba feküdt, nagyokat nyögött, hát még mikor az ura hazajött! Úgy nyögött, úgy jajgatott, hogy a királynak majd megszakadt a szíve.

- Mi bajod, feleség?

- Jaj, lelkem, uram, meghalok!

Összehívatta a király mind a leghíresebb doktorokat, s azok írtak a királynénak mindenféle csudaorvosságot, de a királyné csak nyögött, csak jajgatott. Egyszer aztán azt mondta az urának:

- Hallod-e, engem a doktorok nem gyógyítanak meg. Az éjjel álomban megjelent egy ősz öregember, s azt mondta, hogy addig meg nem gyógyulok, míg annak a kocsisnak, aki idehozott, a bal kezéből s a szívéből egy falást meg nem eszem.

Elszomorodott erre a király, de azt mondta:

- Jól van, feleség, csak meg ne halj, én azt is megteszem: levágatom a kocsis bal kezét, s kivételem a szívet, ámbátor mindég hűséges emberem volt.

Lement a király nagy búsan az istállóba, de nem mert szólni a kocsisnak, az kérdezte meg hát:

- Miért búsul, felséges királyom?

- Hej - sóhajtott a király -, meg sem is merem mondani neked!

- Ne is mondja felséges királyom, mert én úgyis tudom. Azt akarja a királyné, hogy vágassa le a bal kezemet, s vetesse ki a szívemet, mert ha abból nem eszik, meghal. Hiszen nem bánom, vágassa le felséged a bal kezemet, csak a szívemet ne vetesse ki, mert jó lesz ahelyett egy esztendő malac szíve is, úgysem ismeri meg a királyé. Én meg elmegyek világgá, csak adjon felséged pénzt elegendőt.

A könnye is kicsordult a királynak erre a beszédre, fájt a szíve erősen, hogy az ő hűséges emberének le kell vágassa a bal kezét, de mégiscsak levágatta, ám a szívét csakugyan nem vétette ki, hanem ehelyett egy esztendő malacnak a szívét vitte föl a királynénak.

- Itt van, édes feleségem, a kocsisnak a keze s a szíve.

Hej, nagyot kacagott erre a királyné, kiugrott az ágyból, s mondta:

- Nem eszem én sem a kezéből, sem a szívéből, csak azt vártam, hogy elpusztítsd azt a gazembert!

Azzal megfogta a királyt, s úgy megverte, hogy minden csontja ropogott belé, aztán kikergette az udvarból, de elébb esküszóval meg kellett fogadni a királynak, hogy kondás lesz, s senkinek meg nem mondja, hogy király volt valaha!

Úgy is lett, ahogy a királyné akarta. Most már övé volt az egész ország, úgy élt, ahogy akart, nem félt senkitől, mert ő volt az országban a legerősebb.

Ezalatt a csonka kocsis ment, mendegélt hegyeken-völgyeken át, országról országra, s ím, egyszer csak találkozik azzal az emberrel, akit az óriáskirály udvarában lelőtt az oszlopról. Megszólítja a sánta embert:

- Hová, merre, földi?

- Bujdosom, földi.

- Hát engem ismersz-e?

- Nem én.

- Pedig én szabadítottalak meg az óriáskirály udvarában az oszlopról. Lásd, én is de megjártam!

Elmondta a sánta embernek, hogy járt, mint járt. Egyszeriben erős barátságot fogadtak, s együtt mentek tovább. Mennek, mendegélnek, estére rengeteg erdőbe érnek, s ottan megállapodnak.

- Hallod-e, Sánta pajtás - mondotta a csonka kocsis -, tovább ne is menjünk, maradjunk itt.

- Nem bánom, Csonka pajtás, maradjunk itt.

Hamarosan kalibát csináltak, s csak eleségért jártak ki az erdőből, ott éltek, onnét el sem kíváncsoztak. Hanem ahogy telt-múlt az idő, azt találja mondani Csonka pajtás:

- Hallod-e, Sánta pajtás, jó volna, ha egy leányt hoznánk ide, aki süssön-főzzön s mosson nekünk.

- Bizony jó volna, Csonka pajtás, de hová menjünk leányért?

- Tudom én azt, Sánta pajtás. Az erdő mellett van egy város, abban lakik egy özvegy királyné, annak három leánya. Hozzuk el a legkisebbiket.

- Jól van, Csonka pajtás, de hogy hozzuk el?

- Úgy, Sánta pajtás, hogy taligát csinálunk, abba te beleülsz, én meg a városba húzlak, éppen a templom elé. A királyné mindennap jár a templomba, elől megy ő, utána egyenkint a leányai, úgy osztogatják a koldusoknak az alamizsnát. Mikor a legkisebb királykisasszony alamizsnát ad neked, hirtelen kapd föl a taligára, én meg úgy elszaladok veletek, mint a szél.

Megcsinálják a taligát, bemennek a városba, a templom előtt megállanak, Sánta pajtás keservesen énekelt: adjanak, adjanak, amit Isten adott. Mert hogy látták a sántaságát, adott mindenki jó szívvel, amit adhatott: adott a királyné is, a két idősebb leánya is, utoljára a kicsi királykisasszony is. Na, amint a pénzt nyújtotta Sánta pajtásnak, ez hirtelen felkapta a taligára, Csonka pajtás meg uccu! szaladt velök, mint a szél, s egy szempillantás alatt úgy eltűnt, mintha a föld nyelte volna el. A királyné a templomban vette észre, hogy hibádzik a legkisebb leánya: kérdi az idősebbeket, de azok nem láttak, hallottak semmit: kiszaladnak a templomból, kérdik a koldusokat, s ezek meg is mondják, hogy ők bizony látták, amint két koldus elszaladt a királykisasszonnyal.

Keresték a királykisasszonyt mindenfelé, a városban, az országban, idegen földön, de hírényomát sem találták sehhol. Bezzeg hogy mindenütt keresték, csak az erdőben nem. Ott a királykisasszonynak jó dolga volt, főzött-sütött, mosott, sepergetett, Csonka meg Sánta pajtás vitt neki minden jót, mit szeme-szája kívánt. Egyszer azonban mit látnak, mit nem, azt látják, hogy a királykisasszony soványodik, halaványodik. Nem tudták elgondolni, mi baja lehet, hiszen étele-itala kijárt bőségesen, de hiába kérdezték, faggatták, a királykisasszony nem felelt, csak nézte a földet nagy szomorán.

Hát azért soványodott, haloványodott a királykisasszony, mert minden áldott reggel, amint Csonka meg Sánta pajtás elment hazulról, odament a kalibába egy vén boszorkány, ez csak ránézett a leányra, s az abban a pillanatban hanyatt esett, meg sem tudott mozdulni. Akkor a vén boszorkány ráfeküdt a leány mellére, s úgy szívta a vérét, drága piros vérét. Ettől soványodott, ettől haloványodott a leány, de nem mert szólani, mert a boszorkány megfenyegette, hogy ha szólni talál Csonka meg Sánta pajtásnak, szörnyű halálnak halálával halatja meg.

Mondja Csonka pajtás Sánta pajtásnak:

- Hallod-e, Sánta pajtás, kifogyunk a leányunkból. Holnap reggel elbújok a kalibába, te meg egy fejszével húzdj a kaliba mögé, hadd lássuk, ki jár ide, mert, bizony mondom, jár ide valaki.

Úgy tettek, ahogy határozták, s hát csakugyan jött a boszorkány. Azt hitte, hogy Csonka meg Sánta pajtás kiment az erdőbe vadászni, bement hát nagy bátran a kalibába, ránézett a leányra, s ím, az csak ledöndült a földre, mint egy darab fa, akkor meg a vén boszorkány a mellére borult, s úgy szívta a vérét, drága piros vérét.

Haj, előszökik Csonka pajtás, megragadja a boszorkányt, s kiáltja Sánta pajtást:

- Ide, hé, ide! - s míg Csonka pajtás fogta, Sánta pajtás a fejszével minden csontját-bontját összetörte a boszorkánynak. De üthették-verhették, minden csontját-bontját összetörhették, a szuszt nem tudták kiverni belőle.

- Ne üssetek - könyörgött a boszorkány -, hagyjátok meg életemet, s olyan forráshoz viszlek, hogy kezetek-lábatok újra nő a vizétől!

Abbahagyták az ütést, s a boszorkány el is vezette egy forráshoz. Sánta pajtás mindjárt belé akarta dugni a lábát, de Csonka pajtás nem engedte.

- Várj, elébb próbáljuk meg ággal!

Letört egy ágat, a forrásba mártotta, s hát az ág lánggra lobbant, s egyszeriben porrá égett.

Több sem kellett Csonka meg Sánta pajtásnak, ütötték a boszorkányt, ahogy bírták, de a boszorkány megint könyörgésre fogta, s megesküdt, hogy most az igazi forráshoz vezeti, csak hagyják meg az életét.

Viszi a másik forráshoz, de Csonka pajtás ezt is megpróbálta előbb egy ággal, mégpedig száraz ággal, s hát ahogy belémártotta, a száraz ág egyszeriben megelevenedett, levelet hajtott, szépen kiszöldült. Most már Csonka beleemártotta csonka karját, Sánta is a lábát, s ím, Csonkának keze nőtt, Sántának lába, hanem azért a boszorkányt, hogy többet senki lelket ne sanyargathasson, addig verték, míg a szuszát ki nem adta.

Telt-múlt az idő, a királykisasszony, hogy a boszorkány többet nem szívta a vérét, olyan piros lett, mint az égő piros rózsza, s hétszerte szebb, mint annak előtte. Azt mondja egyszer Csonka pajtás Sánta pajtásnak:

- Sánta pajtás, egyet mondok, kettő lesz belőle. Valamelyik kettőnk közül vegye feleségül a királykisasszonyt. Kérdezzük meg, melyünkhöz húzódik inkább a szíve.

- Nem bánom, Csonka pajtás, kérdezzük meg.

Este, hogy hazatértek a vadászból, meg is kérdezték, hogy melyiket szereti. A leány azt mondta:

- Én mind a kettőt szeretem.

- De melyünkhöz húz jobban a szíved? - kérdezte Csonka pajtás.

Felelte a leány:

- Tehozzád, Csonka pajtás.

No ha úgy, hát legyen úgy. Csonka pajtás feleségül vette a királykisasszonyt. Hanem Sánta pajtás erősen szomorú volt. Mondta Csonka pajtás:

- Ne búsulj, Sánta pajtás, neked is szerzünk feleséget! Van még a királynénak két leánya.

Csonka pajtásnak volt pénze elegendő, csináltatott magának is, Sánta pajtásnak is szép királyi ruhát, de még a feleségének is, s úgy mentek a királyné városába, de Csonka pajtás megparancsolta a feleségének, hogy sűrű selyemfátyollal takarja el az arcát, nehogy odahaza megismerjék, így mentek a királynéhoz, s ott Csonka pajtás mindjárt eléadta, hogy az ő királyi pajtása háztűznézőbe* jött.

Mondta a királyné:

- Hozott a szerencse, éppen jókor jöttetek, mert a legidősebb leányomat most adtam férjhez, s még csak egy leányom van párja nélkül.

Kérdezte Csonka pajtás:

- S nincs több leánya felségednek?

- Volt még egy, de azt két koldus elrabolta.

Merthogy a királykisasszonynak tetszett Sánta pajtás, egyszeriben megtartották a lakodalmat. Akkor aztán Csonka pajtás felesége is levetette arcáról a sűrű selyemfátyolt.

Hej, Uram, Jézus, lett öröm! Hét álló hétig állott a hejehuja, dínomdánom, lakodalom, s hogy annak vége lett, a királyné Csonka pajtásnak adta az országát s királyságát, Sánta pajtást pedig főfőgenerálisnak tette. De Csonka pajtásnak nem sokáig volt maradása az országban, mert eszébe jutott az ő volt királya, akiről tudta, hogy keserves sorra jutott. Elbúcsúzott a feleségétől, s hatlovas hintón elment az ő volt királyának az országába, s ím, csakugyan meg is találta

a királyt egy pusztaságon, amint disznókat őrzött szegény feje. Leszáll a hintóból, megy a kondáshoz, s kérdi:

- Mit csinál, felséges királyom?

Felelte a király:

- Nem vagyok én király, kondás voltam mindég.

- Hát engem ismer-e?

- Nem ismerem.

- Pedig én felséged volt szakácsa vagyok, akinek a bal kezét levágatta a királyné kívánságára. Ne búsuljon felséged, mert lám, újra kinőtt a karom, most én is király vagyok, s azért jöttem, hogy felségedet visszavigyem illő helyére.

De a király semmiképpen sem akart visszamenni, erővel fogta meg Csonka pajtás, s úgy ültette maga mellé a hintóba. Egyenest behajtott a király udvarába, fölmennek a palotába, s mondja ott Csonka pajtás a királynénak:

- Ismeri-e felséged ezt az embert?

- Nem ismerem.

- Hát tudja meg, hogy ez az ember a felséged ura. Én meg az az ember vagyok, akinek a bal kezét s a szívét felséged meg akarta enni!

Hej, megijedt a királyné, térdre esett, s úgy könyörgött Csonka pajtásnak, hogy csak ne bántsa, úgy bánik ezután az urával, mint a hímes tojással.

Egyszeriben langyos fürdőt csináltatott az urának, királyi ruhába öltöztette, cirókálmárókálta, hízelkedett neki.

Akkor azt mondta Csonka pajtás:

- Hát aztán így legyen ezentúl is, mert ha meghallom, hogy rosszul bánik az urával, idejövök, s bizony mondom, megbánja felséged.

Azzal Csonka pajtás visszament az országába, s többet nem is kellett visszajöni az ő volt királyának az országába, úgy élt a király s a királyné, mint két gilicemadár.

Még ma is élnek, ha meg nem haltak.

A KÁPOLNA HARANGJA

Elmondottam már néktek a Szent Anna-tó regéjét. De még azt nem mondtam el, hogy réges-régen, sok száz esztendővel ennek előtte, tündérek is laktak e tóban, akik esténként feljöttek a tó színére, ottan játszottak, enyelegtek, közben-közben énekeltek, olyan szépen, olyan édesen, hogy aki hallotta, azt hitte, mennyből szállottak az angyalok, azok énekelnek.

A földi népek azonban kápolnát építettek a tó partjára, Szent Annának az emlékezetére, s honnét, honnét nem, szereztek egy olyan harangot, melynek a hangja szebb volt, ezerszer szebb a tündérek hangjánál. Egy barát lakott a kápolnában, s ez nemcsak reggel, délben, este, de éjfélkor is meghúzta a szépen csengő harangot. Mikor a tündérek meghallották a harang csengését, mintha csak egyszerre megnémultak volna, torkukon akadt az ének, nem fogta őket többet a játék sem, az enyelgés sem, szomorúan, haragosan szállottak alá a tó fenekére.

Ettől az órától fogvást nem volt nyugalma a tündérek királynéjának.

- Hallod-e - mondta a szolgájának, a hétsinges* szakállú törpének -, hozd el nekem azt a harangot, különben nem lesz itt maradásom!

Mondta a hétsinges szakállú törpe:

- Ne búsulj, királyné, még ma éjjel elhozom azt a harangot.

Amint esteledett, alkonyodott, kiment a tóból, be az erdőbe. Ment, mendegélt, s egyszerre csak tűzvilágot látott. Odamegy, hát egy pásztorlegényecske hever a tűz mellett.

- Jó estét, szegény juhászlegény!

- Adjon isten, hétsinges szakállú törpe!

- Hallod-e te, szegény juhászlegény, egyet mondok, s kettő lesz belőle.

- Hallom, hétsinges szakállú törpe, hallom.

- Azt mondom én neked: lopd el a kápolna harangját, s annyi aranyat s ezüstöt adok érte, hogy az unokád unokája is hatlovas hintón járhat.

Nem szólt erre a juhászlegény egy jó darabig, gondolkozott: tegye-e, ne-e, de mégiscsak rosszra fordult a gondolatja, s mondta:

- Jól van, hétsinges törpe, ellopom a harangot.

Még az éjjel el is lopta, a törpének odaadta.

- Nesze, vigyed. Hol a pénz?

- Ott van annak a fenyőfának a tövében, ni!

Csakugyan ott is volt a temérdek arany s ezüst annak a fának a tövében, amelyikre a törpe mutatott. Fölveti a vállára nagy nehezen a zsákot (mert abban volt a pénz), s elindul a szállása felé, de ím, ahogy egyet lép, lesüpped térdig, még egyet lép, lesüpped derékig, még egyet, s lesüpped mellig. Haj, teremő szent Istenem, megijed a juhászlegény szörnyűségesen, ledobja a zsákot, nagy ügyel-bajjal kimászik a süppedékből, szalad a tűzhöz, lefekszik, de feküdhett: nem jött a szemére álom...

Reggel harangozni akar a barát, s hát volt szépen csengő harang, nincs szépen csengő harang. Megy a juhászlegényhez, s mondja neki könnybe lábadt szemmel:

- Hallgass ide, juhászlegény! Ellopták a szépen csengő harangot! Ugyan nem vetted-e észre, ki járt erre?

- Nem vettem észre, szentatyám - mondotta a juhászlegény, de nem mert a barát szemébe nézni.

Jól van... ez így annyiban maradt. A népek más harangot önttettek, de annak rekedtes volt a hangja, s esténként, mikor a barát meghúzta, feljöttek a tündérek a tó színére, mindenféle csúfondáros verseket kiabáltak a kápolna felé.

Halljátok csak, hogy csúfolódtak:

*Gingalló,
szent ajtó,
főzz kását!
Nincsen só;
ha nincs só,
kérj mástól.
De nem ad!
Ha nem ad,
vágd pofon,
gingalló, gingalló!*

Majd megszakadt a szíve a szegény barátnek, amint ezt az istentelen csúfolódást hallotta. De még a juhászlegénynek sem volt nyugodalma.

„Egy életem, egy halálom - mondotta magában -, visszakerítem a harangot!”

Egy este aztán, amikor fel szoktak jöni a tündérek, a tó mellé terelte a nyáját, ottan összekötözte a berbécseknek* a szarvát, s azt mondta nekik:

- Amikor én azt mondom: „Ó, Mária, Jézus neve”, belekapaszkodom a farkatokba, s ti csak húzzatok engem!

Azzal leült a tó partjára, a lábát a vízbe lógatta, s várta, hogy jöjjön a tündérek királynéja. Hát csakugyan felbukkan a tó közepén a tündérkirályné aranyhajas feje, s hogy meglátta a juhászlegényt, hívta, hívogatta, édes szókkal csalogatta:

- Jere ide, jere, jó dolgod lesz itten!

Visszafelelt a juhászlegény:

- Jer ide te!

A tündérkirályné kiúszott a tó partjára.

- Ha te nem jöttél, eljöttem én. Jere velem, nem bánod meg.

Nyújtotta a kezét a juhászlegénynek, a juhászlegény is az övét, aztán egyszerre húzni kezdettek egymást: a tündér a juhászlegényt be, ez a tündért kifelé.

No most, melyik az erősebb? Akár hiszitek, akár nem, a tündér volt az erősebb: berántotta a juhászlegényt a tóba.

De ebben a pillanatban a legény nagyot kiáltott:

- Ó, Mária, Jézus neve! - s egyik kezével a berbécsek farkába kapaszkodott, a másikkal megfogta a tündérmkirályné kezét. A berbécsek nekihazakodtak, s egyszerre kirántották a gazdájukat is, a tündérmkirálynét is a tóból.

- Eressz el! Eressz el! - könyörgött a tündérmkirályné.

- Elébb add vissza a szépen csengő harangot!

- Csak azt ne kérd, kérj akármit! Adok még aranyat, ezüstöt, többet, amennyit adtam.

- Nem kell nekem sem aranyad, sem ezüstöd, kell nekem az én lelki üdvösségem. Add vissza a harangot!

Mit volt mit nem tenni, a tündérmkirályné lekiáltott a tó fenekére:

- Hé, hétsinges szakállú törpe, hozd fel a szépen csengő harangot!

Egy pillanat sem telt belé, jött a törpe a haranggal. Akkor aztán a juhászlegény eleresztette a tündérmkirálynét, s szaladt a haranggal a kápolnába. Egyszeriben visszatették a helyére, s éjjelkor ismét megcsendült a szépen csengő harang. A tündérek ahogy meghallották a harang szavát, nagy sírással, jajgatással elköltöztek a tóból, hová, merre, a jó Isten tudja - többet itt senki lélek nem látta őket...

A MOHOS TULKAI*

Sűrű erdő borította hajdan a Mohos-hegyet Gömörben. Hanem egyszer arra vetődött egy szegény ember, akinek egy fejsze volt minden gazdagsága, s addig vágta, irtotta az erdőt, míg nem a Mohos-hegy megkopaszodott. Csak itt-ott hagyott egy-egy fát, bokrot, hogy ha kifárad a munkában, legyen, aminek árnyékában megpihenjen. A vidékbeli emberek csóváltgatták a fejüket: ugyan mit akarhat az a szegény ember?

Az pedig nem szólt, csak mosolygott magában, s felszántott egy jó darab helyet a Mohos lankásán. A felszántott helyet bevetette piros szemű búzával, s esztendőre olyan szép vetése volt, hogy csudájára jártak.

- Lám-lám, ki hitte volna! - mondogatták az emberek.

A szegény ember minden esztendővel nagyobb-nagyobb darabot szántott föl, s egyszerre csak nem volt szántatlan hely a Mohos tetején, oldalán: búzavetés hullámzott a tetőn, szőlő mosolygott a napos oldalán. Közben a szegény ember megházasodott, s Isten megáldotta sok gyermekkel. De a szegény ember nem búsult azon, hogy mit adjon a gyermekeinek: az asztalfiából a kenyér soha ki nem fogyott. Ahogy szaporodtak a gyermekek, úgy szaporodott a gazdagsága. Számát sem tudta ökrének, lovának, juhának.

És nőttek, nevedtek sorban legények, leányok: azok megházasodtak, ezek férjhez mentek, de egy sem hagyta el az apai házat. Ahányan voltak, mind egy kézre dolgoztak, s így sokkal többre mentek.

- Lássátok - mondotta az öreg -, ha én behunyom a szememet, akkor is maradjatok együtt, a birtokot el ne osszátok. Sokan vagytok, egyre kicsi esnék, de ha együtt maradtok, egymást támogatjátok, soha ki nem fogy a kenyér az asztalfiából.

Nem is merték emlegetni az osztozkodást az öreg életében, de amint a szemét behunyta, ez is, az is mondogatni kezdte: mégiscsak jobb lesz, ha megosztozunk. Ki-ki magának, mint a lúd...

Na, abban mind meg is egyeztek, hogy osszák el a birtokot. A földet, a pénzt, a lábasjóságot s mindent. De mintha Isten sem akarta volna, hogy megosztozkodjanak, százszor is elszakadt a mérőlánc, amint húzták keresztül-kasul a szántóföldeken. S amikor nagy ügyel-bajjal megcsinálták az osztályt, egy sem volt azzal elégedett. Az egyik többet kapott, de rosszabbat. A másik jobbat, de kevesebbet, de volt olyan is, aki amiatt békételenkedett, hogy kevesebbet kapott s rosszabbat is.

Aztán a lábasjóságokra került a sor. De még csak itt gyűlt meg a bajuk igazán! Mert ment, ahogy ment az osztás addig, amíg egyforma számmal jutott valamennyire ökör, ló, tehén, tulok, juh, de megmaradt hat pár tulok, a legszebb, s mert tizenketten voltak osztozó testvérek, egyre csak egy jutott, párja nélkül. Azám, de mind párosával szerette volna!

No, mit csináljanak, hogy tegyenek igazságot?

Azt határozták, hogy kieresztik a pajtából a hat pár tulkot, hadd menjenek szabadon, s amelyiknek a földjén megállapodnak, legyen azé.

Kieresztik a tulkokat, s ím, azok neki rugaszkodnak a hegynek éktelen bögéssel, s egy szempillantásra úgy eltűnnek a hegy tetején, hogy csak csengőjök szava hallatszott, az is alig. Hej, vajon hol állapodnak meg!

Mind abban reménykedett, hogy az övé. Nosza szaladtak ki a tetőre, hadd lássák a tulkokat. Azám, nem látták sehol. Mennek erre, mennek arra, keresik mindenfelé, s hát egyszerre csak megállanak mind, mintha földbe gyökeredzett volna a lábuk. Ott, ahol legkeményebb volt a föld, íme, most süppedős semlyék,* halál fia, aki rálép. És kihallik a földnek gyomrából a tulkok szomorú bőgése...

- Ó, drága szép tulkaim! - kiáltottak fel a testvérek egyszerre, s sírva borultak egymás nyakába.

- Istennek ujjá ez - mondta a legöregebb testvér. - Nem hallgattunk édesapánk szavára, íme, az Isten megmutatta, hogy mit tegyünk.

Visszamentek mind az apai házba, s többet egy sem gondolt az osztásra: együtt éltek, együtt dolgoztak.

Hanem a süppedős semlyék megmaradt a Mohos tetején, s éjjelenként mintha kihallanék a tulkok bőgése.

- Halljátok - mondják ilyenkor a környékbeli népek -, bőgnek a Mohos tulkai. Bizonyosan osztozkodnak valahol...

JANKALOVICS

Egyszer volt, hol nem volt, az Óperenciás-tengeren túl, a hármass üveghegyen is túl, volt egy fiatal király s annak szép felesége. Még esztendősz házasok sem voltak, a királynak háborúba kellett mennie, s amíg idegen országban hadakoztak, a feleségét két aranyhajú gyermekkel áldotta meg az Isten: fiú volt az egyik, leány a másik. Haj de a királyné meg sem pillanthatta szívéből szakadt drága gyermekeit, mert az a vén banya, ki a királyt is dajkálta gyermekkorában, ellopta az aranyhajú gyermekeket, a helyükre két kopókölyket tett, a gyermekeket meg ládába zárta, s a ládát a tengerbe dobta. Mondjam, ne mondjam, hogy mért tette ezt a vén banya? Azért tette, mert szerette volna, ha a király az ő leányát veszi feleségül. No, ez úgy is lett, mert a király ahogy hazajött a háborúból, a királynét bivalybőrbe varratta, a templom előtt derékig földbe ásatta, s szörnyű haragjában megparancsolta a népeknek, hogy mikor a templomba mennek, köpdössék le a királynét, mert hogy őt oly erősen meggyalázta azzal a két kopókölyökkel, s a vén banya leányát feleségül vette.

Hiszen jól van, majd csak kisüt az igazság fényes napja, hadd lám, mi történt az aranyhajú gyermekekkel. Hát a láda csak úszott, úszott csöndesen, hol lemerült, hol fölmerült, mígnem beleakadt egy vén halász hálójába. Hazaviszi a halász a ládát, felnyitják a feleségével, bezzeg örültek, mikor meglátták az aranyhajú gyermekeket! A halásznak nem volt gyermeke, csak akkora sem, mint egy ütés tapló, örültek hát erősen, hogy a jó Isten rájuk tekintett, édes gyermeküként ápolták, dajkálták az aranyhajú gyermekeket, s mikor akkorára nevedektek, iskolába is járatják.

Telt-múlt az idő, egyszer a halászné a kis leányt a kútra küldötte, de alig indult el, a korsó kiesett a kezéből, s puff! ezer darabba tört. Sírt a kisleány keservesen, de a halászné nem bántotta, meg sem is dorgálta, hanem más korsót adott a kezébe. Azám, elindul ezzel a kisleány, s ámbátor úgy vigyázott rá, mint a szeme világára, hogy, hogy nem, ez a korsó is kiesett a kezéből, s eltört.

Hazamegy a kislány nagy sírással-rívással, de a halászné most nem bántotta, csak annyit mondott: na, már az igaz, hogy ha az én leányom volnál, most megvertelek volna!

Ámult-bámult a kisleány, a szava is megfogott a nagy csudálkozásban, mert eddig azt hitte, hogy a halászné az ő édesanyja. Este, mikor hazajött a testvére az iskolából, mondja neki, hogy mit hallott. Csudálkozott a fiú is erősen, s azt mondta a testvérének:

- Bizony, ha nem apánk a halász, s nem anyánk a halászné, menjünk világgá, s addig járjunk-
keljünk, míg édes szülénket meg nem találjuk.

Egyszeriben elhatározták, hogy világgá mennek, s meg is mondták a halásznak s a feleségének az akaratjukat.

Hiába kérték az öregek, maradjanak, hiába sírtak, az aranyhajú gyermekek megköszönték az öregeknek az irántuk való igaz szeretetet, elbúcsúztak keserves könnyhullatások közt, s világgá eredtek. A halászné sütött nekik három pogácsát, a halász adott három máriást*: ezzel indultak világgá.

Mentek, mendégéltek, de még a falu határából ki sem értek, egy öreg koldus megállította:

- Jó gyermekek, adjatok valamit Isten nevében!

A királyfi kivett a tarisznyájából egy pogácsát s egy máriást, a koldusnak adta, s azzal továbbmentek. De egy puskalövésnyire sem mehettek, megint egy öreg koldus jött eléjük, s az is kért valamit Isten nevében.

A királyfi ennek is adott egy pogácsát s egy máriást.

Továbbmentek, mendegéltek, s hát megint megállítja egy öreg koldus:

- Adjatok, adjatok, amit Isten adott!

Még csak egy pogácsa volt meg egy máriás, s a királyfi ezt is odaadta. Továbbmentek, mendegéltek. Egyszer megszólal a leánya:

- Jaj de éhes vagyok, édes testvérem. Nézd meg, hátha van a tarisznyában egy kis morzsa bár!

Belenéz a királyfi a tarisznyába, s hát - halljatok csudát! - mind a három pogácsa ott volt a tarisznyában, de még a három máriás is!

Leülnek egy fa tövébe, falatozni kezdnek, s egyszerre csak elejbük áll egy ősz öregember.

- Hát mi járatban vagytok? - kérdi az ősz öregember.

Felelt a fiú:

- Édesapánkat s anyánkat keressük, öregapám.

- No, hallottam, hogy három öreg koldussal jót tettetek, hát most jótét helyébe jót várjatok.

Az ősz öregember félrenézett, s nagyot kiáltott:

- Hé, Jankalovics, jere elé!

Abban a pillanatban egy kicsi emberke termett ott, akinek földig ért a szakálla.

- Mit parancsolsz, uram?

- Azt parancsolom, hogy ezt a két gyermeket két lélekért vidd abba a városba, hol az apjok lakik.

Jankalovics keresztülbucskázott a fején, s halljatok ide, aranyszőrű paripa lett belőle.

- Üljetek a hátamra, mondotta a gyermekeknek. - Hirtelen felszállott a levegőégbe, repült, mint a gondolat, még annál is sebesebben, s egyszerre csak leszállott a király városa mellett. Ott Jankalovics ismét visszaváltozott emberré, hamarosan nagy sátort ütött a város alatt, s mondta a gyermekeknek:

- Menjetek a templomba, de a templom előtt ne tegyétek azt, amit a népek, hanem csak menjetek be szépen a templomba. Ott lesz a király is, s ha meglát, vacsorára hí titeket. Nagy szerettében azt ad nektek, amit a szívetek kíván, de ti ne kérjetek egyebet, csak akkora helyet a város mellett, amekkorát a ti inasotok egy fertályóra alatt cigánykerekrezeve körülkerekít.

Elmennek a gyerekek a templomba, s ím, látják, hogy a népek mint pökdösnek egy asszonyt, aki derékig volt a földbe ásva, de ők szomorúan elmentek mellette, világ kincséért le nem pökték volna. Ahogy beléptek a templomba, megvilágosodott a templom, csak úgy fénylett, ragyogott, s a király alig várta, hogy vége legyen az istentiszteletnek, megszólította a gyermekeket:

- Hallottam, hogy ti nem pöktétek le a bivalybőrbe varrott asszonyt. Tudjátok-e, hogy azt én megparancsoltam?

Felelt a fiú:

- Bizony nem tudtuk, mert idegen országból jöttünk, de különben sem tennők azt, mert nekünk az az asszony nem vétett.

Tetszett a királynak ez a felelet, s mondta mindjárt:

- Jertek a palotámba, nálam vacsoráltok!

Mentek a gyermekek a királlyal, de bezzeg az nem győzte nézni őket, s mind csak sóhajtozott magában:

„Istenem, Istenem, ha engem ezekkel a gyermekekkel áldottál volna meg!”

No, vacsorához ül a király meg a két gyermek, de közbe legyen mondva, a királyné s a vén banya nem jött be, mert a vén banyát, mikor meglátta az aranyhajú gyermekeket, hétszer rázta ki a hideg, de még a leányát is. Jól van, a király nem bánta, sőt inkább azt gondolta, bárcsak sohase is látná őket. Hej, virágos kedve kerekedett a királynak, etette-itatta a gyermekeket, a legjobb falatokat tette a tányérjukra, s mikor a vacsorának vége volt, mondta nekik:

- No, gyerekek, jó kedvemben vagyok, kérjetek akármit, megadom.

A gyermekek nem kértek egyebet, csak amit Jankalovics mondott.

- Nem bánom én - mondotta a király -, ha három óráig cigánykerekezik is, van föld elég!

Visszamennek a gyermekek Jankalovicshoz, lefeküsznek, alusznak édesen, s ím, reggel, mire fölkeltek, már ott volt a király a feleségével s anyósával.

- No, fiam - kérdezte a fiút -, hol az inasod?

A királyfi füttyentett egyet.

- Hé, Jankalovics, jere elé!

Jankalovics abban a szempillantásban előperdült. Akkor mondta a király:

- Hallod-e, Jankalovics, amit három óra alatt körül cigánykerekezel, az a föld a te gazdádé lesz! Hát csak neki!

Mondta Jankalovics:

- Elég lesz egy fertályórára való is, felséges uram.

Azzal cigánypurdévá változott, elkezdett cigánykerekezni, forgott mint az ördögszekér,* aki látta, a szeme is káprázdott belé, s egy fertályóra alatt háromszázkilencvenkilenc mérföldet cigánykerekezett körül.

De megijedett erre a vén banya, s súgta a leányának:

- Hallod-e, ez a törpeember eszi meg a te fejedet is s az enyimet is, ha nem vigyázunk. Azt mondom hát neked, hogy vagy dicsértél meg valakit világeletemben, vagy nem, dicsérd ezt a két gyermeket. Mondjad nekik, hogy sohasem láttál olyan két szép gyermeket s ilyen szép földet, mint amit a királytól kaptak, de még csak akkor lenne igazi szép, ha a Forró-tengerek közül ide hoznák az aranyvárat.

Szóról szóra ezt mondta a királyné a gyermekeknek, s azzal visszamentek a palotába mind. Mikor elmentek, kérdi Jankalovics:

- Ugyan bizony mit beszélt a királyné?

Mondja a fiú, hogy mit.

- Ejnye, a beste lelkit - dörögött, mormogott Jankalovics -, tudom, miben sántikálnak! El akarnak titeket pusztítani, de későn keltek fel. Még ma éjjel elhozzuk az arany várat!

Amint esteledett, alkonyodott, Jankalovics a fején keresztülbucskázott, aranszörű táltos lett belőle, hátára ültette a királyfit, s egyet ugrott, kettőt szökött, ott volt a Forró-tengerek közt, az aranyvár mellett, egyet rúgott a vár kapuján, s abban a pillanatban aranyalma lett a várból.

- Tedd a zsebedbe, kicsi gazdám!

Zsebbe dugta a királyfi az aranyalmát, s reggelre nemcsak hogy hazakerültek, de ott is tündökölt, ragyogott az aranyvár.

Amint meglátta a vén banya az aranyvárat, kétszer rázta ki a hideg, s mondta a leányának:

- Hallod-e, az a Jankalovics eszi meg a te fejedet is. Eredj oda, s vagy dicsértél meg valakit világeletemben, vagy nem, dicsérd meg ezt a két gyermeket, s mondd nekik, hogy: szép, szép az arany vár, de még szebb lenne, ha előtte állana az a huszonnégy arany almafa, amelyik a Veres-tengerben vagon.

Elmegy a királyné, s az anyjának minden szavát elmondja háromszor is, s a királyfinak nem volt többet nyugodalma.

- Sebaj, kicsi gazdám - mondotta Jankalovics -, elhozzuk a huszonnégy arany almafát is, ámbátor huszonnégy sárkány őrzi.

Keresztülbucskázott a fején, aranszörű táltos lett belőle, a királyfi rápattant s hipp-hopp! ott voltak a Veres-tengerben. A sárkányok tüzlángot fújtak rá, de Jankalovics altató szelet fújt rajok, attól egyszerűen elaludtak, s vihették az arany almafákat, azt sem mondta senki: nézz vissza, hé!

Haj, uramteremtőm, amikor a vén banya meglátta a huszonnégy arany almafát! Kirázta a hideg hetvenhétszer, de megint csak feltápáskodott az ágyból az ördögadta boszorkánya, s mondta a leányának:

- Hallod-e, ez a Jankalovics többet tud, mint én, bizony mondom: megeszi a te fejedet s az enyémet is! Eredj, próbáld még egyet. Dicsérjed azokat a kölykeket, hogy a bőr is suvadjon le az arcukról a nagy dicsérettől, s mondd nekik, hogy vagy volt szép eddig, vagy nem a földjük, de akkor lesz csak igazán szép, ha a Fekete-tenger közül a huszonnégy zengő fáról elhoznak huszonnégy ágat, s azt a huszonnégy almafára akasztják.

A királyné ezt éppen úgy megmondotta, s most már csakugyan nem volt a királyfinak nyugvása, maradása.

- Hej - mondotta Jankalovics -, nehéz ennek a sora kicsi gazdám, mert a zengő fák Világvamján túl vannak, s azon még ember nem ment át elevenen! No, hanem ezt is megpróbáljuk.

Táltossá változik Jankalovics, ráül a királyfi, repülnek, repülnek országokon-világokon keresztül, s egyszerre csak leszáll Jankalovics.

- No, kicsi gazdám, szállj le rólam, innét három mérföldre áll Világvamja, aki, tudd meg, magasabb a legmagasabb hegynél, akinek két szája van, elől is, hátul is, s akkora fogai, mint tizenkét vaslapát együtt. Ezen kell neked keresztülmenned. Hallgass ide. Én most mákszemmé változom, s tégy a zsebedbe, mert ha tudná, hogy én is veled vagyok, mákszemnél kisebbre, szetemnyi* szemre morzsol téged is, engem is. Ám hogy téged áteressen a száján, dicsérd meg úgy Világvamját, ahogy még senkit világeletemben meg nem dicsértél.

Ezt mondotta Jankalovics, s tüstént mákszemmé változott. A királyfi jó gondosan zsebébe tette a mákszemet, s elindult Világvámjához. Haj, édes Jézusom, ne hagyj el! Látott, amit látott a királyfi, látott már huszonnégy fejű sárkányt is, de még Világvámjához hasonlatos szörnyeteget nem!

No, mindegy, ahogy lesz, úgy lesz, ha megesz, megesz, egy életem, egy halálom, gondolta a királyfi, s nagy bátran Világvámja elé állott, köszöntötte illendőképpen:

- Adjon isten jó estét, öregapám uram!

- Hozott a szerencse, fiam!

- Jaj, lelkem, öregapám - mondotta a királyfi, s összecsapta a kezét -, világeletemben sok szép öregembert láttam, de kigyelmedhez hasonlatost nem! Hej, ha megláthatnám a másik felét is!

Mondta Világvámja:

- Már pedig én nem fordulhatok meg, fiam, hanem mássz föl a szájamhoz, ott áteresztelek, mert szó, ami szó, én is sok szép ifjút láttam világeletemben, de hozzád hasonlatos szépet nem!

Azzal egy kicsit meggörbítette a lábát, s az egész testét félig hanyattég* vetette, hogy könnyebben mászhasson föl rá a királyfi. Uccu! a királyfi sem tétozódott, egy szempillantásra felmászott, be a rettentő nagy szájba, végigsétált a lapátfogak közt, át a másik szájba, onnét ki, le a másik oldalon, s mikor vagy három mérföldre szaladt, kiugrott zsebéből a mákszem, ismét lóvá lett, a királyfi ráült s hipp-hopp! ott voltak a Fekete-tenger partján. Ott lakott Jankalovicsnak a bátyja, kit háromszázkilencven esztendeje nem látott, mert Világvámján egyik sem tudott keresztül menni.

- Hát te hogy tudtál idejönni? - kérdezte az öreg.

- Ahogy jöttem, úgy jöttem, bátya, azt most ne kérdezze, hanem hozzon nekem a huszonnégy zengő fáról egy-egy ágat, mert sietős az utunk visszafelé.

- Jól van, öcsém, csak feküdj le! Feküdjön le kicsi gazdád is, amíg egy órát alusztok, elhozom a zengő ágakat.

Azzal beleült egy csónakba, s akkorát lökött azon, hogy a Fekete-tenger túlsó partján még két mérföldet szaladott a csónak. Ott volt a huszonnégy zengő fa, huszonnégy sárkány őrzött minden fát, de áldott szerencsére, a sárkányok aludtak, s csak akkor ébredtek fel, mikor mind a huszonnégy ágat leszakította, amire megzendült az arany erdő, zengett-zúgott a tenger is, de még az ég is. De bezzeg kiment a sárkányok szeméből az álom, nosza, utána Jankalovicsnak, de mikor éppen nyomába értek, az öreg beleszökött a csónakba, s akkorát rúgott rajta, hogy még tizenhárom mérföldet csúszott a túlsó parton. Felköltötte az öccsét s a királyfit, azok meg mindjárt útnak eredtek. De Világvámjától három mérföldre megint mákszemmé változott Jankalovics, a zsebében vitte tovább a királyfi. Már messziről mondta Világvámjának:

- No, lelkem, öregapám, nagy földet bejártam most is, de olyan szép öregembert, mint amilyen kigyelmed, igazán nem láttam.

- Jó, jó - mondta Világvámja -, de nem csúfságból mondod-e?

- Dehogy abból, dehogy abból, lelkem, öregapám!

- Hát jó, eredj át rajtam, járj békével!

Átmegy a királyfi Világvámján, s mikor három mérföldre haladt, a mákszem kiugrott a zsebéből, ismét lóvá változott. Ahogy a királyfi ráült, mondta neki Jankalovics:

- Most nézz vissza kicsi gazdám, s kiáltsad Világvámjának, hogy: sohasem láttál olyan csúf embert, amilyen ő!

A királyfit nem kellett biztatni, visszafordult.

- Hé, Világvámja! Sohasem láttam hozzád hasonlatos csúf embert!

Hej, megmérgeződött Világvámja, dúlt-fült, reszketett, s megfenyegette Jankalovicsot.

- Hadd el, Jankalovics, hadd el! Hej, ha tudtam volna, hogy szájamban vagy, ízzé-porrá morzsoltalak volna!

Úgy elöntötte a méreg s a bosszúság, hogy rettentő nagy szél kerekedett belőle, széllé változott maga is, annak is maradt, s azóta nincs Világvámja.

Reggelre hazaértek, s mire a vén banya felébredt, már zengett a huszonnégy ág, kicsődült az egész város, csak a vén banya meg a lánya nem ment oda: kirázta a hideg hetvenhétszer mind a kettőt.

Mondja Jankalovics a királyfinak:

- No, kicsi gazdám, most hívjuk meg a királyt vacsorára egész háza népével s udvarával.

Azzal megrúgta a konyhán a tűzhely oldalát, s csak kiugrott belőle huszonnégy szakács, azok miből, miből nem, elég az, hogy főztek-sütöttek minden jót. Aközben este lett, s jött a király a háza népével, az udvarával, s Jankalovics mindenkit leültetett a maga helyére. A fő-fő helyre ült a király, a királyné meg a banya kétfelől, de ahogy le akartak ülni, mind a kettő alatt nagyot ugrott a szék, s elterültek a földön, hogy még a király is hasát fogta nevéttében.

Mondta Jankalovics:

- Felsőleges királyom, mindjárt hozok én ide egy asszonyt, aki alatt nem ugrál a szék!

Szaladt a templom elé, ott az igazi királynét kifejtette a bivalybőrből, ölébe emelte, úgy vitte az aranyvárba, s leültette a király mellé.

- Ez az asszony tehozzád illendő, fenséges királyom! Mert úgy tudja meg minden ember, hogy nem kopókölykek az ő gyermekei, hanem ihol, ez a két aranyhajú gyermek!

S elmondta szépen, rendjében, mi történt velök. De még csak most rázta ki cudarul a hideg a vén banyát s a leányát. A király meg szót se szólhatott szertelen nagy örömeben, Jankalovics keresztülbucskázott a fején, kecskebakká változott, az egyik szarvára felkapta a banyát, másikra felkapta a leányát, s mondotta: ezt a két lelket nekem ígérték, ez az enyém, viszem! Mintha csak a föld nyelte volna el, úgy eltűnt velök, s meg sem állott a pokol tornácáig: ott bedobta őket.

No, ott éppen jó helyen voltak.

Mire Jankalovics visszajött, állott a vígság, a hejehuja az aranyvárban, zengett a huszonnégy zengő ág, a fiatalok táncre kerekedtek, döngött a padló, majd leszakadt, pedig színarany volt a deszkája. Mondjam, ne mondjam, úgysem hiszitek, én is ott voltam, azzal hazaszaladtam, s nektek ezt a mesét mondtam.

Holnap a két aranyhajú gyermek legyen a vendégetek!

„ITT A VÉGE”

Nehéz szívvel írom le: „itt a vége”. Nem mese, valóság: itt a vége. Búcsúznom kell az én kedves hallgatóságomtól, mely, úgy vettem észre, nem fogyatkozó érdeklődéssel hallgatta mesemondásomat. Senki se csodálja, hogy a nagy mesemondás után méla hangulat fog el: gyermekifjú korom óta foglalkozom mesék gyűjtésével, írásával, s az utolsó három esztendőben irodalmi munkásságom java része: meséknek, mondáknak írása.

Ím, előtted, nyájas olvasó, a *Magyar Mese- és Mondavilág* öt vastag kötete. (Az első kiadásban ugyanezek a mesék öt kötetben jelentek meg - a szerk.) Ebben az öt kötetben, ennek az öt kötetnek harmadfélezer oldalán: ezer év meseköltése. Amit a meseköltő magyar nép ezer évnek a leforgásán mesében, mondában, regében, legendában szépet, irodalmi formában való megjelenésre érdemest teremtett, legjobb hitem s tudásom szerint itt van ebben a könyvben. Azt hiszem, hogy országos mesegyűjtés sem eredményezhetne már egy-két kis kötetre valónál több oly mesét, melynek hasonmása, változata nincs meg a *Magyar Mese- és Mondavilágban*. Sűrű alkalmam volt erről meggyőződni e könyv írása közben is, mert valahol csak megfordultam az országban, megszólaltattam a falusi mesemondókat. Alig mondtak olyat, amelyet ne ismertem volna, s bizony megesett nemegyszer, hogy csaknem szóról szóra mondták el nem egy mesémet, amelyeket régibb könyveimben meg ebben: a *Magyar Mese- és Mondavilágban* olvastak. Ugyanígy jártam mesegyűjtő munkatársaim nagy részével is, kik az ország minden részéből küldöttek hozzám a mesék és mondák anyagát. Egyedül a Székelyföldben nem csalódtam. Ez a föld, úgy látszik, kimeríthetetlen kincsesbányája mesének, mondának. Kolumbán Samu dévai s Deák Gerő szászvárosi tanár, mindkettő székely ember, nemcsak mennyiségben, de minőségben is igen becses meseanyagot adtak rendelkezésemre, amiért e helyen is hálás köszönetet mondok a népköltés e lelkes gyűjtőinek.

Aztán, mondhatnám egyik mesebeli hősöm nevével - „többsincs”. De vajon van-e okunk a zúgolódásra? Kétségtelen, hogy sok jó magyar mese s monda elpusztult vagy alig érthető töredékességben maradt ránk, de a magyar népmeseköltés így is dicsőséggel állja meg az összemérést a világ bármelyik népének meseköltésével. A magyar nép az ő kiváló, magát minden más néptől megkülönböztető tulajdonságait beleöntötte a meséibe is. Képzelete mérész, magasan szárnyaló, de a szertelenségétől, túlcsapongástól megóvjá egészséges esze járása; humora kifogyhatatlan, ötletei elmések; a szabadszájúságot nem szereti, a szemérmetet, az erkölcsi érzést csak nagy ritkán sérti meg, s egy dologban különösen fölötte áll minden mesemondó népnek: ez a mesék kompozíciójának kerekése, mondhatnám: művészi tökéletessége. Add reá az irodalmi formát, de ne bánts az ő népi karakterét: s a magyar népmese irodalmi munka hatását teszi reád.

Mire vállalkoztam én valóképpen?

Erre:

Megőrizvén a mesék s mondák igaz népi karakterét, irodalmi köntöst adni rájuk, hogy bátorsággal léphessék át minden magyar ház küszöbét; hogy a honfoglalás ezeredik esztendejében átadjam a magyar nemzetnek a magyar nép ezerévi meseköltését; átadjam oly formában, hogy azt öregek, ifjak lelki haszonnal s gyönyörűséggel olvashassák; hogy a magyar népmese segítségére legyen az iskolai oktatásnak s kedves, szívesen látott barátja a gyermekes házaknak.

Itt a könyv: ítéletek, teljesíttem-e, amire vállalkoztam. Higgyétek el nekem, hogy Istentől nyert tehetségem legjavát szenteltem e könyvnek. Nem hiszem, hogy aki e könyvet végigolvasta, ki ne érezze szívemnek nagy szeretetét a magyar nép iránt, az édes anyaföld népe iránt, melynek véréből való vér vagyok én is. Ez a szeretet vezette tollamat, ez adott erőt, újra meg újra, lankadó kezemnek.

Itt a könyv, s ajánlom íróársaimnak is: olvasgassák a magyar nép „együgyű” meséit. Sok mindenféle haszonnal jár e mesék olvasása, s aki még nem tudná a módját, azt is megtanulhatná a néptől, hogy s mint kell átültetni magyar földbe az idegen palántát... Hány mese van e könyvben, melyről a tudósok kisütötték, hogy idegen a származása, s ím, a magyar nép rálehelte az ő lelkét, az ő mesemondó ajkán magyarrá lett a jövevény!

A nagyközönségnek, büszkén mondhatom, nem kell már ajánlanom könyvemet. Családokban, iskolákban, országszerte olvassák az eddig megjelent négy kötetet, s hallom innét is, onnét is, hogy az idegen ajkú ifjúság - a vendtől az oláhig - könnyen s jókedvvel tanulja a mi szép nyelvünket a *Magyar Mese- és Mondavilágból*.

Legyen ezért a dicséret s dicsőség a magyar népé. Én áldom Istenemet, hogy tolmácsa lehettem e hazafias misszió teljesítésében.

*

„Itt a vége.” Végző szavam: köszönet. Hálás köszönet Emich Gusztáv úrnak, az Athenaeum igazgatójának. Őneki köszönhetem elsősorban, hogy e könyvet megírhattam. Hogy nem kellett sem állami, sem semmiféle más segítséget igénybe vennem egy ily nagy munka megjelenítésére. Elég volt mondanom, mi a tervem, elég néhány tájékozó szavam, s ő lelkesen fogadta az eszmét, melynek megvalósítása nem csekély anyagi kockázattal járt: átadni a nemzetnek a millennium esztendejében ezer év meseköltését.

Ím, átadjuk.

Budapest, 1896. szeptember havában

Benedek Elek

SZÓMAGYARÁZÓ

akó (akós hordó) - régi űrmérték, kb. fél hektoliter = 50 liter

almárium - szekrény, polcos, alacsony, üveges szekrény

ánglius - angol régiesen

ántivilág - régi világ; emberemlékezet előtti világ

aranyhím - aranyszállal varrott hímzés

ármádia - hadsereg

átalvető zsák - vállon keresztbe vetett, kétrészes, elől-hátul lecsüngő zsák

atilla - zsinórozott, magyaros, díszes férfikabát

bakos ostor - a lovas kocsi hajtójának hajlékony nyelű, hosszú szíjcsapója, ostora

befaló falásig - utolsó falatig mind megeszi

békó (béklyó) - kötélből csavart bilincs

békót vet (béklyót vet) - a legelésző ló két első lábát ezzel kötik össze, hogy ne tudjon futni

beleromlik - belerogyik, beleesik

berbécs - birka, kos

bódorog - kóborol

bogározik - a marha a bögölyök csípésétől megvadultan szaladgál

bogos ló - pókos ló (inpókos ló), amelyeknek a lábán csomók, daganatok vannak

boldogtalankodik - szerencsétlenkedik

búcsálódik - töpreng, búslakodik

Burkusország - mesebeli, gazdag ország, eredetileg Poroszország

buzogány - vastag végű, gyakran ólomfejú ütőfegyver, rövid botféle

címeres ökör - nagy termetű, fölfelé hajló nagy szarvú szarvasmarha

cseppedős cseppig - utolsó cseppig

cserefa - cserfa

csongolyít - beburkol, teker

csorgós kút - domboldalon levő kútféle, amelyből állandóan csorog a víz

csutak - összezsavart maroknyi szalma- vagy szénacsomó, melyet súrolásra vagy tűzgyújtásra használnak

dádé - öreg cigány vagy apa cigány nyelven

dió haja - dióhéj

dobrokol - (ló) dobog

dolmány - zsinóros katonazubbony

dombérozás - dorbézolás, hangos mulatozás, dáridózás

döjtörög - dülöngél

ebrud - durva játékhoz használt bot (kiebrudalják)
egész vágás szekér - szénásszekér
egzaminál - faggat, vizsgáztat
egzecíroz - gyakorlatozik (katonai kifejezés)
ekhó (echó) - 1. visszhang; 2. nagy kocsiernyő, gyékényből vagy vászonból, két rúddal alátámasztott nádtető
él a gyanúperrel - megsejt valami turpisságot, valami rosszat
elemózsia - útra való élelem, ennivaló
entestvér - régies szóhasználat: saját testvérem
évelődik - töpreng, tépelődik, aggodalmaskodik
ezered - ezred

fáintos - finom
fejbe találta felejteni - fejbe kólintotta
feredő - fürdő
fertály - valaminek a negyedrésze; negyedóra, holdnegyed, városnegyed; úrmérték, területmérték
fickó legény - fiatal legény, olykor elismerésként használják
font - régi súlymérték, kb. fél kiló
fundamentum - alap, alapzat, alapkő

gangos - büszke, délceg tartású
garádics - lépcső, pincelépcső, padlásfeljáró
gléda - egymás mellett álló személyek, katonák sora
granatéros - gyalogos katona, magas termetű ember
gúnya - öltözet, ruha
guzsaly - kézi fonáshoz használatos bot, melynek pálcájára a kendert, lent (szöszt) rátekerik
gyócsévirág - hóvirág

hajlandóság - készség valamire, megértés, kedvesség
hanyattég (hanyatég) - hanyatt, a hátára (esik), hátán (fekszik)
harangos ló - olyan ló, amelyik kolomppal a nyakában vezeti a többi
harizsál - kotorgat (a tüzet kotorgatja)
háztűznéző - a házasulandó férfi látogatása a kiszemelt menyasszony családjánál
hídlás - istálló, ól padlója
hímet varr - díszítéssel varr ki valamit, aranyhímmel varrott
hírével jár - elterjed, híressé válik, híresztelnek valamit
hutyorog - rogyadozva jár, összekuporodva, összegörnyedve ül
huzint - hirtelen húz egyet

igáskocsis - igásállatokkal szekerező kocsis

iskátulya - doboz (skatulya)

istrázsa - ör (strázsa)

icce - régi űrmérték kb. 0,85 liter

izink (izik) - aprólék, száraz takarmány törmeléke, amit a jószág sem eszik meg

jezsovita - jezsuita szerzetes, katolikus szerzetesrend tagja, átvitt értelemben erőszakos, képmutató, alakoskodó

kádaslag - kádszámra (állott a kincs)

kállai kettős - régi magyar páros tánc

kalongya (kalangya) - szénaboglya, gabonakereszt

kandiség - kíváncsiság

kardkötő - a kard öve, szíja, amellyel a derékra vagy a vállra erősítik

karikás kalács - kör alakú, karika formájú lakodalmi kalács

kaszásleves - füstölt hússal vagy kolbásszal főzött savanyú leves

kendercsapós ostor - olyan ostor, amelynek csapója kenderből készült

képpingáló - festő

kergeteges - kergekórban szenvedő

kifejlett - kibontakozott

kisbojtár - a pásztorok munkáját segítő fiatal legényke

koboz - lantszerű, régi magyar pengetős hangszer

kolontos - féleszű, bolondos

konkoly - mérgező hatású gyomnövény

kopja - kb. 2 méter hosszú, lándzsaszerű szűrőfegyver

kopjavesnyire - azt a távolságot jelzi, amilyen messze hajítják

kovácsszén - faszén

lajbizseb - mellényzseb

lanc - régi területmérték, kb. 1000-1200 négyszögöl

lelkendezve - arról mondják, aki izgalomban lihegve beszél; örömét bőbeszédűséggel fejezi ki

leszakad a tűz - kialvófélben van a tűz

lógós ló - a kocsához vagy a lovak mellé befogott, de nem húzó ló

maradva - leszármazott, utód

máriás - Szűz Mária képével kivert régi pénz, 20 krajcár

máskaunoka - dédunoka

megérzi a sáfrány illatát - megérzi a fenyegető veszélyt

megjuhászodik - lecsillapul, megszeliődül

megkerimbáboztatja - megforgatja

minutum - perc

miszlik - diribdarab, apróra vágott

nem fér a nyakára a munka - lustálkodik
növevény - növény régies szóval, utód, sarjadék
nyírfa gúzs - nyírfából csavart kötél
nyoszolya - fekvőhely, heverőágy

obsitos - leszerelt katona
osztály - osztás, osztozkodás, osztályrész, osztály

ökörnyom - az ökör lábának a nyoma, amelyben víz gyűlt össze
öl, öles - régi hosszmérték, kb. 19 méter
ördögszekér - szúrós gyomnövény, bogáncsféle, ennek a széltől görgetett kórója
ördöngös asszony - ördögtől megszállott, varázserejű asszony
öreg este - késő este
összeduvad - összedől, összeomlik
összekalácsol - összekulcsol

párta - 1. lányok fejéke, 2. gatyva vagy pendely, alsó szoknya felső „pártázata”, amelybe a madzagot behúzzák, 3. virág szirma
pártában marad - nem megy férjhez
pártás lány - férjhez adandó lány
pardon, grácia - bocsánat
patália - csúnya, haragos veszekedés
pemető - hosszú nyelvű kemencesepű
piktor - festő
pingálni - mázolni, festeni
pipadohány - annyi dohány, amennyi egy pipázásba belefér
Pluto - az ördögök fejedelme
poltura - régi aprópénz, fillér
polyva (pelyva) - a gabonaszemet borító, csépléskor leváló levélkék tömege
pomeránok - Keleti-tenger melletti porosz tartomány lakói
porcika - 1. ember, állat testének igen kicsike része, 2. a szegfűfélék családjába tartozó zöld virágú növény
praktika - cseleskedés, fortélyos cselekedet
prücsök - tücsök, kisgyermek becéző, tréfás elnevezése
pünkösdi királyság - egy napig tartó királyság

rabonbánok - egy hamisítványnak bizonyult krónika szerint a honfoglalás kori székelyek választott vezérei
rác - Magyarországon élő szerbek régies neve
rászegődik - ráakaszódik, nyomába szegődik
renyekedik - töprenkedik, sopánkodik, zsémbelődik

rezidencia - államfőnek vagy főpapnak lakhelye; tréfásan: valakinek a háza, lakása
rézcsapós ostor - ostor, melynek a csapója rézből készült
rézköblös kút - rézből készült, egy köből (ürmérték) nagyságú kút
rovásra (rendel) - hitelbe, későbbi fizetésre
rőf - régi hossz mérték, kb. 78 cm, mérésre használt négyszögű rúd
rőfös kolbász - egy rőf hosszú kolbász

sáfrány - ősszel virágzó, lila virágú fűszer és gyógynövény, olaját levesek és kalácskészítéskor sárgára festésére használják
semlyék - vizenyős, ingoványos rét
sing - régi hossz mérték, kb. 60 cm
suttint, megsuttint - odasúg hirtelen
sutzsák - mindent elnyelő zsák
suvad - csúszik, eloldódik, leválik
sürgönyöző - siettető, sarkalló; táviratozó, futár

szakajtó - kenyértészta dagasztására szolgáló kosár

szála - tágas terem

számadó juhász - beszámolásra kötelezett juhász

szántóba készül - szántani menni készülődik

szederin - szederbokor messzire eltekeröző ága

széllámpás - éjszakai közlekedéshez használt lámpás, melynek lángját hólyaggal, majd üveggel védték, hogy el ne fújja a szél

szetemnyi - csöppnyi

Szittyaország - Székelyország, régi krónikákban Szkítia

szülötteföld - szülőföld

tapló - száraz taplógomba; régen taplógombát, acélt és kovát használtak a tűzgyújtáshoz

telegráf - franciából eredő, népies szóhasználat: telefon

telemeri sárig - színültig tölti

ténsasszony, ténsúr - régi megszólítás, eredetileg tekintetes úr, tekintetes asszony

tél-túl - itt-ott, néhány helyen, innen-onnan, felületesen, félvállról

tisztartó - magas rangú gazdasági tiszt az uradalomban; régen a fejedelem helyettese

tövös tövéből - teljesen a tövéből

traktál - vendégül lát

tulok - szarvasmarha, ökör

turul - az ősi magyar mondavilág sólyomszerű madara

tűrés (vég vászon) - göngyöleg

urát nem adja - nem okolja meg

ügyibevaló - ügyes

ütés tapló - egyszeri tűzcsiholásra való tapló

Vacsoracsillag - Esthajnalcsillag, a Vénusz bolygó

varasgyík - varangyos béka

vasas szekér - vas alkatrészekkel megerősített, nehéz szekér, amelyet nehéz igáslovakkal vontatnak

vaskedd - holnapután, vaskedden, borjúnyúzó pénteken - szólás: sohanapján

vecsernye - késő délutáni, esti ájtatosság, templomi szertartás

vég vászon - egyszeri felvetéssel leszött vászon, ebből lesz a göngyöleg

véka - régi űrmérték, mérésre szolgáló edény

vékás föld - amelybe egy véka búzát vetnek

vergelődik - vergődik

verő malac - fiatal, szopós malac

vetőllő - vetelő, a szövőszéknek csónak alakú, keresztzálak behúzására szolgáló kelléke

világ sűrű kincséért sem - semmi pénzért

virtus - tehetség, rátermettség, erény; vakmerő tett

vivátozik - éljenezik

zimóré - 1. zaj, zenebona, lármás veszekedés, 2. gyerekjáték

zsibolyog - sajog, bizsereg

zsúp - csomóba kötött szalma-kender- vagy nádköteg; 2. kukorica megérett, kötött szára, gyümölcsöskertben, szőlőben ősszel éjszakára csőszkunyhó készült belőle.